CEZAR PETRESCU

CEZAR PETRESCU

CALEA VICTORIEI – DUMINECA ORBULUI

CUPRINS:

Cezar Petrescu şi romanul oraşului modern.
CALEA VICTORIEI.
PARTEA ÎNTÂI.
I Bucureşti – Gara de Nord.
II Bursucăria lui chir Panaioti.
III Strada.
IV Nr. 117 bis. Etaj. III.
V Un ministru – băiat bun!
PARTEA A DOUA.
I Foamea.
II Vraja cea rea se dezleagă.
III Ceaiul dansant.
IV Primăvara neagră.
PARTEA A TREIA.
I Cheia visurilor.
II Nu există „ceas rău”
III Spartacus.
IVArizona-Bar.
V „Groaznicul asasinat”
VI Mâine mergem la curse.
Epilog. I want to be happy!

CUVÂNT ÎNAINTE.

Cezar Petrescu şi romanul oraşului modern.

Cele două romane care apar împreună în volumul de faţă au mai multe legături între ele decât îngăduie să se vadă la o primă lectură. Cititorul obişnuit cu literatura lui Cezar Petrescu va constata o anumită apropiere între destinele eroilor din Calea Victoriei, şi ale celor din Dumineca orbului. Şi pe unii şi pe alţii capitala îi descumpăneşte, îi derutează, uneori îi prăbuşeşte definitiv, îi suprimă chiar. Parcurgându-le paginile chiar la mare distanţă unul de altul, fiecare te trimite numaidecât cu gândul la celălalt; cu atât mai mult simetria de împrejurări şi deznodăminte se impune când ele sunt, ca acuma, tipărite laolaltă.

Cu aproximativ un an înainte de moarte, Cezar Petrescu discutase cu editorul despre apariţia unei serii din scrierile sale, o selecţie la început mai restrânsă, putându-se lărgi mai târziu, pe măsură ce avea să ducă la capăt intervenţiile socotite absolut trebuitoare, în toate, sau măcar în cele mai multe din cărţile sale. În vara 1960 încheiase astfel de intervenţii la Oraş patriar-hal, care a şi apărut cu puţine zile înaintea stingerii neaşteptate a scriitorului din viaţă; nuvelele primei sale perioade se aflau şi ele în formă ca şi definitivă, aşa cum au fost publicate la sfârşitul lui 1961, sub titlul Drumul cu plopi. Cea dintâi carte care urma să fie revăzută de autor era Dumineca orbului, din prezentul volum. Era hotărât ca noua ediţie a acestui roman, a cincea, să fie însoţită, sub aceeaşi scoarţă, de Calea Victoriei, în forma dată de autor cu peste patru ani mai înainte, în toamna 1956, cunoscută cititorului la apariţia ediţiei din 1957.

Reeditările în cadrul seriei îi îngăduiau scriitorului să opereze nu numai o firească selecţie, dar şi o nouă grupare, mai întemeiată pe realităţile interioare, concrete ale operei, unele din volume grupând mai multe din cărţile sale.

Volumul cuprinzând romanele Calea Victoriei şi Dumineca orbului este cel mai unitar dintre cele care ar fi trebuit să adune cărţi diverse ale scriitorului. El cuprinde două lucrări aparţinând aceluiaşi ciclu, anume Capitala care ucide. Tema

lor, în formularea cea mai generală, este deci comună. O apropiere mai puţin evidentă pentru un ochi neavertizat stă în faptul că, la distanţă de cinci ani între ele, primul roman oarecum deschide, iar celălalt închide ciclul său de romane, intitulat Cronica româ-nească a veacului XX (în forma şi în proporţiile ei iniţiale).

Mai restrânsă la început, cuprinzând opt sau nouă romane, apoi sporite către douăzeci, Cronica trebuia să se limiteze precis între anii 1900 şi începutul celui de-al patrulea deceniu: „. Sunt romanele unei epoci care nu trece îndărăt peste piatra de hotar a veacului: anul 1900” 1, romane în care eroii, porniţi în viaţă „fără adresă, o dată cu veacul”, „parcurg epoca din 1900… până în 1932”, când sosesc „o dată cu veacul, o dată cu noi toţi” 2.

Romanul Dumineca orbului, apărut în 1934, purta la prima ediţie pe copertă foaia de calendar cu data zilei când se petrec întâmplările cărţii: 13 mai 1934. Este o dată prea apropiată de graniţa anunţată în Plecat fără adresă – 1932 – ca să nu aliniem romanul celorlalte din ciclu; totuşi, este una diferită, indicându-ne că scriitorul nu intenţiona să rămână cu Cronica sa în limitele perioadei menţionate, ci căuta să fie în pas cu desfăşurarea evenimentelor, cu problemele zilei.

Un ciclu al marelui oraş capitalist, în care omul se ignorează mai mult şi se concurează mai acut, se urmăreşte mai cu îndârjire – cu cât mulţimea din jur e mai numeroasă, întinderea străzilor mai lungă, mai înalte blocurile, mai însemnat oraşul însuşi în ierarhia bursei de valori a ţării – acesta ar fi sensul volumului de faţă, alcătuit din romanele Calea Victoriei şi Dumineca orbului. Ele sunt cele mai importante din ciclul intitulat de autor Capitala care ucide, de fapt singurele de acest fel programate încă dintru început în Cronica proiectată. Li s-au alăturat pe urmă Cheia visurilor, mai mult o improvizaţie decât o elaborare atentă, Carlton şi Adăpostul Sobolia, ulterioare intenţiilor şi planurilor prime. Editarea împreună a acestor două romane

reconstituie practic un moment destul de unitar din activitatea de prozator a lui Cezar Petrescu, îl poartă pe cititor mai aproape de aspectele concrete ale concepţiei sale literare, din perioada când îşi scria principalele cărţi. Înrudite, făcând parte din aceeaşi familie de preocupări, ele au însă şi suficiente diferenţieri între ele, pentru ca să îndreptăţească o discuţie separată. Aceasta cu atât mai mult cu cât ultimul dintre ele prilejuieşte şi dezvăluirea unui capitol nou, până acum cu totul inedit, din biografia literară a scriitorului şi nu mai puţin din aceea a personalităţii sale omeneşti. Un episod echivalând el însuşi cu un adevărat roman, al Cronicii sale, trăit, apoi construit chiar de scriitor, la propriu şi la figurat!

Calea Victoriei se deschide cu o înfrigurată aşteptare din partea personajelor, să ajungă mai repede în Bucureşti, ca într-un liman al tuturor împlinirilor râvnite. Fiecare speră, e încredinţat că va afla aici tot ce a clădit cu imaginaţia în lungile luni de existenţă provincială. Din mulţimea care va invada curând peroanele, revărsată din tren, ochiul romancie-rului se opreşte asupra familiei magistratului Lipan şi asupra unui tânăr cu veleităţi de scriitor, Ion Ozun. Momentul când încep să se desfăşoare întâmplările nu e lipsit de semnificaţie: 25 septembrie 1925, deci ctteva luni sau numai câteva săptămâni după ce Întunecare, romanul care a precedat Calea Victoriei, se încheie cu sinuciderea disperată, tragică a lui Radu Comşa. Intenţia succesiunii relativ stricte între romanele sale se desprinde şi de aici. În primele două părţi ale noului roman acţiunea e dusă până în primăvara următoare a anului 1926; ultima face o boltă peste trei ani, până în iarna 1928-1929. Ca şi în cazul Întunecării, „cronicarul veacului” prelungeşte întâmplările, prin diferite artificii de construcţie, până în momentul în care el însuşi scria cartea respectivă sau până în momentul când aceasta apărea. Procedeul se va menţine şi după Calea Victoriei – publicat în 1929 – în cele mai multe din romanele lui Cezar Petrescu.

Ce se petrece în intervalul 1925-1929 în roman? Ce fapte se aglomerează pe atât de cunoscuta arteră centrală a capitalei româneşti, privită ca simbol al prăbuşirilor de tot felul?

Trenul aduce aşadar în capitală familia magistratului Constantin Lipan, sugestiv şi prin nume: lipanul este un alt nume al buruienii numită şi brusture. Provenit din categoriile mijlocii şi înzestrat mai ales cu tenacitatea de a urca treaptă cu treaptă în scara ierarhică a societăţii vremii, Lipan a ajuns în oraşul său de provincie o figură de o mare duritate sufletească. Austeritatea sa, spiritul său de dreptate sunt de fapt concretizarea simplificării extreme, aproape de automatizare, a conştiinţei sale, mişcându-se cu precizie numai în cadrul trasat de legile pe care e pus să le aplice cu rigurozitate – numai cât permit ele, numai cum îi dictează ele! Aparent, el e unul din puternicii zilei, prin instrumentul teribil pe care-l mânuieşte: justiţia regimului; aparent, aceasta îi conferă independenţa faţă de miniştri, bancheri, politicieni, ziarişti etc., îl situează parcă deasupra lor. Practic, Lipan este un instrument, nu un mânuitor. El aplică legea împotriva oricui: a potentaţilor politici, financiari, administrativi – şi o face cu siguranţa că apără dreptatea. Însă el nu observă că legea e făcută tocmai de ei, pentru folosul lor, în interesul lor. Că însăşi aplicarea legii îi este lui îngăduită în măsura în care o vor ei, în jocul lor încâlcit de interese bancare, industriale, de combinaţii pentru dobândirea sau împărţirea puterii în stat. Ca şi emblema îndeletnicirii sale, reprezentată de o femeie legată la ochi şi peste urechi, Lipan este orb şi surd la tot ce-l înconjoară, şi în primul rând la situaţia lui suspendată, de intelectual mercenar al burgheziei.

Falimentul acestui personaj, tragic în fond, decurge tocmai din confundarea sa nelimitată, ca om, cu rolul pe care i l-a rezervat fauna de la cârma ţării, din lipsa lui de sensibilitate şi de pătrundere faţă cu iţele care se leagă şi se dezleagă în

jurul lui, cu ajutorul lui adesea. În propria familie, el nu e de loc mai înţelegător decât în viaţa publică.

Lipan şi ai săi – soţie şi patru copii – întruchipează un număr de destine fundamentale pentru viaţa socială a momentului; prin intermediul acestei familii, prin relaţiile pe care ea le încheagă, prin oamenii cu care vine în contact, romanul îl introduce pe cititor în principalele medii ale oraşului burghez – cercul oamenilor de afaceri, acela politic, apoi lumea mondenă a capitalei de ieri, vânători de situaţii şi de zestre, candidaţii amorurilor ilicite, în sfârşit, tineretul fără orizont şi aspiraţii, acela studios, ca şi acela rătăcit, intrat sub influenţa unor diversionişti şi pescuitori în ape tulburi.

Elena Lipan este o dezarmată în vălmăşagul citadin. Idealul ei este unul casnic; ambiţiile ei nu trec de hotarul maternităţii placide, al femeii supuse, care îi doreşte bărbatului ascensiunea pentru a adăuga un spor de leafă cheltuielilor de fiecare zi, iar ei înseşi îşi doreşte să fie mereu umbra lui perfectă.

Fiica sa, Ana – Annie! – a spart găoacea provincială a mamei prin venirea în Bucureşti. În oraşul unde a crescut începea să se configureze ca o Madame Bovary – şi aşa va şi ajunge cu siguranţă, de vreme ce, după experienţele erotice străbătute în capitală, este întoarsă de soţul său către un târg de provincie încă mai anost decât cel din care plecase cu trei ani în urmă. Traiectoria ei înregistrează, însă, în acest răstimp, destule întâmplări, ca să aibă cu ce-şi hrăni regretele, iar, mai târziu, amintirile. Amorul ei ilegal numără doar o singură aventură, un clişeu al aventurilor amoroase parcurse de fetele de provincie poposite în capitală: ea cade în mrejele unui crai cam afanisit, cam îmbătrânit, care o stoarce cu cinism de bani şi de bijuterii.

Cealaltă fiică, Sabina, pare a avea rezervat un alt viitor. Inteligenţa vie, spontaneitatea, dezinvoltura, intuiţia sigură cu care calcă preceptele rigide ale tatălui şi sfaturile prăfuite ale mamei i-ar da dreptul la altă soartă decât aceea

care-o loveşte: încercând în joacă stupefiantele unei prietene, e violată în timpul transei. Sinuciderea e tot ce-i rămâne acestei copile, autorul păstrându-i pură în acest chip, dacă nu viaţa, cei puţin amintirea.

Mezinul familiei Lipan, Nellu, este o haimana mediocră, tipul statistic livrat în serie de burghezie în epoca dintre cele două războaie. Insensibil la morala tatălui, neatent la grijile mamei, fără aderenţă la sentimente mai profunde, dar înhăitat cu alţii, ca dânsul, el e sortit să îngroaşe rândurile clientelei docile a burgheziei, satisfăcut dacă stomacul, buzunarul îi sunt satisfăcute cât mai copios. Este şi singurul care trece neted prin carte, fără ca anii, viaţa să adauge sau să scadă ceva conştiinţei lui de perfectă mediocritate.

Un caz mai complex, întrucâtva aparte, e Costea, fiul cel mai mare al lui Lipan. Costea Lipan este un rebel – la început împotriva familiei, a principiilor severe părinteşti, mai târziu împotriva puternicilor zilei şi în cele din urmă împotriva oricărei ordini.

Între forma cărţii din 1929 şi aceea modificată de autor în 1957, la reeditare, personajul se clarifică în direcţia precizării tot mai evidente a spiritului său anarhic, a nihilismului său. Proaspăt student, venit de curând din oraşul de provincie, el păstra o anumită puritate, revolta sa era sinceră şi, cu toate că limitată în obiective şi manifestări, era net antiburgheză. Plecarea sa din casa părintească şi hotărârea de a trăi prin mijloace proprii au tocmai această semnificaţie. Fronda se împle-teşte însă curând cu diferitele influenţe pe care le suferă, fondui curat, revolta cinstită împotriva conformismului burghez rămânând din ce în ce mai în umbră. Personajul adoptă mai întâi o poză falsă, de cinism, care nu-l prinde, împrumutată de la un anarhist notoriu, denumit în carte Spartacus, un pro-fesionist al terorismului şi crimei. Valenţele de luptător posibil ale lui Costea Lipan se irosesc deci, captate în altă direcţie decât cea revoluţionară, către care părea la un

moment dat că va evolua. Personajul acţionează cu desăvârşire inconştient că împotrivirea sa faţă de ordinea burgheză se petrece după un program cunoscut până la amănunte de poliţie, îngăduit fără teamă atâta vreme cât se consumă în adunări sterpe, şi chiar atunci când tagma lui se răfuieşte cu câte unul din potentaţi, ceea ce nu pericliteză ordinea însăşi. Dovadă că, şi când e asasinat primul-ministru de bătrânelul maniac, anarhistul Spartacus, Costea va fi ferit de rigorile poliţiei, cât datorită numelui părintesc, renunţării lui Lipan de a mai zgândări una din marile afaceri, cât pentru faptul că oligarhia nu-l simţea pe tânărul Lipan primejdios, nu şi-l considera un duşman propriuzis. Cititorul poate lesne presupune, în finalul cărţii, că neînduplecatul inimic al despoţilor se va domoli, ca şi tatăl său, din convingere, din teamă, sau din alte pricini, şi va ajunge, la rându-i, un om de credinţă al vechii orânduiri; sau poate, recules în cele din urmă, va sfârşi descumpănit, ca Radu Comşa, curmându-şi viaţa.

Romanul se termina deci cu următorul tablou: Sabina moartă în patul camerei unde Costea se exilase de bunăvoie; peste Bucureşti se lasă amurgul. „Pe cerul nemărginit albastru două braţe întinse descătuşează în sfârşit plânsul. Dar nu ştii ce vor. Poate imploră lumina de sus. Poate blestemă viermuirea deşartă de jos.

Cerul e înalt şi gol.”

Cele două braţe sunt ale lui Costea; el e cel care plânge, „în sfârşit”, după cinica înfrânare a ceea ce era omenesc în el, în joaca sinistră de-a anarhia şi de-a moartea. Descumpănit, personajul nu ştia ce să aleagă, ce să cheme după ruina vieţii lui, a familiei lui. În ediţia ultimă, din 1957, scriitorul a introdus o frază singură, care nuanţează într-altfel finalul: poate că cele două braţe întinse imploră lumina cerească sau blestemă viermuirea străzii de jos. „Poate ameninţă şi pecetluiesc un legământ” – precizează autorul. Cerul rămâne însă şi aici „înalt şi gol” – cititorul tot nu ştie ce va face personajul; în faţa acestuia se conturează

totuşi o cale, aceea a unei altfel de răfuieli cu puternicii zilei, de astă dată nu cu un om, ci cu întreaga faună a celor care i-au zdrobit viaţa şi familia.

Între aceştia este în primul rând bancherul Iordan HagiIordan.

Când îşi anunţa prima oară intenţia unei Cronici a societăţii româneşti, Cezar Petrescu definea Calea Victoriei drept romanul disoluţiei psihologice a unei familii provinciale, instalată în Bucureşti după război.3 În centrul acestui proces a stat, cum s-a văzut, familia Lipan. Ceea ce trebuie cu precădere subliniat e că nu simplul contact cu marele oraş e fatal acestei familii, deci nu o teză veche semănătoristă sau poporanistă călăuzeşte pe scriitor, ci constatarea precisă, realistă a faptului că „disoluţia psihologică a familiei provinciale" e determinată nu de o forţă misterioasă, nu de vreo fatalitate citadină neexplicabilă, ci de omul de afaceri Iordan Hagi-Iordan, de clientela şi acoliţii lui. Sensul predominant al cărţii este aşadar unul de critică socială, vizând direct forţe esenţiale din societatea burgheză.

Dezastrul lui Lipan se produce în ciocnirea cu însuşi marele bancher. Una din combinaţiile lui murdare este denunţată public de austerul magistrat, pentru ca tot el să fie cel sacrificat atunci când intervin interesele şi maşinaţiile de culise, aranjamentele politice şi financiare: asupra lui se fac presiuni să închidă dosarul, să renunţe la acţiunea judiciară declanşată. Lipan ar fi continuat poate un timp să se zbată de unul singur, înfruntând toată împotrivirea celorlalţi, sprijinit numai de aparenta sa independenţă de om al legii, imparţial. Dar el este şantajat şi obligat să se dea bătut, punându-i-se în faţă alternativa arestăm lui Costea, sub acuzaţia de complice al asasinului Spartacus. Tăria lui Lipan, întemeiată până atunci pe rigiditatea în aplicarea legilor, se frânge sub apăsarea forţei lui Iordan Hagi-Iordan. Costea, la rândul lui, e amestecat indirect în murdarul triumf al bancherului, fiind

răscumpărat de tatăl său cu preţul călcării pe conştiinţă. Nenorocirea Sabinei, fiinţa aleasă a clanului Lipan, este declanşată de copiii lui Iordan Hagi-Iordan: fiica acestuia o iniţiază în tainele stupefiantelor, iar feciorul lui o violează în timp ce ea era sub stăpânirea narcoticului. Acelaşi fiu al lui Iordan Hagi-Iordan împreună cu alte pramatii, feciori de bani gata, îi cuceresc admiraţia lui Nellu, cel mai mic din copiii lui Lipan, sustrăgându-l influenţei părinteşti şi introducându-l în mediul lor pervertit, cu băutură, fete, pocher.

Aşa cum în viaţa publică a capitalei voinţa piratului bursei schimba miniştri, cumpăra conştiinţe, îşi anexa ziare, înghiţea capitaluri şi firme industriale, înlătura concurenţe, tot astfel, în viaţa personală a oamenilor, înrâurirea lui strivea conştiinţe, violenta sensibilităţi, sfărâma familii, jignea omenia fără nici un scrupul. Romanul Calea Victoriei ni-l înfăţişează în posturi şi situaţii de o sferă totuşi mai restrânsă decât o vor face alte romane ale scriitorului, ulterioare, Comoara regelui Dromichet şi Aurul negru. În Calea Victoriei Iordan Hagi-Iordan este văzut numai din unghiul relaţiilor sale cu lumea politică şi, într-o măsură, cu presa, cu justiţia momentului. Este fauna care-l ştie de stăpân, şi a cărei zbatere e doar veleitatea, curând cuminţită, de a se sustrage nemiloasei (dar profitabilei) tutele. În celelalte două romane, bancherul e urmărit acolo unde el dă marile lui bătălii – la bursa petrolului, înfruntându-se nu cu un ministru de paie, cu un magistrat de carton, cu un ziarist pornit pe căpătuială, ci cu rechini ca şi el, posesori de capitaluri, mânaţi de resorturi asemănătoare. El va apărea în ciclul epic închinat de scriitor petrolului, în cârdăşie cu un om politic, prefectul Emil Sava, şi cu un om de ştiinţă, inginerul Dinu Grinţescu, despuind de pământuri pe ţărani, pe un moşier, speculând la bursă, atrăgând capitaluri străine, fructifi-cându-le sau luptându-se cu ele, până ce va fi, la rândul lui, înghiţit de acestea. Romanul Calea Victoriei îl arată însă îndestul ca pe

un magnat vorace al industriei şi al băncilor, un puternic al zilei din umbră, lipsit de dorinţa de a se vorbi de el, de a deveni cunoscut marelui public, dar trăind voluptatea de a se şti temut, ascultat, urmat. O lungă completare, adăugată în ediţia din 1957 capitolului Groaznicul asasinat explicitează minuţios şantajul politic al bancherului asupra politicianului Gică Elefterescu, viitor prim-ministru. Chiar fără această traducere în scenă directă, figura bancherului rămânea pe de-a-ntregul odioasă.

Calea Victoriei este primul roman al lui Cezar Petrescu în care jungla capitalistă este abordată pe larg, şi anume într-un moment de vârf al manoperelor ei din perioada interbelică. Sunt anii premergători marii crize din 1929-1933, deci epocă de relativ calm după zguduirile din timpul războiului, epocă în care afacerile se închegau cu repeziciune, beneficiile sporeau vertiginos, noi surse de câştiguri erau descoperite. Procesul e privit în acest roman în perimetrul lumii de afaceri şi a politicienilor; în romanele ulterioare, îndeosebi Comoara regelui Dromichet şi Oraş patriarhal, observaţia scriitorului se va deplasa către sat, către oraşul de provincie. Latura de analiză socială are în Calea Victoriei o pondere cu mult mai mare decât în numeroase alte romane. Denunţarea corupţiei de la vârful piramidei burgheze se face pe direcţiile principale de atac. Urcuşurile şi coborâşurile în arena politică, „marile afaceri” sunt văzute şi înfăţişate cu ochiul gazetarului priceput în materie, aşa cum fusese Cezar Petrescu neîntrerupt, începând cu 1918. Latura de senzaţional nu lipseşte naraţiunii, nici sur-priza bine pregătită, lovitura de teatru etc. Romancierul verificat din Întunecare făcea o nouă demonstraţie de virtuozitate în subtilităţile genului, remarcându-se printre cei mai iscusiţi autori ai naraţiunilor de largă respiraţie, cu acţiunea desfăşu-rându-se pe multe planuri, cu numeroase personaje. Şcoala bună balzaciană, frecventarea marilor epici realişti ai lumii, de la Stendhal la

Tolstoi şi ochiul atent la mişcările epocii îşi spuneau cuvântul.

Prin celălalt erou al romanului, sosit în Bucureşti o dată cu familia Lipan, prin tânărul Ion Ozun, candidat la gloria muzelor, pătrundem într-o altă lume şi în alt ciclu de probleme şi frământări ale epocii.

Ion Ozun este, în fond, un Eugene de Rastignac mai nou. Ca şi eroul balzacian, el a venit din târgul de provincie cu un legământ nu mai puţin îndrăzneţ: să-şi cucerească un loc – şi cât mai bun – în ierarhia spirituală a capitalei. Visul lui scade cu începutul, pe măsură ce personajul vede că obstacolele întâlnite sunt mai greu de definit şi încă mai greu de învins. Talentul nu-i lipseşte, însă nici nu pare să facă trebuinţă nimănui; putere de muncă are, dar sute şi mii ca el se asistă irosindu-se fără folos, căci astfel de marfă era tot mai multă şi mai ieftină; pentru laşităţi nu are curajul încă şi nici nu-l ispitesc, pentru că nu le ştie încă măslui; nici pentru mărunte afaceri de felul celor sugerate de amicul Bică Tomescu, actor înzestrat şi cu aere de puşlama, nu-şi află îndemânare. Pe scurt, Ozun este un dezarmat, dar de un fel superior lui Lipan, întrucât propria-i substanţă, o anumită putere intrinsecă, ne-depinzând de alţii, zace în el şi nu se dă înfrântă. Căci, pe câtă vreme cinstea, corectitudinea magistratului nu se pot manifesta decât în aplicarea legilor – fără legi personajul fiind ca şi desfiinţat sub raport social – Ozun dobândeşte o anumită independenţă faţă de societate, faţă de puternicii zilei, prin ancorarea lui la valorile artei, la literatură. Alinierea lui la remorca aceleiaşi lumi care-l anexase pe Lipan se petrece în măsura în care el părăseşte tot mai mult literatura pentru a se consacra gazetăriei.

Evoluţia lui Ozun seamănă în mai multe privinţe cu a lui Radu Comşa din Întunecare; pe alte planuri, cu alţi eroi, romanele ulterioare ale scriitorului vor multiplica procesul dramei intelectualului în epocă. Comoara regelui Dromichet prin Dinu Grinţescu, Oraş patriarhal prin Tudor Stoenescu-

Stoian, Plecat fără adresă prin Adrian Sântion etc. Mai mult decât prin Lipan, surprins în perioada deznodământului, a ultimului act al căderii lui, Calea Victoriei realizează prin Ion Ozun şi prin personajele cu care vine el în contact dezbaterea problemei intelectualului.

Cu puţine diferenţieri specifice şi mai ales cu rezultate diferite, Ion Ozun, apoi protectorul lui vorbăreţ, Mirel Alcaz, om nu rău la suflet, însă cam farfara – variantă de Caracudi sau Amicul X din schiţele lui Caragiale, dar cu relaţii mai reale decât acela – apoi poetul şi dramaturgul Leon Mătăsaru, autorul poemului teatral Cheia visurilor, şi, în sfârşit, romancierul, membru al Academiei, Teofil Steriu, toţi aceştia parcurg în roman traiectorii în general asemănătoare, concretizând diferite ipostaze ale destinului intelectualului în epocă. Mirel Alcaz a fost şi el un postulant, ca şi Ozun, dar înaintea lui. El a coborât ultimele trepte ale decăderii morale o dată cu suişul în ierarhia ziaristicii, pe măsură ce creştea cursul acţiunilor lui în ochii potentaţilor politici şi financiari. Agitaţia lui cu aere de independenţă la gazeta proaspăt înfiinţată, cu nuanţe fas-cizante, este doar de faţadă: sforile „libertăţii” lui stau în mâna financiarilor sau politicienilor. Dar el îşi evaluează scump această aparenţă de libertate şi profită cât poate. „La noi se plătesc lefuri foarte bune – îi declară lui Ozun. Independenţa se plăteşte scump! Parol!”

Fraza lui nu e confuză, ci implică ambele sensuri: şi faptul că, din punct de vedere moral, intelectualul aflat în această postură plăteşte scump iluzia de libertate, dar şi faptul că pe cei în cauză îi costă îndestul cumpărarea conştiinţelor. Fapt e că Alcaz parcurge toate treptele posibile ale acestui fel de libertate a presei, socotită în epocă drept a patra putere în stat.

Leon Mătăsaru ocupă un loc puţin întins în roman, dar cazul lui e semnificativ sub multe aspecte. El îşi salvează cel puţin o parte a fiinţei lui prin legătura pe care o menţine cu arta, dincolo de viaţa risipită pe care o duce. Vinul, femeile,

nopţi pierdute în alte chipuri nu irosesc cu totul ceea ce e ales în acest om. Cu tot scepticismul lui, cu toată încrederea că viaţa şi societatea în care trăia ar putea să-i mai ofere ceva nou, totuşi dă la iveală, ca printr-un miracol, feeria simbolică, izvorâtă din folclor, Cheia visurilor. Euforia lui următoare succesului piesei măsoară capacitatea acestei categorii de intelectuali de a putea păstra – dincolo de orice vicisitudini ale vieţii, dincolo de orice povârnişuri parcurse – nu doar o latură nealterată, pură, ci şi accesul la fericire, şi, mai mult, posibilitatea de a-i face pe alţii fericiţi. Este chiar surprinzător ce virtuţi atribuie scriitorul artei, în tabloul său construit numai din linii şi culori întunecate. Feeria lui Mătăsaru e singura putere în stare să readucă la suprafaţă fărâma de umanitate păstrată, oricât de afund, în conştiinţele robite patimilor şi concurenţelor zilnice. Chiar de la primele apariţii şi mişcări din scenă, după ridicarea cortinei, „mulţimea se simţi captivată – notează Cezar Petrescu – şi nimeni în sală nu mai tuşi. Iar Ion Ozun înţelese de îndată că asistă la ceva rar şi nespus; la una din minunile acelea când o mie de oameni evadează din mizeria lor ascunsă, din ambiţii şi deşertăciune, din griji vulgare şi din rânjetul fiecărei zile, să se ofere, purificaţi de o văpaie arzătoare, bucuriei de a admira… Şi avu o pornire de recunoştinţă şi de iubire pentru publicul acesta, care, dincolo de vanitatea toaletelor şi de frivolitatea bârfelilor, se reabilita, simplu şi unanim, în cele o mie de feţe transfigurate.” Comentariul lui Cezar Pe-trescu tălmăceşte mai larg, în paginile respective ale romanului, admiraţia pentru artă ca un tărâm unde pentru o clipă „toţi uitau ce sunt într-adevăr. Cine sunt. Cum sunt…” şi se transformau fiecare în „ce-au dorit cândva a fi cu însetare”, adică năzuind spre înălţimi, spre fapte care înnobilează pe om. Această încredere în rolul artei relevă că scriitorul nu socotea dezumanizarea drept o fatalitate a destinului omenesc, ci o rezultantă, un efect al unor determinări sociale. Pesimismul său nu e, în acest chip, total, ci e legat

de situaţia omului în cadrul unei anumite societăţi, care, în loc să-i valorifice latenţele, ceea ce e bun şi frumos în structura lui, dimpotrivă, cultivă şi dezvoltă instinctele, patimile josnice, pornirile ani-malice. În primul rând pe terenul acestei convingeri, păstrată de-a lungul activităţii sale literare, s-a petrecut apoi numaidecât după August 1944 adeziunea lui Cezar Petrescu la noile realităţi ale ţării, la democraţia populară.

Ar trebui poate făcută încă o precizare: în succesul lui Leon Mătăsaru scriitorul îşi crea lui însuşi argumentele care să-i susţină hotărârea de a nu se lăsa copleşit de gazetărie – aşa cum face Ion Ozun! – ci de a păstra nealterată grija şi preocuparea pentru literatură. Pericolul subsumării literaturii faţă de gazetărie a existat întotdeauna la Cezar Petrescu, şi numai faptul că a fost conştient de el i-a ajutat să-l depăşească Nu însă fără a plăti un important tribut stilului gazetăresc în însăşi structura cărţilor sale.

Alternativa scriitor-gazetar este urmărită şi în alt plan, tot prin intermediul lui Ion Ozun, de data aceasta în cadrul unei dezbateri mult mai profunde, pe care, la ediţia din 1957, autorul a simţit nevoia să o dezvolte. Este vorba despre destinul unui alt scriitor, Teofil Steriu, la care pătrunde Ozun în mo-mentul cel mai disperat al existenţei lui bucureştene, flămând, îngheţat, fără nici o perspectivă.

Teofil Steriu apare chiar din primul capitol al romanului, întorcându-se acasă, în capitală, în acelaşi tren cu care vine şi Ion Ozun. O scurtă confruntare cu o amică din tinereţe, acum savantă cu renume mondial, dar uscată ca o stafidă – şi nu numai trupeşte, dar secătuită sufleteşte – ni-l arată pe Steriu afişând un scepticism universal faţă de rostul literaturii, în total contrast cu entuziasmul autorului însuşi în faţa feeriei lui Leon Mătăsaru. La reprezentaţia acesteia Steriu va adormi în fotoliul său, ilustraţie elocventă a propriei sale teorii că nu-l interesează literatura confraţilor,

că nimic nou nu se poate spune, că totul e o farsă pentru creduli sau neiniţiaţi.

Personajul e un blazat, chiar un cinic, dar în cinismul lui se amestecă – pe lângă cochetăria celui recunoscut de-o ţară, care-şi permite, de la această situaţie, să-şi ironizeze propria literatură – se amestecă o convingere pe care nici Ozun şi nici Leon Mătăsaru n-o au nici măcar ca o revelaţie de o clipă: că îmblânzirea pe care o coboară arta în sufletul celor pervertiţi nu durează decât atât cât ţine contactul direct al contemplatorului cu opera, apoi ea dispare, şi anume, fără să lase urme. Fiecare se întoarce la ale sale, uitând cu totul purificarea prin care a crezut că trece, ba chiar amintindu-şi de ea ca de-o nedorită, jenantă slăbiciune.

Teofil Steriu e conştient de această tristă realitate a artei. El declară că şi-a pierdut aşadar încrederea în puterea magică a artei, afişează o filosofie a indiferenţei totale faţă de public, faţă de rostul şi destinul scrierilor sale, faţă de viaţa despre care scrie. O lungă peroraţie în acest sens – dilatată mult de autor în ediţia din 1957 a romanului, cu implicaţii interesante, dar şi contradictorii, definind în alt chip personajul – ne arată pe celebrul Teofil Steriu ca pe un profesionist al scrisului din pura obişnuinţă de a scrie. Literatura a ajuns la el un fel de viciu, ea se hrăneşte din propria-i substanţă, nu se trage din viaţă, din existenţa şi frământările oamenilor, dar este în continuare la fel de umană, eroii săi sunt mereu strălucite întruchipări ale vieţii. Cum se poate petrece aceasta? Lucrul se explică prin aceea că lui Steriu viaţa, cu toate marile ei prefaceri postbelice, nu-i mai oferă nimic nou, el scrie despre oamenii „pe care poate, într-adevăr, i-am purtat odată în mine!”, în rest, nimic nu s-a schimbat pentru el în lume.

Sub crusta de cinism, personajul are, totuşi, dreptate. În societatea despre care scrie el – şi despre care scria Cezar Petrescu însuşi – se produseseră prea puţine schimbări de esenţă, în orice caz nu dintre acelea de natură să determine

schimbări importante la categoriile de oameni abordaţi de autor şi de eroul său. Despre Lipan şi despre Ozun, despre lumea cu care ei vin în contact, se putea scrie prea bine în 1929, având la bază cunoaşterea unor realităţi datând dinainte cu un sfert de secol – bineînţeles atunci când romancierul nu-şi propunea să descopere elementul esenţial al noii epoci: poziţia acestor categorii în condiţiile în care revoluţia se cocea, înainta, le cuprindea în vârtejul ei cu sau fără voia lor, cu sau fără conştiinţa clară a evenimentelor pe care le trăiesc. Romanul Calea Victoriei rămâne aşadar la o perspectivă echivalentă cu cea balzaciană, dar fără să devină prin aceasta anacronic, de vreme ce tipologia înfăţişată şi problematica ei erau încă verificate copios în epocă.

Scriitorul îşi însoţeşte această latură a demonstraţiei cu încă una, aceea extinsă la reeditarea din 1957, anume, despre capacitatea excepţională a vieţii de a crea cazuri cu situaţii şi eroi ce depăşesc cea mai debordantă imaginaţie. Sarcina romancierului s-ar restrânge în acest caz la simpla căutare, aflare, transcriere a faptului brut. Ceea ce romanul Calea Victoriei nu întârzie să facă, prin povestirea lui Teofil Steriu, relatând din celebrele procese ale epocii capitaliste, pornind de la furtul unei pâini, altul decât acela din Mizerabilii lui Victor Hugo. Ca şi cealaltă teză privind procesul elaborării literare – alimentarea noilor cărţi din propria substanţă, din cunoaşterile vechi, în ultimă instanţă din imaginaţie – şi aceasta este una scumpă lui Cezar Petrescu. Autorul Întunecării a oscilat întotdeauna în a acorda prioritate uneia sau alteia şi a ales aproape fără excepţie mijlocia – ca şi eroul său din Calea Victoriei – cu credinţa că nu se contrazice. Împinse la limitele până la care le duce aici scriitorul, niciuna din ele nu se verifică, şi el însuşi nu a practicat în scrierea romanelor sale vreuna din ele într-o formă atât de exclusivistă: sau imaginaţia pură, sau transcrierea aidoma a faptului brut. Cezar Petrescu a pornit întotdeauna de la întâmplări reale,

cunoscute direct din viaţă, sau de la motive aflate în cărţi, şi a lucrat asupra lor cu solida sa imaginaţie de romancier, care, cum spunea G. Călinescu, în orice întâmplare din viaţă găseşte substanţa unui roman posibil. (Vom vedea la discuţia despre Dumineca orbului cât de mult se verifică afirmaţia, chiar pentru propria viaţă a scriitorului.)

În Teofil Steriu, Cezar Petrescu analizează prin urmare tipul scriitorului trăind izolat de societate, desconsiderând-o, oferindu-i totuşi neîntrerupt literatura sa, din pura convingere că nu poate face altfel, însă fără ca el însuşi să se cheltuie, ci ca o eliberare proprie. În Leon Mătăsaru este examinat un alt tip de scriitor, acela care se dăruie publicului cu fiecare carte nouă, care trăieşte total fiecare rând scris; şi scrie chinuit, multiplicându-se pe sine în oricare din elementele lucrării sale. Ion Ozun îşi face din fiecare un ideal, dar, sorbit de gazetărie, întruchipează pe scriitorul nerealizat, care măsoară cu fiecare prilej că se îndepărtează tot mai mult de icoana a ce-ar fi dorit să fie.

Este interesant că, sub raport uman, scriitorul vede în fiecare din aceştia trei nişte rataţi. Dacă totuşi acordă anumite circumstanţe vreunuia din ei, acela nu e în nici un caz Ion Ozun, cu toate remuşcările care-l încearcă pe erou. Satisfacţiile obţinute, treptele parcurse în ierarhia societăţii, starea materială dobândită nu-l satisfac, căci el are mereu senzaţia că nu acesta era drumul râvnit, drumul pe care ar fi trebuit să meargă. L-a urmat fiindcă i s-a deschis întâi, fiindcă apoi n-a mai avut tăria să-l caute pe cel adevărat, al său. Leon Mătăsaru, Teofil Steriu au cel puţin mulţumirea audienţei la un public anumit, fie această audienţă şi de-o clipă; Ion Ozun nu are nici atât. Deocamdată, personajul nu realizează decât parţial marasmul de care e atras tot mai adânc; când va avea pe deplin conştiinţa acestui lucru, sau când o va pierde de tot, înfrângerea lui va fi deplină. Oricâtă risipă ar caracteriza viaţa lui Mătăsaru, oricât cinism va afişa Steriu, niciunul din ei nu va avea sentimentul ratării complete. Ceva din ei, din

viaţa lor – arta – îi salvează într-o măsură de la naufragiul total. Ion Ozun a părăsit – sau e pe cale de a părăsi – definitiv această ultimă – mai exact: unică – posibilitate de a-şi păstra nealterată o fărâmă de omenie, într-o societate pe de-a-ntregul ostilă, opacă sentimentelor umane.

Cu Dumineca orbului pătrundem într-un univers cunoscut bine din Calea Victoriei, însă urmărit în alte ilustrări concrete: cei doi tineri protagonişti ai cărţii, magistratul – şi el magistrat!

— Sergiu Miclăuş şi profesoara Gina Alimănescu, au trăit cu câţiva ani înainte întâmplări care le-au zdruncinat rezistenţa morală şi-i împinseseră pe amândoi în marginea pră-păstiei. Pe el îl aduseseră în această stare viaţa trândavă de noapte, beţia, cărţile; pe ea, o dragoste nenorocită pentru un cuceritor de profesie. Când erau gata să se prăbuşească, ambii s-au smuls cu ultima putere şi au evadat spre oraşe de provincie, unde şi-au regăsit echilibrul. Toate acestea vor fi sugerate în scurte retrospective, pe parcursul romanului. În primul capitol, însă, îi întâlnim pe amândoi aduşi în Bucureşti de acelaşi tren, ca şi pe eroii din Calea Victoriei, încrezători, vindecaţi – definitiv, cred ei – de ispita vechilor experienţe, fatale pentru amândoi. Graba ambilor, neatenţia, înghesuiala, mici incidente caracteristice peronului de gară, mici coincidenţe şi îndrăzneli, un şofer cu iniţiativă şi, lângă toate acestea, o inexplicabilă dar graţioasă pornire a unuia către celălalt îi apropie unul de altul, şi un început de idilă se înfiripă. O dragoste pe atât de pură pe cât de ciudată şi întâmplătoare le-a fost întâlnirea: o putere magică i-a purtat, parcă, spre a-i întâlni, pentru ca, îndată după despărţirea cu legământul de a se întâlni a doua zi, să se năpustească asupra lor parcă o fatalitate întru totul potrivnică, dejucându-le toate bunele intenţii, aglomerând în calea lor cele mai absurde obstacole. Fericirea lor posibilă, mulţumirea calmă, caldă, întrezărită o clipă de amândoi, se năruie. Fiecare se întoarce definitiv la ceea ce crezuse că

îndepărtase de la sine pentru totdeauna: el – la cărţi, cârciumi, nopţi irosite; ea – la bărbatul care-i zdrobise şi prima oară inima.

O fatalitate? întâmplarea potrivind lucrurile tocmai pe dos decât ar fi fost, la urma urmei, de dorit? imposibilitatea funciară a omului de a fi fericit în viaţă? Care din acestea, sau care altă pricină ascunsă răvăşeşte existenţa celor doi tineri, întorşi purificaţi în capitală? Ce demon dezlănţuie asupra lor – asupra omului în general – convoiul de adversităţi, interzicându-le accesul la frumuseţea spre care, totuşi, viaţa lor părea să aspire?

Intrăm aici într-o discuţie mai complexă despre sensul cărţilor lui Cezar Petrescu, sens căruia romanul Dumineca orbului îi aduce o ilustrare în plus, după aceea din Calea Victoriei. Romancierul reia mereu, obsesiv, în scrierile sale teza despre imposibilitatea omului secolului al XX-lea de a-şi afla fericirea, un om a cărui situaţie – spune scriitorul – e suspendată, nesigură, fără reazim interior, deci sortită prăbuşirii, „într-o societate în lichidare, care se autodevoră” 4. Omul acestui secol era pentru Cezar Petrescu o victimă sigură şi fără putinţă de salvare. Toţi eroii săi din această perioadă erau, în consecinţă, nişte învinşi, oameni fără o stea cardinală, iar când unul îndrăzneşte să năzuiască „spre altceva, nobil şi pur, acela într-ales ispăşea mai crunt abaterea de la mediocra orânduială” 5

În Calea Victoriei s-a văzut ce sfârşit au toţi; Dumineca orbului nu cruţă în mai mare măsură personajele.

O îndârjită luptătoare pentru emanciparea femeii constată că şi-a ratat tocmai vocaţia naturală, datoria de femeie; o tânără exuberantă şi gingaşă ajunge o tiranică matroană, iscusită în vânarea unui bărbat docil, cu perspective certe de parvenire; un ministeriabil care-şi intuieşte falsitatea poziţiei şi-o păstrează cu o voluptate disperată; o actriţă fostă celebră, îşi urmăreşte cu amărăciune decrepitudinea; o alta asistă neputincioasă la începutul crepusculului ei; un fost industriaş şi bancher, renunţând de bunăvoie la avere,

situaţie, afaceri, este vârât de familie în casa de nebuni şi iese de acolo cu faima omului zdruncinat la minte, deşi nu e decât lucid şi cinstit cu el însuşi şi cu lumea; un poet talentat se sfârşeşte cu plămânii zdrenţuiţi de tuberculoză; doi bieţi bătrâni care s-au iubit la tinereţe şi au fost despărţiţi de împrejurări îşi încrucişează drumurile fără să se mai cunoască, deşi se caută cu obstinaţie de zeci de ani; până şi un orb, care le ştie tuturor acestora durerea şi se roagă pentru fiecare lui Dumnezeu ca să le împlinească himera, până şi acest om care nu intră în concurenţă cu nimeni, nu stânjeneşte pe nimeni, ci vrea să facă el, neputinciosul, bine oricui, e ucis pentru a fi jefuit de doi borfaşi, care şi ei, la rândul lor, îşi simt urmăritorii aproape.

Scriitorul şi-a primit cu satisfacţie ironică, nu lipsită însă de convingere, calificarea de „pesimist social”; şi-a dat-o el singur nu o dată. Şi-a explicat opera în acest sens, numindu-şi-o „apologie a învinşilor” 6 şi proclamând cu tărie, în perioada căreia îi aparţin şi romanele de faţă, că o „eră nocturnă” se apropia fără greş de societatea, de oamenii ce-i slujiseră de model. Destinul acestora era deci pecetluit!

Şi totuşi, dincolo de prorocirile directe atât de neguroase, opera sa pleda indirect pentru o concluzie în care nu fatalitatea, nu o putere mai presus de om prilejuia cascada aproape neverosimilă de prăbuşiri, ci omul însuşi, – din cauza neînţelegerii funciare a datoriei, a capacităţilor sale, din cauza abdicării de la anumite cerinţe fundamentale implicate în condiţia umană însăşi.

Nu vom lua câte unul pe toţi eroii, pentru a dovedi, cu fapte din carte, că ei puteau evita zdrobirea conştiinţei, pierderea trăsăturilor înalte ale umanităţii lor – aşa cum Ion Ozun ar fi putut păstra neatinsă dragostea pentru arta lui. Gina Alimănescu şi Sergiu Miclăuş sunt ei înşişi în primul rând – şi mai ales el – responsabili de risipirea fericirii râvnite. Ce-l împiedica pe acest tânăr să-i arate cu toată claritatea fetei că el a venit în Bucureşti, chemat la o

înmormântare, şi încă a unei fiinţe pentru care în inima sa nu se păstrau sentimente de prea mare afecţiune? Ce l-a împiedicat să mărturisească deschis, firesc bătrânei şi bănuitoarei protectoare a Ginei că vine de la cimitir? Ce-l determina să considere că, dacă o împrejurare neprielnică nu i-a pus la timpul hotărât faţă în faţă, atunci este inutilă încercarea de a avea alte întâlniri? De ce, la rândul ei, Gina acceptă atât de uşor misterul destul de ieftin al lui Miclăuş, de ce nu presupune şi ea, firesc, un caz neprevăzut ivit în calea tânărului lipsă la întâlnire, ci se lasă din nou învăluită, cu voluptate rea, în mrejele din care se smulsese? La astfel de întrebări, firește, nici personajele, nici romanul nu dau răspuns. Căci cum spune unul din personajele cărţii, Ioachim Grult, „toţi vorbesc ceea ce n-ar trebui să vorbească şi fac ceea ce n-ar voi să facă. Toţi ar avea altceva de spus şi mai ales altcuiva de spus… Iar toţi găsesc natural să se mistifice reciproc şi bineînţeles înaintea tuturor, să se mistifice pe sine…”

Nu o fatalitate, nu o incapacitate legată de însăşi esenţa structurii sale, de sensul existenţei sale pricinuieşte toate nefericirile, ci omul, el însuşi şi le atrage cu inconştienţă, cu superficialitate asupră-şi. Societatea, prin felul cum e alcătuită, prin morala şi practicile ei, e prielnică acestor deznodăminte, e generatoare ea însăşi de tragedii, astfel că multiplică pricinile nefericirii, sporeşte dezechilibrul în viaţa omului şi a colectivităţii. Este interesant că tatăl vitreg al lui Miclăuş îl întârzie de la întâlnirea cu Gina, tocmai vrând să-i facă un bine, să-l pună la adăpost de griji, de lipsuri, să-l ajute a se feri de vechiul lui fel de viaţă; protectoarea Ginei o aruncă pe fată în braţele celui ce-i striveşte mai mult viaţa, tocmai vrând să o apere de experienţe ca acelea străbătute. Scepticismul acesta cu privire la finalitatea acţiunilor omeneşti se compune, chiar în această perioadă a creaţiei sale, într-o concepţie mai largă a scriitorului, expusă ca atare în Cuvântul înainte la romanul Plecat fără adresă (1932), şi, firește, amă-nunţită

în paginile romanului, dezvoltată ori amplificată în felurite chipuri în Aurul negru, Cheia visurilor, apoi în Ochii strigoiului şi Carlton etc. Iată însă că în subtextul romanelor din volumul de faţă – şi în altele – circulă ca un curent subteran sentimentul tulbure, intuiţia scriitorului că, totuşi, undeva nu poate să nu existe o soluţie. Zaharia Duhu crede în existenţa unei comori fabuloase a regelui Dromichet, şi cu ajutorul ei ar vrea să aline suferinţele şi lipsurile alor săi – iar când află râvnitul tezaur, îl îngroapă la loc, şi abate – nu egoist, ci disperat – pe deasupra cursul unei ape, cu siguranţa că himera sa are existenţă reală, dar şi cu regretul că încă nu e momentul s-o dea la iveală (Aurul negru); eroii din Cheia visurilor cred în „insula de la capătul curcubeului”, iar inginerul Paul Năgară din acelaşi roman se retrage într-o căsuţă liniştită şi cultivă flori; învăţătorul Nicolae Apostol izbuteşte să ridice un sat, să-l transforme într-un ostrov fericit, datorită abnegaţiei cu care slujeşte şcoala şi răspândeşte ştiinţa de carte (Apostol). Astfel de încheieri sunt, fireşte, utopice, finalurile de roman în care ele apar rămân artificiale, însă ceea ce merită reţinut este latura simbolică a lucrurilor, anume că în chip obiectiv viaţa îi impunea scriitorului dacă nu certitudinea, cel puţin senzaţia că viaţa nu poate să se reducă la cascada de prăbuşiri şi dezastre zugrăvite de el, că nu poate fi numai atât, că trebuie să mai fie şi altceva, altfel. Cu toată sinceritatea, el a făcut să reiasă în toate cărţile sale că nu ştie cum anume, concret, ar putea arăta altfel viaţa; mai exact, că în cadrul societăţii pe care o oglindea, în modul de viaţă pe care-l înfăţişa, nu-şi putea imagina în chip cinstit un alt curs al întâmplărilor decât convoiul de nenorociri. Ceea ce înseamnă că prorocirile sale fatidice se referă nu la viaţă în general, ci la viaţa într-o societate precisă, aceea în care trăia el însuşi, cu alte cuvinte, orânduirea capitalistă. De aici neîncrederea în orice tentativă de aspiraţie către o altfel de soartă, chiar falimentul unor atari tentative. De aici tragismul destinului unora, cinismul altora, de aici

scepticismul etc. În Dumineca orbului există chiar două personaje care, datorită lucidităţii lor în judecarea vieţii, au ancorat într-un cinism împins până la limită, oameni care au ajuns la această atitudine tocmai pentru că au experimentat toate tipurile de existenţă în societatea lor. Ei sunt fostul magnat al industriei şi finanţei Ioachim Grult şi mama sa, Aspasia. Grult a pornit de jos, de la situaţia de drojdie a societăţii, pentru a ajunge în vârful piramidei sociale a burgheziei, iar, o dată aflat acolo, a fost dintr-o dată cuprins de dezgust pentru tot ce făcea, pentru tot ce poseda. Într-o bună zi, se destăinuie el, „am descoperit că devenisem prizonierul unor obligaţii la care nu mă constrângea nimeni… întreprinderi, fabrici, ferme, consilii, telefoane la fiecare cinci minute, bani şi iarăşi bani, mai mulţi decât îmi cereau nevoile mele… Pentru ce toate? Îmi pierdeam viaţa câştigând bani…” Dar, desfăcându-se de ban, dobândindu-şi independenţa faţă de ban, încă nu înseamnă că personajul a devenit fericit, că a aflat soluţia râvnită. El s-a comportat cinstit faţă de el însuşi, dar cheia fericirii îi rămâne în continuare ascunsă. Izolarea de burghezie, de orânduirea ei, de modul ei de viaţă încă nu înseamnă o rezolvare – spun romanele lui Cezar Petrescu. Ea poate fi o atitudine pozitivă, un prim pas către aflarea unei soluţii, dar ea singură nu constituie soluţia însăşi. Dovadă? Cu tot cinismul său, cu toată superioritatea sa morală asupra celorlalţi, cu toate că se socotea „eliberat”, cinstit faţă de el însuşi, personajul e, în fond, nefericit, el suferă din cauza neînţelegerii celorlalţi, cu atât mai mult cu cât chiar bunele lor intenţii se întorc în chip ostil împotrivă-i şi împotriva celorlalţi. „E adevărat că oamenii buni şi ideile generoase fac omenirii răul cel mai adânc”, proclamă el nu cu cinism, ci cu amara experienţă acumulată. Dacă precizăm că această răsturnare a ghidărilor bune are loc în societatea capitalistă, din cauza rânduielilor ei, atunci personajul nu e un mizantrop, nici un pesimist, ci un lucid.

Într-o lume în care „toţi vorbesc ceea ce n-ar trebui să vorbească şi fac ceea ce n-ar voi să facă”, în care adevărata faţă a lucrurilor nu se vede, dar care e profund urâtă, în care omul e totodată victima societăţii şi a sa însuşi, o dramă cum e ratarea celor doi eroi, tinerii Sergiu Miclăuş şi Gina Alimănescu, fireşte că devine un fapt divers, banal de prea frecventa lui repetare. De aceea cartea se încheie cu un tablou generic al capitalei, în care nimic deosebit nu pare să se fi petrecut în ultimele douăzeci şi patru de ore, cât a ţinut acţiunea romanului. Pentru cei doi eroi, ca şi pentru alte personaje ale romanului, noaptea a adus încheieri contrare celor care se pregăteau de cu ziuă. Şi totuşi, spune scriitorul, aceasta nu schimbă cursul lucrurilor. Dimineaţa, pentru marele oraş capitalist, nimic nu pare altfel. „Începe viaţa să curgă ca ieri şi ca mâine. Nimic nu-i schimbat şi nimica nu-i nou. În fiecare casă a fost şi va fi un mort, o amăgire, o nădejde, o înşelare.

Nimica nu-i nou, Totul a fost.

Totul va fi cum a mai fost.

Romanul Dumineca orbului are şi o istorie a lui, pe care aici n-o putem schiţa decât în puţine cuvinte. Când am alcătuit cartea despre Cezar Petrescu, nu ne era cunoscută. Puţin după aceea, am avut sub ochi un mare număr de scrisori ale prozatorului, din paginile cărora am putut înţelege că la temelia romanului a stat o întâmplare trăită de Cezar Petrescu însuşi. O vinovăţie asemănătoare cu a lui Sergiu Miclăuş şi-o descoperă lui însuşi; deopotrivă cu acesta, se socoate el însuşi o victimă a convenţiilor, relaţiilor, întregului ansamblu de condiţii în care îşi ducea existenţa.

Lucrurile s-au petrecut în intervalul decembrie 1931 – iulie 1932, adică în perioada când scriitorul lucra la câteva din cele mai importante cărţi ale sale, îşi preciza structura Cronicii, elabora acea neguroasă filosofie din prefaţa romanului Plecat fără adresă şi scria chiar acest roman, despre care spunea că e „cheia tuturor celorlalte romane”

ale sale, că el „centrează aproape toate cărţile tipărite până acum, cele câte stau în sertar începute şi aşteptându-şi rândul, cele care vor veni!” 7

Cezar Petrescu a cunoscut în decembrie 1931 o tânără venită în Bucureşti cu mari ambiţii literare şi care a plecat după câteva zile la Paris, pentru a-şi căuta acolo căi mai potrivite pentru realizarea intenţiilor. Cititorul va înţelege că, de vreme ce destinatara scrisorilor a păstrat până acum discreţie asupra întâmplării, suntem îndreptăţiţi să procedăm la fel. Vom trece, aşadar, sub tăcere numele acestei poete veleitare, către care au mers timp de opt luni un număr de 38 scrisori ale lui Cezar Petrescu, de o importanţă certă pentru explicarea unora din cărţile sale, a atitudinii unor eroi – şi, în speţă, pentru explicarea romanului Dumineca orbului.

Ca date biografice, vom spune că eroina întâmplării era, la data respectivă, în vârstă de 30 de ani; avea o licenţă în litere şi un doctorat de la Sorbona. În activitatea ei declară traduceri în câteva limbi de circulaţie universală, de exemplu din Shelley în franceză, din Baudelaire în engleză, apoi din Eminescu, Alecsandri, Goga, Arghezi în franceză. Era, prin urmare, o intelectuală subţire, a cărei conversaţie l-a captivat pe Cezar Petrescu, el însuşi amator de lungi discuţii. Ceea ce a pricinuit întâlnirea a fost cererea tinerei necunoscute de a supune traducerile sale din Eminescu verificării lui Cezar Petrescu, gazetar şi scriitor cunoscut, în acel moment iniţiator al unor campanii pentru ridicarea unui bust al poetului şi pentru restaurarea casei lui natale de la Ipoteşti. Trebuie spus cu obiectivitate că aprecierile scriitorului nu au fost entuziaste, dar de aici a luat naştere corespondenţa amintită, apucând un drum cu totul neaşteptat şi plin de cele mai surprinzătoare revelaţii despre procesul de creaţie al scriitorului, despre firea sa, despre opera sa.

Întâlnirea primă, în biroul redacţional de la Curentul, a fost urmată de alte câteva, în holul hotelului „Excelsior”, şi

de una la un restaurant. Apoi destinatara scrisorilor a plecat la Paris. Acolo i-au sosit cele mai multe din scrisorile amintite, începând cu a treia, din 26 dec. 1931.

Cititorul va înţelege de asemenea că, în marea lor majoritate, scrisorile exprimă într-o bună parte a lor pasiunea scriitorului, ajuns la aproape patruzeci de ani, dar aprins ca în adolescenţa sa, dinainte cu două decenii. Asupra acestei laturi a corespondenţei vom păstra cuvenita discreţie, menţionând numai puritatea desăvârşită a legăturii care s-a stabilit între cei doi. Principalul care interesează aici e că, foarte curând, pasiunea a început să facă loc tot mai evident înde-letnicirii de scriitor, şi povestea de dragoste a devenit pretextul unui veritabil roman epistolar. De la Paris, ea a devenit în imaginaţia scriitorului echivalenta unei eroine de roman, avându-şi drept partener pe autorul scrisorilor însuşi. Confesiunile sale se transformă în portretizări ale unui personaj literar care împrumută din biografia proprie destule elemente, dar care datorează imaginaţiei aprinse a romancierului şi mai multe. Ceea ce este esenţial e că profilul acestui personaj se apropie nu de acela al scriitorului, ci de al unora din eroii săi preferaţi, de exemplu de al lui Ioachim Grult din Dumineca orbului şi, mai evident chiar, de al unui pictor, personaj întâmplător şi anonim în roman, acela care a provocat răvăşirea interioară a Ginei Alimănescu şi care va pune din nou stăpânire pe inima ei, cu gândul de a o părăsi numaidecât. „Îndată ce simte o cât de slabă cătuşă, se scuturǎ – declară romancierul despre acest personaj. El are egoismul artei. Aceasta le-o spune tuturor cu un candid cinism.” De fapt o spusese – cu cinism sau cu sinceritate – şi Cezar Petrescu în scrisorile menţionate mai sus, de la începutul anului 1932.

Tipul lucid până la cinism, dornic să fie mereu liber, violentând mereu convenţiile sociale, pe cele mondene, dar trăind în mijlocul lor ca într-un mediu favorit, abia acum începe să apară în scrisul lui Cezar Petrescu, constituit ca atare, în personaje distincte, cu biografii proprii. Adrian

Sântion din Plecat fără adresă acum se încheagă, elaborat chiar paralel cu înaintarea scrisorilor. Ca şi Cezar Petrescu, personajul îşi înăbuşe cu cinism o dragoste ca să rămână singur, deci tare! O scenă asemănătoare construieşte scriitorul în corespondenţa trimisă la Paris. Grult şi pictorul anonim îşi află geneza în aceste scrisori. Fram ursul polar e rezumat într-una din ele şi aflăm, surprinzător, că în ursul fost saltimbanc, care tânjeşte după gheţurile natale, dar nu se poate desface de amintirea circului, scriitorul s-a zugrăvit pe el însuşi, prizonier al convenţiilor societăţii burgheze şi dornic, fără perspectivă, să se rupă din lanţurile lor.

Ce e adevăr şi ce e pură imaginaţe de romancier efervescent în tot ceea ce literaturizează aici scriitorul? Lucrul ar merita analizat, tocmai pentru a descifra mai atent personalitatea acestui fugos temperament care a fost Cezar Petrescu, şi a o face tocmai pentru epoca de vârf a scrisului său, care este momentul 1931-1932, unde se află firele de început ale celor mai multe din cărţile sale ulterioare. Din păcate, spaţiul unei prefeţe nu îngăduie o astfel de analiză, dar câteva elemente trebuiesc totuşi menţionate. G. Călinescu spusese undeva despre Cezar Petrescu că el este „un adevărat romancier”, „un epic pur”, urmându-şi vocaţia cu o remarcabilă stăruinţă şi cu succes de public indiscutabil; un scriitor gata să facă un roman din orice întâmplare, caracterizat de „frenezia de a născoci”, de o mare „iubire pentru eroii fictivi”, de „beţia naraţiunii”. Scrisorile menţionate dezvăluie unul din momentele când un fapt de viaţă, avându-l şi pe scriitor între eroi, devine substanţă de literatură, se transformă în roman de îndată ce autorul scrisorilor a intuit romanul în acest episod; atunci latura erotică a început să dispară, făcând loc ficţiunii, adică literaturii. Cu satisfacţie chiar, scriitorul asistă la destrămarea rapidă a ceea ce putea fi un idilic episod de dragoste şi începe în schimb să-i examineze dimensiunile literare. Iarăşi pentru respectarea adevărului,

trebuie spus că destinatara scrisorilor îşi are partea sa de contribuţie în convertirea întâmplării de dragoste în altceva – ea a întâmpinat efuziunile iniţiale ale scriitorului cu prudenţă, adică i-a opus o rezervă pe care el a prefăcut-o numaidecât în ilustrare a scepticismului universal caracteristic eroilor săi. Iată un pasaj foarte grăitor din scrisoarea a şasea, trimisă la 29 dec. 1931, adică la câteva zile după ce se cunoscuseră. Cititorul va vedea că de pe acum chiar, romancierul dă la o parte pe îndrăgostit, apropiind episodul de tipul cărţilor lui Cezar Petrescu: „Tot ce-a fost între noi s-a petrecut atât de în afară de ceea ce am trăit până acum fiecare… încât îmi pare că a însemnat literatură. Şi nu din cea mai bună… Ne-am ascultat unul pe altul vorbind. Şi ne-am ascultat şi pe noi înşine. Poate furaţi de propriile noastre vorbe, la un moment dat tu nu mai vorbeai pentru mine, ci pentru tine; eu nu mai vorbeam pentru tine, ci pentru mine. Iar unul pentru celălalt n-am mai fost decât un pretext pentru a evada din noi înşine, fiindcă fiecare eram în felul nostru comprimaţi până la asfixie în teribila noastră singurătate…eu în cea încă mai înfricoşătoare, din mijlocul mulţimii, unde trebuie să-ţi impui un rol, să-ţi aşterni pe obraz o mască. O purtam, întrucât mă priveşte, de atâta vreme, încât se identificase cu obrazul, mă acomodasem cu ea – mă temeam că se va suda atât de perfect, încât n-aveam s-o mai pot smulge decât cu carne cu tot.”

În Dumineca orbului se vorbeşte de asemenea despre faptul că „toţi vorbesc ceea ce n-ar trebui să vorbească şi fac ce n-ar voi să facă”, despre masca pe care fiecare şi-o arborează, şi numai din când în când o părăseşte, în colocviile solitare cu sine însuşi.

Despre tot ce spune în scrisoarea de mai sus, Cezar Petrescu afirmă că e purul adevăr despre sine şi despre felul cum s-au desfăşurat lucrurile. Şi are dreptate! Dar acesta este adevăr atât de organic legat cu fiinţa sa scriitoricească, încât realitate şi ficţiune se contopesc, şi

lucidul observator al vieţii sau nu ştie, sau nu vrea să delimiteze ceea ce e fapt real de ceea ce e literatură.

O comparare şi confruntare a scrisorilor cu literatura acestui moment al lui Cezar Petrescu ne duce la numeroase analogii din acelea pentru care istoricul literar are totdeauna o în-dreptăţită pasiune. E şi interesant şi atractiv să fixezi germenul unei cărţi viitoare. Nu avem, din păcate, posibilitatea să o facem acum, deşi în scrisori am găsi mai multe astfel de izvoare ale unor cărţi. De exemplu, referindu-ne numai la câteva episoade din Dumineca orbului, senzaţia lui Sergiu Miclăuş că el şi Gina „se presimţeau" de mult venind unul către celălalt o aflăm declarată în scrisori; cinica pasiune a lui Grult pentru „partea ascunsă" a faptelor (care e urâtă), şi-o recunosc deopotrivă cei doi autori ai scrisorilor; întllnirea lor le pare scrisă de mult în ordinea obligatorie a vieţii, pentru ca separarea lor, urmarea idilei lor să fie văzută de scriitor, ca şi în finalul romanului, un fapt fără importanţă pentru alţii: „Pentru atât, nimic nu s-a schimbat în univers" – spunea el în scrisori; „totul va fi cum a mai fost – spune tot el în roman. Viaţa merge înainte ca ieri, ca alaltăieri, de-o veşnicie." Şi, de asemenea ca în roman, unde se cochetează cu ideea unui destin implacabil – dar pe care l-am văzut stând în oameni, în condiţiile mediului unde ei trăiesc – şi în scrisori se vorbeşte despre o forţă mai presus de cei doi, care-i călăuzeşte după chibzuieli proprii, necunoscute, în vederea altor încheieri. Ultimele scrisori sunt comentariul îndelung tragic, reluat mereu, în exprimări diferite, iar uneori aidoma, în jurul aceleiaşi sfătâmări a unei poveşti, ce putea fi frumoasă, dar pe care ei înşişi au ucis-o.

Imputarea directă, acuzarea nu rezolvă nimic, dar sensul, evident şi în roman, e că abdicarea de la natural, de la sinceritatea faţă de sine însuşi şi faţă de alţii se răzbună. Faptul că omul se falsifică pe el, îi minte pe alţii, uneori chiar cu bună intenţie, aceasta nu rămâne fără ispăşire. Cheia fericirii, spun şi romanul şi scrisorile, e în noi, după

cum cauzele nefericirii sunt legate tot de om. Şi de societatea din jur – ceea ce înseamnă că tot de om, în ultimă instanţă.

Regretul din scrisori îl aflăm în întregul sens al romanului Dumineca orbului, în acord cu tonalitatea tragică generalizată la toată opera lui Cezar Petrescu. Nu trebuie cumva să se înţeleagă că de la acest episod a început tragismul acestei opere, ci că romancierul însuşi, ajutat şi de eroina scrisorilor, a transformat episodul în substanţă asemănătoare cu a scrierilor sale. Poate că mai merită spus despre eroină că ea, cu pasiunea ei pentru occidentalism, pentru modernitate – pe care i-o constată stăruitor autorul în scrisori – dobândeşte o configuraţie specifică în roman, în personajul Sanda Dobrotescu, mama vitregă a lui Sergiu Miclăuş, iubindu-l cu severitate, sancţionindu-l cu grijă părintească, austeră, corectă până la pedanterie, şi care, după o viaţă în care a adorat tehnica modernă extremă, şi s-a cenzurat până la defeminizare, moare ca un biet om, nici demn, nici supus autocontrolului, ci căutând cu disperare să se agaţe de viaţă, ca orice făptură de sub soare.

Dumineca orbului are, după cum se vede, şi un sens autocritic: este descărcarea unei obide proprii, a unui regret, sancţionarea severă – nedeclarată niciodată de scriitor, dar atât de evidentă din compararea romanului cu scrisorile – a unui episod trăit de el însuşi când s-a identificat prea mult cu eroii propriei imaginaţii, când şi-a transformat prea mult exis-tenţa în substanţa operei proprii. Pentru viaţa sa, episodul, adus acum întâia oară la lumină, a fost şi dramatic îndestul, nu doar simplu subiect de corespondenţă; pentru Cronica sa, el s-a dovedit rodnic, ca orice experienţă omenească.

MIHAI GAFIŢA.

CALEA VICTORIEI.

P A R T E A Î N T Î I.

J'ai tout donné pour rien.8

Théophile Gautier.

I.

BUCUREŞTI – GARA DE NORD.

Un întuneric dens, materializat, de pâslă. Nici o constelaţie sus. Nici steaua polară. E de mirare din ce noapte cu duhuri vrăjmaşe a descins peste câmpuri o beznă atât de opacă şi grea. E de mirare şi parcă de teamă.

Numai ferestrele trenului preling dintr-un capăt în altul un şir de lumini, ireal şi fantast. Văzut de departe, arată ca pachebotul-fantomă cu pasagerii-strigoi. Ştiţi, vasul-nălucă din legendele mateloţilor, navigând cu lampioane de bal şi orgie spre naufragiul din fiecare miez de noapte, unde toţi vor pieri, ca toţi să învie în cealaltă seară, până la dezlegarea blestemului rău.

Dar teama e absurdă şi romantică înşelare. Locomotiva cu picuri roşii pe piept spintecă pârtie în întunericul de smoală, pe-un drum străbătut de o mie de ori. Acolo, în fund, mijeşte o geană fosforică. Şi când a ajuns, nimeni nu mai priveşte înapoi.

Domnul străin din colţul compartimentului, lângă fereastră, aţipi cu ziarul despăturit pe genunchi, cu tâmpla rezemată în speteaza de pluş vişiniu. Surâse îndată prin somn unui vis şăgalnic, care-i descruntă figura osoasă şi fină, cu profil de medalie.

Sabina duse degetul la buze în semn de tăcere:

— Ssst! A adormit Caton Austerul! şi pot să vă spun ce visează de-i atâta de fericit,.

— Sabina! Te rog, linişteşte-te!… Dacă domnul se deşteaptă? se alarmă în şoaptă doamna Elena Lipan.

Sabina păru că nici n-a auzit admonestarea maternă.

Continuă:

— Visează că în sfârşit a căpătat autorizaţie să dărâme Cartagena şi că a pornit cu preafaimosul regizor cinematografic Rex Ingram să filmeze ruinele. Ascultaţi-l ce spune (declamând, cu mâna întinsă): „Ceterum censeo Cartaginem esse delendam!” 9 Mania lui. Nu-l lasă nici prin somn…

Într-adevăr, domnul străin, poreclit de scorniturile Sabinei cu numele bustului de pe biblioteca părintească, Caton Cenzorul, îşi întrerupse surâsul.

Dormind, şoptise câteva cuvinte neînţelese. Se răsuci foşnind ziarul şi căută o poziţie mai comodă, apărându-se de lumina verticală a becului.

Sabina rămase cu gestul suspendat, prefăcându-se că-şi orânduieşte, în faţa oglinzii, părul zburlit şi obraznic.

— Sabina, încetează odată! porunci cu asprime Constantin Lipan.

— Dar ce fac, papa? se miră cu ipocrizie copila, dovedind încă o dată că nu-şi câştigase stând cu braţele încrucişate reputaţia de marea tartoră a tuturor drăciilor închipuite şi neînchipuite. Ce fac? Mai întâi nu scrie nicăieri că-i interzis să vorbim despre Caton. Citeşte şi mata toate afişele: „Scuipatul oprit. Fumatul oprit. Urcatul cu picioarele pe banchetă oprit!” Despre Caton, nimic! Şi pe urmă, de unde să ştie că el e Caton Austerul sau Caton Cenzorul?… De altfel, e momentul să profităm de ocazie şi să aflăm cu cine am avut onoarea să călătorim…

Se înălţă în vârful pantofilor şi întoarse rama de piele în care se afla, agăţată de mânerul valizei din plasă, cartea de vizită.

Citi cu ochii măriţi de mirare: Dr. Mihail Pop-Spătarul. Profesor universitar. Fost ministru de instrucţiune. Fost ministru al sănătăţii publice.

Atâtea titluri o intimidară mai mult decât toate severele dojane de mai adineaori. Se aşează cuminte la loc, tipărindu-şi fustele scurte de uniformă cu mutra cea mai spăşită de pe lume.

— Ei, ce e cu domnul Catone al tău? întrebă Nellu Lipan cu aerul lui insuportabil de frate cu un an mai mare, trecut de doi ani în cursul superior de liceu.

Sabina se plecă, şoptindu-i în ureche numele şi titlurile lui Caton Austerul. Ştirea trecu din ureche în ureche, transmisă la toţi membrii familiei Lipan. Şi toţi deveniră

deodată de o servilă şi miloagă cucernicie, respectând somnul înaltului personagiu.

Constantin Lipan îşi pipăi involuntar cravata. Elena Lipan îşi verifică în oglinda poşetei obrazul cu pleoapele ostenite de drum şi de fum. Copiii îşi rectificară ţinuta din ce în ce mai dezordonată după atâtea ceasuri de interminală şi plicti-coasă călătorie.

Toţi îşi recapitulară în gând cuvintele şi gesturile care ar fi putut să indispună cumva tovarăşul de compartiment.

Era o familie crescută în cultul mărimilor şi în respectul înaltelor titluri.

Un timp se auzi numai ţăcănitul monoton al roţilor în noapte. Vuietul trenului pe poduri sonore de fier.

Elena Lipan închise poşeta după ce orânduise conţinutul cu toată luarea-aminte de femeie meticuloasă şi terorizată de veşnicul spectru al economiei; apoi cuprinse cu o privire satisfăcută şi tutelară copiii, strânşi în juru-i ca puii de cloşcă în cuibar.

Aşa îi voia şi ea: cuminţi, ordonaţi şi cuviincioşi.

Pe figura pretimpuriu veştedă, cu ochii decoloraţi şi cu subţiri cute în jurul buzelor, trecu o lumină de destindere. Viaţa începea în sfârşit să le surâdă.

După douăzeci de ani, tainica şi suprema lor dorinţă, pe care nici nu se mai încumetau s-o exprime, se afla brusc împlinită. Constantin Lipan, înaintat încă de îndelungată vreme pe loc în somnoroasa şi săraca urbe provincială unde vegetau fără speranţă, era mutat la curtea de apel din Bucureşti, prin bunăvoinţa şi capriciul ministrului de justiţie, fost trecător coleg de şcoală. Cariera lui de magistrat model, felicitată până acum platonic în toate memoriile şi rapoartele forurilor superioare, îşi găsea o încununare mai puţin vagă. Douăzeci de ani, capitala le păruse un pisc inaccesibil, spre care aveau drept să năzuiască numai cutează-torii cu glezna tare şi cu plămânii largi: oamenii înălţimilor. În existenţa lor restrânsă şi mediocră, capturaţi de smârcurile neînsemnatului târg de

la marginea ţării, renunţaseră osteniţi să se mai măsoare cu asemenea privilegiaţi ai norocului. Când iată că mutarea neaşteptată, aproape inexplicabilă, le-a căzut ca o recompensă de natură divină!

Femeia aruncă o privire piezişă bărbatului.

Îl găsi încărunţit prea devreme, împuţinat şi slăbit, cu trăsăturile amare.

„Încă doi ani, trei; şi îl dădea gata provincia!” gândi cu ură la tot ce lăsase înapoi: bârfelile şi spionajul cucoanelor adunate la ceai şi la maus; şicanele mărunţilor satrapi locali, iritaţi de rigorile acestui magistrat scrupulos până la manie; necazurile de gospodină în care şi-a mistuit tinereţea cu slugi toante; grija copiilor crescuţi într-un târg cu şcoli puţine şi sărăcăcioase. Toate sfârşeau. Rămâneau un vis urât şi lung, de care şi amintirea va fugi mâine cutremurată.

— Cât e ceasul, Const?… Nu mai ajungem oare în astă noapte? întrebă, incapabilă să-şi mai biruie nerăbdarea, acum, la capătul drumului.

Constantin Lipan deschise capacul gravat al cronometrului de aur – cadou de logodnă datând de peste două decenii – şterse cu ticăiala dintotdeauna sticla ochelarilor şi păru că descifrează oracolul cine ştie cărei controversate inscripţii hieroglifice, cu atenţia concentrată a unui egiptolog miop şi covârşit de imensitatea răspunderilor, înainte de a se pronunţa.

— Încă o oră şi trei sferturi! anunţă, închizând delicat capacul şi introducând ceasornicul în punguliţa de piele mată.

Amândoi aveau mişcări încete, pline de precauţie, pândiţi parcă de nevăzute şi perfide ameninţări. Cum descoperise Sabina în competinţa ei de junǎ pasionată a cinematografului, amândoi îşi trăiau viaţa au ralenti 10. O economiseau cu avariţie de bătrâni. Şi păreau într-adevăr mult mai vârstnici decât ar fi arătat actul de naştere, cu ochii lor uzaţi, cu mâinile lor pale şi uscăţive, cu hainele lor

îngrijit periate, dar păstrând un iremediabil miros de naftalină, de benzină şi de muced garderob întunecos.

— Numai de-am găsi camere la otel! Şi numai de-ar sosi mai repede vagonul cu mobile, să ne putem aranja casa…!

Îşi repetă Elena Lipan îngrijorarea care-o muncise tot timpul, cu o săptămână încă înainte de plecare.

— Eleno, iar începi să-ţi creezi panică din senin? o dojeni bărbatul. De două ori şeful de staţie şi-a dat cuvântul de onoare că vagonul porneşte chiar în astă seară. Iar la otel am telegrafiat ieri să ne reţină camerele…

— Dormim la otel? se bucură Sabina, frământată din nou de neastâmpăr. N-am stat niciodată la otel. Pot spune aşa, că mi se împlineşte în astă seară unul din idealurile mele. Dacă are să fie mai ales o cameră cu fereastra la Calea Victoriei, n-am să dorm toată noaptea. Şi mâine dimineaţă ieşim toată trupa la plimbare, ca familia lui Enache Cocoloş, cu umbrelă şi galoşi.

Elena şi Constantin Lipan o fulgerară cu o dublă şi aspră privire. Sabina îşi încrucişă braţele pe piept, pocăită. Dar ochii negri, de luciul antracitului, sau, cum spunea ea, ochii de galoşi noi, Tretorn, clipeau de nerăbdarea atâtor indescriptibile desfătări, râvnite fără speranţă şi ajunse la sorocul împlinirilor fără nici un semn vestitor. Căci pentru toţi patru copiii, cu toată deosebirea de vârstă şi fire, capitala era necunoscutul miraculos, cetatea mirajiilor, vrăjita turbincă unde fiecare va afla tot ce-i pofteşte inima şi tot ce i-a urzit, himeric, închipuirea.

Pentru Ana, domnişoara Annie, care de un an terminase pensionul şi tânjise în mocneala oraşului de provincie, capitala însemna decorul în sfârşit vrednic de făptura ei înaltă, rece, aristocratică şi ţâfnoasă. Loja la teatre şi la operă, rela-ţii cu altă lume decât aceea vulgară de unde venea şi de a cărei atingere se ferise cu orgoliu, poate o prietenă de neam ales, poate un logodnic.

Pentru Costea – „rebelul tribului Lipan”, cum îl numise Sabina – absolvent cu elogii al liceului, dar adolescent

încăpăţânat şi ursuz, capitala reprezenta facultatea, conferinţele şi biblioteca Academiei, anticarii şi cursurile savante. Şi însemna, mai ales, camaradul necunoscut, care fără îndoială se află undeva, aşteptându-l şi căutându-l cu antenele fine în nevăzut pentru a-l consola de orizontul mărginit al familiei, unde se simţea străin, dispreţuindu-i pe toţi de-a valma, cu excepţia Sabinei, din pricina meschinelor prejudecăţi burgheze şi a egoismului lor orb, de soboli.

Nellu, al treilea frate în ordinea cronologică, închipuia capitala ca un fabulos garaj de unde nu lipseşte nici o marcă de automobil din cele mai rarisime şi ca o vastă arenă spor-tivă, unde în fiecare zi se dezlănţuie competiţia între două echipe, doi campioni, două celebrităţi măcar europene, dacă nu mondiale.

Iar pentru Sabina, capitala însemna larmă, prilej de în-veselire şi de încântare a ochilor, forfota de bâlci a mulţimii, un necurmat film în care comedia irezistibilă şi drama pate-tică se alternează într-o reprezentaţie fără pauze, cu progra-mul mereu schimbat şi cu actorii mereu întineriţi la izvorul nimfei Jouvence.

Tot ce auziseră, tot ce citiseră, tot ce ştiau pe nevăzute despre oraşul zugrăvit când ca un Babilon al tuturor pierzărilor, când ca un feeric Paris oriental, se transfigurase în fiecare imaginaţie, după chipul, dorinţa şi asemănarea fiecăruia.

Nici o mirare deci că acum toţi trepidau de nerăbdare.

În întunericul nepătruns, câte-o haltă singuratică rămânea în urmă cu lumini palide şi triste.

Sabina îşi turti nasul de fereastră, să citească din treacăt inscripţia de pe banda unui felinar anemic. Nu izbuti şi se aşeză la loc mânioasă.

— Vintileanca! informă cu un surâs binevoitor Caton Austerul.

Nimeni nu observase când s-a deşteptat şi de când cu ochii lui, albaştri şi reci, îi înfăşurase încă o dată pe toţi într-un examen atent, aplicându-le profesional diagnosticul.

Elena şi Constantin Lipan priviră apăsat la Sabina. Abia atunci copila îşi dădu seamă că uitase să mulţumească.

— Mersi! spuse şi izbucni în râs, fără motiv, numai fiindcă irupea toată tinereţea voioasă din ea.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru, profesor universitar şi fost de două ori ministru, neştiind că a devenit prin somn Caton Austerul, zâmbi mai departe cu nevinovăţie. Scoase din buzunarul vestei o cutiuţă de email cu pastile parfumate şi, înainte de a se servi, o întinse Sabinei:

— Îmi faci plăcerea, domnişoară?

Sabina roşi pară, fiindcă întâia oară o trata cineva ca pe-o domnişoară în toată puterea cuvântului. Ba încă un cineva atât de important!

Părinţii o încurajară din ochi să primească.

— Mersi! rosti, fără să mai aştepte de astă dată mustrarea privirilor care-o struneau cu hăţuri invizibile.

Şi cum era încă atât de copilă, în loc să savureze încet bomboana ca orice plăcere care trebuie să dureze cât mai îndelung, începu s-o crănţăne în dinţii ei mărunţi, albi, tari şi voraci.

— V-au cam deranjat copiii cu neastâmpărul lor… căută prilej de vorbă Constantin Lipan, gata să se prezinte, mânat de convingerea că o asemenea cunoştinţă ar putea fi cândva preţioasă pentru el sau pentru copii.

— De fel! reteză scurt Caton Austerul, şi privi de îndată pe fereastră, în noapte, arătând astfel că el n-are nici o poftă să-şi recruteze relaţiuni într-un compartiment de tren.

Îi cântărise pe toţi. Îi găsise insignifianţi şi de o jalnică platitudine. O familie de provinciali cu sângele sleit. Numai mezina, vioaie şi impertinentă, cu sfârcul obraznic al nasului şi cu ochi de cărbune, îl încântase ca un pui de leopard născut pentru sprintene salturi în aer liber.

„Au s-o asfixieze cu mediocritatea lor! gândi. Sunt o familie de pisici jigărite în care s-a ivit o felină nobilă şi ageră de junglă.”

Asemuirea cu puiul de leopard îi revenea stăruitor, fiindcă în ţări depărtate, de unde se întorcea, în preziua plecării, admirase la grădina din Anvers o pereche de asemenea pui, hârjonindu-se şi încercându-şi elastic puterile tinere, fără să sufere încă de marasmul captivităţii.

Sabina terminase de ronţăit. Înţelese după mutra-i deznădăjduită că rebelul tribului Lipan se sfârlogea pe banchetă, căutând un pretext să evadeze pe culoar şi să fumeze a şasea ţigară clandestină. Ştia numărul exact, căci între dânşii exista o veche complicitate.

Îi făcu semn cu un imperceptibil tremur al genelor:

— Mergi cu mine, să ne dezmorţim puţin, Costea?

Costea se ridică şi o însoţi cu înfăţişare resignată de om care se sacrifică tuturor capriciilor. Dar abia ajunse pe culoarul îngust şi pufni uşurat, prinzând-o de umeri şi scuturând-o cu recunoştinţă:

— Uff! Bine că ţi-ai adus aminte… Credeam că mă înăbuş. Ai auzit? „V-au deranjat poate copiii cu neastâmpărul lor, preaînalt stăpâne?” Numai n-a milogit cunoştinţa. Era gata să ducă mâna la buzunar şi să scoată carta de vizită. Ştii tu, carta de vizită nou-nouţă, tipărită după gustul scumpei noastre mămucuţe şi afectatei noastre surioare, Annie, recte Anuţa sau Anica: Const. Lippan, consilier al curţii de apel din Bucureşti. Const. prescurtat fiindcă li se pare mai puţin banal decât un simplu Constantin sau Costică. Şi Lippan cu doi p, fiindcă se cred aşa, dintr-o dată, înnobilaţi… Pe bunicul nostru îl chema Costache Lipan; dascălul de stranã Costache Lipan din Cârligi. Şi nu văd în asta nici o ruşine.

— De ce vorbeşti aşa, dragă Costea? îl întrerupse rugător Sabina. Cu tine nu poate avea nimeni nici o bucurie! Tuturora ne vine a zburda de fericire fiindcă am scăpat de „Hai la gază, gazăăă”, de căţeluşa lui madam Ştiubei, care trecea cu codiţa bârligată printre gard, şi de toate meschinăriile din târgul nostru, de care tu te plângeai cel

dintâi. Când colo, încă nici n-am ajuns bine să respirăm, şi iată că ai început din nou cu ale tale…!

Glăsuind, Sabina imitase volubil pe jupân Fişel când striga „Hai la gază, gazăăă!” şi aştepta cu bidoanele la portiţă; o imitase pe madam Ştiubei, care se tânguia cu glas piţigăiat, din cap, urcată pe zaplaz, când i-a scăpat Firfirica plecată cu coada bârlig în aventuri galante, şi ar fi fost gata să mimeze toate cucoanele din oraş când se adună la ceai, să descoasă pe cele care lipsesc, numai ca să descreţească aşa posomorala fratelui mai mare, întotdeauna în război cu familia, cu târgul natal şi cu tot universul.

Costea aprinse ţigara, coborî fereastra şi rămase rezemat de bara de alamă, cu părul aspru răscolit de vânt. Sabina păşi în vârful picioarelor, lipită de perete, să facă de strajă şi să tuşească – semnal de alarmă în clipa când vreunuia din părinţi i-ar fi venit în gând să iasă din compartiment şi să surprindă fiul rebel în flagrant delict de fumat.

Apoi, sătulă de imobilitatea de sentinelă, trecu la cealaltă uşă şi se iţi înlăuntru.

Veni repede, cu schime misterioase, anunţând o senzaţională descoperire:

— Închipuieşte-ţi! Pinguinul şi Barbara Ubrich s-au împrietenit. S-au întins la mare cislă şi taifas!

Costea dădu din umeri cu ostilitate de plebeu pentru toată umanitatea din clasa întâi, în care se afla înregimentat numai prin tirania şi snobismul familiei: „Să le fie de bine! Cisluiască şi tăifăsuiască în pace şi onor! Ce-l interesează pe el?”

Sabina îşi simţi stinsă toată veselia.

Cu un frate cum e Costea, n-avea niciodată chip să se desfăteze de tot ce-i oferea spectacolul vieţii amuzant şi pitoresc. El e întotdeauna posomorit şi revoltat pe cineva. Trăieşte numai împotriva cuiva.

Dacă ar fi fost altfel de om, ar recunoaşte şi el că nu există o scenă mai nostimă ca discuţia care s-a încins între Pinguin şi Barbara Ubrich. Pinguinul stă cu pântecul revărsat, abia

mişcând din mâinile scurte cu aripile ciunte ale păsării antarctice din pozele manualelor de geografie; Barbara Ubrich îi vârâ cângile degetelor în ochi, gesticulând repede şi după aceea căzu în imobilitate letargică, probabil să medite-ze la jalnica ei tragedie.

Aşa îi botezase Sabina mai devreme, când i-a întrevăzut în compartimentul vecin, făcându-şi vis-a-vis; bărbatul – corpolent din cale-afară, cu haina de lustrin neagră şi cu vesta albă bombată pe pântec, dormind cu obrazul lucios de sudoare, parcă uns proaspăt cu undelemn; femeia – uscată ca o scândură, cu profilul tăios, cu ochii sticloşi de sufragetă care a făcut greva foamei şi cu degetele încovoiate de vrăjitoare.

Acum Pinguinul se deşteptase şi amândoi vorbeau. Păreau că se cunosc de când lumea. Iar pentru Sabina dialogul dintre aceste exemplare reprezentând două contraste extreme şi caricaturice ale speţei umane e lucrul cel mai înveselitor cu putinţă. Păcat că nu-i rost să-i şi audă, ca să-i fie în-veselirea deplină! Căci ce pot să vorbească altceva decât ceea ce-şi spun hazliu doi eroi de comedie americană înainte de a începe să spargă teancurile de farfurii, să se ridice cu plafo-nul vagonului în cap, să se fugărească pe scări înguste, unde Barbara Ubrich rămâne atârnată de coade şi unde Pinguinul nu mai încape de pântec, barând defileul ca un butoi de bere?

Bietul Pinguin! Biata Barbara Ubrich! În ciuda aspectului comic cu care îi blagoslovise natura şi viaţa pe amândoi, conversaţia lor n-avea cu toate acestea nimic înveselitor. Şi poate chiar Sabina, ascultându-i, s-ar pomeni cu toată pofta ei de veselie deodată întunecată la presimţirea atâtor mâhnite întâlniri câte sunt pe acest pământ!

Când Pinguinul se urcase în vagon, răsuflând astmatic şi tamponându-şi broboanele de năduşală, nici nu aruncase o privire la tovarăşa de drum pe care i-o rezerva întâmplarea. Se trântise între braţele jilţului, gemând ca un om greoi ce era, îşi înfăşurase o batistă în jurul gulerului înmuiat de

sudoare şi aţipise la comandă. Călătoarea din ungherul opus făcuse o mişcare de surpriză, gata să-i vorbească, sub impresia că recunoaşte ceva dintr-un foarte îndepărtat trecut. Apoi renunţase. Şi au mers aşa ceasuri întregi: bărbatul horăind, femeia cercetându-i cu fixitate obrazul invadat de grăsime, în care abia mai dura suvenirul unui astfel de chip: tânăr, vivace, agresiv.

De la Buzău, Pinguinul se deşteptase. Căscase, se frecase la ochi, îşi desfăşurase batista udă din jurul gâtului, şi cum i s-a părut că necunoscuta-i surâde prietenos, a zâmbit şi el, aşa, într-o părere, de bunăcuviinţă, întrebându-se cu cine-l confundă oare. Iar numai cu încetul s-a lămurit, din pâcla de ani, amintirea. Venea, vai! acum de atât de departe!

Dacă s-ar fi întâlnit în mijlocul străzii, pieptiş, în plină lumină a zilei, ar fi trecut fără să se recunoască foştii tovarăşi de bancă din anii universităţii, din care pentru el nu mai supravieţuia nici cenuşa.

Şi-au strâns mâinile cu înduioşare. Şi-au povestit. Şi-au amintit, scormonind unul pe faţa devastată a celuilalt, deşertul peste care a bântuit vremea.

Ea se întorcea după şaptesprezece ani de lipsă, cu o diplomă de doctorat a Sorbonnei, docenţă, titluri, lucrări, o modestă, dar consolidată reputaţie în specialitate. Nopţile de veghe, cărţile, laboratorul, lipsurile îndurate cu încăpăţânare şi bravură pe tărâmuri străine paingeniseră obrazul în creţuri mărunte şi multe, ca un fruct ce-a fost cules crud şi s-a uscat. În glas avea ceva neplăcut, de sticlă sfărâmată; în toată făptura, ceva ucis pentru totdeauna de formule chimice şi de ariditatea tratatelor. Ochii bărbatului nu se puteau desprinde de la mâinile arse de acizi; mâini fără feminitate, cu graţia devorată de lichidul fiolelor şi de fumegarea retortelor.

Fusese atât de vie, de nebunatică; întindea spre cerul primăverilor de atunci mâini cu degetele atât de febrile şi ochi fragezi atât de însetaţi de toate nălucirile tinereţii, şi o regăsea atât de străină, cu glasul acela atât de strident, cu

atât de urâte şi nestăpânite ticuri nervoase, cu ochii atât de sticloşi!

Privirea fixă cu deosebire îl neliniştea, silindu-l să plece pleoapele. O simţea măsurându-l cu neîndurare, descifrându-i fiecare trăs, ca o confruntare intolerabilă cu un alt seamăn al lui, care a murit de mult şi a fost îngropat; pe care l-a uzurpat ca să-i poarte numele, dar căruia nu i-a putut smulge şi tot ce celălalt luase cu el, proaspăt, generos şi pur.

— Am auzit că ai devenit scriitor mare!… Ziarele pe care le primeam din când în când din ţară pomeneau despre dumneata ca despre cel mai mare… Îi dai voie unei prietene vechi să te felicite…?

— O! se apără Pinguinul. Toate sunt exagerări! În cărţile mele se află atât de puţin din ceea ce crezusem odinioară că am într-adevăr de spus…!

— Erai ambiţios şi ai devenit modest. Erai pornit să cucereşti lumea şi te regăsesc dezgustat, tocmai poate fiindcă s-a lăsat cucerită atâta de uşor.

— Nu! Eram tânăr şi acum nu mai sunt… Uite la grăsimea aceasta!… S-a hrănit dintr-un mort! Din celălalt eu, de atunci, pe care l-am asasinat.

Femeia râse, clătinându-şi pălăria ei slută de sufragetă, cu un şuierat dezagreabil printre buzele vinete şi subţiri:

— Eu văd, dimpotrivă, că ai rămas acelaşi. Literaturizezi viaţa…

Omul gras vru să adaoge ceva. Făcu un gest neisprăvit cu mâna scurtă. De mult ştia că vorbele nu pot exprima ceea ce rămâne turbure şi pe vecie nespus în fiecare cuget.

Tăcură.

Priviră amândoi, ca să-şi ocolească ochii, în bezna unde despica tunel, gâfâind, expresul. Câmpuri negre fără conturul satelor. Întinderi ascunse misterios în noaptea fără fund.

O singură luminiţă afară, dincolo de geam; becul reflectat de sticlă, călătorind alături de dânşii, suspendat în aerul

negru şi atât de aproape şi atât de clar, încât ar fi crezut amândoi că e destul să coboare fereastra şi să o atingă cu mâna. Dar dacă ar fi coborât geamul, luminiţa – părelnica amăgire a ochilor – ar fi dispărut şi ea; iar dincolo n-ar fi rămas decât întunericul nepătruns şi amenințător.

— Am parcurs viaţa întovărăşit de-o asemenea amăgire!… spuse mai târziu omul, ridicând mâna greoaie spre reflexul luminii ireale de-afară. Pentru alţii, pentru dumneata bunăoară, precât am înţeles din cele ce-mi vorbeai adineaori, sunt vrednic de invidiat. Tot ce doream atunci – îţi aduci aminte serile noastre, când ne întreceam construind proiecte? – totul s-a împlinit… Nu? S-ar zice, într-adevăr, că totul s-a împlinit şi că a depăşit cu mult cele mai cutezătoare veleităţi, proiecte, ambiţii. Faimă, un teanc de cărţi. Academie! Şi mai ales ceea ce socoteam în acea vreme că e suprema fericire. Putinţa să ne realizăm, cum spuneam cu termenul care ne obseda şi ne era scump. Îţi aminteşti, prietenă?

— Evident! râse femeia, arătând dantura cariată şi pe alocuri ştirbită cu desăvârşire. Evident că-mi amintesc, fiindcă dumneata erai cel mai înverşunat duşman al celor care căutau fericirea „în afară”…

— Tocmai. Când în jurul nostru toată tinereţea forfotea de ambiţii vulgare, unii pregătindu-se să cucerească situaţii politice, alţii avere, alţii mai ştiu eu ce satisfacţii terestre; noi singuri ne înţelegeam şi ne credeam plămădiţi dintr-un aluat excepţional… Găsisem cheia fericirii! Cifrul secret! Cum bine ţi-ai amintit, descoperisem că taina cea mare a fericirii era să ne bizuim pe chemările din noi, dinlăuntru, nu s-o căutăm în afară de noi. Dumneata te mulţumeai cu un laborator. Eu nu pretindeam decât o cameră cu o mesuţă de scris, undeva, într-un loc tihnit, apărat de toată gălăgia stupidă şi deşartă a camarazilor… Ca să ne realizăm! Mă temeam să nu înăbuş în mine, comprimând, un întreg univers. Fiindcă văd că atât de bine îţi aminteşti totul, sunt sigur că n-ai uitat nici veşnica dumitale

tachinare, cu care mă întrerupeai de câte ori spuneam cu emfază pretenţioasă că nu-mi aparţin. Că am o singură datorie: să eliberez lumea aceea care crescuse în mine o dată cu mine… În ziua când ne-am despărţit şi am pornit fiecare pe drumurile noastre, în ziua când am părăsit facultatea, laboratorul, experienţele şi formulele pentru care nu prea simţeam cine ştie ce vocaţie, îţi mai aminteşti, veche prietenă, ce mi-ai urat?

Femeia închise o clipă pleoapele. Fără lucirea sticloasă a ochilor, faţa avu paliditate şi nemişcare de cadavru.

Pe urmă îl privi iarăşi cu luciditatea-i atroce şi vorbi:

— Ţi-am urat, dacă nu mă înşel, să-ţi clădeşti singur soclul statuiei… Un morman de cărţi! O movilă cât să nu încapă în Biblioteca Universităţii, secţia marilor autori clasici, pentru generaţiile viitoare de studenţi…!

Ca încheiere, clădi în spaţiu, cu cängile unghiilor cornoase, mormanul imaginar. Apoi se retrase în fundul banchetei şi micşoră privirea, părând că măsoară de la distanţă un soclu îndeajevea şi că se întreabă dacă va suporta un asemenea om, mare şi gros.

Omul mare şi gros clătină din cap aprobând şi ştergându-şi sudoarea din jurul gâtului:

— Ei bine, prietenă, cărţile acelea le-am scris! Nu chiar atâtea, dar mai mult decât ale altor contemporani. Mi-au adus tot ceea ce nu le cerusem. Cum ai văzut: Academie, faimă, bani chiar. Ha-ha! Mai ales bani, mie, care adesea n-aveam bănuţul unui covrig de dimineaţă! Mă întorc de la proprieta-tea mea – ai crezut că am să devin şi proprietar, eu, care mă zbăteam la sfârşitul lunii să-mi împlinesc chiria camerei? De la vila mea – ai crezut că am o vilă, eu, care locuiam într-o bojdeucă, perete în perete cu un coteţ de păsări, unde cocoşul ţinea loc ceasornicului amanetat la Muntele de pietate? Mă întorc la editor cu un manuscris, colea, în acest geamantan. Un manuscris transcris curat la maşină ca un raport administrativ – ai crezut că voi avea şi o maşină de scris?… Ştiu că mâine au să mă salute

respectuos pe Calea Victoriei oameni de al căror nume nici nu-mi amintesc dacă îi voi fi cunoscut cândva… M-am deprins acum să simt în urma mea câte un necunoscut întorcând capul şi şoptind cu evlavie: „Acesta e Teofil Steriu, scriitorul, romancierul, preşedintele Academiei!” M-am deprins şi mă lasă rece!… Poate o singură imputare întemeiată îmi fac toţi: nu corespund imaginei convenţionale de om de litere!… N-am chică. N-am port romantic. Sunt un domn oarecare, cu burtă şi cu chelie. Încolo, toţi au căzut de acord: sunt cel mai mare talent, cel mai puternic creator de viaţă, cel mai fin psiholog. Cel mai, cel mai! Ţi-a căzut cumva în mână vreunul din romanele mele?

— Nu! mărturisi femeia, care toată vremea nu-şi desprinsese privirea sticloasă de la el, urmărindu-l cu mare încordare, ca pe o foarte curioasă experienţă de laborator menită să dea la lumină încă şi mai curioase fenomene. Nu! Fiindcă, după cum spuneam, abia sosesc în ţară. De altfel, chiar să-mi fi căzut o carte de-a dumitale în mână, n-aş fi avut răgaz să o citesc… Eram şi eu obligată să mă consacru numai şi numai „realizării mele”.

— Cu atât mai bine. Şi pentru prietenia noastră veche, e încă mai bine să nu le citeşti niciodată. Sărmane prăvălii de păpuşi umplute cu tărâţe de lemn! Sărmane parodii, sărmane surogate ale oamenilor vii, pe care, poate, într-adevăr, i-am purtat odată în mine! Mi-e silă de ele, şi totuşi, la ele nu mai pot renunţa, cum nu pot renunţa pătimaşii la viciul lor. Nu mai trăiesc decât pentru ele. Viaţa dinafară nici nu mă interesează. Nici n-o văd. Nu există… Mă aşez dimineaţa la masă, ca un copist conştiincios, şi nu mă ridic de pe scaun până nu mi-am împlinit orele. Când s-a adunat numărul cuvenit de pagini, le încredinţez secretarului să le ţăcănească la maşina de scris şi predau pachetul frumos şnuruit editorului, care-l înhaţă cântărindu-l din ochi şi din mână: atâtea pagini, atâtea coale, atâtea ediţii!… Atâta sumă în contul drepturilor de autor, cu trei-patru zerouri în

coadă. Încasez onorarii de invidiat. Accept cu seninătate toate elogiile. Mă las fotografiat şi nu mă indignează când alţii descoperă viaţă acolo unde n-am pus decât sfori grosolane.

Făcu o pauză. Era vădit că nu mai vorbise aşa nimănui, niciodată. Se răsuci, iar bancheta gemu sub greutate. Urmă:

— Aşa „m-am realizat”, veche prietenă! Pentru aceasta mi-am interzis orice pasiune în viaţă, orice sentiment, toate plăcerile, orice nebunie generoasă. N-am nevastă, n-am copii, n-am prieteni. N-am ştiut altceva decât să mă aşez atâtea ore la birou şi să scriu, să scriu, să scriu… Am evitat tot ce mi se părea că m-ar putea sustrage de la misiunea mea. De la misiunea de a popula lumea cu încă vreo câteva duzini de fantoşe umplute cu tărâţe de lemn… Aşa îmi visam eu misiunea de scriitor atunci când nu mă gândeam că poate deveni o profesie oarecare?… Mai ţii minte? Voiam să pun şi eu o lespede grea de mormânt pe-o lume care moare; să pregătesc şi eu cu scrisul meu o lume care se naşte. Ce-a mai rămas din eroii pe care îi întrezăream atunci? Uneori mă culc seara cu teama că au să vină prin vis să mă înşface de piept, să mă zgâlţâne, întrebându-mă: „Ce-ai făcut din noi?” Când şi cum s-a petrecut asemenea lunecare nu pot să-mi dau seamă… Iată un roman, singurul roman adevărat al lui Teofil Steriu, pe care nu voi fi capabil să-l scriu nicio-dată, veche prietenă!

Teofil Steriu îşi şterse cu o mişcare circulară sudoarea de pe chelia rotundă, grasă şi lucie. Se mişcă şi împinse geamul în jos.

Luminiţa din fereastră dispăru.

Rămase numai întunericul cutreierat de vânturile începutului de toamnă, unde nu se desluşeau nici câmpurile deşarte, nici lăcaşuri omeneşti, numai la intervale scurte copacii de cărbune depărtându-se îndărăt, în pustietatea neagră şi tristă.

Însufleţirea care-i încordase un răstimp liniile păstoase şi scânteiase un licăr de nelinişte în ochii mici se topi ostenită. Omul privi cu indiferenţă afară, privi cu indiferenţă la tovarăşa din faţă, cu ochii dintotdeauna, care au văzut tot, cunosc tot şi nu mai tresar la nimic. Ochi somnoroşi şi înceţoşaţi în bulzul de grăsime.

Târziu, rosti mai mult pentru sine:

— Şi când te gândeşti că se mai găsesc imbecili gata să reînceapă aceeaşi poveste…!

Teofil Steriu, spunând, nu s-ar fi crezut un profet atât de apropiat realităţii în spaţiu şi în timp.

În acelaşi tren, cu trei vagoane mai spre coadă, pe banca de scândură a unei încăperi de clasa III-a, în fum cătrănit de mahorcă, în duhoarea iute de botfori şi de sudoare, călătorea tocmai un asemenea tânăr purces să reînceapă tocmai aceeaşi poveste.

Era deşirat, pletos, şi el nu aţipise o clipă.

Tot ce zărea în juru-i şi tot ce trăia într-acest ceas hotărâtor i se părea lui Ion Ozun de un cumplit interes. Nu şi-ar fi iertat să-i scape ceva… În şapte ore, de când se urcase cu lădiţa de lemn acoperită cu tinichea şi cu legăturica lui de haine sărace, iscodise toate figurile tovarăşilor de vagon, şi pentru fiecare durase un sumbru roman al existenţei.

Trăsese cu urechea la întărâtata discuţie a celor doi negustori de lângă uşă şi notase în memorie cu aviditate amă-nuntele vrednice de luare-aminte. Nu-şi luase ochii de la încăpăţânata perseverenţă cu care unul privea în fundul gambetei slinoase, ca şi cum de acolo scotea toate argumentele ca dintr-o pălărie de boscar. Nu slăbea din ochi nici mâna pistruiată a celuilalt, când răsucind vârful bărbiţei roşcate se repezea deodată să întrerupă triumfător:

— Şi dacă Herş Goldenberg nu poate găsi parale? Şi dacă-i pune sechestru şi-l vinde la darabană?

— Herş are dreptatea de partea lui! citi în fundul pălăriei negustorul cu barbă de patriarh şi cu pleoapele bombate, fără gene.

— Ce-i pasă băncii dacă Herş are ori n-are dreptate? Băncii îi trebuie parale, nu dreptate!... Dacă Herş crede că în ziua de azi îşi poate hrăni cineva copiii cu dreptate, n-are decât să meargă el la tribunal să capete dreptate, şi dreptatea aceea s-o aducă în pachet acasă şi s-o dea de mâncare la copii. Să văd dacă poate el sătura nouă guri cu dreptate... Eu am zis întotdeauna că Herş îi un mare prost...!

Ion Ozun reconstituise vertiginos existenţa lui Herş, care are dreptate, dar n-are parale. Îl scosese dintr-o dugheană scundă şi hâită, cu fitiluri de lampă şi bulgări vineţi de sare, şi îl plimba la tribunal să-şi caute dreptatea; îl aducea apoi îndărăt într-o odaie fumegoasă, unde dormeau scufundaţi în perne roşii de cit o puzderie de odrasle de toate mărimile, care cer mâncare, nu dreptate.

Îl aşeza pe un scaun zoios şi şchiop, fără spătar, ca să rămână încă mai încovoiat sub apăsarea cumplitelor poveri. Îi sprijinea fruntea în palmă şi îl lăsa în neclintire de stană sub gazorniţa cu lumina sleită.

— Herş, ţi-am oprit zupă şi o scrâmbie grasă!... spune nevasta, punându-i înainte o farfurie şi tăind o felie de coilici. O adus Haia Idelovici scrâmbii proaspete de Dunăre, aşa de faine scrâmbii, că s-o făcut îndată o bătălie ceva grozav, care de care s-o apuce pe cea mai mare! Şi Haie s-o răstit la mine faţă de toată lumea să-i plătim mâne numaidecât datoria. Zice că numai aşa un butoi mare de scrâmbie faini cum o adus ie costă azi o avere, şi ei nu-i dă nimeni marfă pe credit.

Herş împinge farfuria neatinsă. N-a auzit nimic. Nu vede nimic. Un nod de iască i s-a oprit în gât. Haia cere datoria. Banca tot datoria cere. Şi copiii cer de mâncare.

— Herş, ce ai tu azi de nu mănânci, Herş?

De la Herş Goldenberg şi de la cei doi negustori de lângă uşă Ion Ozun a trecut cu privirea lui vie de viezure la soldatul dormind cu gura căscată, rezemat cu ceafa în perete şi lăsând să se vadă în gulerul prea larg nodul beregatei, urcân-du-se şi scoborând spasmodic la fiecare sforăitură, ca o vietate închisă şi zbătându-se deznădăjduit să scape de-acolo. Pe urmă îşi opri ochii la femeia care-şi alăptează pruncul cu gingii dezgustătoare de cauciuc roşu; la jandarmul strângând carabina între genunchi şi scuipând ţâşnit printre dinţi din cinci în cinci minute; la ţăranii care-au desfăcut desaga ospă-tându-se cu pită neagră, brânză şi ceapă zdrobită cu pumnul, ca la un popas de cărăuşie; la mahalagioaica sulemenită ca un ou roşu de Paşti sub pălăria de cel mai strepezit verde, ca un ceaunel de aramă coclită; la ologul care şi-a descătărămat piciorul de lemn şi l-a aşezat alături, la îndemână, ca să ame-ninţe cu el doi băieţi hliziţi, cu buzele şi cu degetele înnegri-te de coaja nucilor bătute cu haragul în livezile vecinilor; la bucovineanca rumenă cu sâni tumultuoşi şi pieptarul strâns; la tot norodul ticsit în vagon, muncindu-şi ciolanele pe scân-dura tare, căscând şi scărpinându-se, fumând şi scuipând, povestindu-şi necazuri amare întâmplătorului tovarăş de drum abia cunoscut, într-o atmosferă irespirabilă de subma-rin.

Tuturor le-a descifrat destinul, corectându-l şi rotunjindu-l, ca să urzească din fiecare un tip, un personagiu de roman, eroul unei povestiri ori victima unei drame sfâşie-toare.

Simţea o ameţeală plăcută şi orgolioasă la gândul că a pornit să cucerească astfel capitala, necunoscut şi sărac, într-un ungher întunecos de vagon, confundat cu mulţimea netrebnică şi osândită la veşnic anonimat.

Mai târziu, acest episod va fi o amintire vrednică de po-vestit şi, fără îndoială, plină de duioşie.

Înadins nu şi-a ştirbit cele patru bancnote de câte o mie de lei, neatinse în buzunar. Ar fi putut să-şi cumpere un bilet de clasa a doua. Socotise însă că e mai bine aşa; să înfrunte de la început toate potrivniciile, cu tinereţe oţelită, ca să

sfarme cât mai multe obstacole, şi biruinţa să-i fie cât mai întreagă, numai a lui. „La douăzeci şi doi de ani, în acea noapte de la începutul lunii septembrie 1925, a sosit în Bucureşti, într-un vagon de clasa III, cu singura avuţie o lădiţă cu schimburi şi câteva manuscrise la fund”… vor consemna biografii viitori.

Şi surâdea lăuntric la această certitudine, observând că de pe acum a purces să măsluiască realitatea, potrivind-o cum îi şade mai bine, ca o femeie cochetă în faţa oglinzii.

De fapt, nu plecase atât de necugetat în aventură. Chibzuit, în şase luni îşi pregătise din leafa de copist la tribunal, economisită până la ultimul ban, un rând de straie să-i ţină un an, o zestre de schimburi neatinse, un modest, dar rezistent echipament de campanie, să nu apară pe câmpul de bătălie zdrenţăros şi famelic. Trei adrese notate în fruntea carnetului cu scoarţă de muşama moale erau menite să-i îmblânzească asprimile începutului. O scrisoare de la fostul dascăl de limba şi literatura română îl înfăţişa lui Teofil Steriu ca o mare nădejde a viitorului. Iar celelalte două adrese urmau să-l introducă în tainele vieţii bucureştene încă din ceasul descălecării: Mirel Alcaz, jurnalist cu multe cunoştinţe, găzduit la dânşii acasă în timpul războiului, şi Bică Tomescu, fost camarad de liceu, pornit acum trei ani să se iniţieze în meşteşugul actoricesc şi să-şi răsfeţe făptura de băiat chipeş la arzătoarea lumină a rampei.

Susţinut de aceste rezerve şi cu muniţiile celor patru mii de lei împăturiţi în portbilet, asaltul capitalei îi apărea ferit de surprize.

Bică Tomescu îl aşteaptă pe peronul Gării de Nord, cum au hotărât dinainte prin scrisori şi telegrame. Vor sta până târziu, după miezul nopţii, să-şi istorisească amintiri, să înjghebeze un plan metodic de ofensivă. Mâine va închiria o cameră strâmtă cât să cuprindă un pat, o masă de scris, un scaun şi un raft de cărţi. Ar vrea-o la mansardă, ca să domine toate acoperişurile şi să aibă toată zbaterea oraşului la picioare, ca un spectacol mereu şfichiuitor. Se va

aşterne fără întârziere la lucru. Teofil Steriu îi va deschide uşa unei redacţii de revistă literară; Mirel Alcaz, drum la o redacţie de ziar. În câteva luni, toţi vor şti să-l preţuiască pentru ceea ce simte clocotind în el, cutezător şi proaspăt, puternic şi generos.

Ion Ozun aprinse o ţigară şi trecu mâna prin păr, cu un gest pe care îl ştia romantic şi-l socotea potrivit momentului.

Pruncul cu gingii de gumă începu să zbiere la sânul femeii din faţă, învineţindu-se instantaneu ca un ficat, ca şi cum în mişcarea inofensivă a tânărului pletos ar fi bănuit o teribilă intenţie agresivă. Femeia îl descotoşmă din boarfe şi descoperi în scutec că, până una-alta, omuleţul şi-a cam stricat stomacul.

Chiar acest amănunt, urât la vedere şi greu la miros, nu izbuti să zdruncine senina încântare a lui Ion Ozun, care aduna suveniruri ca să aibă ce povesti după mulţi ani, cu vervă îndrăcită şi cu pitoreşti înfloriturі, tolănit într-un vagon de lux, unei admiratoare în extaz. Se şi închipuia istorisind.

„Atunci femeia mi-a cerut ruşinată:

— Mă rog, domnule, n-ai mata cumva o bucată de ziar, o hârtie, ceva?

M-am căutat în buzunar. N-aveam ziar… Singura hârtie era manuscrisul unei schiţe, destinată să-mi asigure un debut glorios. L-am oferit cu generozitate.

A doua zi am descoperit că nu păstrasem nici o copie. Şi nici n-am mai putut reconstitui vreodată paginile acelea! Era lucrul cel mai bun pe care l-am scris în viaţa mea”…

Ion Ozun se vedea aievea, tolănit picior peste picior, scuturând cu un deget neglijent scrumul ţigării cu vârf aurit şi privind blazat pe fereastra vagonului, în gara unde s-a oprit trenul şi unde vânzătorii de gazete flutură o revistă ilustrată, cu fotografia lui ocupând prima foaie în întregime. E atât de sigur că asemenea scenă închipuită va trăi-o aidoma peste şapte, opt, zece ani, încât ar vrea să se

dezrăsucească vertigi-nos mosorul vremii, ca în povestea copilului nerăbdător, care-a sfârşit ghemul ursitoarelor într-o singură zi.

Pe urmă, cu o îngrijorare de om neobişnuit să poarte asupra sa o sumă atât de fabuloasă – patru mii de lei! – se pipăi cu latul palmei deasupra buzunarului. Portbiletul era la locul său… Savură anticipat clipa când, celebru şi plictisit, va repeta aceleiaşi admiratoare în extaz constatarea unui erou de roman pe care îl jefuise fără scrupul de cuvintele de duh:

— Era, iubită doamnă, vremea când îmi pipăiam partea aceasta a hainei numai fiindcă acolo au obicei croitorii să pună buzunarul portbiletului! Acum am descoperit că natura a mai aşezat acolo şi ficatul.

— Suferiţi de ficat? întreabă admiratoarea cu îngrijorare.

— Se răzbună viaţa, frumoasă doamnă! Toate excesele şi nebuniile se plătesc. Există un ceas al scadenţelor.

— Şi n-aţi urmat nici o cură?

— Ba da! răspunde el cu un distins scepticism. Două veri la Karlsbad… Dar mă stenahoriseşte regimul acela anost: piurea de cartofi, legume fără sare, compot fără zahăr, pâine prăjită. Pfui! Cum să nu scrii cărţi pesimiste?! Anul acesta am ales Vichyul. Plec numai să fac pe placul medicilor.

— E regretabil că nu luaţi prescripţiile medicilor în serios. Viaţa dumneavoastră e preţioasă pentru noi toţi.

— Aş, preţioasă!… rosteşte el cu o schimă de sceptică şi modestă lepădare de sine şi de orice vanitate, deşi ştie el mai bine decât toţi cât de preţioasă îi este viaţa.”

Femeia din faţă, străină cu totul de aceste episoade ale viitorului în care transfigurată va juca şi ea un rol cândva, fără să ştie, întinse cu simplitate scutecul ud pe fereastra vagonului. Oftă stenahorisită şi ea de obida atâtor necazuri ceva mai reale şi astupă gura odraslei cu sfârcul sânului, enorm şi lăptos ca un uger de capră.

Ion Ozun citi din mersul trenului inscripţia staţiei Chitila.

Cu înfrigurare îşi inspectă încă o dată bagajele, să le aibă la îndemână, şi lungi gâtul pe geam, afară, să se îndestuleze de magia ameţitoare a luminilor care-l întâmpinau la orizont, orbitor şi festiv, asemeni globurilor fosforescente când atrag hipnotic gâzele şi fluturii din depărtările nopţii.

Semnale roşii, galbene şi verzi presărau pământul întunecat cu necunoscute constelaţii descinse la macazuri din cerul golit. În fund, undeva, de la aeroport ori de la un câmp de exerciţiu militar, un proiector tăia cu lama albastră înălţimile, se oprea nemişcat, cădea scurt, şi cerul părea încă şi mai enigmatic.

Atunci trenul se opri brusc, patinând, cu toate frânele încleştate.

Şi la toate ferestrele năvăliră capete, înghesuindu-se şi cercetând noaptea, întrebând cu amestec de alarmare şi de curiozitate. Felinarele roşii începură să alerge de-a lungul liniilor, legănate suspendat de mâini invizibile. Locomotiva se văieta lung, şi ecoul răspunse ciudat, ca un ţipăt de la alt tren, de foarte departe.

Un glas răguşit vorbi din întuneric:

— A călcat o femeie…

Altul sosi gâfâind:

— Un doctor!… întrebaţi dacă nu se află în tren un doctor!

Mihai Pop-Spătaru îşi făcu loc din compartiment, cu buzele strânse.

În urmă, de pe scările înalte, cu salturi de acrobaţi, se revărsă toată mulţimea lacomă de privelişti crude, uitând nerăbdarea cu care se plângeau o clipă înainte că nu mai ajung.

Alergau toţi, păşind peste sârme şi lunecând pe traversele unse cu catran, strigându-se pe nume şi îndemnându-se unul pe altul, grăbiţi să prindă rândul dintâi. Dar la locul întâmplării se şi adunase o roată neagră de privitori, încât s-ar fi spus că de mult aşteptau ascunşi în câmpul numai înşelător deşert, ca să dea goană la primul semnal.

Cei sosiţi mai târziu se înălţau în vârful picioarelor, se căţărau pe umeri, să vadă peste capete.

— S-a aruncat singură! Spune mecanicul că a văzut cum s-a aruncat singură sub roţi! rosti un lucrător cu felinar, rămas în urmă şi lărgind paşii, să calce din traversă în traversă.

— E a cincea în toamna asta! Ar trebui să se pună pază, domnule!… Aci vin toate nebunele să-şi facă seamă.

— Loc! faceţi loc!… A sosit un domn doctor! poftiţi pe aci, domnule profesor… Hei, domnule, n-auzi? Dă-te la o parte, să treacă domnu doctor. Ce lume, domnule, ce lume!… Poftiţi, domnule profesor!

Mihai Pop-Spătaru pătrunse printre rândurile deschise, condus de felinarul omului în uniformă, balansat la înălţimea capetelor. Alte felinare, ieşite ca din pământ, plimbau peste trupul zdrobit lumina lor murdară şi sinistră. Amândouă braţele, retezate pe deasupra cotului, ca două piese anatomice, zăceau azvârlite în sânge şi în prund negru, de o parte şi de alta.

Cineva atinse una cu vârful bastonului.

Cadavrul, dezvelit de îmbrăcămintea sfâşiată, arăta o goliciune impudică şi de un alb ireal, cu tot sângele scurs, cu intima feminitate expusă tuturor privirilor şi cu sânii globuloşi, intacţi, scăpaţi afară prin spintecătura bluzei. Balta de sânge lucea întunecată ca păcura sub luminile tremurătoare.

— E de mirare, domnule, cum nu i-a sfărâmat capul! vorbi un domn scund şi cu mustaţa stufoasă, care luptase cu coatele să-şi facă loc mai în faţă.

Capul, răstignit între braţele ciunge, căsca ochii dilataţi spaimă. Un cap blond, mic, să nu fi încăput un sâmbure de cuget grav în el; aproape un cap de copilă.

— S-a aruncat singură! întări cel care ştia. Mecanicul spune că a văzut-o mergând liniştită pe marginea liniei. Deodată, când a ajuns locomotiva în faţa ei, s-a repezit, şi gata…!

Picioarele mai păstrau încă pantofii negri şi sărăcăcioşi. Minusculi pantofi, prăfuiţi de drumul străbătut până aci, la locul ales morţii!

— E una de-alea… Uitaţi-vă acilea poşeta! Domnule jandarm, poţi constata dumneata! Sunt martori toţi că nu mă ating de nimic din pungă… Un roş de buze. O cutioară de pudră… Trei poli. O batistă. Mai este o scrisoare, o fotografie de marinar şi carnetul. Avea condicuţă… Dumneata trebuie să faci proces-verbal! Mai au gazetele ce scrie mâine!…

Omul cu atât de energică iniţiativă poliţistă predă jandarmului punga şi se uită la degete, să vadă dacă n-au rămas cumva urme de sânge. Jandarmul, încurcat şi străin, coborât şi el din tren ca toată lumea, nu ştia ce să facă. Nu era circumscripţia lui! Scuipă amărât şi se şterse de sudoare.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru îşi deschise drum afară din cercul privitorilor. Îl chemaseră de prisos. Aici era nevoie numai de medicul-legist.

Printre privitori recunoscu şcolăriţa din vagon, strâns încleştată la braţul lui Costea Lipan.

— Tinere! îl mustră. De ce tolerezi să privească aceasta? Nu e un spectacol pentru o copilă.

Sabina se acăţase cu amândouă mâinile, tremurând, cu ochii în lacrimi.

— E îngrozitor, Costea!… Cum poate să facă cineva aceasta?

Costea Lipan se întoarse, târând-o, cu dinţii clănţănind de emoţie, dar silindu-se să-şi pară tare şi nepăsător:

— Tu ai vrut! Ţi-am spus că…

— Domnilor! Domnilor! Păziţi, soseşte expresul!

Două braţe puternice îi smuci pe amândoi de pe linia vecină, trăgându-i îndărăt.

Expresul dinspre Bucureşti, cu ferestrele luminate, trecu furtunos în zăngăt de fiare. Aproape îi atinse. Aburul locomotivei îi stropi; vântul le fâlfâi hainele. Din vârtej se deslu-

şiră umbre plecate la geamuri. Vagonul de dormit cu paturi desfăcute. Arătare rapidă, de bunăvoie şi confort.

Fiindcă un cadavru zăcea îmbucătăţit pe pietre, întorcând spre cerul negru cinica şi oribila lui goliciune, aceasta nu însemna că viaţa nu trebuie să colcăie mai departe, spre toate nesăţioasele chemări.

— Era să vă calce… vorbi tânărul înalt care-i smulsese de pe linie, păşind alături de dânşii şi aprinzându-şi din mers ţigara.

— Mulţumesc, domnule!… Dacă pentru aceasta poate exista mulţumire! Nu-mi dădeam seama ce se întâmplă cu noi… Surorii mele îi venise rău şi…

— Îmi daţi voie să mă prezint: Ion Ozun! Şi îndată tânărul înalt adăugă, anticipând: Ziarist şi scriitor.

— Costea Lipan, student! anticipă la rândul său rebelul tribului Lipan. Sora mea, Sabina!

Se apropiară de trenul lor, tăcuţi, cu toată atenţia concentrată la prundul negru pe care călcau, şi cu inimile strânse de obsesia priveliştii neştearsă şi cruntă.

— E teribil acest Bucureşti! declară cu autoritate de adânc cunoscător Ion Ozun. În fiecare zi două-trei sinucideri… Un Moloh care nu se mai satură…!

— Ca ziarist trebuie să vedeţi atâtea! rosti cu admiraţie Costea Lipan.

Ion Ozun n-avu când să replice.

— Urcaţi în vagoane, domnilor! dădu semnalul şeful de tren.

Îşi strânseră mâinile.

— Mi-a părut bine!

— Sper să ne cunoaştem mai de aproape, domnule salvator!

Ion Ozun schiţă un gest modest de apărare, ca un salvator de profesie, care nu face caz de asemenea întâmplări, pentru el foarte fireşti. Salută înălţând de pe plete pălăria cu boruri imense ca o pistă de velodrom.

Toţi se urcară la locurile lor. Salvatorul, în vagonul de clasa III-a; Sabina şi Costea, în compartimentul unde-i aştepta o aspră dojană, fiindcă s-au amestecat în mulţimea de gură-cască.

— Se pare că a fost un accident. E o nenorocită care s-a aruncat înaintea trenului! spuse Barbara Ubrich, potrivindu-şi pălăria urâtă şi încercând să culeagă pachetele din plasă.

— În ziua de astăzi sinuciderile au ajuns fapte curente!… încuviinţă cu indiferenţă Teofil Steriu, care nu se mişcase de la locul lui şi nici nu arătase vreo curiozitate să afle ce s-a întâmplat.

Pe urmă trenul porni. Şi toţi uitară să vorbească, apăsaţi de imaginea moartei rămasă cu trupul sfărmat, în noapte, printre felinarele murdare, ca un umil, dar înfricoşat avertisment.

În Gara de Nord, Ion Ozun îşi căută în zadar cu ochii de viezure prietenul. Nu se afla nici pe peron. Nu-l aştepta nici la ieşire, cum fusese înţelegerea.

Cu toate proiectele sale răsturnate atât de neprevăzut chiar de la primii paşi, nu se hotărî să plece până ce nu colindă amănunţit, de două ori, toate ieşirile, restaurantul, sălile de aşteptare, mereu pipăindu-şi cu palma portbiletul din buzu-narul de la piept: fondul se subzistenţă şi de rezistenţă. Depuse lădiţa de lemn şi legătura la casa de bagaje. Se aventură cu mare prudenţă pe Calea Griviţei, simţindu-se dintr-o dată demoralizant de singur şi neînsemnat, cuprins, înghiţit, târât de torentul norodului fără număr.

Mâncă într-un birt cu miros sfârâit de mititei, printre golani şi pungaşi dezmăţaţi, cu şapca pe ochi şi cu mucul ţigării lipit la colţul buzei de jos.

Cu stomahul pus la cale, sătul şi încălzit cu o jumătate de vin, prinse însă din nou curaj. Îi păru iarăşi că o voinţă mai tare decât el i-a pregătit înadins ceasul acesta dintâi, să-l

tră-iască singur, într-o asemenea cârciumă, printre asemenea tovarăşi.

Citi numele birtului pe sticla vitrinei, cu literele întoarse, de-a-ndăratelea:

CIMONOCE TRIB NALĂB LULAC AL.

Îl repetă de mai multe ori, să-i rămână bine fixat în amintire, pentru memoriile de mai târziu:

— Birt economic. La Calul Bălan.

Pe urmă intră la otel ieftin. Cum n-avea bagaje, portarul îi ceru plata camerei înainte.

II.

BURSUCĂRIA LUI CHIR PANAIOTI.

Dimineaţa, înainte de a porni la crâncen război, tânărul îşi reazemă pieptul de pervazul ferestrei, să urmărească jos fur-nicarea mulţimii şi să-şi călească oţelite puteri. Acolo, în pu-hoirea străzii, privirea sa descoperă de fiecare dată alţi fraţi necunoscuţi; de fiecare dată tot alţi şi alţi fraţi nenumăraţi. Sunt ca şi dânsul de înfriguraţi şi famelici, cum au evadat din cărţile lui Balzac.

Capitala i-a chemat ca şi pe el, ispitiţi tot de pilda lui Rastignac, Rubembré ori Rafael de Valentin. Îi recunoaşte după paşii grăbiţi. După nepăsarea cu care, singuratici în mijlocul mulţimilor, îşi poartă glorios, ca viteze trofee de bătălie, vestmintele lor roase şi de mult înfruntând vremelnicia modelor.

Spre dânşii înduioşarea lui coboară ca o dezmierdare. Îi regăseşte în fiecare dimineaţă. Sunt alţii şi sunt aceiaşi. Sunt legiune. Ei alcătuiesc o lume a lor în cealaltă lume. Sunt le-gaţi printr-o ascunsă francmasonerie. Se caută şi se urăsc. Se aşteaptă şi se vor extermina. Merg cot la cot, şi vai de cel care va rămâne în urmă!

De acolo, de sus, tânărul le flutură un semn cu mâna în fiecare dimineaţă:

— Aşteptaţi. Vă ajung!… Aşteptaţi. Am sosit!

95, 96, 97, 97… Aici se împiedică prin întuneric de o treaptă, mormăi de unul singur oarecare aluzii la sfinţii

părinţi ai bisericii ortodoxe, române şi autocefale, şi ca întotdeauna pierdu numărul.

De trei săptămâni de când se mutase în mansarda visurilor sale din tren, Ion Ozun îşi propusese dintr-o curiozitate, la început dezinteresată, să afle exact câte trepte are de urcat şi de coborât de cinci-şase ori pe zi, iar până acum încă nu izbutise. Întotdeauna i se împotrivea un obstacol neprevăzut. Uneori întâlnea un locatar de la alt etaj şi, ferindu-se din cale, întrerupea şirul. Alteori îşi amintea abia după ce trecuse de jumătatea urcuşului. Noaptea se poticnea bâjbâind ca acum… Şi niciodată nu ajunsese la sfârşit.

Pe urmă, numărătoarea căpătă pentru el alt interes. Însuşindu-şi fără voie superstiţiile unchiaşilor şi babelor bisericoase de care îşi râdea în târgul său, acum, în măreaţa, în strălucita şi civilizata capitală a aspiraţiilor ce-l mânaseră să alerge de acolo, ajunsese şi el să-şi spună că în clipa când va izbândi, reuşita va fi semnul cel mai sigur, providenţial, că s-a încheiat cu toate peregrinările deşarte care-l descurajau şi că toate îi vor merge în plin. Însă pentru aceasta era neapărat nevoie să nu trişeze. Să nu pornească bunăoară din cameră înadins numai pentru asemenea operaţiune, sau când a greşit, să nu coboare şi să nu înceapă din nou. O astfel de măsluire a oracolului n-ar rezolva nimic.

În antretul îngust şi lung, becul împrăştia o lumină muribundă.

Era fără îndoială becul cel mai ofticos care a fost fabricat vreodată, cu cele mai puţine lumini; iar dom' Panaioti, proprietarul, mai zgârcit ca Hagi-Tudose, ca părintele Eugeniei Grandet şi ca avarul lui Moliere laolaltă, nu l-a descoperit poate decât după îndelungi şi îndărătnice investigaţiuni la magazinele de lămpi şi accesorii electrice, dacă nu cumva la unul de curiozităţi. Dar tenacitatea-i fusese recompensată cu prisosinţă şi cu suplimentul unor sadice efecte. Înregistra câţiva lei economie pe lună la

comptuoar, şi chiriaşii înaintau cu mâinile întinse în tenebre, ca orbii, izbindu-se în praguri şi ornându-şi frunţile cu vânătăi cât pruna şi cucuie cât nuca. Astfel, adversităţile existenţei aveau pentru toţi un caracter tangibil. Fiecare se introducea în aşternut, pipăindu-şi cu duioşie o contuziune şi consolându-se cu balsamul satisfac-ţiei că totuşi s-a întors viu şi aproximativ intact de la crânce-na încăierare a zilei, plină de mult mai crâncene riscuri şi cumpene la pândă.

Ion Ozun se lovi de astă dată numai la gleznă. Căci culoa-rul sepulcral prezintă paşilor un teren accidentat, capricios şi presărat de căpcăni perfide, întrerupt de trepte, urcând o sca-ră şi coborând o pantă, trecând un prag şi căscând o trapă, încât din cele douăsprezece camere cu uşile înşirate de o parte şi de alta nu se aflau decât perechi-perechi, câte două la acelaşi nivel.

Se lovi, invocă mai insistent aceiaşi sfinţi părinţi ai calendarului ortodox, îşi frecă osul secat de durere şi înaintă precaut, ca un spărgător fantomatic în exerciţiul funcţiunii.

Camera lui era cea mai din fund.

Parcurgând distanţa într-acolo, constată că la uşa lui Bică Tomescu lacătul era pus la amândouă verigile; deci nu se întorsese încă. La vecina din faţă, Sonia Viişoreanu, „absolventă a Conservatorului de artă dramatică”, după cum afirmă cartonul prins cu pioneză, lumina filtra pe sub prag. Se auzea un sfârâit de primus. „Îşi spală ciorapii! gândi Ion Ozun. Sau îşi fierbe ouă.”

Pereţii erau atât de subţiri şi acustica atât de perfectă, încât toţi trăiau sub un regim de control reciproc. Fiecare ştia despre vecin când a plecat şi când soseşte, de câte ori s-a spălat pe zi, dacă a răcit şi tuşeşte, câtă vreme îi trebuie să citească ziarul desfăşurat cu foşnetul enervant al hârtiei şi mai ales când se descalţă şi dă drumul ghetelor să cadă de la înălţime pe duşumeaua goală: pac! şi după un răstimp, alt pac! care se transmite prin nevăzutele vibraţii sonore până într-a şasea încăpere.

Ajuns la destinaţie, Ion Ozun deschise lacătul.

Toate uşile aveau lacăt, fiindcă altfel toate cheile broaştelor se potriveau. Din aspectul acestor lacăte, încă din prima zi noul chiriaş şi viitoarea glorie a literelor române, cu ascuţitul său ochi de observator, citise ca într-o carte de zodii firea tăinuită a tuturor vecinilor.

Erau lacăte uriaşe şi grosolane, indiciu al unor firi simpliste, care au prejudecata forţei. Erau lacăte complicate cu secret, trădând firi bănuitoare şi ascunse. Erau lacăte minuscule şi frivole, cum sunt acele de la zgarda câinilor, dovedind o lipsă totală de seriozitate.

La uşa domnului rotofei ca un godac şi chel ca în palmă, care sosea întotdeauna chefliu, spre ziuă, să sforăie ca o locomotivă sub presiune până după amiază, un lacăt gigant, de temniţă, ar fi înşelat numai indivizii cu judecata superficială, încrezători aparenţelor mincinoase. De fapt, domnul cel chefliu pierduse de mult cheia, sau poate o aruncase dinadins într-un fund de sertar, din ceasul când se mutase, ca să scape de o grijă; iar lacătul se afla prins numai de formă în belciuge, îndeplinindu-şi misiunea prin intimidare. De cele mai multe ori, uitat într-un singur cârlig, atârna ca un monstruos cercel de dihanie preistorică. Lacătul de la uşa Soniei Viişoreanu era de alamă şi-i lipsea numai funda roz. Lacătul lui Bică Tomescu se deschidea cu un cifru, şi cifrul „Jorick” nu mai însemna un secret pentru nimeni. Bică Tomescu îşi alesese cu prevedere un lacăt care să-l dispenseze de grija cheiţei, însă precauţia aceasta lăudabilă şi dovedind o justă cunoaştere de sine nu-l împiedica să sosească adeseori noaptea târziu fără un singur chibrit. Atunci bătea la vecini, rugându-i să-i dea o cutie de chibrituri ca să poată potrivi cifrul şi să-şi poată deschide lacătul. În afară de aceasta, în ziua când descoperise un lacăt atât de ingenios, cu un cifru atât de discret adecvat carierei sale dramatice, nu-l răbdase inima şi nu-şi găsise astâmpăr până ce nu trecu pe la toţi vecinii (îi cunoştea pe toţi, fiindcă tutu-ror le datora o sumă

potrivită capacităţilor financiare), punându-i la probă, să dezlege secretul ca o şaradă de con-curs cu premii. Celor nevrednici să ajungă la un rezultat cu propriile puteri le demonstrase triumfător cât era de simplu şi cât e de practic. Ţac-ţac! de cinci ori, şi gata! Nici o cheie, nimic. Simplu ca lumina zilei. Numai că în lipsă de lumina zilei chibriturile se dovedeau absolut indispensabile.

Ion Ozun îşi cumpărase un lacăt solid şi discret, cu o cheie de rezervă, încât dacă ar fi pierdut-o pe aceea din lanţ, îi rămânea cealaltă, prinsă cu un ac de siguranţă în buzunarul interior al vestei.

Deschise, aşadar, lacătul său patent. Răsuci butonul, şi la izbucnirea luminii asistă la aceeaşi panică a gândacilor mari, negri şi dezgustători, care ţâşniră în găuri cu o uimitoare velocitate de gângănii mecanice cu resort.

Ion Ozun şi-i închipui îndată, retranşaţi în cotloane, pândindu-l ca tot atâţia spioni.

Făcuse experienţă de câteva ori. Stinsese becul şi aşteptase nemişcat, cu mâna pe comutator. După cinci minute aprinsese brusc. Toţi înaintaseră în mijlocul camerei şi toţi o rupseră la goană, îmbulzindu-se la gurile negre. Ce puteau găsi într-o încăpere atât de deşartă? Cu ce se hrăneau oare de erau atât de graşi! Aceasta nu şi-o explica Ion Ozun şi cate-gorisise întrebările fără răspuns printre misterele impenetra-bile ale naturii.

S-ar fi resemnat în definitiv să însumeze şi această problemă la noianul celorlalte fără număr şi dezlegare, câte i-au con-trariat romanţioasele iluzii chiar din clipa când se mutase aici. Toate se vădeau departe, foarte departe de tot ce-şi închipuise el!… Fereastra răspundea într-un zid grunzuros şi coşcovit, acoperindu-i toată priveliştea. Nici vorbă nu mai putea fi de oraşul întins la picioare, cum îl voise, cu forfota-i multiplă şi tentaculară, ca o fiară pe care avea s-o domesticească sub-jugând-o. Zgomotele necunoscute din fiecare încăpere, tusete-le, râsetele, glasurile şi paşii, ciocnetul lighenelor şi scrâşnitul scaunelor

urnite din loc, nu-i mai îngăduiau singurătatea în care-şi hotărâse emfatic să se izoleze, cu pieptul rezemat pe o masă de brad, creând în solitudinea înaltă a nopţii opera nepieritoare şi vastă, destinată să zguduie indiferenţa bestială a plebei de jos.

La toate ar fi renunţat măcar pentru un timp. Numai cu prezenţa aceasta, a gândacilor hidoşi şi fără hodină, nu se putea deprinde în ruptul capului.

Noaptea tresărea din somn cu impresia că-i aleargă pe faţă. Se temea atunci să păşească până la butonul luminii, ca să nu strivească vreunul sub talpă cumva, oribil, cu o pocnitură îm-proşcând de sub teasc vâscozitatea albă.

În mişuneala lor greţoasă, vedea prinzând corp toate mizeriile mărunte şi toată ostilitatea subterană, perfidă şi trivială a vieţii, care nu te invită la luptă loială şi bravă, pe un câmp vast de bătaie, de unde să te întorci pe scut ori sub scut, ci îţi sleieşte îndărătnicia în hărţuiala istovitoare de fiecare ceas.

După trei săptămâni de adăstat la uşi închise şi de făgăduieli amânate, Ion Ozun îşi înfăţişează universul ca o armată invizibilă de şvabi, libărci de mansardă şi gândaci de pivniţă, pândindu-l din unghere ascunse să-i dea asalt şi să-l asfixieze, îndată ce va capitula, sub milioanele lor de picioare agile şi sub pântecul lor gras şi respingător.

Îşi aruncă pălăria pe masă. Pălăria nouă, verzuie, cu boruri mici, aşa cum o cumpărase chiar astăzi în locul vastei borsaline calabreze, fiindcă recunoscuse toată dreptatea lui Bică Tomescu atunci când îl sfătuise să se lepede de această insignă corporativă a poeţilor de provincie.

Înaintă până la oglinda camerei şi-şi contemplă cu o legitimă curiozitate şi cu o lăudabilă autocritică, din faţă şi din pro-fil, chipul renovat şi amenajat ca un parc englezesc. Tot după îndemnul prietenului mai vechi adaptat la spiritul capitalei, îşi sacrificase chica pletoasă, care îl singulariza ostentativ printre ceilalţi muritori.

Aproape nu se recunoscu. Din oglinda spectrală şi învăluratăîl privea cu ochi de viezure, o figură lunguiaţă, străină, cu tâmplele indecent goale şi cu părul scurt, lipit pe scăfârlie ca o caschetă de jocheu fără cozoroc.

Schimbarea la faţă nu-l încântă de fel, dar de fel! „Pfui!” făcu de unul singur. Golaş ca un pui de curcă, de ţarcă, de vultur pleşuv.

Se retrase doi paşi îndărăt, să se examineze în întregime. Însă sticla poleită îl reflectă amputat de deasupra genunchilor. Oglinda fusese spartă în cine ştie ce accident din epoci imemoriale. Jumătatea absentă era înlocuită cu o coală de hârtie verde, decolorată, pe care chiriaşii predecesori o transformaseră în agendă, în blocnotes şi tabel de calcule.

Astfel, se putea ceti cu litere mari, trase cu creion roşu, do-minând restul textului: „Sâmbătă, ora 5, Ghisela”. Apoi, de aceeaşi mână, altă dată, de o importanţă mai modestă, după dimensiunea redusă a literelor: „La 15 ian. rata croitor”. Pe urmă o listă de rufe date la spălat, un calcul enigmatic şi o indicaţie de laconism telegrafic: „Poliţa Gogu”.

La început, Ion Ozun, cu promptitudinea unui vechi obicei, reconstituise după procedeul lui Cuvier, din câteva oase fosile, existenţa necunoscutului predecesor în această cavernă a gân-dacilor burduhoşi. Imaginase un mic roman. Se gândea chiar să-l scrie.

Acum s-ar fi mulţumit în locul inscripţiilor de pe coala colorată cu o oglindă întreagă. Nu-l mai pasionau peripeţiile altora. Îl acaparaseră total propriile sale peripeţii. Erau îndestule şi deveneau ameninţătoare.

Răsturnă pe masă mărunţişul din buzunar şi scoase restul bancnotelor din portbilet, să dreseze un bilanţ exact al situaţiei. Nu se arăta nevoie de un casier-contabil, specialist în bilanţuri de cifre cu câte opt-nouă nule în coadă. Numărătoarea dură scurt, şi suma se dovedi catastrofală: 377 lei, între care un pol rupt şi restaurat din două

jumătăţi, de emisiuni deosebite. Cu cei două sute de lei împrumutaţi lui Bică Tomescu din prima zi a întâlnirii, reprezintau o săptămână, maximum zece zile de existenţă, evaluate în perechi de crenvurşti cu hrean, salate de boeuf, regale şi ridichi cu pâine, cu pâine cât mai multă.

Iar după aceea?

Ion Ozun îşi şterse sudoarea rece de pe tâmplele deposedate de plete.

Proiectele grandioase şi cutezanţa provocatoare se surpase-ră o dată cu inelata-i coamă de leu.

S-ar fi spus că, asemeni unui Samson de proporţii mai puţin epice, ca pentru astfel de prozaice vremi, o dată cu părul retezat de foarfecul frizerului, ce nu aducea de altfel nici el întru nimic cu biblica Dalila, pierduse toată semeţia cu care sosise să înfrunte vrăjmăşiile capitalei. Se văzuse odinioară sfărâmând obstacole tari, pietroase, care zdrelesc pumnul şi scapără scântei în izbituri. Se simţea acum încle-indu-se într-o rezistenţă vicleană, sorbit de un mâl alifios, unde piciorul se înfundă atrăgându-l mai adânc, cum a citit că există pe-aiurea smârcuri ocolite cu groază de drumeţi, ca un cimitir blestemat.

A doua zi după sosire îşi căutase prietenul. Îl găsise dormind.

Bică Tomescu se scuzase că nu s-a ţinut de cuvânt să-l întâmpine la gară. Un angajament neaşteptat, cel dintâi – un rol cu două duzini de replici – îl ţinuse prizonier la teatru toată seara. Pe urmă se încurcase să sărbătorească debutul. Ajunsese acasă la ziuă. Era încă mahmur, cu gura coclită.

Dar nu-l uitase. Îi reţinuse cameră. Îl târî pe toate străzile şi bulevardele principale, să-i fixeze câteva puncte de reper în oraşul necunoscut. Îi smulsese cu o graţie irezistibilă două sute de lei pentru 24 ore, care au trecut de douăzeci de ori.

Şi de atunci Ion Ozun bate la uşi închise…

Nu aşa îşi închipuise cucerirea capitalei. El îi ceruse să-l pună la încercare şi să-i cântărească puterile. Însă nimeni

nu-l punea la încercare şi puterile lui nu se arătau nimănui de vreun folos.

Se trânti îmbrăcat în pat, cu faţa în sus, cu mâinile împreunate sub ceafă.

Oricât se silea să-şi lămurească un gând întreg şi statornic, de îndată slabele mijiri se risipeau fără sens în absurde asociaţii. Toată fiinţa lui se concentra bolnăvicios în auz. Urechea înregistra cu o acuitate tiranică viaţa încăperilor vecine în cele mai mărunte amănunte, cu cele mai obsedante amplificări. Sfârâiala primusului amuţise. Sonia Viişoreanu ieşi din cameră în pantofi cu talpa moale. Ion Ozun ştia că merge la robinetul din capătul sălii să-şi care singură apă. Ascultă şuroitul canelei. Apoi uşa trântită la loc, cu piciorul. Pe frontul acesta se făcu tăcere. Acum duruia surd, în încăperea extremă, maşina de cusut. Croitoreasa cu lucru suplimentar de noapte. Pe urmă, întrerupt, în răstimpuri, în a treia cameră, studentul gângav şi cu fruntea îngustă, care monologa recitându-şi cursurile în ajun de examen. Foxul impiegatului de la Finanţe, închis în casă, în odaia de lângă scări, începu să zgrepţene.

Acestea erau rumorile nocturne.

Ziua se adăugau trilurile de flaut, răbufneala ţoalelor scuturate, patefonul domnişoarei Sonia, bătăile factorului poştal, zăngănitul cănilor de tablă şi comisionarii căutând o adresă indescifrabilă, Niciodată Ion Ozun n-ar fi crezut că într-un spaţiu atât de strâmt poate vieţui, atât de sonor, o atât de diversă şi tristă umanitate.

— Mai sosesco ca ţe vedemo ţe mai fâţe bursucaria me! anunţa chir Panaioti Caţafanis, proprietarul, inspectând măcar o dată pe săptămână odăile, ca să constate dacă nimeni n-a deteriorat paturile, n-a şchiopătat scaunele şi n-a înstră-inat ceva din inventar.

O mai potrivită denumire nici c-ar fi meritat această adevărată bursucărie.

Ion Ozun nu mai putea vedea altfel locatarii decât strecurându-se din vizuini, ca bursucii, dimineaţa, prelingându-se

pe lângă ziduri, risipindu-se la îndeletnicirile lor misterioase, de unde noaptea se întorceau furiş, să-şi ocupe culcuşurile în aceleaşi vizuini, ca să înceapă a doua zi iarăşi şi iarăşi.

Urechea, deprinsă acum să izoleze fiecare sunet, lămuri paşi alegându-se din vuietul surd al oraşului, urcând treptele, poposind la al doilea etaj, pe urmă continuând până sus şi înaintând dibuit pe culoar.

Îi recunoştea, cum identifica fără greş mersul tuturor celor unsprezece tovarăşi de bursucărie. Erau paşii lui Bică. Se opriră în faţa lacătului cu cifru.

Pauză.

Apoi un ţistuit de surpriză consternată.

Oricât devenise de prudent în administrarea ultimului capitol bugetar, Ion Ozun ar fi pus la bătaie toţi cei 377 lei într-un pariu la egal că prietenul s-a scormonit în buzunare şi a descoperit că-i lipseşte cutia de chibrituri.

Două ciocănituri scurte în uşa lui îi dovediră că n-ar fi pierdut pariul.

— Eşti acasă, Jane?

— Intră! îl invită Ion Ozun, ridicându-se în capul oaselor pe marginea patului.

— Iar nu găsesc chibriturile, fir-ar ale dracului de chibrituri şi plesni-i-ar rânza zgârciobului de chir Panaioti cu economiile de la lumină! Să-l pui în romanele tale, bă Jane, bă, ca să ne răzbuni! se lamenta Bică Tomescu intrând. Şi îndată observă transformarea radicală din fizionomia viitorului romancier, aprobând-o şi bucurându-se ca de-o importantă victorie personală: Ei, bravos! Aşa mai vii de acasă! Ţi-am spus eu… Ce era claia aia? Plete, pălărie de bandit mexican şi lavalieră poartă azi numai poeţii, pictorii şi actorii rataţi… E uniforma lor! Vorbind, înaintă în cameră şi descoperi pălăria de castor cu boruri înguste. O examină cu expertă com-petinţă, citi marca din fund, o răsuci pe o parte şi pe alta, o încercă pe cap, în faţa oglinzii, ridicând din sprâncene admirativ: Şic! Ştii că începi să te civilizezi,

Jane?! Pro-gresezi în pas gimnastic, în pas alergător, în galop de curse! Bravo şi supra-bravo!

Ion Ozun surâse amar.

În sinea sa ascunsă recunoscu pizmăreţ că pălăria nouă îl prindea mai bine pe prieten decât îi venea lui, care o alesese răscolind o jumătate de ceas în toate rafturile prăvăliei.

Bică Tomescu era ceea ce se numeşte un băiat frumos. Vulgar şi cu mutră de secătură, dar frumos! În trei ani de când nu se văzuseră, capitala îl transformase după un tip standardizat, spilcuit şi cu haine după ultima tăietură, cum apăreau pe Calea Victoriei şi pe bulevarde, la oră fixă, vreo câteva sute de exemplare identice.

Se răsuci pe călcâie:

— Am să cumpăr şi eu una la fel. Asta-i boala mea, dragă Jane! Pălăriile şi crăvăţile au să mă dea gata. La crăvăţi să mergi cu mine... Am un fler!... Uite la asta. Pipăie! Îi întinse capătul, plecându-se şi fluturându-i sub nas fâşia de mătase zmeurie cu buline albastre.

Ion Ozun se supuse şi pipăi, deşi din toate lucrurile de pe lume calitatea unei crăvăţi era poate problema care îl pasiona în ceasul acela cel mai puţin.

— Ce zici? Mătase curată... Şi observă, te rog, lungimea! Aş vrea să văd unde ai să găseşti tu o cravată ca asta, şi cu preţul pe care-l plătesc eu...

Ion Ozun se declară incapabil să găsească o asemenea cravată, şi cu atât mai puţin una cu preţul pe care îl plătise Bică Tomescu.

Prietenul fu sincer înduioşat de atâta lipsă de vanitate:

— Asta-mi place la tine, Jane! Dai fiecăruia ce e al lui... Te-i fi pricepând tu la literatură... Dar în trei chestii să te laşi pilotat de mine. În materie de teatru, de crăvăţi şi de Bucureşti. N-ai să regreţi niciodată! A propos! Ar trebui să încerci şi tu o piesă. Cum ai dialog, reuşita e asigurată... Formulezi apoi pretenţia să creez eu neapărat rolul

principal, şi dacă nu ţi-o plăcea ce-am să scot din el, să nu-mi spui mie Bică!

Ion Ozun clătină din cap, strâmbând buzele cu o desăvârşită lipsă de entuziasm.

— Ce ai, bre? Ce naiba, parcă tot îţi ninge şi-ţi plouă!… se minună prietenul de mutra-i posomorită. Toate au să se rezolve… Ţi-o garantez eu!

— Garanţiile tale…

— Ce garanţiile mele? Ţi-o spun fiindcă eu cunosc Bucureştii cum îmi cunosc buzunarele. La început scârţâie. O săp-tămână, o lună, un an… Pe urmă, deodată începe să-ţi bată vântul în pupă, şi atunci, fşiut! te duce de nu te mai ajunge nimeni din urmă… Uite la mine! Eu nu m-am descurajat niciodată… Şi bagă de seamă; târâi sania pe uscat aici de trei ani. Am răbdat, am tăcut, am înghiţit şi-am dat din mâini. Însemnează-ţi ziua asta în calendar, şi peste un an să ne aducem aminte şi să vorbim…!

— Până la anul sunt altele mai aproape! Peste o săptămână se împlineşte termenul camerei şi trebuie să scot din pământ chiria. Iar banii au ajuns la fund… În zece zile n-am să am ce mânca…

— Nu moare nimeni de foame în ţara românească! îl asigură Bică Tomescu, plin de convingere şi de experienţă. Dă-o dracului de chirie! Găsim noi. Eu de trei ani, la fiecare sfârşit de lună, tot cred că am buclarisit-o şi că are să-mi scoată dom' Panaioti calabalâcul afară. Şi în ajun, când am epuizat toate resursele, îmi cade de unde nici nu gândesc… Principalul e să dai din mâini, nu să stai…!

Bică Tomescu, el, nu stătea. Cuvântând, dădea din mâini cu o elocventă artă a gestului.

Se opri cu picioarele răşchirate în faţa lui Ion Ozun, cu mâinile în şolduri, privindu-l în creştet cum stătea pe marginea patului şi examinându-l cu autoritate de dascăl care-şi supune elevul la interogator.

— Ce ţi-a spus Teofil Steriu?

— N-a venit încă. Sosise să stea numai două zile, şi tot dusu-s-a dus! Iar de-atunci eu tot trec şi-l tot aştept… Servitoarea crede că nu se întoarce până săptămâna viitoare.

— Scrie-i!

— M-am gândit. Dar ce fac cu o scrisoare? Ca să-i povestesc tot, se înşiră o poliloghie mai lungă decât romanele lui. Nici n-are s-o citească!… Îmi imaginez că-i sătul de asemenea epistole cu care-l vor fi bombardând şi alţi Ioni Ozuni din România mare. Că or fi destui!

— Ce-ţi pasă?! Parcă Bică Tomeşti n-or fi destui? Urma alege! Viitorul e al celor care ştiu să lupte şi nu se predau…

— Viitorul! răbufni Ion Ozun cu năduf. Până la viitor mai urgentă e chestia cu prezentul!

Bică Tomescu îi făcu un gest elocvent cu palma să se liniştească din partea asta. Viitorul era al lor; prezentul nu mai puţin! Întrebă:

— Şi Alcaz? De ce te poartă cu vorba Alcaz?

— De!… De unde să ştiu de ce mă poartă cu vorba Alcaz? Cum văd, parcă tot eu sunt vinovat…

— Să ştii că eşti vinovat!… Eşti vinovat fiindcă nu te ţii de el destul de stăruitor. Alcaz are relaţii… Îi învârte pe toţi pe degete. Numai să vrea. Eu, în locul tău, m-aş instala pe scaun, să-i spun neted: „Uite, nu mă mişc de aici, până nu-mi rezolvi chestia!” Dacă vrea, poate. Ţi-o garantez eu!

— M-a invitat să iau dejunul cu el mâine. Zice că altfel n-are timp să stea mai pe îndelete de vorbă.

— Ce nu spui asta, dragă Jan? se bucură Bică din cale-afară. Dacă te-a invitat la masă, se schimbă chestia. E ca şi făcut! Ţi-o garantez eu.

Ion Ozun nu arăta prea mare încredere în garanţia prietenului. Oftă din adânc… Scoase un pachet albastru de tutun şi începu să-şi răsucească o ţigară, fiindcă, în proiectele sale de economie, renunţase la ţigările gata fabricate ale Regiei.

— Fumezi acum tutun de pachet, ca măturătorii de stradă?… se miră cu dispreţ Bică Tomescu. Dă-l dracului de tutun şi ia o ţigară de la bădia. Specialitate!… Eu nu fumez decât Specialitate. Şi să te învăţ eu: cumpără întotdeauna de la debitul special, Calea Victoriei, în faţa Palatului. Marfă extra, proaspătă, dever mare, reclamă pentru străini… Învaţă de la Bică, sireacul, tainele Bucureştilor şi ale artei de a se învârti-învârtire!

Îi întinse portţigaretul plin.

Aprinse şi îşi opri cutia de chibrituri.

— De-acum la culcare!… spuse. Şi mâine pune-i o pilă lui Alcaz! Ascultă-mă pe mine, că-s câine mai bătrân. După masă, după ce-ai aranjat tot cu el, pune-i pe deasupra şi-o pilă de o mie de lei. Nu lăsa pila de azi pe mâine. Nu poate să te refuze.

Plecând, Bică Tomescu văzu pe masă, întinsă, toată averea lui Ion Ozun: cei 377 lei, din care un pol rupt şi cârpit din jumătăţi străine. Se miră cu sinceritate şi entuziasm:

— Păi ai parale, dragă Jan! Ce te plângi?… Poţi să-mi pasezi şi mie o hârtie de-o sută până iau chenzina de la teatru. Fac în total trei sute… N-avea nici o grijă! Eu ţin socoteală exactă cât şi cui datoresc… Cu delicateţă de prestidigitator, apucă de un colţ o hârtie de o sută, o scutură şi o escamotă în buzunar, fără să mai aştepte încuviinţarea proprietarului. Duse degetul la buze: Pa! Şi noapte bună! Nu uita mâine pila de o mie. Gândeşte că e chiria. Ba îţi rămâne şi rest. Mergi apoi cu mine, şi cu restul îţi aleg o cravată pre cinste!… A se învârti-învârtire!

Se învârti pe călcâie, închise uşa şi se mistui în cotlonul său din bursucăria lui chir Panaioti.

III.

STRADA.

Altul. Şi altul. E neînchipuit cât de mulţi trec, au sosit, se întorc şi iar vor sosi.

Uneori trotuarele negre par negre omizi cu mii de picioare articulate. De unde vin toţi şi ce îi goneşte pe toţi?

E greu să admiţi că în fiecare palpită o altă durere, alt sânge, alte ambiţii şi poate o scânteie din focul divin. E greu să admiţi că dintr-o mie de mii, cu feţe la fel, cu ochi la fel, cu haine la fel, doar unul ales între toţi va supravieţui peste toţi. E greu să admiţi că domnul ghiontit – vezi colo! – domnul acela ghiontit şi timid, când toţi vor fi morţi şi toţi dispăruţi fără urme, el singur încă va mai trăi peste veac, într-o carte, într-o pânză, într-un muzeu.

El astăzi e număr. E cel mai neînsemnat şi sfios trecător. Strada îl înghite şi strada îl varsă ca pe cel mai netrebnic şi anonim trecător.

În soarele palid şi blând de octombrie, toată capitala se revărsase pe străzi şi pe bulevarde, să se resfeţe, ca la o ultimă sărbătoare a toamnei, înainte de ploile urâte şi lungi.

Femeile treceau felin, în proaspete toalete de sezon. Din mers, se confruntau cu priviri aparent nepăsătoare, cercetân-du-şi reciproc modelul pălăriilor de fetru, blănile moi, un amănunt imperceptibil, dar numai Dumnezeu şi ele ştiau cât de hotărâtor. Rochiile se mai scurtaseră încă de un deget şi pălăriile îşi mai expropriaseră încă trei degete din perimetru. Minuscule şi mirobolante coşuleţe, înfipte cu gura în jos pe frunte, până peste nas, peste urechi, peste sprâncene.

Ion Ozun observă acest lucru ciudat: trecătoarele care păşeau adineaori elastic, cu râsul voios şi cu o fără de grijă copilărească în ochi, cum întâlneau venind potrivnic o altă femeie într-o mai încântătoare haină de toamnă, şi cu o asemenea pălărioară-coşuleţ mai dată dracului, la clipeală strângeau buzele, întrerupeau fraza începută şi defilau pe lângă inamic, cu obrazul brusc concentrat şi sever. Astfel, află că femeile nu se îmbracă pentru a cuceri admiraţia şi a asmuţi instinctul genezic al bărbaţilor, precum pretind legile biologilor şi cum naiv se încântă vanitatea de mascul. E un război numai al lor, între ele – şi nu e de fel un război frivol.

Pe urmă, Ion Ozun recunoscu, dezmierdat de razele bune, că viaţa e îndestul de plăcută şi că spectacolul Bucureştilor e câteodată fermecător.

De pe Bulevardul Academiei înaintă în Calea Victoriei şi fu înghiţit de cele două puhoaie, pentru care trotuarul era prea strâmt. S-ar fi oprit la „Capşa”, unde a dat de atâtea ori târcoale, dar nu cunoştea pe nimeni şi nu avea atâta curaj să intre, să bată în masă şi să comande indispensabilul şvarţ. Trecu deci mai departe, strâns încleştat în coloana de marş a necunoscuţilor, cu bucuria soarelui molatic răcită deodată. Se simţea din cale-afară străin într-o lume străină şi fără nume, la fiecare pas încrucişându-se cu un trecător pe care nu l-a mai văzut niciodată şi n-are să-l mai vadă vreodată – o mie şi o mie de feţe ale aceluiaşi necunoscut.

În târgul lui îl ştiau toţi şi pe toţi îi ştia. Aşa neînsemnat şi pirpiriu cum era, îl saluta birjarul, îl întreba din prag băcanul, foştii profesori traversau strada, să se intereseze când pleacă, îngrijoraţi şi ei să nu se prăpădească într-o asemenea urbe ticăloasă; la cofetăria cu mesele de table şi de şah era pe cale să devină un personagiu fiindcă se dovedea cu rare însuşiri tactice şi strategice de tablagiu şi şahist; trecuse de a treia idilă. Aici l-a sorbit tumultul mulţimii, anonim redat marelui anonimat. Iar singurătatea şi nimicnicia lui îi păreau mai insuportabile decât într-o pustietate de nisipuri, Sahara, deşertul Gobi sau Kalahari, fiindcă nu există o singurătate mai cruntă decât cea din mijlocul mulţimilor.

În faţa Palatului, puhoiul compact îşi descleştă strânsoarea. Toţi respirau mai larg. Automobilele soseau rapid, înceti-nindu-şi mersul suplu într-o procesiune de necunoscuţi răs-turnaţi pe pernele moi, de necunoscute privind absent înainte, alături de superbi câini, imobili şi aroganţi.

„Cine sunt toţi? se întreba Ion Ozun. De unde vin? Ce însuşiri, multe şi tari, îi îndreptăţesc să se bucure de toate

bunurile, sătui şi fără de grijă, surâzători şi victorioşi, aşa cum trec toţi în soarele auriu?”

Niciunul nu părea că aleargă spre o ţintă precisă. Pe niciunul nu părea că-l aşteaptă o îngrijorare ori un chin. Îşi lăsaseră îndeletnicirile şi necazurile undeva, închise acasă şi în birouri, ca tot atâtea jivine stricătoare şi plicticoase, în sfârşit prizoniere între gratii, de unde nu vor mai scăpa să-i urmărească; iar toţi trăiau acum numai pentru ceasul acesta de plimbare fără grijă, în lumina pentru toţi blândă, poposind la vitrinele încărcate, tărăgănându-şi paşii fără nici o direcţie, lenevoşi şi hoinari. Numai în fabrici, în uzine, în ateliere, rămăseseră să trudească la întuneric, în fum, în praf, în duhoare înecăcioasă de uleiuri arse, de clor, de zgură, de acizi – veşnicii iloţi ai acestei lumi. Dar cine avea timp să se gândească la dânşii? Pentru cei mai mulţi existenţa lor era mai vagă şi mai îndepărtată decât a sclavilor care-au construit piramidele Egiptului…

La „Tripcovici”, dintr-un taximetru hârbuit coborî cu pălăria pe ceafă şi cu privirea împăienjenită un om în sfârşit cunoscut şi de Ion Ozun…

Cunoscut din fotografii şi din caricaturi: Leon Mătăsaru, poetul suavelor idile şi al etericelor nostalgii.

Era cu o bandă întreagă şi se vedea lămurit că o duc într-o întinsoare de astă-noapte. Un prieten îl trăgea îndărăt de pulpana hainei. O femeie cu pălăria tuflită şi cu sulimanurile prelinse pe obrazul veşted chicotea răguşit şi vulgar.

— Numai un rând de pelinaşe să ne dregem şi câte-o pârjoală… Eu mor după pârjoalele Iui Tripcovici! se zbătea încăpăţânat să scape din cleştele prietenului poetul suav şi nostalgic, cu o barbă ţepoasă de trei nopţi.

Ion Ozun şi-l închipuise nepământean şi devorat de o iremediabilă melancolie. Poetul tristeţelor transcendentale, Leon Mătăsaru, se smuci şi izbuti să scape din laţ. Se arătă foarte vesel de acest succes. Se întoarse şi-şi înjură tovarăşii:

— Ai sictir!

Apoi se izbi peste o doamnă cu un copil de mână. Salută, exagerat:

— Pardon!

Se prăbuşi pe uşa localului de aperitive, iar ceata de amici cu femeia văpsită, după un scurt conciliabul, descinse din automobil şi îl urmă.

Adânc scârbit, Ion Ozun îşi şterse idolul adolescenţei din tabelul secret al adoraţiilor sale, unde alături de Teofil Steriu, încă de pe băncile şcolii poetul atavicelor suspine, era gravat cu litere adânci, aurite, ca pe frontispiciul Panteonului.

Pârjoalele lui Tripcovici, atât de apreciate de idolul proaspăt detronat, îi amintiră însă că se apropie ora dejunului.

— La unu, unu şi un sfert! îi spusese Mirel Alcaz. Întrebi de masa mea… Şi dacă eu întârzii cumva, aştepţi!

Mai bine să aştepte şi între timp să-şi recapituleze vorbă cu vorbă tot ce avea să-i ceară. Grăbi pasul, făcând drumul îndă-răt; şi cu cât se apropia, cu atât i se părea mai complicat şi irealizabil tot ceea ce astăzi dimineaţă, în hotărârea lui, se arătase atât de simplu şi atât de uşor.

La restaurant îşi încredinţă pardesiul şi pălăria persoanei rotunde şi afabile de la garderobă. Îşi pipăi în faţa oglinzii părul scăpat rebel din lăcuita cască de pomadă, îşi încheie nasturii şi înainta pipăindu-şi în buzunar cartonul cu numărul vestiarului.

Niciodată nu intrase într-un restaurant atât de luxos. Cu atât mai mult se sili să treacă printre mese, cu un aer degajat, refuzând cu o superbie de senior plictisit invitaţia chelnerilor să ocupe una din mesele libere.

— Masa domnului Alcaz? întrebă autoritar, ca un foarte intim prieten al preacunoscutului ziarist.

— Poftiţi p-acilea… Mitache, condu pe domnu la masa lui conu Mirel!

Masa era în fund.

Aşezându-se, Ion Ozun abia atunci îşi dădu seamă că a uitat să depună şi bastonul la garderobă. Bastonul moştenit de la un unchi, grefierul Tăsică Ozun: exemplar rar, din lemn de mahon, cu un cap de raţă sculptat în fildeş, patinat de palma defunctului după o carieră inseparabilă şi atât de fidelă vreme de treizeci de ani, încât contemporanii grefierului nici nu şi-l puteau imagina fără acest sceptru al bătrîneţii şi al unei statornicii exemplare.

Ion Ozun nu ştia unde să rezeme sceptrul.

Îl puse între genunchi şi începu să privească împrejur, supraveghindu-se să pară cât mai la el acasă într-un asemenea restaurant, printre asemenea lume.

Un picolo îi prezentă lista. O respinse.

— Aşteptaţi atunci pe conu Mirel? îl înţelese aprobând băiatul sufocat în gulerul prea înalt. Dumnealui vine întotdeauna după unu jumătate… L-au întrebat doi domni până acum. L-a sunat şi la telefon… Vă servim o ţuică?

Şi alergă să aducă ţuica, fără să mai aştepte răspuns.

Proprietarul prin succesiune al sceptrului cu bot de raţă se întreba cuprins de o îngrijorare bruscă, ce se va face dacă Mirel Alcaz, prin cine ştie ce conspiraţie de împrejurări, va fi împiedicat să se ţină de cuvânt? Va mânca singur, de ruşinea chelnerilor, dar îşi va dezechilibra ireparabil rămăşiţele bugetului, suprimându-şi cu o singură masă subsistenţa pe trei zile. Trase cu coada ochiului la lista de preţuri. Cifre-le erau astronomice. Se simţi cel mai focos partizan al preţurilor maximale.

Sorbi ţuica şi se pomeni cugetând lucruri displăcute şi crunte pe socoteala lui Mirel Alcaz.

Era elev la liceu, în timpul războiului, când biroul de încartiruire îl izgonise din camera lui în casa bătrânească şi săracă, să facă loc acestui locotenent de rezervă, vorbăreţ şi spilcuit, în uniforma albastră de stofă franceză şi cu un chipiu fante-zist, cu cozorocul de lac îngust de un deget.

Mosafirul forţat, scuzându-se şi surâzând foarte prietenos, anunţase că vor scăpa de el într-o săptămână.

Se instală şi rămase şapte luni.

Dar mătuşă-sa se bucură de un asemenea oaspe, fiindcă, în sărăcia ei de văduvă bătrână şi bolnavă, ofiţerul adusese belşug, bonuri de aprovizionare, zahăr şi ordonanţă. Era pri-eten cu toată lumea. Lui Ion Ozun i să păruse că pune oarecare fanfaronadă în graba de a servi pe oricine, poate mai mult pentru a arăta vanitos cât îi preţuiesc puterile.

Aflase mai apoi că a devenit jurnalist cu mare trecere, deşi semnătura îi apărea rar, şi atunci numai în josul unor articole de culise politice, declaraţii ale miniştrilor, foştilor ori viitorilor miniştri, intrigi şi misterioase combinaţii. Că a ajuns acum să apeleze la bunăvoinţa unui asemenea flecar, pe care îl socotea fără talent şi cu spinarea cartilaginoasă faţă de toţi stăpânii zilei, i se păru lui Ion Ozun primul simptom al capitulării.

Semn rău şi semn trist!

Mai apoi se gândi că şi el face în clipa aceasta chiar dovada unui asemenea caracter dezgustător şi amfibiu, ca fostul coleg de bancă, Bică Tomescu. Milogea sprijinul unui om, şi pe omul acela nu-l socotea vrednic de stimă. Mâine ce-l va împiedica, oare, când înjosirea va fi desăvârşită, să-i ceară şi o mie de lei, cum îl sfătuise prietenul să-i pună „o pilă” – şi cum nu s-ar fi umilit deocamdată, chiar dacă s-ar târî pe stradă, izgonit din bursucăria lui chir Panaioti, zdrenţăros şi lihnit.

Descoperirea îl mâhni. Se simţi împresurat de tot mai multe şi mai felurite ameninţări invizibile, de tot mai neprevăzute bestii vâscoase şi târâtoare după chipul şi asemănarea celor din bursucăria lui chir Panaioti, pe care nici nu le bănuise în ceasul când s-a urcat în tren. Câţi din sala aceasta, cu albul de zăpadă al feţelor de masă, cu ta-câmuri grele de argint şi cu mâncări scumpe; câţi nu-şi plătesc oare fiecare înghiţitură şi respectul slugarnic al chelnerilor cu astfel de capitulări?

El râvnea la altfel de victorie, cu altfel de preţ.

Ridică ochii, să-i măsoare cu dispreţul tinereţii virtuoase şi cu superioritatea sărăciei care nu are de ce roşi… Dar din celălalt capăt al sălii, de la uşă, îl întâmpină privirea lui Mirel Alcaz, căutându-l şi făcându-i semn că l-a văzut.

Fu ca o privire fascinatoare de dresor, încovoindu-i moale, de gumă, toată cerbicia.

Mirel Alcaz se oprise să arunce în braţele unui picolo pălăria şi pardesiul. Distribui la câteva mese o jerbă de surâsuri cu o subtilă şi savantă ştiinţă a nuanţei, pe rând cordial, indiferent, amical, vag, distant, familiar, proteguitor ori distrat.

Toate acestea în câteva piruete, care au durat o singură clipă. În cealaltă clipă a trimis un semn francmasonic perechii de la o masă din ungherul extrem: domnul – ras şi cu ochelari americani, prinşi după ureche în cârlige; doamna – cu părul roşu şi cu pieptul opulent. În a treia clipă a fost lângă Ion Ozun. I-a scuturat mâna cu o cordialitate exagerată şi ocrotelnică:

— Mă ierţi?… Am întârziat la Externe. Tocmai îmi aranjam plecarea la Geneva şi ne-a tras Jan o şuetă de nu mai puteam scăpa. Teribil pisălog! Încolo, băiat admirabil Jan…

Ion Ozun află astfel că mai există şi alţi Ioni pe lume, mai importanţi fără îndoială decât el, dar nu cutează să întrebe ce Jan anume a dat o şuetă la Externe până după ora unu şi jumătate.

Mirel Alcaz abia s-a aşezat pe scaun şi abia a despăturit şervetul, că a doua listă a şi apărut generaţie spontană pe masă, ca şi sticlele din baterie, ca şi mastica fără comandă, ca şi măslinele înfipte în scobitoare, ca şi panerul schimbat, cu franzeluţele dolofane şi aurii. El le priveşte sosind, cu o vădită satisfacţie de om căruia îi place să-şi vadă gusturile ştiute şi respectate. E proaspăt bărbierit, cu o uşoară umbră de pudră, cu părul dat peste cap şi străbătut de câteva şuviţe argintii, care păreau mai mult o cochetărie, un artificiu decât o jalonare a sistemului capilar pe curba anilor, a vârstei, a declinului ce va să vină. Nici gând să-i

pese de asta! Deocamdată în ochii verzi, limpezi, surâzători sclipeşte numai o mare încântare de sine şi aceeaşi generoasă încântare de alţii, de tot ce vede împrejur, de tot ce i s-a întâmplat ieri, ce i se întâmplă azi şi i se va întâmpla mâine. Chelnerul pare fericit că serveşte un asemenea client, şi el pare fericit că e servit de asemenea chelner.

— Nu te-ai fixat încă? observă cu dezaprobare că Ion Ozun a început a citi lista de la capăt. În acest caz, dă-mi voie să fac un menu pentru amândoi. Cunosc toate specialităţile casei… De exemplu: o cegă rasol. Preferi cu maio-neză? Văd aci nişte ciuperci cu smântână. Iar ca să încheiem, ne prepară Iancu după toate regulele artei o pereche de sitari. Nu-i văd pe listă, dar m-a anunţat ieri că-mi rezervă. De acord?

Ion Ozun căzu de acord, descoperindu-şi o jalnică lipsă de personalitate. Alcaz văzu că mută incomodat sceptrul cu bot de raţă, căutându-i un loc. Făcu semn picolului.

— Ia bastonul domnului!

Picolul se execută. Ion Ozun se uită după suvenirul de familie cu sincer regret, îndoindu-se că are să-l mai revadă vreodată.

Până acum mâinile erau ocupate. Dezmierdau botul păsării palmipede şi lameliroste tot aşa cum treizeci de ani palma defunctului unchi grefier patinase fildeşul gălbui cu neclintită fidelitate. Eliberate de această calmantă şi tonică îndeletnicire, mâinile nu mai ştiau acum ce altă treabă să-şi afle. Frământară între degete mici cocoloaşe de pâine. Le clădi în efemere piramide, care nu vor dura cât a lui Keops.

— Îmi pare rău că te-am făcut să aştepţi… vorbi Mirel Alcaz, turnând maioneză peste cegă. Din principiu vin la toate întâlnirile cel dintâi şi plec cel de pe urmă. E singurul sistem să nu laşi prietenilor timp nici să gândească, nici să vorbească rău despre tine. Să te foarfece, cum numai bunii şi dragii prieteni ştiu s-o facă… E tocmai ceea ce-i spuneam ieri lui Minu. Se opri cuprins de îndoială. Îl cunoşti pe Minu?

— Nu! mărturisi Ion Ozun, privind la sosiera cu maioneză din celălalt capăt al mesei ca la un astru inaccesibil.

Mirel Alcaz îi înţelese privirea şi-i trecu sosiera.

Explică apoi în continuare:

— Minu… Minulescu, mon cher ami! 11 Trebuie să-i faci neapărat cunoştinţa. Lui şi tuturor, de la „Capşa”, de aci, din foaierul teatrului şi de pretutindeni. Ca să răzbeşti în Bucu-reşti, dragul meu, prima condiţie e să-ţi cultivi relaţiile. Ajunge la început o jumătate de duzină. Pe urmă se iau unul de la altul, ca scarlatina, gripa spaniolă, guturaiul, râia… Picolo, toarnă vin şi Apolinaris! Nu amesteca! În pahare separate, mizerabile!

— Tocmai fiindcă e vorba de relaţii, aşa singur, cum am căzut aici din lună… crezu că a găsit o introducere potrivită Ion Ozun.

Celălalt nu-l lăsă să isprăvească.

— A propos de relaţii… Îmi spuse una bună Puiu. Pe Puiu cred că-l cunoşti.

Ion Ozun declară că nu-l cunoaşte nici pe Puiu. Mirel Alcaz se scandalizează cu desăvârşire.

— Puiu… Puiu Iancovescu! Cum văd, ai pierdut trei săptămâni degeaba dacă n-ai parvenit să cunoşti pe nimeni! În ce lume te-ai învârtit, dragul meu, până acum?… Neapărat trebuie să-ţi schimbi tactica… Dar să-ţi spun istoria cu Puiu, fiindcă e nostimă de tot… Povesti istoria cu Puiu (Iancovescu). Apoi alta cu Istrati (Micescu), cu Mărioara (Voiculescu), cu Gică (Elefterescu), cu Lucia (SturdzaBulandra), cu Mişu (Pop-Spătaru), cu Păstorel (Teodoreanu), cu Ionel (Vulturescu), cu Teofil (Steriu), şi alţii, şi altele, defilând rapid, apărând şi dispărând ca figurile din pragul ornicelor cu cuc. O jumătate din capitală. E prieten cu toţi; i-a văzut adineaori, ieri ori alaltăieri, cel mult acum trei zile; îi tutuieşte pe toţi şi toţi îl tutuiesc: tuturor le-a spus ceva, toţi i-au spus ceva.

Ion Ozun nu poate plasa un cuvânt. Cu o sumbră deznădejde gândeşte la bursucăria lui chir Panaioti, de

unde a plecat astăzi dimineaţă şi unde se va întoarce diseară, con-damnat să nu evadeze niciodată din irevocabila mediocritate a celor unsprezece colocatari. A deşertat înadins paharele de vin unul după altul, să prindă curaj.

Când au ajuns la cafea şi când Mirel Alcaz a aprins ţigarea de foi, îndepărtând scaunul şi rezemându-se cu şira spinării în spătar, crezu că a găsit în sfârşit momentul potrivit. Dar în aceeaşi clipă un domn bătrân, cu ghetre albe şi cu monoclu atârnat în panglică lată şi neagră pe jiletca gri, apăru adus de o divinitate nefastă, şi fără introducere se aşează la masa lor.

— Mirel, Mirel! ameninţă cu degetul lung şi uscat, de mumie. Toujours le meme!12 Te conservi… M-ai placat alaltăseară şi te-am aşteptat până la două jumătate…

— Am spus, mon prince 13, că nu ştiu precis… Poate vin, poate nu! Altfel, ştii că sunt cel mai exact om din lume! Dă-mi voie să-ţi prezint un prieten: Ion Ozun, tânăr publicist şi scriitor, despre care are să se audă în curând vorbindu-se; principele Antoine Muşat.

Principele Anton Muşat întinse mâna scheletică, şi dintr-o lâncedă privire a ochilor cenuşii şi mici, ascunşi în văgăunele orbitelor, evaluă individul din faţă ca pe-un obiect neînsufle-ţit şi lipsit de orice interes. Ion Ozun îşi aminti fără de voie fotografiile ziarelor de la rubrica fenomenelor curioase, sub titlul: „un caz excepţional de longevitate”; un şef de trib al pieilor-roşii, Rockefeller, entomologistul Emile Fabre sau decanul monahilor centenari din Tibet.

Atât de uscat, ca pergamentul, era acest supravieţuitor autentic sau pretins din neamul Muşatinilor şi atât de moartă îi era privirea când tăcea!

— Şi cu cine ai stat până la orele două jumătate, mon prince? întrebă Mirel Alcaz, pregătindu-se să asculte cu mare interes.

— Oribil! O companie oribilă! Toto, Iordan Hagi-Iordan, Săvel Gregoriady, un gigolo – nici nu-mi amintesc cum se

numeşte. Şi antilopele din totdeauna… O dansatoare nouă, o unguroaică, Ilona. Un animal admirabil, mais d' une betise!…14. De mult nu m-am ambetat în aşa hal! S-a ridicat o lume foarte vulgară. Nu ştiu nici să se amuze. Nopţile au devenit sinistre… sinistre… sinistre…

Introduse sticla rotundă în caverna orbitei şi consultă lista. O aruncă dezgustat:

— Nici nu se mai poate mânca în acest Bucureşti…!

— Sunt sitari. Au fost minunaţi, nu? se adresă Mirel Alcaz către Ion Ozun, invocându-i mărturia.

— Da, destul de buni! aprobă moale Ion Ozun, silindu-se să nu pară prea entuziasmat, ca un june care în scurta-i viaţă n-a mâncat altceva decât sitari preparaţi după toate regulele artei şi ale lui Brillat-Savarin, părintele şi idolul gastronomilor.

Principele Anton Muşat nu dădu nici o importanţă acestor aprecieri. Bătu în masă:

— Două ouă moi, de raţă. Un lapte covăsit. O pară şi un marghiloman. Bine fiert, fără zahăr!

Ion Ozun îşi spuse că n-ar fi cutezat niciodată într-un asemenea restaurant să comande un dejun atât de frugal. Dar ceea ce era îngăduit unui prinţ de autentic ori de pretins sân-ge domnesc nu era permis unui muritor de rând oploşit în bursucăria lui chir Panaioti, cu toată averea 277 lei, numă-raţi.

Mirel Alcaz se ridică.

— Mă scuzaţi o clipă… Numai două cuvinte. Un răspuns unui prieten! arătă spre perechea care de două ori îi făcuse semne nerăbdătoare: domnul cu ochelari prinşi în ramă neagră, doamna cu părul roşu şi sânii opulenţi.

— Cine sunt? întrebă principele Muşat, împingându-şi mai profund monoclul să-i examineze.

— Fredy. Alfred Goldamm, bancherul…

— Acesta e faimosul Alfred Goldamm? se întoarse Anton Muşat să-l măsoare peste umăr din tălpi până-n creştet.

Bătrânul Aron Goldstein avea o cârciumioară pe una din moşiile tatei. Şi Fredy al dumitale, după cât îmi aduc aminte, acum vreo treizeci-patruzeci şi cinci de ani, umbla desculţ şi cu cămaşa de cit ieşită prin despicătura pantalonilor… L-am bătut o dată cu cravaşa fiindcă se agăţase de coada docarului meu de vânătoare… Nu s-ar fi spus că avea să devină acest american de darabani… În orice caz, femeia e epatantă! Îmi pare de undeva cunoscută…

— Te cred, mon prince… e o Ghiculeasă. Marie-Jeanne Ghica. E vorba să se mărite cu el…

— Non! Se miră Anton Muşat, lăsând să-i cadă sticla atârnată în şnur… E leit portretul maică-şi, Zoe… Minus sânii aceştia dc Sviţera. Mă miram de unde-i cunosc eu ochii Zoei Ghica…

Mirel Alcaz se depărtase. Principele, fiindcă nu avea altcui să-şi împărtăşească scandalizarea, continuă, adresându-se lui Ion Ozun:

— C' est inoui! 15 O Ghiculeasă să ia un asemenea sale type! 16. E drept, sunt o ramură colaterală şi degenerată a Ghiculeştilor. Născută tot dintr-o mezalianţă… Dar Zoe?! Zoe Ghica era una din femeile cele mai stilate din Ţara Românească prin optzeci şi nouă-nouăzeci! Frumuseţe, inteligenţă, spirit, cultură. N-aş fi dat-o pe marchiza de Sévingé, pe madame de Rambouillet, pe ducesa de Berry… Să-şi vadă la ce i-a ajuns fata!… Pauvre Zoe!…17.

Ion Ozun aprobă stupid, cu un surâs onctuos pe buze, făcând toate sforţările să pară foarte interesat de aceste peripeţii, şi înlăuntrul său, foarte flatat că din bursucăria lui chir Panaioti, se află aici, la masă cu un prinţ de viţă domnitoare, confident şi arbitru. Asemenea minuni numai în Bucu-reşti se pot în-tâmpla! Dacă e vorba să-şi creeze relaţii, cum l-a sfătuit Mirel Alcaz, a început călcând cu dreptul. Şi aprobă mai energic, turtind cu vârful cuţitului cocoloaşele de pâine şi chiar plasându-şi o opinie:

— E trist că nobleţea noastră…

Prinţul Muşat îl privi sever. El nu tolera să audă părerile sale confirmate de un oricine neîntrebat; de un Ion Ozun oarecare.

— Ce e trist că nobleţea noastră…?

— E trist că nu mai păstrează… că în sfârşit a părăsit o tradiţie… care oricât… se fâstâci Ion Ozun, pierzându-şi firea sub privirea cenuşie şi aspră.

— Ce ştii dumneata? rosti Anton Muşat, făcând semn chelnerului să-i pună înainte farfuria cu lapte covăsit şi presărând zahăr.

Ion Ozun, într-o subită inspiraţie, apelă la un argument disperat, inventând o poveste neadevărată de la început până la sfârşit:

— Ştiu, fiindcă m-am ocupat foarte de aproape. Lucrez la un studiu. La un eseu asupra boierimii noastre în ultima jumătate a veacului trecut. Am studiat documente. Acte şi scrisori. Testamente şi hârtii de afaceri… Mi-am făcut convingerea că e o clasă calomniată prea cu hurta de demagogia electorală a partidelor aşa-zis democratice. Va fi un eseu care să irite multă lume. Goleştii n-au fost boieri? Kogălniceanu n-a fost boier? Alecsandri, Costache Negri n-au fost boieri patrioţi şi democraţi?… Făcu o pauză, şi în vreme ce o pâlpâire a mustrării de cuget îl întreba unde-a por-nit şi unde-are s-ajungă, peroră cu o mai sfruntată energie: Şi Bălcescu n-a fost boier patriot şi democrat, progresist?

— Boiernaşi!… rectifică principele Muşat. În afară de Goleşti, ceilalţi, boiernaşi de-a doua şi de-a treia mână…

— Ce importanţă?… stărui Ion Ozun, deşertând paharul de vin, pe care şi-l umpluse singur, să-şi întreţină curajul şi verva. În studiul meu voi reabilita cu documente o clasă nedreptăţită brutal şi odios de oportunişti politicei de azi!

Anton Muşat îl cercetă mai atent, ezitând între bunăvoie şi neîncredere.

— În acest caz se schimbă lucrurile! Dumneata eşti o pasăre rară… Zici că te numeşti Ion Ozun? N-am auzit de

numele acesta.

— Am publicat numai prin reviste. Numai fragmente fără importanţă. Nu sunt grăbit!… anunţă cu făţarnică modestie Ion Ozun.

— E foarte frumos pentru un tânăr şi foarte rar pentru vre-murile acestea de oameni grăbiţi. Îţi mărturisesc că-mi face plăcere!… La cea dintâi ocazie, îţi stau la dispoziţie cu tuieuri foarte interesante. Am acasă un sertar cu scrisori de familie în strânsă legătură cu evenimentele politice dintre 1870-1900… Exact în domeniul dumitale. De douăzeci de ani îmi tot propun să le clasific şi nu găsesc timp. Dacă eşti curios să le cercetezi, ne-am face un serviciu reciproc. Dumneata ai afla lucruri necunoscute de nimeni şi eu m-aş alege cu hârtiile cartate.

— Oricând… cu mare plăcere! se grăbi Ion Ozun, spunându-şi că la urmă n-ar fi o idee atât de proastă să debuteze în cariera literelor nu cu un eseu, dar cu un roman al clasei boiereşti, care se duce ca apa la vale, cum spunea unchiul său, Tăsică grefierul.

Dar în aceeaşi clipă se mustră cu dezgust de el însuşi, dându-şi seamă cât de uşor şi fără să roşească a minţit abandonând atât de slugarnic şi de laş convingerile sale şi căutând să câştige atât de ieftin simpatia unui bătrân decrepit, fălos şi desigur inutil. Ce diferenţă mai era între el şi între un cabotin ca Bică Tomescu? Între el şi un flecar, un om de nimic ca Mirel Alcaz?

Mirel Alcaz tocmai se întorcea. În drum poposea la ultimele mese, să împartă strângeri de mână, bileţele de recomandaţii, bilete de teatru, o taină şoptită la ureche, o glumă auzită de la Minu, Puiu, Jan, Ionel, Istrati ori Simona.

Se aşeză frecându-şi mâinile:

— Am aflat o noutate senzaţională. Împrumutul nu se mai face!… M-a asigurat Fredy, care a avut ieri invitat la masă delegatul consorţiului american. Ceea ce înseamnă că zilele guvernului sunt numărate. Intrăm în criză… Vodă l-a

chemat pe Titulescu, telegrafic, de la Londra. Începe iar să fiarbă cazanul lui Satan. Plata!

Plăti şi dejunul frugal al prinţului Anton Muşat, care o luase înainte, aşteptându-i la uşă.

— Atunci când vorbim? întrebă rugător Ion Ozun.

— Ah! uitasem! Treci mâine pe la redacţie. Acum trebuie să mă duc neapărat la tipografie, să intre ştirea în ediţie. Aranjăm mâine, poimâine. Nu e nici o grabă! Şi-ascultă-mă ce ţi-am spus. Cultivă relaţiile!… De exemplu principele Anton Muşat. În două cuvinte te previn: e curăţat complet. Trăieşte din expediente. Toată averea tocată pe Riviera, şi aici, la faţa locului, în cabarete, la club et eţetera. Dar înrudit cu toată lumea bună a Bucureştilor… Mi se pare că se cam înţeapă de o bucată de timp.

— Cum adică? întrebă naiv Ion Ozun.

— Ei cum?! Siringa… Morfină! Ai să-i vezi ochii. Supraveghează-i mai atent privirea. La vârsta lui, ce pasiune vrei să mai aibă?

La vestiar, Ion Ozun reintră cu bucurie în posesiunea sceptrului cu bot de raţă. Mirel Alcaz porni spre Sărindar, să arunce vestea proaspătă şi senzaţională rotativelor.

Principele Anton Muşat apucă braţul tânărului deşirat şi stângaci, cuprins de o bruscă simpatie pentru prepusul istoriograf al clasei boiereşti, sau poate cuprins numai de groaza singurătăţii.

— Mă aşteaptă la colţ maşina lui văru-meu, Barbu. Din când în când mi-o trimite pentru plimbare, deşi nu suntem în relaţii prea călduroase. Dacă nu ai altceva de făcut, trecem pe-acasă. Afli astfel unde stau. Fumăm o ţigară, bem o cafea şi un lichior. Pe urmă mergem să ne bucurăm de ultimile raze de soare la Şosea…

Automobilul era imens ca o vitrină. Şoferul, cu manta albastră şi cu nasturi de metal, salută, solemn ca un diplomat, deschizând portiera.

— Şi Barbu are documente foarte interesante, extrem de interesante!… spuse principele Anton. Dar cred că nu prea

face caz de ele. Un om nou, Barbu, ca pentru aceste vremi!… Dacă nu l-aş şti din ce os se trage, aş spune că e un parvenit. Un arivist… Face politică… Bineînţeles, democrată! Director de bancă. Terenuri petrolifere în Dâmboviţa; vicepreşedintele consiliului de administraţie al filialei româno-americane pentru exploatarea şi valorificarea petrolului din scumpa noastră patrie. A găsit sistemul să se îmbogăţească, în timp ce noi, ceilalţi, sărăcim… Nici o mirare că relaţiile noastre nu sunt prea afectuoase…

Ion Ozun era preocupat să pară cât mai natural tolănit într-o maşină de-un milion jumătate, cu şoferul purtând blazon princiar gravat pe nasturi.

Locuinţa lui Anton Muşat nu-l surprinse. Era prevenit că intră în casă de om ruinat. O sală şi două încăperi laterale. Zestrea unui muzeu, înghesuită haotic, prăfuită, coclită, mucezită, ruginită.

Un valet contemporan cu stăpânul servi cafeaua. Principele Anton deschise o casă de fier, din care scoase sticla de bene-dictină, probabil singura valoare vrednică să fie zăvorită într-un adăpost blindat.

— Te las numai o clipă… Răsfoieşte aceste albume!… se scuză după ce sfârşiră cafeaua, ţigarea şi lichiorul.

Rămas singur, Ion Ozun se plimbă cu mâinile la spate, răsucind gâtul la fotografiile şi tablourile de pe pereţi. Se afla în faţa unui grup de la curse, în costume din preajma anului 1912. Rochii lungi, pălării minuscule, cocoţate pe coafuri imense. În mijloc, principele Anton Muşat, în jachetă, cu ţilindru şi tocul binoclului atârnat în curea. Niciodată lumea de acum doisprezece-treisprezece ani în urmă nu i s-a părut mai bătrână, ca din alt veac şi din altă planetă. Fotografia arăta ca o caricatură a timpurilor dispărute.

— Iată ceea ce nu se mai poate vedea astăzi, în epoca aceasta grotescă şi fără stil!… exclamă principele Anton, intrând şi apropiindu-se să privească şi el vestigiul

trecutului atât de apropiat. Fotografia datează din 1912. Când pursânge-le meu Ienuper a luat premiul cel mare. S-ar crede că e un grup de acum o jumătate de veac. Mergem repede de tot... Ca Rollsul lui Barbu: cent trenţe a l'heure 18.

Ochii îi scânteiau înviaţi ca două licăre sub spuză. Ion Ozun se gândi la informaţiile laconice ale lui Mirel Alcaz: seringă, morfină! Desigur, a trecut în cealaltă cameră numai pentru aceasta. Să ceară seringii şi fiolei viaţă încă pentru un ceas.

— Acum putem merge!... Ştii unde stau... Mă găseşti acasă întotdeauna dimineaţa. Eu, înainte de ora unu după-amiază, n-am văzut de douăzeci de ani capitala. Nici nu cunosc aspectul străzilor, la ore atât de absurde. Allons! 19

Astfel, Ion Ozun parcurse toată Calea Victoriei de-a lungul, până la Şosea, într-o superbă limuzină, asemeni sutelor şi sutelor de necunoscuţi pe care îi invidiase astăzi diminea-ţă. Răspundea şi el la saluturile adresate principelui Anton. Purtat pe perne elastice, avu iluzia că se numără şi dânsul printre cei tari şi invidiaţi.

La Şosea, automobilele şi trăsurile se ţineau lanţ. Alergau întrecându-se să prindă ultimele zile frumoase ale toamnei.

Cerul era decolorat. Aerul, molatic. Adierea legăna cele din urmă frunze; dezmierda obrazul, prefirându-se cu o înviorare voluptuoasă.

Femeile priveau spre crepusculul palid cu surâsuri melancolice şi absente. De pe toate chipurile dispăruseră bruta-litatea şi graba. Era un amurg grandios şi trist.

Trecu un echipaj demodat, prea mare şi prea înalt, cu valet în livrea şi cu o doamnă bătrână în costum anacronic.

Principele Anton Muşat salută până la pământ.

— Principesa Agata! spuse. Agata Bogdănişteanu.

Şi mai târziu:

— Ai observat cât de străină trece prin această lume nouă?... Poate nici nu vede pe nimeni. Ea se plimbă pe Şoseaua de acum patruzeci de ani, printre fantomele celor

de acum patruzeci de ani… Rudele susţin că i s-a cam slăbit mintea. Eu cred dimpotrivă, că e mai cuminte decât noi toţi, fiindcă a ştiut să oprească vremea şi să trăiască numai în cea în care s-a simţit bine… Tinere! oricâte documente vei căuta şi vei răscoli, aceasta nu ai s-o poţi înţelege deplin!… Ca să ne înţelegi, trebuie să înţelegi farmecul acestui Bucureşti aşa cum se afla înainte de pospăiala lui de modernizare şi de occidentalizare. Bucureştii cei mai apropiaţi de Orient decât de Apus. Acel din gravurile lui Raffet şi Bouquet, cu cişme-lele de la Filaret, unde Dinu Păturică, eroul lui Nicolae Fili-mon, ciocoiul cel nou, cumpăra pentru postelnicul Androna-che Tuzluc, ciocoiul cel vechi, apă boierească de un taler pe zi, încărcată la socoteală cu doi… Ca să înţelegi oamenii şi stările de acum trebuie să te întorci la vremea lui Caragea şi a lui Alexandru Constantin Moruz – acolo se află rădăcinile stărilor de azi, acolo năravurile şi tradiţia, tot ce-i bun şi ce-i rău, ce ne-a dat viaţă şi ce ne-a pierdut. Occidentalizarea e numai lustru; a schimbat doar Podul Mogoşoaiei în Calea Victoriei… Încolo? Fă o asemănare între ce-a fost şi ce este!… Atunci cânta un calemgiu serenade cherei Duduca. Chera Duduca există încă, numai serenada sună altfel şi nu mai este cântată de un taraf sub geam. Există şi kiramelele Arghira, Rozalina, Kalmuca, numai că se numesc Dolly, Renée, Mary sau Nina. Şi bucatele cu cheltuială: chiabapu-rile, iahniile şi plachiile, crapii umpluţi cu stafide şi coco-nari, paporniţa cu anason de Chio, chiar tămâiosul e tot de Drăgăşani!… Iar tarafurile de ţigani, după care aleargă la hale şi la Băneasa cheflii snobi în zori de zi, tarafurile acelea nu atrag oare juneţea ostenită de jazz-band-uri, de banjo şi de havaiane, tocmai fiindcă în larma ţambalagiilor se prelun-gesc metarhanelele şi tumbelehelurile în jurul cărora se adu-nă toată cască-gură măhălălei în ziua când se îmbracă un nou boier, şi în poarta curţii domneşti, başi-bulucbaşa striga numele şi rangul boieriei? John, opreşte un moment…!

Automobilul viră curb în faţa vilei „Minovici”, făcând front cu alte maşini aşezate pe două rânduri, toate lucioase şi noi, toate uriaşe şi scumpe, ca o expoziţie de modele şi ca o întrecere a vanităţilor. Altele treceau spre Băneasa, altele se întorceau dinspre Băneasa. Clopoţeii de cleştar din turnul vilei sunau limpede în aerul sonor al toamnei.

Principele Muşat, cu ochii scânteietori, aprinşi din cenuşa răcită a privirii dintotdeauna, se răsuci şi urmă:

— Numai aşa, tinere, ai să înţelegi de ce iubesc şi urăsc acest Bucureşti! În el nimic nu e nou… Totul a mai fost! Numai faţa oamenilor e mai vulgară şi plăcerile lor mai laco-me. Încolo? În sala de bal a domniţei Ralu, la Cişmeaua Roşie, protipendada juca menuet, cracoviană, cotilionul, val-sul şi ecoseul; la mahala gloata se mulţumea cu pristoleanca, chindia şi zoralia. La ceaiurile dansante şi la balurile de binefacere, nepoţii şi strănepoţii celor de atunci, şi mai ales nepoţii şi strănepoţii slugilor lor de atunci dansează foxtrot, shimmy, tango şi nu mai ştiu eu ce… Muzica de pe estradă e africană, americană, englezească, argentiniană, cubană; dan-ţul şi-a schimbat ritmul; dar numai un lucru n-a putut fi schimbat: cei care dansează acum sunt nepoţii şi strănepoţii celor care dansau atunci, sau nepoţii şi strănepoţii argaţilor care atunci dănţuiau chindia şi pristoleanca… Ne învârtim în aceeaşi lume; doar că unii coboară şi alţii se înalţă; doar că şi unii şi ceilalţi şi-au schimbat chipul şi portul… Mahalaua popei Darvaş se numeşte altfel. În locul Marghioalei, nevas-ta serdarului Dumitrache Bogdănescu de la teatrul de scân-duri înălţat la curtea banului Manolache Brâncoveanu, joacă la Naţional, ori Teatrul Mic sau la Regina Maria actriţe care au poate mai mult talent, dar au mai puţin stil. În locul spectatorilor, veliţi boieri cu bărbile albe, îmbrăcaţi în ante-reu de suvai alb cu vărguliţe de fir, cu fermenea cu buhur ca paiul grâului şi cu giubea de zuf albastru vremea a adus în fotoliile de orchestră şi în loji spectatori mai puţin veliţi, în smoching şi în jachetă, cu mustăţile rase şi cu chelie, iar la

scară, în loc să aştepte butcile şi carâtele, aşteaptă Rollsurile, Buickurile şi Packardurile. Aceştia sunt însă strănepoţii acelora. Ciocoi vechi sau ciocoi noi! Ceva din sângele morţi-lor a trecut în arterele viilor… Oamenii trec, rasa rămâne! Chiar nesaţiul acesta de lux al capitalei îl găseşti moştenire veche în năravurile epocei, aspru mustrate în pitacul dom-nesc din leatul 1794 al lui Ion Alexandru Constantin Moruz, voievod şi domn al Ţării Româneşti, poprind vânzarea de fiude şi limaş, zadetică în cusături şi basmale, „lucruri ce pricinuiesc cheltuială zadarnică şi stingere de obşte”, făcute zapt la cămara domnească şi scoase din ţară afară. În loc de hataia de Veneţia, camohaş, sadea, sandal cianfes, narez pungiuc, tulpan Mosc, şal de India ciceacliu, cetari şi gâzii de Brusa, de ghiordane de diamant, rubin şi matostat, de caofiţe de aur; chera Duduca şi kiramelele contimporane se aprovizionează tot de pe Lipscani şi de pe Podul Mogo-şoaiei, cu alte podoabe purtând alte etichete, din Rue de la Paix, Faubourg St.-Honoré sau Avenue de l'Opéra; dar deosebirea rămâne fără însemnătate. Năravurile poartă alt nume, ca şi eticheta mătăsurilor, ca şi oamenii. Dar năravu-rile sunt tot acele şi, sub numele nou, oamenii tot aceiaşi!… Pe domnii care vorbesc despre occidentalizarea capitalei îi poftesc într-o zi de paradă pe Calea Victoriei. Atunci când măhălălile desfundate revarsă gloata să caşte gura la defilă-rile filmate de Serviciul geografic al armatei. În norodul asu-dat şi ghiontindu-se, ca şi în soldaţii bătând talpa în asfalt recunoşti strănepoţii norodului care se îmbulzea în jurul palatului domnesc cu privdoare largi, unde voievodul se întindea pe divan să-şi bea cafeaua şi să-şi sugă ciubucul. Şi recunoşti strănepoţii catanelor spătăreşti cu mintene, porturi şi ghebe cu găetane, strănepoţii călăreţilor polcovniceşti, ai tălpaşilor dorobănţeşti cu chivere şi cimpoaie, ai scutelnici-lor şi ai seimenilor cu haine roşii şi moţuri galbene, aşa cum defilau pe Podul Mogoşoaiei în ziua de Sfântul Gheorghe, patronul de atunci al Ţării

Româneşti… Nume schimbate, porturi schimbate, dar viaţa prelungindu-se aceeaşi, fiindcă sângele a rămas acelaşi… De aceasta mi-s dragi Bucureştii şi de aceasta îi urăsc, arză-i focul! Aici mi-am mâncat tinereţea şi viaţa şi averea. Câteodată găsesc totul hidos şi netrebnic, ca o mahala a Fanarului abia mai pospăită cu o minciună de civilizare. Capitală? Cetatea Dâmboviţei, cetatea Bucureşti-lor? Ce fel de cetate?… O cetate rezistă inamicului, suportă asedii, îşi căleşte sufletul în suferinţă şi abnegaţie. Ce suflet să aibă acest Bucureşti şi de unde să-l aibă? Bătăliile se desfăşurau aiurea; voievodul şi curtea o tuleau în văgăunile munţilor; năvălitorii dădeau foc caselor părăsite, case şi curţi de bârne, de butuci, de lut… Pe urmă, când pojarul se potolea, când se răcea cenuşa peste ruini, când se îndepărta ropotul cailor, totul era cum a mai fost!… Curtea voievodului se întorcea cu alai de bejenie, coconii şi domniţele, slugile şi arnăuţii, carăle cu scoarţe şi tacâmuri de argint, lăzile vistie-riei îşi făceau intrarea cel mai adesea pe furiş, noaptea. Cu alt scârţâit de roţi purcedeau îndărăt chervanele şi caleştele boiereşti din ascunzătorile mănăstirilor sau din târgurile Ardealului, acelea da, adevărate cetăţi, cu ziduri şi metereze. Căsoaiele bucureştene de bârne şi tizic, mistuite de flăcări şi de fum, intrau pe mâna meşterilor să capete o făţuială nouă. Şi tot aşa înviau din cenuşă morile de pe apa Dâmboviţei şi hanurile de cale domnească. Neguţătorii gabroveni şi lipscani scoteau la iveală iarăşi mărfurile lor; cârciumarii desfundau alte antaluri de vin; scripcarii zdrăngăneau alte cântece proaspete de jale, unele, cele mai multe însă de veselie şi de petrecere; în cerdacurile largi, boierii cu perne sub şale se întindeau iarăşi la nesfârşite taifasuri, pufăind din ciubuce şi sorbind din felegeanul de cafea. Ţigăncile roabe legănau în scutece s-adoarmă alte generaţii de odrasle, a căror viaţă nu putea fi alta decât asemeni celei trăite de părinţii lor – trăită în prezent, nesăţioasă de prezent, cu prea puţine amintiri reconfortante din trecut şi

fără grija zilei de mâine. Mai ales fără această lipsă de grijă a zilei de mâine!… Aşa ai să-ţi explici ciudata indiferenţă faţă de viitor a lumei pe care o vezi de jur împrejur. Această aşa-zisă capitală, această aşa-zisă cetate fără nimic de cetate în ea a trăit şi trăieşte într-un veşnic azi fără un ieri, fără un mâine. Nu ştie ce înseamnă „strânge bani albi pentru zile negre!” E un oraş de „ce-am avut şi ce-am pierdut!” Care cum izbuteşte a împrumuta câteva sute de lei se aruncă într-o birjă ori într-un taxiu şi strigă şoferului sau birjarului: „Înainte!… Dă-i drumul înainte, oriunde!” Ce suflet să aibă un asemenea târg şi cetăţenii unui asemenea târg? Urbanism, arhitectură, monumente, muzee?… Simbolul nu e Calea Victoriei, tenia aceasta de stradă lungă-prelungă şi strâmbă, cotită, sucită, corcită, unde toţi îşi vântură o viaţă tot aşa de strâmbă, cotită, sucită, corcită?… Când trec şi îi văd pe toţi, şi mă văd printre dânşii la fel cu dânşii, atunci nu pot suporta oamenii, portul lor, vorba lor, năravurile lor, căci mă recunosc în ei. Îmi stă în gâtlej mâncarea, mi-e coclită gura şi mi-s strepeziţi ochii. Atunci îi urăsc şi-i osândesc şi mi se pare că nu găsesc cuvinte îndestul de grele… Pe urmă mă trezesc iubindu-i cu înduioşare, cum îmi iubesc şi târgul acesta în care am să mor fără a fi trăit ceea ce se cheamă o adevărată viaţă: viaţa! De câte ori am plecat, după o lipsă de un an ori doi, tot aici m-am întors… Probabil că tot aşa îşi iubeşte viermele putreziciunea în care s-a născut şi trăieşte… John, putem pleca!

După un timp, râzând:

— Şoferul lui Barbu e englez, fiindcă aşa cere moda. Vizitiul lui bunicu-meu, care a fost şi bunicul lui Barbu, era arnăut, fiindcă aşa cerea moda. Cum vezi, nimic schimbat. Totul e cum a mai fost…!

Principele Muşat se înghemui în fundul maşinii, pe pernele elastice.

Ochii se stinseră.

Obrazul deveni deodată foarte bătrân şi trist, ruinat şi scheletic.

Flacăra artificială de viaţă se sleise. Întoarcerea fu posomorâtă, printre automobile şi echipagiile gonind să prindă ultimul amurg al toamnei, blând şi de-o vastă întristare.

— E o seară dinainte de război! suspină uşor ca o şoaptă principele Anton Muşat.

Ion Ozun nu auzi ori nu înţelese.

IV.

NR. 117 BIS. ETAJ III

— Cine locuieşte aci? Şi aci? întrebă necunoscutul din întuneric, ridicând bastonul şi punctând noaptea spre toate ferestrele misterioase şi stinse.

— Nu ştiu! răspunse poetul, strângând din umeri. Ce mă priveşte pe mine cine locuieşte aci ori dincolo? Oameni… Necunoscuţi… Eu vreau să cânt o lagună albastră din mările Sudului, cu zvelţi cocotieri aplecaţi spre oglinda apei, neclintită etern.

— Haha! râse necunoscutul, şi râsul sfredeli noaptea ca un junghi răsucit într-o rană. Haha! Cauţi poezia, şi drama, şi pateticul în mările Sudului, pe care nu le-ai văzut niciodată? Deschide fereastra de aci, şi de dincolo, de oriunde. Acolo e poezia şi drama, fiindcă acolo sunt oamenii. Câteodată o fereastră se deschide singură şi lasă să scape în noapte un vaier, ori un suspin, ori un chiot de bucurie. Dar numai câteodată… Şi dacă fereastra rămâne închisă, aceasta nu însemnează că acolo nu se întâmplă nimic. Eu nu ştiu ce fel de poet eşti dumneata! Haha! Ce fel de poet te crezi dumneata!

Apoi necunoscutul întoarse spatele, şi negru se cufundă cu întunericul negru. Era o stradă tăcută, şi toate ferestrele erau închise şi negre.

Cu urechile astupate, ca să se izoleze de tot zgomotul din sufragerie, Sabina recita lecţia pe de rost, cât o ţinea gura:

„În era secundară se dezvoltă foarte mult fanerogamele gimnosperme, se împuţinează criptogamele vasculare, apar fanerogamele angiosperme. Mai întâi monocotiledoane, apoi dicotiledoane. Dintre acestea mai întâi cele fără petale. Pe urmă cele cu petale. Era secundară este aşadar era gimnospermelor”…

— Duduie Sabina, faceţi-mi loc să aşez masa!

Sabina nu auzea nimic. Îi dădea înainte:

— În era terţiară fanerogamele gimnosperme”…

— Duduie Sabina, mă rog matale! imploră Catinca, ţinând în braţe un vraf imens de farfurii, care părea piedestalul unei coloane atmosferice prelungite prin plafon până la stele.

—.”rogamele gimnosperme se reduc la formele pe care le cunoaştem astăzi, iar angiospermele”…

Catinca interveni mai energic, punându-i mâna pe umăr, cu familiaritatea unei slugi bătrâne care a ţinut toţi copiii casei pe genunchi.

— Duduie Sabinăăă!

— Ce vrei, criptogamă vasculară? ridică ochii Sabina, desfăcându-şi capacul palmelor de la urechi.

— Mai întâi, te-aş ruga, duduie, să nu mă faci mata pe mine criptogamă vasculacă, adicătelea, pe româneşte, vacă, fiindcă-s femeie bătrână şi ţi-am şters năsucul de când erai atâtica. Pe urmă, te-aş ruga, duduie Sabină, să-mi faci loc să pun masa! Acuşica vine boierul şi ne face cu ou, şi cu oţet dacă o scrântim cu programul.

— Uff! suspină Sabina, strângându-şi vraful de cărţi şi caiete. Acum unde mă mai mut cu şatra?

— Treci în odaie la băieţi! spuse Elena Lipan, întrerupând o numărătoare complicată a şervetelor aduse de la spălătoreasă şi aşezate pe categorii.

— Acolo nu mă lasă Nellu. Mâine are teză. Toceşte şi el.

— Du-te la Ana…

— Annie are migrenă. De altfel, mi-a spus să nu-i mai calc prin odaie de când i-am răsturnat flaconul de parfum. Zice

că-i cotrobăiesc în lucruri…

— Zice? întrebă apăsând semnificativ Elena Lipan. Zice, aşa… din senin?

Sabina crezu prudent să nu mai stăruie asupra acestei chestiuni. Viră brusc discuţia în altă direcţie:

— M-aş duce în birou la papa…

— Asta nu!… Ştii că a interzis să intre altcineva în afară de mine.

— Atunci să spunem la revedere fanerogamelor angiosperme şi să-l mai muştruluim pe Boţocan! anunţă Sabina, aruncând cărţile şi plecându-se în genunchi, să scoală de sub canapea pisoiul.

Boţocan era un cotoi adolescent, adus de Catinca de la gospodăria veche şi provincială. Îşi merita numele fiindcă avea un cap mare şi era botos foarte. Nu-i pria aerul capitalei, nici noul domiciliu, cocoţat la al doilea etaj, fără curte şi fără grădină. Venea dintr-un adevărat paradis, populat cu tot soiul de vietăţi domestice, cu pene şi cu păr, şi se simţea surghiunit pe nedrept – cum spunea Sabina, citind pe Grigore Alexandrescu, „departe de muma care îl crescuse şi care-l iubi”. Iar ca să arate că dezaprobă întru totul această alegere a stăpânilor, stătea toată ziua mocnind şi mornăind ostil în ungherul cel mai întunecos de sub canapea.

Sabina îl remorcă de coadă. Boţocan constată că nu şi-a ascuţit îndestul ghiarele, fiindcă încercarea de rezistenţă dădu greş. Unghiile lunecau pe parchetul lucios. Apăru la lumină zburlit de mânie şi pufnind indignat pe nări ca un motor cu explozii. De o săptămână se simţea încă mai ofensat de tratamentul stăpânilor. Sabina îi retezase cu foarfecul mustăţile de la rădăcină, ca să-l pună în curent cu moda capitalei. Fără podoaba bărbăţiei, încreţea mereu buzele ghimpoase, parcă s-ar fi strâmbat furibund la tot universul.

— Lasă-l, duduie Sabina, că are să-şi ieie lumea în cap! încercă să-l scape de supliciu Catinca. Vai de mama lui, că-l

înţeleg, săracul! În casa asta nici o mâţă n-are unde s-aciui…

Astfel, Catinca dădea exclusiv pe socoteala pisoiului o doleanţă a ei, personală, împărtăşită şi de toţi copiii.

Casa era strâmtă. Încăperile, mici.

Sabina dormea în sufragerie. Costea se plângea că nu poate lucra în aceeaşi cameră cu fratele mai mic.

La fiecare pas cu elanul poticnit între pereţii prea strâmţi, toţi îşi aminteau nostalgic odăile largi şi multe, antretele încăpătoare şi livada casei unde au crescut. Ca-tinca mai avea altele de spus şi nu pierdea prilej să le spună.

Bucătăreasa de la primul etaj s-a luat la harţag pentru cheile de la pivniţă. Nemţoaica de la al treilea, a scuturat covoarele peste laptele pus la fereastră să se răcorească. Ordonanţa maiorului i-a vorbit măscări neruşinate şi olteanul i-a vândut a treia oară ouă clocite.

— Duducă, mare păcat ispăşim noi, de ne-a pedepsit Dumnezeu să ne canonim în strâmtoarea asta! Dacă aista-i un târg de tâlhari, batîr se cheamă că şi-au făcut singuri temniţe, ca pentru dânşii. Dar ce suntem noi vinovaţi să îndurăm alături cu ei? Pe cine-am ucis şi-am prădat noi, Doamne iartă-mă?

— Lasă poveştile, Catincă, şi vezi c-a sunat cineva.

— Aista-i conaşul Costea. Nu-i boieru! Numai conaşu Costea sună apăsat să spargă soneria.

Costea intră, după ce-şi agăţase în cuierul antretului paltonul ud de ploaie. Sabina îi sări înainte:

— Costea, am aflat ceva extraordinar. Ghici!

— Pentru tine toate-s extraordinare! bombăni nepăsător Costea Lipan, aşezându-se pe marginea canapelei şi începând să taie foile unei cărţi noi, cu scoarţele roşii.

— Dacă mă iei aşa, nu-ţi spun! ameninţă Sabina bosumflată. Văzând însă că fratele continuă să taie foile fără a se arăta alarmat de ameninţare, capitulă singură: Tot am să-ţi spun. Ai să vezi şi tu că e extraordinar.

— Ei, spune odată! Parcă eşti maman când vrea să-i ceară bani lui papa pentru pălăria Anei.

— Costea! îl chemă la ordine, cu ton de mustrare, Elena Lipan.

— Ce-am greşit, maman? Fac o constatare! Mă mir numai că întotdeauna mata ceri pentru dânsa, nu Ana. Dumneaei e contesă… Aşteaptă toate la picioare, de-a gata.

— Costea, Costea! Când ai să încetezi odată?

— Nici n-am început, maman!

Războiul era vechi. Ostilităţile se agravaseră de când Ana, privilegiată, avea camera ei aci; iar Costea rămăsese să suporte tovărăşia fratelui mai mic, amândoi despărţiţi de o ură şi de un dispreţ reciproc. Nellu n-avea ce vorbi cu un om care nu putea deosebi un Ford de un Nash, şi umbla cu genunchi de hamal la pantaloni. Costea era scârbit de un frate care-şi alegea prieteniile după rangul şi numele părinţilor, iar lecturile le reducea la pagina sportivă a ziarelor şi revistelor ilustrate.

Toţi trăiau acum risipiţi, adunându-se numai la ora mesei şi la culcare. Şi toţi aşteptau cu nerăbdare să scape cu orice preţ din acest adăpost părintesc, unde se asfixiau, ca şi Catinca, sluga; ca şi Boţocan, pisoiul.

Sabina nu renunţă la descoperirea ei extraordinară. Veni lângă Costea şi-l rugă să lase cartea la o parte.

— Ascultă-mă şi pe mine oleacă, Costel! Îţi mai aminteşti de Barbara Ubrich şi de Pinguinul nostru din tren?… Ei bine, nici nu-ţi închipui cine erau! Să vezi… Ştii că astăzi am avut serbare: patronul şcoalei. Doamna directoare era foarte fericită că a căpătat concursul scriitorului Teofil Steriu… Şi încă mai mare caz făcea de conferinţa domnişoarei Laura Creţulescu, doctoră în ştiinţe fizicochimice de la Paris, premiată de Academia franceză de ştiinţe eţetera, eţetera. Conferinţa se numea: Emanciparea femeii. Sună clopoţelul, se face linişte, toţi aşteptăm cu emoţie. Apare – cine? Barbara Ubrich, a noastră!… Dar i-am schimbat numele. Fără pălărie e exact Dante Alighieri,

în carne şi-n oase. Mai ales în oase… În fine!… Ce să-ţi spun? Ne-a convertit pe toate la emanciparea femeii, de căscau fetele din clasa a şaptea şi a opta până ce s-a încruntat doamna directoare să se facă linişte. Scă-păm de sufragetă. Se lasă cortina şi aplaudăm de ni s-au înroşit palmele şi ardeau de numai nu scoteau flăcări. Când se ridică din nou cortina: altă surpriză. Pinguinul nostru! închipuieşte-ţi, dragă Costel, că Pinguinul nostru era Teofil Steriu! Dar ştii ce frumos a citit! O bucată cu moartea unui câine… Fetele au izbucnit în plâns. Îmi era ruşine şi mi-ascundeam ochii, să nu mă vadă nimeni că mă sclifosesc ca o proastă… N-aş fi crezut niciodată că un om aşa de gras, şi care dormea ca o plăcintă, are atâta simţire. Am să te rog pe tine, Costea, să-mi dai câteva cărţi de-ale lui. Ai ceva?

— Se înţelege că am! vorbi Costea cu însufleţire, fiindcă lectura şi cărţile erau singura lui pasiune. Am aproape toate volumele… Dar să ştii că nu e o literatură de fleacuri, cu dansatori, palasuri şi toate mofturile lui Maurice Dekobra, autorul favorit al Anei. Teofil Steriu a văzut tot tragismul vieţii. Trebuie să fi trăit intens şi să fi suferit mult ca să presimtă lucruri atât de ascunse din sufletul omenesc. Îmi pare rău că nu ne-am uitat mai atent atunci în tren. Eu am crezut că-i un îmbogăţit de război. Un burtă-verde.

— Fetele i-au dat un buchet de flori. Şi el s-a dus galant la Dante Alighieri şi i l-a oferit, ca un paj… Păcat că-l strică fizicul!

— Ai fi vrut să fie ca Rudolf Valentino şi Ramon Novaro al vostru? îi luă apărarea Costea Lipan, duşman hotărât al eroilor fotogenici de film. Cine are să mai vorbească despre dânşii peste douăzeci de ani? Şi ce-au să lese după dânşii?… Crezi tu că Teofil Steriu ar câştiga ceva în preţuirea lectorilor să mai aibă în plus şi mutra leşinată a acestor glorii fotogenice de mucava?

— De ce nu? Chateaubriand, Lamartine, Byron n-au fost şi ei curăţei şi spălăţei? Nu ca Pinguinul nostru!… Se repezi

Sabina să-şi ocrotească la rândul ei fotogenicele simpatii atât de barbar ultragiate.

Dar imediat îşi dădu seama că nu e momentul să deschidă o veche şi întărâtată discuţie, ca să nu piardă „dădaca” de duminică, după amiază, pe a cărei răspundere numai capătă ea învoire să meargă la cinematograf. Costea se sacrifica să o întovărăşească luându-şi angajamentul solemn faţă de părinţi că nu o duce decât la filmele morale şi decente, cum se cuvine pentru o elevă de şcoală. Angajamentul ţinea până în stradă.

De acolo până la uşa cinematografului Sabina găsea îndestule argumente să-l corupă, cu toată viclenia şi linguşirea unei viitoare Eve, încercându-şi armele din frageda vârstă, instinctiv şi nevinovat.

Anunţă:

— Duminică este un film splendid la Select. Cu Bébé Daniels şi Jean Angelo… Tu ce zici de Bébé Daniels?

Costea n-avu când să-şi dea părerea, în orice caz lipsită de entuziasm. Intră Constantin Lipan, confruntându-şi ceasul cu pendulul din perete. Privirea avea o semnificaţie de toţi înţeleasă. Ea dovedea respectul exactitudinii. De când dura amintirea copiilor, Constantin Lipan nu întârziase niciodată la masă, după cum niciodată nu depăşise ora culcării şi după cum întotdeauna, la aceleaşi minute, rostea aceleaşi cuvinte şi repeta aceleaşi gesturi, ca un ritual imuabil.

— Bună scara, Eleno! Ce s-a mai întâmplat nou, copii?

— Bună seara, Const!

— Nu s-a întâmplat nimic nou, papa.

— Foarte bine. Poate să aducă supa. Chemaţi pe Nellu şi pe Annie.

Locurile la masă erau acelaşi, deşi gospodăria fusese strămutată de la patru sute de kilometri. Sufrageria era reconstituită cu fidelitatea unei restaurări de monument istoric, dar pe un spaţiu mai restrâns. Chiar cele două tablouri odioase, operele de pension ale unei mătuşi decedate de lingoare în floarea vârstei, îşi reluaseră locul.

Erau două naturi moarte de o absurdă împerechere: un pepene verde tăiat, alături de o mănuşe şi o pereche de ochelari; trei mere lângă o pălărie de pai şi o sticlă de doctorii.

Copiii cutezaseră să ceară expulzarea lor o dată cu mutatul şi înlocuirea cu două tablouri mai apropiate de moda artistică a timpului.

Ideea fusese însă respinsă de Elena şi Constantin Lipan cu indignare, ca un necugetat sacrilegiu. De atunci Sabina se îndeletnicea în orele libere cu zugrăvirea unor foarte pitoreşti naturi moarte în maniera tântei Aristizzia: o pereche de galoşi şi un mănunchi de flori într-un borcan de muştar; o conopidă cocoţată pe un dicţionar Larousse. Toate acestea, bineînţeles, în absenţa şi fără ştiinţa lui Constantin Lipan.

Niciunul din copii nu şi-ar fi îngăduit o glumă ireverenţioasă în prezenţa şefului de familie, întotdeauna pătruns de o gravă demnitate.

Acum toţi erau adunaţi şi toţi tăceau.

Constantin Lipan îşi desfăcuse cu aceleaşi mişcări încete şervetul, mutase felia de pâine la aceeaşi distanţă, golea farfuria de supă desigur cu acelaşi număr de înghiţituri. Peste ochelari, privi cu mustrare mută la Sabina, care încercase să strecoare Catincăi farfuria numai pe jumătate. Mustrarea îşi făcu prompt efectul. Sabina, resemnată, consumă toată supa.

Pe sub sprâncene, Costea îşi măsura părinţii şi fraţii cu o surdă duşmănie. Toţi, în afară de Sabina, îi apăreau de aceeaşi şi aceeaşi insuportabilă meschinărie, adusă cu dânşii din târgul natal; toate de aceeaşi şi aceeaşi monotonie vrednică de milă. Ticăiala lui Constantin Lipan, măsurându-şi zgârcit fiecare mişcare; Elena Lipan, împărţind bucăţile cu o chibzuială prea vizibilă să ajungă la toţi şi să distribuie pe cele bune într-o ordine ierarhică; întâi bărbatului, pe urmă Anei, pe urmă Sabinei, şi ea pretextând că este indispusă şi că nu poate mânca, atunci

când bucăţile n-ajung; Ana ciugulind felurile cu gesturi afectate; Nellu preocupat de frizura proaspătă, cu părul în sus şi încântat foarte de uniforma nouă. Pe toţi îi ura, fiindcă toţi pentru el personi-ficau o umanitate uscată, ipocrită, lipsită de generozitate: „burghezie îndobitocită, egoistă şi parazitară”, cum scria în cărţile cu scoarţe revoluţionare.

— Am să vă spun o veste bună, copii! anunţă Constantin Lipan, strângând şervetul minuţios ca un pachet ambalat de farmacie. M-a chemat mâine ministrul în audienţă. Mi-a comunicat la telefon că e vorba să-mi dea delegaţie de procuror general.

— Ce înseamnă asta, papa? întrebă inocent Sabina.

Constantin Lipan o privi indignat peste ochelari.

— Înseamnă cel mai înalt post de încredere în justiţie. Tot Parchetul la dispoziţia mea.

— Sunt bucuroasă, Const! vorbi Elena, prinzându-i mâna cu un gest timid, de femeie care a uitat de mult ce e aceea o dezmierdare. Îţi tot spuneam eu, Const! Dreptatea vine târziu, dar tot vine!… Apoi, mărturisindu-şi gândul ascuns, în jurul căruia roiau toate îngrijorările ei: Postul acesta nu e aşa că are un adaos de diurnă?

Constantin Lipan respinse întrebarea cu o mişcare dispreţuitoare a palmei:

— Nu e vorba de asta! Importă funcţia în sine… Misiunea cea mai delicată şi cea mai plină de răspundere. Tu, Costea, în calitate de viitor jurist, eşti cel mai în măsură s-o ştii.

— Eu, papa, urăsc dreptul şi nu pot respecta aparatul justiţiei.

Toţi întoarseră capul, pe rând, la Costea întâi şi pe urmă la Constantin Lipan, aşteptând un eveniment extraordinar: o explozie, o catastrofă fără precedent.

Constantin Lipan, împotriva tuturor aşteptărilor, aşează şervetul împăturit alături de farfurie şi întrebă cu blândeţe stăpânită:

— Ce fel de vorbă e aceasta, Costea?

— Papa, am deschis astăzi şi am citit un dicţionar juridic la capitolul procedură… Nu e nevoie să citeşti mai mult ca să înţelegi ce e justiţia… Ce a ajuns justiţia în mâinile oamenilor!

— Eu tot n-am priceput ce vrei să spui, Costea… întrebă mai departe Constantin Lipan, cu un surâs îngăduitor, fiindcă ştirile bune îl făceau mai clement cu slăbiciunea altora.

— În dicţionarul acesta, papa, am găsit toată enumeraţia termenilor întrebuinţaţi în procedură. Mata îi cunoşti mai bine ca mine: asignaţie, citaţie, rechiziţie, opoziţie, notificaţie, significaţie, execuţie, confirmaţie, infirmaţie, conversiune, casaţiune, disjuncţiune, omologare, expediţie, prescripţie, jurisdicţie… Tot aşa mai departe, până la trei sute cincizeci de cuvinte sau de locuţiuni, care toate înseamnă o formalitate de îndeplinit sau, mai exact, un truc, o stratagemă, un vicleşug menit să întârzie ceasul hotărârii. Asta-i justiţia! Un mecanism complicat înadins, cu ajutorul căruia fiecare din adversari luptă să ajungă cât mai târziu la numărul 350 – adică la judecata definitivă. La dreptate – când se întâmplă ca o hotărâre să fie într-adevăr şi dreaptă…

— Acestea sunt copilării, Costea! Paradoxe ieftine, pentru băieţaşi din anul întâi din facultate. Când te vei pătrunde adânc de ştiinţa dreptului, numai atunci ai să înţelegi. Am trecut şi eu pe aici.

— Eu am să rămân, papa!

— Haide-haide! nu vorbi copilării. Ignoranţa e întotdeauna sigură de sine. Deocamdată citeşte pandectele.

— Dar nu e ignoranţă, papa! se înverşună Costea. Aminteşte-ţi mata ce spune şi mai ales ce simte prinţul Nehliudov, din Învierea lui Tolstoi.

— Ştiinţa dreptului nu se conduce după romane, copile! Tolstoi a fost un nihilist primejdios societăţii. El a dus Rusia unde se află astăzi. Lasă-l pe Tolstoi şi deocamdată citeşte pandectele… Să vă fie de bine, copii!

Constantin Lipan se ridică de la masă şi trecu în birou. Costea gândi cu milă: „Nu are curaj să discute. Sau, mai grav, mai trist, nici nu mai poate pricepe. E abrutizat de codurile lui.”

Sabina se îndreptă până la uşă, privind peste ochelarii invizibili şi imitând intonaţiile glasului patern:

— Lasă-l pe Tolstoi, Costel, deocamdată citeşte pandectele. Citeşte pandectele!”

— Sabina, încetează odată! o mustră sever Elena Lipan, ajutând pe Catinca la strânsul tacâmurilor.

— Eu nu ştiu ce maniere învaţă copila aceasta la şcoala ei! se dădu cu părerea Ana. Şi tu o încurajezi, Costea? Amândoi vă completaţi…

— Exact, Annie! sacul şi petecul, oala şi capacul! Dumnezeu şi domnul viitor procuror general ne-au creat perechi-perechi. Tu cu Nellu. Eu cu Sabina. Voi reprezentaţi respectul filial şi cultul ipocriziei, iar noi…

— Costea, te-am rugat să nu te exprimi niciodată atât de impertinent în faţa copiilor. Ce pot să mă mai aştept atunci de la Sabina sau de la Nellu?

— Şi asta se repetă în fiecare zi! sublinie cu dezaprobare Ana.

— Desigur, eu nu mă schimb de la lună la săptămână, cu moda pălăriilor! râse Costea cu răutăcios înţeles.

Ana strânse din umeri, contemplându-şi vârful unghiilor. Numai buzele subţiri tremurau de indignare înăbuşită.

Când ridică ochii, erau înlăcrimaţi. Se simţea şi ea străină, împresurată de ostilităţi, piatră în casă. Înainte de a sosi aci, îşi imaginase o viaţă mai puţin săracă şi sufocantă: prietenii legate prin cine ştie ce voinţă ascunsă a hazardului, teatru, ceaiuri, plimbări şi o confidentă de aceeaşi vârstă şi cu aceleaşi gânduri.

Existenţa lor se arăta însă şi mai avară ca în orăşelul de provincie de unde au plecat. Cheltuielile erau şi mai mari, şi mai neprevăzute, şi mai imperioase; Elena Lipan se plângea în fiecare dimineaţă că nu poate împlini bugetul de la o lună

la alta. O singură dată au fost cu toţii la teatru, şi atunci s-a simţit umilită în acel grup numeros, de familie, fără distincţie şi în vestminte de o demodare ridicolă, ca o lojă din caricaturile revistelor satirice. Iar acum fratele îi făcea procesul unei pălării, care nici măcar nu era un model, fiindcă a văzut pe Calea Victoriei vreo zece, cu toate asigurările modistei că e un exemplar unic, adus direct de la Paris.

Costea îi văzu lacrimile şi avu o bucurie rea. Le văzu şi Elena Lipan – ea cu o strângere de inimă. Ca să risipească atmosfera încărcată, vorbi:

— Annie dragă, n-ai răspuns Matildei? Te rog scrie-i şi invit-o la noi dacă s-a făcut bine… Sper că nu o să ne refuze.

Apoi plecă ochii în jos, neputând suporta privirea stăruitoare şi grea de intenţii a lui Costea. „Extraordinar cum simte tot copilul acesta! gândi, şi cum simte totul cu o satisfacţie răutăcioasă. Parcă n-ar fi carne din carnea mea.”

În adevăr, tanti Matilda era o mătuşă de la Iaşi, cu oarecare stare şi bolnavă de cancer. Toţi o cultivau, fiindcă lăsase să se înţeleagă că în lipsă de alte rude mai apropiate va lăsa un loc larg în testament familiei Lipan.

Elena o invita, dar ştia bine că nu poate veni. Iar invitaţia avea un rost nemărturisit: scrisoarea de răspuns era să aducă date amănunţite asupra stadiului în care se afla boala.

Acestea le ştia Elena Lipan când vorbise, şi le înţelegea Costea când ridicase ochii să-i poarte apăsat de la dânsa la Annie, şi îndărăt, de la Annie la dânsa.

‚De ce mă priveşte aşa? gândi cu durere Elena Lipan. Ştie doar că numai pentru dânşii o fac. Eu nu mai am nici o bucurie, decât bucuria lor. Robesc aci toată ziua. Nici nu ies din casă. Mă trezesc dimineaţa o dată cu sluga, înaintea tuturor, şi mă culc cea din urmă. Mi-am prefăcut a treia oară rochiile. Ce vor să mai fac?”

Costea spuse cu un aer foarte nevinovat:

— Am citit o comunicare de la Academia de medicină din Paris… un specialist pretinde că, după toate probabilităţile, ştiinţa e pe cale să descopere leacul cancerului. În acest caz, tanti Matilda o mai duce fără grijă măcar douăzeci de ani.

— Să dea Domnul! se grăbi Elena Lipan, ghicind gândul lui Costea şi vrând să arate cât e de străină de orice calcul josnic.

Ana însă, mai puţin subtilă, căzu în cursă. Interveni cu o grabă care dovedea că îşi apără o cauză personală, ştiind că dintre toţi copiii ea era preferata tântei Matilda şi deci că ea va fi privilegiată în dispoziţiunile testamentului:

— Aş! Un bolnav de cancer e un bolnav condamnat. Amintiţi-vă ce ne-a spus medicul astă-iarnă, după prima operaţie: nu mai durează decât doi ani cel mult. Şi aceasta numai dacă boala are evoluţie normală…

— Nimeni nu scapă dă cancer! se amestecă şi Nellu, exagerând accentul muntenesc, fiindcă îl considera un semn evident de distincţie. Eu am un prieten, Nicki Hagi-Iordan. Un coleg. Băiatul domnului Iordan Hagi-Iordan, milionarul şi directorul societăţii „Petrolul”. Mama lui a murit anul trecut dă cancer. Ce n-a făcut domnul HagiIordan? Îmi povestea Nicki. Posibilul şi imposibilul! Au fost pă la toate sanatoriile. Au consultat medicii cei mai mari dă la Paris şi dă la Berlin… Tocmai, maman, vroiam să te rog! Mâine o să-l invit pe Nicki la mine. Joia după-amiază avem liber. Am fost dă două ori la dânsul şi trebuie să-l invit şi eu la ceai… m-a plimbat dă o mulţime de ori la Şosea cu Pakardul. Domnul Hagi-Iordan are două automobile: un Pakard şi un Austro-Daimler. Pot să-l invit, maman?

— Ţi-am spus, Nellule, că n-am nimic împotriva prieteniilor tale. Numai ia aminte şi învaţă a şti cum şi din ce lume să-ţi alegi prietenii. Omul se judecă după prieteni.

— O! maman, dacă e un fiu dă milionar şi coboară dă-n Austro-Daimler să se urce în Packard, nu e unul d-ăia! interveni Sabina, parodiind accentul lui Nellu, atât de subit muntenizat.

— Cred şi eu că aista n-a fi un jâgos, cum era Chirilovici! adăugă înăcrit Costea.

Elena Lipan se uită la băiatul mai mare şi oftă, clătinând din cap.

Povestea cu acest Chirilovici fusese cel dintâi semnal de vrajbă între copii. Era veche de doi ani. Sandu Chirilovici, băiatul portarului de la grajdurile primăriei din oraşul lor, coleg şi prieten cu Costea, concurentul la premiul întâi, fusese invitat la masă de Sfântul Constantin. Timid şi neînvăţat să se poarte în lume, băga cuţitul în gură, tăia pâinea în pătrăţele, comisese o sumă de orori. Costea se simţise jenat sub privirile batjocoritoare ale Anei şi ale părinţilor. După plecarea prietenului se iscase o discuţie aprigă.

— Dar e premiantul întâi, alături de mine! îl apărase Costea. Şi recunosc că e mai inteligent decât mine, fiindcă el n-are atâta timp să-şi înveţe lecţiile. Prepară pe alţii. E sărac şi îşi ajută fraţii mai mici.

— O fi! îl condamnase Constantin Lipan. Aceasta nu-l obligă însă să mănânce ca un om al cavernelor. Creşterea şi-o face omul singur dacă n-are cine să i-o dea.

— În orice caz, ai fi putut să-l inviţi în altă zi, nu când aveam musafiri… adăogase Ana. Ce-are să creadă lumea?… Desigur că e vreun neam de-al nostru, pe care îl ţinem ascuns. Un neam de la pădure…

— Lasă, că ştie toată lumea că bunicul nostru, dascălul Costache Lipan din Cârligi, n-avea nici un domeniu forestier, cum ştie şi că nici n-a fost cardinal, ca Richelieu ori ca Mazarin, ci un biet cântăreţ de strană, om de inimă şi de ispravă, care şi-a rupt bucăţica de la gură să-şi trimeată feciorul la carte. Poate pretinde Annie că bunicul învăţase din codul manierelor elegante cum să manevreze cuţitul la masă? replicase hărţăgos Costea.

Cu aceasta conflictul se încheiase în seara de atunci. Dar dura surd şi se înăsprea de doi ani cu fiecare prilej nou.

Pendulul bătu unsprezece. Elena Lipan pirotea, ţesând găurile unui ciorap întins pe un ou de lemn. Ciorapii Anei, care la pensionul ei aristocratic nu învăţase îndeletniciri atât de vulgare. Costea avu o clipă un început de remuşcare, văzând-o îmbătrânită înainte de vreme şi încovoiată deasupra lucrului, cu ochii ei uzaţi, cu degetele ei slabe şi înăsprite de munci grosolane.

Îşi luă bună seara şi trecu în odaia lor. Nellu se aşezase la masă şi începuse să buchirească lecţiile cu fruntea încreţită de atenţie. Nu era inteligent, pricepea greu şi uita repede. Era vanitos şi pedant. Dar era silitor, ordonat, cuminte: un elev model, cum îl lăudau profesorii.

„Un papa în embrion”, gândi Costea dezbrăcându-se.

Şi în aşternut, cu faţa întoarsă la perete, unde se vedeau pe zugrăveala roşie urmele mai întunecate ale mobilelor şi

tablourilor scoase de foştii chiriaşi, Costea se întrebă dacă nu cumva a devenit un monstru. Pe toţi îi ura. Pentru niciunul nu pierdea prilejul să le arunce o ofensă. „Ce vină au ei? Aşa i-a făcut viaţa. Aşa are să mă facă şi pe mine viaţa mâine…”

— Am trecut şi eu pe acolo! spusese Constantin Lipan. Toţi trec, se zbat puţin, încearcă să se agaţe, pe urmă se lasă târâţi…

Simţi o înduioşare pentru toţi, ca pentru bolnavii mistuiţi de un rău fără iertare. În ceasul acela, dacă ar fi în mijlocul lor, ar găsi cuvintele bune care să aducă o împăcare, o înţelegere mai adâncă şi dureroasă; iertarea pornind de la unul la altul.

Dar fiecare era în camera lui zăvorâtă, singur şi duşmănos. Şi pe fiecare îl despărţea de celălalt un zid mai gros decât peretele de cărămidă şi de var.

— Nellule! vorbi prietenos, întorcându-se pe o coastă. Dă-mi cartea, să-ţi explic eu… Aşa ai să termini mai repede.

— Lasă-mă! ştiu cum îmi explici tu… După cinci minute te enervezi şi-mi spui că-s tare de cap. N-am nevoie de ajutorul tău! N-am nevoie de ajutorul nimănui!

Costea rămase îndelung cu privirea înfiptă în tavan.

Afară ploaia se auzea şuroind nesfârşit şi monoton, ca o putere rea şi tenace, care n-are nevoie de nici o grabă ca să potolească tot, să putrezească tot, să extermine tot.

V.

UN MINISTRU – BĂIAT BUN!

— Eu înţeleg să vă apăr viaţa, onoarea şi averea! sfârşi oratorul. Eu înţeleg să-mi pun slabele mele puteri în serviciul unei opere mai presus de mine şi mai presus de partid! Ce importă un om, ce importă un partid, când în faţa noastră stă ţara şi când ne priveşte viitorul? Eu nu mă îmbăt de vorbe umflate şi nu vă arunc în ochi fraze umplute cu vânt. Eu nu vă cer decât să mă urmaţi la fapte. Vorba e trecătoare. Omul e trecător. Fapta rămâne. Am zis!

— Bravooo! Trăiască! Sus cu el! se dezlănţuiră în urlet o sută de glasuri, şi toţi din sală începură să tropăie din picioare, cu obrajii scăldaţi de sudoare şi cu ochii injectaţi de fum.

— Încă un mehenghiu! vorbi un moşneguţ cu cioc către vecin.

— Mai zi o dată, stimabile, că te-am mardit! îl ameninţă de la spate un glas de bas profund.

Moşneguţul se întoarse să răspundă. Dar omul care vorbise era un zdrahon cu bărbia sprijinită într-o coşcogea bâtă, să despice o ţeastă de taur. De aceea moşneguţul îşi înghiţi răspunsul şi tăcu, aplaudând cu entuziasm.

Pe ministrul justiţiei îl chema Elefterescu, şi toată lumea îi spunea Gică.

Întreaga sa carieră politică de douăzeci de ani, de la primele trepte, se rezuma în abilitatea cu care îşi cultivase acest diminutiv familiar, semn evident al popularităţii.

Pentru toţi era Gică.

Iar Gică pentru toţi era un băiat bun, fără morgă, şi gata în fieştece clipă să sară în ajutorul oricui: prieteni, cunoscuţi şi necunoscuţi ajunşi la strâmtoare, alegători şi contribuabili, gazetari, partizani şi chiar adversari politici, fără să-şi precupeţească serviciile cu vreo ipotecă ori vreo poliţă de recunoştinţă asupra viitorului. Dimpotrivă! Le respingea cu o dezarmantă indignare, râzând şi ameninţând cu degetul:

— Îmi pare rău! Nici nu vreau să aud despre recunoştinţă. Slăbeşte-mă cu mulţumirile şi toate mofturile acestea. S-a făcut! Gata! Uităm amândoi!

Băiat bun în cel mai deplin şi mai dezinteresat înţeles al cuvântului. Adevărat corb alb. Corb alb între cei negri! Partidul îi era de trei ori îndatorat: pentru campaniile duse în parlament ca opozant şi întotdeauna încununate cu mari succese oratorice; pentru îndemânarea dovedită în toate alegerile, izbutind în ultimul moment să atragă voturile nehotărâte, şi cu deosebire pentru tactul depus în

aplanarea tuturor conflictelor lăuntrice, unde cuvântul lui ştia să îmblânzească ambiţiile prea grăbite şi să calmeze spiritele prea iritate. Devenise astfel indispensabil şi fiindcă era întotdeauna voios, părea inofensiv.

De fapt, surâsul amical de pe buze, cu care întâmpina într-o egală bunăvoie tartorii cei mai îmbătrâniţi în rele ai partidului, ca şi solicitanţii timizi şi necunoscuţi de la periferia ţării, ascundea o cruntă şi lucidă cunoaştere a slăbiciunilor omeneşti. Îşi ascunsese unghiile, ştiind să aştepte.

Acum se pregătea să le scoată la iveală.

Pentru socotelile sale, Constantin Lipan era omul cel mai potrivit. Onest, străin de politică, sărac şi fără legături în capitală, înfăţişa pentru el mâna neînduplecată şi inconştientă de fier de care avea nevoie. În lupta subterană şi surdă pentru şefia partidului, cele două tabere târau după ele păcate grele. Un îndoit scandal, izbucnit pe neaşteptate, după scandalul abia potolit al paşapoartelor care expediaseră peste ocean, în Antile şi în statele Americii de Sud, mii de ţărani proletarizaţi ca mână ieftină de lucru, în locul sclavilor negri de odinioară; le-ar fi retezat şi firul intrigilor, şi pofta de şefie. Astfel, deasupra tuturor, Gică Elefterescu ar fi apărut deodată tare, temut şi cu voinţa hotărâtoare. Omul providenţial! Iar o dată cu influenţa din guvern şi-ar fi săltat brusc şi acţiunile opiniei publice: devenea ultimul factor de curaj, loaial şi ferm, care pune dreptatea şi avutul ţării mai presus de prietenii şi de josnicele calcule de partid. Pe urmă şefia avea să-i cadă de la sine, ca un fruct copt.

De aceea, când şeful de cabinet îi aduse carta de vizită a lui Constantin Lipan, îşi frecă mâinile cu satisfacţie, clipindu-şi singur pehlivan din coada ochiului.

— Cheamă-l aci şi te rog să nu ne deranjeze nimeni. Nu mai exist absolut pentru nimeni.

Magistratul miop şi timid, sărmanul Constantin Lipan, încă mai miop şi mai împleticit de emoţie, intră împie-dicându-se

în covor şi abia învrednicindu-se să îngăimeze cu interminabile temenele şi plecăciuni:

— Domnule ministru… Am onoarea să vă…

Gică Elefterescu îi ieşi înainte de după birou şi-i întinse mâna, târându-l spre fereastră:

— Ce-s mofturile astea?… Dragă Costică, de când am devenit pentru tine „domnule ministru…”? Trebuie să ştii că am rămas Gică, fostul tău coleg de clasă. Gică, şi nimic mai mult! Dă-mi voie să te privesc puţin în lumină. Hm! Puţin păr alb la tâmple, puţină chelie în creştet şi ochelarii ăştia… Încolo, nu prea multă schimbare. Să stăm şi să vorbim. Ia loc! Îl apăsă de umeri.

— Fumezi? Întinse cutia de ţigări.

Constantin Lipan nu fuma.

Dar luă o ţigară şi acceptă foc de la ministru, ca să nu refuze o primire atât de amabilă.

— Eu fumez ca un şarpe! declară Gigă Elefterescu. De altfel, ştii că fumam şi în şcoală. Pe ascuns, la closet. Acelea erau cele mai delicioase ţigări. Ia să ne instalăm aci şi să stăm niţel de vorbă, ca pe vremuri…!

Îl remorcă de braţ şi îl pilotă la un colţ mai retras şi mai intim al vastului cabinet ministerial, cu o mesuţă rotundă şi cu adânci fotolii îmbrăcate în marochin roşu, sub o copie a celebrului tablou de Prud'hon: Justiţia urmărind crima.

Constantin Lipan se aşează cu sfială pe marginea unui fotoliu, tuşind din pricina fumului. Ar fi vrut să privească în toată voia şi cu toată veneraţia la pereţii înalţi, la tablourile cu late rame aurite şi la toată măreţia solemnă a încăperii, ca unul care păşea pentru întâia oară în viaţă pragul unui asemenea sanctuar al divinităţii sale simbolic legate la ochi. Dar n-avea răgaz. Îl frământau alte simţiminte şi gânduri. Îl frământau şi-l turburau peste seamă.

Nu-i venea să creadă că fostul coleg a rămas atât de tânăr şi că e atât de prietenos. El se îmbrăcase în haine oficiale, jachetă, guler tare şi pantaloni în dungi, ca pentru o gravă

audienţă, şi descoperea un simplu camarad, tutuindu-l ca acum treizeci şi ceva de ani, de când nu s-au mai văzut.

Ministrul se înfundă în jâlţ, picior peste picior, aruncând colaci de fum în tavan.

Îl privi printre gene. Îl cântări şi fu mulţumit de examen. Rămăsese aşa cum se aştepta: modest, stângaci, minuţios în fiecare mişcare. Fostul premiant întâi, poreclit „Incoruptibilul” – şi în plus metamorfoza celor treizeci şi ceva de ani: păr sur, început de chelie şi ochelari de miop.

Îi puse mâna pe genunchi cu o familiaritate care îşi face întotdeauna efectul, fiindcă întotdeauna cucerea omul:

— Ce-ai zis de mutarea ta aci? Te-a surprins, ai?

— Tocmai, dacă n-am venit să-ţi mulţumesc, dragă dom… dragă Gicule, e numai fiindcă nu ştiam cărei în-tâmplări…

— Ei, lasă astea, Costică! Ai să vezi că lucrurile s-au petrecut mult mai simplu… Câţi ani am fost colegi? Doi sau trei?

— Doi… În clasa a şasea ai plecat la Iaşi.

— Exact! Din pricina lui Statachiu. Mă persecuta la matematică. Adică, la drept vorbind, nu mă prea persecuta el, cât nu mă prea pierdeam eu cu firea să buchiresc misterele ecuaţiilor algebrice. Nu de alta, da' să nu-ţi rup cumva ţie pâinea de la gură, Costică Lipan, premiul întâi cu cunună, Costică Incoruptibilul…!

Ministrul râse foarte voios, aruncând mereu rotocoale de fum din ţigară şi înveselindu-se foarte de aceste plăcute şi îndepărtate amintiri. Constantin Lipan, Costică Incoruptibilul, încercă şi el să surâdă, stingherit şi mereu tuşind din pricina fumului!

Gică îl mai plesni o dată cu palma peste genunchi:

— Ce vremuri ferice, bre Costică, bre! Ai, ce zici? La drept vorbind, cu matematica n-am dus niciodată casă prea bună în şcoală! De altfel, nici cu altele!… Să fi avut eu ştofa ta, ehei!… Apropo! Ştii că Statachiu n-a murit? Se ţine încă bine moşneagul! A venit la mine să-mi ceară să-i numesc un ginere supleant. Se jena. Credea că mai ţin minte şi că-i

port râcă. I-am numit ginerele cum a vrut şi unde a vrut – de altfel un băiat bun! – şi nu ştia cum să-mi mulţumească… Prostii! Un bine nu e niciodată o piatră aruncată în baltă. Dar să venim la vorba noastră. Întrebatu-te-ai cumva de unde mi-a venit ideea să te aduc aci?… Telegrama! Telegrama ta de felicitare, când am depus jurământul. Ce te-a făcut să dai telegramă…?

— M-am bucurat sincer când am citit în ziare solemnitatea instalării dumnea… tale la minister… îngăimă Constantin Lipan, care dăduse telegrama nu din proprie iniţiativă, ci după sfatul Elenei.

— În fine!… Nu importă cum ţi-a venit inspiraţia. Fapt este că numai aşa mi-am adus aminte că intraseşi cândva în magistratură. Am pus să-mi aducă anuarul, am consultat cazierul tău. Nu-i greu să-ţi dai seama cât m-am scandalizat şi ce tămbălău am făcut când văzui cum te-au lăsat toţi să mucezeşti într-o asemenea puturoşenie de târg… Şi pe urmă mi-am mai adus aminte ceva. Ceva care nu se uită, dragă Costică. Întâmplarea cu mine şi cu Naum… Îţi mai aminteşti…?

— Puţin… Foarte vag… încercă Lipan să-şi scormonească amintirile.

— Văd c-ai uitat. Eu n-am uitat, fiindcă era soarta mea în joc. Astfel de lucruri nu se uită, dragă Costică. Tu ai dovedit atunci că pui dreptatea mai presus de orice. De prietenie şi de orice. Când cercetarea n-a putut stabili dacă eram eu vinovat sau Naum, tu singur aveai în mână soarta noastră. Îţi spun drept că m-am temut. Mai întâi, Naum era băiat bun şi bine notat de profesori. Pe urmă, era şi cel mai bun prieten al tău. Eu aveam toate aparenţele împotriva mea. Destul să fi spus că nu ştii, şi zburam din şcoală. De aceasta m-am temut. Dar tu, nedezminţitul Incoruptibil, te-ai ridicat şi ai spus adevărul. Ţin minte chiar că ai insistat, spunând că pui dreptatea şi adevărul mai presus de prietenie… Aceasta nu se uită, dragă Costică! M-ai salvat atunci, măcar că nu-mi erai cine ştie ce prieten. Şi nu m-ai salvat de

dragul meu, ci fiindcă ştiai că nu sunt vinovat. Ai făcut-o, cum spuneai, pentru adevăr şi dreptate… Fiindcă aşa îţi dicta conştiinţa! Bietul Naum!… Niciodată n-am să uit cu ce ochi te-a privit… De altfel, i-ai făcut un serviciu. S-a dus la şcoala militară, şi acum e general de corp de armată. S-a purtat minunat în război. Astfel, l-ai ajutat indirect să-şi facă o carieră de o mie de ori mai bună decât aceea de profesor, cum intenţiona el. Chiar îmi spunea ultima oară când l-am întâlnit… Tu l-ai mai văzut vreodată?

— Nu!… mărturisi Constantin Lipan, muncindu-şi zădarnic mintea să reconstituie cum s-au petrecut atunci lucrurile.

Vag îşi amintea că într-adevăr, în calitate de elevul cel mai bun din clasă, fusese chemat să dezlege o întâmplare turbure şi că în spiritul său drept şi-a sacrificat prietenul pentru adevăr. Dar ce anume a fost şi cum s-a terminat povestea nu mai ştia şi nici n-ar fi crezut vreodată că există cineva care să mai păstreze o atât de fidelă amintire.

Fostul camarad îi apăru cu totul altfel de cum îl socotise până acum.

În şcoală era o puşlama zgomotoasă şi leneşă, întotdeauna prin coada clasei. Gicu, cel care-şi vindea cărţile încă de la începutul anului; cel care copia cu mai neîntrecută dibăcie la teză; cel care răspundea mai obraznic profesorilor… În politică, îi urmărise cariera cu oarecare dispreţ şi uimire, fiindcă îl vedea utilizând cu aceeaşi neîntrecută dibăcie toate apucăturile de şcolar leneş şi chiulangiu, turbulent şi palavragiu.

Acum îl regăsea în această excelenţă lipsită de mofturi, prietenoasă, şi sub aparenţa uşuratică păstrând o seriozitate solidă, ca, de pildă, amintirea acelei întâmplări din care a tras o atât de dreaptă judecată asupra unui om.

Ministrul aprinse altă ţigară de la cea sfârşită şi surâse încântat de rezultatul primei părţi din audienţă. Câştigase nătăfleţul definitiv! De aci înainte ştia că fostul camarad avea să-i fie credincios ca un câine, mai ales că nu era să

ceară nimic decât să dezlănţuie justiţia şi s-o lase să-şi urmeze drumul neturburat.

Spuse:

— Aceasta e toată povestea, dragă Costică! Aşa am văzut eu lucrurile, şi cred că am văzut bine. Dacă am făcut să fii mutat aci, tu ştii mai bine decât orişicine că am făcut-o fără nici un interes. Nu ne-am mai văzut de treizeci de ani. N-a stăruit nimeni. Ştiu că nu faci politică. Ştiu că te-ai însurat fără nici un calcul – nici de protecţie, nici de zestre. Ştiu că ai patru copii şi că pentru toţi cheltuielile sunt mari, fiindcă toţi, sau aproape toţi sunt încă în şcoală… Toate acestea le ştiu, şi a fost uşor să le aflu, căci viaţa ta e limpede ca sticla. Şi o dată ce te-am adus aci, m-am gândit mai departe. Trebuie să cunoşti că m-am hotărât să inaugurez o eră nouă în justiţie. Tu să nu mă judeci după aparenţă. Aparenţa poate e uneori în defavoarea mea. Ce-ţi spui? „Ăsta e un om mâncat de politică. Stricat de politică”…

— Cum mi-aş permite să spun asta? ripostă Constantin Lipan cu mare grabă, turtind ţigara în scrumieră şi bucurându-se de cazna ei.

— Nu! Nu! Nu e nevoie să negi. Aşa gândeşti fiindcă aşa gândeşte toată lumea. Dar, dragul meu, aparenţa e înşelătoare!… Pentru mine politica a fost un mijloc, nu un scop. Când eşti în haita lupilor, trebuie să urli ca lupii. Are să te surprindă însă când ţi-oi spune că detest politica. Prin politică, vreau să fac ceva bun şi durabil. Zic prin politică, fiindcă atât în ţara românească de ieri, cât şi în cea de azi, de după război, mai ales în cea de azi, nu se poate altfel. Nu se poate pe altă cale. Vreau să-mi leg numele de o operă de purificare. Vreau să le dau la cap tâlharilor! Tâlharilor de oriunde… Mie îmi este indiferent dacă sunt din partidul nostru sau din opoziţie, dacă fac ori nu politică. Exact cum tu, acum treizeci de ani, n-ai şovăit să-ţi sacrifici prietenul cel mai bun fiindcă aşa îţi dicta conştiinţa, tot aşa îmi dictează conştiinţa şi mie să fac… Numai tu poţi să mă înţelegi! Şi numai în tine pot să am încredere deplină. De

asta te-am chemat… Eşti proaspăt sosit aci, nu-ţi dai poate încă deplin seama de câte intrigi şi de câte presiuni uzează politicianismul chiar în justiţie… Cu oamenii de aci nu mai puteam să încerc nimic nou. De aceea m-am gândit să apelez la tine. Există câteva chestiuni urâte şi grave, de care n-a cutezat nimeni să se atingă. Eu îndrăznesc. Ştiu că aceasta poate să mă coste cariera politică… Nu-mi pasă! Ai să primeşti peste câteva zile delegaţia de procuror general. Te rog s-o primeşti şi te rog fiindcă şi tu, dacă-ţi cercetezi conştiinţa, nu se poate să nu mă înţelegi. Eu nu-ţi cer decât să-ţi îndeplineşti misiunea. Fără nici o rezervă! Fără de nici o restricţie! „Justiţia urmărind crima!” arătă el cu ţigara spre tabloul de deasupra lor. În sfârşit, traducerea acestei alegorii în fapte concrete, în realităţi; nu o făţarnică mistificare a justiţiei, ca până acum. Să sfârşim odată cu toate minciunile! Să începem o eră nouă, ca într-o ţară nouă, cum ar fi trebuit de acum cinci-şase ani… Îmi iau angajamentul să nu intervin niciodată, în nici un fel şi pentru nimeni. Pentru mine nu există nici prieteni, nici legături politice când e vorba de justiţie. Aceasta e tot ce aveam să-ţi spun, şi nu mai adaog nimic, fiindcă ştiu cărui om m-am adresat. Pot considera lucrul încheiat. Nu?

— Mă tem că nu voi corespunde aşteptărilor tale… E o misiune atât de delicată! mărturisi Constantin Lipan cu vorbele înecate în gâtlej de emoţie.

— Lasă modestia, dragă Costică! Te ştiu. Toată cariera ta vorbeşte pentru tine. Nici nu vreau să mai discutăm despre aceasta… Mai bine spune-mi acum, ce-ţi fac copiii? Ai văzut că prin mijloacele mele am aflat şi câţi copii ai. Patru! Desigur, toţi în şcoală…

— Trei sunt în şcoală… dădu informaţii Constantin Lipan, bucuros că există cineva să se intereseze de grijile lui multe şi grele. Un băiat şi o fată, în liceu… Un băiat student la Drept… Iar fata cea mai mare a terminat pensionul şi stă acasă. Viaţa e îndestul de aspră pentru o familie constrânsă să trăiască numai din salariu…

— O ştiu! suspină ministrul, dovedind că participă la aceste necazuri. Dar acum, o dată ce eşti mutat la Bucureşti, lucrurile au să se mai simplifice! Băiatul de la Drept te rog să-l trimiţi la mine… Îmi dai un telefon şi-l primesc zilele acestea. Îi putem aranja o sinecură, ceva, o slujbă uşoară de o oră-două, undeva. Fie aici la minister, fie la Consiliul legislativ!… Iar fata procurorului general n-are să aştepte mult până să se mărite. Îi găsim noi un băiat bun şi cu viitor. Te rog să nu iei în nume de rău faptul că mă amestec cu atâta lipsă de delicateţă în lucruri care nu mă privesc! Aş vrea să mă consideri prieten înainte de toate; iar eu aşa înţeleg prietenia. Te-a supărat francheţa mea?

— Nu domn… Nu, dragă Gicule! Dar îţi spun drept că m-am simţit atât de izolat şi de străin în acest Bucu-reşti!… Viaţa e mult, mult mai scumpă de cum mă aşteptam…

— Şi aci trebuie o mână de fier! aprobă ministrul. O mână de fier, care să stârpească specula! Am un întreg proiect, care ar da roade frumoase şi imediate dacă nu m-aş lovi de interesele colegului de la Industrie şi Comerţ şi de supărarea colegului de la Interne. Politica, dragă Costică, e moartea noastră!

Gică Elefterescu se uită la ceas, cu figura deodată foarte preocupată. Constantin Lipan pricepu şi se ridică,

— Ne-am înţeles, aşadar, dragă Costică! Va fi o surpriză numirea ta. O nedumerire generală. Dar au să vadă!… Săptă-mâna viitoare apare decretul.

— Numai să nu ai o dezamăgire…

— Atâta grijă să nu mă lase pe mine să dorm, dragă Costică! Să găsesc cinci, numai cinci oameni ca tine, şi în doi ani schimbăm faţa ţării! Nu uita, dă-mi un telefon şi trimite-mi băiatul… Pot spune că i-am şi găsit locul lui.

Constantin Lipan ieşi de-a-ndaratele, condus până la uşă de ministru. Apoi Gică Elefterescu se duse la geam şi privi afară, frecându-şi încântat mâinile. Totul era în regulă. Nici n-ar fi visat un om mai potrivit planurilor sale de mult şi răbduriu pregătite.

„Cum de i-a dat în cap imbecilului să-mi trimită telegrama?… se întreba, schimbându-şi inelul de pe un deget pe altul. Te gândeşti că dacă nu era telegrama, uitam cu desăvârşire de existenţa lui şi dădeam peste cine ştie ce canalie”…

De la fereastră păşi la birou şi deschise sertarul, bătând cu palma drăgăstos cele două dosare pe încetul şi perseverent ticluite, încă înainte de a manevra strămutarea sa de la Ministerul Domeniilor la Justiţie. „De aci va exploda surpriza şi aici îşi vor frânge oasele tocmai cei care se ţin mai ţanţoşi şi se socot mai la adăpost! Întâi afacerea Osias-Mladoveanu-Banca Continentală. Pe urmă, celorlalţi, când se vor bucura mai zdravăn, recunoscători că i-am servit, le servesc şi lor afacerea Petrolul-Iordan Hagi-Iordan. Grecul e prea inteligent ca să nu se dea în lături la primul avertisment. Se leapădă de tovarăşi, să-şi salveze interesele lui. Şi mi-i trimite pe toţi la năvodul lui Costică Lipan… Ăsta, cu dreptatea şi conştiinţa lui, e în stare să-şi vâre pe tată-său şi pe mamă-sa la puşcărie!… Dacă nu exista, trebuia inventat!”

Iar Gică Elefterescu, ministrul cel serviabil şi atoateîmpăciuitorul, eternul Gică, indispensabilul Gică şi inofensivul Gică, avu un rânjet pe care nimeni nu i l-a văzut niciodată, ridicând ochii la copia tabloului alegoric din perete: Justiţia urmărind crima.

În stradă, Constantin Lipan, Incoruptibilul, roti ochii, încă buimaci de emoţie. Apoi intră la o cofetărie să cumpere prăjituri şi o modestă butelie de lichior, pentru a sărbători în familie cu tot fastul această primă şi neaşteptată victorie a dreptăţii, în ţara atâtor nedreptăţi.

P A R T E A A D O U A.

FOAMEA

— Vreau o bucată grasă şi bine friptă. Ai înţeles, mă urâtule? întreabă domnul care avea totdeauna aceeaşi masă rezervată în fundul restaurantului, lângă orchestră.

— Ştiu eu ce vă place dumneavoastră! făcu chelnerul, şi alergă, purtând farfuriile deşarte cu o supleţe de acrobat.

Domnul răspunse unui salut din dreapta şi mai salută pe cineva din stânga. Căci era un domn foarte important. De aceea, şi din alte pricini, surâdea fericit şi voios.

Deodată, bunăvoia se întunecă. Cu glas înecat de mânie, se răsti la un bătrân care cutezase să-i întindă un pachet de cărţi poştale ilustrate, cu vederi:

— Ce e cerşetoria aceasta? Nici aci nu putem scăpa de cerşetori? La muncă, domnule, la muncă!

— Adevărat! încuviinţă vecinul din dreapta, vorbind peste masă. Ar trebui să se ia măsuri, domnule senator. A devenit un scandal cu cerşetorii aceştia în haine negre…

— Băiete, n-am să aştept un ceas friptura! Am spus grasă şi bine friptă! Şi daţi individul acesta afară!

Bătrânul se strecură ruşinat printre mese, cu micul lui pachet sărac şi inofensiv. Era un bătrân încovoiat de spate, cu straiele roase dar periate, cu ochii trişti şi cu mâini tremurătoare: şi nu părea un cerşetor de profesie. Ochii cerşetorilor de profesie nu sunt niciodată atât de trişti.

La colţul bulevardului, un pui de ţigan, cinchit într-un palton prea larg, bătea frenetic cu cleştele în tava fierbinte:

— Castanele! Poftiţi castanele! Faine castanele!

Sabina se opri să-i facă alişveriş. Mută de pe un brat pe celălalt cureaua patinelor şi aşteptă restul. Ana Lipan, care nu observase, mergea înainte şi, crezând-o alături, vorbea mai departe, gesticulând cu mâna înmănuşată. Când se uită, mirându-se că nu obţine răspuns, descoperi cu surpriză că se adresa unui domn cu ochelari şi căciulă brumărie. Domnul călca într-un pas, ascultase fără voie şi salută, râzând sub mustăţile cu chiciuri de ger.

— Pardon! îi întoarse spatele Ana Lipan, ofensată.

Domnul trecu mai departe fără să se supere. Ana îşi descărcă toată indignarea pe Sabina, care sosea cu punga de castane purtată în sus ca un trofeu.

— Ce însemnează aceasta, Sabino? Mă faci să vorbesc singură cu toţi indivizii… N-am să mai merg niciodată cu tine! Ce ai acolo?

— Castane! răspunse triumfal Sabina.

— Poftim! Ai devenit imposibilă! Ce apucături mai sunt şi acestea, să cumperi pe stradă castane, ca băieţii de prăvălie?

— Sunt delicioase, Annie! Nu iei şi tu? o invită cu intenţie pacifică Sabina.

Annie strâmbă din nas. Cine a mai văzut-o oare pe dânsa vreodată mâncând castane pe stradă?

Sabina strânse din umeri la acest refuz:

— N-ai decât! Când strâmbi aşa din buze, parcă eşti Boţocan când musteceşte…

— Am să te spun lui maman. Nu te mai iau niciodată cu mine. Mă compromiţi…

— Şi eu am să te spun lui maman că acostezi pe stradă domni cu căciulă brumărie… Să văd, cum ai să te explici?… Mai bine ia o castană şi hai să ne împăcăm, Annie!

— Lasă, că ajungem acasă şi mai vorbim noi, domnişoară! ameninţă Ana.

— Sigur că o să ajungem. Şi sigur că o să mai vorbim… Eu nu-s ca tine, să stau înţepată toată ziua, fiindcă m-a respins aşa de brutal un domn cu atât de superbă căciulă brumărie…!

Ana o fulgeră cu privirea. Sabina nepăsătoare începu să dezgheoace coaja unei castane, muşcând din fructul făinos, parfumat şi cald.

În aerul aspru al iernei, mirosul era însă mai aţâţător. Ion Ozun, care asistase la scenă rezemat de vitrina Librăriei Alcalay, simţi o năvalnică ameţeală împăienjenindu-i privirea, fără nici-o drojdie de energie şi nici un disponibil de tinerească voie bună, ca să se bucure de pitorescul episodului.

Se împliniseră de aseară patruzeci şi opt de ore de când nu mâncase. Devenise aerian. Iar când mulţumea cerului şi

misterioaselor legi ale sucurilor gastrice că stomacul, descurajat de atâta aşteptare, se îndurase să-şi descleşteze gheara dureroasă a foamei, mirosul acesta cald şi pofticios îi stârnise din nou lihneala aţipită. Se uită cu ciudă la copila în sveterul alb de lână, cu patinile atârnate pe braţ şi cu obrazul îmbujorat de frig. Nu recunoştea sora studentului din noaptea când a sosit în Bucureşti şi când trenul se oprise aproape de intrare în Gara de Nord, fiindcă strivise sub roţi o necunoscută. Vedea numai o odraslă alintată de oameni sătui şi o înglobă în aversiunea lui de flămând.

— Castanele! Faine castanele!

Măcar cinci lei de-ar găsi într-un fund de buzunar, o hârtie ruptă, preţul unei jumătăţi de pâini!

— Calde castanele! Faine castanele!

Stăruitor, mirosul fructelor coapte se înălţa din cuptorul improvizat. Alţi trecători se opreau, aşteptau rest, porneau ţinând cornetul între degete şi schimbau mâna când se frigeau prin hârtia subţire.

Ţigănuşul îşi dogorea la jăratic palmele roze, ca palmele de maimuţă ori de senegambez. Cu o ascuţime precoce, ştia cărui trecător să-i reteze mersul grăbit.

— Coapte castanele! Faine castanele!

Ion Ozun se mută din acest loc al supliciului.

Porni în sus, pe Calea Victoriei. Bătu talpa mai apăsat, să-şi dezmorţească vârful degetelor în pantofii pirpirii.

Nu avea ochi pentru frumuseţea acestei dimineţi senine de iarnă, cu cerul sticlos şi cu văzduhul deodată purificat. Nici pentru trecătorii curgând împotrivă-i: bărbaţi înfăşuraţi în blănuri, femei râzând şi vorbind sonor. În privirea dilatată de tortura foamei, ca într-un început de delir, se perindau ciudat şi spasmodic numai oameni sătui, sătui, sătui…

Prin uşa băcăniilor cu aperitive, când se căsca să primească înlăuntru un client vânăt de ger, năvălea miros de peşte şi de cafea, de şuncă şi de măsline, de costiţă afumată şi de portocale; mirosul băcăniilor din belşug îndopate cu toate trufandalele culese din toate unghiurile lumii. La

„Dragomir” atârnau iepuri şi fazani cu picuri de sânge îngheţat în nări. Un coş de crevete. Un snop de banane. Castraveţi verzi şi struguri de Constantinopol. O langustă vie, ca o reclamă de văpsea lăcuită, mişcându-şi mustăţile uriaşe. Şi fructe bizare şi aurii de tropice, culcate delicat în sicriuşe fine de papură, pe căpătâi capitonat.

Ion Ozun vedea cu stranie limpezime bărci fugărind pe oceanul brumos bancurile de sardele; plantatori cu pălării conice supraveghind negri cu încărcate coşuri pe umeri; un vânător cu puşca la ochi, în codru nins de brad; vapoare şi gări, fabrici şi orezării inundate, tot tumultul planetei, cu porturi şi hamali, cu hale imense şi cu abatorii, cu uscătorii de fructe şi acvarii de păstrăvi, cu minusculi ar-buşti de mirodenii şi cu moruni giganţi atârnaţi în cârlige; tot ce fauna şi flora celor cinci continente oferă în pământ, pe pământ, în apă şi în văzduh; tot ce oamenii celor cinci rase cară de sub toate latitudinile, încarcă, vânează, pescuiesc, cultivă cu savante rafinamente şi adună pentru belşugul acesta al rafturilor de băcănii. Fiecare cutie, fiecare ladă, fiecare sac a călătorit din alt capăt de lume ca să ajungă aci şi să-i aţâţe nările şi privirea flămândă. Niciodată n-a cugetat ce univers variat şi pitoresc poate încăpea într-un raft de prăvălie. Şi mai ales ce univers savuros!

Există fericiţi care găsesc o pungă în zăpadă. Alţii, pe care îi caută cu telegramele o moştenire. Există şi acei care-au învăţat curajul să ceară.

Un băiat cu şorţ alb aleargă cu două franzele rumene şi calde în braţe. Este oare un parfum mai ameţitor ca mirosul de pâine caldă? Când o frângi în două, se înalţă un abur copt şi bun, cum n-a urzit încă divinitatea nicăiri un fruct cu aromă mai dulce. În câte case, în câte mii de case din acest Bucureşti nu se află astăzi bucăţi de pâine aruncate la gunoi? Bucăţi mari de pâine, felii abia atinse. Ei mâncau acasă, la mătuşa lui, care l-a crescut, numai pâine neagră. Poate fi ceva mai bun ca o felie de pâine neagră cu unt? Felia de dimineaţă, înainte de a pleca la şcoală. Bătrâna îl

învăţa întotdeauna să nu arunce firimi-turile în foc, fiindcă e păcat. Le semăna în prag, pentru păsările cerului. O dată a înşelat-o. Îl trimisese să arunce rămăşiţele afară. Era ger ca acum şi era noapte. Îi era frică şi-i era frig. A ieşit în antreu cu pumnul de fărâmituri, s-a prefăcut că deschide uşa de-afară, dar le-a azvârlit în gura sobei din săliţă. Îndată s-a împrăştiat un miros de pâine arsă, parcă pentru a dovedi fără întârziere că nici un păcat nu poate rămâne ascuns. A închis repede uşa şi a început să vorbească vrute şi nevrute, ca să abată atenţia bătrânei în altă parte.

Bătrâna a ridicat ochii de pe împletitură, şi o clipă ingliţile au stat.

— Nu-ţi pare ţie, Ionel, că miroase a pâine arsă?

— Da' de unde! a minţit fără să roşească, adulmecând cu nările ca un căpău. Ţi se pare matale…

I-a spus Ionel. Îi spunea Ionel.

Acum nicăiri nu mai e nimeni să-i rostească numele cu o dezmierdare chiar când îl mustra. Acum e cel mai singur om din acest oraş. Cel mai singur şi cel mai flămând, cum nici cerşetorii în zdrenţe nu sunt. Niciodată n-a crezut că într-adevăr se poate muri de foame. Unchiu-său, Tăsică, grefierul, îl povăţuia amărât: „Lasă, măi băiete, prostiile acestea cu scrisul şi cu alte năzbâtii, că ai să mori de foame cu ele! Mai degrabă învaţă un meşteşug sau oploşeşte-te într-o slujbă…!”. Atunci zâmbea cu dispreţ de asemenea idei nătângi ale unui biet moşneag înapoiat. Acum i-a pus şi bastonul lui amanet; bastonul cu cap de raţă sculptat în fildeş. A vândut tot, a amanetat tot: ceasul, rândul celălalt de haine, cărţile; tot pe ce a putut căpăta un ban. Iar de două zile rabdă de foame; alungat de foame din bursucăria lui chir Panaioti de gerul care i-a îngheţat şi cerneala în călimară, şi în nădejdea că printr-o minune cineva ar mai putea avea nevoie de manuscrisele lui, de braţele lui, de puţina lui învăţătură. Gândeşte: „Printr-o minune”… Şi într-adevăr a început să-i pară că numai o minune mai poate curma vraja aceasta rea… Cât a avut lemne, cel puţin se

aşeza la scris până în miezul nopţii. Când s-au terminat, zăcea zgribulit în aşternut… Crăciunul l-a făcut cu banii de pe hainele vândute. Anul nou, cu un singur pol căpătat pe baston – atât i-a dat, şi poate i-a dat cămătarul şi-atâta numai fiindcă îi citise în ochi implorarea deznădăjduită. Au şi cămătarii uneori inimă! Sau poate că bastonul preţuia înzecit, ca o autentică piesă de muzeu pentru colecţionari. Măcar de n-ar fi dăruit în mod stupid colecţia lui de timbre poştale, împărţind-o tuturor plodurilor din mahalaua lui înainte de plecare, ca să nu-l uite…

Bică Tomescu e în turneu; de acolo-i trimite cărţi poştale ilustrate cu voioase salutări de la chefuri şi cu semnăturile necunoscute ale altor voioşi comeseni. Mirel Alcaz, abia întors de la congrese şi conferinţe peste hotare, l-a amânat din nou. Toate revistele i-au primit cu indiferenţă manuscrisele, poftindu-l să treacă peste o săptămână ori două. Mai sunt cinci zile şi expiră chiria. Atunci chir Panaioti îi va scoate lădiţa cu restul de rufe în stradă şi nu-i mai rămâne decât să degere culcat într-un vagon la triaj ori pe o bancă în Cişmigiu, cum mor vagabonzii.

Un claxon de automobil îl alungă pe trotuar.

În maşina închisă recunoscu pe bancherul Alfred Goldman, Fredy, alături de soaţa cu părul roşcat, cuibărită în blană scumpă şi caldă. Râdea de ceva şi amândoi erau bucă-laţi, rotunzi, albi şi graşi; de o grăsime respingătoare. De o prosperitate animalică şi nesimţită. Aşa cum sunt acum toţi trecătorii care-l împing, îl ghiontesc, îi aruncă priviri duşmănoase ori nepăsătoare în goana lor biciuită de ger.

Când a sosit aci, în hotărârile lui naive şi tinere, voia să-i cucerească pe toţi, uimindu-i. Să le zguduie nepăsarea cu scrisul lui, cu lumea adusă de el, care avea să le îmblânzească omenia, învăţându-i să vadă tot ce poartă viaţa cu ea, nedrept, dureros, monstruos… El nu ura atunci pe nimeni, fiindcă în fiecare seamăn descifra o suferinţă secretă. Scrisul lui şi-l voia ca un balsam vindecător. Şi dacă avea să cucerească tot ce-l mânase aci: nume, glorie şi bani,

cucerirea şi-o imaginase cu o luptă vitează şi gra-ţioasă, după care se va întoarce surâzând ca un şampion de scrimă, să mulţumească aplauzelor de sus şi de jos.

Acum ar fi vrut o biruinţă sălbatecă, numai ca să-i îngenunche pe toţi, să le arunce în faţă tot dezgustul şi să-i biciuiască şuierător pentru nesimţirea lor de sătui. Cu dureroasă surpriză învăţa să dispreţuiască şi să urască. Foamea îi încleşta pumnii în adâncul rece al buzunărilor.

La palat ceasul arăta unsprezece, Se întoarse grăbit, ca un om care şi-a amintit ceva, ca să nu pară că hoinăreşte fără nici o ţintă precisă după ce străbătuse de şase ori acelaşi drum. În faţa hotelului „Continental" se hotărâse să intre şi să se încălzească în hol.

Întrebă portarul la întâmplare:

— Domnul Constantinescu, de la Botoşani, e în cameră?

Portarul nu mai cercetă tabloul cu chei:

— Nu trage la noi nici un domn Constantinescu de la Botoşani… Poate vreţi să spuneţi Dimitrie Constantinescu de la Craiova, un domn înalt cu barbă? Sau poate domnu deputat Armand Constantinescu de la Giurgiu…

— Nu, nu! stărui cu toată convingerea Ion Ozun. Constantinescu de la Botoşani… Mă mir că n-a sosit. Uite, mi-a scris aci şi mi-a dat întâlnire!

Spre deplină argumentare, pipăi un plic din buzunar şi păru foarte contrariat de această inexactitate a domnului Constantinescu de la Botoşani.

— Poate soseşte acum!… se dădu cu părerea portarul binevoitor. Este un tren de Moldova la douăsprezece. Treceţi mai târziu…

Ion Ozun se arătă foarte încurcat şi, ca după o complicată chibzuială lăuntrică, decise:

— Mai bine aştept! N-aş vrea să-l scap.

— Poftiţi! arătă portarul jilţurile de pai, şi se întoarse la condicile sale.

— Uf! răsuflă Ion Ozun, alegând scaunul cel mai aproape de calorifer şi instalându-se picior peste picior.

Căldura îl cuprinse îndată şi îndată văzu existenţa mai trandafiriu.

Coborau şi urcau, intrând şi ieşind, pasageri grăbiţi. Alţii se strângeau într-un colţ să şoptească:

— Ia-l pe Horoviţ şi mergi numaidecât la minister… Vezi, urmăreşte hârtia până la ieşire! Şi nu dai banii decât când ai ordinul la mână. Altfel, te-ai ars!

O doamnă intră încărcată de pachete şi, după ce le lăsă portarului, se aşează pe jilţul din faţă, începând să ronţăie pastile de ciocolată dintr-o cutie rotundă. Ion Ozun o privi cu un început de sfârşeală. Doamna surâse cochet, socotind privirea un omagiu adus frumuseţii sale planturoase.

„Are un cap de cafea cu lapte”, gândi Ion Ozun cu dezgust. Nu ştia unde a citit aceasta foarte de curând. Dar recunoscu că autorul observaţiei avea toată dreptatea. Există într-adevăr o mutră specială a femeilor care se hrănesc cu cafea cu lapte. Molâie şi fără caracter. Lui nu i-a plăcut niciodată cafeaua cu lapte. Dar, ca niciodată, imaginea unei ceşti de cafea cu lapte, răcită şi cu pieliţa creaţă deasupra, în loc să-i apară respingătoare, îi scurmă stomacul cu unghii de fier.

Doamna cu pastile de ciocolată surâdea suav. Îşi scosese oglinda, roşul şi pudra, renovându-şi faţada.

Ion Ozun o privi asasin.

— Ce faci aici, bre Ozun, bre?

Înainte-i se propti bucuros Talica Anastasiu, avocat din urbea lui, numit de concetăţeni „Talica Găliganul” din pricina staturii şi „Talica Incident” din pricina măiestriei de chiţibuşar al procedurei. Era voios şi purta subsuoară un ghiozdan doldora.

Ion Ozun rosti cu glas de agonie:

— Ce să fac, coane Talica? Aştept pe cineva.

— Ei bravo! Te-nvârţi, ai?

Economisind vorba, Ion Ozun făcu un gest modest, adică: „aşa şi-aşa”.

— Ei bravo! Bravo ţie! Ţi-am spus eu că nu făcea pentru tine să te pierzi în porcăria noastră de târg… Va să zică îi tragi la gazetă zdravăn… făcu dintr-un ochi complice, fiindcă ştia că Ion Ozun a plecat din urbea natală să-şi facă o strălucită carieră în presă.

— Mnde! repetă Ion Ozun gestul care însemna „aşa şi-aşa”.

— Ei, ca la început, înţeleg perfect!… înţelesese şi asta Talica Incident. Dacă nu curge, pică! Până ce prinzi cheag… Astăzi cu gazetăria se câştigă bune parale… Nu mai fă pe modestul! Parcă te văd mâine-poimâine că nu-ţi mai ajunge nimeni nici cu prăjina la nas… Şi pe cine aştepţi?

— Un prieten, care trebuie să vie din moment în moment… afirmă cu toată convingerea Ion Ozun mai mult la adresa portarului decât pentru cel care întrebase.

— Ei bravo! La revedere atunci… Şi de la uşă, întorcându-se pe jumătate: Păcat că nu eşti liber… Te-aş fi invitat să iei dejunul cu mine, să-ţi mai spun câte ceva din târgul nostru, să le pui la gazetă. Trebuie dat la cap briganzilor!

Spuse şi trânti uşa.

Ion Ozun rămase în jilţ, neclintit, ca un condamnat ia electrocutare pe scaunul de execuţie.

Aceasta nu şi-o mai imaginase! Îi venea să alerge după celălalt, să-i mărturisească fără înconjur că nu aşteaptă pe nimeni, că n-a aşteptat niciodată pe nimeni sau că renunţă la întâlnirea cu prietenul închipuit numai ca să afle ştirile senzaţionale din urbea natală şi mai ales să nu refuze invitaţia la masă.

Dar Talica Găliganul, zis şi Incident, era departe, şi Ion Ozun nici nu ştia măcar la ce restaurant ia dejunul, ca să dea peste dânsul ca din întâmplare.

„Sunt un idiot! se mustră de unul singur. Un imbecil. Niciodată n-am să fac vreo ispravă în viaţă. Idiot! Triplu, cvadruplu idiot…!”.

Apoi, ca să se răcorească, autoritar ca la dânsul acasă, strigă la un domn care intrase împingând uşa cu piciorul şi

lăsând-o întredeschisă:

— Uşa, domnule, uşa!

Domnul, docil, se întoarse şi închise uşa. Ion Ozun văzu în acest simplu fapt dovada că pentru a fi ascultat e nevoie numai să ceri sau să porunceşti cu îndestulă autoritate. Descoperirea îi dădu curaj. Va merge la Mirel Alcaz, va merge la Teofil Steriu şi va pretinde ceea ce până acum ceruse modest şi timid.

Căldura caloriferului îl dezmorţise. Se dădu mai aproape, să înmagazineze o ultimă provizie de calorii; iar când îşi simţi spatele destul de dogorit, se ridică.

— Nu mai aşteptaţi? ghici portarul. Dacă soseşte domnul Constantinescu îi spun că l-aţi aşteptat. Numele dumneavoastră?

— Nu importă! vorbi cu siguranţă Ion Ozun. Destul să ştie că l-am aşteptat… are să-şi închipuie el cine!

Ion Ozun trecu pe lângă doamna cu pastilele de ciocolată fără să-i arunce nici o privire. Ieşi, lăsând în urmă uşa deschisă.

Gerul îl întâmpină cu un asalt de înţepături acide. Înteţi paşii. Mergând în acelaşi ritm repede şi bătăios, recapitula anticipat conversaţia dintre el şi Mirel Alcaz, dintre el şi Teofil Steriu. Totul îi păru din nou simplu şi realizabil. Secretul era acesta: să pretindă, nu să ceară milog.

La ziarul unde lucra Mirel Alcaz, unul din oamenii de serviciu îi deschise uşa de la sala de aşteptare. Îl cunoştea şi ştia pe cine caută. Îl cunoşteau acum toţi, de când tot stârcea pe la uşi.

— Domnul Alcaz e în conferinţă cu domnul director. Când termină, vă anunţ.

Sala de aşteptare era tixită ca o anticameră de minister. Ion Ozun se aşeză lângă un omuleţ bărbos ca un gnom şi gânditor ca un inventator nefericit ce era. Îl cunoştea şi pe acesta. Îl întâlnea întotdeauna prezent la aceleaşi ore. Se recomandase odată şi-i povestise necazul. De treizeci de ani născocea tot soiul de lucruri importante şi simple; de trei-

zeci de ani colecţiona brevete, şi nimeni nu voia să i le ia în seamă. Frâne de tren, îngrăşăminte chimice, substanţe care fac pânza incombustibilă, aparate de ras automat, tocuri de scris cu două cerneli – apeşi butonul aici, scrie cu roşu; apeşi dincoace, curge din rezervor cerneală albăstrie, mingi care nu se pot sparge; secerătoare-plug şi elicopterul care n-are nevoie de teren pentru aterizaj; treizeci de bre-vete în treizeci de ani nu împiedicau mulţimea obtuză şi oarbă să are tot cu plugurile vechi, să scrie tot cu tocurile lor imperfecte, să se urce în trenurile care se sfarmă în accidente cum se turtesc cutiile de chibrituri sub talpă. De un an descoperise că o fabrică de arme germană i-a „furat” invenţiunea lui de puşcă automată, şi de atunci nu se găsea un singur om de curaj să protesteze şi să dea pe faţă tâlhăria.

— Toţi sunt vânduţi, domnule! Pe toţi i-a cumpărat! îl încredinţase maniacul pe Ion Ozun în şoaptă, privind pe furiş, să vadă dacă nu-l ascultă vreun spion cumpărat de duşmanii coalizaţi împotriva lui.

Acum inventatorul nenorocos şi bărbos era cufundat în gânduri, sugând un capăt de havană stins, iar Ion Ozun se bucură că nu va fi silit să-i asculte descripţia unei alte născociri, care-ar schimba într-un singur an faţa lumii.

Se aşeză şi privi tovarăşii de aşteptare. Erau înalţi şi scunzi, bătrâni şi tineri, zdrenţăroşi şi eleganţi; unii fumând, alţii citind ziare, unii însemnând o notă pe foaie de hârtie îndoită pe genunchi, alţii puricând cu mare atenţie planisfera cu direcţia alizeelor şi musonilor agăţată, nu se ştie de ce, în perete, ca în sala de aşteptare a unei companii de navigaţie; toţi respirau un aer greu, în care îşi dăduseră întâlnire toate miasmele, de naftalină şi de violete, de blană şi de pudră Coty, de sudoare şi lac de unghii, de stofă plouată şi de trabuc, de cerneală de tipar şi pastile de mintă.

Leşinul de la stomac îi împăinjeni din nou privirea. Se temu să nu cadă şi cu o încordare se ridică. Nu mâncase de

două zile pe a treia, şi totuşi îi venea să verse… Îl înspăimântă gândul unei scene absurde: el lungit la pământ, toţi agitându-se în jurul lui, dând sfaturi, deschizându-l la gât şi frecţionându-l, chemând Salvarea… Dacă l-ar descheia, i-ar găsi cămaşa murdară. După asemenea spectacol n-ar mai putea intra niciodată aci. L-ar crede epileptic, sinucigaş, simulator, cine ştie ce!… Nimeni nu şi-ar închipui că e singurul om din Bucureşti care n-a mâncat de aproape trei zile şi care nu are un singur leu în fundul unui buzunar, măcar o monedă turtită, ciocănită şi scoasă din uz.

Silindu-se să calce drept, ieşi în antret. Ceru servitorului un pahar cu apă. Apa îi căzu bulgăr de gheaţă în stomacul gol. Dar îl învioră. Servitorul aştepta poate bacşiş, căci nu se mişca, ţinând paharul deşert pe tavă.

Ion Ozun îşi hotărî să-l copleşească în fiecare zi cu bacşişuri princiare, când va intra şi el în angrenajul acestei uzine în care se fabrică opinia publică; atunci când va avea şi el un birou separat, cu telefon de masă, când îl vor aştepta şi pe el inventatori nenorocoşi cu fruntea genială sau femei cu unghiile lăcuite cu oja care miroasă a sirop de zmeură. Se căută în buzunar şi făcu foarte surprins:

— N-am mărunte acum… cum te cheamă?

— Neculai…

— N-am mărunte, Neculai!

— Lăsaţi, spuse omul cu tava.

Pe urmă, tot el, binevoitor:

— Poate mai bine vrei să aştepţi în birou la domnul Alcaz. Nu-i nimeni la dumnealui.

— Tocmai asta voiam să…

— Poftiţi după mine!

Cel dintâi lucru care-i atrase privirea în biroul lui Mirel Alcaz fu un serviciu de ceai cu paharul golit. Când rămase singur, pipăi ceainicul. Era cald încă. Îl clătină. Mai clincheti ceva pe fund. Se mai afla şi un pătrat de zahăr. Îl puse în gură; dădu restul de ceai călduţ pe gât. Şi numai după

aceea se aşează să aştepte, sugând bucata de zahăr, fără grabă, ca să dureze cât mai mult.

O înghiţi în silă, înecându-se cu o mişcare din gât ca struţul, când uşa se deschise. Dar glasul dinlăuntru chemă:

— Încă ceva, Alcaz…

—.ordin, patroane!

Uşa rămase întredeschisă. Ion Ozun ascultă fără să vrea dialogul dintre „patron” şi Mirel Alcaz.

— Urmăreşte chestia Osias-Mladoveanu-Banca Continentală. E vorba să-i aresteze… Ai aflat ceva nou?

— L-am sondat pe Gigă Elefterescu. Imposibil să scot ceva de la el, patroane.

— Hm! mormăi contrariat glasul directorului. Nu pricep jocul lui Elefterescu. Ce interes are să provoace un scandal acum, după ce abia a scăpat guvernul atât de ieftin pe chestia împrumutului?

— Interesele pot fi multe, patroane!… Gică Elefterescu arată prea vesel ca să nu pregătească vreo farsă urâtă. Când l-am întrebat, a strâns din umeri. „Dragă Mirel! îmi spunea, eu las Parchetul să-şi facă datoria. Nici nu vreau să mă amestec. Şi voi la ziar puteţi tipări tot ce ştiţi, ce aflaţi, ce adulmecaţi, ce presupuneţi. Nu mă supăr”… Prea insista să dăm publicitate scandalului ca să nu intre şi aceasta în calculele lui…

— Aceasta-i mai prost! rosti tot atât de contrariată vocea patronului. Cu Osias sunt prieten. Mladoveanu a servit întotdeauna gazeta. Iar de Banca Continentală ne leagă interese. Nu-i putem arunca peste bord până ce nu aflăm ce urmăreşte Elefterescu… Poate e numai o manevră de intimidare. Îl strânge în chingi ca să obţină cine ştie ce…

— În orice caz, cu procurorul acesta general are să-i fie greu să dea îndărăt chiar când o vrea. Lucrează turceşte!

— Cine e, în definitiv, acest Lipan?… Eu nu pricep de unde l-a scos! se miră glasul directorului.

— Un ciufut! Un tip de provincie. Trebuie să fie un ambiţios care vrea să-şi facă rapid cariera. N-ar fi de mirare

să-l vedem deschizând două-trei afaceri scandaloase ca să-şi facă atmosferă şi pe urmă să-şi dea demisia, să se înscrie la ţărănişti ori la averescani şi să se apuce de politică la toartă. Am mai văzut noi virtuoşi d-ăştia.

— Ca Bancea…

— Ca Bancea, şi ca Ionescu-Ialomiţa, şi ca Drugan… Sunt, slavă Domnului, destui!

— Oricum ar fi, un lucru te rog, Alcaz! Cea mai mare prudenţă… Nu trebuie să facem nici jocul lui Elefterescu, dar nici să ne angajăm prea mult pentru Osias-Mladoveanu -Banca Continentală. Navigăm între două ape, până vedem care barcă trage la fund. Iar despre acest Lipan, nici un cuvânt. N-avem nici un interes să-i servim publicitate gratuită.

— Zis şi făcut, patroane!

Paşii lui Alcaz se apropiară de uşă. Dar glasul directorului îi chemă din nou înapoi. De astă dată mai ridicat şi mai sever:

— Alcaz…!

—.

— Voiam să evit o chestiune penibilă. Însă mă sileşti a treia oară să-ţi spun, fiindcă văd că se repetă a treia oară. Tu ai dat reportajul cu remanierea lui Goancea de la Domenii?

— Eu… adică… în sfârşit, eu… sună, imperceptibil şo-văind, glasul lui Alcaz.

— Adică?… Adică l-ai adus la gazetă confecţionat gata de Tomulescu, care-i vânează portofoliul. La mine nu merg astea! Tot reportajul e inventat. Şi e inventat idiot! Întâi, ai făcut un tort 20 gazetei. Pe urmă, altul mie, personal. Ştii bine că Goancea e văr cu nevastă-mea şi nu mai era nevoie să ţi-o spun că trebuieşte menajat. Nu te întreb cât ai încasat de la Tomulescu. Înţeleg afacerile voastre, dar totul are o limită. E a treia oară când se întâmplă. A patra oară să ştii că…

— Dar, patroane… protestă glasul lui Alcaz cu un accent vinovat şi umil, pe care Ion Ozun nu şi l-ar fi închipuit de la

un om cunoscând atâta lume, tutuind atâtea celebrităţi şi împărţind cu atâta graţie atâtea zâmbete şi saluturi.

— Nici un patron! Eu nu permit să vă faceţi în casa mea toate mendrele! Eu sunt stăpân, şi dorinţa mea trebuie să fie ordin! Aceasta e! tună glasul directorului, punctând încheierea cu un pumn în birou.

Spre surpriza lui Ion Ozun, Alcaz rămase mut dincolo de uşă.

— Ce mai aştepţi? Am terminat… Şi a patra oară, sistemul meu: Pălăria şi bastonul, adio şi n-am cuvinte! Eu n-am nevoie aci de intriganţi. Vezi acum de-mi fă una la fel cu Osias-Mladoveanu…

Intrând, Mirel Alcaz făcu o mişcare de surprindere neplăcută când dădu cu ochii de Ion Ozun. Începea să-l plictisească prezenţa aceasta stăruitoare. Se întreba dacă va fi auzit ori nu, prin uşa întredeschisă, cuvintele răstite ale directorului.

— Tot pe aci? interogă cu răceală.

— Tot!… Crede că m-am săturat şi eu…

— Ce pot să-ţi fac, mon cher ami? N-ai noroc, şi pace! Prăvălia noastră e complectată. Chiar azi am vorbit cu patronul. Ai auzit cum zbiera? El vrea să suprime locuri, nu să mai facem angajamente… Ţi-am spus singura soluţie, dacă-ţi convine. Lucrezi trei-patru luni fără salar, de încercare. Mai pe lângă secretariat, mai pe lângă reporterii ceilalţi. Dacă te afirmi şi te impui, au să te tragă ei de mânecă.

— Puteai să mă previi de aceasta de la început. Am pierdut timpul! se plânse Ion Ozun.

— Puteam… Multe puteam! Uite ce e, şi să ne lămurim. Întreabă pe toată lumea. Eu sunt omul cel mai serviabil cu putinţă. Nu mi s-a adresat nimeni să plece nesatisfăcut… Ai văzut cum te-am primit. Dar nu mai înţeleg ce vrei dumneata! Gazetar din pământ nu te pot face! E un meşteşug care trebuie învăţat. Te-am rugat să aştepţi. Până una-alta, ţi-am spus să mergi cu mine la Interne. Îţi făceam

rost de câteva mii de lei de la O. P., ca să ai un fond de rezistenţă. Ai refuzat.

— Nu ceream pomană.

— Aceasta nu-i pomană… Toată lumea ia de la O. P.

— Vreau să muncesc cinstit, domnule Alcaz! Eu am apelat la dumneata numai ca să-mi dai ocazie să muncesc şi să arăt la ce sunt bun.

— Foarte frumos! Foarte onorabil! Foarte lăudabil! Cu singura rezervă că eu nu sunt un oficiu de plasare.

Mirel Alcaz trase înainte blocul de hârtie şi începu să scrie, arătând astfel că a încheiat discuţia. Scriind şi şter-gând, nu-şi putea alunga întrebarea, iritantă ca un bâzâit de viespe când dă târcoale: „Cine i-o fi suflat patronului povestea cu Tomulescu? Există, desigur, în redacţie, o canalie care mă lucrează.” Ion Ozun simţi lacrămi în ochi şi întoarse capul spre fereastră, ca să le ascundă. Când privirea îi fu uscată, îşi luă ziua bună.

— În orice caz, te rog să mă ierţi că te-am deranjat de atâtea ori…

— Fără supărare! rosti Mirel Alcaz, scriind înainte, cu fruntea plecată.

Iar când uşa se închise, sună. Porunci servitorului:

— Neculai! De câte ori mai vine domnul acesta care a plecat, spui că nu sunt aici. A început să mă plictisească individul! Ai înţeles? Ziua, noaptea, seara, oricând – sunt plecat! Ai înţeles?

— Am înţeles.

Ion Ozun se opri în stradă, nehotărât încotro să apuce. Un vânt subţire şi tăios începuse să spulbere zăpada fină. Era ora mesei. Trecătorii se răsuceau în călcâiul şoşonilor, întorcând spatele vântului, purtând pachete, făcând semne automobilelor să oprească. Din uşa unui restaurant potopi miros de mâncări calde. Mai aţâţător decât toate, miros de varză prăjită. Se rezemă de perete. O ţigancă, încotoşmată în trei rânduri de boarfe, întinse ghearele vinete:

— Fă-ţi pomană, boiarule… Numai doi lei, boiarule, că mi-a murit hun cophil…

— Lasă-mă! N-am!

— Auoleo, zgârcit mai heşti, urâtule…

Ion Ozun porni împleticindu-se, cu senzaţia că nici oamenii, nici clădirile n-au relief înainte-i. În ultimele două luni mai răbdase de foame câte o jumătate de zi, câte o zi chiar; niciodată atât ca acum. Diseară se împlinesc trei zile de când a băut ultimul ceai cu patru, nu, cu şase chifle. Se uita şi chelnerul curios. Restul de apă caldă golit adineauri din paharul lui Alcaz şi pătratul de zahăr i-au aţâţat foamea mai crunt. Îl îndeamnă gânduri absurde: să intre într-un restaurant, să se aşeze la masă, să mănânce zdravăn şi pe urmă să spună că a uitat punga acasă… Pa-tronii de restaurant au tot interesul să evite un scandal. Dar pentru aceasta e nevoie de curaj, şi el şi-a sleit tot curajul.

Se târî de la un hotel la altul, căutând domnul imaginar, Constantinescu, de la Botoşani. Se încălzi astfel la toate hotelurile care aveau hol cu jilţuri confortabile şi calorifer. Cu o ameţeală care-l făcea să calce împleticindu-se şi să se bâlbâie ca după o noapte de băutură, inventă alţi prieteni iluştri şi inexacţi la întâlnire: Grigore Alexandrescu, Vasile Cârlova, Veniamin Costachi, St. O. Iosif. În unele holuri aţipea de-a binelea, toropit de căldura uscată.

Aşa îl cuprinse noaptea, şi noaptea îl înfricoşă. Avea groază de încăperea lui îngheţată, unde se va întinde flă-mând şi zgribulit, sub plapoma glacială, ca îndată ce-a închis ochii să-i apară vedenii de delir. Gerul polar amorţise gândacii dezgustători în cotloanele lor. Dar altă tortură îi rezerva acum întunericul. Aflase că în camera aceea, în iarna trecută, îşi făcuse seamă o femeie săracă şi străină. Era, după spusele lui chir Panaioti, o femeie fără vârstă şi fără frumuseţe, îmbrăcată în vestminte fumurii. Nu ştia bine de unde venise, nici ce suferinţă curmase cu ceaşca de otravă. Iar acum, noaptea, umbra necunoscutei se desfăcea din unghere. Prin somn, Ion Ozun o vedea plecându-se

asupra pernelor, cercetându-i faţa, agitându-l cu un deget rece de os. Şi visurile lui erau chinuite de această prezenţă impalpabilă şi năbuşitoare.

O dată cu noaptea, viscolul se îndârjise. Vântul subţire adusese nori plini, se înverşuna, rostogolind uriaşe talazuri de ninsoare. Trecătorii goneau împuţinaţi pe străzile deşertate. Tot oraşul fu cutreierat de stihiile duşmănoase ale viforului, dezlănţuindu-se cu prelungi chiote deasupra uliţelor, înfundându-se în ganguri, zgâlţâind uşile şi smulgând tinichelele firmelor. Ion Ozun trecu pe lângă ferestrele cafenelelor luminate, unde se vedeau dincolo de geamul cu ferigi de gheaţă umbre gesticulând şi golind bături fierbinţi.

Trecu pe lângă sute şi sute de alte ferestre, cu perdelele trase şi cu lumini bune, unde oamenii se refugiaseră de urgia de afară în încăperi calde, în scaune trase la gura sobei, în culcuşuri moi, mirosind a olandă proaspăt călcată.

Pe alocuri, surd, străbătea cântul unui clavir. Se profila pe perdea silueta unei femei, depărtându-se şi apărând. Gestul unei ţigări duse la buze. Şi totul din nou era suprimat de cortina unui alt val de ninsoare, smuls de pe acoperişuri, târât din pieţe, măturat dintr-un capăt în altul de stradă. Becurile se balansau, clipind, gata să se stingă sau poate gata să cadă. Tramvaiele duruiau goale, cu scrâşnet sinistru de fier.

Aproape de casă, Ion Ozun se opri gâfâind. Nu-şi mai simţea picioarele, nu-şi mai simţea mâinile; avea senzaţia că vârful urechilor a devenit sfărmicios ca porţelanul şi că o singură atingere ar sparge sfârcul în zeci de bucăţi. Se opri să se încălzească. În mijlocul străzii, după un paravan de scânduri, ardea o floare electrică.

O floare stranie. Flacăra unui aparat de lipit ţevi, fier, or altceva. Pământul era săpat; cuburile de granit, desfundate. Un om ghemuit, cu genunchii la bărbie, mânca o bucată de pâine şi de slănină, ferit de viscol, în dosul peretelui de scânduri.

Ion Ozun întinse pe rând, spre dogoarea flăcării talpa ghetelor, latul palmelor, obrazul cu ochii înlăcrimaţi de ger.

— Grozavă mânia lui Dumnezeu! vorbi omul, cu bucata în gură, trăgându-se într-o parte, să-i facă loc. Dă-te mai încoace, domnule, şi nu te apropia prea tare… Nici nu simţi când arde… Aşa!

Ion Ozun se tupilă alături de lucrător. Mirosul de slănină afumată îl lovea drept în faţă. Omul tăia felii subţiri cu un briceag, le tăvălea în sare şi muşca din ele cu mare economie. Pe degetele înnegrite de cărbune şi de pilitura fierului unsoarea pusese reflexe metalice.

— Şi dumneata stai toată noaptea aici? se simţi dator să întrebe ceva Ion Ozun, întorcând ochii leşinaţi de la dărăbul de pâine şi da la capătul de slănină.

— Până vine cealaltă echipă… Ne schimbăm două echipe pe noapte. Mâine dimineaţă e ordin să fie lucrarea gata.

— Greu de lucrat pe asemenea ger…

— Greu, domnule! Dar înlăuntru e mai adăpostit. Vezi şi dumneata: patru metri adâncime, nu-i glumă!

Groapa era adâncă. Rămăseseră încrucişate, unele sus, altele mai jos, numai ţevile de beton şi de plumb: măruntaiele subterane ale oraşului.

— De-acum mă cobor!… vorbi omul, strângând restul de pâine şi de slănină într-o bucată de ziar.

Şterse limba briceagului întâi cu degetele, pe urmă pe genunchiul unsuros al pantalonilor. Aşează pachetul sub un sac împăturit, puse deasupra o piatră, ca să nu-l sufle viscolul.

— Acum, o gură de rachiu ar face multe parale! adaogă, curăţindu-şi musteţile cu dosul mânei. I-ar pune capac… Iac-aşa mâncăm noi, domnule, cum apucăm şi unde ne prinde vremea. Viaţă de câine, nu alta!

Ion Ozun dădu din cap, în semn de înţelegere şi de compătimire. Omul luă felinarul şi începu să coboare scara.

— Apoi, noapte bună! Nu te apropia prea tare, domnule! Crezi că nu arde şi, când colo, acasă găseşti talpa că se

desface ca hârtia.

Ion Ozun rămase singur lângă flacăra albă şi orbitoare. Se plecă să privească în groapă. Omul, vârât între două rânduri de ţevi, începuse să taie ceva, să lipească şi să înşurubeze ceva.

Atunci Ion Ozun se ridică.

Privi împrejur. Nu era nimeni. Numai chiotul viscolului hălăduind în piaţa deşartă.

Întinse mâna sub sac, apucă pachetul cu rămăşiţa de pâine şi de slănină înfăşurată în ziar şi fugi în întuneric, strângându-le, pradă, la piept.

II.

VRAJA CEA REA SE DEZLEAGĂ

— Eu m-aş mulţumi cu bani! Cu bani din plin, nu glumă! Măcar un sfert din venitul unui miliardar american. Cu bani cumperi totul. Dacă vrei glorie, dacă vrei femeie, dacă vrei puterea! spuse cel dintâi, un tânăr mărunt şi zgribulit într-un inseparabil palton fără căptuşală. Şi adăogă: Mi-aş vinde umbra, viaţa, sufletul, ca Peter Schlemil pentru o pungă fără fund, sau ca eroul lui Balzac din La Peau de chagrin.

— Eu aş vrea o femeie care să mă iubească. Ea ar compensa totul! spuse al doilea, cel cu pleoapele roşii şi fără gene, cu părul rar de culoarea cânepii şi coşuri cu vârf alb pe obraz.

— Pe mine m-ar mulţumi numai puterea! Dar o putere totală, de viaţă şi de moarte, să-i văd pe toţi tremurând înainte-mi şi târându-se ca viermii! Cum erau tiranii absoluţi ai antichităţii, cum erau şefii hoardelor asiatice de năvălitori; Atila, biciul lui Dumnezeu, Gingis-Han, cel cu piramidele de-o sută de mii de cranii. Cum sunt regii triburilor africane. Cum erau seniorii feudali care spintecau pruncii servilor să-şi încălzească picioarele înlăuntru când se întorceau de la vânătoare…

Toţi se răsuciră uitându-se cu mirare la camaradul lor cu dorinţi atât de crude şi neaşteptate. Căci de felul lui era un camarad timid şi milos, care nu putea trece pe lângă un

cerşetor fără să nu se oprească şi să scotocească ultimul ban din pungă.

Al patrulea, cel căruia toţi îi spuneau în derâdere Filosoful, rosti:

— Nu vedeţi, prieteni, ce dorim toţi? Ceea ce ne lipseşte mai mult. Ni se pare că fericirea e acolo unde pentru fiecare e mai inaccesibilă. Ah! prieteni, prieteni! Dacă am desface mumiile din fâsele lor şi dacă le-am stoarce în pumn inima lor de iască, tot ar mai ţâşni un strop de vanitate din iasca uscată de trei-patru mii de ani!

Teofil Steriu îşi începea dimineaţa cu o cafea cu lapte dublă, două chifle cu unt şi o farfurioară de caimac; toate servite dimineaţa, în pat, la ora 6 precis.

Toate îl aşteptau pe mesuţa de noapte.

Deschidea ochii, poate nu la zgomotul imperceptibil al paşilor pe covorul persian, ci la mirosul aburind de lapte şi de cafea. Îndată se înălţa în capul oaselor, gemea satisfăcut ca un pisoi gâdilat sub guşă şi începea operaţiunea care era complicată şi însemna pentru el una din puţinele plăceri ale existenţei, savurată pe îndelete, departe de graba veacului şi de tirania meşteşugului scriitoricesc.

Chipul cum drămăluia laptele şi cafeaua din serviciul de porţelan în doze savante, cum întindea delicat caimacul gros de pe farfurioară cu linguriţa de argint dovedea o cucernicie de om care ştie să respecte tabietul stomacului. Pe urmă, îşi împreuna palmele pe pântec, şi o jumătate de ceas mistuia cu ochii întredeschişi, cufundat în braţele jilţului, în halat, cu picioarele butucănoase îngropate în papucii de pâslă şi cu papucii îngropaţi în blana de urs alb.

Pe mesuţă se aflau adunate scrisori şi ziare de două-trei zile în urmă. Banda ziarelor rămânea nedesfăcută. Scrisorile se înălţau vraf.

Teofil Steriu nu simţea nici o curiozitate să afle ce se petrece pe lume şi cu atât mai puţin ce-i poate scrie un necunoscut.

Da aceea nu deschidea decât plicurile cu scrisul dinainte cunoscut şi nu le deschidea până într-o săptămână ori două de la primire, când orice ştire avea vreme să se răcească şi să nu mai aştepte răspuns.

Într-o vreme cercase să lupte împotriva năvalei de grăsime. Suprimase cafeaua cu lapte, chiflele cu unt, dejunul copios, iar dimineaţa o inaugura cu un sfert de oră de gimnastică, după metoda căpitanului J. P. Müller. Sistemul profesorului suedez dădu însă greş. Teofil Steriu pierduse într-o lună un kilogram la cântar, dar pierduse şi pofta de lucru.

Perspectiva îl înspăimântă. Îi ameninţa însăşi raţiunea lui de existenţă.

Ca atare, se resemnă tabieturilor vechi, şi în fiecare an cântarul îi arăta un adaos de două ori trei kilograme, iar raftul librăriilor, un plus de două ori trei volume. Aceasta se întâmplase cu vreo zece ani în urmă. De atunci omul şi opera crescuseră în pas egal.

În jumătatea de oră de somnolenţă cărnurile se revărsau trândav în jilţul cu arcuri moi, dar cugetul ager, dincolo de ceaţa torpoarei.

Atunci Teofil Steriu hotăra cu o extraordinară luciditate destinul eroilor din acea zi. Îi logodea sau îi omora; îi plimba prin alt veac sau îi tortura în teribile cazne sufleteşti, pe lângă care cele ale Inchiziţiei rămâneau o jucărie nevinovată; îi pedepsea neîndurat pentru nevrednicele lor păcate sau îi răsplătea generos pentru faptele lor bune şi mari.

Când minutarul arăta jumătate de oră împlinită, soarta personagiilor era irevocabil încheiată. Încheiată era şi trândăvia pe acea zi.

Intra în cabina de baie, îşi biciuia căptuşeala adipoasă a trupului sub asprele şfichiuiri de duş; proaspăt primenit şi îmbrăcat corect, ca un şef de birou luni dimineaţa, se aşeza la masa de scris, unde migălea cu necurmare până la

douăsprezece, umplând foile pătrate de hârtie cu rânduri mărunte, fără adaosuri şi fără ştersături.

Servitoarea avea poruncă să nu primească pe nimeni. Pentru toată lumea, Teofil Steriu era absent. Iar telefonul ridicat din cumpănă nu răspundea chemărilor niciodată. Teofil Steriu se izola de existenţa universului fiindcă nimic din toată viaţa altora nu-i părea vrednic de cel mai mic interes.

El scria.

Puţinii prieteni care izbuteau să calce consemnul şi să pătrundă în biroul de lucru erau uimiţi de goliciunea pereţilor şi scandalizaţi de lipsa unei biblioteci. Teofil Steriu nu mai tăiase o carte de douăzeci de ani. Ce putea să afle din scrisul altora? Nimic nu există pe lume nou. Dacă oamenii au început să zboare, el era încredinţat că n-au să se înalţe prea sus. Dacă oamenii erau frământaţi de o îndrăzneaţă cugetare a unui savant, el ştia că tot ce poate gândi un om a mai fost gândit de alt om.

Iar ochii, când se ridicau de pe foile de hârtie cu scrisul mărunt, îşi stingeau îndată viaţa, înecaţi în bulzul opac de grăsime, prin care nu străbătea nimic din arzătoarea zbatere de afară.

La ceasul douăsprezece aşeza tocul pe suportul unde mai aşteptau o jumătate de duzină, cu peniţele proaspăt schimbate, pagina foile, le adăoga la cele de ieri şi de alaltăieri. Suna servitoarea:

— Ce ne dai astăzi, Hanţi, la masă?

Întrebarea îşi avea rost, deoarece, în orânduiala de om resemnat la singura îndestulare a stomacului, Teofil Steriu ţinea întotdeauna să anunţe din vreme stomacul de ceea ce-l poate înveseli ori mâhni. Neplăcerile erau puţine, fiindcă Hanţi era veche şi neîntrecută bucătăreasă. De altfel, măcar că era burduhoasă şi slută ca Mama-pădurii, el o şi botezase din vremuri imemoriale „la belle Aurore” 21, după numele celebrei mame gastronome a celebrului gastronom Brillat-Savarin.

Ea nu se supăra nici de asta, nici de nimic, căci avea o inimă de aur.

De astă dată „la belle Aurore”, după ce isprăvi lista mâncărilor propuse pentru acea zi, nu se dădu dusă:

— Este un domn care nu vrea să plece. Domnul acela care a fost de vreo douăzeci de ori şi v-a lăsat săptămâna trecută un pachet. Zice că aşteaptă afară, şi dacă nu-l primiţi, se culcă pe scări.

— Ei, asta e nostim! se miră placid Teofil Steriu. Ce fel de domn e acela care se culcă pe scările oamenilor?

— Îl cheamă Ion Ozun şi spune că trebuie să-l primiţi numaidecât.

— Din ce în ce mai nostim!… Cum adică, trebuie să-l primesc? se înveseli Teofil Steriu cu o scurtă lucire în ochi. O fi un nebun?

— Nebun nu-i! Dar după cum mi-a vorbit, cred că nici n-are mult.

— Uite ce e… Ia pachetul şi dă-i-l îndărăt… Vezi care pachet, că sunt mai multe… Tu le cunoşti.

Servitoarea căută pe măsuţa dintre ferestre, unde se afla un teanc de reviste, cu banda neatinsă, plicuri galbene cu manuscrise, pachete în ambalajul librăriilor.

— Aista-i! Îl cunosc după sfoara roşie.

— Foarte bine. Dă-l îndărăt şi spune că nu-i nici un răspuns. Eu n-am vreme de răspunsuri.

Servitoarea ieşi cu pachetul. Teofil Steriu bătu toba în postavul biroului cu vârful degetelor. „Ce ciudaţi sunt oamenii! gândi. Ce are de spus un om altui om? Acesta trebuie să fie un maniac ori un copilandru, ca să se adreseze cu atâta stăruinţă unui străin.”

Afară sluga întârzia. Pe urmă se auzi zgomot, uşa de la antreu trântită şi în prag apăru Ion Ozun.

Era cu paltonul nins, cu ochii de viezure într-adevăr strălucind într-un nebunesc acces de disperare.

Din nou nu mâncase de o zi. Într-o lună bătuse la alte uşi, vânduse traducerea unui roman-foileton, Fiul milionarului

pentru trei sute de lei; căpătase îndărăt banii împrumutaţi prietenului în turneu, împrumutase alţii de la el, se hrănise numai cu pâine şi ceai.

Sfârşise tot şi nu vedea nici o scăpare.

O revistă de avangardă îi publicase o nuvelă. Dar revista nu plătea colaborarea; dimpotrivă, se tipărea din colecta colaboratorilor. De altminteri, parcă molipsită mortal de iremediabila lipsă de noroc a junelui şi noului colaborator, îşi încetase apariţia, tocmai când anunţa importante transformări.

Singura nădejde îi rămăsese deci numai la Teofil Steriu.

Dar acum, după ce împinsese servitoarea în uşă să intre cu sila, omul gros din jilţul biroului îl intimidă.

— Domnule Teofil Steriu, gângăvi pierzându-şi şirul pateticei peroraţii de-o sută şi de-o sută de ori pregătită, vă rog să mă iertaţi… Recunosc că nu e un fel civilizat de a forţa uşa cuiva, însă…

— Într-adevăr, sunt de acord cu dumneata! fu de aceeaşi părere Teofil Steriu, ridicând sprâncenele şi continuând să bată toba cu degetele în postavul biroului.

Ochii înecaţi în grăsime fixau cu dezaprobare picioarele lui Ion Ozun, pline de zăpadă şi lăsând viermişorii de gheaţă topită pe covor. Ion Ozun înţelese privirea. Se zăpăci şi mai grozav.

— Cum aş putea să vă spun în zece cuvinte ce m-a mânat la dumneata, domnule Steriu…?

— De ce ţii numaidecât să mă informezi în zece ori în o sută de cuvinte despre un lucru care nu mă interesează, te asigur? De ce ţii să pierdem timp amândoi? spuse cu indiferenţă Teofil Steriu. Timpul meu e măsurat.

Privirea fixă acum dâra de apă care şuroia de pe pălărie. Ion Ozun căta împrejur, neştiind unde s-o aşeze. Ochi un scaun, îl trase cu hotărâre în faţa biroului şi se instală nepoftit. Încercă să râdă, dar râsul fu ca un rânjet de câine bătut. Cum plănuise el de ani şi de ani întâlnirea aceasta, şi cum se petrecea!

— Înţeleg tot ce gândeşti dumneata, domnu Steriu…

— Nimeni nu poate să înţeleagă ce gândeşte alt om! strânse din umeri Teofil Steriu, continuând să bată toba în birou cu degetele grase ca nişte oribili cârnăciori sleiţi, decoloraţi, descompuşi, într-o vitrină de birt falimentar.

— Te rog totuşi să mă asculţi… imploră Ion Ozun. Numai zece minute! Pe urmă mă poţi da afară.

— Nu dau pe nimeni afară. Îi aştept să iasă singuri! anunţă Teofil Steriu, încetând să bată toba. Poftim! Aşează ceasul din vestă pe birou. Sunt douăsprezece şi douăspre-zece minute; la douăsprezece şi douăzeci şi două minute, întrevederea pe care ţi-ai acordat-o singur forţându-mi uşa a luat capăt. Aştept! Urmează!

‚Nu este un om care să poată înţelege! gândea cu spaimă Ion Ozun. Inima lui e o bucată de osânză. Şi dacă plec de la el, nu-mi mai rămâne nimic… E un om mort! Pentru el nimic nu există: nici înduioşare, nici curiozitate. Mort! Mort! Cum de-a scris atâtea cărţi simţite? A fost un înşelător. Cum de-am putut crede în el vreodată…?”.

„Nebunul acesta are de gând să-mi strice masa! gândea în acelaşi timp, scos din răbdări, Teofil Steriu. Se răceşte ciorba de perişoare, se dezumflă sufleul şi se arde friptura! Şi-mi pătează covorul cu toată apa care curge din el ca dintr-un robinet.”

Tuşi şi rosti cu ochii la ceas:

— Am spus: poftim! Aştept! Au trecut două minute…

Ion Ozun întinse amândouă mâinile a rugăciune. Pălăria căzu jos de pe genunchi. O lăsă la picioare şi vorbi:

— Am încercat să pătrund la dumneata de nenumărate ori. Din octombrie până acum, vreme de cinci luni, în fiecare săptămână am trecut măcar o dată să bat la uşa dumitale… Mi s-a spus întotdeauna că eşti plecat. Acum am înţeles că era un sistem. Nu voiai să mă primeşti şi să mă asculţi.

— Nimic nu mă poate obliga să ascult pe nimeni… grăi moale Teofil Steriu.

— Dar pentru numele lui Dumnezeu, nu e vorba de obligaţiune! Eu am învăţat să simt din cărţile dumitale. Mi-am spus că într-un ceas când nu voi avea cui mă adresa să-mi îndrume paşii, am să găsesc un prieten mai mare. Un părinte, un frate mai în vârstă şi ocrotitor. Eu am crezut în cărţile dumitale…

— N-am obligat niciodată pe nimeni să creadă în cărţile mele… strânse din umerii laţi Teofil Steriu, apucând un creion colorat şi începând să deseneze pe sugativa mapei de scris.

— Cum să vorbesc, domnule Steriu, domnule Teofil Steriu? La fiecare cuvânt mă lovesc de indiferenţa aceasta sceptică şi ironică, impermeabilă. Gândeşte că un om care de cinci luni bate cu atâta stăruinţă la uşa dumitale are ceva de spus. Nu te poate interesa, nu te poate mişca aceasta?

— Să presupunem că da, dacă vrei dumneata… căzu de acord Teofil Steriu, desenând o rotocoală şi ştergând-o nemulţumit, fiindcă nu era perfect rotundă.

— V-am lăsat un manuscris. Trei povestiri. Ceream o părere. O încurajare sau o condamnare. Dacă merită un cuvânt pentru editor sau pentru o revistă. În scrisoarea mea spuneam că sunt singur, că vin dintr-un oraş de provincie, că sunt sărac şi că m-am adresat dumitale fiindcă prin dumneata am căpătat îndemnul scrisului. Ceream mult?… O jumătate de ceas pierdut cu lectura. Dacă te convingea vreo însuşire cât de mică, speram că aveai să faci dumneata ceea ce face un frate mai mare pentru unul mai mic. Îmi spuneam că nu se poate să nu bănuieşti în ce singurătate şi deznădejde se află un om tânăr într-un oraş unde totul îi e duşmănos! Pentru aceasta am lăsat manuscrisul să pledeze în numele meu. Servitoarea mi l-a restituit neatins. N-a stârnit nici măcar curiozitatea unei răsfoieli de cinci minute.

— De unde ştii dumneata? M-am uitat prin el. Nici mai bun, nici mai rău decât altele…

Ion Ozun râse subţire, ca un schelălăit.

Scoase pachetul cu manuscrisul din buzunarul paltonului şi îl puse pe birou, bătându-l cu latul palmei.

— Te-ai uitat dumneata prin el, domnule Steriu? Nu e adevărat!… Şnurul acesta şi nodul acesta îmi fac dovada. Nici n-au fost atinse! L-am legat cu trei noduri, din superstiţie, ca să-mi fie cu noroc. Uite, nodurile sunt cum erau…

Teofil Steriu avu o scurtă scăpărare de surpriză în ochi, pe care Ion Ozun n-o observă.

Surâse, încetând să deseneze şi punând creionul colorat alături.

— Ai dreptate! N-am citit manuscrisul dumitale, cum nu citesc nici un manuscris. Ţi-am spus că mi-e timpul măsurat… La ce-aş citi? Cine are talent îşi face singur drum. Cu cât se loveşte de piedici mai multe, cu atât se înverşunează şi se călеşte mai dârz. Iar dacă sucombă pe drum, înseamnă că nu era făcut pentru aceasta. Să-ţi dau un sfat? Scrisul nu se învaţă şi talentul nu poate fi stimulat. Te naşti cu acest demon, şi atât… Teofil Steriu căscă, ducând mâna grasă şi pistruiată la gură. Apoi repetă, cu ochii la ceas: Te naşti cu acest demon, şi atât. La ce mai poate fi bun un sfat?

— Dar n-am cerut sfat, domnule Steriu; cum să scriu şi cum să nu scriu?… Am cerut un cuvânt bun dacă scrisul meu merită! Un cuvânt bun, undeva, ca să-mi găsesc o posibilitate de existenţă prin scris şi să mă realizez.

— A! Şi dumneata vrei să te realizezi? Se vede că e o incurabilă boală a vârstei… Te-ai gândit dumneata câte alte satisfacţii îţi oferă tinereţea dumitale şi cât de absurd e să fugi de ele? Scrisul înseamnă muncă, luptă încăpăţânată cu materia. Iar munca e o tristă necesitate; nu o sacră necesitate! E cloroformul vieţii… Ne privează de tot ce viaţa are mai bun. Peste o lună dă primăvara. În loc să te bucuri de primăvară, dumneata crezi că e o fericire să te închizi între patru pereţi afumaţi şi să-ţi ucizi tinereţea torturându-te să zugrăveşti o primăvară, altă primăvară, la care nu

participi?… Acum nu-ţi dai seamă! Când îţi dai seamă e întotdeauna prea târziu. De ce vrei numaidecât să scrii?

— Dumneata singur ai spus, domnule Teofil Steriu: Te naşti cu acest demon, şi atât! Există ceva în mine care se cere spus.

Teofil Steriu îl măsură din ochi cu o mare compătimire:

— Nimic nu merită să fie spus. Şi nimeni nu poate spune într-adevăr ce-a avut de spus. Noi vindem tinichea drept aur. Să-ţi declar eu care e adevărul? Când începi să scrii, la douăzeci de ani, vrei să faci o cititoare să plângă. Dar după ce plânge, cititoare îşi şterge nasul, ceea ce ştii că nu are nimic graţios… Toţi minţim: aceasta e! Toţi mistificăm realitatea. Iar pedeapsa cea mare a mincinosului nu e că nu-l mai crede nimeni, ca în feluritele istorioare cu morală din cartea de citire pentru clasa a doua primară. Pedeapsa cea mare e că nu mai crede nici el, în nimeni şi în nimic!… Când dumneata te-ai hotărât să scrii, de fapt te-ai hotărât să te sinucizi lent. Să te lipseşti de viaţă. Să nu mai crezi în simplitatea ei! Să nu-ţi mai în-semne viaţa decât obiect, pretext, subiect de literatură… Pentru cel care scrie rândul tipărit e un punct de sosire. E un sfârşit. Singura raţiune de existenţă! Pentru cititor e un punct de plecare… Pe palavrele dumitale, lectorul şi mai ales lectoarele, diversele Madame Bovary, construiesc o lume şi sentimente himerice!… Aşadar, după ce te lipseşti din buna dumitale voie de savoarea vieţii, mai păcă-tuieşti şi altfel faţă de viaţă. Devii dăunător, înveninând existenţa cititorilor, introducând în viaţa altora un element de tulburare: minciuni, sentimente falşe, idei absurde, sen-zualitate, desfigurare. Literatura e duşmana şi corupătoarea vieţii fiindcă îndepărtează pe om de la simplitate.

— Atunci dumneata de ce scrii? întrebă triumfător Ion Ozun.

— De ce? Fiindcă atunci când eram de vârsta dumitale nu s-a găsit nimeni să-mi spună cele ce-ţi spun eu acum!… Dimpotrivă, m-au încurajat pe această cale a pierzării. Pe

urmă era prea târziu. Eu am socotit întotdeauna că şoarecii, despre care zoologii spun că ar fi animale excepţional de inteligente, în fond sunt nişte idioţi. O dată ce au căzut în capcană, ce le foloseşte să se mai zbată? Cel puţin să mănânce toată slănina… Aceasta e tot! Dumneata ai vrut un sfat… L-am dat! Mă îndoiesc că ai să-l urmezi. Am mai încercat-o odinioară cu alţii şi mi-am făcut duşmani.

De aceea nu vreau să ascult pe nimeni, să citesc pe nimeni şi să sfătuiesc pe nimeni… Dar văd că cele zece minute au trecut de mult, tinere confrate, şi eu nu mai am nimic de spus, anunţă Teofil Steriu, băgând ceasornicul în buzunarul vestei.

Ion Ozun nu se mişcă de pe scaun. Spuse deodată:

— Dumneata ştii că am furat ca să mănânc?

— Foarte rău ai făcut că ai furat ca să mănânci. strânse din umeri cu nepăsare Teofil Steriu. Mâncarea se poate câştiga prin muncă la vârsta dumitale şi cu braţele dumitale!

— Nu numai atât! Am furat ultima bucată de pâine de la un lucrător. De la un om sărac. Mi-a spus vorbe prietenoase, mi-a făcut loc alături să mă încălzesc… Şi când am ştiut că nu mă poate vedea, am furat pâinea lui şi am fugit. Nu mâncasem de trei zile. Aceasta s-a întâmplat acum o lună.

— Şi de ce mi le spui mie toate acestea?… Eu nu sunt duhovnic… începu Teofil Steriu să bată din nou toba cu vârful degetelor. Dar privirea nu mai era placidă. Se lumină de un început de înţelegere şi de simpatie. De ce mi le spui? repetă întrebarea cu prefăcută asprime.

— O spun fiindcă am nevoie să mărturisesc cuiva. Mă apasă! De cinci luni de zile caut în acest Bucureşti de un milion de locuitori un om să mă asculte, şi nu-l găsesc. Caut pe cineva să mă folosească, iar munca mea nu-i trebuieşte nimănui… N-am ştiut niciodată că sărăcia poate fi o suferinţă atât de înfricoşată!

Teofil Steriu întinse mâna grasă şi păroasă peste birou, apăsând-o peste mâna slabă şi încă rece a lui Ion Ozun:

— Aceasta o ştiu, copile! De foame şi de sărăcie am suferit şi eu… Am învăţat atunci că sărăcia nu e o stare de care trebuie să fii mândru, orice ar spune moraliştii. Ca dovadă că prima grijă a săracului e să scape de sărăcia lui. Dar tot atunci am învăţat că suferinţa e necesară. Ea ne adânceşte, şi ne frământă, şi ne deosebeşte de dobitoc…

Drama e atunci când nu mai suferim de nimic. Suferinţa presupune speranţă de eliberare. Ea îţi dă un scop vieţii. Şi important în viaţă e să urmăreşti un scop; nu să-l atingi! Când l-ai atins, eşti un om mort! Vezi dumneata ciudăţenia? Orice debutant are drept să creadă că va silui soarta, că-şi va croi singur norocul. El pleacă la război, hotărât să biruie cu orice preţ. Şi aceasta îl întreţine. Vai lui, însă, dacă într-adevăr biruie!… Un biruitor nu mai are nici o speranţă! Dumneata socoţi o mare nefericire că ai fost împins de soartă să furi o bucată de pâine. Te asigur eu că peste douăzeci de ani, dacă vei avea nefericirea să „te realizezi”, cum zici, ai să suspini după gustul cârmojului aceluia de pâine furată… N-ai să-l mai întâlneşti niciodată!

Ion Ozun scutură din cap?

— Aceasta o spui dumneata ca o mângâiere, domnule Teofil Steriu. O spui fiindcă orice om se răzbună pe suferinţele trecute, ironizându-le. Când un om îşi ironizează o durere veche crede că a devenit tare. Nu crede, numai! E semnul cel mai sigur că a devenit tare.

— Dar nu ironizez nimic! spuse cu bunătate Teofil Steriu. Nu ironizez şi nici nu cred că am devenit tare. Ce e aceea „tare”? Vezi că nu ne putem înţelege? Omul e astfel construit, încât nu crede decât în virtutea şi în sinceritatea nevolnicilor, a disperaţilor, a învinşilor. Ce-ţi spui dumneata? E un om ajuns! Sinceritatea unui asemenea om nu poate fi decât calcul şi ipocrizie… Acum să lăsăm aceasta şi să te întreb un lucru, la care am să te rog să-mi răspunzi fără înconjur. De când n-ai stat la masă?

Ion Ozun plecă ochii în pământ.

— Ieri dimineaţă am băut un ceai cu patru cornuri. Doisprezece lei. Dar pot spune că de o lună jumătate n-am stat la o masă adevărată.

— Uitaţi-vă la acest copil! ridică Teofil Steriu mâinile grase şi scurte spre tavan, adresându-se unui auditoriu invizibil. N-a mâncat omeneşte de o lună jumătate şi lui nu-i trebuie masă. El vrea glorie! E teribilă vârsta aceasta, domnilor! Sunt sigur că nici foc n-ai în camera dumitale. De când, haide, spune!

— De două luni… mărturisi Ion Ozun.

— Ei poftim! Şi prietenii dumitale cum au tolerat aceasta!

— N-am prieteni. Nu cunosc pe nimeni.

— Sigur. Puricii n-au purici… După ce-ai îndurat aceasta, nu găseşti că e mai bine să-ţi cauţi altă îndeletnicire? Eşti tânăr. Ai încă vreme. Persişti în ideea dumitale de sin-ucigaş?

— Persist! încercă Ion Ozun să-şi sumeţească glasul, privirea şi capul; dar glasul, privirea şi scuturarea frunţii fură fără vlagă, de om sfârşit.

— Am ştiut eu. Boală fără leac! râse Teofil Steriu. În faţa lui Dumnezeu am conştiinţa împăcată. Am făcut tot ce e omeneşte posibil să te vindec. Dacă nu se poate, nu se poate! Acum dezbracă acest palton şi vino să împăr-tăşeşti dejunul cu mine. Ciorba are să fie rece, sufleul plăcintă şi friptura arsă. Dar vom trece peste aceasta. La vârsta dumitale n-au nici o importanţă şi la vârsta mea înseamnă o variaţie. Nu te aştepta de multe ori poftit.

Ion Ozun se ridică de pe scaun. În urmă-i, şiroaiele de zăpadă topită împletiseră pe covor ciudate exerciţii de cartografie: lacuri şi estuare, fluvii şi mărunte arhipelaguri.

— Nu face nimic! îl bătu pe umeri cu palma grasă şi grea Teofil Steriu. Dumneata ai introdus oarecare dezordine în tabieturile mele. Poate aveam nevoie de puţină dezordine.

Sună şi porunci servitoarei să mai pună la masă un tacâm.

Târziu, după a doua cafea neagră, depunând pe faţa albă de masă paharul de coniac, Teofil Steriu micşoră ochii şi îşi

cercetă îndelung junele oaspe, cu o sclipire în acelaşi timp veselă şi melancolică în pupilele înviate din veşnica lui indiferenţă, lipsită de orice expresie.

Întrebă deodată, zâmbind:

— Şi zici că ai luat pe ascuns o bucată de pâine?

— Am furat, nu am luat!… rectifică Ion Ozun fără să roşească. Am furat bucata de pâine, ultima bucată de pâine a unui lucrător. Am furat-o şi am fugit… Aşa că staţi la masă cu un hoţ…!

— Nu face nimic! replică Teofil Steriu continuând a zâmbi. Ai fost onest, m-ai prevenit. Te-am invitat la dejun în cunoştinţă de cauză… Ştiam cu ce odios specimen de hoţoman împart astăzi pâinea câştigată cu sudoarea frunţii mele, la propriu şi la figurat.

Pentru a ilustra la propriu şi la figurat adevărul spuselor sale, îşi şterse fruntea şi chelia brobonită de sudoare cu şervetul de masă, transformat în prosop.

Ion Ozun se bucură cu însufleţire de tonul glumeţ şi indulgent pe care-l lua discuţia.

— Aşadar, m-aţi înţeles.

— Poate…

— Şi m-aţi iertat?

— Precum pare…

Ochii lui Ion Ozun se umeziră.

— Şi eu, care ca un netrebnic am îndrăznit să vă spun cuvinte atât de urâte, atât de nedrepte, atât de!… Cum să le şterg?

Teofil Steriu îi făcu semn să se liniştească, ridicând braţul scurt, cu palma grasă şi lată.

— Fii pe pace! Te-am înţeles şi te-am iertat, fiindcă nici nu găseam nimic de neiertat. Nu era ceva prea nou şi străin pentru mine. Căci şi eu… Da, şi eu la vârsta du-mitale şi aproape în aceleaşi împrejurări eram să fur o pâine.

— Eraţi să furaţi, dar n-aţi trecut la faptă?… se repezi cu vorba Ion Ozun, parcă într-un fel de regret că Teofil Steriu se mărginise la o simplă intenţie. E o mare deosebire…

— Nici o deosebire. N-am trecut la faptă, numai fiindcă pe mine nu m-au servit împrejurările tot aşa de favorabil ca pe dumneata.

— Sunteţi prea crud! Vă bateţi joc acum de fapta mea?… oftă Ion Ozun. Păcat! Vă jur că nu merit…

Ducând din nou paharul de coniac la buze şi sorbind numai câteva picături, Teofil Steriu vorbi încet, privind peste capul lui Ion Ozun, dincolo de dânsul, departe, în timp:

— Nu este nevoie să juri. Te cred!… Nu ţi-am spus că înţeleg? Nu ţi-am spus că am trăit şi eu asta? Nici eu nu mâncasem de două zile…

— Eu de trei… invocă Ion Ozun surplusul de douăzeci şi patru de ore ale circumstanţelor sale atenuante. De trei zile…!

— Cu atâta mai mult… înţelese Teofil Steriu. Scuzele mele, pe care le pot invoca în faţa posterităţii, a viitorilor biografi şi a justiţiei, păcătuiesc cu un deficit de douăzeci şi patru de ore, faţă de cazul dumitale. Mă aflu în inferioritate.

— Dar legea şi justiţia nu condamnă intenţiile!… se înverşună Ion Ozun. Altfel n-ar mai exista oameni fără cazier judiciar. În ce om cât de ispravă nu mijesc măcar o dată în viaţă cele mai criminale şi abjecte intenţii…?

— Exact! încuviinţă Teofil Steriu. Ai perfectă dreptate! Fiecare om este un cimitir de intenţii nerealizate. De intenţii bune ori de mizerabile intenţii nerealizate. Din nefericire, ai perfectă dreptate…

Făcu o pauză, îndreptându-şi privirea ochilor mici din depărtările în timp unde cercetase spre tânărul din faţa lui.

Zâmbind îi arătă cu degetul scurt şi gras către paharul balonat, pe care junele său oaspe îl neglija poate din neobişnuinţă, poate din timiditate; apoi reluă:

— Ai perfectă dreptate, dar n-ai răbdare! Ascultă-mă şi aşteaptă-mă să sfârşesc… N-am trecut la faptă, cum spui dumneata, numai fiindcă m-au împiedicat împrejurările. Flămând de două zile, intrasem la o băcănie vecină cu casa

unde locuiam într-o mansardă cu chirie, să cer o pâine pe credit de la negustorul care mă cunoştea mai mult sau mai puţin. În prăvălie, nimeni… O pâine mare, rotundă, neagră, proaspătă, pe tejghea… Tuşesc, nimeni! Privesc de jur împrejur: nimeni!… Întind mâna spre pâine s-o pipăi. Era caldă încă, abia scoasă din cuptor. Şi îm-prăştia un miros, un miros, de m-a apucat un fel de ameţeală…

— Cunosc! întrerupse Ion Ozun, fără să-şi dea seama.

Placidul şi voluminosul amfitrion, care nu mai era placid de fel, nici nu luă aminte la întrerupere, stăpânit de amintirile sale:

— Cuprins de ameţeală, nu mai ştiam bine ce fac. Încolo cu legile lor, cu morala, cu cele zece porunci! Fie ce-o fi, o fur, şi a doua zi am să-i mărturisesc şi am s-o plătesc. Chiar am şi ridicat pâinea de pe tejghea, s-o ascund subţioară. Deci faptul era ca şi consumat… Clingcling! sună clopoţelul de la uşa din stradă. Intră o femeie, cu broboada pe ochi, o gospodină, cu o fetiţă de mână. Lăptăreasa care-mi aducea o jumătate de litru de lapte în fieştece dimineaţă până la sfârşitul lunii precedente, când neprevăzutele catastrofe bugetare mă siliseră să renunţ la acest răsfăţ, căci şi mama a fost lăptăreasă şi mă nărăvise cu tainul matinal de lapte. „Bine că vă văd, domnişorule Teofil! zice ea, şi începe a se scormoni de zor în pungă. N-am avut atunci mărunţiş pentru rest când m-aţi achitat şi mi-a luat Dumnezeu minţile, de uitasem. Poftim băncuţa pe care v-o datorez, cinşi dă bani!… Băncuţă nouă-nouţă!” Pe atunci cu o băncuţă de argint, nou-nouţă ori veche, cu cincizeci de bani, ce nu se putea cumpăra în România mică?… O pâine şi măcar un sfert de kilogram de măsline. Ceea ce am şi făcut pe loc, la moment, de îndată ce a intrat băcanul pe uşa din fundul prăvăliei, în-fulicând şi marfa, tot pe loc, la moment, din picioare, cu un ţoi de ţuică supliment. Cinci parale ţoiul!… Am mai rămas şi cu cinci parale, fond de rezistenţă!… Mă uit la dumneata şi parcă mă văd. Eram tot aşa, deşirat, pirpiriu; şi tot ca dumneata, aspiram să

cuceresc gloria, lumea, mii şi mii de cititori… Şi, până una-alta, nici un considerent moral nu mă oprise de la intenţia să fur o pâine…

— Dar n-aţi furat-o!… se îndârji iarăşi Ion Ozun.

Teofil Steriu îşi pierdu puţintel binevoitoarea răbdare.

Încreţindu-şi fruntea, îl dojeni:

— Atâta ai înţeles dumneata?… Nu-ţi spun că faptul a fost ca şi consumat? Ce mai vrei? Ce deosebire găseşti? Destul să fi intrat lăptăreasa cu două-trei minute mai târziu, cu un singur minut mai târziu.

Răsucindu-se cu neastâmpăr pe scaun, Ion Ozun îşi ceru vinovat iertare că nu-l poate înregimenta retrospectiv şi pe marele, pe ilustrul Teofil Steriu în categoria hoţilor de pâine unde el rămânea pe vecie încorporat din oficiu, de drept şi de fapt.

— Scuzaţi-mă!… spuse. Îmi pare aşa de absurd! Aşa de greu să cred…

— Crede atunci ce pofteşti!

— V-aţi supărat?

— Nu-i vorba de supărare. Constat însă în acest caz că urzeala dumitale de viitor romancier e foarte şubredă, dacă nu poţi sezisa asemenea nuanţe. Romanele, cu asta şi din asta se zămislesc!… Asimilezi şi triezi, selecţionezi elementul caracteristic din faptul divers din toată ziua… O întâmplare consumată ori nu, poate deveni nucleul unui roman de două volume.

Speriat că şi-a dezamăgit, că şi-a contrariat idolul şi maestrul tocmai când îl câştigase definitiv, Ion Ozun se precipită cu ochii închişi în oceanul consideraţiilor generale:

— Pentru un adevărat scriitor, într-adevăr ce subiect!

— Cum?… îl întrebă sever Teofil Steriu.

— Ce admirabil, ce incomparabil, ce inepuizabil su-biect!… Un om care fură o pâine…

Teofil Steriu micşoră din nou ochii, măsurându-l şi drămăluindu-l peste masa cu fructiera încărcată de mere şi

struguri. Ciuguli câteva boabe dintr-un strugure negru, puţin cam stafidit, de iarnă.

Cu un zâmbet ciudat, parcă ironic, parcă străbătut de o tristeţe, vru să afle:

— Te tentează subiectul?

— Se poate născoci unul mai simplu şi mai permanent omenesc?… Omenesc, moral, social: toate condensate în cel mai banal fapt divers! Greşesc, exagerez…?

— Nu greşeşti şi nu exagerezi. Numai că asemenea subiecte nu-s în puterile noastre, ale romancierilor, să le… exploatăm, ca să spun aşa. Ne depăşesc! Le epuizează realitatea, le stoarce până la ultima limită şi la ultima concluzie, dincolo de tot ce e capabilă a plăsmui imaginaţia noastră.

Fiindcă Teofil Steriu surâdea cu zâmbetul lui ciudat, parcă ironic, parcă străbătut de-o tristeţe, îşi dădu şi Ion Ozun toate silinţele să-i ţină hangul, zâmbind şi dânsul în aceeaşi notă. Însă el fără nici o convingere întemeiată.

— Ei bine!… exclamă într-un târziu animându-se iarăşi, idolul său gras şi placid, care nu izbutise cândva să fure o pâine. Ei bine, află că acest subiect, simplu, omenesc, moral, social, m-a ispitit şi pe mine, ca unul care-l trăisem cu experienţă proprie şi fără nici o intenţie de documentare literară, după reţetele romanului experimental încă foarte la modă în acea vreme. Şi află nu numai ca m-a ispitit, ci că l-am şi aşternut pe hârtie după câţiva ani de la întâmplarea cu pricina, care n-a fost să se întâmple până la capăt. După câţiva ani, când trecusem de impasurile debutului şi începusem să-mi fac oarecare reputaţie de scriitor… L-am aşternut pe hârtie în memoria acelei întâmplări neconsumate, cum pretinzi dumneata, dar de mine trăite cu toată intensitatea, oricât te încăpăţânezi s-o tăgăduieşti, pentru a-ţi păstra nu ştiu ce privilegiu de exclusivitate. Fii pe pace! Oameni cinstiţi care au furat ori au vrut să fure o pâine nu suntem numai noi doi pe lume. Sunt zeci şi sute de mii; fără îndoială zeci şi sute de mii… Aceasta mi-am şi

spus-o! Şi ca atare, ca niciodată, mi-am migălit povestirea în vreo cinci-şase versiuni succesive, în vreo cinci-şase variante care de care mai dramatice şi mai împinse până la ultima concluzie; am rotunjit-o, am şlefuit-o, am simplificat-o, să-i dau cât mai deplină veracitate, s-o fac cât mai credibilă, iar când am socotit că atinsese limita perfecţiunii scriitoriceşti, când mi se părea că am izbutit să creez în sfârşit o pagină vrednică de antologie, atunci viaţa, realitatea s-au grăbit să-mi administreze ele cea mai usturătoare şi mai de-primantă lecţie. M-au tămăduit pe vecie de orice vanitate scribăreaţă!… A fost ca o adevărată conspiraţie, ca o punere la cale; un complot în faţa căruia te pomeneşti deodată dezarmat, neputincios, mic şi umil; o biată larvă… Tot ce ştie să acumuleze viaţa ca argumente zdrobitoare şi autentice; tot ce ştie să organizeze de la sine realitatea teribilă şi infinită, cu infinitele sale resurse; toate au fost parcă dinadins mobilizate ca să-mi amintească o dată pentru totdeauna cât de deşartă este iluzia în aşa-zisa măiestrie a plăsmuirilor clocite la masa de scris, chiar dacă pornesc de la un episod trăit. E o lecţie care mi-a servit şi m-a lecuit de multe. O lecţie care poate să-ţi fie de folos şi dumitale cândva!… Sper!

— Fiţi sigur! se grăbi să-l încredinţeze Ion Ozun.

— Ai răbdare să aştepţi un moment?

— Vă rog…

— Vei avea sub ochi dovada spuselor mele, negru pe alb.

Teofil Steriu se ridică de la masă împingând scaunul şi lepădând şervetul jilăvit de năduşeală pe spătar.

Păşi greoi, lat, legănat în altă încăpere.

Rămas singur, în răstimpul aşteptării, Ion Ozun cutreieră cu ochii mai în tihnă mobilierul masiv de stejar afumat al sălii de mâncare, exemplarele vechi de ceramică, naturile moarte din pereţi. Se ridică şi el tiptil de pe scaun, să descifreze semnăturile tablourilor.

— Psss! ţistui printre dinţi, cu cea mai spontană şi naivă minunare.

Avea şi de ce să se minuneze! Grigorescu, Aman, Andreescu, Mirea, Luchian, Palady, Tonitza, Petraşcu… Ce mai galerie de tablouri şi de semnături ilustre într-o singură cameră din casa unui om care voise să fure o pâine şi nu izbutise!

Cu superioritatea celui care izbândise cu mai mult succes, îşi făgădui să-şi întocmească şi el o galerie măcar pe aceeaşi măsură când va veni vremea.

Deocamdată se întoarse repede să-şi reia locul. Înghiţi în sec, măcar că mâncase şi se îndopase de-l strângea betelia pantalonilor. Ar fi vrut să fumeze. Îi crăpa buza după o ţigară: numai una s-aprindă şi să tragă numai câteva fumuri, ca să se simtă deplin fericit. Dar apucase să mintă, destăinuind că regimul prelungit de foame şi de abstinenţă îl silise de mult să renunţe la asemenea viciu risipelnic. Acum, pedepsit, răbda şi se perpelea.

— Ţi-am adus şi două-trei ţigări pe-un fund de cutie uitată de unul din puţinii mei prieteni!… vesti Teofil Steriu, întorcându-se. Hai! Aprinde, nu mai face nazuri! Dacă m-ar fi blagoslovit Dumnezeu şi maică-mea cu harul inspiraţiei, putea să-mi dea prin minte mai devreme, de la prima cafea, când ai început să te pipăi în buzunar destul de demonstrativ. Puteam s-o trimit pe Hanţi, „la belle Aurore”, să cumpere un pachet. Hai, aprinde, priveşte şi ascultă!

Supus, Ion Ozun aprinse şi se pregăti să asculte. Ţigara era uscată, scuturată, cu fumul iute; fiindcă, deşi de-o marcă străină, necunoscută de Ion Ozun, zăcuse în cine ştie ce sertar cine ştie de când. Dar ce fum delicios! Sunt zile când toate se îndeplinesc magic, ca în vis.

Teofil Steriu aşează pe masă un volum gros, legat în piele, îl deschise şi extrase dintre foi un manuscript îngălbenit, cu slova lui măruntă, subţire, regulată şi egală, fără ştersături.

Îl puse alături şi vorbi:

— Acesta e corpul delict! Adică searbăda şi anemica mea versiune a realităţii. Povestirea pe care o socoteam şi eu suma, sinteza literară a unui subiect de cea mai simplă şi

mai permanentă actualitate umană, socială, morală şi aşa mai departe… Vezi titlul? Furtul unei pâini. Dinadins, cu premeditare, lipsit de orice patos literar… Şi acum, uite şi cealaltă versiune. Versiunea teribilă, incomparabilă a realităţii, pe care o plagiasem fără să ştiu, într-un hal atât de jalnic, încât trei luni nu mi-a mai venit să pun mâna pe condei. Vezi titlul? Exact acelaşi: Vol d'un pain. Numai că nu e o plăsmuire scriitoricească. E darea de seamă a unui proces ca oricare altul, afacerea Louise Ménard, proces judecat la 22 april 1898 de către curtea de apel din Amiens, Franţa. Priveşte revista, ca să ai o impresie mai directă, precisă…

Ion Ozun răsuci pe-o parte şi pe alta volumul legat în piele roşie. Citi inscripţia cu litere aurite pe cotor: Revue des Grands Proces Contemporains. Tome XVI. Annee 1898. 22

— Deschide acum la colţul îndoit al foilor!… îl îndemnă Teofil Steriu. Aşa! Te-ai convins? Vol d'un pain. Exact treizeci pagini de tipar, corp 8. Autentica şi incomparabila, zdrobitoarea versiune a realităţii, cu toate concluziile sociale şi morale pe care nici pe departe n-am fost în stare să le organizez, să le întrezăresc măcar. Nici eu, şi fii sigur nici nimeni altul dintre noi toţi, care aspirăm să concurăm starea civilă, după pilda lui Balzac, ori a lui Tolstoi… Ce capriciu sau ce voinţă a hazardului m-a îndemnat să trec pe la anticar tocmai când mă pregăteam să predau în sfârşit netrebnica mea povestire unei reviste, care o aştepta de două luni, cât mă tot trudisem s-o migălesc şi s-o lustruiesc? Ce capriciu sau ce voinţă a hazardului a făcut să scotocesc aşa, într-o doară, prin rafturi, şi să dau cu ochii de acest tom, să-l răsfoiesc şi să descopăr relatările amănunţite ale unui alt proces, cu totul altul, care ca scriitor mi-a atras de îndată atenţia? Constată! M. Emile Zola et l'Affaire Dreyfus. Cour d'Assises de la Seine, février 1898. 23 Exact?

— Exact! recunoscu Ion Ozun, citind titlul respectiv din volum.

— Dacă nu mă înşel, peste două sute de pagini. Exact?

— Exact…

— Un document cum nici nu se poate mai preţios pentru un scriitor, îmi spuneam, cum ţi-ai fi spus şi dumneata. Şi imediat, în continuare, altul tot atât de preţios, precum poţi constata: Le Roman et la Réalité 24; dezbaterile unui proces în legătură cu dreptul scriitorului de a folosi şi de a exploata pentru creaţia lui literară peripeţiile unui caz concret, public, dar cu obligaţia de a schimba numele personajelor. Alte o sută de pagini, cu referinţe la Discipolul şi la André Cornélis, romanele lui Paul Bourget, foarte apreciate în acea vreme, la Roşul şi negrul, celebrul roman al lui Stendhal, la nu mai ştiu ce roman al lui Jules Verne şi la o sumedenie de piese teatrale. Un veritabil tezaur!… Ajung acasă cu trofeul: răsfoiesc paginile mai amănunţit, şi abia atunci descopăr tezaurul cel adevărat, care mă privea în special pe mine. Nefastul, demoralizantul tezaur; cutia Pandorei!… Abia atunci dau peste procesul numitei Louise Ménard, pe care l-am citit dintr-o suflare, de-mi picurau broboanele de sudoare pe fieştece pagină pe măsură ce înaintam, cu toate că în acea vreme năduşeam ceva mai puţin şi mai anevoie, fiindcă nu atinsesem dimensiunile hipopotamice de acum… Ce săvârşise nenorocita Louise Ménard? Furase o pâine, exact ca eroina povestirii mele! Dar în condiţii cu cât mai veridice, şi totuşi cu cât mai dramatice, cu cât mai tragice decât le plăsmuisem eu! Şi cu ce înlănţuiri de consecinţe, de tot felul de consecinţe, încă mai acuzatoare şi încă mai stigmatizante pentru societate şi pentru ipocrizia moravurilor decât mă încumetasem eu să le imaginez şi să le organizez în vederea efectului literar!… Cum să nu te treacă sudorile? Cred că de atunci am rămas cu meteahna asta, pe care au popularizat-o caricaturiştii şi epi-gramiştii noştri cu mai mult ori cu mai puţin haz. Şi cred că urmele se mai pot desluşi şi astăzi pe foile tomului. Nu? Ia vezi…!

Teofil Steriu, rezemat cu ceafa triplă în spătarul înalt al scaunului, izbucni în râs, săltându-şi valurile triple ale

pântecului. Ion Ozun constată că în adevăr pe paginile revistei juridice se mai lămureau încă pe alocuri contururile decolorate ale stropilor de năduşeală, pe care, neprevenit, le-ar fi crezut poate mai degrabă urmele unor picături de lacrimi.

— Altfel, ai fi zis că-s urme de lacrimi?… îi ghici gândul Teofil Steriu, oprindu-se din râs şi privindu-l din nou cu ochii micşoraţi printre pleoape, cu o neaşteptată şi pătrunzătoare agerime. Din păcate, nu! Nu-s urme de lacrimi… Numai mărturia sudorilor care m-au trecut atunci, deşi soarta nefericitei Louise Ménard ar fi meritat să stoarcă multor cititoare de romane sentimentale şuroaie, gârle, fluvii de lacrimi. Ascultă, şi ia aminte îndeosebi că tot ce cuprinde darea de seamă e numai şi numai înregistrarea cea mai strictă a unor dezbateri de proces, fără absolut nici un comentariu: act de acuzaţie, rechizitoriu, declaraţiile acuzatei, declaraţiile martorilor, pledoariile avocaţilor, sentinţa definitivă. Conţinutul unui dosar. Nici un rând de literatură! Viaţa, realitatea, nemăsluită cu floricelele noastre de stil… Atât ajunge!… Iată!… Numita Louise Ménard, spălătoreasă de profesie, fată harnică, vrednică, liniştită, dintr-un târguşor francez, ca şi târgurile româneşti de unde am descins noi, îşi câştiga pâinea cea de toate zilele muncind şi bucurându-se de cuvenita consideraţie a micului său univers în care evolua. Nimeni nu găsise vreodată vreun motiv cât de mic să-i pună cinstea la îndoială… Dar fata nu era numai harnică şi liniştită. Mai era şi drăguţă. Într-o zi a căzut deci în ceea ce numim noi păcat. Şi a născut un copil, cum numim noi, din flori. Şi, un copil din flori, pe care îl aşteaptă mai apoi o viaţă amară, ce s-ar numi, mai pe drept cuvânt, din spini şi din mărăcini… Părerile s-au împărţit de îndată, cum e datina opiniei publice de oricând şi de oriunde: pro şi contra. Cea mai mare parte a universului din târguşorul său n-a găsit motiv s-o osândească în nici un fel. Mai ales că tatăl copilului, lucrător încorporat la oaste, se socotea logodnic, viitor soţ,

aşteptând numai termenul de eliberare ca să se cunune în faţa ofiţerului stării civile şi să-şi recunoască fiul. Acest univers însă era alcătuit din oameni simpli, necăjiţi, nevoiaşi, din tagma ei, care n-aveau obiceiul să apeleze la serviciile unei spălăto-rese şi călcătorese cu ziua. Toţi îşi spălau şi-şi călcau rufele singuri, acasă, manu propria… Rămânea cealaltă fracţiune a universului, din sferele mai înalte, cu o morală mai pretenţioasă. Foştii clienţi şi fostele cliente: lumea bisericoasă sau laică – indiferent de categorisire – lumea în fond atât de sectară, de bigotă şi de intransigentă, când ajunge vorba la morală, la virtute, la respectul aparenţelor şi formelor, la toată infailibila armătură a societăţii şi ipocriziei mic-burgheze. Cu această lume s-a schimbat treaba. Nu iartă atât de uşor! Copil din flori: mamă de copil din flori?

Hm! Copil adulterin mai merge; mamă de copil adulterin treacă-meargă! Ba chiar merge foarte uşor, ca o lin-gură de unt-de-ricină. Pe când aşa?… Clientela s-a rărit ca la un consemn unanim, tacit, cum scrie în codul moralei burgheze. În cocioaba păcătoasei a intrat foamea şi s-a instalat să dureze vreo doi ani la şir. O bunică bolnavă, neputincioasă; un băieţaş care se târa de-a buşilea pe jos, sclifosindu-se, plângând şi strigând: „mămică, pâinică, fomică…!”. Între aceste două generaţii, nefericita mamă a copilului din flori se zbătea fără crâcnire să agonisească pâinea pentru trei guri. Eroism, nu?

— Subiect de roman!… recunoscu Ion Ozun, adăogând de îndată: Subiect de roman cam banal, prea curent, melodramatic.

— Eu am spus eroism! repetă Teofil Steriu. M-am menţinut la atât, lăsând romanele la o parte. Eroism, fără nici o exagerare. Dar eroismul nu ţine de foame, precum suntem în măsură s-o ştim amândoi, paremi-se! Într-o zi, aşadar, după patruzeci şi opt de ore de nemâncare, cum suntem în măsură s-o cunoaştem, şi asta atât eu, cât şi dumneata, cu diferenţa că pentru dânsa era vorba de trei guri flămânde,

nu numai de una, Louise Ménard intră în prăvălia unui brutar aşa cum am intrat şi eu în prăvălia băcanului, cu gândul să capete o pâine pe datorie. O pâine dublă, ca pentru trei guri!… Tot aşa, înlăuntru, nimeni! Tot aşa, aşteaptă, nimeni! Tot aşa, pâini pe tejghea câte poftea! Pâini proaspete, calde, abia scoase din cuptor, aburind mirosul acela care se preface într-o tortură… Suntem destul de iniţiaţi prin experienţă proprie s-o înţelegem mai bine decât oricine alţii. Ce zici?… O apucă şi pe dânsa o ameţeală, întinde mâna, ia o pâine – n-o fură! – ia o pâine, mai aşteaptă o clipă, apoi iese în stradă, îndreptându-se spre casă, în văzul tuturor, rupând dărăburi una după alta şi mestecând din mers, căci între băieţaş şi bunică ea fusese cea care se sacrificase în cele patruzeci şi opt de ore, lăsându-le lor ultimele fărâmituri… Între timp, brutarul observă lipsa la număr, tămbălău, gălăgie. Doi copii de pe stradă se grăbesc cu pâra. Văzuseră cu ochii lor o femeie aşa şi aşa, care a ieşit din prăvălie cu o pâine mare în mână, mestecând şi mergând repede în direcţia cutare. Survin jandarmii. În-treabă şi cercetează din om în om. Adulmecă dâra hoaţei… Intră în cocioabă… Pe masă, la vedere, un sfert din pâinea dublă; celelalte trei sferturi mai puţin vizibile, în cele trei stomacuri, al copilului, al bunicii şi al hoaţei… De unde pâinea? De la brutarul cutare, din colţul străzii cutare! Va să zică, recunoşti? Recunosc!… Proces-verbal. Şi după un timp, celălalt proces, penal, în prima instanţă: furtul unei pâini. Caz limpede, idubitabil, clasic. În instanţă, hoaţa mărturiseşte faptul, cum mărturisise şi în faţa jandarmilor. Bru-tarul declară că n-are nici o pretenţie, fiindcă e sigur că acuzata îşi va plăti datoria, cum mai plătise şi altă dată pâinile căpătate pe credit. De altfel, să fi ştiut pe cine cade ponosul nici n-ar fi făcut atâta gălăgie! Martorii – printre care însuşi primarul orăşelului – declară şi dânşii că n-au pus niciodată la îndoială cinstea acuzatei. Era o mamă model. Concluzie: achitarea!… Bravo! S-ar spune că totul s-a sfârşit cu bine, întru onoarea justiţiei şi a

preşedintelui de tribunal, care a redactat şi a semnat hotărârea de achitare în patria lui Voltaire şi a optimistului Candide; ţii minte? „Tous les événements şont enchainés dans le meilleur des mondes possibles” 25, ca să respect stilul lui Voltaire şi al epocii, cu langajul respectiv.

— Atunci?… întrebă nedumerit Ion Ozun.

— Ce atunci?

— Unde-i drama, subiectul? Achitatea a rezolvat totul!

— Adică a stricat totul, vrei să zici? îl iscodi Teofil Ste-riu, micşorând iarăşi ochii să-l cerceteze. Ţi-a răsturnat subiectul la pământ, ca un palat din cărţi de joc? Scriitori-ceşte, ai fi preferat o condamnare, ca să-ţi salveze subiectul?…

— Nu, dar…

— Dacă n-ai răbdare!… Fii pe pace. Totul nu s-a isprăvit. Ar fi fost ceva prea simplu şi prea omenesc ca să rămână aşa. Dimpotrivă! Povestea nefericitei care a furat o pâine şi scăpase atât de ieftin abia începea. Iată ceea ce nici eu nu ştiusem să întrevăd şi să prevăd în mălăiaţa mea plăsmuire literară. Cum îţi închipui dumneata că totul se reduce în viaţă, în realitate la soluţii aşa de schematice? O achitare ori o condamnare?… Fii pe pace, repet! Viaţa, realitatea îşi rezervă şi alte alternative mai subtile, de-o cruzime mai rafinată. Achitări, cu efecte mai dureroase şi mai mizerabile decât o condamnare. Cam greu de priceput şi de admis, nu?

— Greu… mărturisi Ion Ozun.

Teofil Steriu mai ciuguli câteva boabe din strugure. Mai sorbi câteva picături din paharul de coniac. Îl privi apoi zâmbind tot aşa de ciudat ca la început, parcă ironic, parcă străbătut de-o veche şi îndepărtată tristeţe.

— Greu!… recunoscu şi el. Greu, fiindcă grea e meseria asta a noastră, la care nu ne-a silit nimeni. Cum să ţii piept realităţii, cum s-o concurezi, cum să înveţi măcar a o descifra?… Dar să lăsăm consideraţiunile generale!… Să revenim la această realitate a cazului de faţă: la achitarea numitei Louise Ménard. Putea să fie ea absolvită de

nelegiuita-i faptă? Nici societatea, nici justiţia nu permit nesancţionate asemenea atacuri directe la drepturile sacrosanctei proprietăţi. O dată precedentul creat, cine mai apără mâine sfânta proprietate, toate garanţiile înscrise în legi, în constituţii, în contractele sociale? Azi o pâine; mâine brutăria; poimâine pământul care produce grâul, morile care-l macină, băncile care finanţează toate aceste operaţii. Cel mai primejdios şi intolerabil scandal! Revoluţie în toată puterea cuvântului. Începutul sfârşitului! Drept care aceeaşi justiţie care o achitase pe hoaţa de pâine printr-o uşuratică inadvertenţă şi printr-o regretabilă clemenţă a judecătorilor îşi revine în fire. Se aşterne pe treabă să reintroducă ordi-nea. Anulează sentinţa de achitare şi trimite hoaţa în judecata unui for superior, pentru a salva, înainte de toate, principiul… Alt proces, alt act de acuzaţie, prespectiva altor pledoarii… Toate cu atâta vâlvă, încât nefericitul trio al familiei, până la rejudecare, îşi strânge boarfele şi purcede la Paris, cu bunică, cu mamă şi copil, să se oploşească undeva acolo. Să se piardă în marele anonimat al unui mare oraş, ca să scape de privirile piezişe şi de comentariile pro şi contra ale concetăţenilor şi mai ales ale concetăţenelor printre care se născuseră, trăiseră şi în mijlocul cărora nădăj-duiau să moară. Acuzata îşi găseşte de lucru şi…

Teofil Steriu s-a întrerupt.

Intrase pe uşă slujnica, „la belle Aurore”, cu un maldăr de hârtii şi cu teancul corespondenţei din acea zi.

— Ce-i, Hanţi? întrebă stăpânul cu o încruntare de impacienţă între sprâncene. N-am şi eu dreptul la linişte?

— Aveţi, dar aşteaptă curierul de la tipografie.

— Să aştepte sănătos!

— Zice că-i urgent, extraurgent, şi zice că nu pleacă până ce nu semnaţi bonul. Altfel cică întârzie cartea. Stau maşi-nile gata! De-o jumătate de ceas mă tot toacă la cap, de m-a năucit! A dat fuga şi la debitul de tutun să telefoneze de-

acolo. S-a întors şi zice că are ordin, nici mort să nu plece fără semnătură!

Înălţând ochi de martir spre tavan şi suspinând din toate adâncurile voluminoasei sale făpturi, Teofil Steriu făcu un semn de neputinţă cu braţele scurte şi grase, adresându-se unui auditor invizibil, pe lângă cel prezent, probabil conform unui vechi obicei.

— Poftiţi, domnilor! se văicări el. Dacă asta se cheamă viaţă?! O dată la doi ani îmi permit şi eu să calc programul, şi nici atunci nu mi se acordă o graţie. Urgent, extraurgent! Iar tu, tu te dai de partea celor care mă execută şi mă omoară cu zile, infamă creatură?

— Nu mă dau de partea nimănui. Aştept.

Slujnica aştepta, înfiptă pe butucii picioarelor în prag. Teofil Steriu oftă, gemu, se resemnă.

— Bine! N-am încotro… Prezintă-te cu toată maculatura aici… Mai fă-ne un rând de cafele. Când isprăvesc, te sun…!

Hanţi, „la belle Aurore”, tot atât de voluminoasă ca stăpânul, ceva mai scundă, dar încă mai dezvoltată în lăţime, se puse în mişcare. Înainta cu paşi tot aşa de apăsaţi şi de legănaţi în papucii cu talpa de pâslă. Depuse pe marginea mesei maldărul de corecturi tipografice; alături, teancul corespondenţei, ziare, reviste, scrisori, prospecte.

— Ce curier e? Nită sau Chirică…?

— Nită, cel care trăncăneşte de mă năuceşte, bată-l mânia lui Dumnezeu!

— Astupă-i şi tu gura cu o cafea, cu un pahar de vin, cu o gustare, ceva. Spune-i că în zece minute, cel mult un sfert de oră, am terminat…

Ion Ozun se răsuci pe scaun, frământându-se stingherit la culme.

— V-am turburat tot programul de lucru. Daţi-mi voie să plec şi iertaţi-mă că m-am eternizat, să vă răpesc timpul atât de preţios. Puteam să mă simt şi să mă cărăbănesc mai din vreme… Dar vedeţi, cei şapte ani ai mei de-acasă au fost, ştiţi, cam… cam…

— Parcă ai mei au fost mai breji?! M-a crescut mama cu guvernantă!… râse Teofil Steriu, fără a slăbi însă din ochi maldărul corecturilor tipografice de pe colţul mesei. Şezi binişor pe scaunul dumitale, că nu te-alungă nimeni.

— Sunteţi prea… prea…

— Nu-s nici prea-prea, nici foarte-foarte! Sunt şi eu om din când în când… Crezi că de hatârul dumitale am prelungit acest dejun, aşa cum mi se întâmplă numai o dată la doi ani? Din egoismul meu…

— Aşa egoism!… clătină Ion Ozun din cap. Atunci ce s-ar mai chema altruism, omenie, ospitalitate? Dragoste părintească?

Teofil Steriu îl dojeni:

— Învaţă-te să te dezberi de boala vorbelor umflate şi măreţe. Am oroare de ele. Da, da! Ce are de-a face aici altruismul, omenia, ospitalitatea, dragostea părintească? La mijloc a fost numai egoismul cel mai abject. Stând împreună de vorbă, m-am regăsit pe mine la vârsta dumitale, cu toate naivităţile sale emfatice; am stat de vorbă cu mine cel de la vârsta dumitale. Mai ales că pe atunci eu nu m-am putut bucura de şansa pe care o ai dumneata acum, să dezbat controversa juridică, socială, morală şi literară a furturilor de pâine cu un conviv în deplină cu-noştinţă de cauză, tot atât de iniţiat şi versat, de la egal la egal. Dezbaterea mai are nevoie şi de-o concluzie. O vom lămuri! Până atunci, dumneata frunzăreşte darea de seamă a procesului din revistă. Pasajele mai caracteristice le-am subliniat atunci cu creion roşu. Eu îmi arunc ochii numai din fugă pe revizia corecturilor, să văd dacă amicii mei linotipiştii mi-au respectat modificările. Îndeobşte, nu prea am a mă plânge… Mai mult o formalitate: apostila finală a bunului de imprimat… Hai, la lucru amândoi! Te asigur că nici pentru dumneata nu va fi timp pierdut.

Când Teofil Steriu întinse mâna să tragă înaintea lui maldărul corecturilor, degetele scurte şi groase se

însufleţiră deodată. Parcă trăiau o viaţă proprie, agilă şi febrilă, plină de nerăbdare.

Astfel se vădea că scepticul şi placidul romancier minţise şi el întrucâtva ca Ion Ozun, ascunzându-şi gândurile şi sentimentele cele adevărate. Cu un fel de stânjenire a pasiunii care-l mistuia şi se confunda cu toată raţiunea de existenţă a fiinţei sale, ţinea să afirme întotdeauna şi oricui că literatura e pentru dânsul doar o simplă profesie, ca oricare alta. Acum toate gesturile, toate mişcările îl dezminţeau; toată înfăţişarea îl trăda. Nările aspirau cu voluptate mirosul proaspăt al cernelii tipografice. Degetele lunecau uşoare, gingaşe, fluide ca o dezmierdare întorcând foile. În câteva clipe, n-a mai fost în sala de mâncare cu fructiera şi paharele-balon de coniac pe masă; a uitat existenţa lui Ion Ozun; literele de tipar îl transportară într-o altă lume, făurită de el pentru alţii.

Ion Ozun deschise fără entuziasm revista juridică, să citească pasajele subliniate cu roşu. Fără entuziasm, fiindcă o dorinţă mult mai tiranică îi dădea ghes să nu scape prilejul şi să-l urmărească pe Teofil Steriu, revizuindu-şi ultimele corecturi ale ultimului roman sub ochii săi. Cum să piardă un asemenea moment unic, istoric, să aibă ce povesti toată viaţa?

Se şi vedea. Se şi auzea povestind.

Dar nu-şi îngădui o indiscreţie atât de grosolană.

Îşi înăbuşi oful şi se resemnă şi el textului pe care şi-l închipuia arid, rece, juridic. După câteva clipe însă, celălalt roman, trăit, al nefericitei care furase o pâine, îl absorbi şi pe dânsul cu desăvârşire. Dezbaterile banalului şi umilului proces nu rămâneau cu nimic mai prejos de toate plăsmuirile celor mai încercaţi şi iscusiţi romancieri: Crimă şi pedeapsă, celebrul roman al lui Dostoievski; Învierea, celebrul roman al lui Lev Tolstoi. Ba dimpotrivă chiar! Tocmai prin banalitatea cazului umil şi frecvent, de toată ziua; prin stricta expunere a faptelor şi a efectelor înlănţuite de la sine, fără intervenţia nici unui element

străin al imaginaţiei scriitoriceşti, constituia un act încă şi mai teribil de acuzaţie al lumii cu strâmbele şi hâdele ei întocmiri. Rechizitoriul procurorului de la a doua judecată a procesului se dovedea o adevărată capodoperă. Un scriitor de literatură nu l-ar fi putut născoci. I s-ar fi părut prea deocheat. Cum? se întreba procurorul curţii de apel din Amiens. O astfel de achitare a unei hoaţe de pâine implică ideea că vina ei nu era individuală, ci de natură socială. Deci justiţia, al cărei rol este să apere societatea, recunoaşte că ordinea socială nu-i bună şi nu-i dreaptă! Este admisibil aşa ceva? NU, de trei ori nu!… Basmul lui Jean Valjean, ocnaşul virtuos, a turburat prea multe minţi! A pătruns să altereze până şi limpedea judecată a magistraţilor, care, din motive de ordin sentimental, vor să reformeze societatea prin jurisprudenţe. A achita un delicvent care-a furat o pâine nu înseamnă a condamna societatea? Nu înseamnă a încuraja pe cei care întreţin ura împotriva societăţii? Dovadă că de îndată faimosul gazetar, pamfletar şi parlamentar veşnic insurect, Henri Rochefort, a şi scris un articol fulminant, ridicând în slavă pe preşedintele de tribunal care a întocmit, a motivat şi a semnat hotărârea de achitare, invitându-l să-şi dea dimisia din magistratură şi asigurându-l că la cea dintâi alegere lucrătorii circumscripţiilor mereu agitate şi revoluţionare din Paris – „mizerabilii” lui Victor Hugo – asigurându-l că aceşti „mizerabili” îl vor alege deputat cu o majoritate zdrobitoare. Dovadă că în continuare alte gazete au luat şi ele în antrepriză cazul acuzatei, al „mizerabilei” care a furat o pâine, creându-i o tristă celebritate, ca şi preşedintelui de tribunal care şi-a permis s-o achite… Şi tot aşa înainte, cu citate din coduri, din jurisprudenţe, din Buda şi Confucius, din decretele papilor, din Cicero, Justinian, dreptul medieval şi canon. Vor judecătorii să se arate milostivi cu hoaţa de pâine? Poftească! Dar nu în afară de lege, ci motivându-şi clemenţa în cadrul legilor. „Cât despre mine, nu mă opun în acest caz, întotdeauna bucuros când

datoria îmi permite, să nu arăt numaidecât un visage glacé, impassible, impitoyable, tourné du côté des misérables! 26”

Patetic şi zdrobitor rechizitoriu! Împănat şi cu citate literare, pe lângă cele strict şi profesional juridice, tocmai ca să combată efectul dizolvant şi pernicios al literaturii subversive, cu vădită intenţie ori nu.

Şi imediat, în continuare, fără nici un comentar, pledoaria avocatului, nu mai puţin patetică şi zdrobitoare. Zdrobitoare pentru lipsa de umanitate a societăţii şi pentru obtuza înverşunare a justiţiei; nu pentru acuzata care furase o pâine ca să hrănească trei guri flămânde.

Dar, mai prudent şi mai dibaci, avocatul se ferise de literatură. O ignorase cu totul. Se mărginea numai la texte de legi, la jurisprudenţe, la fapte, la realitate, la autoritatea specialiştilor recunoscuţi şi tot la dreptul roman, medieval, canonic, modern, dând aceloraşi articole de legi şi aceloraşi texte alte tălmăciri. Ca fapte, invocase numai două, cu toate concluziile lor. Mai întâi, arăta cu martori şi dovezi că vâlva din jurul procesului în care acuzata nu mai avea nici o răspundere o transformase fără voia sa într-o eroină. Jalnică şi nefericită eroină! Câţiva cititori de gazete, din cele mai depărtate unghere ale Franţei şi mai de departe, ale lumii, din Europa şi chiar din America, în loc să se limiteze la comentarii şi la compătimiri de la distanţă, avuseseră omenoasa inspiraţie să trimită hoaţei care furase o pâine mici ajutoare prin mandat poştal. Lucrători, văduve, mame de copii din flori mai puţin bântuite de sărăcie şi lipsuri… Omenoasă inspiraţie, cu cel mai neomenos efect! Căci iată că de îndată, în orăşelul de unde hoaţa de pâine fugise în lumea ei cu pruncul şi cu bunica paralizată ca să scape de ocară şi de ruşinea nelegiuitei sale fapte, s-a petrecut un ne-aşteptat reviriment de opinie. Acum n-o mai ierta nimeni în acest târg al ei. Aha! Bună treabă să furi pâini din prăvălii! Ţi se duce faima de martiră şi de eroină până la marginea lumii, şi, pe lângă vâlvă, te mai alegi şi cu ceva bănuţi la teşcherea din milosârdia celor care s-au

înduioşat ca nişte nerozi slabi cu duhul şi cu firea de la mii de kilometri distanţă. Asta chiar că întrecea orice măsură!… Încât chiar şi cei care luaseră apărarea hoaţei de pâine în prima instanţă a procesului, chiar şi cei care depuseseră ca martori cu mâna pe cruce în favoarea ei, acum, când au ştiut că soseşte pentru a doua judecare, au întâmpinat-o de la gară şi din uşi cu priviri duşmănoase şi cu vorbe de ură, de scârbă, de indignare… Merita nefericita care furase o pâine această ultimă şi mai odioasă, mai crudă pedeapsă? Judece judecătorii!

Al doilea fapt invocat în pledoaria apărătorului întrecea de asemeni plăsmuirile scriitorilor de romane.

Citit într-un roman, ar fi silit lectorul să clatine din cap cu neîncredere şi să zvârle cartea cât colo!

Prea încornorată poveste…!

Apărătorul a citat însă şi această prea încornorată poveste tot din dosarul unui proces, al altui om care furase şi el o pâine. De astă dată, în Anglia, la Londra. Cu câţiva ani în urma, judecătorul Hawkins din Londra, unul din cei mai severi şi cunoscuţi ca atare judecători din tot Imperiul Britanic, s-a încumetat şi el să achite un hoţ de pâine adus la judecată între baionete, fără a se opri însă numai la atât. Tot aşa, hoţul de pâine, lucrător şomer, cu o droaie de copii acasă, mamă, bunică, nepoată, răbdase de foame cu toată droaia de copii vreme de vreo două zile. Tot aşa, dăduse târcoale brutăriilor, jinduind la pâinile din vitrine. Tot aşa, intrase într-o prăvălie. Tot aşa, o găsise goală. Tot aşa, furase o pâine şi alergase cu ea la copii. Tot aşa, prins, a mărturisit fără înconjur, luându-şi angajamentul s-o plătească din cei dintâi bani câştigaţi, când va găsi de lucru. Şi tot aşa, martorii, până şi poliţistul care îl arestase, declaraseră că făptaşul era cunoscut în tot cartierul său ca un model de hărnicie, de sobrietate, de cinste.

— Vă întreb încă o dată, aşa este? întrebase judecătorul Hawkins. Aşa este…?

— Aşa!

— În acest caz, arestatul e achitat. Apoi, adresându-se acuzatului, Adams Smith: Ai furat! Furtul în faţa legii tot furt rămâne, fie că-i vorba de-o pâine sau de-un lingou de aur. Dar dacă legea nu prevede această deosebire, conştiinţa mea de interpret al legii mă obligă s-o aplic aşa cum îmi dictează cugetul. Şi după ce te-am achitat, iată ce-mi mai dictează mie cugetul…!

Spunând, şi-a scos de pe cap toca de judecător, a depus în ea o jumătate de liră sterlină, a trecut toca din mână în mână tuturor celor din sală, iar obolul adunat l-a răsturnat în şapca acuzatului absolvit de pedeapsă.

— Nu ceream milă şi îndurare!… îngăimase hoţul de pâine. Ceream ceva de muncă şi ceream dreptate…

— Dreptatea ţi-am dat-o. Muncă? Asta nu scrie în legile pe care le aplic. Aşa că nu-i vorba de milă şi de îndurare… E tot ce pot face fără să calc legea…

Dar judecătorul nu s-a oprit aici.

Băgând de seamă că singurul din toată sala care nu se scociorâse în pungă să scoată micul său obol fusese tocmai brutarul care înaintase reclamaţia că i s-a fost furat o pâine, îl întrebă:

— Şi dumneata fii bun acum de-mi spune, pentru ce lipseai din prăvălie? Pe unde umblai?

— M-am repezit cu un prieten la cârciumioara de alături, să cinstim împreună un pahar de whisky.

— Rău!

— Numai un pahar…

— Tot rău!

— De ce rău?

— Rău, ţi-o spun eu… Ca om al legii ţi-o spun!

— Dar ce, domnule judecător, legea nu-mi dă drept să beau un pahar de whisky cu un prieten din banii mei?

— Nu asta te opreşte!

— Atunci, ce?

— Să-ţi arăt eu ce te opreşte legea! rosti judecătorul răsfoind un cod. Iată ce spune! Ordonanţa reginei

Elisabeta, de prin anii 1592, cu putere de lege neabrogată până în ziua de azi, pedepseşte cu închisoare şi cu amendă pe negustorul care-şi părăseşte prăvălia şi o lasă cu uşile vraişte, fie că s-a dus să cinstească un pahar de whisky din banii săi cu un prieten, fie pentru oricare alte motive mult mai întemeiate, în afară de foc sau de inundaţie. Era foc şi te-ai dus să-l stingi?

— Nu.

— Era inundaţie şi ai dat goană să scapi pe cineva de la înec?

— Nu.

— Recunoşti?

— Recunosc.

— Semnezi declaraţia?

— Am să întreb mai întâi un apărător, să nu intru la apă.

— De prisos! La apă ai şi intrat. Semnezi, nu semnezi; întrebi un apărător ori nu; declaraţia n-o mai poţi retrage. Şi având în vedere această declaraţie, eu aplic legea! Încât fă-mi plăcerea şi prezintă-te la închisoare să execuţi pedeapsa de trei zile cu care te-am onorat în numele legii – e minimum prescris, şi te asigur că am fost foarte indulgent. Mai cunoaşte că amenda respectivă îţi va fi comunicată ulterior şi că nu va mai fi şi ea tot atât de indulgentă! Poţi să te adresezi şi să consulţi toţi apărătorii din Londra şi din imperiul Marei Britanii; ho-tărârile mele nu le-a sfărmat încă nimeni. Am terminat!

Avocatul femeii care furase o pâine, el nu terminase încă. Dar pledoaria în continuare era lipsită de interes pentru Ion Ozun. Citate de legi, de jurisprudenţe, coduri, celebre autorităţi în dreptul penal: De furtis; Decre-tales; De regulis juris; 27 din nou decretele papilor, Cicero, Justinian, dreptul canonic şi medieval; Daloz, Caraud, Faustin-Hélie, brrr!

— Ei? întreabă Teofil Steriu după ce-a sunat şi a predat slujnicei maldărul corecturilor sale. Mai ai curaj să mai scrii romane după lecţia pe care ne-o dă realitatea şi viaţa?

Ion Ozun a închis tomul şi l-a împins la o parte. Acum regreta că n-a avut răgaz să-şi arunce ochii măcar în fugă şi la versiunea inedită şi cu foile pale pe care o scrisese cândva cu slova lui măruntă Teofil Steriu, ca să n-o mai dea tiparului niciodată. Numai aşa lecţia ar fi fost deplină.

— Adevărat!… mărturisi el, mai pândind încă cu ochii la manuscrisul lui Teofil Steriu, ca atunci când furase bucata de pâine a lucrătorului şi se mistuise în noapte, în viscol. Nici nu mi-aş fi închipuit în ce măsură realitatea depăşeşte imaginaţia scriitorilor.

— Fiecare fapt divers ascunde sub banalitatea lui adesea cel mai fantastic roman. Lupta scriitorului nu-i să mai adaoge ceva! Ci să simplifice şi să facă faptul divers credibil. Pe urmă să-i caute şi să-i descopere iţele omeneşti mai puţin vizibile, de cum se prezintă în faptul divers. Cauzele şi efectele subterane… Căci tot ce-ai citit dumneata, cât mi-am pospăit eu corecturile mele, încă nu înseamnă nimic! Să-ţi mai adaog şi concluzia ultimă, care nu figurează nici în dezbaterile procesului, nici în searbăda mea versiune, la care te văd că tot tragi mereu cu ochii… Dă-o încolo! Am s-o şi rup, ca să n-o publice cumva la postume, după moartea mea, cine ştie ce necrofor literar! Concluzia pe care ai s-o auzi e tot din viaţă culeasă… Cât golim ceştile acestea de cafea, ţi-o rezum la câteva cuvinte. Cum ai constatat, exclusivitatea dumitale în furtul de pâine a fost numai o iluzie. Fructul vanităţii! Mai erau şi alţii… Eu, hai să zic, numai candidat. Înainte de mine şi de dumneata, numita Louise Ménard din Franţa; numitul Smith Adams din Londra. Deocamdată, patru…

Teofil Steriu ridică în aer mâna dreaptă şi răşchiră patru degete. Atât cât îi îngăduia rotunzimea lor de scurţi şi graşi cârnăciori.

— Mai există şi al cincilea!… anunţă răşchirând şi al cincilea deget. Al cincilea caz, cel cu concluzia încă mai neprevăzută, pe care o rezerva realitatea, viaţa, ca să mă mai treacă un rând de sudori… S-a mai găsit acum vreo

douăzeci de ani alt om în România noastră, să fure şi el o pâine. În condiţii identice ca ceilalţi şi ca noi… Numai că el a avut mai puţin noroc decât noi doi. A fost prins şi dat în judecată, ca femeia din Franţa, ca lucrătorul şomer din Londra… Norocul era pentru altul!… Pentru un june avocat din Bucureşti, în goană după pledoarii cu efect… Pe atunci era june şi aproape necunoscut. Ple-dează şi el tot atât de patetic şi de zdrobitor, ca avocatul numitei Louise Ménard. Obţine şi el achitarea… Îmi cad sub ochi, într-un ziar, amănuntele procesului. Pe atunci mai citeam ziare şi fapte diverse, cronici judiciare. Iar sub impresia povestirii mele ratate de colea – apăsă cu degetul arătător pe foile pale ale manuscrisului – mă împinge nu ştiu ce geniu rău să pun mâna pe condei şi să scriu un articol în care am ridicat în slavă pe junele şi inimosul apărător. Singurul articol străin de literatură pe care l-am scris în viaţa mea. Dar, din nefericire, tot literatură! Ba încă ce proastă şi nefastă literatură!…

— Nu-mi vine să cred, a întrerupt cu sinceritate Ion Ozun.

— Dacă n-ai răbdare! Aşteaptă… Scriu deci articolul. Îl reproduc şi alte gazete. Îl comentează… Publicitatea gratuită pe care o aştepta junele avocat ca mana cerească. Atâta i-a trebuit!… Ceea ce n-a făcut preşedintele de tribunal din Franţa, când îl invitase Henri Rochefort să ia în antrepriză un sector electoral şi să se aleagă deputat, cu surle şi cu tobe, a făcut el. Şi cu ce surle şi ce tobe! Cu ce discursuri şi ce tirade la adunări!… În trei ani a fost deputat. În şase, o personalitate a partidului… Pe urmă ministru de câteva ori, bineînţeles şi al justiţiei. Unul din cei mai odioşi şlehtani ai politicii din România mică şi din România mare de acum. Unul din cei mai neruşinaţi şi mai cinici demagogi, căruia eu, fără să-l cunosc, i-am servit prima trambulină să se avânte în sferele marilor noştri oblăduitori… Iată deci o concluzie a realităţii, a vieţii, pe care eu n-am ştiut s-o întrevăd. Dar pe care, cu miopia mea de literator, de scrib, am ajutat-o ca un imbecil să se

realizeze în numele literaturii!… Ţi-ar fi trecut prin minte s-o scrii asta…?

Ion Ozun clătina muteşte din cap, semn că nu.

Pe dânsul îl rodea nerăbdarea să afle despre ce mare şi cinic oblăduitor era vorba.

Întrebă:

— Şi individul?

— Indivizii, poate că vrei să întrebi? Căci erau doi. Cel care furase o pâine şi cel care-l apărase… Cel care furase o pâine s-a topit în marele anonimat. Salahor pe undeva, sau poate mort de foame în cine ştie ce cocioabă, pe cine ştie ce gunoaie de pe cine ştie ce loc viran! El îşi îndeplinise misiunea. Cine s-a mai întrebat de soarta lui? Nici eu, fiindcă în neghioaba mea miopie nu asupra lui stăruisem, ci asupra tânărului apărător, care mi se părea că încarnează un semn nou al vremilor. Ca să vezi unde duce literatura!… Celălalt, apărătorul, nu ţi-am spus? Astăzi încarnează într-adevăr semnul cel nou al timpurilor, într-un chip care a depăşit cu totul şi cu totul sărmana mea imaginaţie de aşa-zis romancier! încheie Teofil Steriu, zâmbind cu o ironică amărăciune.

Ion Ozun, urmărindu-i privirea, dădu cu ochii de ziarele împăturite în teancul neatins al corespondenţei din acea zi. Acolo, pe prima foaie a gazetei de deasupra, cu litere mari pe trei coloane şi cu o fotografie lată, şi lungă, şi lăbărţată, şi surâzătoare, figura un titlu care-i sări în ochi: Declaraţiile domnului G. Elefterescu, ministrul justiţiei.

— Aş pune capul că ăsta e! exclamă, arătând cu degetul.

— Păstrează capul, fiindcă ţi-o fi de folos pentru altceva mai bun!… îl povăţui cu zâmbet din nou placid Teofil Steriu. Ţi-am spus eu că e ăsta?… Sunt alţii îndestui, vreo duzină măcar.

— Ăsta e! se încăpăţână Ion Ozun.

Teofil Steriu n-a răspuns nici da, nici ba. A strâns numai din umerii imenşi. Şi, căscând, a spus:

— Să ne întoarcem la cele ce te-au adus la mine. Cred că te interesează mai mult şi mai de aproape…

La ceasurile patru, când Ion Ozun ieşi în stradă, ninsoarea îi păru un joc feeric. Asprimea iernii, o amăgire.

Întinse braţele, să cuprindă fulgii. În văzduhul molatic, cu ninsoarea molatică, strânse la piept un prieten nevăzut, să-i spună bucuria. Ştia el că toate aveau să sfârşească! Şi toate sfârşiseră cum a ştiut!

Teofil Steriu i-a oprit manuscrisele. A citit câteva pagini şi le-a oprit, să le trimită, întărite de un cuvânt al lui, la cele trei reviste care sunt mai bănuitoare şi închise numelor încă necunoscute. În buzunar are preţul lor: preţul vieţii pe o lună. Teofil Steriu l-a silit să primească acest împrumut:

— Ca să nu te ofenseze ceea ce numeşti dumneata o pomană, propun o soluţie mai simplă. Administraţia revistelor îmi va trimite mie banii cuveniţi. Astfel, nu-mi datoreşti nimic, nu vei avea de ce să mă ocoleşti ca pe-un odios creditor.

Trei hârtii noi de câte o mie de lei; atât de noi, şi ceruite, şi foşnitoare, încât par trei hârtii falşe.

Intră la o regie, să cumpere o cutie de ţigări. E singurul lux pe care şi-l permite, şi numai pentru o singură dată. Încolo, totul va fi calculat până la ultimul gologan: chiria, lemnele, o maşină de spirt şi un pachet de ceai; rezerve pentru zile de lipsuri.

Iar de mâine dimineaţă se aşterne la lucru. Acum nu se mai teme că nu va găsi un editor…

Aprinse ţigara şi aspiră până în fundul plămânilor fumul delicios, după cele trei ţigări scuturate şi cu fumul iute pe care i le oferise ocrotitorul său pe-un fund de cutie. Îşi pipăi peste palton banii din buzunarul de la piept. Îşi zurui în buzunar mărunţişul metalic; restul de la debitul de tutun. La naiba! Ar fi putut să cumpere încaltea nişte ţigări şi mai şi, specialitate, extra, după re-comandaţiile lui Bică Tomescu! Cine spunea că viaţa e atât de cruntă şi că

deznădejdea de ieri lasă urme pe mâine, pe poimâine, pe o viaţă?

În jurul becurilor aprinse, fulgii dansau o horă voioasă. Nici un spectacol nu e mai încântător ca fluturarea lor albă într-o lumină albă, în ceasul indecis când noaptea nu e încă noapte.

La colţul bulevardului, acelaşi ţigănuş îl întâmpină bătând cu cleştele în tava fierbinte:

— Castanele! Faine castanele! Coapte castanele!

E o poftă pe care şi-o poate acum îndeplini, chiar dacă e sătul ca după asemenea copios şi prelungit dejun, cu trei cafele şi trei pahare de coniac. Ce fel de coniac să fi fost acela? Şi de ce se bea în pahare mari şi pântecoase, numai pe fund, încălzite în cupa palmelor?… Hm!… Odată şi odată, mai târziu, tot aşa va trata şi el, mărinimos, cine ştie ce alt june naufragiat din provincie, când îi va bate la uşe să-i ceară o mână de ajutor.

Numără banii de nichel şi, ţinând cornetul de-o ureche, aşteptă să termine ţigara, înainte de a gusta din castane.

Dintr-un automobil luminat înăuntru, Mirel Alcaz, cocolit în blană, îi făcu semn amical cu mâna. Ion Ozun s-a prefăcut că nu-l vede. De o lună, de câte ori îl întâlneşte, întoarce privirea să nu-l salute.

Dar Mirel Alcaz nu e om să ia aminte la asemenea mofturi. Dovadă că a oprit automobilul la bordura tro-tuarului şi a sărit afară, să vină spre el cu mari semne de bucurie.

— De când te caut, mon cher ami! Parcă ai intrat în pământ. Dezasperasem…

Ion Ozun e mulţumit că-şi poate ocupa amândouă mâinile. În una ţinea ţigarea, în cealaltă – cornetul de castane. Astfel, n-are cum să-şi lase mâna strânsă de javra aceasta aferată şi ipocrit afabilă, care se lepădase atât de lesne de dânsul – şi nici nu pare că o face înadins.

Mirel Alcaz nu băgă de seamă, sau numai s-a prefăcut că nu bagă în seamă.

Îi prinse braţul cu autoritate. Lăsă în jos gulerul blănii, ca să poată vorbi mai liber.

— Văd că mă budezi, mon cher ami, şi n-ai dreptate! Să facem câţiva paşi… Am spus că te căutam. Parol! De o săptămână, se împlineşte mâine. Am pentru dumneata o noutate senzaţională, o surpriză a surprizelor, parol! şi nu ştiam unde să te descopăr. Ai aflat poate că am sfârşit-o cu patronul! Lichidare generală! Ufff! Bine că avui energia să isprăvesc în fine!… Un bandit fără pereche! Am plecat de la ziar pe chestii de principii. Am o com-binaţie mai bună. Facem un ziar nou, numai cu elemente tinere şi independente. Un ziar de atac şi de energie. Se numeşte Voinţa. Ce zici de titlu? Titlu tare! Parcă vezi un pumn lovind, care afirmă şi bagă fiori în oasele pe-zevenchilor, ale profitorilor, ale îmbuibaţilor! Hai să-ţi arăt afişul. Ce zici?

Ion Ozun se uită la afişul înflăcărat de pe perete cu o nepăsare voită, muşcând din castana făinoasă şi cercând să se desprindă din strânsoarea lui Mirel Alcaz.

— Ei, ce zici?

— Mda! Frumos afiş…

— Ce frumos, mon cher ami?! Admirabil! Genial! Parol! Mâna aceasta care exprimă voinţa e o capodoperă. E simbolul unei generaţii. Generaţia care-a făcut războiul. I-a plăcut teribil lui Nicu! Şi lui George! Şi tuturor! Uită-te mai bine la afiş. Nu ai nimic de obiectat?

Ion Ozun se uită şi nu văzu nimic…

— Uită-te la colaboratori!… stărui cu tâlc Mirel Alcaz. Lista colaboratorilor…

Ion Ozun citi lista colaboratorilor. Cu o zvâcnire de inimă, se opri la ultimele rânduri, unde se afla şi numele lui.

— Te-am trecut fără să te consult, fiindcă nu mai ştiam unde să te descopăr. Dar vezi în ce companie! Toată floarea unei generaţii, mon cher ami! Se mira Jan cum de i-am putut recruta pe toţi. Secretul, cum ţi-am repetat de atâtea ori, era simplu. Relaţiile, mon cher ami; cine îşi cultivă relaţiile nu rămâne în pustiu! La noi o să ai toată libertatea

de mişcare. Scrii cum vrei, despre cine vrei, ce vrei… Ai ocazie să te afirmi din prima lună. Cred că n-am făcut rău dacă te-am socotit al nostru, fără să mai aştept răspuns.

— Vezi că aranjasem altceva… crezu de cuviinţă să se lase greu Ion Ozun, căutând să-şi gâtuie tresăltările bucuriei, care-i tremurau glasul.

— Ce altceva? se scandalizã Mirel Alcaz. Unde ai putut să aranjezi altceva cu bandiţii ăştia de patroni, care te exploatează şi te storc ca pe o lămâie? Tu rabzi, şi ei se înţolesc! Nimic nu poate să fie mai binevenit pentru un debutant ca această ocazie rară. N-o iei de la reportaj şi de la bucătăria redacţiei, din subsolul presei. Din prima zi: prima pagină! Şi toată libertatea, mon cher ami!… Scapi de toată filiera. Îţi mărturisesc că mi-a trebuit mare abilitate să te impun celorlalţi, fiindcă ai făcut greşeala să neglijezi relaţiile. Dar ce vorbim în stradă? Ne urcăm mai bine în maşină şi mergem la redacţie. Semnezi un bon şi primeşti un aconto… La noi se plătesc lefuri foarte bune. Independenţa se plăteşte scump! Parol!

Ion Ozun nu înţelese deplin sensul acestui aforism enigmatic. Puse în buzunar cornetul cu restul castanelor şi sa lăsă târât.

— Veneam de la maestrul, de la Teofil Steriu!… se simţi dator să anunţe. Am luat dejunul la el.

— Ai luat dejunul la el? se bucură Mirel Alcaz. Ei bravo!… Ce-ţi spuneam eu, mon cher ami? Relaţiile, cultivă relaţiile! Amiciţia lui Teofil Steriu e un capital, şi numele lui, un gir. Nu te faci forte să obţii de la el o colaborare şi pentru gazeta noastră?

— De!… Să vedem… poate…

În automobil, Mirel Alcaz îi explică mai amănunţit de ce s-a certat cu fostul patron şi cum noua gazetă, „deocamdată”, apare în tipografia ziarului de tiraj Universul, care i-a închiriat provizor şi câteva camere în palatul său, pentru redacţie. Evită să adaoge şi adevăratele pricini ale acestei mărinimii.

De fapt, directorul Universului îşi anexa o gazetă de mâna stângă, unde, fără prea mare cheltuială şi fără să-şi angajeze vechea firmă, populară în universul moaşelor, pensionarilor şi acarilor de cale ferată, pregătea armele de asalt pentru un portofoliu ministerial râvnit de douăzeci de ani. Universul păcătuia prin litera cenuşie, prin ilustra-ţiile cenuşii, articolele cenuşii, semnăturile cenuşii. Era un ziar tern, în care nimeni nu ţinea minte să fi citit vreodată un articol de duh ori de curaj, decât demult, la începutul veacului, sub altă direcţie, care făcuse apel la Caragiale, Vlahuţă, alţi scriitori. Directorul actual ajunsese la conducere numai în calitate de ginere şi cultiva o pepinieră de alţi gineri – ai lui. Dar tocmai această egală mediocritate lăţise numărul cititorilor până în cel mai depărtat cătun, unde copiii începuseră să silabisească pe rândurile cenuşii ale Universului şi moşnegii presbiţi adormeau seara cu ochelarii pe nas şi cu Universul în mână. Noul ziar era destinat să întregească prin contrast lipsurile celui vechi. Voinţa se anunţa voinţa dârză a unei generaţii; dar reprezenta mai cu seamă voinţa unui om mediocru, inodor şi incolor, de a pune mâna pe un portofoliu ministerial. Omul mediocru, inodor şi incolor, devenit proprietarul şi directorul Universului prin succesiune şi prin zestrea nevestei, nu mai putea aştepta. Acum, ori niciodată! Din această pricină se arătase atât de generos cu aspiraţiile combative ale tinerei generaţii. Îţi dau, să-mi dai! Aceasta o ştia prea bine Mirel Alcaz. Avea să o priceapă abia mai târziu şi Ion Ozun.

Deocamdată, pe scări, junele combatant se întorcea încântat cu bonul de o mie de lei, căutând ghişeurile administraţiei. Îşi spunea că viaţa e uneori de-o simplitate ne-firească. Acum şase ore nu mai vedea nici o dezlegare. Rătăcea pe străzi cu gândul de sinucigaş. Şi toate se limpezeau deodată. S-ar fi spus că geniul rău care-l prigonise înverşunat până acum, ostenit sau îmblânzit, a chemat în-dărăt toate duhurile vrăjmaşe: „Lăsaţi-l! Renunţ la el. Meargă-i de-acum totul cum a visat!” Iar totul, ca într-

un vis devenit aievea, îi alerga într-ajutor grabnic, din cele patru zări, dărâmând obstacolele cu bobârnace în joacă.

— Domnule, dacă eşti bun… Încotro se află ghişeul de mică publicitate?

Tânărul care întreba avea o figură de undeva cunoscută. Ion Ozun nu ştia unde se află ghişeul de publicitate, fiindcă întâia oară intrase în palatul Universului şi fiindcă şi el căuta, dibuind, încăperile administraţiei.

Dar spuse cu hotărâre:

— Poftiţi după mine. Aici, în stânga…

Într-adevăr, ghicise. Inscripţiile de deasupra uşii anunţau birourile administraţiei.

Celălalt salută, mulţumind. Apoi, după o şovăială, spuse

— Mi se pare că ne-am cunoscut. Domnul Ion Ozun, gazetarul, nu?

— El în persoană!

— Eşti salvatorul meu, domnule Ion Ozun! Dacă ţi-aminteşti, astă-toamnă, când a călcat acceleratul o femeie. Dumneata m-ai smuls de pe linie… Venea un expres. A lipsit o secundă…

— Acum îmi amintesc! rosti Ion Ozun, încântat de suvenirul acestui eroism de Saint-Bernard.

— Ştiam că tot o să ne mai întâlnim noi odată şi odată, domnule Ozun. De multe ori mă gândeam. Am căutat în ziare numele dumitale…

Ion Ozun surâse cu modestie, făcând un gest vag, dispreţuitor cu mâna:

— Cred că n-ai avut cum să-mi găseşti nicăieri numele!… Am scris până acum sub pseudonim… Înţelegi şi dumneata, cu lipsa de independenţă a gazetelor, nu e prudent să-ţi angajezi numele. Devii prizonierul unor opinii de care eşti străin. Prizonierul unei prese venale, pe care au zu-grăvit-o Balzac, Maupassant în Franţa; N. D. Cocea, la noi!… Şi, fără nici o ezitare, minţi cu seninătate, ca un om pe care literatura îl îndeamnă la fiecare pas să trans-figure realitatea: Acum va fi altceva! Facem un ziar independent.

Un ziar de luptă. Dacă ai văzut afişele: Voinţa! Acolo voi semna cu numele întreg, fiindcă nimic nu mă mai împiedică să-mi apăr ideile mele.

— Te invidiez, domnule Ozun! spuse Costea Lipan. Te invidiez şi mi se pare că te reţin.

— Nu! Nu! Mergem împreună. Şi eu tot cu administraţia de aci am o mică socoteală. Lichidarea unei restanţe…

Ion Ozun intră la administraţie ca la el acasă. Încasă bonul. Costea Lipan plăti un anunţ: „Student serios caută meditaţiuni orice clasă. Preţ convenabil.”

La uşă se aşteptară şi se întâlniră.

— Caut o meditaţiune!… păru că se scuză Costea Lipan. Sunt într-un conflict cu familia şi vreau să-mi organizez viaţa pe cont propriu. Ideile mele cam rebele nu se împacă cu tirania burgheză a familiei.

— Înţeleg… încuviinţă fără convingere Ion Ozun, care rămăsese orfan înainte de cei şapte ani de-acasă şi nu îndurase tirania familiei, crescut de o mătuşă blândă şi miloasă, incapabilă să ucidă o muscă.

— Aşa e? se acăţă de această aprobare Costea Lipan. Conflictul dintre părinţi şi copii va dura cât are să dureze umanitatea. Adică nu; burghezia! mentalitatea şi tirania burgheză.

— Turgheniev, Gâde! îşi aminti Ion Ozun. A apărut acum un prim volum dintr-un ciclu mai mare, Les Thibault, al lui Martin du Gard…

— L-ai citit şi dumneata? se bucură Costea Lipan. Nu ştiu ce va urma în celelalte volume. Dar ştiu că în primele volume autorul a disecat virtutea cu o mână de neîntrecut anatomist. Vei fi observat şi dumneata poate că nimic nu discreditează mai mult virtutea ca oamenii virtuoşi…!

Spunând, Costea Lipan se gândea la părintele său, virtuos şi rigid ca un alt Oscar Thibault, şi la conflictele de acasă, înăsprite în ultimul timp. Când ministrul de justiţie îl chemase să-i dea o mică sinecură, Costea Lipan s-a încăpăţânat să refuze. Aceasta dezlănţuise o urgie

indignată împotrivă-i. Iar acum căuta o meditaţiune, ca să-şi câştige banii de buzunar, de cărţi şi de ţigări prin propriile puteri, nu din graţia unui individ ca Gică Elefterescu, pe care îl dispreţuia.

Ajunseră în Calea Victoriei.

Fulgii se legănau magic în luminile vitrinelor. Trecătorii păşeau voios în alba fluturare. Farurile automobilelor prindeau potopirea molatică în evantaliile albăstrii, soseau de departe, dispăreau, să facă loc altora şi altora, virând, oprindu-se, pornind, încrucişându-se într-o ameţitoare întoarcere. Ninsoarea, năvala luminilor, reclamele aprinzându-se şi stingându-se absorbite de albastrul serii pretimpurii de iarnă, ca să tresară în ghirlănzile altfel colorate, roşii, verzi, galbene; soneria cinematografelor; ferestrele încăr-cate cu sclipitoare bijuterii, paşii elastici ai trecătorilor înviorați de răceala blândă şi jilavă a fulgilor; totul dădea străzii un aer proaspăt şi festiv.

Ion Ozun era cucerit de acest spectacol.

Uitase zilele de foame; vagabondajul deznădăjduit, când se strecura pe lângă ziduri ca un câine alungat; nopţile de nesomn, cu dinţii clănţănind sub plapomă.

Toate se petrecuseră foarte departe, şi amintirea fugea de la ele.

Îl încânta acum numai oraşul pavoazat de ninsoare.

— Oraş al dezmăţului! exclamă duşmănos Costea Lipan. Dacă ai prinde oricare din aceşti trecători îmbuibaţi de guler, să-l întrebi de unde vine, unde merge, din ce şi-a plătit blana, n-ar şti, încurcat, ce să răspundă. Ar începe că tre-mure. Ai observat în ce nebunie risipelnică trăiesc toţi? Pe mine mă bucură. Grăbesc singuri sfârşitul. Gonesc singuri, fără să-i alunge nimeni din urmă, la răfuiala cea mare, care îi aşteaptă şi n-are să-i ierte…!

Ion Ozun îşi privi noul prieten cu sinceră uimire.

El nu vedea nimic din toate acestea. Uitase că aceleaşi gânduri şi întrebări îi strânseseră pumnii încleştaţi în fundul buzunarelor nu mai departe decât în dimineaţa

aceleiaşi zile. Acum, înainte de al treilea cântat al cocoşilor, el nu mai vedea decât un spectacol care desfăta ochii: un spectacol vrednic de zugrăvit într-o nuvelă ori într-un roman.

— De ce? întrebă cu nevinovăţie. Eu găsesc că uneori capitala e un oraş admirabil! Această voie bună nu e un optimism de ţară tânără, de popor tânăr, de oraş tânăr?

Costea Lipan se uită posomorit la lanţul autamobilelor şi la îmbulzeala trecătorilor de pe trotuar.

— Optimism numeşti dumneata aceasta? Inconştienţă, iresponsabilitate, orice… Nu optimism! Îi vezi cum trec, cum se salută, cum se invidiază? Doamnei acesteia, care a trecut pe lângă noi, i se pare că n-are blană destul de scumpă, fiindcă doamna dinaintea ei are una încă mai scumpă. Fiecare haină, fiecare podoabă, automobilul acesta lung cât un vagon şi parfumul pe care îl lasă în urmă fetişcana aceasta prea văpsită, toate sunt preţul unui compromis. Dacă pe fiecare l-ai urmări acasă, când îşi leapădă masca de pe stradă, te-ai înspăimânta cu ce preţ plătesc zâmbetul acesta fudul de fericire mincinoasă şi de bucurie deşartă. Îţi spun că mă bucură! Îi văd alergând şi mă bucură că aleargă la judecata din urmă.

— Dar dumneata eşti un revoluţionar primejdios! glumi Ion Ozun.

— Sunt! Adică aş vrea să fiu. Urăsc societatea noastră, fiindcă trăieşte în această complicitate. Urăsc marii capitalişti, paraziţii burghezi, slujbaşii laşi, politicienii veroşi şi neveroşi, urăsc chiar şi colegii mei de studii!… Domnule Ion Ozun, numai ticăloşii nu pot urî! Fiindcă ticăloşii n-au de ce plânge orânduielile societăţii noastre. Ei se acomodează! Ei răspund răului cu rău! Dar un om de treabă e constrâns să urască. Altfel, devine şi el complice. Urăşti din pricina iubirii de oameni, de omenire. Fără ură nu poate exista iubire, cum nu există lumină fără umbră!

Ion Ozun se simţi şi el complice la această orânduială ticăloasă şi nu regretă de fel.

Spuse râzând:

— Dumneata eşti o excepţie. Noroc pentru lumea aceasta de pe Calea Victoriei că eşti o excepţie! Altfel, ar sări toţi în aer, sau ar merge la spânzurătoare…

— Nici nu merită altă soartă! întrerupse cu aprindere Costea Lipan. Aici, pe bucata aceasta de câteva sute de metri, e bâlciul vanităţilor. Aici se îmbulzesc toţi, din toată ţara, să-şi arate o haină, obrazul bine hrănit, automobilul scump, preţul laşităţilor şi al vânzărilor… Eu, domnule Ozun, n-am sosit în capitală decât de câteva luni. În trenul de-atunci, din noaptea de septembrie, astă-toamnă. Ca orice tânăr din provincie, am sosit cu un mare bagaj de iluzii. Cum ţi-am spus, mi se pare, sunt student. M-am înscris la facultate, şi eram sigur că acolo am să găsesc alţi tineri ca mine, însetaţi de altfel de viaţă decât au dus părinţii noştri. Nu laşă, nu complice. Poate există şi aceştia undeva. Dar nu i-am găsit încă! N-am dat peste ei… Toţi, domnule, toţi câţi i-am cunoscut nu visează să facă altceva decât ceea ce-au făcut părinţii lor. Să ajungă, să se căpătuiască, să se slujească de diplomă, ca să se poată plimba pe Calea Victoriei într-un automobil al lor şi să fie invidiaţi de cei care umblă pe jos. Ce naşte din râmă râmă rămâne!

— Cu ideile acestea ai să ajungi la Jilava, domnule Lipan! continuă să glumească Ion Ozun. Noroc că eşti ca orice român, ca mine şi ca oricare. Ne consumăm indignarea în vorbe. Şi cu aceasta ne-am răcorit. Toate răfuielile se opresc la vorbe. Poporul nostru e prea sceptic ca să treacă la fapte. Prea a îndurat multe, aici, la răspintenea lumilor, „în calea răutăţilor”, cum spune cronicarul. Prea a învăţat din experienţa lui de veacuri că numai „capul plecat nu-l taie sabia”! Această zicală bătrânească ar putea sluji drept moto la cărţile de istorie ale lui Xenopol, Iorga şi celorlalţi; aceasta ar putea sluji şi ca o justificare. Ce-i de vină? S-a adaptat situaţiei, configuraţiei geografice şi condiţiilor istorice; s-a dat şi se dă după păr. Nu crede în nimic şi

acceptă totul. Ca dovadă că suntem un neam cu atât de puţini martiri.

— Nu credinţa face martiri! izbucni ameninţător Costea Lipan, oprindu-se să facă loc unei doamne enorme în blană de astrahan, care nu avea nimic de martiră în înfăţişare. Nu credinţa face martiri. Ci martirii fac credinţa! Câţiva numai să se sacrifice, şi vor zgudui nepăsarea. Creştinismul e opera lui Isus. Dar e mai ales opera celor care l-au răstignit!

— Mai bine să mergem undeva şi să bem o cafea ori o ţuică fiartă… spuse nevinovat Ion Ozun, prinzând braţul proaspătului prieten. Discutăm mai în voie.

— Da, discutăm mai în voie! acceptă Costea Lipan, bucuros că a găsit în sfârşit pe cineva să-l asculte şi poate să-i împărtăşească gândurile de atâta vreme nespuse.

Dar Ion Ozun se afla acum departe de asemenea gânduri războinice. El găsea viaţa încântătoare. El era fericit că viaţa, şi lumea, şi Calea Victoriei, aşa cum sunt, sfârşiseră prin a-l accepta pe el, Ion Ozun, aşa cum este; aşa cum îl acceptase Teofil Steriu. Nu se putu abţine să nu spună într-o doară:

— Tocmai vorbeam cu Teofil Steriu…

— Îl cunoşti pe Teofil Steriu?

— Da, chiar azi am dejunat la el. Un dejun cam prelungit, cu dezbateri de-ale noastre, literare… ticlui realitatea, poate fără să-şi dea seamă, Ion Ozun.

— Ce fericit eşti dumneata că ai cui împărtăşi gândurile! îl pizmui Costea Lipan. Eu trăiesc ca într-un pustiu…

Ion Ozun se ruşină de ticluirile sale şi se grăbi să schimbe vorba.

— Splendid ninge! arătă cu mâna în sus, spre fulgii dansând în jurul becurilor cu lumina lăptoasă.

— Da. Ninge ca în martie o mie nouă sute şapte! rosti sibilin Costea Lipan.

III.

CEAIUL DANSANT.

Din sicriul sonor al patefonului gemu muribund o strună de banjo. Pe urmă alte instrumente bizare şi triste au început să se tânguie cu gâlgâiri de plâns, şi încă mai sfâşietor decât plânsul, cu râsul acela inuman şi întrerupt de sincope al clapelor de saxofon.

Domnişoara care răsucise manivela şi schimbase acul vorbi către tânărul cu ochelari înrămaţi de baga neagră, aşa cum toţi poartă acum ochelarii lui Harold Lloyd:

— Eu ador havaianele acestea, Alec! Aş vrea să le văd dansate de sălbatici, în Honolulu. Visez câteodată o viaţă elementară, plină de primejdii şi de peripeţii sălbatice…

Pentru domnişoara anemică, pală şi lipsită de vlagă, care nu trecuse de cinci ori în viaţă dincolo de bariera capitalei, ca şi pentru tânărul cu ochelari americani, Honolulu e un sat cu pitoreşti colibe de lut, în smârcuri toride, undeva, în apele Pacificului, nu un oraş prosper, ca oricare altul, cu hoteluri de beton armat, cu docuri, silozuri şi garaje, cu tramvai zgomotos şi vitrine, ghişeuri de bancă şi agenţii de transport maritim.

Ei cred că instinctele elementare colcăie şi se dezlănţuie numai la antipozi, la sălbaticii goi şi împungând cu lănci înveninate. Nu văd că sălbaticii sunt oriunde şi mai ales aici. Că poartă veston negru, piepţii cămăşii ripolinaţi, ochelarii lui Harold Lloyd, iar când se vânează unii pe alţii, nu au nevoie de arc cu vârful săgeţii înveninat.

Ana Lipan îşi aşează pălăria cu delicată artă, să nu strivească buclele fragile şi frizate în simetrice spirale. Se dădu doi paşi îndărăt. Se privi în oglindă din faţă, din profil, din trei sferturi; cu o oglindă ovală, plimbată de sus în jos, din dreapta şi stânga, îşi examină ceafa şi cutele rochiei în spate.

Surâse. Se uită grav. Se înclină graţios. Ridică din sprâncene surprinsă şi se încruntă în glumă, ironic, sceptic, cochet, mustrător. Se apropie atât de mult, încât îşi văzu amănunţit în sticla poleită porii obrazului astupaţi de pudră.

Îndepărtă taburetul şi se aşează gânditoare; pe urmă atentă la spusele unui vorbitor invizibil; pe urmă jucându-se distrat cu mărgelele de cristal; pe urmă ameninţând gingaş, cu arătătorul ridicat, acelaşi vorbitor nevăzut şi de-o impertinenţă simpatică.

Toate aceste exerciţii de mimică în faţa oglinzii, în ca-mera cu perdele trase şi cu luminile aprinse, ar fi surprins poate un martor indiscret care cunoştea numai o domnişoară Ana Lipan (Annie Lippan, cu doi n şi cu doi p), solemnă, severă şi distantă. Dar ce tânără fată în faţa oglinzii ar fi făcut oare altfel?

Rochia era nouă, pălăria nouă, nou colierul de cristal, şi peste o singură oră avea să păşească, în sfârşit, într-o lume nouă şi în atâtea reverii râvnită.

Domnul, doamna şi domnişoara Lipan erau invitaţi la ceaiul din saloanele doamnei şi domnului ministru Gică Elefterescu.

Iar Gică Elefterescu, la telefon, astăzi dimineaţă, amintind această invitaţie, lăsase destul de lămurit să se înţeleagă că va juca un rol decisiv în viitorul domnişoarei Lipan. El nu era om să-şi uite prietenii şi nu era un ingrat, să nu se gândească la tăinuitele lor griji şi amaruri.

Evenimentul adusese agitare în casa familiei Lipan şi turburare în bugetul casei Lipan.

De-o săptămână împlinită, Ana alerga de la croitoreasă la modistă, de la pantofar la magazinele cu piepteni, coliere şi poşete, alegând, încercând, plătind şi aducând îndărăt, pentru o modificare îndelung meditată acasă şi confruntată cu teancul revistelor de modă: Vogue, Fémina, l'Offi-ciel de la Couture sau Jardin des Modes. Astăzi dimineaţă, două ore împietrise neclintită pe scaunul de supliciu al coaforului cu fire şi cârlige electrice în păr, ca prizoniera unui cabinet de chinuri savante, cum n-au ştiut să născo-cească nici călăii Inchiziţiei, nici torţionarii subtili din China mandarinilor. Da, toate erau răsplătite cu prisos! Annie Lippan întrupa cu desăvârşire oricare din gravurile

revistelor cu pagini cretate – oricare ducesă celebră în carnetul monden al Parisului şi al Rivierei, coborând aerian treptele de marmură ale unei somptuoase vile, cu lampadare, parc, valeţi şi scumpe automobile la scară.

Elena Lipan adusese o croitoreasă cu ziua în casă, să-i prefacă şi ei o rochie neagră, în vârstă de peste un deceniu, adaptând-o aproximativ la moda timpului. Constantin Lipan îşi trimisese hainele de solemnitate la spălătoria chimică, de unde sosiseră întinerite şi fără mirosul farmaceutic de camfor.

Acum bătea cu degetul uscat în uşă:

— Annie, e cinci fără un sfert! Cinci fără paisprezece…

— Gata, papa! sări Annie de pe taburet, aruncând o ultimă privire în oglindă.

Deschise uşa, şi toţi intrară s-o examineze cu exagerate exclamaţii vocalice de extaz.

Sabina descoperi o cută imperceptibil deranjată.

Se îndoi de genunchi să o tragă în jos, se repezi la pulverizator să-şi învăluie sora într-un halo de pulbere lichidă şi parfumată. Constantin Lipan se uită peste ochelari, din toate flancurile, amănunţit şi atent ca la un decisiv corp delict. Elena Lipan, în hainele ei sărăcăcioase, de rudă scăpătată sau de guvernantă, întâia oară uită să eva-lueze costul acestei transfigurări în perechi de ghete cu preţul dinainte de război.

Acest obicei devenise de mult o manie. Leafa servitoarei, cursa cu birja, tona de lemne şi transformarea unei pălării reprezentau pentru dânsa trei, patru sau zece perechi de ghete în valuta anului o mie nouă sute paisprezece. Adineaori calculase că din cei opt mii de lei cheltuiţi de Annie, de altfel cu avară chibzuială, altădată ar fi cumpărat pentru copii 333 perechi de ghete a 24 lei perechea, rămânând încă o fracţiune zecimală de 3,33 lei. Iar constatarea o înfricoşase… O uită acum! Cu degetele încrucişate, îşi admira copila nevinovat şi sincer, ca o ţărancă în faţa vitrinei cu busturi de ceară.

Îşi simţi ochii năvăliţi de lacrimi înduioşate.

Poate o singură clipă, scurtă şi îndată întunecată, se revăzu în această făptură născută din făptura ei, aşa cum va fi fost cu douăzeci şi cinci de ani în urmă, în după-amiaza când Constantin Lipan, proaspăt supleant de tribunal, o aştepta în salonaşul părintesc, în redingotă şi incomodat de un buchet de trandafiri albi şi ţapeni în cornetul de carton cu dantelă de hârtie ajurată, să-i ceară mâna.

— Trimitem pe Catinca să oprească un taxi! spuse Constantin Lipan, cercetându-şi încă o dată ceasul cu îngrijorarea unui şef de staţie în aşteptarea expresului.

— Mă duc eu! se oferi Nellu. Catinca e o netoată. E în stare să vină cu un hârb de Ford!

Elena Lipan, în paltonul modest şi reajustat cu un supliment de guler ieftin, mai cercetă o dată cheile şi încuietu-rile, mai repetă porunci Catincăi, apoi, refugiată în birou, reciti în grabă, pe furiş, a zecea oară, scrisoarea de la Iaşi, de la Matilda.

Bolnava anunţa că se simte slăbită cu totul şi chema pe cineva să-i vegheze la căpătâi. O cerea pe Annie, dacă „se poate desprinde de la distracţiile capitalei”. În acelaşi plic, servitoarea bolnavei adăogase cu un creion chimic şi cu litere strâmbe o rugăminte simplă şi imperioasă în simplitatea ei: „Veniţi imediat. Cucoana e tare Rău. Domnu doctor spune Că no mai Duce nici cinci zile. Am pregătit Odaia pentru Duduia ana. Şaru mâna Frăsina.”

De astăzi dimineaţă scrisoarea îi ardea degetele. De câteva ori fusese gata s-o citească bărbatului şi Anei; de fiecare dată însă o oprise gândul că aşa va turbura fără folos un ceas de mult aşteptat. Cu minuţiosul lui respect al datoriei, Const ar fi fost poate în stare să renunţe la invitaţia ministrului şi s-o trimită pe Ana cu primul tren. Şi chiar fără aceasta, atât Annie, cât şi el ar rămâne toată vremea preocupaţi, cu mustrarea de cuget că se desfată la un ceai dansant, când tanti Matilda îşi dă poate sufletul.

Tăinuind conţinutul scrisorii până la întoarcere, toate aceste complicaţii se aflau înlăturate.

Iar cu trenul de noapte sau de mâine dimineaţă, Annie avea când să ajungă neîntârziat la datoria unde o chema muribunda şi interesul lor, al tuturor.

După întâia lectură a dublului apel, se gândise să n-o lase pe Annie singură, ci să plece împreună cu Costea. Un bărbat, chiar când e numai abia trecut de vârsta copilăriei, are alţi ochi şi altă prezenţă de spirit în asemenea împrejurări. Cine ştie dacă la căpătâiul tanti Matildei nu s-au adunat de pe acum rubedenii îndepărtate şi cupide, gata să facă dispărut un testament sau să smulgă bolnavei cu voinţa şovăielnică altul, dictat de neomenia lor?

Aşa cugetase, pregătind ferit de ochii celorlalţi bagajele de drum pentru Costea şi Annie, împăturite şi numărate, numai să şi le orânduiască singuri în valiza de pergamoid.

Dar a fost destul să simtă privirea lucidă şi rea a lui Costea urmărind-o, ca şi cum ar fi înţeles ceva; de îndată hotărî să renunţe în orice caz la o asemenea companie pentru voiajul Anei şi socotelile lor. Copilul acesta presimte tot şi o turbură de câte ori îi citeşte răutăcios, ca într-o carte deschisă de osândă, gândurile cele mai ascunse… Nu vrea să înţeleagă că tot ce face şi tot ce prevede e numai pentru dânşii. Averea Matildei aşa modestă cum e – două rânduri de case cu câte două apartamente de închiriat şi o jumătate de milion în bonuri – ar însemna o zestre onorabilă pentru Annie şi Sabina, câte o casă de fiecare, iar bonurile ar acoperi anii de studii în străinătate pentru doctoratul lui Costea şi pentru diploma de inginer a lui Nellu. Astfel, soarta copiilor s-ar uşura printr-o singură semnătură a unei văduve avare, care n-a făcut nici un bine în viaţă. Ea şi Const ar aştepta bătrâneţea şi pensia cu sufletul împăcat, bucurându-se de îndestularea şi fericirea altora. În faţa oricărei judecăţi oricât de aspre, s-ar prezenta senină. Nimic n-a dorit şi nimic n-a făcut decât pentru a cruţa tihna bărbatului şi a apăra viitorul copiilor.

Numai Costea o sileşte să-şi plece ochii de câte ori se întrerupe din lectura cărţilor lui cu idei monstruoase, s-o urmărească, pe ea şi pe toţi din casă, cu privirea încărcată de batjocură, de dispreţ şi de compătimire.

Acum chiar, în agitarea bucuroasă şi nerăbdătoare a tuturor, el singur stă la o parte, pe divanul din sufragerie, citind absorbit o asemenea carte otrăvitoare, cum e de mirare că legile prea blânde lasă să fie scrise, tipărite şi împrăştiate, pentru stricăciunea minţilor şi înveninarea inimilor.

Nellu trânti uşa de la antret, important şi satisfăcut:

— Am adus maşina, papa! Un Buick limuzină. Dacă n-ar scrie pă tăbliţă taxi, ai crede că e un automobil dă legaţie. Superb! Un Buick-Master, tipul ăl mai nou!

Elena Lipan transformă preţul cursei în ghete de copii a 24 lei perechea.

Coborâră scările. Se îmbarcară. Annie la mijloc, pe marginea banchetei, să nu-şi şifoneze pliurile de mătase.

Sabina rămase rezemată de uşorul sufrageriei, în şorţul negru şi scurt de uniformă, ca o mică şi tristă cenuşereasă.

— Au plecat mondenii faivoclocişti? ridică în sfârşit ochii de pe foile cărţii Costea.

— Da!... Şi păcat că n-ai venit s-o vezi şi tu pe Annie! vorbi cu înfrigurare Sabina. Era delicioasă! Orice-ai zice tu, Costea, numai Annie dintre noi toţi ştie să păstreze un aer distins... cum să-ţi spun? princiar...

— Spune: înţepat! de aspidă! râse răutăcios Costea. Înţepat şi fals, ca în jurnalele de modă! Mă mir cum de nu te umileşte gândul că sora ta e dusă aşa, în complicitatea tuturor, la vedere. Tot aşa cum îşi ţesăla şi îşi peria juncanele, când le scotea la iarmaroc, la vânzare, bunicu, dascălul de strană, Costache Lipan.

— Cum poţi să compari, Costea, pentru Dumnezeu? Eşti oribil când vorbeşti aşa...

— Oribil sunt eu, sau ei?... Oribil sunt eu, sau tu, Sabina, când cazi în extaz la toate mofturile şi farafastâcurile Anei?

Râvneşti să ajungi ca ea? Să te poarte peste patru-cinci ani, ca pe-o marfă de vânzare, pe sub nasul cine ştie cărui imbecil? „Poftiţi ce sâni are, priviţi ce talie! Ce ochi şi ce picioruş fin! Pot să vă mai spun că aşteptăm şi o moştenire. Avem o mătuşă bogată, care poate dă Dumnezeu să plesnească din ceas în ceas”… Tu nu le vezi acestea, Sabina? Nu le înţelegi şi nu le auzi? Şi nu înţelegi că pentru tine îţi doresc altă soartă? Tu meriţi altceva, Sabina…

— Pe tine nu te mulţumeşte nimic niciodată…

— Cum să mă mulţumească?! Mă asfixiază atmosfera de aici… Uite şi tu cum ne-am strămutat cu toate hleaburile de mobile, pretenţioase, uzate şi triste printre care am crescut, şi cum îndată maman şi papa s-au grăbit să reconstituie exact, ca într-un muzeu istoric, atmosfera sordidă de mici şi poltroni burghezi provinciali. Pentru dânşii laşitatea cotidiană li se pare eroismul cotidian… Sunt oneşti? da! Papa, un magistrat integru şi, după cum scrie în ziare, un procuror general temut, cum n-a mai fost de mult nimeni… Aceasta nu-l împiedică însă să aibă admiraţie pentru un om de nimic, pentru un sforangiu de cea mai mârşavă teapă, ca Gică Elefterescu; să se simtă flatat că e primit în casa lui şi să-i rămână recunoscător dacă îi va găsi un nerod să-l colăcească cu o logodnică înţepată ca Ana!… Virtutea nu-l împiedică să invidieze soarta celor mai puţin virtuoşi, care măcar riscă şi ies la larg, să înfrunte riscurile. Tristă virtute, Sabina, care n-a dus la alt rezultat decât să facă un copil să-şi urască şi să-şi dispreţuiască părinţii!… Acuma de ce plângi? Ce sunt copilăriile acestea…?

Sabina îşi ascunse obrazul în îndoitura cotului şi plângea cu sughiţuri.

— Tu… tu eşti imposibil, Costea! Vrei să mă faci şi pe mine să nu-i iubesc… N-am să te mai ascult niciodată… Eşti un… Nici nu ştiu să spun cum îmi pari tu când vorbeşti aşa…

— Sunt un monstru… Da? Spune cuvântul, Sabina! Aşa se naşte câteodată în cele mai paşnice şi inofensive familii un pui de năpârcă… Ai să mă înţelegi însă odată… Atunci când

are să te sufoce şi pe tine viaţa aceasta de familie respectabilă, cârpită din mărunte socoteli şi ambiţii şi invidii. Acuma fii fată cuminte şi înţelegătoare: şterge-ţi lacrimile…

Costea închise cartea şi se ridică să şteargă lacrimile Sabinei cu batista. Îi ridică obrazul de bărbie şi o privi dureros în ochii ca luciul antracitului. Ochii ei, de galoşi Tretorn.

— Eu am să scap de aici!… spuse cu glas tremurat. Am să plec şi am să-mi fac singur viaţa… Dar tu, tu, Sabina?… Tu ai să rămâi captiva lor… Aş vrea să înţelegi că aceasta mă doare.

— Când pleci? se sperie Sabina.

— N-avea grijă. Nu azi, nici mâine! Peste o lună ori peste două; când voi ajunge să nu datoresc nimănui nimic. Până atunci, mai bine să-ţi ajut la traducerea ta. Vezi că n-am uitat?

— Tocmai! se bucură Sabina, trecând cu nestatornicie copilăroasă de la plâns la voioşie. Aşteaptă un moment, să-mi aduc caietul şi cărţile.

Alergă de zor, se întoarse şi le răvăşi pe masa din sufragerie cu învelitoarea de muşama cadrilată. Costea deschise cartea şi începu să dicteze: „At vero Aeneas adspectu, dimpotrivă, la această privelişte, Aeneas obmituit amens, rămase mut, împietrit, îşi ieşi din minţi, camaeque arrectae, părul i se ridică măciucă, horrore, de groază, et voxhaesit faucibus”…

Sabina scria, între pauze rozând cu dinţii mărunţi capătul de lemn moale al creionului A. W. Faber nr. 3 şi cu ochii întredeschişi întrevăzând cu extatică admiraţie pe Annie, în rochia ei vaporoasă şi fină, ca praful albastru de pastel. O Annie anturată de tineri sportivi şi fotogenici, târând ca o trenă prin mijlocul saloanelor festiv luminate dâra de priviri invidioase a tuturor celorlalte femei. Orice ar spune Costea, viaţa nu e întotdeauna atât de posacă şi de respingătoare! Pare aşa numai unui morocănos ca el.

— Cum ai spus, Costea? Te rog mai repetă o dată…!

— Nox erat, era noapte, et corpora fessa, şi trupurile ostenite, carpebant per terras, gustau, se bucura pe pământ, soporem placidum, de un somn liniştit, silvaeque et aequora”…

În saloanele doamnei şi domnului Gică Elefterescu lucrurile nu se desfăşurau chiar aşa cum le întrevedea, ca într-un fastuos film, Sabina.

Apariţia Anei nu provocase nici o emoţie. Trecu neobservată, fiindcă lumea era multă şi pestriţă.

Aceste ceaiuri fuseseră născocirea şi deveniseră slăbiciunea doamnei Elvira Elefterescu, persoană înaltă şi vastă, cu trup de jandarm călare şi cu suflet inocent de prunc.

Doamna Elvira Eleftercscu simţea o irezistibilă atracţie pentru toate evenimentele mondene: baluri şi înmormântări, serate şi premiere, recepţii şi vernisagii.

Mai mult însă decât pentru toate arăta predilecţie pentru nunţi şi logodne.

Fără copii, dar cu un numeros contingent de nepoţi şi nepoate, de veri şi verişoare, de fini şi fine până la a douăsprezecea crengătură a rubedeniilor care de care mai vagi şi îndepărtate, mai nevoiaşe şi oropsite de soartă, era îndeosebi posedată de un tiranic demon matrimonial. Univer-sul i se înfăţişa ca un inepuizabil rezervoriu de „partide” viitoare ori posibile. Nimeni nu-i cunoştea o figură mai desăvârşit fericită ca atunci când, sprijinind o enormă lumî-nare cu flori şi panglici albe, în rolul sacru de nună, în dreapta unui mire adesea mai puţin emoţionat decât dânsa, asista cu lacrimi de bucurie în ochi la schimbul de inele, şi când înconjura masa cu paşi săltaţi, ca o morăriţă la horă, în psalmodia greco-orientală, în care biblicul Isaia dănţuieşte de vreo două mii de ani la atâtea sute şi sute de milioane de nunţi!

Pentru satisfacerea acestei pasiuni inaugurase ea ceaiurile dansante, frecventate de cel mai bizar amestec de lume al

capitalei.

Cu un ochi providenţial, descoperea la un invitat şi la o invitată care abia s-au cunoscut tăinuite indicii că au fost născuţi unul pentru altul şi că nu-şi vor îndeplini destinul pe acest pământ decât după ce-şi vor pune cununiile pe cap. O dată fixată această alegere, doamna Elvira Elefterescu îşi pierdea odihna şi somnul, născocind toate intervenţiile făţişe sau tăinuite care puteau ajutora destinul în misterioasele lui intenţii.

Gică Elefterescu strâmbase la început din nas când îşi văzuse casa transformată în dancing intermitent. Pe urmă înţelesese că nimic nu-i putea servi mai bine şi sub o aparenţă mai inofensivă complicatele înnodări şi deznodări de iţe politice. Invitaţii erau ai nevestei, nu ai lui. El se socotea mosafir, zeflemisind cu strângeri din umeri un pueril capriciu feminin.

Dar în alegerea invitaţilor uita să adaoge ori să şteargă un nume, după cerinţele momentului. Şi în vreme ce încăperile răsunau de sughiţul saxofonului, de zornăitul cimbalului şi de suspinul extenuat al banjoului, în jilţurile moi din birou izbutea să adune întotdeauna, ca din întâmplare, cei mai înverşunaţi adversari politici. Îşi strângeau cordial mâinile. Se pomeneau discutând foarte paşnic pe un teren ospitalier de armistiţiu şi legând, între două ţigări de foi şi două zvelte pahare de lichior, un pact care a doua zi răspundea într-o manevră neaşteptată la Cameră, o interpelare senzaţională şi un vot uluitor, când nu izbucnea în explozia unei declaraţii fulminante şi imprimată cu titluri de o şchioapă în ediţiile speciale de ziar.

Apartamentul părea dinadins construit pentru asemenea retrageri strategice.

În salonul din dreapta dansa şi se desfăta tineretul, sub privirea ocrotitoare şi complice a doamnei Elvira Elefterescu. Holul era o zonă repauzantă şi prielnică moţăielilor pentru al treilea sex: mame şi cocoane vârstnice care nu dansau şi nici nu discutau remanieri ministeriale,

domni cu reumatisme şi pensionari ai bugetului ori ai politicii, care nu pierdeau prilejul unui ceai parfumat şi al tartinelor cu icre negre, udate cu un pahar de vin autohton sau de şampanie franţuzească. În salonul din stânga se adunau selecţionaţi prin imperioase afinităţi elective invitaţii pentru care muzica şi dansul nu existau nici măcar ca pretext. Bancheri şi parlamentari, foşti şi viitori miniştri, oameni de afaceri şi preşedinţi ai consiliilor de administraţie, directori de ziare şi reprezentanţi ai consorţiilor străine.

De acolo, când din discuţia generală se desprindea o chestiune vrednică numai de un mai restrâns şi discret auditoriu, partenerii se ridicau cu o aprobare complice a pleoapelor şi treceau în biroul lui Gică Elefterescu, lipind uşa capitonată, să nu străbată glas străin şi să nu audă ureche iscodelnică.

Gică Elefterescu fuma, staţionând de la un grup la altul, şi îşi freca mâinile ca un fericit regizor, norocos după fiecare premieră.

Când pleca ultimul mosafir şi servitorii începeau să măture, să deschidă ferestrele, să pulverizeze esenţa de brad şi să întindă covoarele, nu uita niciodată să mulţumească nevestei, înălţându-se în vârful picioarelor, să-i ajungă cu buzele pe frunte, într-un sărut cast şi recunoscător.

— Dragă Elviro, minunat ceaiul tău! Cel mai izbutit din tot sezonul… Eşti o comoară, nu o soţie!

Elvira Elefterescu ştia ce înseamnă aceasta. Un plan urmărit de mult, o întâlnire abil pusă la cale ori un angajament cu tact smuls recompensau risipa de sandvişuri şi de lichioruri lipicioase, bomboanele strivite sub tălpi, olanda mesuţelor pătate de ceai, de vin negru sau cocktail, fumul care cătrănea perdelele şi sfărmiturile scrâşnitoare ale paharelor de cristal, desperecheate din serviciul periodic, reîmprospătat prin grija şi din bugetul preagentilului soţ.

Soaţa pleca fruntea sub casca de păr oxigenat, zâmbind cu modestie şi cu oarecare întristare.

Ea avea mai rar prilej să se arate tot atât de satisfăcută de rezultatul unui asemenea ceai. Invitaţii săi din salonul din dreapta soseau, dansau, deşertau pahare de ceai şi de lichior; se remontau cu piperment sau cu şampanie; experimentau reţete inedite şi cu totul eretice de cocktail spre stupoarea barmanului improvizat de la bufet şi plecau cu buzunările pline de ţigări de foi, dar se dovedeau rebeli proiectelor matrimoniale. Cu o piruetă scăpau de sub ameninţarea săbiei lui Damocles, fatal suspendată deasupra capetelor, şmecherind fatalitatea ca să apară tot atât de voioşi şi imuni la ceaiul viitor, pentru a înnoda iarăşi firul întrerupt al flirturilor cu smuncituri sportive de mână şi cu guturale exclamaţii anglo-americane.

Într-un astfel de amestec dezlănţuit din plin, păşise intimidat „trio Lipan” – cum i-ar fi numit fără doar şi poate Sabina dacă i-ar fi văzut în acea clipă, cu totul departe de mirajul închipuirilor sale.

De la intrare, uşuraţi de vestmintele groase, escamotate de valeţi cu mănuşi albe de aţă, aruncaseră priviri disperate de naufragiaţi ca să se agaţe de o figură cunoscută. Annie Lipan simţi mai umilitor ca niciodată cât de sărăcăcioasă şi demodată e rochia Elenei Lipan şi cât de stângaci e în miopia lui Constantin Lipan.

Ca atare, puse distanţă de un pas între amândoi, cu o instinctivă desolidarizare.

O doamnă în vârstă, cu fire sure şi rare de scapet spân în barbă, o măsură prin lornion de jos în sus, pe urmă continuă să vorbească nepăsătoare principelui Anton Muşat.

Un copil fugărit de alţi doi descrise un semicerc, căutând un refugiu, pe care-l găsi după rochia Anei Lipan.

Urmăritul chicotea agăţându-se de pliurile rochiei; urmăritorii luptau să-l captureze.

Ana Lipan se silea să surâdă angelic, ca un model pentru o replică a tabloului Lăsaţi copiii să vină la mine!

Intrarea n-avu astfel nimic triumfal.

A fost totuşi un noroc că în acel moment de derută, i-a văzut Gică Elefterescu prin uşa deschisă a salonului din stânga. Se repezi cu largi gesturi afabile şi, după ce sărută familiar mâinile femeilor de parcă le cunoscuse de când lumea, aruncă un apel sonor spre salonul din dreapta:

— Elvira!

Apel tot atât de ineficace în momentul acela ca un strigăt deasupra cataractei Niagara, cea cu ecoul huruind noaptea pe o rază de şaizeci de kilometri. Jazul urla la paroxism. În delirul epileptic al instrumentelor, dialogurile continuau răcnite la ureche, ca între surzi.

Mai mult succes avu telegraful cu semnalizări mute.

Gică Elefterescu ridică mâna în sus, agitând simbolic un steguleţ invizibil, pe care totuşi Elvira Elefterescu îl văzu din celălalt capăt. Răspunse de îndată la apel şi se prezentă să ia în primire invitaţii cunoscuţi până acum numai după o vagă şi sumară descripţie a bărbatului. Dinainte, pe nevăzute, decisese că Ana Lipan ar putea fi o partidă acceptabilă pentru un nepot stângaci, sentimental şi tomnatic: Guta Mereuţă, jude de şedinţă adus în capitală la ultima mişcare în magistratură, tocmai din Cadrilater.

Spre a sa încântată surpriză, descoperi că Annie Lipan întrecea aşteptările. Şi hotărî că nimic în lume nu va putea conspira de-acum înainte să le împiedice fericirea.

Strâns încătărămată în mătăsuri foşnitoare, escortă pe Elena Lipan spre persoanele de al treilea sex: mame, mătuşe şi pensionari. O conduse apoi pe Ana Lipan spre salonul care o aspiră în mişcarea giratorie a dansului.

— Am să-ţi prezint trei nepoate ale mele. Trei surori: Lola, Lulu şi Lili… Trei creaturi admirabile!… Doresc şi sper că veţi deveni prietene inseparabile. Prin ele ai să cunoşti toată lumea de aci… Iată-le! Lola! Lulu! Lili!

Cele trei nepoate, în trei rochii de trei culori diferite – ca spicul grâului, ca albastrul cerului şi ca verdele câmpuluiîşi tăiară drum şerpuind, plecându-se şi sărind ştrengăreşte printre perechile de dansatori.

— Gata la apel, tăntiţo! chicotiră tustrele, gâfiind şi făcându-şi vânt să se răcorească.

Nu erau frumoase, deşi Elvira Elefterescu nu le pomenea tripla lor existenţă fără o tenace aluzie la cele trei mitologice graţii. Cam bărbătoase, ciolănoase şi musculoase graţii! Dar se arătară îndată foarte prietenoase, şi cu glasurile lor virile o copleşiră pe Annie Lipan sub o avalanşă de complimente, căzând asupră-i din trei părţi, ca trei împroşcări de multicolore confeti.

— Mă întrebam de ce întârzii, spuse Gică Elefterescu, punând mâna protectoare pe spatele încovoiat, de miop, al lui Constantin Lipan şi mânându-l spre salonul discuţiilor lipsite de frivolitate. Se află câţiva prieteni, care ţineau să te cunoască. Să încep cu principele Barbu Muşat…

— Încântat să cunosc pe marele nostru inchizitor! îi scutură mâna cordial Barbu Muşat, om înalt şi spătos, care, cu portul înadins neglijent şi cu barba fluvială, căuta să-şi dea o înfăţişare cât mai democrată şi să-şi facă iertat blazonul, arborele genealogic şi toate deşertăciunile atât de scumpe vărului său ruinat, Anton. Încântat, multtemutule al nostru mare inchizitor!

—.profesor doctor Mihai Pop-Spătaru…

Omul cu profil metalic şi dur întinse degete osoase, adâncind o cută subţire între sprâncene, în sforţarea să-şi amintească unde a mai văzut acest chip stafidit, insipid, incolor şi inodor.

— Mirel Alcaz, directorul politic al Voinţei…

—.care v-a adresat uneori săgeţi inofensive, domnule procuror general! completă cu veşnicul surâs dezinvolt Mirel Alcaz, proaspăt bărbierit şi scos din cutie. O publicitate gratuită, domnule Lipan! Înţepăturile Voinţei sunt cea mai bună publicitate…

— Fredy Goldamm.

Bancherul cu trăsăturile moi, gelatinoase şi cu ochelari americani prinse degetele lui Constantin Lipan într-o mână flască şi umedă de sudoare.

—.general Ignaţiu Zalomit, doctorul Ionescu-Strehaia, domnul Evghenie Condoritios, directorul Casei „Condoritios et Macridian" din Salonic. Stanica Ţifescu, marele nostru elector de la Vlaşca, şi deocamdată atât… Te rog, ia loc. Ceai? Lichior? Vin sau şampanie?

Constantin Lipan se instală cu precauţie, ca întotdeauna, numai pe trei sferturi din scaun. Răspunse cu modestie, ca un pasager econom într-un bufet de gară:

— O cafea neagră. Dacă se poate, cu zahăr puţin.

Toţi îl examinară cu oarecare surprindere.

Se aşteptaseră la un om feroce, cum îl anunţaseră rechizitoriile prompte şi neîndurate. Aveau înainte un individ timid şi miop, cu înfăţişare neînsemnată de copist suprabugetar, îmbătrânit fără speranţe de înaintare.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru îşi descruntă profilul subţire. Îşi amintise. Era părintele de familie din tren de astătoamnă; perechea posacă, târând după ea o trupă de copii plicticoşi, printre care o singură fetiţă vioaie distona, ca un neastâmpărat pui de leopard închis laolaltă cu vulgare şi triste resignate creaturi domestice.

Îl măsură cu ochi mai atent. Pe urmă trecu, dintr-un vechi obicei, cu privirea de la unul la altul. Le cunoştea tuturor metehnele ascunse. Ca un duhovnic, le aflase sufe-rinţi secrete, slăbiciuni absurde – ştia sfârşituri inevitabile, care nu iartă. De aceea îi îngloba pe toţi într-o crudă luciditate, şi totuşi, într-o generoasă compasiune profesională de confesor laic.

— Vorbeam tocmai despre procesul Osias-MladoveanuContinentala! rosti Mirel Alcaz, lăsându-se pe spate în jilţul scund, întinzând picior peste picior şi potrivindu-şi dunga pantalonilor peste ciorapii fini,

străvezii, aproape feminini. Nu ştiu dacă a făcut un serviciu guvernului…

— Justiţia n-are drept să se întrebe dacă face ori nu un serviciu guvernului! întrerupse ca înţepat de o viespe Constantin Lipan, ştergându-şi ochelarii cu batista, ca să privească mai de aproape la directorul politic al Voinţei.

— Nici nu voiam să spun aceasta! se apără surâzând serafic Mirel Alcaz. Voiam să spun că nu ştiu dacă a adus un serviciu guvernului; dar ştiu sigur că a adus unul teribil presei… Ne-a urcat tirajul gazetelor. Aceasta dovedeşte că toată lumea e însetată de dreptate! Eu pe chestiunea aceasta am părăsit un ziar unde lucram de la înfiinţarea lui. Am preferat să întemeiez altul, liber şi în spiritul vremii. Poate aţi observat, domnule procuror general, că dacă Voinţa şi-a permis inofensive agresiuni la adresa justiţiei, o făcea numai când mi se părea că justiţia ezită. Noi am căutat să întreţinem o atmosferă favorabilă iniţiativelor de curaj şi de energie.

— Dragă domnule, justiţia nu se preocupă de atmosfera favorabilă sau nefavorabilă! o ţinu înainte cu încăpăţânare Constantin Lipan. Ea îşi face datoria chiar când opinia publică, indusă în eroare, vede victime acolo unde sunt numai vinovaţi.

„E cum l-am ghicit eu! gândi Mirel Alcaz asimilându-l de îndată lumii în mijlocul căreia trăia, pe care o cunoştea şi nu pierdea nici un prilej să-i exploateze metehnele. Un ipocrit. Un individ primejdios şi de o şiretenie lucidă, regizată la rece, care şi-a pus masca de fanatic serv al justiţiei până ce şi-o da o dimisiune zgomotoasă, ca să intre a doua zi într-un partid de opoziţie. Chiar haina de pe el e o modestie făţarnică. Adună bani, cine ştie cum, şi afli după un an ori doi că-şi durează o casă cu trei etaje pe numele nevestei”…

Acestea le gândea, după cum dicta scepticismul şi experienţa profesională, dar cuvintele rostite spuneau cu totul altceva:

— De perfect acord, domnule Lipan! Justiţiei, justiţiei probe şi intransigente, puţin îi pasă de atmosfera favorabilă ori nefavorabilă din jurul ei! Îi ajunge propria sa conştiinţă. Însă e cu atât mai fericită coincidenţă când opinia publică bine luminată anticipează ea opinia pe care şi-o face justiţia. Cum sperăm că vom căpăta satisfacţiune – vorbesc în numele opiniei publice! – peste câteva zile, când justiţia va avea să avizeze într-o chestiune evitată până acum de toţi predecesorii dumitale.

— Îmi pare că vrei să vorbeşti despre afacerea „Petro-lul-Iordan Hagi-Iordan”? interveni cu nevinovăţie minunat jucată Fredy Goldamm.

— Poate de „Petrolul-Iordan Hagi-Iordan”, poate de altceva! se apără tot atât de nevinovat Mirel Alcaz.

— Aceasta va fi o chestiune mult mai delicată! se dădu cu părerea principele Barbu Muşat. Fiindcă Iordan Hagi-Iordan…

— Prezent! afirmă teatral, cu voce de bas, Iordan Hagi-Iordan în carne şi oase, oprit în cadrul uşii. E prezent şi vă depune toate omagiile la picioare, principe, fiindcă e sigur că i-aţi luat o apărare de care nici n-avea nevoie de altfel.

Înaintă legănându-şi trupul scund şi vârtos.

Rânji sub mandibulele puternice, ascunse de mustăţi uriaşe. Aşa cum se apropia, părea ultimul om cu mustăţi preistorice din Europa. Ultimul om ascuns până acum în caverne.

Haina era însă impecabil tăiată; cămaşa, cu piepţi de zăpadă.

Roti ochii şi, când găsi ce căuta, exclamă cu exagerată încântare:

— Bună seara, frate Gică! După surpriza pe care ţi-o citesc în ochi, se pare că nu mă prea aşteptai…

— De ce?… Mă gândeam… Ce idee!… Chiar adineaori… se împletici în vorbă Gică Elefterescu.

Iordan Hagi-Iordan râse zgomotos şi apucă mâna lui Gică Elefterescu, scuturând-o să i-o smulgă din umăr.

— Nici nu mă îndoiam, excelenţă! Excelenţă şi frate Gică! Nu mă îndoiam că mă aştepţi, chiar dacă o fire înclinată suspiciunii ar fi interpretat cine ştie cum subita dizgraţie cu care mă tratează buna doamnă Elvira Elefte-rescu de câteva luni, uitând să mă mai invite la preadistinsele voastre ceaiuri dansante, unde unii dansează în salon pe parchet şi alţii la cabinetul secret, pe sârmă! Eu sunt mai simplu şi mai puţin sclav al acestor deşarte forme. Treceam acum un sfert de oră pe sub ferestrele voastre. Am văzut lumină. Mi-am adus aminte. Zic: Mă reped acasă, îmbrac pentru orice eventualitate o haină mai decentă, trec, dau bună seara şi plec! În afară dacă nu mă onorezi şi pe mine cu un pahar de coniac, frate Gică! Ca în vremurile cele bune, când semnai scrisorile – (îţi aduci aminte care scrisori? eu le-am păstrat pe toate) – când le semnai: „al tău frate, Gică”…

Toţi ascultau cu uimire, curiozitate şi cu oarecare bucurie răutăcioasă.

Se ştia că un dosar „Petrolul-Iordan Hagi-Iordan” se afla în mâinile lui Constantin Lipan şi că în câteva zile scandalul multaşteptat avea să urmeze scandalului „Osias-Mladoveanu-Continentala”. Marele rechin, Iordan Hagi-Iordan, era citat la Parchet sub grave învinuiri. Cu cinică temeritate, se invitase deocamdată oaspe în casa ministrului de justiţie, ca să dea pentru a doua zi ce şopti şi răstălmăci întregii capitale.

Constantin Lipan clipea mărunt, neînţelegând în ce cuibar viperin a intrat. Căută ochii ministrului. Gică Elefterescu îi ocoli privirea.

Dar i-o surprinse Iordan Hagi-Iordan. Marele petrolist şi afacerist se apropie, întinzând amândouă mâinile, aspre şi vânjoase:

— Ce surpriză, domnule procuror general! Numai fratele Gică ştie să rezerve prietenilor asemenea surprize! Doream de mult să te cunosc mai de aproape şi să stăm de vorbă mai pe îndelete… Ehei! Că de vorbit, te asigur eu că avem

ce vorbi să ţi se ridice părul măciucă în cap! Fiecare cu dosarele şi arhivele sale. Dar să lăsăm astea!… Mi-a vorbit mult despre dumneata băiatul meu, Nicki. E coleg şi cel mai bun prieten cu un fiu al dumitale, şi n-am avut niciodată nimic de obiectat când îmi cereau unul din automobile să facă o plimbare nevinovată în jurul capitalei. Pot spune că m-a bucurat asemenea prietenie între copii. Eu am cultul prieteniei, cum foarte bine mă înţelege fratele Gică!

Pipăind cu mâna de orb, Constantin Lipan căuta ochelarii pe măsuţa din lemn de trandafir. Fără ei nu putea desluşi în ceaţa tulbure chipul lui Iordan Hagi-Iordan. Îl ghicea numai rânjind, cu fălcile puternice şi cu dinţii laţi, să sfarme ciolanele, ca maxilarele de fiară.

Din discreţie, Mirel Alcaz făcu un gest de plecare. Iordan Hagi-Iordan îl surprinse şi îl opri:

— Vrei să pleci, prietene Mirel? Aceasta înseamnă că n-ai fler de gazetar nici de două parale. Cum, părăseşti terenul tocmai când ceaiul dansant al fratelui Gică începe să fie mai interesant? A propos! Am ceva pentru Voinţa, care poate să-ţi pară încă mai interesant. Nişte scrisori senzaţionale, să-ţi dubleze tirajul în douăzeci şi patru de ore… Dacă ai răbdare, trecem mai acuşi în camera jurămintelor! – făcu semn spre biroul lui Gică Elefterescu. Ştii tu! La secret! Mă cunoaşte bine această chilie a spovedaniilor. Nu intru întâia oară acolo! Aşa e, frate Gică?

Gică Elefterescu se chinuia să râdă înveselit foarte, ca de cea mai plăcută şi bucuroasă surpriză.

— Admirabil tip! Dintr-o bucată! se adresă către generalul Ignaţiu Zalomit, fiindcă era cel mai aproape vecin. Ce zici, generale?

Generalul Zalomit, surd ca un dovleac, înţelese în felul său:

— Prea mult pentru artilerie şi prea puţin pentru infanterie! Infanteristul e inima armatei… Eu, domnule, am spus-o încă de la 99-900 lui Miţita Sturză.

Constantin Lipan îşi descoperise ochelarii şi privea deznădăjduit spre celelalte încăperi, unde se aflau Elena şi Annie.

— Şi dumneata vrei să pleci? ghici Iordan Hagi-Iordan, punându-i o mână pe genunchi cu un gest de luare în posesiune. Ce curios, domnilor! Toţi vor să plece… E o epidemie.

„Aceasta se întâmplă numai din pricina Elenei, cu mofturile ei de relaţii mondene şi cu vânătoarea ei după ginere!” îşi descărcă Lipan conştiinţa, şi rămase cu un oftat captivul mâinii tari şi păroase.

Elena Lipan se afla şi dânsa prizonieră în holul rezervat persoanelor de al treilea sex.

După câteva întrebări distrate, care n-aşteptau nici un fel de răspuns, Elvira Elefterescu dispăruse, făgăduind că se întoarce peste o clipă.

Plecase şi o uită, irezistibil atrasă de secţia dancing, unde supraveghea, intervenea, încuraja şi respira cu nesăţioasă fericire atmosfera aţâţătoare de parfum, de mâini transpirate, fum de ţigări orientale cu opium şi englezeşti cu miere; aroma răcoritoare de oranjade şi împestriţatele miasme de cocktail.

Dar plecând, doamna ministru o predase unui octogenar ogârjit şi friguros, cu gâtul înfăşurat într-o legătură cadrilată de lână şi cu ochii lăcrimoşi de cimpanzeu răpus de oftică în vitregele noastre regiuni septentrionale. Elena Lipan nu-i auzise numele în hilara explozie a jazului; atât doar…:”savantul nostru profesor”.

Savantul profesor muia pesmeţi în ceai şi molfăia melancolic. Păru îndată foarte încântat că a găsit pe cineva să-i asculte o senzaţională comunicare în chestia ţiparilor.

Căpătă viaţă, ca un cadavru animat de experienţa lui Galvani.

— Ce părere aveţi despre ţipari, doamnă? întrebase sever. Ce ştiţi despre ţipari?

Elena Lipan făcu un apel disperat la toate cunoştinţele sale despre fauna acvatică. Răspunse şovăind, ca la examenele de acum treizeci-treizeci şi cinci de ani în urmă:

— E un peşte de baltă… De nămol. Lung ca un şarpe. Un peşte ordinar, pentru oameni săraci. Mai ales ţiganii se dau în vânt după el…!

Savantul râse atât de înveselit, încât împroşcă printre gingiile văduvite de dinţi o mică planetă cu mai mulţi sateliţi de pesmet transformat în pastă gălbuie.

— O, sfântă ignoranţă! ridică mâinile spre plafon. Dar, doamnă, ţiparul e cel mai ciudat fenomen din apele noastre!… E peştele misterios. Un mister pe care ne-am pus cu toţii pe-atâta să-l clarificăm, şi-l vom clarifica. Ştiinţa nu admite mistere! Tot ce-a fost ieri mister azi e banalitatea cea mai banală. Pretindeţi că nu?

— Nu pretind nimic… se apără vinovată Elena Lipan. Sunt o profană.

— Aha! Profană? Bine zis! Ca profană, ştii dumneata că ţiparul vine în apele noastre numai în vilegiatură? Cam lungă, dar tot vilegiatură se cheamă! Ştii dumneata că în fiecare toamnă, cum s-a întremat şi a ajuns la maturitatea deplină, pleacă din bălţile noastre pe râuri la vale, şi dacă nu poate pe râu, o ia pe uscat, ca şarpele, până ce ajunge în fluvii, şi din fluvii în mare, şi din mare în ocean, ca să parvină cu orice preţ în Marea Sargaselor, tocmai la şase mii de kilometri?… De unde să le ştii acestea, ca profană?… Ei bine, află, stimată doamnă, că acolo şi numai acolo, la patru mii de metri adâncime, îşi depune ouăle şi moare… Stimată doamnă, e unul din cele mai stranii şi deocamdată mai enigmatice fenomene ale naturii, şi e de mirare că oamenii aceştia din jurul nostru discută despre schimbarea guvernelor, despre slugi, pălării şi scumpirea lemnelor, în loc să se minuneze cu evlavie şi să ia învăţăminte de la asemenea tainice orân-duieli ale naturii… Eu am să vă explic aceasta. Sunt încântat că am dat peste o persoană care dispreţuieşte vulgarele preocupări ale unei societăţi

ignorante, şi mai jalnic decât ignorante, fericită în ignoranţa ei.

Elena Lipan suspină şi rămase să se iniţieze în misterele ţiparului voiajor, trudindu-şi ochii să descopere în cealaltă încăpere pe Annie. Surâdea fericită când, o clipă, Annie apărea şi dispărea în melstromul circular al dansului, în braţele unui tânăr cu părul lipit ca o carapace de email negru şi cu jumătate de obraz paralizată în crispaţia monoclului.

A treia oară o vedea dansând cu acelaşi ins. Acesta îi păru un indiciu. Era fără îndoială nepotul doamnei Elvira Elefterescu, la care, în fugă, doamna ministru, cu un zâmbet complice, făcuse o atât de discretă aluzie.

Gândul îi aduse o destindere în obrazul ei ostenit şi pământiu. Revărsă o lumină de participare voioasă şi plină de speranţe la tot ce se petrecea în juru-i.

Savantul profesor luă această metamorfoză drept o victorie personală:

— Aşa e că începe să fie interesant, doamnă?… Doamna, şi mai cum, dacă îmi permiteţi?

— Elena Lipan…

— A! Da… Soţia temutului nostru procuror general. Mă scuzaţi de aceste trădări ale memoriei… La vârsta mea!… Aşa e că începe să vă pară interesant? Citesc pe figura dumneavoastră, stimată doamnă Lipan…!

Stimata doamnă Lipan luă aminte la un fenomen cu mult mai apropiat de ritualul îndeletnicirilor sale de toată ziua decât expediţiile transoceanice ale ţiparilor.

Observă pe haina octogenarului savant nepermise pete de scrum, de pesmete fărâmiţat, de pricomigdale, de ceai. Ca o grijulie mamă şi soaţă prin predestinările profesiei sale casnice, scoase batista din poşetă şi se ridică de pe scaun, întrebând:

— Îmi permiteţi, domnule profesor?

— Mă rog, mă rog!… îi îngădui bătrânelul, nedumerit şi cam contrariat că fusese întrerupt la jumătatea cea mai

interesantă a odiseii ţiparilor, pe care o relata cu atâta avânt.

Elena Lipan, conform atribuţiunilor sale domestice, îi şterse delicat petele şi îi scutură scrumul cu batista, mai tipărindu-i cu dosul palmei şi reverul straiului, nodul legătoarei de la gât. Iar pricepând în sfârşit despre ce anume fusese vorba, cu un gest galant şi neaşteptat, ridicându-se la rândul său de pe scaun, Homerul ţiparilor îi cuprinse mâna şi îi sărută vârful degetelor cu graţia unui june muşchetar.

A fost ceva atât de desuet şi de înduioşător, de pe vremea valsului şi a mazurcii, atât de deplasat în această casă, atât de nepotrivit cu vârsta şi înfăţişarea lor, a amândorura, încât orice privitor ar fi găsit scena de un comic irezistibil.

Dar nu se afla nici un spectator să-l intereseze episodul. Şi de altminteri, dacă s-ar fi găsit unul, mai ciudat decât întreaga scenă i-ar fi părut îmbujorarea subită şi feciorelnică din veştedul obraz al doamnei Lipan.

Aşezându-se iarăşi pe scaun, bătrânelul îşi reluă firul povestirii.

— Cum spuneam, aşadar, stimată doamnă, ţiparul femelă, după un stagiu de cinci ani în apele noastre, coboară în estuare. Acolo e întâmpinat de ţiparul mascul şi pornesc împreună până la sud de insulele Bermude, par-curgând şase mii kilometri în şase luni. După acest voiaj de nuntă, ţiparul femelă depune peste un milion de ouă, ceea ce veţi recunoaşte, multstimată doamnă Lipan, că e o cifră impresionantă!

Multstimata doamnă Lipan, silindu-se zadarnic să fie atentă şi să-şi concentreze gândurile la spusele povestitorului, îşi revenise şi dânsa la vechea-i şi netămăduita-i obsesie. Transformă imediat kilometri în lei, milionul de ouă în lei, şi suma totală, în perechi de ghete. Apoi la acest total mai adăogă şi o evaluare a trusoului Anei, tot în ghete a 24 lei perechea, cu preţul şi valuta dinainte de 1914. Cifrele; o cutremurară. Şi o deznădăjduiau.

Trusou? De unde şi cu ce? Nici cu leafa lui Const pe trei ani înainte nu se vor învrednici dânşii să-i înjghebe un trusou măcar la fel cu cel de care s-a bucurat ea când se măritase!

Prin firească asociaţiune de idei, se gândi la boala Matildei şi strânse instinctiv între degete încuietoarea poşetei unde se afla scrisoarea. E a treia oară când medicul o socoate pierdută, şi de două ori până acum a revenit la viaţă. De ce-o fi chinuind oare Domnul o fiinţă care nu mai poate aştepta nimic de la ziua de mâine? Acum doi ani voia să vândă casele şi să plaseze banii în bonuri. Mai bine că n-a făcut! Bonurile s-au depreciat la jumătate. Iar preţul imobilelor a crescut.

—.din ouşoare iese atunci o larvă transparentă ca sticla, continuă savantul profesor, clătind restul de ceai rece în fundul paharului.

Dacă moare Matilda, vor trebui să poarte toţi doliu şi să meargă la Iaşi, la înmormântare! gândi Elena Lipan. Altă cheltuială!… Privirea i se destinse însă, fiindcă întrevăzu prin uşa deschisă pe Annie la braţul tânărului cu părul de smoală. Pare un tânăr foarte simpatic. Numai de n-ar fi prea nărăvit amator de dansuri şi de petreceri. Aşa sunt toţi până ce se însoară. Annie e însă destul de voluntară şi are destul tact pentru a şti cum să-l reţină acasă. Totul depinde de tactul femeii. Şi Annie e neîntrecută în acest simţ înnăscut al chiverniselilor casnice, moştenit de la ea.

O învălui într-o privire înduioşată, peste mese şi capete, tocmai în faţa bufetului, unde tovarăşul Anei o oprise şi îi întindea un pahar înalt, cu un lichid de culorile curcubeului.

Annie gustă şi se oţărî, râzând.

Râdea şi tânărul.

— Chestie de obişnuinţă! spuse. Eu am o reţetă mai fudroiantă. Saratoga cocktail. O jumătate de pahar de coniac, jumătate vermut, câteva picături de angostura-bitter şi câteva picături de curaçao. Două măsline la fund. Nimeni nu rezistă la a treia doză… Dar adevăratul,

incomparabilul, neîntrecutul maestru e Tom. Dă-mi voie să ţi-l prezint pe Tom. Hello! Tom!

— Hello, Scarlat!

Tom sosi patinând pe parchet şi ţinând de mână pe una din cele trei nepoate ale doamnei Elvira Elefterescu, nici Annie nu ştie exact care: Lola, Lulu sau Lili?

Junele Tom, ca şi prietenul său Scarlat, părea croit după chipul şi asemănarea ilustraţiilor mondene din revistele londoneze. Cel mai pur şi mai autentic gen englezesc, ba încă la superlativ. Prezentându-se tot după cea mai autentică manieră englezească, ba încă la superlativ, îi înălţă mâna, smucindu-i-o din cot, şi i-o zgâlţâi, ca să-i dea drumul apoi ca unei cioare electrocutate.

— Spuneam că eşti un as în materie de cocktailuri, lă-muri Scarlat.

— O! se apără cu modestie Tom, ridicând sprâncenele subţiri şi plivite cu cimbistra. E o legendă ca oricare alta şi e mincinoasă ca toate legendele.

— Ce urât îţi şade când încerci să-l faci pe modestul, Tom!… îl mustră Lola, Lulu sau poate Lili, în orice caz una din cele trei graţii. Nu-l crede! Are acasă un bar de toată frumuseţea. O să mergi odată cu noi… Numai să nu sufli nimic tăntiţei. Acestea sunt escapadele noastre secrete… Tom are patefon, radio, cea mai completă garnitură de bar… Păcat că nu iubeşte femeile. Jură numai pe Gâde, Cocteau şi Oscar Wilde!

Ana Lipan roşi plecând ochii, deşi înţelegea numai pe jumătate.

Lola, Lulu sau Lili – în orice caz aceeaşi din cele trei graţii – adaogă, aruncând o privire provocatoare:

— Noroc că şi noi ne răzbunăm! Ştim să ne dispensăm de dânşii. Pe urmă, desfăcându-şi braţul din mâna lui Tom şi prinzând-o pe Annie de mijloc, poate prea strâns, îi suflă la ureche: Fiindcă îmi imaginez că o să devenim foarte, foarte bune prietene, permite-mi să-ţi dau un sfat de prietenă. Lasă urâcioşii aceştia şi sacrifică cinci minute pentru

dezolatul meu văr, Gută!… Uite-l ce mutră nefericită are!… Observ că tăntiţa te urmăreşte de un sfert de oră cu dezaprobare. Îi contrazici proiectele. Şi e păcat! Guta al mamei, cum îi spunem noi, Guta cel mic şi necăjit are să fie un bărbat foarte comod. Priveşte cum i s-a lungit nasul aşteptând…

Guta Mereuţă aştepta într-adevăr trist, cu un nas prelung şi proboscodian. Nu ştia să danseze. N-avea nimic în figură sau în vorbă care să atragă o femeie. Cu ochii împinşi în lături, spre tâmple, de rădăcina lată a apendicelui olfactiv, dezvoltat peste măsură; în sala plină de râsete, de vuiet şi de trepidaţie, stătea nemişcat de două ore, pe un scaun, lângă uşă, ca un posomorât cioclu al acestei tumultoase desfătări.

Se bucură cu cea mai desăvârşită şi vizibilă candoare când Ana Lipan veni să se aşeze alături. Elvira Elefterescu îl dresase dinainte, îi spusese autoritar că această aleasă a sa, aceasta numai şi nu alta, are să-i facă fericirea vieţii; iar el a şi început, subit, s-o iubească.

Din lumea de unde venea, târg strâmb şi prăfos, cu singurele reprezentante ale sexului slab şi frumos doar câteva necăjite şi robace neveste ori fete de bulgari şi tătari, Ana Lipan îi apăru o creatură celestă. Fire aproape de pământ, îşi mai făcuse îndată socoteală că o asemenea căsnicie, pe lângă protecţia doamnei ministru al justiţiei asigurată pentru totdeauna, îl încorpora şi într-o înaltă dinastie a magistraturii. Ana Lipan nu însemna numai o viitoare soţie: era o carieră.

— Aţi ostenit dansând, domnişoară? întrebă stupid, încheind şi descheind nasturele hainei, fiindcă nu ştia ce să facă cu degetele, cam lăboase şi extrem de păroase.

— De loc! răspunse cu un ton mai sus Ana Lipan, pri-vindu-l peste umăr. N-am ostenit de loc. Dar am venit să te invit pe dumneata la dans, dacă am văzut că dumneata nu…

— Regret, dar nu ştiu să dansez… declară umilit de această infirmitate Guta Mereuţă, şi în aceeaşi clipă se

mustră cu dezgust de el însuşi: „Nu aşa, gogomanule! Nu se răspunde aşa unei viitoare logodnice! Trebuia să spui: Este întâia dată, domnişoară, când regret într-adevăr că n-am luat lecţii de dans, ca oricare fericit muritor din această sală.”

Constatarea acestei incurabile inferiorităţi în arta conversaţiei îl demoraliză definitiv. Tăcu, trăgând din aţele nasturelui.

Ana Lipan continuă să-l privească, palpitându-şi genele cu o impertinentă răceală. Acesta era bărbatul pe care i-l destinau? Cu ce drept complotau toţi să-i lege viaţa de o asemenea făptură grosolană şi ridicolă? Măcar de-ar avea alt fel de nas şi de-ar şti unde să-şi ţină mâinile!

— Locuiţi de mult în Bucureşti? îl întrebă, ca să spună ceva.

— M-a mutat unchiul Gică de două luni. Eu, de după război, tot în Cadrilater am stat, de mi s-a acrit. Mă crezi mata, domnişoară, că n-am fost până la mutare niciodată în Bucureşti?

„Se şi cunoaşte!” era să răspundă Ana Lipan. Dar spuse cu totul altceva:

— Capitala e un teren prea prielnic pentru toate vanităţile. Numai în provincie se formează adevăratele caractere. Omul se adânceşte! Are mai ales prilej să se confrunte cu el însuşi.

— Nu e aşa, domnişoară? se animă pentru scurtă durată Guta Mereuţă, considerându-se un adevărat caracter îndelung clocit şi răsclocit în provincie.

Pe urmă nu mai ştiu ce să răspundă şi iarăşi tăcu.

Ana Lipan îşi cercetă în oglinda poşetei obrazul şi răsuci roşul în tocul de metal, sigilându-şi buzele. Guta Mereuţă o admiră cu ochi de dulău fidel de la stânele Cadrilaterului, unde-a mâncat el odată telemea grozavă, într-o anchetă judiciară…

Din fundul sălii, Elvira Elefterescu îi cuprinse într-o aprobare protectoare: „Admirabilă pereche! Au fost născuţi

unul pentru altul!” Şi înaintă, virând în altă direcţie, printre perechile dansând, în zalele foşnitoare de mătase, să ocrotească providenţial alte viitoare fericiri.

Jazbandul izbucni mai întărâtat. După două ore de aproape neîntreruptă dezlănţuire, s-ar fi spus că o nouă vigoare nervoasă, un spasm frenetic de dervişi urlători s-a transmis de la unul la altul, dezarticulând din bălămăli pe cei cinci muzicanţi. Toba detuna cutremurând geamurile, saxofonul gâlgâia un plâns terminat în hohote guturale, pianul împroşca sunetele prin dinţii de fildeş; la vacarmul instrumentelor se adăoga răcnetul glasurilor şi fluieratul dansatorilor contaminaţi de aceleaşi crampe epileptice. Pudra se topise de pe obraji, negrul curgea de sub gene, lărgind orbite de craniu, gulerele erau muiate, mâinile lăsau umede pecetea degetelor pe toaletele de mătase, şi totul se învârtea nesfârşit, târând în picioare cleiul pateurilor şi lichidul bomboanelor cu lichior.

Prin acest tumult vibrant, principele Anton Muşat se plimba impasibil, cu mâinile la spate, ca un sultan arab într-o expoziţie europeană. Îl ajunse din urmă Mirel Alcaz.

— Înainte de plecare, trec să depun respectele mele la picioarele amfitrioanei, mon prince. Păcat că n-ai asistat la conclavul politico-economico-financiar! A fost o scenă care nu se poate vedea în fiecare zi.

— Mă lasă rece asemenea scene, scumpe Mirel, spuse principele Anton prinzându-i braţul. Ştii că nu calc niciodată acolo. Nu înţeleg nimic şi nu mă pasionează nimic din aceste intrigi lipsite de fineţe. E destul că văru-meu, Barbu, nu pierde nici o ocazie… El e născut pentru aceasta şi trăieşte pentru aceasta! Când se întâmplă de mă aduce aci cu automobilul lui, ne despărţim la uşă şi ne regăsim la uşă. Pe mine mă amuză mai bine acest spectacol al tinereţii.

— Spuneai, cu toate acestea, mon prince, că dispreţuieşti tineretul din zilele noastre. Îl găseai lipsit de stil. Mai deunăzi te întorseseşi chiar de aci scandalizat şi fulminând! îşi aduse aminte Mirel Alcaz.

Principele Anton Muşat privi circular prin sticla monoclului sala agitată de spasm şi surâse:

— Mă scandalizează şi revin. Acest tineret, scumpe Mi-rel, mă irită şi mă atrage. Mă irită fiindcă e lipsit de mister şi de stil. Mă atrage, fiindcă îl văd trecând prin viaţă ca un obuz… Caut să-l pricep! Şi fiindcă nu-l pot pricepe, mă pasionează ca orice problemă irezolvabilă, de care te lepezi seara şi la care revii a doua zi…

— Mon prince, distracţiile şi sentimentele şi plăcerile altora ni se par întotdeauna absurde! rosti aforistic Mirel Alcaz. Cu atât mai mult ambiţiile şi viciile.

— Posibil!… În orice caz, femeile sunt şi acum frumoase, cum au fost întotdeauna. Deşi nici pe ele nu le mai înţeleg… Pe vremea mea inima lor era un melancolic sanatoriu. Acum inima lor e un zgomotos jaz. Sunt după chipul şi asemănarea bărbaţilor de acum, care nu ştiu să le mai iubească. Uzează numai de ele! N-au timp să le cucerească. Le smulg cu brutalitate şi se scapă de ele tot cu brutalitate!… Pe timpul meu, înainte de diluviul războiului, un bărbat adeseori se mulţumea cu atâta glorie cât îi trebuia ca să seducă o femeie şi pentru ca să aibă la ce renunţa pentru o femeie. Acum e o chestie doar de alcov. De alcov la figurat, termen anacronic şi impropriu, în garsonierele de unde alcovurile de odinioară sunt excluse. Un amănunt divers între două curse de automobil şi o serată de dans. Observă pu-ţin… Ce te frapează la toate aceste treizeci-patruzeci de perechi, câte se învârt aci în ritmul acesta acrobatic?

Mirel Alcaz privi şi nu observă nimic. Strânse din umeri, recunoscând:

— N-am spirit de observaţie nici de două parale, mon prince, deşi profesia mea mai întâi asta o cere.

— Nu observi, fiindcă ai mers o dată cu timpul, scumpe Mirel, şi fiindcă eşti cu vreo treizeci de ani mai tânăr ca mine. Eu am perspectiva! Am rămas în urmă, şi aceasta îmi îngăduie perspectiva… Uite ce constat şi ce mă uimeşte. Toţi tac! Sunt numai corp lipit de alt corp. A dis-părut plăcerea conversaţiei… Toată fineţea acestui duel cu lame

subţiri. N-au de schimbat o idee ori un sentiment… Viaţa aceasta de tam-tam nu le mai permite conversaţia. Aci jazul; pe drum eşapamentul maşinii deschis… De altfel, ce-ar vorbi? Ce şi-ar avea de spus? Râsul lor e fără ironie, plăcerile lor – elementare. Am un nepot, băiatul lui Barbu. Un tânăr de altfel admirabil. Mă tachinează întotdeauna când îi vorbesc despre suvenirurile mele din tinereţe şi se miră cum am putut, în asemenea timpuri, să-mi toc trei moşteniri. Se miră cum am putut trăi într-o vreme când nu existau automobile, avioane, şalupe cu motor… Pentru dânşii existenţa e un sport, şi universul – o pistă. Ambiţiile lor sunt cele de pe şosea, direct şi figurat. Când văd un automobil înainte, sună, te împing la dreapta pe marginea şanţului şi-ţi trec înainte cu insolenţă… Dar iată doamna Elefterescu! Ea mai păstrează încă romantismul din epoca valsului şi din cele dintâi timpuri ale tangoului.

— Îmi bârfiţi copiii, principe, şi dumneata, domnule Al-caz, cu indiscreţia dumitale de jurnalist!… îi ameninţă cu degetul doamna Elvira Elefterescu, dând gestului o intenţie de cochetărie copilăroasă în strigător contrast cu proporţiile sale masive.

— O, nu, doamnă! se apără într-un glas principele şi gazetarul. Dimpotrivă, admirăm acest teribil antren.

— Şi mai cu seamă admirăm atâtea femei şi fete delicioase! adăogă principele Muşat. Nici nu ştiu unde aţi găsit atâtea femei frumoase în Bucureşti! Sunt sigur că n-a mai rămas una acasă, doamnă.

— Eşti incorigibil, principe! Bagă de seamă! Les hommes qui regardent les femmes ne voient pas la vie.28

— E o învăţătură care-mi vine prea târziu, doamnă. Cel mult ar putea să profite de ea prietenul meu Mirel.

Doamna Elefterescu se uită lung la Mirel Alcaz şi îşi rosti un gând care atunci îi mijise – instantaneu – sub casca oxigenată a părului:

— Prietenului dumitale, domnului Alcaz, văd că au început să-i răsară ghiocei la tâmple şi încă nu s-a decis să se uite

mai atent la o femeie. Trebuie să te însori numaidecât, domnule Alcaz! Am să meditez mai serios la cazul dumitale… Acum vă las, fiindcă nu pot lipsi copiii de prezenţa mea. Nu mă uita la ziar, domnule Alcaz! Am să-ţi trimit o listă de toate personalităţile prezente.

Se depărtă, navigând printre perechi, cu un cap mai înaltă decât toţi dansatorii, căutându-şi din ochi nepoatele. Lola, Lulu şi Lili dansau cu ţigările în colţul gurii, cu părul lor tuns băieţeşte şi cu perechi care nu erau bărbaţi.

„Au să mă omoare cu zile nepoatele acestea! constată Elvira Elefterescu, plină de aceeaşi candoare a nepotului său Guta Mereuţă. De ce nu vor fi vrând să se mărite? Sunt nişte fiinţe inexplicabile. Într-o zi mă voi hotărî să fiu mai energică. Trebuie! Am o singură misiune, să impun altora fericirea cu sila, fiindcă nu ştiu să o vadă şi nu pot să şi-o câştige singuri.”

Tânărul cu păr de smoală se înclină cartilaginos în faţa Anei Lipan.

— Ultimul shimmy, domnişoară. Permiteţi, domnule?

Ana Lipan lăsă poşeta în braţele lui Guta Mereuţă. Îl prezentă, aristocratizându-i numele cu autoritate, din oficiu:

— Domnul Georges Mereutza! Domnul Scarlat Bosie.

Guta Mereuţă observă că dansatorul Anei poartă la mâna stângă un lanţ subţire de platină.

„Aşadar, alesul doamnei Elvira Elefterescu nu era tânărul cu părul negru, gândi dezamăgită la plecare Elena Lipan. Este acest Guta Mereuţă, cu nasul prelung şi cu glasul molâu.”

Pe urmă se consolă. E poate mai bine aşa! Are o înfăţişare mai serioasă. Pare un om statornic. Un bărbat bun n-are nevoie numaidecât de mutra seducătoare, provocă-toare, suspectă a unui erou de film.

Oftă şi strânse între degete geanta cu scrisoarea de la Matilda. De n-ar sosi prea târziu Annie! Şi de nu s-ar ivi

cine ştie ce complicaţii! cine ştie ce nepoţi şi strănepoţi care pândesc moştenirile ca să aibă ce toca!

Iar cum Constantin Lipan plătea după ce coborâse orele de aşteptare şoferului, Elena Lipan transformă cei patru sute de lei în ghete a 24 lei perechea, cu promptitudinea unei maşini de calculat ultima patentă.

IV.

PRIMĂVARA NEAGRĂ.

Într-o singură noapte au înflorit liliecii. A fost ca o erupţie de egrete albe şi violete, revărsate peste grilajuri de fier ruginit.

Şi deodată capitala şi-a dezghiocat crisalida posomorâtă şi sură, ca să apară în soarele dimineţilor cu fraged surâs de copil.

În aerul transparent şi molatic, glasul trecătorilor sună cu timbru de cleştar. Sonor cadenţează şi paşii şcolarilor pe asfaltul zbicit. Iată şi cel dintâi domn fără pardesiu: e un domn bătrâior, sur, uscăţiv, cu bărbiţă; pare provocator şi e intimidat. În vitrinele modistelor au apărut pălăriile de pai. E o modă mult mai simpatică decât cea de anul trecut. Toate fiicele şi surorile Evei vor năvăli să nu cumpere altele întâi fiindcă a doua zi nu vor mai avea nici un haz. Toate au să pară într-o uniformă.

Poate undeva, departe, în câmpuri, au şi sosit de mult cocorii. Pe-o pajişte, tot acolo zburdă şi un miel alb cu roşu ca-naf de lână în ureche.

Acum tristeţea e mai tristă decât întotdeauna.

Te reazemă de perete şi ascultă, sus, de la al doilea etaj, prin fereastra deschisă, exerciţiul monoton de pian. E o mazurcă foarte veche. O mazurcă pentru examenul de prim an. Mâinile aleargă pe clape în acelaşi tact sprinten şi agrest. Se poticnesc, ca să pornească din nou. Aşa de o sută de ori… De ce deodată, ascultând, te-ai întristat fără pricină? Soarele e sus, cerul – de albastrul lichid al acuarelei, aerul – parfu-mat, trecătorii au pasul elastic, parcă toţi au plecat să dea asalt fericirii. Şi tu te-ai întristat

fără pricină. Gândeşti la fata închisă în pensionul cu ferestrele văruite să înveţe că suprafaţa laterală a unei piramide se află înmulţind perimetrul bazei cu jumătatea apotemei; la poetul care moare tuşind; la atâtea primăveri câte au fost şi la atâţia oameni câţi nu mai sunt.

Mazurca înaintează voios până la nota fatală. Aci s-a oprit şi începe din nou. Iar în lupta aceasta, cu o rezistenţă perfidă, s-a adunat toată tristeţea primăverilor inutile.

— Doarme?

— După respiraţia regulată, se pare că da.

— Atunci nu-i mai dau picăturile?

— Când s-o trezi. Nu-l deştepta. Somnul acesta e mai meşter tămăduitor decât toate doctoriile din lume.

— Aşadar a scăpat?... E de-acum sigur! se bucură Sonia Viişoreanu.

— Sigur? Sigur e un cuvânt care nu există în dicţionarul nostru, domnişoară! răspunse medicul vârându-şi termometrul în tocul de nichel şi prinzându-l în marginea buzunarului de la piept, ca un stilou. „Sigur” nu există! Dar criza cea mare a trecut... Acum aşteptăm să lupte tinereţea. Ea l-a scos până aici. Ea are să-l scoată până la capăt la liman! Sub aspectul acesta costeliv, e un tânăr viguros. Inima precisă ca un cronometru. Nu l-a trădat o clipă... Inimii şi dumitale îi datoreşte totul! Ai fost o garde-malade 29 admirabilă, domnişoară. Sunteţi rude? prieteni?

— Niciuna, nici alta, domnule profesor. Vecini şi nimic mai mult. înainte de a se îmbolnăvi n-am schimbat douăzeci de cuvinte. Dar îl puteam lăsa?... L-am ştiut singur. Se pare că toată iarna a îndurat lipsuri teribile. L-au ajuns acum... A fost o întâmplare norocoasă, domnule profesor, că în noaptea când a început să delireze l-am auzit. Clădirea aceasta are o acustică absurdă... L-am auzit gemând, am intrat aci, m-am speriat şi am dat fuga la cel dintâi medic. S-a întâmplat să fii dumneata, domnule profesor. Nici nu mi-am dat seama când am sunat!... Nici la cine sun; nici că era ora două după miezul nopţii. Altfel n-aş fi îndrăznit... Nu

ştiu cum să vă mulţumesc. Două săptămâni să urcaţi scările acestea de două ori pe zi, până la mizeria noastră!… Ne-aţi făcut o graţie, domnule profesor…

Sonia Viişoreanu vorbea repede, cu un imperceptibil accent peltic, pe care nu izbutise să-l suprime definitiv cursurile laborioase ale Conservatorului de artă dramatică şi declamaţiuni. Vorbea şi îşi apăsa sânii globuloşi în capotul de mătase negru şi prea strâmt, întins direct pe pielea goală. Vorbea, iar deasupra buzelor o uşoară umbră de puf bălan brobonise picuri de sudoare.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru o opri, apărându-se de avalanşa cuvintelor cu amândouă mâinile osoase.

— Ajunge, domnişoară… S-ar părea că am săvârşit cine ştie ce eroism! Lucrul e ceva mai simplu. M-ai chemat la un bolnav. Am venit. Mi-am făcut datoria de medic şi nimic mai mult… Singurul lucru regretabil e că s-a întâmplat să se afle clinica mea în reparaţie şi nu te-am putut scuti pe dumneata de atâtea nopţi de nesomn. De altfel, mi-ai spus că te-ai fi opus la o strămutare de aci, ca şi la trimiterea unei surori de caritate… Încât dumneata, nu eu, ai făcut dovada de aptitudini pentru eroism. Mai ales dacă sunteţi numai simpli vecini… Rămânem înţeleşi! Picăturile când se deşteaptă, şi repetate la fiecare oră… În trei-patru zile vedem dacă nu survine vreo complicaţie, ceea ce nu cred. Şi în două săptămâni e zdravăn ca mine şi ca dum-neata.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru avea cu totul altă înfăţişare în camera unui bolnav.

Nu mai părea omul acid şi dispreţuitor care trecea prin lume cu o rece privire, silind capetele să se aplece şi glasurile să şovăie. Era o făptură vibrantă de energie. O energie contagioasă, care îi încorda trăsăturile osoase ale obrazului; îi decolora buzele şi îi altera vocea.

— De mâine nu mai trec decât o dată pe zi, la cinci. La revedere, domnişoară!

Sonia Viişoreanu îi reteză calea la uşă. Roşind, îndrăzni:

— V-aş ruga şi pentru mine o consultaţie, domnule profesor. E ridicolă. Ştiu!… Dar oriunde m-am adresat, n-am obţinut nimic.

— Poftim, domnişoară, cu plăcere! spuse binevoitor Mihai Pop-Spătaru, punând pălăria pe scaun. Ascult!

— Domnule profesor, nu ştiu ce să fac să nu mă mai îngraş.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru îşi pierdu bunăvoia, cu răceala ivită din nou în privire, brusc, ca declicul unui aparat restabilit la punct.

— Foarte simplu. Mănânci mai puţin, domnişoară.

— Dar am redus la minimum mâncarea, domnule profesor! se văietă Sonia Viişoreanu, uitând în focul peroraţiei să mai apese capotul pe sâni şi lăsând să se vadă după capriciul gesturilor corpul cărnos, gol şi alb. Am redus la minimum, domnule profesor.

— Redus cantitativ, dar nu ca număr de calorii. Prăjituri?

— Una pe zi…

— Sosuri?

— Din când în când…

— Ouă?

— În fiecare zi, căci asta e baza. Atâta îmi permit mijloacele…

— Ceea ce era de demonstrat!

— Dar, domnule profesor, toată ziua sunt flămândă, şi totuşi mă îngraş!… Am pus şase kilograme numai astăiarnă. E ceva îngrozitor! Gândiţi-vă că sunt actriţă. Ce spune publicul de mine? Ce roluri mai pot să pretind? Eu nu ştiu ce să mai fac, domnule profesor…

— Gimnastică. Mişcare, domnişoară!

— Fac gimnastică. Fac mişcare. Şi mă îngraş! E o adevărată tragedie, domnule profesor. Salvaţi-mă! Daţi-mi un medicament.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru strânse din umeri cu toată indulgenţa dispărută:

— Toate medicamentele în cazul dumitale sunt sau primejdioase, sau mincinoase. Există pe lume oameni graşi

şi oameni slabi. Dumneata faci parte din categoria graşilor; eu din a slabilor. N-avem ce face. Ne supunem! Fatalitate organică. Hormoni, glande cu secreţie internă, metabolism, catabolism, prea complicat… La revedere, domnişoară!

— Va să zică, sunt condamnată, domnule profesor?

— Fără apel! Fără recurs! Fără graţiere! rosti impacient medicul, luându-şi pălăria de pe scaun.

Plecă, înaintând cu precauţie în culoarul sepulcral, încă o dată iritat de ciudatele contraste câte încap într-un singur suflet de om. Până adineaori găsea admirabilă solidaritatea aceasta umană a femeii veghind zi şi noapte la căpătâiul unui necunoscut, executând cu simplitate servicii penibile de infirmieră: vasul de noapte deşertat şi urina turbure adunată într-un recipient pentru analiză.

Acum, deodată, îi apăruse în toată deşertăciunea de femeie fără nici o substanţă interioară:Ce spune publicul de mine? E o adevărată tragedie… Salvaţi-mă!… Va să zică, sunt condamnată…?”. S-ar crede că e vorba de o luptă pe viaţă şi pe moarte.

Trânti furios portiera limuzinei şi, după ce porunci şoferului să întoarcă, rupse banda unei reviste medicale şi începu să citească un lanţ de comunicări, ca să nu vadă oameni şi să nu gândească la oameni.

Sonia Viişoreanu păşi îndărăt, în camera lui Ion Ozun, intră uşurel în vârful picioarelor cu talpa de pâslă. Bărbia cu guşa pufoasă îi tremura ca la copii înainte de a izbucni în plâns.

La ultima repetiţie directorul de scenă o avertizase în orăcăitul de înveselire al camarazilor că nu-i mai poate da decât roluri de comedie. A ajuns fabula teatrului. Şi nimeni n-o crede! Toţi se simt datori să scornească o ghi-duşie pe socoteala ei: colecţionează glumele şi ilustraţiile din reviste umoristice unde apare femeia-balenă.

Se întoarse tresărind. I s-a părut că Ion Ozun a mişcat. Scâncise numai prin somn. Ca un prunc care visează urât. Îi

potrivi perna sub cap cu mâna uşoară. Îl înveli până la bărbie.

Un timp îl privi cu palmele în poale, aşezată pe scaun, cu piepţii capotului desfăcuţi, lăsând să se reverse afară sânii de robustă mamiferă. Privirea avea o înduioşare maternă. Sonia Viişoreanu îşi simţi sufletul eroic şi nobil. Fu sincer şi profund emoţionată de această descoperire.

Tot ce săvârşise până acum, nopţile nedormite, veghea încăpăţânată, serviciile respingătoare au fost fără să-şi dea seamă. Împinsă de o pornire necugetată. „Ai fost admirabilă, domnişoară!" i-a spus doctorul Mihai Pop-Spătaru.

Poate era născută pentru altceva, nu pentru teatru. Ea a visat întotdeauna o viaţă casnică, de gospodină. Să crească păsări, să îmbăieze copii, să aştepte bărbatul cu masa şi să-i calce hainele. Să iasă la braţ, împreună, duminica şi, după ce-au fost la cinematograf, să se oprească la berărie. Acum nu mai poate da îndărăt. Până la bătrâneţe are să joace roluri de mâna a doua şi are să suporte poftele bărbaţilor, aţâţaţi de frumuseţea ei planturoasă: directorul trupei, directorul de scenă, camarazi şi cronicari dramatici, toţi cruţând-o şi acceptând-o numai după cum le-a cedat, într-o întâlnire grăbită pe-o canapea scârţâind de cameră mobilată.

Toţi sunt la fel.

Toţi o dezgustă. Toţi îi fac oroare. Pe toţi îi urăşte.

Se miră singură cum şi-a biruit repulsia două săptămâni, cât a îngrijit, mai credincioasă ca o soră, vecinul acesta necunoscut. Poate fiindcă întotdeauna a fost atât de respectuos când o întâlnea în antret. Poate fiindcă a bănuit câte lipsuri îndurase tăcut în cămăruţa lui toată iarna. Poate fiindcă, bolnav, nu-i mai păruse un bărbat din cei cu ochii lubrici, dezbrăcând-o, şi cu mâinile cinic pipăindu-i carnea: era un copilandru fără putere, transportat de delirul febril într-o altă lume, unde nu mai sunt pofte animale şi canapele care scârţâie.

Are un obraz uscat, golit de sânge, cu tuleie în barbă, ca o gravură din cărţile cu sfinţi.

Niciodată n-a respirat în două săptămâni atât de regulat ca acum. Respiraţia pură, de copil. Se întoarce din mormânt. Peste o săptămână ori două are să fie la fel cu ceilalţi.

Pentru el a lipsit de la repetiţii. A pierdut un rol. A renunţat şi la turneul unde a plecat Bică Tomescu.

Încă unul, acela, care nu se încurcă de nimicuri în viaţă! A dispărut într-o bună zi tiptil, lăsând camera goală şi datorii la toţi vecinii, începând de la un capăt al culoarului la celălalt. Îl caută şi acum comisionarii de la amici tapaţi cu cinci poli; nici acum nu-i dă de urmă băiatul de la croitor; e singurul om din Bucureşti care a izbutit să-l păgubească pe chir Panaioti cu o mie de lei. Ca să-i consoleze pe toţi, le trimite tuturor cordiale salutări pe cărţi poştale ilustrate cu vederi din turneu. Peste un an, doi, îl vezi jucând rol de prim-amorez, şi, ceea ce e mai scandalos, culegând aplauze, căci are talent licheaua şi ştie să poarte haina cu morgă britanică de autentic gentleman!

Sonia Viişoreanu se amărî profund, mistuită de această gelozie predestinată breslei actoriceşti, care se adăoga la martiriul obezităţii.

Rândui pe măsuţa de la căpătâiul bolnavului cele câteva reviste şi ziare primite cu poşta şi aşteptând neatinse, sticlele cu medicamente, paharul şi linguriţa, vaza cu florile de liliac alese cu mâna ei.

Privi cu satisfacţie ordinea exemplară şi, în vârful degetelor, trecu în camera ei, să mătură, să scuture, să schimbe apa şi să pună un ou la fiert, măcar unul. Tot e condamnată fără apel, fără recurs, fără şanse de graţiere!

Odaia era plină de pernuţe, de panglici, flacoane goale de parfum, fotografii de artişti, ilustrate şi suveniruri de băi recomandate din turneele de vară; ouă de sare de la Slănic, scoici de la Constanţa, vederi lipite pe sticlă de la Mehadia. Într-un colţ, un primus. Patefonul. În cui, iriga-torul,

spânzurându-şi intestinul roşu de cauciuc, cu o trivială impudoare.

Sonia Viişoreanu îşi încinse părul bălan şi frizat într-un tulpan roşu şi începu să deretice cu de-amănuntul, ca o vrednică soţie de arhivar.

Din adânc de lac negru şi greu, Ion Ozun se înălţă, împins spre lumină.

Deschise ochii şi lumina îl orbi.

Ce sunt florile acestea? Nu se mai apleacă deasupra lui femeia misterioasă, sinucigaşa în haine fumurii să-i ciocănească fruntea cu degetul de os? Au dispărut gândacii negri cu pântecul respingător, care cresc, se lăţesc, apasă şi înăbuşă?

O rază de soare a intrat oblic prin fereastra deschisă şi o gâză de aur se legăna în hamac nevăzut.

De unde soseşte şi unde-a ajuns?

Lumina-i palpită cald pe obraz. Pe mâini… Ce mâini uscate! Sunt mâinile lui?

Ion Ozun se uită la mâinile lui ca la mâini străine; mâini străvezii, cu falange de schelet. Ca degetul de os al femeii care i-a ciocănit tot timpul fruntea: toc-toc! Ce căuta?… Sunt mâinile lui. Se supun. Cu ele se pipăie. Pe obraz. Are păr pe obraz. I-a crescut păr pe obraz… Dar de unde soseşte? Ce-a fost cu el până acum?

Patul n-a stat niciodată lângă fereastră. Sunt doctorii şi flori pe măsuţă.

E în bursucăria lui chir Panaioti şi n-o recunoaşte. Ascultă. Prin pereţii sonori se aud toate cum au mai fost. Duruitul maşinii de cusut. Foxul impiegatului de la Finanţe, schelălăind încuiat în cameră. Studentul gângav, care-şi prepară cu glas tare eternul examen. Răbufneala ţoalelor scuturate. Fluieră ordonanţa. Fluieră şi trânteşte făraşul. E deci dimineaţă.

Ce divine sunt toate sunetele acestea familiare care-l exasperau! S-a întors la ele dintr-o lume înăbuşitoare şi neagră. Acolo toate treceau şi veneau crescând ca umbre

imense şi mute. Numai degetul femeii fără chip suna dureros în osul frunţii: toc-toc! Pe urmă creştea din toate ungherele negre armata gândacilor negri. Şi totul, toate coborau împreună cu el în întunericul acela din fund de lac, unde se balansa ca un înecat între alţi înecaţi.

Acum sunt flori de liliac pe măsuţă.

Se răsuci în pernă. Peretele grunzuros din faţă nu lasă liber decât o făşie de cer. Dar o făşie atât de albastră! Iar plopul înalt, deşirat, cu crengile sclerozate, plopul cel chinuit şi crescut în piatră, a întins spre fereastră un ram cu frunze mici, pricăjite, închircite, dar cu foşnet atât de dulce, argintiu. Ca un braţ prietenos întinzându-i frăţeşte puţintică ofrandă de care se-nvrednicea…

În sfârşit, înţelege.

Ceva proaspăt, năvalnic şi ameţitor s-a revărsat asupra lumii.

Primăvara a izbucnit în noaptea prea lungă cât el dormea.

Ion Ozun vede lumina într-o păianjenire de lacrimă.

Toate s-au întâmplat fără ştirea lui. În lipsa lui.

Când a ajuns noaptea acasă, cu dinţii clănţănind, era lapoviţă. Ploaie murdară şi rece, înstelată de fulgi. S-a trântit îmbrăcat în pat, cu faţa în sus, cu gândul să-şi lepede hainele mai târziu şi să stingă becul. S-a scufundat îndată în iezerul negru de unde acum se întoarce.

A trecut de atunci o zi? O săptămână? O lună? Cineva a fost să-l dezbrace, să-l culce, să-i împingă patul aproape de fereastra deschisă. Dar cine şi când? Pentru el nu există nimeni în acest oraş. Sunt flori şi flacoane de doctorii pe măsuţă. Mai sunt şi reviste: hârtie tipărită cu mirosul fad de cerneală.

Întinde mâna mecanic şi rupe învelitorile. Numele lui. O nuvelă. Numele lui. Altă nuvelă. Teofil Steriu şi-a ţinut cuvântul. Dar ce ciudat! Toate acestea i se par foarte străine. S-au rupt de el. Au căzut vreascuri. Altădată ar fi socotit ceasul acesta cel mai hotărâtor în viaţă.

Ceea ce-ar vrea el să vadă mai mult decât toate acum e primăvara de afară.

Se ridică în coate şi se zgreapţănă de pat. Aproape să cadă. E atât de înalt, încât ameţeşte când se uită în jos. Picioarele (ale lui sunt picioarele acestea cu fluierul atât de subţire?), picioarele abia îl ţin, mai că se frâng. Se târâie şi a asudat. Dar a ajuns.

Cu pieptul căzut pe pervazul ferestrei, aspiră dureros toată primăvara de afară.

Cerul, sus, e numai o făşie, dar e atât de adânc! Se vede un nor mic ca o scoică de sidef, navigând pe cel mai albastru cer care a existat vreodată.

Zidul din faţă e zgrunţuros şi urât. Jos se zăreşte lada de gunoaie, unde scormoneşte o pisică jigărită. Scormoneşte şi mornăie şi fuge cu un os de peşte.

Întoarce ochii de la priveliştea hâdă. Toată primăvara e numai în albastrul profund de cer şi în plopul cu frunzele mici şi rotunde. Le poate ajunge cu mâna. Rupe una şi-o mestecă în dinţi. Frunza lasă în gură un gust cleios şi dulce, acidulat. Acasă, la dânşii, se afla la geam un tei, nu un plop. Altfel de arbore, cu rădăcinile înfipte în altfel de pământ, mai darnic: copac viguros şi umbros. Teiul lor de la poartă! Din crengi retezate îşi făcea fluier. Coaja desfăcută lăsa tot aşa un clei dulceag şi acidulat. Aduna crenguţe multe şi se aşeza pe movila de zgură şi de fier vechi de la potcovăria din faţă, să fabrice fluiere pentru toţi copiii din mahala. Se auzeau ciocanele izbind în nicovală: bang! bang! Venea miros de copită arsă. Dar primăvara, pajiştea de jur împrejur se întindea măruntă şi deasă ca o catifea moale sub paşi. Şi caişii întindeau peste zăplazuri florile albe şi roze, de-un alb şi de-un roz ireal. În lunca din marginea târgului mergeau să culeagă lăcrămioare. Erau primăveri cum n-au să mai fie niciodată. Aici e un zid vertical şi bubos, cu ferestrele înguste de la closet. Jos, lada cu gunoi.

A ostenit. E atât de ameţitor aerul! Ca o băutură prea tare.

Se târâie înapoi, ţinându-se de perete. S-a urcat în pat şi a tras plapoma până la bărbie.

Priveşte tot spre fereastra deschisă, cu gândurile risipite şi adunate în vălmăşag. O gâză a dat buzna din zbor de-afară. A căzut ameţită pe plapomă. Îşi lustruieşte elitrele aurii, îşi mişcă într-o parte şi-n alta corniţele lungi, cu ciudate şi catifelate canafuri în vârf. Ce gâză să fie oare? N-a mai văzut niciodată până acum o gâzulie cu mişcări atât de graţioase, cu vestmânt atât de fermecător. A ridicat mâna s-o prindă şi s-o pună în palmă, s-o admire mai de aproape şi să se bucure de frumuseţea ei, de viaţa ei. Dar gâzulia a deschis brusc aripile şi, cu o precizie uluitoare, a zburat săgeată spre geam, apoi afară, ducând cu dânsa toată primăvara care îl bucura şi lăsându-l singur, mai singur, în patul unde-a bolit. Îşi înghiţi nodul mâhnirii din gâtlej… Din vălmăşagul de gânduri, un lucru tot nu se lămurea şi-i dădea veşnic asalt. Nu unul – ce zice el? – o sută. O sută de întrebări, care se leagă una ele alta. S-o ia mai încet, metodic: „Când s-a trântit în pat îmbrăcat”…

Ghidul nu merge mai departe. Ion Ozun se scufundă din nou în lacul negru şi fără de fund.

Iar acolo din nou se apleacă deasupra lui femeia cu faţa nevăzută să-i ciocăne fruntea cu deget de os. Femeia necunoscută care-a murit aci. Strigoaica. Se apleacă şi e gata să bată: toc-toc! Iar începe? Orice, numai aceasta nu! Să nu mai înceapă aceasta…!

Cu o smucitură din ultima drojdie a puterilor vrea s-o alunge. Deschide ochii, şi glasul gata să strige cu groază i-a stătut în gâtlej.

Deasupra-i surâde o faţă rotundă, bălană şi fericită:

— Hristos a înviat! domnule Ozun.

Cu oglinda pe genunchi şi cu ligheanul alături, Ion Ozun îşi săpuneşte barba îndelung, aşa cum îl povăţuia unchiu-său, Tăsică, grefierul: „Măi băiete, să ştii de la mine. O barbă bine săpunită e pe jumătate bărbierită! Şi o femeie zdravăn bătută e pe jumătate cuminţită!”

Asta o spunea unchiul Tăsică, grefierul, în glumă; întrucât priveşte partea a doua a zicalei, fiindcă pe nevastă-sa n-a atins-o nici măcar cu o floare, deşi o ameninţa tot în glumă cu ghiveciul muşcatelor din fereastră. Dar în privinţa bărbii şi săpunitului avea toată dreptatea, precum nepotul a avut prilej să verifice prin experienţă proprie de când şi-a ras cele dintâi tuleie şi a început să-i miroase a catrinţă. Tot aşa şi acum, îşi săpuneşte barba cu o atenţie cumplit de încordată, parcă s-ar pregăti pentru cine ştie ce gravă şi decisivă operaţiune. Începe să plimbe Gillet-ul de sus în jos. Îi tremură mâna şi oboseşte.

Maşina de cusut duruie în fundul antretului. Se aude şi studentul gângav, recitând paragrafe. Cineva întreabă cu glas răguşit de domnul cel gras care sforăie.

Ion Ozun s-a reîncorporat deplin în toată viaţa din bursucăria lui chir Panaioti. Îl supără zgomotele. Ştie din nou cine a sosit şi cine pleacă. Noaptea ascultă foşcătul gândacilor negri năvălind puzderie din găuri. Toată primăvara de afară îl cheamă, şi el încă e prizonier în pat, condamnat să reconstituie după sunete viaţa micului univers trivial şi înăbuşitor din antretul îngust cu douăsprezece uşi şi cu viermuiala a douăsprezece biete făpturi omeneşti.

A terminat! Poate spune în sfârşit acum că are un chip ceva mai suportabil…

Se ridică singur să-şi ducă ligheanul. La întoarcere se priveşte în oglinda şifonerului, care-l arată în cămaşa lungă, retezat de la genunchi. E încă deşirat ca o arătare. Îşi cercetează mai de aproape ochii în găvanul orbitelor. E într-adevăr Lazăr, sculat din mormânt cu linţoliul în cap.

A fugit repede la pat şi s-a învelit cuminte până la bărbie, fiindcă a auzit paşii de pâslă la uşă. Sonia Viişoreanu are să-l mustre din nou. Nu-i dă voie să facă o singură mişcare fără ştirea ei. Teribil tiran!

— Iar n-ai stat liniştit? se supără din uşă. Am să te leg de pat. Şi înaintând: A! înţeleg. Domnul a vrut să se facă

frumos.

— Eram ca un fachir! se apără Ion Ozun. Şi mă plictisesc, mă plictisesc!… Gândeşte, domnişoară Sonia, că e primăvară afară şi că n-am o sută de ani…

— Mai bine ai lua doctoriile!

— Le-am luat… minţi cu seninătate Ion Ozun.

Sonia Viişoreanu veni neîncrezătoare să verifice sticla.

— Nu prea pare… sunteţi oribili toţi bolnavii! Abia aţi scăpat, şi nu ştiţi să fiţi recunoscători medicamentelor care v-au salvat… Spune drept: le-ai luat, ori nu?

— Am uitat! Ca să-ţi spun drept… mărturisi Ion Ozun.

— Am ştiut eu! Domnul a uitat. Era preocupat să se facă frumos.

Sonia Viişoreanu turnă doctoria în linguriţă şi i-o dădu cu sila. Între ea şi bolnav se stabilise o camaraderie bărbătească. Şi, pe temeiul drepturilor câştigate, îl executa cu neîndurare. Întâia oară găsise un bărbat să i se supună. E drept că bărbatul era un înviat din morţi şi că ea îl asistase la acest miracol. Nici nu-şi amintea alături de el că e femeie. Nici nu observa că Ion Ozun e bărbat şi că n-are o sută de ani. De aceea intra şi ieşea în capotul înfăşurat la întâmplare pe trup, se pieptena în faţa lui şi îl ruga să încheie nasturii corsajului la spate când se gătea să plece în oraş.

— De-acum încep să prind viaţă! spuse Ion Ozun. Am înţeles aceasta de adineaori, de când mi-a venit poftă de o ţigară… Când îmi dai voie să fumez?

— Asta e acum! Nici să nu te-aud! se supără Sonia Viişoreanu. Să-mi stai cuminte şi…

— Bine! Am să găsesc eu prin buzunările hainelor vreo ţigară uitată…

— Că nu te-oi buzunări eu înainte!

— La ce stăpân am intrat! se văietă Ion Ozun.

Sonia Viişoreanu nu ţinu socoteală de aceste căinări de convalescent. Se aşeză pe marginea patului şi istorisi ce-o ardea pe ea de astăzi dimineaţă.

— Uitam să-ţi spun… Prietenul dumitale, domnul Bică, a ajuns la Timişoara. Am primit o ilustrată de la el…

Dublează rolul lui Tony Bulandra. Ştiu că ăsta n-o să moară de modestie!

— Are talent! se dădu cu părerea Ion Ozun, retrăgându-se lângă perete, să-i facă loc. Are talent şi are încredere în el. Încredere – adică tocmai ceea ce-ţi lipseşte dumitale, domnişoară.

— Uşor să vorbeşti. Pentru un bărbat, în teatru e destul să ai talent şi să munceşti… Pentru noi e mai greu… Nici nu-ţi imaginezi dumneata la câte murdării trebuie să închizi ochii ca să capeţi un rol… Şi, după ce l-ai căpătat, abia atunci începe…

Vorbind, Sonia Viişoreanu gesticula şi gesticulând lăsa să se desfacă laturile capotului. Dedesubt, trupul apărea alb şi gras, cu pielea catifelată şi cu falduri de odaliscă la pântec. Sânii erau prea mari, dar tineri şi pietros ridicaţi în lături. Subsuori se ivea la fiecare mişcare părul mătăsos şi negru. Ion Ozun nu-şi putea desprinde ochii. El fusese sigur până atunci că o femeie cu părul blond trebuie să aibă neapărat şi subsuorile bălane.

— Eu am pierdut un rol acum doi ani… continuă să povestească Sonia Viişoreanu.

Ion Ozun simţea căldura trupului gras transmiţându-se prin plapoma subţire. Toată fiinţa era concentrată în privire, urmând jocul rotund al liniilor la fiecare mişcare, scormonind ascunzişuri invizibile pe linia dintre sâni, în jos, unde capotul de mătase neagră era strâns între picioare.

Şi deodată, pe neaşteptate, când Sonia Viişoreanu povestea mai cu foc, o cuprinse cu o mână de după ceafă şi, cu cealaltă strivindu-i sânul, începu s-o sărute pe gură, muşcându-i buzele până la sânge.

Femeia se smulse, şi în luptă rămase pe jumătate goală.

— Ce-ţi veni? gâfâi, ştergându-şi apăsat gura. Şi dumneata?… Ce murdărie! De surprindere şi de indignare, nu-şi găsea cuvintele. E nemaipomenit!… Toţi sunteţi nişte

brute. Da, brute… Brută! Şi eu, care de trei săptăinâni… Cum am să mai dau ochii cu dumneata?… În mijlocul camerei îşi aduna în jurul corpului capotul sfâşiat, tremurând de mânie şi înghiţindu-şi lacrimile. De ce ai îndrăznit aceasta? întinse braţele şi iar le retrase, amintindu-şi şi strângând mătasea neagră pe sâni… Erai singurul bărbat care n-o făcuse aceasta…!

Ion Ozun, palid, încercă să surâdă nepăsător.

— De ce atâta teatru? îngăimă. Ai spus singură că nu ţi se întâmplă întâia oară. Nu-s eu doar cel dintâi…

Spunând, se silea s-o găsească ridicolă în această explozie, ca să-şi păstreze pentru mai târziu o scuză. Dar înaintea lui nu se afla decât o femeie ofensată şi umilită, fără nimic grotesc în cărnurile grase şi în toată furia dezordo-nată, fiindcă revolta o transfigura.

Când uşa se trânti, rămase cu faţa în sus, cu privirea înfiptă în tavan.

De ce făcuse aceasta? Ce duh rău şi nebunesc l-a împins?

Îşi acoperi faţa şi ochii.

Rămase nemişcat aşa, poate un ceas, poate două. Ridică mâinile de pe ochi, târziu, când uşa se izbi de perete.

În uşă, Costea Lipan.

Zvârli pălăria.

— Uff! De când te caut!… Am scăpat! M-am certat cu toţi ai mei. Am plecat! Sunt liber! Liber!

Intimidat de neclintirea rece a lui Ion Ozun, vorbi deodată cu glas mai domol şi cu toată bucuroasa pornire împotmolită:

— Te rog să mă ierţi… N-aveam cui să spun. Simţeam nevoia să strig cuiva. Te-am căutat la ziar. Am aflat că ai fost bolnav. Ţi-am descoperit adresa. Am dat fuga.

Pe obrazul lui Ion Ozun nu se mişcă nici un muşchi. El era cu gândul la întrebările lui: De ce-a făcut aceasta? Ce nebunie l-a prins…?

Celălalt continuă cu însufleţirea definitiv stinsă, ca o poveste care acum nu-l mai interesa:

— Închipuieşte-ţi! M-am certat cu toţi ai mei… Am plecat de-acasă. Am sfârşit cu dânşii… Dar mai bine spune-mi cum te-ai îmbolnăvit. De ce nu mi-ai scris?… Eu mă consideram îndestul de prieten ca să merit aceasta!

P A R T E A A T R E I A.

I.

CHEIA VISURILOR.

Se aflau adunaţi la fosta grădină, foştii copii de odinioară.

Era un restaurant cu muzică şi cabaret, zidit în locul pavilionului vechi şi romantic, în locul arcadelor cu trandafiri. Un restaurant foarte modern.

Întâmplarea îi adunase la supeu, după teatru, fără să ştie unul de altul, printr-o misterioasă convocare telepatică. Cei doi băieţandri de atunci şi fosta fetiţă, Mumu; doamna de-acum, cu soţul care tăcea şi asculta.

Povestiseră amintiri şi deveniseră trişti.

— Îţi aminteşti, Mumu, când ne-am ascuns în pavilion fiindcă te chema preparatorul la lecţie? În pavilion se aflau aţe de painjen şi ţie îţi era frică. Eu învăţam să fumez, iar tu, Mumu, mi-ai cerut să tragi un fum. Ţi-am dat. Ai lăcrimat. Ţi-a venit să tuşeşti. Pe urmă am intrat în casă pe uşa din dos şi am dat fuga să ne clătim cu Odol, ca să nu mirosim.

Bărbatul actual al fostei copile, Mumu, se uită nemulţumit la străinul care-i spunea nevestei pe nume şi amintea întâmplări de la care a lipsit.

Mumu rămase o clipă surâzând melancolic nevăzutului.

Apoi vorbi:

— Cred că pavilionul era în locul unde e masa cea cu domnul în smoching şi cele două doamne cu părul platinat.

— Iar pe aici era aleea cea mare cu trandafiri! spuse al treilea fost copil, potrivindu-şi ochelarii şi ştergând aburul de pe fereastră, să privească afară, pe geam. Acum e o stradă pavată cu granit şi e linie de tramvai, staţie de automobile şi chioşc de ziare. Parcă n-a fost niciodată aci

grădina bunicului!… Nici jocurile noastre parcă n-au fost niciodată…!

Toţi tăcură şi visară. Numai bărbatul lui Mumu nu înţelegea de ce erau trişti, fiindcă vorbiseră despre timpuri şi locuri care nu mai sunt.

Toţi tăceau şi încercau să se revadă cu genunchii goi, cu pantaloni scurţi, cu părul asudat după jocuri nebune, aşa cum au fost. Erau cu început de chelie, cu început de miopie, cu început de burtă. Acum dânşii aveau copii. Şi nu ştiau de ce nu simt nici o bucurie că s-au văzut adunaţi aşa cum de atâta vreme se căutau.

— E curios… începu cel cu ochelari, care fusese întotdeauna căpitanul briganzilor în jocurile de atunci.

— Ce e curios? întrerupse bărbatul lui Mumu. Nimic pe lume nu este curios.

O femeie în rochie roşie ca flacăra dansa pe estradă. Toţi se uitară la ea şi n-au mai vorbit.

Mama şi fata nu-şi mai găsiră nimic de spus. Dură o tăcere jenată ca între două străine care s-au cunoscut la o vizită.

Ana Mereuţă avea o rochie verde-jad: un model de la Paris. Elena Lipan, o haină de casă, ponositä, săracă şi neagră.

— Ar trebui schimbată mobila aceasta de salon. Prea miroase a mucegai şi a provincie!… spune Ana ridicând degetele înmănuşate spre pereţi şi unghere. Şi prea n-are nici o baftă. Mobilă de salon într-un apartament fără salon…!

Elena Lipan, urmărind traseul degetelor lipsite de orice îndurare, se uită şi ea la oglinda cu apa înceţoşată, la scaunele cu pluşul uzat, la tablourile palide de familie cu figuri ţapene şi costume demodate. Sărmana ei zestre, când s-a măritat.

— Ştiu, Annie… Dar se pare că ai uitat cât de limitat ne este bugetul. Sabina s-a făcut mare. Îi trebuie şi ei o rochiţă mai acătării, pe lângă uniformă. Nellu, de când e student,

mai are şi el nevoie de bani de buzunar. Acum ne-a mai urcat şi chiria!… Mă mir că tu le-ai uitat aşa de curând…

Ana îşi pipăi colierul de la gât şi privi în vid.

Socoti mustrarea drept o aluzie la prosperitatea menajului său şi la indiferenţa cu care se dezinteresează de tot ce-a lăsat în urmă, acasă. Şi aceasta o împietri, în egoismul ei de trei ani netulburat.

De când se măritase şi de când moştenise toată averea tântei Matilda, se ferea instinctiv de necazurile şi lamentările în care crescuse. Venea cât mai rar, în fugă; bănuia sub fiecare cuvânt o intenţie de a aduce discuţia pe un teren primejdios. Când intrase în stăpânirea moştenirii, lăsase vag să se înţeleagă că va purta grijă să rezerve o parte îndestul de generoasă pentru Sabina şi pentru fraţi. Pe urmă descoperise că venitul ei şi leafa lui Guta Mereuţă, devenit sub autoritatea ei Georges Mereutza, abia îi ajungeau pentru viaţa la care visase şi pe care şi-o organiza cu o răbdurie perseverenţă. Se achitase deocamdată, alegând din bijuteriile tântei Matilda, multe şi multe mai de preţ decât se aşteptau, câteva inele şi brăţări subţiri şi neînsemnate, pe care le dărui Sabinei. Iar când Georges, în primele luni, căutase o mai strânsă apropiere cu familia ei, se împotrivise energic:

— Tu n-ai de ce să te amesteci! Ei au viaţa lor; noi a noastră. Sau vrei să ne-aducem stăpâni în casă?

Lucrurile au rămas aici. Guta Mereuţă era ginerele lui Constantin Lipan mai mult la Palatul de Justiţie decât în raporturile de fiecare zi.

— Am nişte rochii pentru Sabina! îşi aminti Annie. Le-am purtat foarte puţin. Prefăcute, cred că au să-i vină foarte bine.

— În orice caz, mi le trimiţi mie… spuse Elena Lipan. N-aş dori să se considere, cine ştie cum, umilită… Va fi nevoie de puţină diplomaţie ca să le accepte…

— Aş vrea s-o mai văd şi pe asta!… se indignă Ana. Eu îmi prefăceam de trei ori o pălărie… De altfel, n-ar fi de mirare.

Se cunoaşte cât de colo influenţa nenorocitului de Costea.

— De ce-i spui nenorocit? îi luă apărarea, oftând, Elena Lipan. Costea de trei ani n-a cerut nimănui nimic. Îşi vede de învăţătura lui. A crezut că e mai bine să facă aşa cum a făcut. Ne doare pe toţi că a plecat din casă mai ales în condiţiile în care a plecat… Dar nu pricinuieşte nimănui nici un rău… Cel mult, răul acela şi-l face numai lui…!

— Crezi, maman? întrebă ironic Ana.

— Cum să nu cred? îl apără mai departe Elena Lipan. De el sunt sigură ca de mine. Ştii ceva? Ai aflat tu ceva?

Ana se răsuci pe scaun şi tăcu un timp, privind în palma mănuşilor.

Abia într-un târziu se hotărî şi vorbi:

— Văd că trebuie să-ţi spun şi aceasta, maman. Dar e mai bine să fii prevenită. Află că domnul Costea al matale e pus sub supravegherea Siguranţei generale. Mi-a spus Georges… S-a luat cu nişte derbedei, cu nişte reformatori ai lumii, nici eu nu mai ştiu cu ce fel de oameni suspecţi. Umblă cu ei, se duce la întruniri secrete… mâine ne trezim că face cine ştie ce ispravă! Georges e foarte afectat. Siguranţa îl menajează deocamdată, fiindcă ştie că e fiu şi cumnat de magistrat. Dar cât are să meargă aceasta?… Crezi că e convenabil pentru cariera lui papa sau a lui Georges o asemenea situaţie? Eu, drept să-ţi spun, nici nu-mi pot închipui ce inimă are, ca să nu se gândească la toţi… La urmările pentru ceilalţi, dacă el e un bezmetic şi n-are nimic de pierdut! Ar trebui să-l chemi mata o dată şi să-l aduci la realitate…

— Dar cum? Dar de unde să-l găsesc, dragă Annie? întrebă Elena Lipan cu glasul înecat de aceste ştiri neaşteptate. De unde să-l chem când nici nu ştiu unde şade?… De trei ani n-a dat un semn de viaţă. Const nici nu vrea să audă de numele lui. De unde să-l chem? Şi dacă îl chem, ce l-ar putea face să vină?

— Adresa lui e uşor de aflat… A devenit, în felul lui, un personagiu cunoscut. Cel puţin pentru Siguranţa ge-nerală.

Un simplu telefon din partea lui papa, şi afli nu numai adresa, dar şi ce-a făcut cu de-amănuntul ieri, şi alaltăieri, şi toată săptămâna trecută.

— Ce zile am ajuns să trăiesc!… începu să plângă în batistă Elena Lipan. Copilul acesta are să mă bage în mormânt… Eu nu l-am înţeles niciodată.

— Nici nu era ceva de înţeles, maman! Nici el nu ştie ce vrea. A crescut ca un duşman în mijlocul nostru… Cât timp nebuniile lui erau inofensive, mai mergeau. Îl privea numai pe el. Dar acum, când începe să ne compromită, a ajuns o situaţie intolerabilă. Ar trebui să luaţi măsuri. Sau mata să-l chemi şi să-i vorbeşti omeneşte. Sau papa să-l cheme şi să-i interzică pur şi simplu… Însă poate că papa nici nu ştie. Cei de la Siguranţă l-au menajat. Dar l-au avertizat pe Georges. Dacă durează, îşi declină orice răspundere. Eu, în locul lui papa…

Elena Lipan duse degetele la buze, făcându-i semn să tacă, fiindcă se auziră paşi în antret.

— Te rog, Annie, să rămână pentru moment acestea numai între noi. Am să mă gândesc şi să vedem ce e de făcut… Aceştia sunt paşii Sabinei. Nu cred că e bine să afle.

Sabina intră şi nu arătă nici o surprindere plăcută dând ochi cu Ana.

— Bonsoar, Annie.

— Bonsoar, Sabina.

Se sărutară cu răceală.

Fetiţa zglobie şi drăcoasă de odinioară era acum o domnişorică înaltă, puţin poate prea subţire, dar zveltă şi proaspătă în sveterul alb de lână. Se întorcea de la patinaj, iar obrazul îi dogorea încă de gerul înţepător. Era singura ei plăcere, simplă şi necostisitoare.

Se aşeză într-un jâlţ cu pluşul decolorat şi începu să răsfoiască un album vechi şi de o mie de ori răsfoit. Avea acum ochii mai arzători, dar genele lungi îi îndulceau privirea.

— Te-ai întors cu Nellu? întrebă Elena Lipan, întorcând capul să-şi ascundă pleoapele roşii de plâns.

— Nu, maman… Nellu a rămas cu Nicki şi cu Viorica Hagi-Iordan. Au să-l aducă cu automobilul. Putea el să renunţe, mai ales acum, când a început să înveţe a conduce?

— E nostimă de tot Viorica Hagi-Iordan! declară Ana. Am cunoscut-o la Elefteresti… Mi-a vorbit foarte bine despre tine. Nu seamănă de loc cu Hagi-Iordan. N-ai crede că e fata unui om atât de grosier!… Are ceva fin şi câteodată straniu, ostenit în privire. Sunteţi prietene?

— Relativ! răspunse Sabina, fără să ridice ochii de pe album, fiindcă nu-i plăcea să dea socoteală despre prietenele ei nimănui şi mai ales Anei. Relativ! Diferenţă de vârstă şi de condiţii sociale.

— Iar papa ce spune? Cum admite aceasta? întrebă curioasă Ana, plecându-se avidă să afle şi privind pe rând când la Sabina, când la Elena Lipan. La început am fost şi eu stingherită când am făcut cunoştinţă… Era o situaţie destul de delicată. Papa l-a cercetat pe Hagi-Iordan, l-a chemat la Parchet, a început urmărirea… A fost un mare scandal judiciar. M-am simţit jenată…

— Bine, dar aceasta e o poveste veche acum! interveni Elena Lipan. Chestiunea s-a încheiat, Hagi-Iordan ştie că n-a fost vorba de ceva împotriva lui direct, personal. Const şi-a făcut datoria, şi nimic mai mult.

— În orice caz, Iordan Hagi-Iordan nu e un om care să uite. E unul din cei mai primejdioşi indivizi!… stărui Ana. Mai ales acum, când partidul lui Gică Elefterescu vine din nou la putere şi când Gică va lupta să fie din nou la Justiţie. Nimeni nu se îndoieşte că va încerca să deschidă iarăşi afacerea sub altă formă. Şi cum e sigur că papa are să capete din nou delegaţie de procuror general, e tot aşa de sigur că va fi silit să ia castanele din foc cu mâna lui, pentru Gică Elefterescu.

Elena Lipan privea cu uimire şi cu admiraţie la fiica ei, atât de repede şi de precis iniţiată în toate tainele vieţii

bucureştene, politice şi juridice, din care dânsa niciodată nu pricepuse nimic. Ana vorbea cu autoritate şi cu oarecare dispreţ, cum s-ar adresa cuiva incapabil să-i urmă-rească toate subtilităţile argumentărilor.

Într-adevăr, câteva zile după episodul memorabil din casa lui Gică Elefterescu, guvernul căzuse. Tot săpându-şi groapa unul altuia, se rostogoliseră cu toţii într-o groapă comună.

Noul ministru retrăsese delegaţia lui Constantin Lipan. Afacerea fusese părăsită. Dar în trei ani de opoziţie, jocul lui Gică Elefterescu se lămurise şi dăduse roade. Îşi întărise situaţia în partid. Se ştia că el va prelua şefia, fiindcă înlăturase toate ambiţiile periculoase şi câştigase o mare popularitate în masele alegătorilor, unde era socotit ca un viteaz apărător al dreptăţii, cum o dovedise încă din tinereţe, în procesul omului care furase o pâine. De atunci încoace, în loc să capituleze ca alţii, nu se înver-şunase el oare să urmărească frauda şi vinovaţii chiar în propriul lui partid? Acum se vorbea de o nouă venire la guvern. Constantin Lipan era indicat să reia opera de purificare. Gazetele începuseră să-i pomenească numele, întotdeauna asociat la numele viitorului ministru al justiţiei.

— Aşa stau lucrurile!… sfârşi Ana. Papa va obţine din nou delegaţia. Dar nimeni nu-l invidiază. Are să se afle în una din cele mai critice situaţii. Cum spunea Georges, chiar ieri, că se vorbea printre avocaţi, printre magistraţi în tot palatul de justiţie, la „Urlătoare”, pe scări, la bufet, în pauzele dintre şedinţe… Gică Elefterescu face o eroare fundamentală! Nu-l cunoaşte încă bine pe papa. Crede că are să-l poată utiliza, şi atâta tot! Iar papa, cum e omul datoriei, n-are să se oprească atunci când va spune ministrul: ajunge! Are să meargă până la capăt, cu orice risc… De aceea mă mir că tolerează lui Nellu să fie prieten cu băiatul lui Hagi-Iordan, şi tu, Sabina, cu Viorica Hagi-Iordan. Papa are să se mai întâlnească o dată cu el, şi atunci

nu-i mai scapă Hagi-Iordan din mână!… O ştie toată lumea, şi mai bine decât toată lumea o ştie chiar Hagi-Iordan.

— Eu nu pricep nimic din toate acestea!… suspină Elena Lipan, alarmată de ameninţarea atâtor primejdii şi complicaţii pe care ea nici nu le bănuise. Copiii sunt prieteni. Cine-i poate împiedica?… Mie mi se par foarte gentili şi binecrescuţi. Sabina e invitată des la Viorica Hagi-Iordan. Nicki vine la Nellu; Nellu se duce la el. E adevărat că despre acestea toate Const nu e în curent. Dar ce-ar avea de obiectat?

— Ştiu eu?… strânse din umeri Ana. Am spus o vorbă… Papa e atât de curios în excesul lui de scrupule! În privinţa aceasta Georges e mult mai raţional. Trăieşte mai pe pământ.

Încheind, Ana îşi îmbumbie mănuşile şi se pregăti de plecare.

— De ce nu mai stai, Annie? întrebă Elena Lipan. Poate soseşte şi Const. Nu te-a văzut de o lună.

— Imposibil, maman! În astă seară mergem la teatru. E premieră Cheia visurilor – un poem dramatic de Leon Mătăsaru. Se spune că e o piesă foarte reuşită. Are să fie tot Bucureştiul…

Elena Lipan se gândi să întrebe de ce nu o iau cu dânşii şi pe Sabina. Aşteptase întotdeauna ca invitaţia aceasta să vină de la Ana.

Dar Ana părea că a uitat cu desăvârşire lunile îndelungi când o asemenea seară i se părea un rar şi emoţionant, un decisiv eveniment.

— La revedere, maman! La revedere, Sabina!

Sărutul fu indiferent, ca între străini.

În antret, Ana îşi îmbrăcă blana. O blană de vizon pe care Elena Lipan o şi evaluă îndată la vreo cinci mii de perechi de ghete a 24 lei perechea.

Uşa se trânti în urma Anei, închisă să despartă două lumi între care nu mai exista de mult nici o comunicare.

Rămasă numai cu Sabina în încăperea cu mobila urâtă şi uzată de salon, Elena Lipan vru să spună ceva. Făcu numai un gest de resemnare cu mâna ei deformată de grosolanele îndeletniciri ale gospodăriei.

Sabina îi ghici poate gândul nerostit. O văzu mai împuţinată la trup, mai înbătrânită şi mai tristă decât întotdeauna. Fără să ştie de ce, fugi în camera ei, care-a fost camera Anei, şi, fără pricină, începu să plângă, cu capul înfundat în pernă.

Odaia îşi schimbase stăpâna, dar pereţii apăsau tot atât de strâmţi şi înăbuşitori, ca zidul cel negru din poveste, ridicat până la cer.

Guta Mereuţă aştepta pe taburet, cu mănuşile pe genunchi. Ca un Constantin Lipan numărul doi, în copie fidelă, dar mai puţin izbutită, scotea din buzunarul vestei ceasul şi îl punea îndărăt la fiecare cinci minute, cu o elocventă, deşi mută mustrare.

— Lasă, frate, ceasul, că acuşi nu mai merg! Renunţ! Rămâi tu cu dosarele tale, şi am terminat! îşi pierdu Ana răbdarea, gesticulând în faţa oglinzii cu periuţa neagră de rimel în mână.

— Dar n-am spus nimic, Annie! se apără Guta Mereuţă. Mă uit la ceas, şi atâta tot! Orice cetăţean din Ro-mânia Mare e liber să se uite la ceas.

— Mai faci şi hazuri acum? Ca să faci hazuri, trebuie să te prindă.

Guta Mereuţă nu mai crezu oportun să întrebe de ce el e singurul cetăţean din România căruia îi e interzis să se uite ia ceas şi să facă spirite.

Tăcu resemnat. Ştia altfel ce urmează şi cum se sfârşeşte discuţia.

Ana muia periuţa în cutia cu tuş, năclăia genele, arcuindule în sus, se trăgea îndărăt şi revenea să mai adaoge un strat. Când genele deveniră groase ca părul de perie şi tari ca firele de sârmă, îşi zâmbi satisfăcută.

Acum era în toată puterea cuvântului „frumoasa doamnă Georges Mereutza”, cum nu omitea niciodată s-o pomenească în termenii cei mai ditirambici, cu cele mai mirobolante epitete şi adjective, rubrica mondenă a ziarelor din capitală.

Îşi schimbă colierul cu altul mai adaptat la culoarea rochiei. Sună şi ceru capa de zibelină: „Înţelegi? Cea de zibelină, nu cea neagră, de catifea.”

— Ei, cât am întârziat? întrebă triumfătoare.

Guta Mereuţă, obţinând libertatea să se uite la ceas, profită de autorizaţie cu o grabă perfidă, dar constată consternat că n-au întârziat de fel. Dimpotrivă! Vor mai avea de aşteptat.

— Ca să vezi şi tu cum eşti! îl iertă generoasă Annie. Mai bine apropie-te să-ţi înnod funda… Parcă n-ai mai purtat smoching şi parcă acuma vii din suburbiile tătarcelor tale, de calci opărit ca în străchini! Ce Dumnezeu, acolo purtai şalvari şi târlici?…

Guta Mereuţă, imunizat la aceste aluzii asupra trecutului, nici nu se supără, nici nu zâmbi, fiindcă şi una şi alta nu sfârşeau bine. Se apropie docil şi, prăvălind capul pe ceafă, îşi lăsă înnodată altfel cravata.

Ana, vrând-nevrând, îl privea aşa până în fundul nărilor cu o luxuriantă vegetaţie păroasă. „Măcar de-ar avea altfel de nas!” gândi cu repulsie. Guta Mereuţă, care se obişnuise din fragedă juneţe cu nasul lui, crescut o dată cu el, nu bănui nimic din reflecţiile Anei.

Se admiră foarte voios în oglindă cu funda renovată şi se găsi acceptabil, ca soţ al preafrumoasei doamne Georges Mereutza.

Recunoscător, o sărută pe gât

— Ce-s apucăturile astea de rândaş care ghemuieşte servitoarea prin colţuri? se indignă Ana. Mi-ai şters pudra cu buzele tale ca ventuzele!

Guta Mereuţă din nou nu găsi nimerit să protesteze.

Povestea lor dura aşa din primele luni. Ana nu lăsa să străbată faţă de nimeni dinafară nimic din tainele căsniciei lor. Părea o soţie foarte fericită de asemenea soţ, cita cuvinte şi păreri de ale lui Georges, adeseori chiar cuvinte de duh inventate şi date pe socoteala lui. Astfel, pentru toată lumea păstra aparenţele celui mai armonios şi fericit menaj. „Binomul ideal!” cum se minunau unii; nu „tusea şi cu junghiul!” cum pretindea fratele rebel, Costea, înainte de a se despărţi de familie. Dar acasă binomul ideal lua cu totul alt aspect. Preafrumoasa doamnă Annie Georges Mereutza izbucnea măcar de douăsprezece ori în douăsprezece ceasuri în adevărate crize de iritare, când sarcastice, când furioase, exasperată de tot ce făcea şi ce nu făcea soţul stângaci, nesărat, cu ochi de iepure şi nas de proboscidian. În schimb, Guta Mereuţă se descoperea tot mai îndrăgostit de nevastă, pe măsură ce Ana îl maltrata mai crunt. Iar aceasta se adăoga încă la înverşunarea femeii.

— Ai biletul la tine? întrebă, gata de plecare.

— N-am nici un bilet. E la Scarlat…

— Dar ştii măcar numărul lojii?

— Nu ştiu nici un număr, dragă!

Ana se întoarse din uşă şi îl fulgeră cu privirea:

— Se vede că eşti complet idiot! Cum o să mergem atunci? Să începem a horhăi prin teatru, căutând loja?

— Dar, dragă Annie, ce sunt eu de vină? Scarlat Bosie ne-a invitat. El are biletul. A spus că ne aşteaptă la intrare. Ce puteam să-i fac?

— Să stea omul în frig?

— Lasă, că e destul de bine înţolit şi nu răceşte el! Chiar mă mir, om fără nici o profesie, fără nici un venit şi fără nici o meserie, de unde-i dă mâna să poarte blană de o sută de mii de lei şi să piardă în fiecare seară, la club, sume astronomice…

— De multe te mai miri tu!

— Nu numai eu! Se miră toată lumea, dragă Annie. Se miră şi vorbeşte…

— Lasă atunci în grija lumii treaba asta! Tu mai bine te-ai mira în ce hal de meschinărie ai ajuns! Adică, pardon! Erai din născare… Cum? Te invită omul la teatru te aşteaptă în frig laolaltă cu toţi gură-cască din cei care nu-şi pot cumpăra bilet, şi tu bârfeşti pe socoteala lui, ca mahalagioaicele… De asta mai bine te-ai mira! Acum dă ordin să stingă luminile în urma noastră.

Guta Mereuţă porunci slujnicei cu şorţ de dantelă să stingă luminile şi păşi în urma Anei, de-a lungul camerelor vaste, cu mobilă cubistă şi covoare moi.

Niciodată el nu visase şi nu aspirase la asemenea apartamente, la asemenea mobile şi asemenea slujnică. Nici nu se închipuise vreodată păşind în urma unei femei frumoase, cu toaletele descrise amănunţit la rubrica „Tout Bucarest” 30. Totul întrecuse dorinţele lui simple, molcuţe şi călduţe.

Dar, în loc să se simtă fericit, trăia cu nelinişte o existenţă înfricoşată şi teribilă, sub o necunoscută ameninţare.

Târât de Ana la spectacole şi baluri, la curse şi la recepţii, la supeuri şi la reprezentaţii de binefacere, tânjea după timpul când, burlac, îmbrăcat nu chiar cu şalvari şi târlici, ci într-un surtuc vechi peste cămaşa de noapte oltenească, citea seara Universul, în papuci, la gura sobei, în camera lui cu luna din Cadrilater. Viaţa îi părea atunci solidă, ferită de surprize.

Acum, bănuitor, se trezea în fiecare dimineaţă cu o tresărire din somn, ca osândiţii la ghilotină în zorii execuţiei.

De unde venea acest presentiment nu-şi putea explica. Ştia însă că mâine ori mai târziu ceva înfricoşat şi irevocabil avea să curme această existenţă pe care n-o meritase şi nu era pe măsura lui.

— Ci aşază-te o dată! Strânge-ţi picioroangele!… se răsti Ana în automobil.

El îşi strânse picioroangele şi aprinse o ţigare.

Ana tuşi.

— Acum ţi-ai găsit să mă afumi?

Gută Mereuţă strivi ţigarea în scrumiera limuzinei şi tăcu. Tăcu şi Ana, privind ţintă înainte, ştiindu-se privită în interiorul maşinii de toţi trecătorii de pe Calea Victoriei.

Era ceasul când Bucureştii, după ce şi-au închis ghişeurile băncilor, uşile magazinelor şi cele zece mii de birouri, suspendându-şi pentru douăsprezece ore rumoarea afacerilor, aleargă la desfăt. Automobilele se încrucişau purtând perechile spre teatre, cinematografe, cluburi şi cabarete. Trecătorii aveau alte vestminte şi arătau alte feţe. Cei care toată ziua se îndârjiseră să-şi mărească agoniseala cu figurile crispate într-o încordare de pândă mergeau acum, noaptea, să-şi risipească agoniseala cu o destindere bolnavă şi nerăbdătoare în ochi, alungaţi din urmă de ceasurile prea scurte şi de panica suspendată a deşteptării de mâine: „La unsprezece prezintă-te la minister!… Delegaţia morarilor!… Scadenţa de la Blank!… Interpelarea lui Duca!… Rata la mobile!… Dacă Goldstein nu-mi oferă decât opt sute de mii, rup tratativele! Ar fi o adevărată catastrofă să mai piardă acţiunile Creditului Minier încă treizeci de puncte!… O singură soluţie: să-mi primească banca de la Brăila porumbul în gaj!… Comanda furniturilor pentru Ministerul de Război ar rezolva totul… Adina mai cere, tot cere, de unde să-i dau?… La fiecare metru cub 40 lei comision, aceasta ar face la 2.000 metri o sumă frumuşică! Blank! Banca comerţului! Reşiţa! Finanţe! Fisc! Sechestru! Filodormă! Cifre, cifre, cifre…!”. Începutul gândurilor şi întrebărilor tresare în fiecare creier, drojdie încă neaşezată a zbaterii de azi şi subconştientă organizare a atacurilor pentru lupta acerbă de mâine; dar gândul şi întrebarea sunt îndată alungate, amânate, înecate în însetarea de a sorbi numai plăcerea nesăţioasă a clipei. Toţi grăbesc; toţi râd; toţi au preţul fericirii din această noapte, împăturit în buzunar, la piept, peste zvâcnitul tic-tac al inimilor.

Încruntările sprâncenelor sunt pe mâine şi pe mâine din nou, goana neogoită.

Paşii scârţâie plăcut în zăpadă. Roţile automobilelor derapează la virajii. Vitrinele revarsă lumina lor cretoasă. Firme incandescente, roşii, galbene, verzi, albastre se sting, se aprind, clipesc, sar rapid de la o literă la alta: Ciorapi Monica, Şampania Mumm, Şoşoni Tretorn. Fii frumoasă prin săpunul Elida! Deasupra e un cer de catran, la care nimeni nu înalţă ochii.

E ceasul când în toată ţara satele au adormit în misterioasa lor neagră tăcere. Când în uzini se schimbă echipele de lucrători; în hrubele subpământene echipele de minieri; în cazărmi, pe patul de fier, adorm soldaţii cu fălcile strămutate de plutonieri, să geamă prin somn, visând la paradisul de-acasă, măcar că paradisul acela e numai un infern. E ceasul când dincolo de Chitila, pe mii şi mii de kilometri, numai vântul mai cutreieră bezna în mutele pustietăţi.

Aici, neogoita capitală a ţării a schimbat doar o viaţă pe altă viaţă.

Automobilele se înşiră acostând la bordura trotuarului, în faţa restaurantelor şi a cabaretelor cu orchestră în smoching şi frac. Grigoraş cântă plecat pe vioară: Amedia Luz. Corul rusesc, orchestra vieneză, Johnson Jazz. Dintr-o sută şi o sută de cârciumi la periferie, izbucnesc prin uşile deschise suspine scârţâite de lăutari şi explozia pianelor mecanice. Pe străzi cu becurile în agonie au apărut femei cu obrazul tragic văpsit, prelingându-se pe lângă ziduri ca fricoase şi întristătoare creaturi ale nopţii.

Cum să mai gândească oare cineva că în aceleaşi ceasuri, într-o mie de mii de umile sălaşuri, de magherniţe, de bordeie, pe laviţe tari de lemn, mii şi mii de ploduri omeneşti s-au încovrigat zgribulind de frig, clănţănind din dinţi, cu maţele ghiorăind de foame? Că în boarfele sleite, mii şi mii de prunci, abia născuţi şi seceraţi de molime, au început să se răcească, înainte de a fi apucat şi dânşii să se

bucure de lumina zilei, de căldura soarelui? Că mii şi mii de gârbove femei şi de gârbovi unchiaşi, după ce-au trudit o viaţă întreagă pentru un dărăb de pâine uscată şi neagră, zac acum pe-un culcuş de paie şi trag să moară, fără un ţol deasupra, să le aline durerea cuibărită în ciolanele bătrâne, şi fără sâmburul de lumină al unui opaiţ în bezna tot aşa de neagră, de umedă, de rece ca a mormântului care-i aşteaptă? Cum să se mai gândească oare cineva, cum să-şi mai amintească oare că aici chiar, foarte aproape, de jur împrejurul târgului de desfăţ şi de înveselire, în cartierele mărginaşe, în bojdeucile cu lut pe jos şi cu spărturi pe unde suflă vântul de sus, mii şi mii de pumni se încleaştă eu deznădejde şi cu mânie şi cu revoltă, ca într-o ameninţătoare centură a mizeriei şi revanşelor, care va purcede într-o bună zi a judecăţilor să scuture de piept şi să ceară socoteală celor ce se îmbuibă, râd, se veselesc, aleargă alungaţi de nesaţiile lor?… Toate acestea par foarte departe, în coloniile altui continent, în altă planetă, din alte constelaţii! Şi mai ciudat încă! Până şi cei care-au venit cândva de-acolo, care s-au născut cândva acolo şi mai au încă fraţi, părinţi, bunici acolo; până şi aceia parcă au uitat ori nu vor să-şi mai amintească, pentru ca amintirea să nu le tulbure cumva desfătul şi veselirea.

Aleargă şi dânşii de-a valma cu toţi. Aleargă mistuiţi de aceeaşi înfrigurare.

Că dincolo de ziduri, într-o încăpere scundă şi gheţoasă, un ucenic cărturar, şcolar ori student, aplecat deasupra tomurilor deschise pe masa de brad, se trudeşte cu altfel de nesaţiu să pătrundă tainele lumii şi ale vieţii – cui îi mai pasă şi cine ar mai crede-o? Că undeva, în altă încăpere de dincolo de ziduri, alţi ucenici ai altor învăţăminte dezbat cu o altfel de îngrijorare legile care vor îndrepta strâmbăţiile lumii şi ale vieţii – cui îi mai pasă şi cine-ar mai crede-o?

Încolo cu ele! Încolo cu ei!

Pe Calea Victoriei e o revărsare fără istov, din toate ungherele capitalei, din toate cotloanele ţării. Amestec de

glasuri şi de limbi, de pofte şi de nerăbdări. Deputatul din Bălţi şi fabricantul din Timişoara; cântăreaţa din Cernăuţi şi inginerul din Cluj; exportatorul din Brăila şi arendaşul din Craiova; falitul din Iaşi şi moştenitorul din Vlaşca; toţi se strigă, râd, fredonează, se întrec, se îndeamnă, aruncă privirea la ceasul de la Fundaţie şi de la palat, să vadă cât au întârziat, se interpelează în toate graiurile şi dialectele României pestriţe, şi toţi dispar, magnetic absorbiţi de uşile luminoase unde se vinde plăcerea de-o noapte, uitarea de-o noapte, uscatul triumf al vanităţii de-o noapte sau scrâşnetul voluptăţii de-o noapte.

Ana savura parcursul acesta înfăşurată în mantaua de zibelină, privită de ochi poftitori şi invidioşi prin geamurile de cristal, ca un fragil şi inaccesibil exemplar al umanităţii, aşa cum se văzuse în ambiţioasele ei reverii de pension.

Răspundea la saluturi cu o înclinare patriciană din cap. Observă cu iritare că nici acum Guta Mereuţă n-a învăţat cum să-şi scoată pălăria. Înalţă mâna pieziş şi surprins, smulge pălăria stângaci, parcă mereu s-ar teme să nu i-o fure vântul.

Scarlat Bosie nu se afla la uşa teatrului. Îl căutară în mulţimea gălăgioasă şi ghiontită, înălţând gâturile, să privească peste capete. Ana se descărcă şuierând printre dinţi crude aluzii la lipsa de creştere şi la originile obscure ale lui Guta Mereuţă.

— Iată-l! se bucură Gută.

— Mă iertaţi, doamnă? Mă ierţi, Georges?… M-a târât într-un colţ, să mă tapeze, un amic de club. Abia am scăpat. Cretinul se simţea dator să-mi mai şi mulţumească, lungind explicaţiile şi asigurările de recunoştinţă…

Când Scarlat Bosie se înclină să sărute mâna, Ana primi în nări parfumul fin al părului, lipit carapace neagră de lac chinezesc.

Toată iritarea îi dispăru. Obrazul se lumină.

— Pe noi să ne iertaţi, domnule Bosie. Noi am întârziat! Cu Georges, aceasta se întâmplă întotdeauna.

— Tot eu sunt de vină, Annie? încercă să protesteze Guta Mereuţă.

Ana îl reduse la tăcere cu o singură privire. Privirea rezervată numai pentru el, între patru ochi.

Spintecară cu greu drum în mulţimea compactă.

Ana înainta în lojă, cum fac toate femeile când se oferă admiraţiei publice. Silindu-se să pară preocupată cu totul de altceva decât de fiinţa ei, ca eroii păşind în zonă de foc. Clipi mărunt, lăsându-şi desprinsă de pe umerii goi mantaua de blană, şi se aşează verificând cu o miopie distinsă nimicurile minuscule din poşetă. Ştia că o sută de ochi şi binocluri au întâmpinat-o din loji şi din staluri, şi că o sută de întrebări şi răspunsuri i-au comentat culoarea rochiei, ondulaţiile părului, colierul şi floarea de catifea. Murmurul şoaptelor de sus şi de jos, acea incon-tinuă vibraţie surdă a sălilor pline, îi sună în urechi ca o muzică ameţitoare şi exaltată după primele cupe de şampanie.

Numai după aceea ridică privirea şi cuprinse ghirlanda toaletelor şi decolteurilor expuse în vitrinele lojilor de catifea roşie şi de aur; potrivi binoclul cu mâner de sidef şi începu să examineze amănunţit sala.

Recunoscu unele prietene; răspunse la numeroase să-luturi. Întoarse profilul spre Scarlat Bosie şi declară:

— Ai avut dreptate!... E o sală splendidă, cum n-am văzut încă la o premieră bucureşteană.

— Explicabil, doamnă! încuviinţă Scarlat Bosie, reze-mându-şi mâna pe balustrada de pluş şi lăsând lanţul subţire de platină să se balanseze în gol. Explicabil, fiindcă e o premieră de trei ani mereu anunţată şi mereu amânată. Leon Mătăsaru n-a mai scris nimic de zece ani. Critica îl consideră un om sfârşit. Piesa aceasta îi va decide soarta. Unii spun că e o lucrare genială. Alţii, că e o operă ratată... În orice caz, e un spectacol senzaţional şi plin de surprize, indiferent dacă va fi un apogeu glorios ori o cădere catastrofală.

— Spectacolul e deocamdată mai mult în sală!… vorbi de la spatele lor Guta Mereuţă, pe care tonul atotştiutor şi plin de sine al lui Scarlat Bosie îl agasa întotdeauna.

Scarlat Bosie îşi potrivi monoclul şi privi în jos, la şirul lucioaselor chelii de fildeş din parter.

— Ai dreptate, Georges! aprobă el împăciuitor. Câinii îl sfâşie de pe acum pe bietul poet. Văd critica înveselindu-se anticipat, ca în ajunul marilor masacre.

— Şi ce e, mă rog, în definitiv, această Cheia visurilor? întrebă Ana.

— Ştiu eu? Un basm. Poate ceva istoric. Poate o le-gendă… Mărturisesc, doamnă, că în literatura românească informaţiile mele sunt foarte vagi.

Guta Mereuţă ştia ceva mai mult, dar mai ştia că părerile lui n-au nici o importanţă pentru Ana.

De aceea tăcu, desfăcând programul şi citind cu de-amănuntul rezumatul piesei şi distribuţia, ca un dosar înaintea şedinţei.

— Văd şi pe principele Anton Muşat!… descoperi Ana. Pare cu totul descompus. E o adevărată mumie. Unde a dispărut doi ani?

— E o poveste întreagă, doamnă. Acum doi ani s-a certat cu Barbu, văru-său… A vândut tot ce-i mai rămăsese: suveniruri de familie, arme, mobile de preţ, tablouri, covoare. A plecat în străinătate, să retrăiască un trecut care a făcut pe vremuri epocă. Se pare că s-a întors cu totul dezamăgit. Pretutindeni a căutat o lume dispărută… Ceea ce e sigur e că a revenit fără nici un ban. Locuieşte la un hotel mizerabil de pe Calea Griviţei şi a refuzat pen-siunea pe care a vrut să i-o servească principele Barbu Muşat. Un bătrân cam zevzec şi romantic. Ne-a recunoscut şi salută!… E uimitor cum la vârsta lui şi după viaţa lui mai păstrează o memorie atât de intactă…

Într-adevăr, jos, principele Anton Muşat îşi împărtăşea impresiile vecinului de fotoliu, care se întâmplase să fie în acea seară tocmai Ion Ozun.

Un Ion Ozun metamorfozat în trei ani de viaţă bucureşteană şi de un zgomotos succes jurnalistic. Chiar şi principele Anton, cu memoria lui atât de intactă, nu recunoscuse la început pe tânărul acesta plastronând în smoching, ras, pudrat şi pomădat; da, numai cu greu a mai recunoscut în el pe băieţandrul atât de timid şi neşlefuit de odinioară, cu bastonul lui ridicol terminat în cap de raţă.

— Am crezut, tinere prieten, că mă simţeam deplasat aici, în ţara românească, unde îmi spuneam că toate prefacerile s-au petrecut prea rapid… Am constatat însă că oriunde, la Paris, la Cannes, la Deauville, la Biaritz, la Nisa, procesul a fost identic. În timpurile dinainte de diluviu (aşa numesc eu epoca dinainte de război) lumea dansa după muzică vieneză şi iubea încă după tipicul din vremu-rile lui Musset. Aujourd'hui la musique est aux négres et l'amour a Freud 31. Pretutindeni slugile au devenit stăpâni, iar plăcerile lor au rămas brutale, de foste slugi! E dureros să te supravieţuieşti… A! uite şi prietenul nostru Alcaz. Ce noutăţi, Mirel? Te aşteptam să mă pui în curent cu tot ce s-a petrecut în scumpul meu Bucureşti în lipsa mea…

Mirel Alcaz străbătuse spaţiul de la uşă până la fotoliul liber distribuind, ca întotdeauna, strângeri de mână şi prietenoase salutări de la distanţă.

Trei ani nu schimbaseră nimic din obrazul tânăr, din părul cărunt numai atât cât să-i sublinieze ca o perucă pudrată din cochetărie juneţea rozã a chipului şi contagioasa voioşie inocentă a privirii.

Strânse mâinile bucuros, ca şi cum întâlnirea ar fi fost cel mai fericit eveniment pe care îl mai spera în viaţă.

— O! Ce surpriză! Bine aţi sosit, mon prince! Pa, Ionel! Articolul tău din astă seară e o adevărată bijuterie. M-a oprit Gică să-mi vorbească despre tine. E încântat!

— Gică?… se miră Ion Ozun.

— Da, Gică Elefterescu, preaiubitul şi popularul nostru fost şi viitor ministru al dreptăţii. De ce te miri?

— Nu m-aş fi aşteptat! Ştii, după afurisitul ăla de articol cu pâinea, cu omul care a furat o pâine, şi cu generosul său apărător…

Într-adevăr, nu mult după ce se ridicase din patul de boală, Ion Ozun, sub impresia celor povestite de Teofil Steriu la memorabilul dejun şi mai ales sub influenţa revoltelor lui Costea Lipan, scrisese un foarte violent pamflet împotriva lui Gică Elefterescu, presărat cu usturătoare sarcasme şi crude bilanţuri ale unei tipice cariere de sfruntat demagog din România Mare. Articolul fusese publicat în fruntea unei bătăioase şi efemere reviste de avangardă. Făcuse oarecare vâlvă. „Îi urcase acţiunile mai dihai decât ale Reşiţei!” după limbajul lui Mirel Alcaz, şi el atunci se umfla păunatic în pene, încântat de gălăgiosul succes. Dar acum regreta că l-a scris. Prea se dăduse din senin, imprudent, la fostul şi viitorul ministru, băiat bun!… Şi ca atare, în sinea sa, cu sucitele sofisme din firea omenească, dădea vina pe Teofil Steriu şi pe Costea Lipan, găsindu-i pe dânşii răspunzători că l-au asmuţit să se pună rău cu un atotpu-ternic al zilei, deşi niciunul nu-l îndemnase la aşa ceva!

— Ce copil ai rămas, Ionele!… îl dojeni Mirel Alcaz, cu o zeflemistă şi superioară intenţie de consolare. Articolul tău e o poveste veche acum. Ţi-a servit mai mult decât crezi. Căci Gică e prea deştept să nu cultive presa, a treia putere din stat… L-ai împuns bine, să simtă? Te preţuieşte cu atât mai mult! Ia notă!… Şi, fiindcă veni vorba, păcat că te limitezi numai la relaţiile de la „Capşa”. Ar trebui să mai vii cu mine la Cameră, să intri în contact şi cu animalul politic… Te asigur eu că sunt relaţii profitabile! Apoi, întorcându-se spre Anton Muşat: Vezi, mon prince… Dacă ţi-aminteşti, acum trei ani te asiguram că acest tânăr va face să se vorbească de el. L-am ghicit de pe atunci tobă de talent! S-a întâmplat măcar o dată să fie cineva profet în ţara lui… Întrebai noutăţi? Să trecem în revistă tout le gratin 32. S-o luăm de la frumoasa doamnă Georges Mereutza. Cum observai, menajul Mereutza a devenit trio-

stabil. Dar numai pentru gurile rele! De fapt, a rămas tot binomul ideal! Doamna Annie Mereutza e de o virtute inexpugnabilă. Virtute consolidată în provincie şi frumuseţe conservată în frigider. Nimic de făcut!… Îl compătimesc pe bietul Charles. Sărmanul Bosie pierde timpul cu o tenacitate demnă de o cauză mai bună. Ce urmăreşte, nici eu nu înţeleg! Orice femeie din lume, mon prince, nu merită atâta timp pierdut. Que de longues histoires pour une şi courte chose! 33. Fiindcă, la urma urmei, aceasta ori alta, ce-ţi poate da mai mult decât îţi oferă oricare?

Mirel Alcaz flecărea şi clevetea zâmbind serafic, cu nevinovăţia din totdeauna, ca un om imparţial şi dezinteresat, pentru care toate ciudăţeniile şi pidosniciile de pe lume sunt numai un pretext de amuzante reflecţii şi de filosofice aforisme. Ion Ozun, care ştia acum ce se ascunde sub aspectul acesta de simpatică odraslă a Bucureştilor, amic cu toată lumea, veşnic îndatoritor, veşnic surâzând, veşnic gata să apere din oficiu pe cei calomniaţi, ca funia pe spânzurat, şi doar poate cam prea flecar – ca un medic cunoscând o boală secretă şi hidoasă – nu-şi putea stăpâni mirarea că-i vede ochii atât de candid limpezi şi că nu-i surprinde niciodată glasul şovăind.

Voinţa cucerise cititori şi câştigase autoritate. Însă Ion Ozun nu mai ignora cu ce preţ. Şi nu mai ignora că Mirel Alcaz, din independenţa Voinţei iscusit arendată în dreapta şi în stânga, îşi cumpărase o casă impunătoare în „Parcul Filipescu”, mobilată cu piese de stil şi covoare autentic persane, împodobită cu sumedenie de tablouri şi sculpturi înhăţate pe gratis de la artişti cu prilejul expoziţiilor în schimbul unei cronici elogioase în ziar; cum nu ignora că ajunsese acum membru în trei foarte bănoase consilii de administraţie. Se simţea complice, irevocabil legat de soarta ziarului, fiindcă acolo îşi făcuse faimă de talentat polemist şi fiindcă acolo îşi câştiga existenţa, îndestul de îmbelşugată. Dar cu spaimă se ferea să nu lunece mai jos, să nu fie într-o zi după chipul şi asemănarea lui Mirel Alcaz,

gata la orice tocmeală, cu surâsul nevinovat pe buze şi fără tresărirea nici unei remuşcări.

Tipărise cu doi ani în urmă un volum de nuvele lăudat de toată critica. Toţi descoperiseră în el o mare speranţă. Se oprise însă aci. Succesul zilnic al articolului de ziar îl furase definitiv. Ştia că niciodată de acum înainte, în acest Bucureşti al timpului risipit, nu va mai găsi tăria şi tihna să se refugieze în el şi să mai scrie a doua carte. De aceea adineaori trecuse stânjenit pe lângă Teofil Şteriu, cu maldărul lui de grăsime prăbuşit între braţele unui fotoliu. I s-a părut că cetise în ochii lui mici şi înecaţi în osânză o scurtă lucire de ironie, poate de milă, când i-a dat bună seara. Numai o clipă, şi poate că a fost numai o părere.

— Ai ochi mai buni, Ionele! îl deşteptă Mirel Alcaz din aceste inoportune gânduri. Ai ochi mai buni şi te rog să-mi vii tu în ajutor. Cine se află, rogu-te, în loja de lângă Hagi-Iordan? Nu vreau să las neisprăvit raportul meu prinţului Anton…

Ion Ozun se răsuci şi identifică îndată persoanele din lojă:

— Dar e doamna Elvira Elefterescu şi nepoatele sale celebre: Lola, Lulu, Lili, care-au avut atâta succes la revista de binefacere a „Ocrotirii” în rolul de paji, de boy, de cowboy, de dansatori argentinieni, de orice în afară de rolurile feminine.

— Exact! aprobă Mirel Alcaz. N-o mai recunosc pe doamna Elefterescu de când şi-a tuns părul şi l-a vopsit într-o altă culoare a curcubeului. Iar pe cele trei graţii nu le mai văd decât în costumul sexului urât, dar viril. Apoi, revenind la „raportul” său, continuă: Doamna Elvira Elefterescu a devenit, mon prince, mai impunătoare decât un tambur-major. Părul tuns şi revăpsit a întinerit-o cu zece ani. Arată acum ca un tambur-major reangajat. E însă neconsolată!… Cele trei graţii i-au scos peri albi, încât au silit-o să-şi dea coafura la atelierul de renovaţii, reparaţii şi reajustări. Păcat că n-ai fost să le vezi la reprezentaţie!

Au fost delicioase tustrele… Dar mai ales Lola cântând cântecul lui Carol al VI-lea, nebunul: „J'ai fait pipi dans le jardin, Pour fair' pousser les coccinelles…” 34.

— Ce folos! urmă Alcaz. Băieţoase şi condamnate să poarte fustă numai printr-o glumă idioată a naturii, nu vor în ruptul capului să se mărite. Să sperăm că acum, când va veni Gică din nou la Justiţie, va şti să descopere trei partide din floarea baroului. Altfel, nu-i mai văd zi bună în casă… Alături, precum vezi, mon prince, Iordan Hagi-Iordan este etern radios. A mai încheiat o afacere, din care-a ieşit cu vreo cincisprezece milioane. Şi mai operează undeva, misterios, nu ştiu ce misterioasă afacere în stil mare. Ceva tot cu petrol, prin Moldova, prin ţinutul Căli-manului. Chiar o să mă interesez mai de-aproape. Da, da!… Cum de mi-a scăpat? petrolul… Staţi, da, da! Rumanian Company for the Development eţetera. În acest caz, nici în cot nu-l doare tot ce manevrează amicul Gică. Are la spate rezerve cu care un biet Gică, Giculet, Giculică n-o să poată ţine la probă! Numai de i-ar rezista arterele lui Hagi-Iordan până la sfârşit şi de n-ar face erupţie ca la sondă de ţiţei…!

Iordan Hagi-Iordan, în smoching şi cu piepţii cămăşii de zăpadă, părea într-adevăr mai stacojiu decât întotdeauna.

S-ar fi spus că e în ajunul unui atac de apoplexie.

Aceasta nu-l împiedica să râdă cu toţi dinţii sub buza acum rasă de mustăţile gigante, întors pe spătarul scaunului spre un domn lung, gălbejit, cu faţa scofâlcită şi cu ochii pieziş, ca un intrigant de melodramă. Pe un scaun în faţă, absentă de la ce se vorbeşte alături şi de la ce se petrece în sală, Viorica Hagi-Iordan privea în gol. Avea un oval fin, părul blond-cenuşiu, ochii imenşi încadraţi în cearcăne viorii, gura chinuită, transmiţând întregii făpturi o mască dureroasă şi ostenită, peste care nici o privire nu putea trece cu indiferenţă.

— Pentru mine, fata lui Hagi-Iordan e o enigmă! mărtu-risi Mirel Alcaz în continuarea expozeului său. A adus-o din străinătate de doi ani. Nu dansează, nu cochetează, nu

frecventează nici un ceai. N-am văzut-o râzând niciodată. Nu-i ştiu nici un flirt. Atât doar: patinajul şi tenisul. Şi cel mult o dată într-un an, o premieră… Cred că n-are de ce se simţi fericită cu un asemenea părinte şi cu reputaţia unui asemenea părinte… Altceva nou ce să-ţi mai spun, mon prince? Am terminat tot repertoriul. Erai aici când s-a însurat Fredy Goldamm cu Marie-Jeanne Ghica. Ai sosit exact când a început divorţul. Dar Fredy s-a purtat ca un adevărat gentilom. I-a pus cinci milioane pe numele ei… şi, după cum îl vezi, e tot atât de radios ca Iordan Hagi-Iordan! Numai că e pentru alte motive… Priveşte în sală şi priveşte în loji: îşi verifică lista din carnetul amorurilor secrete; câte din ele figurează în indexul lui alfabetic şi cât l-a costat fiecare. Te asigur că toate sunt prezente la apel. E singurul mijloc ca banul să circule. Am să-ţi povestesc în legătură cu aceasta o scenă nostimă. Mi-o spunea ieri Puiu…

Mirel Alcaz se opri. Sunase a doua lovitură.

Principele Anton Muşat părea de mult că nu mai ascultă. În faţa osoasă şi în ochii înceţoşaţi se stinsese orice interes pentru tot ce-l înconjoară. Avea o figură chinuită, bătrână şi devastată; iar cum plecase fruntea spre piept, se vedea o ceafă subţire şi slabă de copil, aţele gulerului scrobit, haina prea largă, făcând cute ca pe-o sperietoare de câmp.

Gongul vibră a treia oară. Cortina se ridică şi freamătul sălii muţi.

La picioarele unei mănăstiri voievodale, pe câmpul mătăsos, în lumina aurie de primăvară, păşi înalt şi zvelt cel dintâi fecior de domn din baladă. Păşi în zale subţiri de argint, alături de căpitanul cel credincios, crunt şi bărbos.

Şi viersul sună de cleştar – viersul prinţului.

Viersul sună grav, de aramă – viersul ostaşului.

Cu o singură mişcare, mulţimea se simţi captivată, şi nimeni în sală nu mai tuşi.

Iar Ion Ozun înţelese de îndată că asistă la ceva rar şi nespus; la una din minunile acelea când o mie de oameni evadează din mizeria lor ascunsă, din ambiţii şi

deşertăciune, din griji vulgare şi din rânjetul fiecărei zile, să se ofere purificaţi de o văpaie arzătoare bucuriei de a admira.

Cunoştea poemul, fiindcă era unul din puţinii care-l citise şi care mai credea în talentul singuratic al lui Leon Mătăsaru, cu respiraţia largă pentru vastitatea altitudinilor. Se temuse că nu va fi înţeles, în cutezătoarea fuziune de legendă şi realitate, de adevăr istoric şi de superstiţii, cu fire împletite din trecut şi prezent, din simbol şi din adevărul brut, nestrujit, pietros. Acum îşi dădea seamă că teama i-a fost deşartă. Şi avu o pornire de recunoştinţă şi de iubire pentru publicul acesta, care, dincolo de vani-tatea toaletelor şi de frivolitatea bârfelilor, se reabilita, simplu şi unanim, în cele o mie de feţe transfigurate.

Întoarse ochii, şi în umbră descifră pe fiecare obraz miracolul divin: neclintirea lui Iordan Hagi-Iordan, din care dispăruse aroganţa; dezmorţirea din ochii coagulaţi ai principelui Anton Muşat; bucuria pură de pe figura lui Mirel Alcaz; extazul din ochii frumoasei doamne Annie Mereutza, care uita să se mai supravegheze; participarea celor o mie de oameni fascinaţi de lumina scenei, respirând în ritmul viersului, strămutaţi magic pe alt tărâm, unde în clipele acelea nimic din spurcarea de acum un ceas şi de peste două ceasuri nu-i mai atinge şi le e străină.

Toţi uitau ce sunt într-adevăr. Cine sunt. Cum sunt…

Toţi erau numai ce-au dorit cândva a fi cu însetare, în elanuri de foarte de mult, secrete, când în nesaţiul cosmic al adolescenţei fiecare s-a vrut mai bun, şi o aspiraţie spre înălţimi a înnobilat omida din care o singură dată se desface fluturele cu aripi de azur, să zboare în azur.

Cheia visurilor era aceasta. Era pentru aceştia. Era pentru toţi.

Ion Ozun găsi nespus de minunat şi de alinător miracolul prin care sala a ştiut să presimtă şi să preţuiască atât de spontan, atât de total ceasul acesta unic, cu un atât de fin şi de precis instinct; că atât de îndată s-a oferit incantaţiunii

care-i desprindea pe toţi din terestrele lor rădăcini, să-i înalţe pe aripi de vis în azur.

Iar bucuria lui fu amară.

Căci cu amar măsură tot ce-a pierdut. Tot ceea ce nu se mai întoarce. Cărţile pe care nu le va mai scrie. Lumea de acum înainte, pentru totdeauna sufocată în el, la care a renunţat pentru articolul de ziar cu viaţa de o zi, pentru camera confortabilă, pentru haina de cioclu de pe dânsul. Şi de ce toate? Doamne, de ce? Numai fiindcă, laş, el nu s-a mai simţit în stare să mai îndure încă o iarnă cruntă de foame şi de ger, nopţile cu foşcăitul gândacilor dezgustători şi cu arătarea neagră a femeii moarte plecându-se deasupra lui, aşa cum şi astăzi amintirea îi încrâncenă carnea.

Pe scenă, actorii intraseră şi ei în vestmântul personajelor, cum de mult nu se mai văzuse un joc mai armonios.

Lui Ion Ozun nu-i venea să-şi creadă ochilor că fiul împăratului Verde, întinzând braţe inspirate, e acelaşi Bică Tomescu pe care-l aşteaptă creditorii la uşă şi care în antret va împrumuta o sută de lei chiar de la Verdeleâmpărat în persoană; că Ileana Cosânzeana, bălană în spuma străvezie a costumului, e aceeaşi Sonia Viişoreanu, mereu torturată de panica obezităţii, în camera ei unde a rămas şi acum, cu sfârâit de primus şi cu irigatorul spânzurat în perete, maţul de gumă roşu şi cinic.

Viersul săvârşise miraculoasa încarnare. În decorul de alt veac veneau, plecau, sufereau, iubeau şi mureau oamenii de alt veac, de departe, din timp, unde legenda a înălţat în neguri nehotărâte şi biserica păstorului Bucur, străbunul acestui blestemat Bucureşti al tuturor pierzaniilor, arză-l focul!

Cortina rupse magia.

A fost ca un semnal al exploziei, cutremurând sala în tumult de aplauze şi chemări. Publicul aclama în picioare; nu găsea cuvinte îndestul de aprinse şi gesturi îndestul de expresive pentru a descărca emoţia comprimată, viers cu

viers, în religioasa ascultare. Din loji zburară arcuit flori smulse de la piepturi, toţi căutau în jur şi regretau că n-au venit înarmaţi cu braţe de trandafiri: femeile uitară că nu trebuie să plângă cu rimelul genelor strivit de batiste şi cu şiroaie de negreală prelingându-se pe fardul obrajilor. Şi frenezia mai crescu încă atunci când împăratul Verde izbuti să târâie din culise, de mână, un Leon Mătăsaru orbit de lumina rampei şi pipăindu-şi cravata.

— Fumăm o ţigară, mon prince, Ionel? întrebă Mirel Alcaz, pregătindu-şi tabachera plată de argint. Pot spune că am asistat la cea mai entuziasmată sală care a existat cândva la Naţional! Sunt curios să ascult oracolii…

Ieşiră în fumoarul ticsit şi ăuind de glasuri şi de exclamaţii, ca vuietul mării, închis în ghioc, când îl pui la ureche.

Toţi arătau triumfal şi copilăros palmele înroşite de atâtea aplauze; ca nişte bravi luptători întorşi de pe câm-purile de bătălie încărcaţi de trofee, cu răni glorioase şi cu armele frânte, strâmbe, rănite şi ele. Toţi uitaseră surâsul sceptic cu care acum câteva ore, pe stradă şi în cafenea, spuneau că vin din simplă şi crudă curiozitate să asiste la înmormântarea unei cariere.

Întrebau şi răspundeau oameni necunoscuţi. Străini, din provincie, fără nici un prieten, cu pretextul unei ţigări aprinse, intrau în vorbă şi rosteau păreri inspirate şi naive.

Criticii şi cronicarii declarau între două fumuri de ţigară că niciodată nu s-au îndoit de succesul piesei.

— Şi e curios, Ozun, ai observat? Nici un actor n-a fost deplasat în rol. Unic în analele Naţionalului! Chiar Sonia Viişoreanu, în rolul Cosânzenei.

— Cine? Ileana Osânzeana? întrebă Ion Ozun, incapabil să reziste calamburului survenit înainte de a-i măsura sensul crud.

— Cum ai zis? Ileana Osânzeana? îi smulse la clipeală cuvântul de pe buze un confrate entuziasmat. Asta e nos-timă! Ascultă, Alecule, Pol, Vidraşcule, ascultaţi una bună a lui Ion Ozun… Ionel, îmi dai voie s-o pun în cronică? Îi dedic

un paragraf special: „Ileana Osânzeana sau Venus Hotentota din Jardin des Plantes”… Ştiţi, Venus cea cu buci de cinci ocale din albumele de artă africană… Bineînţeles, atingând-o prin tangentă şi lăudând-o cu atât mai mult cu cât a fost atât de admirabilă în rol, încât ne-a făcut să uităm dimensiunile supraplanturoase de Ileană Osânzeană!

Ion Ozun muşcă în dinţi cartonul ţigării şi se depărtă scârbit de el însuşi.

De ce spusese aceasta?

El şi acum pleca privirea în pământ când dădea cu ochii de Sonia Viişoreanu.

De când se mutase din bursucăria lui chir Panaioti o vedea rar. Ea nu făcea nici o aluzie şi părea că a uitat. Iar el îi rămăsese recunoscător pentru această delicateţe. Şi iată că acum, stupid, pentru o glumă neghioabă, aruncase un cuvânt care va circula fără îndoială în toate cronicile dramatice şi va rămâne pentru totdeauna legat de cariera teatrală a Soniei Viişoreanu. „Sunt o canalie! Devin din zi în zi o mai mizerabilă şi sinistră canalie!” se admonestă cu dezgust, încleştând pumnii în fundul bu-zunărilor.

— Te căutam, Ion Ozun. Te-am văzut de sus…

Se întoarse.

— Tu erai, Costea?

— Precum mă vezi… răspunse posomorit Costea Lipan.

Era îmbrăcat în haine de stofă ordinară, cenuşii, cu guler moale, nebărbierit şi cu ghetele galbene, ude de zăpadă topită.

— Te-am văzut de sus, din cucurig, de la plebe! Vorbi mai departe Costea Lipan. Ca, de altfel, cum am zărit-o şi pe sora mea, frumoasa doamnă Georges Mereutza, nelipsită de la orice premieră!… Te-am văzut şi abia am răzbit printre gealaţi să ajung până aci. Vreau să-ţi vorbesc ceva neapărat. Am o rugăminte. Nu pentru mine, fiindcă pentru mine am învăţat să nu mă mai rog nimănui niciodată! O rugăminte pentru altcineva, un prietin, un tovarăş…

— Spune! rosti Ion Ozun, retrăgându-se într-un colţ mai umbrit, să nu-l vadă lumea vorbind cu un tip îmbrăcat ca un vagabond.

— Dar nu pot aici… E ceva mai lung şi mai complicat. Spune-mi locul şi ora unde ne întâlnim…

— Un moment numai! se scuză Ion Ozun, fiindcă prietenul cronicar de adineaori îi făcea semne disperate să vină la el mai repede şi fiindcă voia şi el acum să intervină cu o rugăminte; anume, cu rugămintea să nu facă uz de stupidul lui calambur. Un moment numai, dragă Costea…!

Se scuză gesticulând şi se lăsă dus la braţ.

— Am să-ţi arăt ceva nostim! îl anunţă confratele. Soţul doamnei Venus Hotentota. Priveşte…!

Pe-o banchetă, cu programul spectacolului atârnând gata-gata să cadă dintre degetele grase, Teofil Steriu, nedeprins să piardă serile, dormea senin, cu gulerul muiat de sudoare.

— „.gloria noastră naţională sucombând zdrobită de emoţie…!”, făcu teatral cronicarul ghiduş şi colecţionar de calambururi.

— Pentru asta m-ai chemat?… Nu ţi-e ruşine?… Hai sic…

Ion Ozun se gândi o clipă să-i ia programul dintre degetele lui Teofil Steriu şi să i-l pună uşurel pe genunchi. Să-l deştepte într-un fel ori altul, cât mai delicat, ca să nu mai dea prilej de înveselire lichelelor ghiduşe. N-o făcu însă, nici el nu ar fi putut spune de ce, şi reveni în colţul unde-l lăsase pe Costea Lipan. Dar Costea Lipan dispăruse. „S-a supărat?… Ce-o fi vrând să-mi spună? De altfel, îl priveşte! E din zi în zi mai insuportabil cu exaltarea lui revoluţionară de conspirator din filmele poliţieneşti”… Se mai uită peste capete, mai căutându-l încă o dată, aşa, de mântuială, numai ca să nu rămână cu o drojdie de conştiinţă încărcată.

Nici o urmă.

Soneria anunţa începutul actului. Culoarele se goleau. Grăbi în urma celorlalţi şi din treacăt aruncă o privire satisfăcută lui Ion Ozun din oglindă, cu smoching impecabil, cu părul reţinut luciu pe creştet de gomina argentina şi cu

obrazul proaspăt ras şi dichisit, ca al unui Mirel Alcaz oarecare. În ceaţa din lumea ireală, de dincolo de oglindă, se depărtă în sens invers o umbră acum indecisă. O umbră pletoasă, cu pălărie mare, cu haine sărace, cu mersul împovărat şi cu o tristă mustrare în figura înecată de pâclă.

Dar Ion Ozun nu o văzu.

După spectacol, doamna şi domnul Georges Mereutza au întârziat până la trei să supeze la „Elysée”.

Scarlat Bosie a dispărut un ceas şi s-a întors, cu o veselie rea şi nervoasă în ochiul crispat sub monoclu.

— Aveam o întâlnire la club, într-o chestiune gravă! lămuri desfăcând şervetul apretat şi dând la o parte din faţă vasul de cristal cu flori. Am aranjat lucrurile într-un sfert de oră… N-am putut rezista tentaţiei când am auzit bancul de licitaţie. Şi priviţi rezultatul! În douăzeci de minute, am ridicat cincizeci de mii de lei, după ce la pri-mele arozagii pierdusem treizeci…

Spunând, jucă în mână portbiletul cu hârtiile de o mie îndoite ca foile unui caiet. Smulse una, o mototoli şi o aruncă pe estradă orchestrei.

— De ce joci? îl mustră Ana.

— De ce?… Poate ca să ucid în mine o pasiune încă mai necugetată… vorbi încet după mâna în care ţinea ţigara şi unde spânzura legănat lanţul subţire de platină.

Ana încruntă sprâncenele, reduse la o linie de un milimetru, şi se uită la Guta Mereuţă, să vadă dacă a auzit ori nu. Bărbatul citea însă ultima pagină a unui ziar de seară, ultima ediţie. „N-a auzit!” gândi. Dar dacă ar fi privit sub faţa albă de masă, Ana ar fi observat poate cu mirare că mâna bărbatului era încleştată cu unghiile în genunchi, aşa cum oamenii tari îşi înăbuşe o durere a sufletului cu altă durere a cărnii.

La plecare, Scarlat Bosie ţinu Anei haina de zibelină, întârziind mâinile în jurul gâtului, ca începutul unei îmbrăţişări. Ana se îndreptă de mijloc, învăpăiată de indignare. Drept ce o lua?

— Vă conduc până acasă? Avem acelaşi drum şi am oprit maşina afară! se oferi Scarlat.

— Mersi! Vreau să fac câţiva paşi pe jos! spuse apăsat Ana.

Scarlat Bosie înţelese şi nu insistă. Înţelese şi Guta Mereuţă, şi-i fu recunoscător Anei.

Afară, doi domni urcau într-un automobil, de subsuori, pe un al treilea.

— Ce e? S-a întâmplat un accident? se sperie Ana, ducând mâna la inimă.

— Nu s-a întâmplat nimic! se întoarse râzând şi împroşcând, o dată cu râsul, o năprasnică duhoare de vin unul din cei doi. E autorul, Leon Mătăsaru… Şi-a serbat succesul, dar şi-a pierdut echilibrul şi cheia.

— Mmăi pă-ătosule, ă-mi cheia… Am găsit eilibru ş-am peedut cheia… Ă-mi cheia, pă-ătosule…!

Leon Mătăsaru vorbea cleios de unul singur şi, urcat în maşină pe o uşă, se muncea să iasă pe cealaltă, ca să caute cheia.

Cheia de la cameră. Cea a visurilor, o dăruise generos tuturor.

II.
NU EXISTĂ „CEAS RĂU”

E o întunecoasă şi umedă încăpere, cu semne cabalistice de aur şters pe fond de catifea neagră. În tavan zodiacul a fost zugrăvit de un meşter stângaci după un almanah oarecare: Gemenii şi Cumpăna, Racul şi Săgetătorul, Fecioara şi Păstorul. Pisoiul somnoros cască şi îşi ascute ghearele: din bufniţa împăiată au zburat penele, şi un ochi de cristal a sărit.

Totul e grosolan înscenat, calic şi întristător. Nicăieri minciuna şi sărăcia n-arată o mai mizeră haină. Totuşi, acolo, la celebra prezicătoare, se strecoară oamenii pe furiş, ca răufăcătorii, ruşinaţi de atavica lor credinţă într-un destin dinainte scris, să afle din semnele aştrilor şi din palmă, din drojdie de cafea şi din cărţi sleite soarta

proceselor şi a boalelor, a moştenirilor şi a iubirilor, moartea duşmanilor şi izbânda întreprinderilor.

— Este un om blond, domnişoară, care sufere pentru dumneata! Şi o femeie de verde, care-ţi vrea răul. Mai văd omul cel bălan întorcându-se dintr-o călătorie lungă pe apă şi femeia de verde ţinându-i calea. Vei avea o supărare, dar de o scurtă vreme. Pe urmă bălanul are să vină tot la dumneata şi se arată mare fericire, fiindcă te iubeşte mult şi-i cu inimă nobilă. Femeia de verde o văd zăcând de necaz. Poate să şi moară din asta. Nici nu merită altceva. O aşteaptă ceasul cel rău, intriganta!

„Prostii! înşelăciune ordinară. Acelaşi clişeu pentru oricine. Naiv cine le crede!… gândeşte domnişoara, întorcându-se pe trotuarul strâmb şi păşind prin bălţi până la trăsura lăsată să aştepte la colţ. Cel puţin mi-am satisfăcut o curiozitate. Păcat că n-am fost mai multe să râdem”…

Dar o aţă de gând subţire se strecoară roşie prin celelalte gânduri. „El e blond. Deci tot numai el sufere pentru mine. Şi de la dânsa nici nu mă aşteptam la altceva, decât să-i aţină calea. Cine spunea oare că în tot neamul ei toţi au murit înainte de treizeci de ani de ftizie?”

Manichiurista a întins pe masa de cristal toate ustensilele complicate şi multe, cu o încetineală tacticoasă de maniacă. E bătrână şi sufere de astm. După zece minute, respiraţia ei începe să agaseze, ca uruitul monoton al unui ventilator.

Tot aşa, ca un uruit de ventilator, e plicticoasă şi eterna ei poveste, aceeaşi întotdeauna. Are o fată care-a fugit cu un chelner. Chelnerul vine după miezul nopţii. Şi vine întotdeauna beat din resturile paharelor deşertate la iuţeală, când se schimbă muşteriii la mese. O bate şi o alungă să doarmă pe scândura goală. Oare domnul judecător n-ar putea să-l cheme şi să-l ameninţe că-l bagă în zuhaus 35? Şi-ar face o mare pomană!

Acestea le ştie Ana de mult pe toate, şi toate o scufundă într-o nemărginită plictiseală.

S-a hotărât de atâtea ori să se descotorească de pacostea asta de manichiuristă bătrână, astmatică şi maniacă, înlocuind-o cu alta, mai tânără şi mai vie, dar n-a găsit niciuna să vină la ceasurile ei. Acum e ultima dată! decide, şi după această tresărire a energiei, îndată, ca o apă turbure şi mâloasă trăgându-şi la fund înecatul, o cuprinde din nou lehametea.

În bolul de porţelan cu apă fierbinte, degetele au devenit ca nişte cârpe zolite. Nici nu le mai simte.

Madam Keller le prinde delicat, pe rând în mâna ei grasă şi pistruiată, rotunjeşte oval unghiile, taie pieliţele, lustruieşte, pensulează cu lac şi geme, respiră, oftează, ca şi cum ar duce la capăt cu un supraomenesc eroism cea mai teribilă misiune care-i sleieşte puterile pe-o săptămână, pe-o lună, pe toată viaţa.

Din flacoanele de lac şi vărpsea se împrăştie un miros farmaceutic de eter şi dulceag de sirop, care-a devenit pentru Ana inseparabil pe veşnicie de răsufletul penibil al bolnavilor de astm.

— Astupă, te rog, flacoanele, madam Keller! Nu pot suporta mirosul acesta infect…

Madam Keller mânuieşte flacoanele cu precauţia conspiratorilor preparând în laborator explozibile de o sută de ori mai puternice decât dinamita.

Alege o plută, o şterge cu cârpa, o apasă încet şi mai şterge o dată flaconul întreg. Îl potriveşte în cutie.

Ana îi urmăreşte fiecare mişcare descompusă cu un început de ură adunat din toată drojdia după-amiezelor ei deşarte.

— F-am spus, toamna judecător… Panditul acela mi-a ucis iar copila în bătaie!… începu să se tânguie madam Keller.

Ana a închis ochii şi-ar vrea aşa, cu o singură mişcare a pleoapelor, să suprime totul: figura tumefiată cu vinişoare vinete a manichiuristei, lapoviţa murdară de afară, tic-tacul atât de trândav al minutelor şi mai ales plictiseala aceasta, care aşterne ca o ploaie de cenuşă peste tot ce-o

înconjoară, peste tot ce face, pătrunzând cu un gust fad în tot ce gustă, în nări, în gură, în paharul brumat de apă şi în miezul mustos şi parfumat al fructelor. De două luni nu poate scăpa de senzaţia aceasta a vidului. Şi nu poate reconstitui cum a venit, aşa cum se instalează durerile de cap, treptat şi perfid, până ce toropeşte toată fiinţa.

—.i-am spus: Pantit ce eşti, am să merg la poliţie şi-am să fin cu un tomn comisar…

— Madam Keller, te rog, lasă acestea! Le ştiu… Am vorbit cu bărbatu-meu. Justiţia nu se poate amesteca dacă nu este o plângere. Acum mă doare capul.

Madam Keller a tăcut ofensată.

A început să strângă foarfecele şi pilele cu mâner de fildeş; le şterge cu pielea de căprioară, le înveleşte şi le adună la valiza de muşama neagră şi jupuită, punând în fiecare mişcare un reproş de femeie nevoiaşă, care a avut naivitatea să creadă că poate găsi ascultare şi înţelegere la atotfericiţii pământului.

— Fă rog să mă scuzaţi, toamnă Annie.

— Nu e nimic, madam Keller, sunt nervoasă de o bucată de timp.

— La o persoană tânără şi nerfoasă ca tumneata este nevoie de un copil… Un copil este toctoria cea mai bună pentru turere de cap şi pentru nerfi.

— Mulţumesc pentru consultaţie, madam Keller! puse capăt conversaţiei Ana, sunând servitoarea şi ridicându-se. Conduci pe madam Keller şi deschide ferestrele, să iasă mirosul…!

Se mută în salon. Din salon, în birou. Din birou, în sufragerie.

Deschise o carte şi nu întoarse foaia. Se uită în revistele ilustrate şi le aruncă. Desfăcu o batistă cu monograma începută de-un an. Împunse de câteva ori cu acul şi o lepădă. Oribil cum toate ceasurile – al ei, de la mână, cel din birou şi pendulul din sufragerie – toate îşi mişcă minutarele cu aceeaşi tărăgăneală de convoi funebru!

De două luni, după-amiezele ei sunt toate la fel. E cum s-ar fi rupt deodată resortul unui mecanism. O plictisesc ceaiurile, o dezgustă vizitele, nu poate privi un film până la sfârşit; când e acasă o sugrumă tăcerea şi ar vrea să fie în stradă; când e în stradă o enervează mersul trecă-torilor, orăcăitul claxoanelor şi privirile necunoscuţilor. S-a deşteptat deodată într-un mare gol, pe care nu-l poate umple nimic. Iar mai intolerabil supliciu e cel de la mese sau seara, când se află faţă în faţă cu omul care-i zgârie nervii, şi când tace, şi când vorbeşte, şi când mestecă, şi când stă nemişcat, şi când despătureşte ziarul sau şi când numai îl ştie în cealaltă cameră, în baie, bărbierindu-se, sau în birou, citind dosarele. Zgomotul furculiţei atinse de farfurie sau mişcarea cuţitului presărând sarea nu şi-a închipuit niciodată că pot răscoli o ură atât de înverşunată. Fiecare gest şi mişcare îi par dinadins premeditate împotriva ei, ca să-i exaspereze răbdarea.

Abia îl aşteaptă să plece. Să rămână singură. Şi atunci schimbă un chin pe altfel de chin.

Tot ce-a încântat-o trei ani, mobilele masive şi încăperile vaste, îi sunt reci şi ostile. N-au nimic prietenos. Nu-i spun nimic. Nu radiază din ele atmosfera aceea caldă din casele unde fiecare lucru s-a impregnat din viaţa stăpânilor şi fiecare a căpătat un suflet. A trecut ca prin camerele unui hotel şi-o resping ca pe-o pasageră oarecare.

Cu spaimă vede că n-are nici o prietenă; că nu e nimeni căruia să-i spună această descoperire neliniştitoare; că în jurul ei egoismul şi vanitatea, îndestulate până la saţietate, au pus între restul lumii şi ea un vid izolator, cum se află vidul anume închis în aparatele special construite ca să nu elibereze nimic din răceala lor şi să nu primească nimic din căldura de afară.

Ana se târâie în haina capitonată cu puf dintr-o cameră în alta, şi toate îi par glaciale, chiar când se aşază cu jâlţul în faţa focului cu flăcări straniu de decolorate şi reci.

După reprezentaţia poemului dramatic Cheia visurilor, se întrebase nu o dată de unde venea farmecul acela melancolic, parcă mustrător, care dura dincolo de cadenţa inspirată a versurilor. Abia cu începutul s-a lămurit, căci toate o ajutau de două luni încoace să se lămurească. Toţi oamenii urmăresc încă din copilărie, din adolescenţă, un vis. Dar nu e cel care trebuia. Un vis după chipul şi asemănarea lumii lor. Când nu se împlineşte, încă tot e bine! Aspiri la îndeplinirea lui, speri, uneori lupţi – şi aceasta îţi întreţine amăgirea. Dar vai şi amar când visul acela, după chipul şi asemănarea lumii tale, după chipul şi asemănarea egoismului, vai şi amar când se realizează! Ce rămâne din el? Ce rămâne din toate? Ca un fluture pe care l-ai prins lacom în palmă şi i-ai strivit aripile cu care zbura în azur. Rămâne un slut viermişor, zbătându-se în agonie. Cheia visurilor? Cheia amăgirilor, cheia deşertăciunilor pedepsite – aceasta poate că înseamnă şi aceasta poate că a vrut s-o spună poetul.

Acum înţelegea ce i-a lipsit şi ei; ce era mai scump decât tot. Braţul de care să se rezeme strâns, pieptul de care să-şi lipească tâmpla, ascultând nemişcată misterioasa şi calda bătaie a unei inimi, glasul care sună mlădios şi grav, ca o dezmierdare a vibraţiilor înfăşurând într-o înfiorare. Cum e câteodată glasul lui Scarlat, care învăluie sfârşitul frazelor într-un tremur de coardă care-şi mai prelungeşte ecoul după ce a tăcut. De ce a fost cu el atât de aspră? Era singurul om care ar fi înţeles acum golul acesta mai sfâşietor decât o suferinţă precisă, înfiptă în carne; şi pe care, fiindcă o ştii, pe aceea, da, atunci o poţi vindeca.

De la gura sobei se mişcă la fereastră. Afară ninge murdar, cu amestec de ploaie, trecătorii păşesc posomorâţi în gropi lichide, tramvaiul duce din necunoscut oameni zgribuliţi spre destinul lor necunoscut, cerul e vânăt, şi totul e trist, ca într-o lume unde n-a mai fost şi n-are să mai fie soare cândva.

N-a pus mâna ei pe mânerul telefonului. N-a fost glasul ei care-a chemat. Altă putere, altcineva a mânat-o în birou; vorbeşte pentru ea.

La capătul firului, din nevăzut, răspunsul a venit atât de repede şi irevocabil, încât s-ar fi spus că omul pândea de mult, cu pâlnia de ebonită în ureche, aşteptând.

— Cum bolnav? întrebă Ana. Şi noi să nu ştim? Să nu anunţi?

— O! nimic grav… răspunse glasul care-şi păstrează prin firul de sârmă timbrul, învăluind-o ca o şoaptă dezmierdătoare, apropiat, aici, în ureche. O simplă răceală. Atât cât să mă sileascâ să stau singur în casă şi să-mi măsor singurătatea.

— Aşadar, şi dumneata?… Alo! Da, da! Dar numai atât: trec cinci minute şi-ţi aduc volumul. Uşa a doua, zici; la parter?… Alo! Fireşte că acum! spune Ana, închizând ochii, cum se arunca în baia rece când era copilă.

Ea a vorbit? Ce glas vorbeşte pentru ea?

Când deschide ochii, privirea se încrucişează cu ochii lui Guta Mereuţă din fotografia de pe birou. Fotografia unde nasul e încă mai absurd şi unde fotograful a izbutit să-l înlemnească încă mai ţeapăn, cu cele două decoraţii ridicole, ca două buline, pe piept.

A lăsat încet receptorul pe suport. A şters cu degetele un fir invizibil jucând înaintea ochilor. A sunat slujnica:

— Pregăteşte-mi rochia taupe. Ştii ce-i taupe?

— Ştiu, coniţă, se indignă servitoarea, cum să nu ştiu?! Rochia cu care aţi fost alaltăieri.

— Aia. Şi pantofii de la rochia taupe. Trimite pe Toader să aducă o maşină. Repede!

Repede! Glasul nerăbdător nu e al ei. Mâna mototolind panglica hainei capitonată nu e a ei.

Afară alt tramvai duruie pe sub fereastră, în lapoviţa gheţoasă, cu oameni zgribuliţi trecând din necunoscut spre destinul necunoscut.

În şedinţă, Guta Mereuţă făcea opinie separată în procesul Max Weintraub cu Aglae Stambridinos pentru adulter.

Nici o antenă nu-l avertiza prin spaţii şi ziduri că ora cea dureroasă a început.

— În orice caz, acest Max Weintraub e o mare canalie. Şi dânsa, mare neruşinată! Femeie cu cinci copii… cu bărbatul paralizat în camera de alături! Teribile canalii! se minună Guta Mereuţă la urechea judelui vecin.

— De unde poţi şti, frate? Poate că a fost într-adevăr, cum spun ei, ceasul cel rău…

— Ce e aia ceasul rău? Nu există ceas bun sau ceas rău! rosti Guta Mereuţă scoţându-şi nasul prelung din dosar.

Judecătorul vecin, un bătrân mâncat de scepticism şi de reumatisme, îşi frecă genunchiul sub robă.

— Bine, bine! Crede ce vrei!… Numai să dăm rasol mai repede. Mai sunt şapte procese, şi azi e ziua mea de masaj electric. Iar m-au apucat reumatismele cu ticăloşia de-afară…!

Scarlat Bosie închidea toate fotografiile compromiţătoare într-un sertar. Actriţe, dansatoare, femei din lumea de sus şi de jos: toate necunoscându-se între ele, nebănuindu-şi reciproc existenţa şi toate aruncate laolaltă, să se asfixieze în comun, la rebut, în întunericul strâmt al cavoului.

Pe urmă, expuse pijamalele pe divan, să aleagă pe cea mai potrivită momentului. În dulap se aflau pregătite, ca întotdeauna, sticla neatinsă de porto, cutia cu biscuiţi şi coşul de castane zaharisite. Pulverizã o ploaie măruntă de parfum. Presără pe mesuţele scunde cutiile de ţigări egipţiene.

Fluieră răsucindu-se într-un picior, ca un om care n-a fost bolnav niciodată.

Şi începu să se uite nerăbdător la ceasul-brăţară.

III.

SPARTACUS.

Printre norii subţiri aleargă o lună cu obraz cadaveric.

Iar stelele se aprind şi se sting, palpitând deznădăjduite semnale de agonie în spaţiile înalte şi reci.

— E o noapte pentru conspiratori! exclamă actorul ridicând braţul teatral spre cer.

Tovarăşul merse un timp alături, molfăind inseparabilul rest de trabuc. Pe urmă scuipă urât pe trotuar, cum se pregătea el întotdeauna să cuvânte dezgustat de banalele superstiţii ale contemporanilor.

— Iată ceea ce tocmai îţi spuneam! Un caz tipic de deformare profesională. Nu mai poţi accepta natura decât în decorul pentru actul III, al conspiraţiei, tabloul II al execuţiei capitale şi aşa mai departe. Îţi imaginezi că natura n-are altă grijă decât să confecţioneze o atmosferă şi un decor potrivin-du-le peripeţiilor noastre de o clipă… Mizeria cea mare, ca-botin infam ce eşti, e că natura rămâne impasibilă. Ea nu par-ticipă cu nimic la peripeţiile noastre de viermi. Aminteşte-ţi soarele strălucitor de la Austerlitz, în dimineaţa când au mu-rit totuşi câteva mii de oameni. Aminteşte-ţi… Soarele strălu-cea; oamenii se zvârcoleau în durerile morţii, cu degetele, cu unghiile înfipte în ţărână. Participa natura la tragedia oamenilor?… Soarele de la Austerlitz strălucea numai pentru Napoleon atunci. Şi, precum ştii, n-a strălucit mult nici pentru Napoleon!…

— Orice ai spune tu, e o noapte pentru conspiratori! o ţinu înainte actorul.

Tovarăşul înţelese că n-are cu cine vorbi şi tăcu morfăind scârbit restul stins de ţigară.

Luna apleca deasupra oraşului un obraz cadaveric. Stelele îşi transmiteau semnalele lor dilatate, chemând ajutor în spaţiile înalte şi reci.

Niciodată Costea Lipan nu mai văzuse asemenea ceaţă. Automobilele rare înaintau bâjbâind cu farurile oarbe. Sitele de gaz aerian sfârâiau cavernos dându-şi sufletul. Umezeala vâscoasă şi rece ca sudoarea de mort se agăţa în haine, înăbuşea respiraţia, părea că se îngroaşe clin clipă în

clipă, încât a doua zi trecătorii vor fi nevoiţi să-şi scobească tunel ca să se regăsească.

Atunci a întâlnit el femeia fără nume, pe care nu o putea uita.

Venea pe o stradă lăturalnică, oprindu-se la fiecare colţ să nu se rătăcească într-un Bucureşti deodată necunoscut şi misterios, cum numai în visurile de spaimă un oraş nu mai este acelaşi devenit ireal şi neliniştitor.

Era aproape de ziuă.

Luminile cele din urmă începeau să se stingă. Noaptea fu mai nepătrunsă şi pustie, ca întotdeauna în ceasul dina-inte de zori. El se întorcea de la o sfătuire tainică şi era cu sufletul greu de gânduri tot atât de negre ca noaptea, tot atât de turburi încă, aşa cum era văzduhul ceţos care-l împresura, prin care orbecăia. Îl ducea gândul şi închipuirea la coşmoagele strâmbe din jurul oraşului, cufundate în ceaţă, în mâzgă, în noroaie. La oamenii, la bărbaţii, la nevestele, la copiii de-acolo; căci pentru el existau. De acolo venea. Trăia mai mult printre dânşii. Şi era încredinţat că trăieşte mai mult pentru dânşii. Cea mai mare parte păreau resem-naţi. Pomeneau despre soartă ca despre o fatalitate împo-triva căreia zadarnic ar fi însemnat orice luptă. Dar câţiva, puţini şi îndârjiţi, tocmai despre luptă vorbeau şi pentru luptă se pregăteau… Tari oameni! Hotărâţi oameni! Nimic nu-i înfricoşa. Numai că şi pentru dânşii ţelul luptei şi mijloacele acestei lupte erau încă tot atât de turburi şi imprecise ca şi pentru el; tot atât de turburi şi de imprecise ca aceste contururi fantomale în ceaţă care-l împresurau. Ceva mai lipsea încă. O călăuză. El prea multe şi amestecate cărţi citise. Dânşii prea puţine, sau de loc. Din această pricină orbecăiau. Dezlegarea trebuie să existe undeva. Dar unde şi care? Unde şi care? se întreba mergând în noapte şi ceaţă.

În locul viran pe unde nu mai trecuse niciodată (ori poate numai i se părea că n-a trecut, fiindcă nu-l mai văzuse atât de vast şi deşert), un singur felinar mai ardea, inutil, ca în

gările triste după ce ultimul tren a plecat. De lângă stâlpul acela din beznă şi ceaţă s-a desprins femeia aceea.

L-a chemat pistuind, cum pistuiesc femeile de noapte.

El nu s-a oprit, iar femeia a început să meargă după el. Aşa, o stradă, şi alta, şi alta… Ca un câine fără stăpân, târân-du-se după paşii celui dintâi trecător care nu s-a răstit să-l alunge. La capătul podului arcuit în ceaţă peste o Dâmboviţa de ulei cu luciul vătuit, s-a întors s-o întrebe duşmănos:

— Ce vrei?

— Ia-mă să dorm la tine. Numai două ceasuri. Mi-e frică…

— Pleacă!

— Numai două ceasuri. Te implor… Mi-e frică…

Costea Lipan a plecat înainte. Paşii femeii au sunat după el ca ecoul paşilor săi.

Prezenţa aceasta tenace dădea nopţii o atmosferă încă mai stranie. Toate ferestrele – întunecate. Blocurile clădirilor – ameninţătoare şi mute, ca şi cum toată viaţa ar fi fost înăuntru suspendată. Nici o trăsură, nici un alt trecător, nici o chemare depărtată de automobil, nici un paznic: strada pustie şi alături altă stradă pustie şi, încrucişându-se, alte străzi; nesfârşit labirint de străzi pustii astupate de ceaţă.

Tot aşa ar fi mers într-un oraş fantastic unde toţi au murit.

Ei doi erau ultimii supravieţuitori. Şi se urmăreau, cum vor rătăci strigoi din urmă pe planeta răcită printr-un brusc cataclism.

— Ce vrei? Caută-ţi de drum!

— Numai două ceasuri ia-mă la tine! Mi-e frică. Dorm jos, pe scândură… Înţelege că mi-e frică.

A mers mai departe, şi în urma lui paşii au pornit îndată, bătând trotuarul în acelaşi sunet cu paşii lui, con-fundându-se.

În Calea Victoriei a venit alături:

— Lasă-mă să merg lângă tine! Să creadă că sunt cu tine…

— Cine să creadă? Nu vezi că nu-i nimeni? Cine să creadă…?

Mâna femeii arătă zidurile, întunericul, ceaţa.

Costea Lipan grăbi. Grăbi şi femeia. O mânie surdă clocotea în el. După cele ce-au dezbătut dânşii în încăperea do-sită, numai aceasta îi mai trebuia. O femeie necunoscută, care să-l tutuiască şi de care să nu poată scăpa.

În gang, în faţa intrării, a mai vrut s-o alunge o dată.

— Pleacă! Pleacă, fiindcă acum chem sergentul!

Şi întinse mâna spre un paznic care nu exista decât în ameninţarea lui. Femeia s-a atârnat cu amândouă mâinile de braţ:

— N-ai să faci aceasta! Nu chema! Ia-mă la tine… Mi-e frică… Nu eşti om? N-ai inimă de om?

Glasul a fost deodată atât de sfârşit şi de rugător, încât toată asprimea s-a îmblânzit. Costea Lipan vorbi domol, lămurind:

— N-am unde! N-am decât un singur pat…

— Mă culc jos. Numai până se face ziuă. Mi-e frică!

— De cine ţi-e frică, femeie? Ce-s prostiile astea? Te înşeli dacă îţi închipui că… De cine poate să-ţi fie frică…?

— De el! De toţi! Tu nu ştii… Nimeni nu poate să ştie. Ai milă…

„E desigur o nebună. Sau poate e urmărită de poliţie… gândi Costea Lipan. Are să mă bage în cine ştie ce complicaţii. Tocmai acum, când sunt dator să mă păzesc de orice, de oricine „…

Dar femeia din ceaţă şi din întuneric aştepta împietrită într-un gest de implorare atât de deznădăjduit, încât ultima hotărâre de rezistenţă slăbi.

— Bine. Treci înainte!… Vezi, că ai mult de urcat. Păşeşte în vârful picioarelor. Uite lanterna…!

— Am ştiut eu că un om tot trebuia să se găsească în oraşul acesta mare… În oraşul acesta câinos! îi prinse femeia mâna cu degetele ei ude şi reci.

— Lasă acestea! se desprinse Costea Lipan. Urcă odată!

Femeia a început să urce înainte, scormonind întunericul scărilor în spirală cu lama albastră a lanternei. Costea Li-

pan, în urmă, îi vedea numai fusta cenuşie, paltonul cenuşiu, pantofii uzi, cu tocuri strâmbe, cu tot noroiul străzilor adunat.

De când stătea în mansarda aceasta din Calea Victoriei, în preţul lecţiilor predate la copiii proprietăresei văduve de la parter, nu primea acum cel dintâi oaspe. Adăpostise de două ori fugari urmăriţi, fiindcă aici toţi îşi închipuiau că nimeni nu se gândeşte să-i caute şi fiindcă le era uşor să intre şi să iasă într-o clădire unde se afla un dentist la primul etaj, un birou de publicitate la al doilea şi toată ziua un necurmat du-te-vino de trecători. Era judecata scrisorii furate din povestirea lui Edgar Poe. Nimeni nu purcede să caute un suspect în mijlocul oraşului, în văzul tuturor. Îi urmăreşte la periferie. Iar vecini nu se aflau sub acoperişul de tablă, decât rândaşi şi bucătărese din toate apartamentele casei: oameni de care n-avea de ce se feri şi nici nu-i purtau grija.

— Încă! Mai sus! spuse. Aici!… Aşteaptă acum să des-chid lacătul…

Când a intrat şi a răsucit butonul luminii, abia atunci a văzut-o la faţă. O credea o femeie. Era abia ceva mai mult decât o copilă. Dar cu o figură atât de sfârşită şi de tragică sub văpseaua vulgară, încât înţelese că n-ar fi meritat niciodată iertare dacă ar fi lăsat-o afară, în noapte şi-n ceaţă, în gheara „lor”.

— De cine ţi-e frică?

— De ei… De toţi…!

Se uitară unul la altul. Poate necunoscuta înţelesese ce inimă simplă şi omenească avea tânărul acesta cu părul aspru şi cu obrazul colţuros, cu vorba atât de răstită. Poate era numai prea ostenită ca să-şi mai silnicească buzele în surâsul profesional, destinat oricărui bărbat, oricând. Căci îi spuse numai atât, căutându-i a doua oară mâna:

— Îţi mulţumesc. Altfel!… Fără dumneata…

Acum, când şi-au văzut ochii, îi spunea „dumneata”. Gestul neisprăvit arătă suspendat în aer ce s-ar fi întâmplat fără

adăpostul acesta providenţial. Arăta orice; ceva nespus şi totuşi ireparabil. Poate moartea… Poate ceva mai înfricoşat decât moartea… Pe urmă, gestul căzu, şi necunoscuta căută cu ochii un loc împrejur, cum fac cei gata să leşine. Se aşează pe marginea patului.

— Mă ierţi? Am mers… am mers… De ceasuri, de nu ştiu câte ceasuri n-am stat jos…

Costea Lipan se sili să-şi dea glasului o intonaţie prietenoasă:

— Haide acum! Scoate-ţi pălăria. Şi paltonul acesta ud…

Fără pălărie păru mai copilă. Cu ochi albaştri şi cu părul fin, cu obrazul neted, ar fi arătat fără îndoială mai puţin vulgară decât femeile care pistuiesc trecătorii noaptea dacă toată armonia figurii nu s-ar fi aflat brutal ruptă de gura prea mare, cu buzele largi şi cu văpseaua exagerată. Sub palton, bluza era subţire şi străvezie. Un corp încă nu deplin rotunjit. Una din vietăţile cu umanitatea strivită, înjosită, iremediabil animalizată, înainte de a fi apucat vârsta să devină femeie.

— Aici n-au să mă găsească… Iar mâine? Dumneata n-ai să ştii niciodată, domnule, ce-ai făcut pentru o fiinţă ca mine…!

Costea Lipan strânse din umeri, ca să arate că lui puţin îi pasă de mulţumiri şi de recunoştinţă o dată ce aşa a hotărât. Nu mai întrebă cine n-au s-o găsească aci. Nici de ce se teme pentru ziua de mâine.

— Îmi pare rău că n-am să-ţi dau un ceai, ceva! La mine nu se află nimic. Sunt singur şi mă vezi că trăiesc aici mai pe sponci decât un şoarece de biserică!

— Nici n-ar primi gura mea ceva astăzi! vorbi cu gândul întors foarte departe necunoscuta.

Şi deodată începu să plângă.

Un plâns cum Costea Lipan n-a văzut niciodată, mai atroce decât orice vaiet. Mut, cu lacrimi rostogolindu-se monoton şi egal. Stătea dreaptă pe marginea patului, nemişcată, cu mâinile pe genunchi, lăsând să se deşarte izvorul ochilor într-o neclintire inumană, fără un singur trăs contractat în

obraz, fără sughiţuri. Nu se ştergea, nu se îngrijora că lacrămile preling o dâră urâtă în văpseaua feţei. Tot ce adunase în rătăcirea ei de animal fugărit ceasuri şi ceasuri, în frica, ori în deznădejdea, ori în suferinţa ei necunoscută, se elibera acum, în acest plâns, cum plâng cadavrele când li se topeşte lichidul ochilor crăpaţi la căldură.

Costea Lipan nu putu suporta acest plâns. Merse la fereastră şi privi în jos, în întuneric şi în ceaţă.

Calea Victoriei – golită de trecători, moartă, aşa cum niciodată nu-i pare aceeaşi stradă a zbaterii neistovită din zori până târziu după miezul nopţii. În stradă nu se auzea nimic, nu se zărea nimic. Prin sticla cu reflexul luminii dinlăuntru vedea oglindită la spatele său numai necunoscuta cu plânsul ei mut, neclintit, de nesuportat, şi o aşteptă să sfâr-şească. A stat mult aşa. Până când ceaţa s-a albăstrit şi oraşul a început să învie.

Necunoscuta s-a rezemat uşor cu fruntea de fierul patului, şi din plâns a trecut în somn. Somn chinuit de tresăriri şi de scâncete slabe, în care frica, ori deznădejdea, ori suferinţa ei necunoscută se prelingeau încă o dată, trăite într-o neîndurată neputinţă de evadare.

„Nu-i drept!… îşi spuse Costea Lipan. Măcar prin somn ar fi avut dreptul să uite, să scape”…

Îi ridică încet braţul de pe fierul dur, îi aşează perna sub cap, îi întinse picioarele şi o înveli cu pătura până sub bărbie. Pantofii uzi; tremurul spasmodic al trupului; ochii globuroşi zbătându-se sub pleoapele într-un somn care nu-i întreg; scâncetul acela căutând instinctiv, cum caută copiii, un adăpost cald şi siguranţa unei ocrotiri – o! ce mizerie!

Costea Lipan o privi, descoperind încă o dată că nimic nu este mai neliniştitor şi mai plin de mister pentru un om ca somnul altui om. Potrivi un ziar, să-i apere ochii de lumină.

Apoi îşi trase scaunul la soba rece de fier şi începu să gândească la dezbaterile lor fără concluzie din acea noapte. Pe urmă, la altceva, fără legătură directă cu dezbaterile lor. La omul venit în ascuns de peste graniţă, la ceea ce spunea

că pregăteşte şi că avea nevoie de mâna lui. Aşa a dormit, cu obrazul îngropat în îndoitura cotului.

Când s-a deşteptat dimineaţa, femeia necunoscută nu mai era. Pe un petec de hârtie, o mână nedeprinsă cu scrisul trăsese un singur cuvânt: „Mulţumesc”.

Fără semnătură. Fără nimic. Viaţa îi trimisese din anonimatul cel mare o suferinţă anonimă, ca după câteva ceasuri să şi-o resoarbă din nou în infinitul ei anonimat. De atunci, în această întâmplare vedea un simbol, un avertisment, o confirmare mai mult a hotărârii neclintite şi răzbunătoare cu care venise omul străin, de peste hotar… Avea dreptate străinul. Pentru acestea toate cineva trebuia să expieze. Unul, o sută; pentru cei fără număr, care dintotdeauna îndură fără să crâcnească.

Gândind la dânsa şi la străin şi la toate, a căutat-o şi n-a mai regăsit-o. A aşteptat-o şi n-a mai venit.

Ziua, în colcătul străzilor, îi părea câteodată că o recunoaşte. Dar nu e. Noaptea se apropie de toate femeile întunericului; dar întotdeauna sunt altele, râd cinic şi bestial, îl cheamă cu vorbe deşănţate, îşi oferă cărnurile lor putrede şi sânii devastaţi. Numai aceea a venit trimisă să încorporeze toată suferinţa resignată, şi umilirea, şi groaza câtă este într-o lume cu dreptatea mincinos făurită numai pentru cei tari. O ştie aici, în oraşul de un milion de suflete, şi-i pare că dacă ar pleca urechea la pământ, din miile şi miile de paşi i-ar recunoaşte mersul şovăit şi înfrânt, aşa cum magul cel negru a desluşit la o mie de leghe paşii lui Aladin, pierdut în viermătul mulţimii din uliţele Bagdadului. Spunea: „Mi-e frică… De ei! De toţi.”

De toţi câţi, din netrebnicie ori din laşitate, sunt complicii nelegiuirilor întărite prin legi.

Noaptea, când întoarce ochii spre pat, o vede în plânsul acela mut, fără sughiţ, ca lacrimile cadavrelor dezgheţate. Cum ar putea uita? În camera lui nu mai e singur. Există acum cineva care-i încleaştă mâna când slăbeşte şi-i biciuie îndârjirea când şovăie. Că nu ştie de unde a venit, ce nume

purta, ce-a adus cu ea e încă mai bine! Aşa a adunat în apariţia ei, materializată din întuneric şi ceaţă, toate suferinţele care au drept la toate răzbunările.

A aruncat cărţile din rafturi. S-a eliberat de ele.

Bine spunea străinul! Abia acum a înţeles că vorba spusă şi scrisă, fără faptă, e o cheltuială deşartă de energie, un narcotic. Bune pentru muieri bocitoare şi pentru flecarii crescuţi în moleşeala tiradelor de cafenea.

Străinul spunea că ei sunt mai puţini. Numai o mână de oameni. Dar hotărâţi la orice, în dispreţul doctrinelor blegi şi al revoluţiei birocratizate, cu preşedinţi, convocări, filiale, agenţi, delegaţi, inspectori, petiţii de înscriere, cărţi de membru şi moţiuni puse la vot. Ei au o singură religie: Fapta! La aceasta, pe încetul, l-a convertit omul venit de departe, şi omul are dreptate. Îndepărtându-l de prietenii lui vechi, tari şi dârji, dar fără să ştie încă ce vor, orbecăind în nehotărâre cum orbecăise el în noaptea cu ceaţă, după acea noapte l-a câştigat de partea lui. Acela a adus cu el experienţa de surghiunuri şi de viaţă ascunsă în toate capitalele Europei, prezent pretutindeni unde este nevoie de faptă şi plecând numai după ce şi-a încheiat datoria.

Când spune „Fapta!”, mâna lui slabă, de veteran al dinamitei şi al revolverului, retează un obstacol nevăzut. Şi omul străin, ciudat, fascinant începe din nou să meargă de la un perete la altul, ca într-o cuşcă prea strâmtă, întinzând gâtul într-un tic monoton, ca şi cum nu i-ar ajunge aerul prea puţin. Nimeni nu-i cunoaşte numele cel adevărat. Are zece identităţi, pentru zece ţări, cu zece paşapoarte. Se anunţă prin mesagiile lor tainice: „Spartacus”. Aşa îl cunosc toţi şi aşa îl aşteaptă. Iar toţi rămân surprinşi când în locul unui colos cu pumnii tari şi cu piept musculos să rupă cătuşe în zângăt teatral, apare acest moşneag deşirat şi gre-bănos, cu bărbiţa gălbejită de tutun şi cu ochii apoşi, tresărind cu restul de puteri galvanizate numai când rosteşte retezat: „Faptă! Violenţă! Faptă!”

După plecarea lui de la prima întâlnire, a rămas parcă dezamăgit şi totul i-a părut suspect.

Acesta putea fi Spartacus? Putea ţine stârpitura aceasta omenească un revolver fără să-i tremure mâna? Acesta, Spartacus, omul focurilor descărcate în săli pline şi al maşinilor explodând în amestec de carne şi sânge; dispărând răzbunător şi invizibil, ca un erou de film anarhist.

Era un moşnegel să-l ridice de guler cel dintâi agent de poliţie secretă şi să-l poarte suspendat în aer, agitând picioarele ca un gândac prins în ac. Să nu fie cumva numai un impostor! Un agent provocator, o undiţă a poliţiei!

La a doua întâlnire a apărut într-o redingotă mai absurdă decât hainele de comis-voiajor de la început. O redingotă de profesor pensionar şi ochelari cu şnur după ureche. Când ridica mâna, de sub mânecă apăreau manşetele rotunde şi tari, cu butoni laţi de monete antice, cum poartă pensionarii oraşelor de provincie din Franţa când se duc duminica să-şi facă partida de manillă la „Café du Commerce”.

Era mulţumit de tot ce făcuse, de tot ce aflase şi ce aştepta.

El îşi luase îndrăzneala să pomenească despre doctrină, program, organizarea mulţimilor prigonite. Atunci omul străin s-a întors cu un surâs dispreţuitor, care îi dezveli dinţii cariaţi şi verzui…

— Mai bine-ai face să te gândeşti că în momentul acesta, într-o mie de oraşe din lume, o mie de asemenea reformatori şi profeţi cred că pregătesc fericirea omenirii gargarisindu-se cu programe şi bătându-se cu pumnii în piept. Pe urmă, profeţii se duc şi se culcă foarte liniştiţi în paturile lor confortabile, unde vor muri de bătrâneţe, aşteptând minunea să se facă singură. Eu nu sunt aici pentru programe. Mie nu-mi pasă de programe şi de doctrină!… Acestea sunt pentru laşi. Îi cunosc pe toţi. Toţi tremură când e vorba să treacă la faptă. Curajul lor merge până la vorbă. Aceasta este şi părerea unor prieteni ai mei

de aici, pe care dumneata nu-i cunoşti şi nu e nevoie să-i cunoşti. I-am găsit, ne-am înţeles! Şi dânşii sunt tot atât de hotărâţi ca mine. Nu laşi!

Din mers răsucea ţigarea de tutun negru, străin, cu miros neobişnuit şi acru; fuma scuipând şi plimbându-se însoţit de o scârţâială enervantă a ghetelor cu gumă. El nu s-a putut opri atunci, să nu-l găsească din ce în ce mai grotesc şi lipsit de prestigiu:

— Un Spartacus în ghete cu scârţ!

Şi s-a întrebat dacă nu participă cumva la o comedie în care acest pretins prim personaj nu va copleşi în ridicol faima adevăratului Spartacus. Era departe de a şti că aceleaşi gânduri şi întrebări frământaseră şi pe ceilalţi comparşi necunoscuţi, despre care îi pomenise.

După cum era departe de a şti că tot aşa, la a patra şi la a cincea întâlnire secretă cu dânşii, omul fără nume şi fără ţară pusese cu încetul stăpânire pe toţi, cum a pus stăpânire şi pe el. Niciunul n-a rezistat voinţei care se insinua treptat şi tiranic, comandând fără să pară şi distribuind roluri teribile, ca un hatâr.

Într-o seară, când începeau să se aprindă luminile, intrase la Costea Lipan neaşteptat. Cu atât mai neaşteptat cu cât toate întâlnirile de până atunci fuseseră la ore şi în locuri mai dinainte hotărâte. Pe drept cuvânt, deci, Costea Lipan se miră că ştia unde stă fără să-i fi spus vreodată; că ştia ceasul când el se află acasă.

Omul străin, Spartacus, a pus tacticos pălăria tare pe masa de scândură şi a început să-şi scoată mănuşile, zâmbind enigmatic în bărbiţa afumată.

Vorbi, îndreptându-se spre fereastră şi privind afară, în jos:

— Admirabilă aşezare! Ţi-ai ales camera cum nu se poate mai bine. În mijlocul oraşului unde e circulaţia mai deasă. Un dentist la un etaj. Un birou de publicitate, la celălalt. Oricine intră şi iese neobservat. Se pierde îndată în mulţimea străzii. Nu, tânărul meu amic?

— Şi eu cred că am nimerit bine! vorbi flatat Costea Lipan, căutându-şi cuvintele să răspundă nemţeşte, fiindcă omul întrebase distrat în nemţeşte, cum trecea cu uşurinţă prin vreo şapte-opt idiome europene.

Omul se întoarse de la fereastră şi îl bătu pe umăr cu mâna osoasă, înveselit ca o paiaţă dezarticulată:

— Admirabilă naivitate! Adorabilă tinereţe! Nu te-ai întrebat însă niciodată, tânărul meu amic, dacă printre atâta lume, câtă intră şi iese, nu se află cumva şi vreun anume om care intră după dumneata, te aşteaptă pe dumneata şi iese după dumneata tocmai fiindcă aici nimeni nu-l observă şi n-are de ce să-l cerceteze ce caută?

— Câteodată m-am gândit! mărturisi Costea Lipan. Pe urmă m-am convins că nu e nimeni, fiindcă n-am surprins niciodată pe nimeni suspect.

— Ce e aceea suspect? La urma urmelor, cine nu e suspect? Eu nu sunt suspect?

Omul nu aşteptă răspuns şi iarăşi se opri din plimbare, la fereastră, privind în capul trecătorilor, cu mâinile la spate, în redingota lui veche, neagră-verzuie şi demodată.

Spectacolul străzii, în ceasul acela când Calea Victoriei îşi vântură trecătorii în lumina proiectată a vitrinelor, îl absorbi atât de îndelung, încât Costea Lipan crezu că a uitat de existenţa lui. Şi se simţi umilit. Omul însă deodată râse fonf şi se întoarse, scoţând pachetul galben de tutun şi începând să-şi răsucească ţigare.

— Interesant spectacol, privit de sus! Nu-ţi imaginezi cum seamănă un oraş la ora aceasta cu alte nenumărate oraşe la ora aceasta. Cunosc vreo patruzeci de capitale şi parodii de capitale cât acest Bucureşti, care se crede Parisul Orientului european!… În toate, la ora aceasta, se aprind aceleaşi vitrine, vânzătorii de ziare zbiară aceleaşi ediţii speciale, s-au imobilizat la intersecţia bulevardelor aceleaşi automobile… Toate au slobozit din birouri îmbâcsite aceleaşi larve umane ale burgheziei, şi din uzine aceleaşi vite de jug, mergând cu paşi împleticiţi să se târâie în

tenebrele cartie-relor mărginaşe… Se cred liberi, şi libertatea lor e de robi! Ceea ce este într-adevăr dezolant, tânărul meu amic, e că nu ştiu că sunt robi. Sclavii antichităţii aveau măcar această cunoştinţă. Vino aici, să-i priveşti de sus… Nu e absurd că toţi se cred liberi?

Costea se lăsă dus la fereastră şi privi în jos spectacolul prea cunoscut al străzii.

— Nu observi ceva încă mai interesant? întrebă brusc omul. Pentru dumneata în special, mai interesant decât banalele mele constatări?

Costea Lipan nu văzu nimic alt decât strada dintotdeauna, cu fluviul omenesc dintotdeauna.

— Am să te ajut eu atunci! anunţă străinul. Am să te rog să priveşti la individul acela (îl vezi?), cu pălărie neagră şi cu pardesiu cenuşiu. Nu l-ai observat, sunt sigur, niciodată… Sau, chiar dacă l-ai văzut, ţi-ai spus că aşteaptă pe cineva de la frizerie, fiindcă în faţa frizeriei staţionează, se uită înlăuntru, face trei paşi, se întoarce… Îl vezi acum? Când se întoarce cu spatele, poate observa toată strada prin oglinda de la uşa frizeriei… Nu-i chiar aşa de prost! Îşi cunoaşte meseria… Să nu te surprindă dacă ai să-l întâlneşti mâine pe scări, urcând la dentist sau coborând de la biroul de publicitate. Nici să nu te mire dacă îţi cunoaşte camera cum îmi cunosc eu buzunarul. Sunt chei care deschid orice lacăte şi orice sertare; există oameni a căror curiozitate e nelimitată. Ai înţeles acum?… Îţi pare suspect individul? E nevoie să pară suspect…?

— Dar nu l-am mai văzut niciodată! declară Costea Lipan cu o grabă de om care se dezvinovăţeşte. De altfel, de aici nici nu i se poate vedea figura. E plin Bucureştiul de indivizi cu pălărie neagră şi cu pardesiu cenuşiu!

— Poţi face o experienţă, tinere amic, dacă experienţa mea nu-ţi ajunge… Poţi coborî în stradă şi poţi merge până la celălalt capăt, să intri într-o berărie sau într-o cafenea. Te asigur eu că vei constata cu surpriză că, printr-o bizară coincidenţă, dintre toţi oamenii cu pălărie neagră şi cu

pardesiu cenuşiu câţi sunt în acest Bucureşti, tocmai acesta are să intre şi el în cafenea ori în berărie, tocmai el are să se aşeze la o masă şi, deschizând un ziar, n-are să ceară plata decât după ce vei fi sunat dumneata să faci plata. În afară dacă nu te va aştepta la uşă, ca acum.

— Imposibil! refuză să creadă Costea Lipan.

— Pentru convingerea dumitale bineînţeles că e impo-sibil. Convingerea mea însă eu mi-am întemeiat-o pe elemente de care habar n-are lipsa dumitale de experienţă. Eşti, ca să spun aşa, un diletant. Un diletant incurabil, în tot ce vrei şi încerci a vrea… Porţi stigmatul lumii dumitale! Te revolţi împotriva ei, dar cu revolte de calibrul ei!… Vorbe, vorbe!… Şi acum să mă întorc la ceea ce m-a adus la dumneata. Una se explică prin alta… Cum mă aşteptam, oameni ca acesta de afară vă poartă o grijă deosebită. Pot să te asigur că există undeva un jurnal al existenţei dumi-tale, cu menţiunea orei când te-ai culcat şi te-ai trezit acum o lună, cu cine ai discutat şi chiar cu oarecare copii de pe scrisorile pe care le-ai primit.

— Imposibil! refuză să creadă Costea Lipan.

— Nu numai că e foarte posibil. Ci chiar sigur! Aceasta nu înseamnă însă că trebuie să te alarmezi. Mie mi-au ţinut asemenea contabilitate zece poliţii din lume şi nu m-au incomodat de fel… Încât n-ai de ce te speria! Am luat informaţiile mele. În poliţia voastră, ca în oricare din lume, sunt imbecili şi flecari câţi vrei. De la un astfel de imbecil, care mai e pe deasupra şi cel mai flecar individ pe care l-a putut descoperi o poliţie secretă să-i păzească secretele, am aflat unde locuieşti acum şi unde ai locuit acum doi ani, cine e însărcinat să-ţi păstreze un atât de minunat jurnal la zi şi de ce… Nu-ţi poţi imagina ce uşor deschide uşile şi desfe-recă gurile o carte de agent secret, bunăoară, al Franţei, şi câteva recomandaţii, chiar când sunt plăsmuite în chipul cel mai grosolan. Am aflat, aşadar, că eşti supravegheat chiar de la cei care te supraveghează.

— Atunci tot ce-am pregătit?… se sperie Costea Lipan, ştergându-şi tâmplele reci… Ne putem aştepta la orice… Sân-tem… (era să spună „pierduţi!”, şi se temu de gravitatea sau de ridicolul solemn al cuvântului).

Omul râse cu dinţii lui negri-verzui şi se plimbă cu mâinile la spate, umplând camera cu oribilul scârţâit ritmic.

Se opri, privind la Costea Lipan din picioare, cum se afla zdrobit de această veste, pe marginea patului. Privi cu milă sub ochelarii cu şnur.

— Ce tânăr eşti şi cum te joci de-a conspiraţia şi de-a complotul! Adică, mă rog, ce ţi-ai închipuit dumneata?… Te poţi aduna la întrevederi secrete, poţi pregăti tot soiul de isprăvi care interesează direct ordinea societăţii, şi dumneata îţi închipui că societatea nu are şi ea drept să-şi ia măsurile ei de apărare? Îţi imaginezi că eu am venit direct, orbeşte, să cad o dată cu alde voi în capcană?… Află, tânărul meu prieten, că înainte de a da ochi cu alde voi, cu cei pe care nici nu-i cunoşti, când m-am dat jos din tren, de la gară, cea dintâi grijă a fost să merg la poliţia voastră şi să-i prezint omagiile mele.

— Atunci eşti un spion! Un agent provocator… Ai minţit şi pe ceilalţi, pe nenorociţii pe care nici nu-i cunosc!… se ridică în picioare Costea Lipan, cu dinţii încleştaţi şi cu pumnii strânşi, gata să zgâlţâne această mână de piele şi de oase adunate într-o redingotă de ştofă putredă.

Omul îşi dădu drumul în jâlţ, întinse picioarele şi râse cu hohot, bătându-şi ciolanele genunchilor cu ciolanele mâinilor într-un acces de veselie care sfârşi în tusa:

— Ha-ha! Ce copil teribil!… Agent provocator! Spion! Mai ce? Mai spune, te rog!… Dar nu e simplu şi infailibil procedeul meu? Acelaşi oriunde… Mă pui întâi în regulă cu poliţia ţării unde am intrat, în numele poliţiei de la care am venit. Orice bănuială e prevenită de la început. Pot intra în relaţii cu oricine, oricând şi oriunde, având în vedere „misiunea secretă” cu care am sosit. Poliţia, în loc să-mi stea în cale, se oferă să-mi facă ea servicii. Simplu ca o joacă de

copil!… Eu ştiu ce ştiu ei; iar dânşii nu pot şti ce vreau eu! Pot să te asigur că individul cu pălăria neagră şi pardesiu cenuşiu de afară, dacă ieşim împreună, are să-şi frece mâinile încântat. Are să admire abilitatea cu care un agent de poliţie străin a ştiut să-ţi intre atât de uşor în bunele dumitale graţii… Te rog, vezi la fereastră dacă mai există domnul acela acolo. Numai fiindcă te îndoiai adineaori.

Costea Lipan se ridică şi merse până la fereastră. Se întoarse, recunoscând că într-adevăr individul se afla la post.

— Aceasta n-are absolut nici o importanţă, spuse omul, începând din nou să se plimbe. Te pot asigura că nu te ameninţă nici o primejdie. Nici pe dumneata, nici pe ceilalţi… cum să le spun?… Nici pe comparşii noştri, pe care nici măcar nu-i cunoşti, deşi trăiesc în târgul dumitale… Nu vă ia nimeni în prea mult serios. Sunteţi folositori numai în măsura în care un guvern poate să dea alarmă împotriva uneltirilor voastre, să vă urmărească şi să vă aresteze în momentul când are interes să distragă opinia publică de la alte evenimente mai neplăcute… Sunteţi, tinere prieten, o rezervă! Dacă n-aţi exista, poliţia v-ar inventa… Iar omul de afară, cu pălăria neagră şi cu pardesiul cenuşiu, îmi pare că se află la postul său mai mult să vă păzească să nu vi se întâmple ceva decât să vă păzească să nu faceţi ceva! Sunteţi necesari; aveţi drept să fiţi ocrotiţi… Aceasta am aflat-o de la admirabila voastră poliţie. Ş-am mai aflat tot de la aceşti oameni amabili că la minele de cărbuni greva va izbucni peste cel mult două săptămâni. Era momentul! Am început să mă plictisesc. Atunci va vorbi în sfârşit aceasta!

Spunând, omul scoase cu o îndemânare de scamator revolverul de sub pulpana redingotei şi îl jucă în palma uscată.

Cu înfăţişarea lui slăbănoagă, fonf şi cu redingota uzată, lui Costea Lipan îi păru într-adevăr o sinistră şi demonică incarnaţie a reveriilor sale revoluţionare. Altfel văzuse el omul luptei şi al faptelor. Nu, mai exact: oamenii luptei şi ai

faptelor! Căci niciodată nu-i întrezărise singuratici, cutreierând lumea ca nişte comis-voiajori ai atentatelor. Contrastul dintre portul acesta insignifiant de comis-voiajor în disponibilitate, scos la pensie, dintre figura lui incoloră, spinarea gheboşată, ochelarii cu şnur şi dintre arma teribilă îi încreţi carnea pe şira spinării. Înţelegea că într-adevăr, pentru omul acesta cu temeritate şi luciditate de nebun sub aspectul inofensiv, nu poate exista nici un obstacol. În jocul lui dublu şi turbure, nimeni nu mai putea citi, fiindcă avea, fără îndoială, pentru fiecare dificultate, zece trambuline de rezervă, prin ale căror resorturi să pice zvârlit tot în picioare, ca omuşorii de celuloid cu un centru de greutate de plumb. Dar aceasta era revoluţia? Aceasta însemna lupta? Şi ce-ar fi reprezentat o victorie a lui şi a comparşilor săi?

— Ştii să tragi? îl întrebă omul, fixând un punct nevăzut din perete şi închizând ochiul apos sub sticla ochelarilor.

— Puţin! minţi Costea Lipan, ca să nu pară un copil, deşi nu trăsese niciodată un foc de revolver.

— Trebuie să te exercitezi neapărat! Eu despic cartea de vizită în muchie. Dar mai ales lovesc cu precizie aici! Arătă cu degetul, tâmpla lui Costea Lipan. Doi ani am făcut la început exerciţii pe manechin. Nu dau niciodată greş!… De altfel, pentru mai multă siguranţă, trag întotdeauna şi al doilea foc. Acesta mi-e cel mai bun tovarăş. Prietenul cel mai fidel! De treizeci de ani cutreierăm lumea împreună şi n-am avut de ce ne plânge unul de altul…

Omul săltă arma de oţel oxidat în palmă; părea că îi verifică greutatea, se prefăcea că o scapă şi o prindea iar, o dădea peste cap şi o luneca de pe un vârf de deget pe altul; grotescă fantoşă în redingotă neagră-verzuie, amuzându-se cu înfricoşetoarea jucărie a morţii.

Era atâta îndemânare sprintenă în acest joc, ochii apoşi străluceau de atât de fierbinte scânteiere, omul se învigorase atât de neaşteptat, încât s-ar fi spus că metalul armei îi transmisese un fluid proaspăt de viaţă, care a

accelerat sân-gele în artere şi a redat elasticitate muşchilor sclerozaţi.

O clipă, Costea Lipan crezu că figura, şi ochii, şi gingiile ştirbite, şi părul rar din creştet, şi bărbiţa, şi alb-gălbuiul murdar, toate au fost numai o mincinoasă mască, măsluită pe un obraz tânăr, ca să alunge orice bănuială şi să-l arate printr-un artificiu – inofensiv. Aştepta poate masca să cadă, cum îşi scot transformiştii barba de câlţi, şi de dedesubt să apară într-adevăr omul puternic, crunt şi răzbunător, cum îl preceda totdeauna legenda.

Dar omul, ostenit de joaca lui neliniştitoare şi drăcească, se opri, punând revolverul ca o vulgară tabachere în buzunarul de sub pulpana redingotei. Din nou avu înfăţişarea ştearsă de profesor pensionar, tuşi ca un bătrân şi începu să-şi întindă mănuşile pe degetele osoase.

Merse până la fereastră şi privi în creştetul trecătorilor.

Fără să se întoarcă, vorbi:

— Dumneata crezi că meritã să săvârşeşti ceva pentru viermii aceştia?… În stupiditatea lor nici nu au conştiinţă de nefericirea lor. Dacă le pregăteşti vreo fericire, trebuie s-o faci fără să ştie, în silă, peste voinţa lor… Împotriva lor!

Ceea ce ar schimba faţa lumii n-ar fi nici o religie nouă, nici o oaste de profeţi inspiraţi. Dă-mi patru sute de oamenimaşină. Patru sute de imbecili sau nebuni, incapabili să cugete, căci n-au ce cugeta… Numai să se supună orbeşte! Iar toţi, patru sute, în patru sute de oraşe să arunce la ace-eaşi oră în aer parlamente, ministere, centrale poştale şi gări… Chiar prima condiţie e să nu cugete! Să-i scoţi dintr-un azil de idioţi sau de surdo-muţi şi să-i trimeţi să execute…!

Sfârşi într-o limbă necunoscută lui Costea Lipan. Îşi dădu seama şi, întorcându-se, râse ca de o slăbiciune pentru care are drept la indulgenţă:

— Mă ierţi? Câteodată uit în ce ţară mă aflu şi în ce limbă mă pot face înţeles… De altfel, nici nu ţin să fiu înţeles! Îşi aşează pălăria pe vârful capului. Pălăria tare şi strâmbă,

care-i completa aspectul grotesc. Repetă: Nici nu ţin să fiu înţeles!… Se uită la pereţii goi, la tavanul înclinat de mansardă, la soba de fier, la patul cu pătura aspră. Vorbi cu pălăria pe creştet, nemişcat, ca un om neînsufleţit, de cârpă; un om mecanic, din cei aduşi pe scenă la reprezentaţiile de ventriloci: Tinere, camera aceasta a dumitale îmi aminteşte ceva foarte vechi… Altă cameră, unde se afla alt tânăr… Undeva, într-o ţară care nu importă şi într-un an care nu importă… Tot aşa, era o fereastră înaltă! De acolo se vedea cerul sus şi se vedeau oamenii jos. Viermii jos! Era un pat ca al dumitale, de fier. Un pat de tânăr sărac. Nu importă ce s-a întâmplat apoi… Destul să ştii că acolo a îngenuncheat el, lângă patul acela ca al dumitale, jurând să nu uite şi să nu ierte. Cu mâna pe o mână rece a jurat!… A coborât pe urmă scările, pentru ca să nu se întoarcă, şi de atunci cutreieră lumea oriunde găseşte prilej să plătească… Eu lovesc întotdeauna aici! (Ridică degetul înmănuşat, de manechin ţapăn în articulaţii, spre tâmpla lui Costea Lipan.) Şi nu dau greş niciodată!… Sunt un moşneag, dar încă nu-mi tremură mâna. N-am sfârşit! Eu plătesc oricui şi plătesc pentru toţi… Înţeleg! Mă crezi un nebun… Ura niciodată nu e o nebunie! După cum laşitatea nu e numaidecât cuminţenie… Acum să-ţi fac un serviciu. În astă seară am să te eliberez de omul de afară. Mă voi duce să-i pun o singură întrebare şi să-i ofer o ţigară. Sunt sigur că va merge cu mine la cea mai apropiată cârciumă. Am pentru oamenii poliţiei de oriunde o irezistibilă atracţie şi îţi mărturisesc că le inspir o dezgustătoare încredere. Noapte bună! Şi fă exerciţii! Uite, ţi-l las dumitale! scoase el revolverul din buzunar şi îl aruncă pe pat. Eu am altul, în celălalt buzunar. Fă exerciţii în fiecare zi. Învaţă să tragi întotdeauna aici!

Omul salută sacadat cu pălăria tare, ieşi lipind uşa cu luare-aminte şi începu să coboare scările în spirală, cu oribilele lui ghete cu scârţ.

Costea Lipan rămase pe marginea patului de fier, cu tâmplele cuprinse în palme. Nu! nu era aceasta! Nu poate să fie aceasta. Dar, atunci, ce?

IV.

ARIZONA-BAR.

Sunt dimineţi când toată viaţa oraşului palpită spumos să inunde din paharul prea plin. Ai spune că toţi s-au trezit dintr-un vis care anunţa un miracol. Şi că toţi au ieşit să-l aştepte.

Pentru aceasta s-a pregătit şi cerul cu albastrul spălat, unde un singur nor alb îşi flutură mătasea festivă. Pentru aceasta şi soarele şi-a lustruit peste noapte alama strălucitoare.

Totul a devenit deodată mai luminos şi mai simplu; mai plin de speranţe de cum a fost ieri.

Priveşte gestul aerian al copilului cu haina străvezie!

Dacă încă o dată mai sare, o singură dată, va rupe plasa subţire a legilor care-l ţin trist legat de pământ şi va zbura graţios în haina lui străvezie spre soare.

Chiar cerşetorul din colţ a uitat să întindă mâna cu tânguitu-i milog. Surâde orb la dezmierdarea bună a luminii: el, care n-a văzut niciodată lumina cu ochii lui de albuş, sub sticla ochelarilor, urâtă şi neagră.

Sunt dimineţi când toată viaţa oraşului s-a eliberat din fortăreţele sure.

Acum trecătorii sunt voioşi fără pricină. Cu pasul elastic, porniţi să dea un ultim asalt fericirii.

E ceasul când nimeni nu poate admite că la capăt există un irevocabil sfârşit. Opreşte-l din nerăbdătorul avânt şi îi spune: „Unde grăbeşti? Aminteşte-ţi că nu e departe vremea când din toţi care trec şi vin şi se duc nu va rămâne nici măcar suvenirul numelui. Eu văd numai schelete fugind. Eu în fiecare râs fraged văd dedesubt un craniu rânjind!” El scutură capul şi te priveşte cu milă: „Ce nebunie te-a apucat?

De unde-ţi mai veniră şi aceste gânduri inepte?” Şi se întoarce să alerge la asaltul lui care sfârşeşte în nimic.

Lasă-l s-alerge! Reazămă-te de bara unei vitrine. Priveşte-i. Şi vezi dacă nu e înspăimântător gândul ca în cinci-zeci de ani, din toţi câţi vin şi trec şi se duc, câţi râd şi iubesc şi se bucură, nu va mai rămâne niciunul. Niciunul! Nici nu-mele. Închipuie-ţi strada atunci golită de toţi câţi nu mai încap acum. O stradă pe care ar fugi schelete.

Lasă-i să alerge! Seara întoarcerea e extenuată. Fosforul ochilor, sleit. Pasul se târâie. Toţi au tăcut şi calcă privind posomorât în pământ. Reintră în celulele lor sure.

Se închid cu zăvoare. Pentru ce se închid cu zăvoare?

Numai cei îndărătnici să prelungească minciuna mai merg să cumpere de un ban minciuna cea ieftină, care se vinde c-un ban.

Moartea lui Teofil Steriu a fost neaşteptată şi simplă. Când servitoarea, Hanţi, a venit ca întotdeauna, la ceasul fix, să-i anunţe felurile de mâncare din acea zi, l-a găsit rece, în jâlţul biroului, ca un funcţionar adormit în lipsa şefului. Nu era nici o urmă de luptă cu moartea. O pagină întreruptă şi condeiul aşezat cuminte alături.

Teofil Steriu, care, în dezinteresarea lui pentru orice spectacol al vieţii, adormea pe unde îl prindea vremea, în tren, la reprezentaţii şi la şedinţele Academiei, trecuse în somnul cel mare cu aceeaşi simplitate. Cum se afla între braţele scaunului, cu bărbia în piept, oricine s-ar fi aşteptat să-l vadă tresărind, ştergându-şi cu mişcarea obişnuită sudoarea din jurul gulerului şi apucând tocul să continue rândul început.

Dar gândul se oprise răcit; iar corpul imens nu mai secreta prin porii pielii năduşeala cu atâta vervă popularizată de caricaturile revistelor umoristice.

A fost o moarte simplă, discretă şi fără de mister.

Medicul a trimis după doi oameni puternici din stradă, doi salahori cu şorţ de pânză verde, să-l ridice şi să-l poarte până în camera unde să-i pregătească toaleta mortuară.

— Trebuie să tragă ca la vreo sută douăş' dă chile! spuse unul dintre dânşii, ştergându-şi fruntea cu mâneca şi îndrep-tându-se de şale, după ce l-au aşezat în pat.

— Pă puţin! încuviinţă celălalt. A fost cumplit om!

— Zice că scria istorii prin cărţi…

— Tot ce se poate! În lumea asta sunt tot soiul de meşteşuguri la care nu te bate nici vântul, nici ploaia. Stai în şezut pe scaun şi faci osânză la inimă. Ian te uită le el! Câtu-mi-ţi-i buhaiul!… Văd că nu-l boceşte nimeni. Parc-a murit în casă pustie…

— O fi fost un zgârcit! Un zgripţuroi d-ăla de-şi goneşte neamurile, să nu se mai înfrupte nimeni din talerul lui… Acum ce mai aşteptăm, Vasile?

— Poate ne-om căpăta c-o pomană dă straie, cevaşi! Dintr-un surtuc d-al lui îţi ajunge d-o scurtă blănită şi mai rămâne.

— Eu m-aş mulţumi barem c-o pereche de pantaloni.

— Ca să nu te mai găsească acasă nevasta într-înşii? râse cel care se numea Vasfle. Să vorbim cu bucătăreasa. După cum îmi pare mie, tot dânsa-i tare şi mare acilea.

— Nu-i închidem ochii?

— Ce-s eu, tocmit să închid ochii la morţi? N-au decât să-i închidă slugile lui. Destul l-am cărat…!

Amândoi ieşiră să umble prin camerele goale, cu uşile vraişte, în căutarea bucătăresei.

Teofil Steriu, întins cu faţa în sus, în patul unde îl aştepta în fiecare dimineaţă, la căpătâi, tava cu ceştile de lapte şi chiflele rumenite, privea cu ochi ficşi, ceţoşi şi indiferenţi, spre uşa deschisă, spre uşa pe unde nu mai putea de-acum înainte să intre nimeni care să-l mai intereseze, măcar cât tânărul deşirat şi lihnit ce furase şi el cândva o pâine.

Pe măsuţă, plicurile nedesfăcute zăceau teanc.

Se afla şi o telegramă. Era veche de două zile, cu timbrul lipit. Ce i-ar fi putut spune o telegramă? El nu aştepta de mult nimic de la nimeni. El pentru viaţă de mult era mort.

În celelalte odăi se auzeau chei zângănind şi sertare trântite.

Hamalii trecură prin antret, tropăind cu toată talpa, vorbind tare şi ţinându-se pe urma bucătăresei. Soneria telefonului chema îndărătnic şi neîntrerupt.

Pentru capitală, înmormântarea a fost un eveniment vrednic de memoria marelui dispărut. Au sosit delegaţii din oraşe îndepărtate şi s-au anunţat discursuri unde fiecare, vorbind despre marele mort, n-avea să se uite mai cu seamă pe sine.

Cortegiul a plecat în după-amiaza cu soarele firav de primăvară de-a lungul străzilor mişunând de lume voioasă, fiindcă ieşise întâia dată după o iarnă urâtă şi lungă cu haine uşoare şi noi. Era un cortegiu foarte impunător. Lanţul trăsurilor şi cupeurilor se înşiruia atât de prelung în urmă, încât tramvaiele se îngrămădeau imobilizate, aşteptân-du-l să defileze. Erau şi perdele negre la becuri. Se afla şi muzică, şi soldaţi.

Toţi se numărau, mirându-se că sunt atât de mulţi. Când vedeau un fotograf ori un operator de la jurnalul cinematografic pregătind din balcon ţeava neagră a aparatului, nu ştiau dacă trebuie să surâdă sau să plece capul smeriţi. Îşi întorceau faţa în orice caz, ca să intre în raza aparatului, pentru a se admira a doua zi în ziar şi sâmbătă pe pânza de cinematograf.

Erau atât de mulţi, fiindcă o asemenea înmormântare însemna un norocos prilej să se vadă şi să schimbe păreri după atât de precipitatele întâmplări din ultimul timp.

Guvernul fusese înlocuit. Se pregăteau alegeri. Opoziţia proaspătă şi cu opoziţia mai veche nu găsiseră încă puncte comune să cadă la înţelegere pentru lupta umăr la umăr. Unii se căzneau să încheie cartel. Ceilalţi se căzneau să-l împiedice.

Acum se întâlniseră în urma dricului şi, în pas încet, discutau, puneau la cale întrevederi, pipăiau anumite

dificultăţi şi se prefăceau că au uitat anumite cuvinte grele, schimbate doar cu câteva săptămâni înainte.

Gică Elefterescu strângea mâinile toate câte îi ieşeau în cale şi părea atât de mâhnit, încât s-ar fi spus că aşteaptă personal condoleanţe; deşi după articolul scris de defunct odinioară, nu mai ştiuse altceva despre Teofil Steriu decât că a fost un om curios, care s-a izolat de urâţeniile şi frumuseţile lumii, să scrie un maldăr de cărţi.

Când uita însă tristeţea solemnă de circumstanţă, schimba ochiri scurte de complicitate şi de satisfacţie, cu toţi căpitanii gărzii sale electorale în păr. Tactica lui triumfase încă o dată. Revenise la Justiţie, izbutise să îndepărteze de pe lista ministerială doi concurenţi decapitaţi. Dăduse din nou delegaţie de procuror general lui Constantin Lipan, şi înainte de alegeri chiar se pregătea să lichideze ultimele fortăreţe ale taberei adverse din guvern. Ceea ce-l îngrijora deocamdată mai mult erau conciliabulele de la spatele său. Trei fruntaşi ai opoziţiei, deşi din trei partide deosebite, conversau de când a pornit cortegiul, cu o cordialitate suspectă. Aceasta nu-i plăcea!

Rămase înadins în urmă şi se intercală între dânşii. Încleşta mâinile îndelung, cu o durere neconsolată.

— Bietul Steriu!… Mare pierdere pentru ţară! I-am spus întotdeauna că asemenea viaţă… De altfel, mie mi se datoreşte că am decis guvernul să-i facă funeralii naţionale. Nu fiindcă îi datoram o poliţă de recunoştinţă, ca unuia care m-a cunoscut mai bine decât toţi şi mai înainte de toţi, cu ochiul lui de neîntrecut psiholog. Avea el nevoie de recunoştinţa mea? Am făcut-o fiindcă o ţară nu trăieşte numai prin politică… Despre noi nimeni n-are să mai ştie nimic când om fi oale şi ulcele, măcar că ne sacrificăm viaţa pentru binele obştesc…

Ceilalţi tăcură. Îşi făcură semn să continue discuţia lor după înmormântare.

Gică Elefterescu aprinse o ţigare, fumând în pumn, cum proceda la şcoală, discret. Fumul se înălţă uşor şi albastru

în aerul străveziu.

— Se spune că n-a suferit de loc. Fericită moarte! Ce zici, doctore?… întrebă generalul Ignaţiu Zalomit, îmbălsămat în uniforma de mare ţinută, care mirosea a magazie de echipamente şi a ladă de campanie.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru tocmai alegea din cutia de email o pastilă parfumată.

Răspunse, ţinând bomboana în vârful degetelor înmănuşate:

— Pentru el a fost o moarte fericită. Pentru noi, nu!… Cred că preţuia mai mult decât jumătate din turma aceasta care ne târâm tălpile după dânsul. Era încă în puterea vârstei. Mai putea lucra zece-cincisprezece ani.

— Asta mă miram şi eu! înţelese cu urechea lui de surd generalul Zalomit. Pentru un simplu locotenent de rezervă prea mult tămbălău!… Am auzit că era şi antimilitarist, pacifist şi alte isturi. Boala vremii…!

Convoiul trecea şi se oprea în străzi cu soare, în primă-vara bună şi caldă pe care Teofil Steriu tot n-ar fi observat-o.

Era ceasul când la masa de scris, în haina lui îmbumbiată pe corpul enorm, cu ferestrele închise, înşira slova măruntă pe hârtie, absent de la tot ce există în univers.

Teii din marginea trotuarelor dăduseră frunză subţire şi fină, de-un verde fraged, peste care nu se aşternuse încă praful murdar. Trecătorii se opreau să-şi ridice pălăriile; mulţi nu ştiau cine e mortul şi nici n-ar fi ştiut mai mult dacă i-ar fi aflat numele; pe urmă porneau cu pasul viu spre viaţa lor. Erau şi perechi cu braţul strâns cald, plecându-se să privească unul în ochii celuilalt cu o însetare nemărginită, care mâine va sfârşi în oboseală şi saţietate, certuri, gelozie, reproşuri.

— Au sosit rândunelele! Priveşte colea, pe sârma de telegraf!… spuse cu bucurie o fată cu ochii albaştri umbriţi de pălăria albă, de pai.

Teofil Steriu, chiar dacă nu s-ar fi aflat în sicriu, cu pleoapele închise vieţii, tot n-ar fi ştiut că rândunelele au sosit.

Mirel Alcaz ajunse convoiul cu un automobil şi sări sprinten, aruncând ţigarea şi distribuind o dată cu strângerile de mână ştirile ultime. Se alătură de cortegiu, răsucind capul în dreapta şi în stânga, îndărăt şi înainte, să-şi memoreze cine-i prezent şi cine lipseşte.

Şopti la o ureche:

— Astăzi s-a redeschis dosarul Petrolul-Iordan Hagi-Iordan. Nebunul de Lipan de astădată o face lată… Are să-i joace şotia lui Gică precum te văd…!

Vestea trecu din ureche în ureche. Unii mai curioşi se desprinseră să vină la Alcaz, ca să capete informaţii directe.

Dricul înainta încet, încărcat de toate florile primăverii. Teofil Steriu tot n-ar fi mirosit aceste flori.

De altfel, toţi îl uitaseră. Din tot cortegiul lungit dârâ în urma carului mortuar până la capătul străzii, el era cel care interesa acum mai puţin pe cei veniţi să-l întovărăşească în drumul final. Rezerva de la început se risipise. Toţi vorbeau tare. Fumau şi comentau evenimentul senzaţional al după-amiezii. Unii pistuiau vânzătorii de gazete şi aruncau din mers ochii pe Ultima Oră. Poeţii tineri îşi aduseră aminte cât s-au zaharisit cei bătrâni. Scriitorii bătrâni îşi schimbau amabile răutăţi de confraţi. Se vorbea cu satisfacţia dintotdeauna despre expoziţiile ratate şi despre premierele căzute. Despre un scandal conjugal, un divorţ şi o descindere într-un cuibar de stupefiante. Soldaţii scoşi din cazarmă să dea onoruri unui mort despre care nu mai auziseră până acum îndreptau priviri îmbietoare slugilor din acest cartier necunoscut. Se hotărau să revină în permisia de duminică.

În cutia închisă de metal, Teofil Steriu trecea legănat în pasul celor şase cai cu mantii negre şi pompoane, printr-o lume şi un soare şi o primăvară pe care tot nu le-ar fi văzut,

chiar dacă nu s-ar fi aflat cu negrul capac astupat peste ochi.

Pe aceleaşi străzi mai trecuse şi printre aceiaşi oameni în toate primăverile câte au fost; dar pentru el încă de pe atunci nu existau. Nu exista decât masa de scris, cu foile albe lucioase şi o lume care era numai a lui, crescută şi însufleţită din el.

— Nu văd pe nimeni din familie. N-avea nici o rudă? întrebă Mirel Alcaz.

— A venit azi-dimineaţă o băbătie!… informă repede un reporter pipernicit şi vioi. Un fel de ţărancă bătrână sau o mahalagioaică. Lăptăreasă, cică… Am găsit-o acasă la el, bocindu-se… Eram cu sculptorul Han, când i-a luat masca. O femeie foarte simplă. Spunea că-i mama lui. Îl bocea: „Puiul mamii, pui!” Şi nu-l recunoştea. Pesemne că-l vedea tot băieţaşul din clasa întâia de liceu, când a plecat pentru totdeauna de acasă. La început se văitase că nu-i băiatul ei… Parcă avea să i-l fure cineva!… „Puiul mamii, pui!” Cred şi eu că n-avea cum să-l recunoască. Un pui de o sută douăzeci de kilograme!… Zice că-i făcuse o pensie!… A rămas acasă, să păzească lucrurile. Cică să nu i le fure nimeni!… Se pare că-i o babă foarte avară… Nu mai văzuse tablouri. Întreba cât costă. Nu mai văzuse cărţi şi întreba unde-s cărţile pe care le-a scris puiul mamei, pui! Cum, numai atâtea au rămas? Că el, după câte a auzit, scrisese cu duiumul, să umple toată ţara!… Pe urmă a început să strângă cheile. Şi a cerut slujnicei, Hanţi pe nume, să-i facă o listă de tot ce se afla în casă, fiindcă ea nu ştie să scrie. Slujnica o sfătuia să rămână în casa puiului mamei, pui, fiindcă era proprietatea lui, şi nimeni n-are drept s-o alunge. Ea, nu! Că nu poate lăsa vacile. Are două vaci. Şi la gândul că le-a lăsat acasă, pe mâini străine, a început să le bocească şi pe ele: vacile mamei, vaci! Iată un subiect de nuvelă pe care Teofil Steriu nu s-a gândit s-o scrie niciodată…!

— A trimis şi regina o coroană! îşi exprimă uimirea generalul Ignaţiu Zalomit.

— Te cred şi eu, don general Sesotris! A fost doar cel mai mare scriitor al nostru. Preşedintele Academiei! îi răcni în ureche reporterul.

— Foarte bine! pricepu generalul surd în felul său. Foarte bine! Să pui la ziar. Prea mult pentru artilerie şi nimic pentru infanterie. Aceasta am spus-o eu pe la 1899-1900 lui Miţita Sturză şi nu m-a ascultat… De asta ne du-cem pe râpă!…

— De ce nu-ţi cumperi un microfon, domnule general? Au ieşit un fel de aparate… Microfon. Mi-cro-fon!

— Ştiu! Ştiu! Lasă, nu striga aşa, că doar nu-s surd. Am să vând „Creditul Minier” şi am să cumpăr „Reşiţe”.

La cimitir serviciul religios a fost lung, iar jalnicile cuvântări, numeroase.

În jurul mormântului cu hâda gură de ţărână căscată făcuseră cerc, în haine solemne şi negre, toţi cei care ascultau vorbitorul, aşteptând ca pe urmă vorbitorul să treacă în locul lor şi să-i asculte pe dânşii. Unii, grăbiţi au călcat rân-dul, luând înaintea celor înscrişi; alţii au avut atâtea de spus, încât le venea lor singuri să caşte. Erau şi acei care toată viaţa îl bârfiseră şi îl descopereau acum gloria neamului.

Soarele, cu toţi milostiv, îşi juca razele calde în toate cheliile lucii.

La spatele acestei gărzi negre se afla, ridicându-se în vârful degetelor, mulţimea cea simplă, pentru care într-adevăr Teofil Steriu existase. Tineri şi femei, liceeni în uniforme, oameni pe care nu-i observă nimeni niciodată pe stradă şi cărora nu le-ar şti nimeni numele chiar dacă i-ar vedea: cititori care-au crezut, au suferit şi au sperat cu lumea din cărţile lui Teofil Steriu. Aceia nu veniseră să fie prezenţi, să se arate şi să fie văzuţi; dar dânşii nu aveau parte acum să vadă nimic alt decât un perete de capete şi de cefe, de spinări negre, astupându-le mortul lor. Mai

vedeau doar aţele albastre de fum din căţuiele cu tămâie şi fumul elastic şi negru al lumânărilor, înălţându-se molatic spre cerul primitor.

— Mergem să ne mişcăm puţin? Am câţiva prieteni aici, cărora nu le-am mai făcut de mult vizită!… rosti Leon Mătăsaru, prinzând braţul lui Ion Ozun.

Îşi făcură loc prin mulţime.

Amândoi plecară printre monumente şi cruci. După grilajuri se vedea pământ răscolit, cu răsaduri proaspete de flori. Dar cele mai multe morminte se aflau într-o mută şi mare uitare.

Aceasta nu împiedicase primăvara să îmbrace mesteacănii plângători într-o balansată şi încă diafană perdea de frunze mărunte. Iarba creştea viguroasă şi deasă. Flori sălbatice şi proletarizate săltaseră vânjos printre scaieţi. Era în acest ţinut tăcut al morţilor o victorioasă irupţie a vieţii vegetale.

Departe, se înmuia linia viorie a orizontului peste câmpuri, şi de cealaltă parte, oraşul îşi îneca vârful acoperişurilor în fum de furnale.

Leon Mătăsaru privi într-acolo, pe urmă cuprinse rotund oastea fără număr a crucilor de aici.

Făcu un gest neisprăvit cu mâna, pe rând, spre oraşul de departe; spre crucile din jurul lor.

— Dacă toţi, când suntem acolo, ne-am aduce aminte, o singură dată pe zi, că există şi aceasta, poate viaţa noastră ar fi altfel…

Pe urmă, după un timp:

— Ştii că eu de douăzeci de ani nu mai vorbeam cu Teofil Steriu? Am fost prieteni foarte buni. Fraţi într-o zi ne-am certat de la un nimic. Un cancan de cafenea. Poate nici atât!… Bunăvoinţa prietenilor!… Aceasta s-a întâmplat pe vremea când el mai venea o dată pe lună la cafenea, înainte de a se închide în viaţa pe care a dus-o. L-ai cunoscut mai bine?

— Nu mult… Dar îndestul! vorbi Ion Ozun. Destul ca să preţuiesc în el ceea ce puţini poate au cunoscut. Sub

înfăţişarea întotdeauna placidă şi de atâtea ori morocănoasă, eu am avut prilej să aflu ce ascundea… M-a ajutat când am sosit singur aici, sărac şi străin. Mi-a dat chiar să mănânc.

Ion Ozun respinse cu mâna o prezenţă supărătoare.

Nu amintirea iernii de ger şi de foame; după-amiaza când Teofil Steriu a lepădat deodată indiferenţa dintotdeauna să-l cheme la el. Ci respinse suvenirul privirii de mustrare şi de ironie şi, poate, de milă, cu care simţea că Teofil Ste-riu îl urmărise în drumul lui de mai târziu.

Se simţea vinovat. Îl înşelase. Nu fusese vrednic de încrederea lui: el, care renunţase la tot ca să devină acum aproape un alt Mirel Alcaz, doar încă nu destul de abil şi încă nu destul de cinic.

— Să mergem pe cealaltă potecă… Prietenii mei sunt mai departe! spuse Leon Mătăsaru, pornind alături printre grilajuri, cu pardesiul lui dezbumbiat, cu pălăria pătată gras şi cu ghetele care n-au mai fost lustruite de un an. Ţi-am spus că am fost într-o vreme eu şi Teofil nedespărţiţi, şi că după aceea nu ne-am mai vorbit. Regret acum şi ştiu că regreta şi el. Am amânat întotdeauna!… Spuneam: „Am să mă duc mâine, să-i apuc mâna şi să-i trec braţul celălalt după gât: Prietene Teofil! Frate Teofile…!”. Poate şi el va fi gândit la fel. I-o citeam în privire, când întorcea ochii. Ne oprea nu ştiu ce. Fără îndoială, ne oprea şi siguranţa că puteam amâna aceasta pe „mâine”. Acum, mâine pentru el nu mai există. De altfel, nici pentru mine… Stătu să vorbească, rezemat cu spatele de piatra unui cavou: Era singurul dintre confraţi pe care într-adevăr îl stimam. El singur înţele-sese că nu e destul să fii sau să te crezi născut cu talent. El ştia că talentul implică o teribilă răspundere. Că din momentul ce ţi-a fost dăruit, trebuie să devii sclavul lui, să-l serveşti… Ceilalţi, cei care au scris o carte şi o târâie după dânşii o viaţă, îl acuzau că se izolează să lucreze în afară de contactul cu realitatea. Ca să creezi, nu e nevoie numaidecât să paşti realitatea cu ochii, ca viţeii iarba cu

botul, pentru a da minţii ce rumega şi condeiului ce scrie! În cei dintâi ani el trăise viaţa din greu şi amar. Învăţase ce înseamnă realitatea epocii noastre, să-i ajungă pentru o sută de cărţi!… Căci de la o anume limită înainte ce-ţi mai poate spune nou? Şi ce săvârşeşte nou această realitate în care trăim?… Bănci şi uzini, ca să îmbogăţească mai fără măsură pe unii şi ca să flămânzească mai fără milă pe alţii. Politicieni neobrăzaţi, ca domnii miniştri pe care i-ai auzit jelindu-l în numele patriei şi al poporului! Judecând bine, într-un stat se află concentrată toată umanitatea, cu martiri, cu tirani, cu pezevenchi, cu naivi… Dacă l-ai privit o dată şi l-ai înţeles o dată, nu mai ai ce afla nou asupra umanităţii. Doar, toate, pe alta scară… De altminteri, bănuiesc că singurătatea şi izolarea aceasta a lui erau mai mult un fel de pudoare. Uneori pleca, dispărea cine ştie pe unde… Nu m-ar mira să aflu că-şi împrospăta şi-şi verifica anume ştiinţe mai vechi… N-ai observat ce ochi teribili avea sub aspectul somnolent şi-placid? O singură sclipire a privirii îi ajungea să cuprindă totul şi să pătrundă dincolo de ceea ce vedem noi în oameni, în natură, în viaţă… Viaţa?… Pe mine viaţa m-a risipit!… De zece ani n-am scris un sin-gur vers. Piesa care mi-a dat aşa-zisul mare succes mi-e străină… N-o mai recunosc!… E desprinsă de mine de atâţia ani! Nu e bună nici pentru ceea ce-mi dă. Îmi dă bani, cu care n-am ce face, fiindcă nu mai pot cumpăra cu aceşti bani timpul pierdut. Altceva ce-aş cumpăra? Pe mine mă dezgustă şi o haină nouă… Teofil Steriu a avut tăria să se apere de aceasta. S-a salvat la timp. Ştiam că pentru un lucru nu mă iartă. Pentru ceea ce n-am făcut! Pentru acest timp pierdut. Nu mi-o ierta cu o durere de frate!… Acum e prea târziu să-i spun că l-am înţeles şi că durerea lui mă durea încă mai mult pe mine… Să mergem. Într-acolo sunt prietenii mei. Tovarăşii tinereţii, care nici ei n-au făcut nimic; n-au lăsat în urmă aproape nimic. Ei au însă o iertare!… Au murit înainte de timp, ca mai toţi din generaţia

mea… La începutul tinereţii. Ca această necunoscută de-o pildă.

Arătă din treacăt o fotografie pe sticlă, prinsă în marmura unui monument. Un cap de copilă, cu ochi sclipind de râs tânăr şi cu obrazul tânăr.

— Citeşte anul morţii… 1887… Cine-şi mai aminteşte de ea? Îi mai rosteşte cineva numele? Trăieşte în vreun suvenir? Revine în vreo conversaţie de bătrâni?… Aceasta e moartea totală. Neantul!

— Totuşi, ceea ce cred eu că e mai îngrozitor decât aceasta, spuse Ion Ozun, e poate că pentru dânsa a fost mai bine să moară aşa! Să moară atunci! Uită-te şi dumneata! Ce minunat îi sclipeau ochii în tresăltarea aceasta de râs ţînăr şi fără grijă! Cu râsul acesta şi cu obrazul acesta fraged, neîntinat a plecat din viaţă aşa cum o arată această imagine. Ar fi fost astăzi o babă plicticoasă, cu umbrelă şi pelerină demodată. O pensionară care se ceartă la ghişeul de percepţie şi pe care o dă uşierul afară. Aşa, a luat tinereţea cu ea. N-a cunoscut moartea din viaţă! Moartea înceată şi respingătoare.

— Poate!… încuviinţă Leon Mătăsaru. Am ajuns. Aceştia sunt. Aici sunt.

Locul era mai tăcut şi pustiu. Morminte sărace. Morminte părăsite; definitiv redate pământului. Cu iarbă deasă şi cu flori de câmp. Crucile – scufundate şi fără nici un nume.

Un fluture trecea prin aer ca o floare vagabondă.

Ion Ozun se trase în lături, să nu turbure gândul poetului.

Leon Mătăsaru, cu pălăria în mână, cu fruntea în soarele trandafiriu al asfinţitului, privea pământul gol. Ion Ozun îl văzu aşa cum îl arătau gravurile de acum zece şi cincisprezece ani: cu fruntea înaltă şi pură, cu ochii umbriţi de acea tristeţe cosmică a poemelor, pe care el le învăţase pe de rost pe băncile şcoalei. Dar gura era acum chinuită şi părul de pe tâmple căzut.

— Erau trei… spuse înecat Leon Mătăsaru. Erau tineri şi aveau drept să spere orice de la viaţă…

Le rosti numele. Ion Ozun cunoscu astfel că acolo, sub pământ şi sub iarbă, se afla un pictor, un poet şi un cronicar, pe care manualele îi pomenesc drept trei mari făgă-duieli secerate în cea dintâi tinereţe.

— Eram nedespărţiţi… O ceată foarte zgomotoasă şi insuportabilă, clocotind de proiecte! Nu poţi şti cum iubeam viaţa şi cum ne iubeam meşteşugul nostru. Nu ne încăpea lumea!… Credeam că n-or să ne mai ajungă anii pentru câte aveam de isprăvit… Poate e mai bine aşa, cum spuneai adineaori. S-ar afla acum, poate, alături de ceilalţi, rostind un plicticos şi plin de vanitate discurs. Am fi poate duşmani, de la cine ştie ce neînsemnată glumă. Poate ne-ar roade invidia… Poate nu ne-am întinde mâna şi am aştepta un „mâine”, amânându-l până ce devine ireparabil… I-a cruţat moartea de asemenea sfârşit! Căci aceasta e soarta pe care ne-o rezervă şi la care ne condamnă societatea în care trăim… E vina ei? Vina noastră?… Poate a amândorura… Sigur că da!… Mă hotărâsem, îţi mărturisesc, mă hotărâsem să le ridic trei cruci de marmură când am văzut că piesa îmi aducea atâţia bani câţi nu-mi trebuiau. Vorbisem cu prietenul Han să le făurim pentru o grădină busturile de bronz.

Prostii! Deşertăciune pe care ei ar fi respins-o. Le stă mai bine aşa!… Mormintele şi catedralele abandonate îţi vorbesc altfel… Să plecăm! Au să ne închidă aci, cu morţii…

Grăbiră pe potecile strâmte.

Cimitirul se golise.

Teofil Steriu rămânea în urmă, cea dintâi noapte sub pământul ud, cu toată movila de cununi proaspete pe piept, din care în scurtă vreme n-au să mai fie decât sârme urâte şi un mototol putred de frunze. Rămânea cea dintâi noapte – cea mai grea – până când cimitirul îl încorporează poporului său pacificat, imobil şi mut.

— Eu ştiu un vin bun, într-un local unde sunt servit bine! anunţă Leon Mătăsaru târziu, când au ajuns în Bulevardul

Academiei. Am nevoie în astă seară întâi să-mi amintesc. Apoi să uit. Mergi?

— Dacă bineînţeles mutra mea… acceptă Ion Ozun cu modestie, bucuros să se afle împreună cu unul din idolii adolescenţei sale.

— Lasă mutra! O dată n-are să devină obicei. Trebuie să ştii că eu am oroare de toată familia noastră: scriitori, pictori, gazetari, actori… Eu îmi petrec nopţile cu nişte funcţionari necăjiţi şi obscuri, care habar n-au de literatură şi de veninurile noastre. Aceasta nu-i împiedică să fie nişte oameni foarte de omenie. Dimpotrivă!… N-au de împărţit cu mine nimic. Nu-mi azvârl cu paharul în cap pentru cine ştie ce controverse estetice; iar veselia lor nu-i spurcată de nici un rânjet confrăţesc. În astă seară am însă nevoie să-mi amintesc despre ceilalţi, rămaşi acolo sus, ca pe urmă, pentru încă o bucată de vreme, să uit… Haidem! Îţi spun că vinul e bun şi că sunt servit bine… Am să-ţi fredonez un cântec pe care îl cântam cu ei… Cântecul nostru…

Aşa au plecat şi aşa au cutreierat noaptea în localul unde exista un vin bun şi unde Leon Mătăsaru era servit bine; pe urmă în alte şi alte localuri, cu băuturi mai puţin bune şi unde au fost serviţi mai puţin bine.

Aceasta nu mai avu de la o vreme nici o însemnătate nici pentru Leon Mătăsaru, nici pentru Ion Ozun. Au fost pe rând fericiţi, trişti şi veseli; au lăcrimat şi s-au sărutat. Au cântat şi au observat apoi că mesele încep să se depărteze şi să se apropie bizar: ceea ce li se părea totuşi foarte normal şi plăcut.

Pe urmă, târziu, după ce s-au tras pretutindeni toate obloanele, un taximetru – cel mai ciudat taximetru din capitală, cu mers în zigzag şi cu facultatea de a trece vertiginos prin ziduri şi prin stâlpii de felinar – i-a adus la „Arizona-bar”.

Un picolo în vestă roşie şi cu tichia pe o ureche le-a dat ajutor să coboare. Aveau neapărată nevoie.

Apoi le-a deschis uşa, poate fiindcă voiau să intre pe fereastră. Însă Leon Mătăsaru nu s-a lăsat convins decât atunci când Ion Ozun l-a ameninţat cumplit de mânios că-l bate, fiindcă îl compromite.

— Ai da tu în mine, Ozunule? se miră îndurerat Leon Mătăsaru. M-ai bate tu?

— Sigur! Intri pe uşă sau te bat? afirmă cu tărie Ion Ozun, care, aşa cum se afla atunci, n-ar fi simţit nici o remuşcare să-şi ia la scărmănat idolul adolescenţei ca pe-un mardeiaş din mahalaua lui.

— Ei bine, atunci, na, intru pe uşă! renunţă cu mărinimie Leon Mătăsaru. Eu nu-s încăpăţânat ca tine!

Intră pieziş. Şi constată că există o providenţă, de vreme ce singura masă liberă se afla chiar lângă uşă, dispensându-l de riscurile unui aventuros voiaj până în celălalt capăt.

Bătu în lemn şi se aplecă repede după pumn, să-l prindă îndărăt, fiindcă i se păru că pumnul avea o condamnabilă tendinţă să evadeze, desprins din încheietură.

Bătu şi comandă, global:

— Vin! Şampanie! Whisky! Orice; de toate…!

Chelnerul, mai sceptic în evaluarea capacităţii de consum a clienţilor, aduse deocamdată numai o frapieră cu şampanie.

Barul era lung, lăcuit, geometric; numai lemn lustruit şi metal nichelat.

Dar atmosfera era înăbuşitoare. Ventilatorul, vâjâind, nu prididea să absoarbă fumul compact în spirale. Becurile opalescente luminau ca într-un fund de mină. Un quator rusesc, în cazacă neagră, cânta Luntraşii de pe Volga, şi Ion Ozun, la înfăţişarea frunţilor plecate sub suflul vast de tristeţe, simţi o neapărată nevoie să suspine, să ofteze, să plângă, zdrobit de durerea şi amarul luntraşilor de pe Volga. Se birui cu o ultimă încordare adunată din drojdia conştiinţei, la gândul că în sală se aflau atâţia prieteni şi încă mai mulţi cunoscuţi. Avu aceeaşi tărie când jazul cântă o havaiană cu modulaţii de jale ancestrală, deşi i se păru

insuportabilă amintirea că Teofil Steriu n-a trăit niciodată momentul acesta şi că de acum nici nu o să-l mai poată trăi.

Prin irizaţii care făceau să se clatine totul în fâşii luminoase de curcubeu, văzu că Leon Mătăsaru, de unul singur, se deda unei îndeletniciri stranii, spre înveselirea vecinilor de la celelalte mese. Prinsese un căţel jigărit, scăpat înlăuntru printre picioarele celor care intrau şi ieşeau. Îl îndopa cu o răbdare de doică, turnându-i pe gât şampanie cu linguriţa. Pe urmă îl ridică de pielea cefii şi îl botează cu un gâlgâit de şampanie în cap, dându-i numele singurului cronicar dramatic care i-a terfelit piesa de nu mai făcea nici două parale.

Ion Ozun nu se miră de loc. Găsea aceasta chiar foarte firesc. Entuziasmat, deşertă două pahare unul după altul pe gâtul său, nu al căţelului jigărit, după care îndată se volatiliză într-o lume ireală şi celestă, fără legile gravităţii şi fără dimensiuni.

Nu-i mai păsa de cei care-l văd şi-l cunosc.

Erau cu toate acestea îndestui…

Chiar la masa din faţa lor, Iordan Hagi-Iordan se afla înconjurat de o lume zgomotoasă şi cu veselie foarte înaintată. În smochingul gata să arunce în aer nasturii, era stacojiu la maximum, încât s-ar fi crezut că aceasta e seara atacului inevitabil de apoplexie. Râdea cu maxilarele late, parcă mai late de când îşi răsese mustăţile uriaşe, ascultând glumele individului cu faţa scofâlcită şi verzuie. Individul cu privire piezişă de intrigant şi cu o aţă de păr făcând virgulă pe fruntea untdelemnoasă, nedespărţit de el în ultimul timp. Avea un fel deosebit de a istorisi anecdotele cele mai scabroase, fără nici o tresărire a feţei: corect, grav şi glacial. Iordan Hagi-Iordan exploda în hohote groase de râs şi arunca priviri triumfale în jur, ca unul care ar fi contribuit cu ceva la paternitatea acestor istorii.

Venise înadins şi aici, după ce colindase toate localurile de noapte.

Astfel, dovedea tuturor cât de puţin e îngrijorat el de ameninţările justiţiei şi de manoperele lui Gică Elefterescu. Se ştia cu arme tari în mână şi cu aliaţi puternici în spate. Îşi făgăduia o repede şi totală revanşă. Însă râsul îi rămânea feroce, iar în fundul ochilor creştea pe măsura paharelor un întuneric răutăcios şi ameninţător.

La masa de alături, Fredy Goldamm, prudent, încercase de două ori să plece. Dar tovarăşa lui, o femeie tuturor necunoscută, înaltă, cu ochii mari şi superbi, se împotrivise, fiindcă îşi găsise un dansator pe măsura ei, Scarlat Bosie.

Când lunecau împreună, în lumina becurilor schimbată – verde-violetă – celelalte perechi se opreau să-i priveas-că. Rochia fluidă a femeii oscila înfăşurându-se în jurul bărbatului, ca firele de algă într-un fund legănat de ocean. Lanţul subţire de platină de la mâna lui Scarlat Bosie îi dezmierda uşor catifeaua albă a pielii. Erau într-adevăr o incomparabilă pereche, vrednică de-o placardă – reclamă a barului; alcătuind un singur şi elastic trup. Iar ea nu-l îndemna din ochi decât la dansurile cu mişcări lascive şi lungi.

Atunci două fiinţe se aflau în sală care se uitau cu buzele strânse, silindu-se să pară nepăsătoare şi să surâdă: Fredy Goldamm la o masă, Ana Mereuţă la alta. Scarlat Bosie venise împreună cu Ana şi cu Guta Mereuţă. Dispăruse, se întorsese şi iar plecase.

De fiecare dată cu ochiul mai turbure sub sclipirea de sticlă a monoclului.

Ana ştia acum. Se ducea la club. Pierdea. Se întorcea şi pleca iar.

În ultimele săptămâni mereu a pierdut, şi din pricina aceasta se poartă cu dânsa din ce în ce mai nesuferit. E mereu preocupat. Răspunde duşmănos la întrebări. Se poartă cu dânsa mai tot aşa cum îi vorbeşte ea acasă lui George când devine Gută. Iar acum a mai apărut şi femeia aceasta!

Îi fu recunoscătoare când Scarlat îşi aminti că şi ea dansează şi o invită.

— De ce mă torturezi, Charles? îl întrebă şuierat, prefăcându-se a surâde, ca şi cum rostea cea mai şăgalnică şi răsfăţată glumire.

— Începi iar? replică el cu acelaşi surâs pentru ochii spectatorilor, care făceau prin contrast răsteala stăpânită a glasului încă şi mai crudă.

— De două săptămâni te porţi cu mine, Charles, într-un mod!… Nici nu mai ştiu ce să cred…

— Crede ce pofteşti!… continuă Scarlat Bosie să zâmbească suav. Crede ce vrei! Înţelege că nu pot să am grije numai de năcăfalele tale. Sunt într-o situaţie disperată. Ţi-am spus! Două sute de mii, care nu erau ai mei; pe lângă sfertul de milion al meu, ultimul fond de rezervă. Mâine nu-mi rămâne decât.

— Ce vrei să faci, Charles, pentru Dumnezeu? se sperie Ana strângându-i încleştat mâna.

Continuau să danseze printre celelalte perechi, izbutind să păstreze figură şi privire şi vorbă şi surâs de oameni care se amuză la acest ceas, cu toate desfătările pe care le îngăduie acest ceas şi acest loc. Dar surâsul şi vorba şi privirea, toate lăsau să străbată pentru un ochi mai atent, de sub faţa lor înşelător voioasă, strigătul singuratic al fiecăruia. Poate că nici nu erau numai ei doi din acest bar încercând să se mintă într-asemenea veselie crispată.

— Ce vrei să faci, Charles? Şi de ce mă mai torturezi cu femeia aceasta?

— Uit!… Vreau să mă ameţesc şi să uit! Gândeşte că mâine…

Lanţul subţire de platină îi alinta acum şi mâna Anei la încheierea pumnului, cu o dulce senzaţie fizică înfiorată de amintiri, memoria cărnii; acolo unde Scarlat începea să o sărute de obicei, urcându-şi buzele spre umăr.

Muzicanţii, înfierbântaţi de şampania trimisă de Hagi-Iordan, păreau atinşi de paroxismul delirului acrobatic.

Dopurile pocneau. Chelnerii se strecurau şerpuit printre perechi. Afară era o noapte de april cu sclipet de stele – dar cerul pentru cine mai exista?

— Şi nu se poate face nimic? întrebă Ana.

— Ce să se poată face?… Am banii mâine? s-a terminat! Plătesc şi n-a fost nimic. N-am…?

— Charles… tu ştii bijuteriile mele! Sunt multe şi de preţ. Nu le port niciodată… Sunt o moştenire. Mă mulţumesc cu coliere de cristal, de jad, de perle japoneze; tocmai fiindcă cele moştenite sunt prea grele şi lucrate în stil de epocă… Am şi nişte acţiuni despre care Georges nu se interesează niciodată… Dacă într-adevăr înţelegi ce însemnezi tu pentru mine…

— Ce-ţi veni? Cum ţi-ai putut imagina aceasta? întrebă indignat Scarlat Bosie.

Dar mâna lui o strângea captivă mai încleştat şi indignarea sună moale, fără convingere.

— Uite… Mâine dimineaţă trec pe la tine. N-are să ştie nimeni niciodată… Însă nu mai dansa cu femeia aceea, Charles! Tu pentru dânsa vii aci când nu eşti cu noi?

— Cum poţi să-ţi închipuieşti aceasta, Annie? E întâia oară când o văd…

— Adevărat?

— Când ţi-am minţit eu? Să ne oprim. Pauvre Georges! I s-a lungit nasul privind la noi şi aşteptând… vorbi Bosie, generos şi cu glas îmbunat.

Într-adevăr, Guta Mereuţă aştepta în faţa paharului neatins, cu o resignare de martir. El nu găsea nici o plăcere în aceste nopţi pierdute, unde îl târa Ana şi pe care le-ar fi schimbat cu un jâlţ înaintea sobei, unde să citească ziarele în papuci şi în halat.

Se ridică să le facă loc. Nopţile acestea sau poate altceva i-au mai lungit încă nasul prelung de proboscidian şi i-au mai înceţoşat ochii, de la o vreme parcă mai mici şi parcă mai îndepărtaţi spre tâmple. Gulerul smochingului îl gâtuia. Se uită la ceas. Ana se uită în oglinda poşetei.

Dar ea privea cu gândul dus. Urzind planul cum să ia mâine inelele, colierul şi brăţările, pachetul de acţiuni din birou fără să ştie Georges niciodată. Va spune că le-a pierdut. Că i le-a furat cineva. De altfel, explicaţia nu cere nici o grabă. Va veni târziu… Cine ştie când! Acum, important e numai să-l convingă pe Charles să primească.

Scarlat Bosie privea în scrumul ţigării. Aşa de amar şi departe şi adânc, ca într-un străfund de negru abis, încât Ana i-ar fi prins tâmplele în palme, să-l strângă la piept şi să-l facă să uite. În orice caz, va pune o condiţie. Îl va ruga să jure că nu mai pune mâna pe cărţi niciodată.

De undeva, din alt local de noapte, apăru prinţul Anton Muşat.

Se aşează la una din mesele acum goale, adică mai mult căzu decât se aşează. Ceru o cafea neagră, dar chelnerul nu se grăbi să-l servească. Nu-l mai privea cu slu-gărnicia mieroasă de odinioară. Căci prinţul Antoni Muşat nu mai păstra nimic din vestigiile glorioase de odinioară. Nici nu mai era acelaşi om. Nici nu mai era om.

Un vagabond cu hainele destrămate şi cu gulerul murdar, cu barba de o săptămână. Obrazul găvănit şi ochii stinşi în cavernele orbitelor, buzele albe şi nările arse mărturiseau surparea cocainei în ultima fază. Schimbase mor-fina pe praful alb, fiindcă era mai uşor de găsit. Când n-avea cu ce să-l cumpere, îl cerşea. Ca acum, când se ridică împleticindu-se să meargă până la masa lui Iordan Hagi-Iordan. El poate să-i dea oricât şi oricând. Numai un semn să-i facă, şi toate femeile de aici îi întind cutioara de fildeş.

Iordan Hagi-Iordan se afla însă într-un ceas turbure şi crud. Încordarea îndârjită după aceste zile ale lui de luptă şi băutura acestei nopţi, care nu izbutise să-i aducă o destindere, se descărcau într-o duşmănoasă clocotire împotriva întregului univers.

— Nu şi-a permis nimeni să te invite la masa noastră, prinţule, în compania unor mitocani ca noi, fără blazon!… rânji mestecând capătul havanei între dinţi. Încât măria-ta

poate rămâne la distanţă. Aduci oarecare insecte. Şi măria-ta ar putea să ne scutească în astă seară cu dragostea şi cu milogeala… Le cunoaştem! Au plictisit toată lumea cu ele. Fii ceva mai demn, prinţule, că se răsucesc în morminte ciolanele tuturor Muşatinilor!

Quatorul rusesc cânta o melopee gravă şi tristă.

Anton Muşat rămase în picioare. Aşa se vedea întreg, cu hainele spânzurând pe schelet, cu mâinile lui albe şi lungi tremurând gelatinos. Nu mai avea tăria să plece. Uitase mândria să răspundă. El ar fi plătit cu orice, dacă ar mai avea cu ce, un singur dram de praf pe unghie sau pe mica paletă de fildeş. Rămase în picioare, fiindcă şi creierul era golit de gând.

Ceilalţi, din jur, priveau. Ion Ozun moţăia cu ochii închişi şi cu fruntea în palmă. Leon Mătăsaru urcase câinele botezat pe masă, iar cu spatele întors la toată sala, îi jura duios că l-a adoptat, încât nu vor mai fi amândoi singuri pe lume, ca nişte orfani.

— Am să te duc la baie, pă-ătosule! Şi-o să ne cumpă-ăm amândoi aine noi… Am să-ţi cumpă-ă on zu-ăgălău ş-on paadesiu, o să ne p-imbăm ca i-şte bo-ei, pă-ătosule!

Individul cu faţa verzuie şi cu glumele fără nici o tresărire în obraz se plecă să şoptească o inspiraţie la urechea lui Iordan Hagi-Iordan.

— Ei bravo! Asta e o idee! se înveseli rânjind Iordan Hagi-Iordan. Şi întorcându-se către chelner: Cheamă pe Mitzi, garderobiera. Să se prezinte imediat.

Garderobiera veni. Corul sfârşise.

— Asculţi, prinţule? Ştiu prea bine ce vrea măria-ta, dar şi măria-ta ştie că orice pe lume se plăteşte… Cred că eşti convins de asta ca unul care o viaţă întreagă ai plătit cu banii moştenirilor!… Poţi să plăteşti şi acum.

— N-am! râse idiot Anton Muşat, cu această unică tresărire a realităţii în creierul lichefiat.

— Ştiu şi asta! Măriei-tale n-are ce impozit progresiv pe venit să-i mai ia fiscul lui Vintilă. Cu toate acestea, putem

cădea la înţelegere… Prietenul de aci mi-a dat o idee… Măria-ta vrea să-şi plătească o plăcere. Nu? Eu vreau să-mi plătesc un gust. Nu? E simplu?

— Simplu! repetă maşinal Anton Muşat.

— Atunci ne-am înţeles. Nu eşti atât de rasolit cum spune lumea, prinţule!… Eu nu-ţi cer mare lucru. Pui genunchiul frumuşel în pământ şi pupi cu ardoare talpa lui Mitzi. Nu e întâia oară când săruţi pantoful unei femei. Pentru aceasta, plata e aci!… (Puse pe masă cutia rotundă de os, trimisă de o femeie din mână în mână, pe sub mese.) Haide! Miuzik!

Garderobiera vru să fugă.

— Stai! o prinse cu mâna de fier Iordan Hagi-Iordan. Aceasta e pentru tine! îi mototoli o hârtie albastră în pumn.

— Ei, prinţule! Ce aştepţi? Uite aicilea; au apărut două cutii. E lumea generoasă cu măria-ta în astă noapte… Două cutii; ai pe o săptămână! Grăbeşte, căci îmi retrag oferta! ameninţă Hagi-Iordan în termenii săi curenţi de bursă şi licitaţii.

Prinţul Anton Muşat privi împrejur cu ochii goi. Poate nici nu vedea nimic. Poate îi păreau toate ireale. Poate îi erau toate indiferente.

— Îmi dai? scânci neîncrezător.

— Suntem între oameni de onoare! se scandalizâ Iordan Hagi-Iordan. Un cuvânt am! Uite-aci! puse laba păroasă pe ambele cutii.

Anton Muşat se pregătea să-şi îndoaie genunchii, cum îi îndoia când era copil în faţa altarului, dus de guvernantă în dimineţile de sărbătoare, în haine de catifea al-bastră cu guler de valansienă.

— Cum poţi face aceasta? sări împingând mesele şi smucindu-l de mână femeia cu ochii imenşi şi cu rochia de alge, care stătuse alături de Fredy Goldamm. Cum poţi face aceasta? Şi dumneata cum poţi cere aceasta? Dum-neata, brută! îl fulgeră cu ochii fosforici pe Hagi-Iordan. Şi voi toţi cum puteţi tolera aceasta, voi toţi, care vă pregătiţi să

priviţi, brute?… se adresă tinerilor sclivisiţi, cu râsul vâscos şi poltron, care toată noaptea o asasinaseră cu ocheadele.

— Bravo, Eumenido! Bravo!… aplaudă Leon Mătăsaru, care atunci observă că se întâmpla ceva.

Căţelul ingrat, cu toate jurămintele de frăţie ale lui Leon Mătăsaru, profită de ocazie şi o tuli de fugă pe sub mese.

— Ascultă, fetiţo! mormăi ameninţător, râşnind din măselele maxilarelor, Iordan Hagi-Iordan, încă mai stacojiu.

Femeia îl măsură fără să răspundă şi-i întoarse spatele.

Anton Muşat se lăsă dus de mână la masa ei, ca un copil care s-a rătăcit.

Dar Fredy Goldamm dispăruse. Găsise că e mai prudent.

Patronul făcu semn jazurilor, iar alămurile izbucniră un dans voios, frenetic, nebun, ca să acopere glasurile.

Când au plecat toţi cei de la masa lui Iordan Hagi-Iordan şi alţii de la alte mese, Scarlat Bosie rămase în urmă şi vru să cheme cu o implorare languroasă privirea femeii. Femeia răsuci dispreţuitor capul şi începu să toarne cafea neagră în ceaşca lui Anton Muşat. Prinţul Anton stătea cu mâinile pe genunchi şi poate nici nu pricepuse ce s-a întâm-plat cu el.

— Ţine-mi, te rog, haina, domnule Bosie! rosti Ana.

Guta Mereuţă i-o luă din mână şi se oferi să i-o ţină el. Prin oglindă, Ana îl văzu deodată învăluind-o cu o privire pe care nu i-o cunoştea. O privire care era, desigur, cea adevărată, a lui, când credea că nu i-o surprinde nimeni. Iar din privirea aceea Ana înţelese cu o rece cutremurare până în tălpi că el ştie.

V

„GROAZNICUL ASASINAT”

Brusc, în larma voioasă şi fără presentiment a străzii un strigăt strident a săgetat:

— Citiţi ediţia speciala!… Speciaaalaaa!

Şi îndată o ceată de demoni cu pieptul în dezmăţ, cu picioarele desculţe, cu părul vâlvoi au izbucnit întrecându-se în răcnet:

— Ediţie specială!… Groaznicul atentat! Primul-ministru asasinat!

Demonii negri zvâcnesc printre automobile şi cai, şerpuiesc pe sub oişti. Dau buzna, şi într-o singură clipă au împroşcat strada până la celălalt capăt cu chiotul care poate e mincinos.

Cinci mii de mâini au smuls foile cu litera udă. Zece mii de ochi devoră avid litera lată, gigantă. Surâsul de adineaori a încremenit uluit.

În văzduhul electric cutreieră suflu de catastrofă. Glasurile s-au înecat de stupoare.

Au apărut din pământ, patrulând cadenţat, soldaţi cu arma la umăr, încinşi cu cartuşiere pline. Semnale ascuţite, străpunse sfâşie timpanul prelung din gardist în gardist. De unde tălăzuieşte atâta norod? Tumult de întrebări şi răspunsuri. Braţe agitate. Urlet de claxon. Tropot sonor de copite. Fâlfâie peste capete foile ziarelor albe cu litere negre: „Speciala! A apărut speciala! Groaznicul asasinat!”

Trece vertiginos un automobil ministerial, spintecând zăga-zul de piepturi. Şi altul. Şi încă unul. În toate sunt oameni cu haine întunecate şi uniforme, oameni cu buzele strânse şi cu privirea gravă în gol. Şi toate gonesc într-acolo.

Acum ştii că telefoanele zbârnie neîntrerupt, şi ca pe spiţe de sârme vestea a fulgerat centrifug până la marginea ultimă a ţării.

— Primul-ministru asasinat!

Ce importă? Undeva, într-o vâlcea de sub cerul imobil şi indiferent, un plug trage cuminte brazda cea grasă.

Sună lin o talangă de turmă. Scârţâie care pe drumuri domoale de ţară. Vântul alină lanul cu verdele fraged.

Se aude în luncă şi un cântec. Totul e calm, cum a mai fost.

Viaţa nu se opreşte pentru atât!

Costea Lipan se întoarse de la fereastră. Deschise sertarul mesei şi scoase revolverul, mic, negru şi plat.

Îl jucă în palmă, cum văzuse şi invidiase. Îl aruncă, îl prinse, îl răsuci, până când metalul fu cald de căldura sorbită din sângele lui.

Îl puse la loc şi abia a trântit sertarul, că iar îl deschise şi iar începu jocul cu arma fascinatoare.

Nu s-a oprit să asculte decât când a auzit paşi separându-se de ceilalţi paşi şi înaintând pe scările lui. Paşi uşori de femeie. Cu o zvâcnire scurtă a inimii, s-a răsucit aşa cum se afla, în picioare, rezemat de masă, cu jucăria de oţel în palmă. Paşii aceştia parcă îi recunoaşte. I-ar fi vrut ai femeii din noaptea şi ceaţa de atunci.

De când o aştepta!

Îi salvase poate viaţa. Acum voia s-o vadă cum arată. Şi cât s-a schimbat. Cât de deplin salvase o viaţă. Pentru altceva de ce-ar fi aşteptat-o oare?

Paşii s-au oprit. Dincolo de uşă ghici o şovăială inti-midată. Poate nu crede că mai stă aci. Poate până sus ho-tărârea s-a sleit. Cunoaşte aceasta. Prea bine, din tortura propriilor sale hotărâri de atâtea ori ostenite, el cunoaşte aceasta. Desluşi foşnet de manta cauciucată, de ploaie.

Aşteptarea fu peste puterea oricărei răbdări.

Chemă:

— Intră! fără ca mâna de afară să fi bătut.

Uşa se deschise cu precauţie. Prea încet. Prea încet. Prea…

— Sabina! exclamă dezamăgit.

Era numai Sabina. Iar ca să-şi stăvilească bucuria care, împotriva vrerii, îi năvălea totuşi fiinţa, îşi încruntă sprâncenele, săpând între ele cutele adânci din anii când era încă acasă. Anii când Sabina descoperise că această încruntare îi gravează în frunte un U; „Iniţiala ta! Stigmatul tău… U! Ură!”

— Costea! Bine că te-am găsit, dragul meu Costea! înainta Sabina, înaltă şi sprintenă, după cea dintâi şovăire, din prag.

Se repezi să-i cuprindă gâtul. Nu se văzuseră de patru ani.

Costea Lipan se feri.

— Bagă de seamă să nu atingi aceasta! anunţă, săltând revolverul în mână, şi în aceeaşi clipă se simţi scăzut în ochi lui, fiindcă i se păru că a rostit cuvintele teatral.

De altfel, teatral era tot jocul cu această jucărie a morţii. Fiindcă mai rămăsese ceva copilăros în el, cu toate încruntările dintre sprâncene şi privirile-i sumbre. De atunci nu poate rezista ispitei. Dar foc n-a tras niciodată şi nici nu i-a venit în gând să încerce a învăţa să ochească la ţintă.

Bagă de seamă!… repetă încă şi mai cavernos.

Sabina nu ţinu socoteala de avertisment, strângându-i umerii şi îmbrăţişându-l.

Numai după aceea, când se desprinse de el, se alarmă:

— Ce însemnează aceasta, Costea? Ce e aceasta?

— Cum vezi… Un revolver şi nimic mai mult! vorbi Costea cu o tărăgăneală indiferentă, de care fu şi de aceea îngrijorat, fiindcă şi aceea îi suna nefiresc.

— De ce umbli cu un revolver? Ce vrei să faci cu un revolver, pentru numele lui Dumnezeu, Costea? se sperie şi mai copilăros Sabina, deşi nici ea nu mai era o copilă.

— Nu vreau să fac nimic alt decât ceea ce se poate face cu un revolver. Mă amuz! Eu lovesc întotdeauna aici! spuse, atingând tâmpla Sabinei cu ţeava circulară şi râzând, cum credea el, satanic.

Sabina se trase un pas îndărăt, înfiorată de atingere.

— Costea? Ce sunt glumele acestea sinistre?… Ah! ai rămas tot aşa! Strânge, te rog, oroarea aceasta şi ascultă-mă, să-ţi vorbesc. N-am venit pentru glume, Costea!

Costea Lipan aruncă revolverul în sertar şi împinse cutia. Nu fiindcă aşa îi ceruse Sabina. Ci fiindcă atât cât îl simţea în mână, nu putea rezista ispitei să-şi dramatizeze gestul şi glasul.

E tot ce-i lăsase în urmă omul străin şi poate nebun, poate fanatic, impostor poate. Celebrul Spartacus, sau parodia lui poate. Acum nici n-ar mai şti ce să creadă.

Când arunca arma în sertar, închidea acolo şi fascinanta ispită.

Din nou era el, cel dintotdeauna. Costea Lipan, cu, U, semnul urii, brăzdat pe frunte, dar incapabil să strivească, o furnică sub talpă.

— Te ascult! se aşează pe marginea mesei, cu picioarele atârnate. Ia loc, te rog! N-ai prea mult de ales. Aci, pat! Dincoace, scaun!

Cu neplăcere se întreba dacă şi în această insistenţă să atragă luarea-aminte asupra mobilierului sumar şi a încăperii sărăcăcioase nu scotea cumva corniţe subţiri o fanfaronadă absurdă şi inutilă. „De ce nu sunt natural? De ce nu mai pot oare să vorbesc cum ne înţelegeam când eram copii?”

Sabina îşi desfăcu nasturii impermeabilului pudrat argintiu de bura de afară. Îl dezbrăcă şi îl atârnă în cuierul pe care l-a descoperit îndată, cu instinctul de interior al oricărei femei, în câteva minute, la dânsa acasă oriunde. Gândi: „Aici se cunoaşte lipsa unei mâini de soră sau de iubită: Totul e prăfuit şi lipsit de graţie. Rece şi trist! Masa trasă colea, ligheanul acesta de tablă acoperit, oglinda îndreptată în cui; aceste mărunte modificări ar fi luminat îndată totul. Aici n-a fost niciodată o floare într-un pahar. Cât e de singur! Cât e de singur şi de nefericit!”

Se aşează pe marginea patului. Amândoi se priviră.

Au măsurat cât se schimbaseră amândoi.

Sabina îl găsi mai colţuros, voluntar, agresiv şi enigmatic, în înfăţişarea aceasta cu începutul de bărbăţie împlinită, suprapus pe trăsăturile adolescentului rebel, de ieri. Pentru dânsa fusese întotdeauna un inspirat, un om tare, un răzbunător social. Era numai un tânăr chinuit de lupta cu el însuşi.

Dar ea îl admiră fiindcă a plecat de acasă şi fiindcă a rupt cu toţii, ca să-şi împlinească destinul lui mesianic, deşi dânsa venise tocmai ca să-l întoarcă de unde plecase.

Costea o admira altfel. Nu mai recunoştea în domnişoara aceasta frumoasă şi zveltă pe Sabina lui de acum patru ani. Se mlădiase în linii subţiri şi în curbe fine. Doar ochii mai erau aceiaşi, cu lucirea lor neagră de an-tracit: „Ochii ei, de galoşi Tretorn”. Şi poate în ei chiar lucirea din adânc era alta. În domnişoara aceasta, parcă străină, nu mai exista nimic din Sabina drăcoasa, cu nasul turtit de geam, când privea afară spectacolul vieţii şi se bucura de toate, de tot, ca de tot atâtea nebunatice desfătări, ca de tot atâtea făgăduieli ale zilei de mâine.

Se scutură:;Cad în sentimentalism. M-am eliberat de tirania familiei, şi iată că e destul să apară unul dintre ei, ca să mă înclei în duioşie mălăiaţă. A devenit ceea ce trebuia să devină. O domnişoară probabil cu fumuri şi care fără îndoială a început să charlestoneze. Are desigur un flirt. Mâine va aştepta să se mărite, ca Ana, cu cel dintâi imbecil pus de alţii în cale. Ce vrea de la mine? Ce mai vor de la mine?”

— Aştept! anunţă scurt.

Sabina veni la el şi îi puse mâinile pe umeri, privindu-l în ochi cu blândă iubire.

— Costea, te rog să nu-mi vorbeşti aşa!… Nu merit să-mi vorbeşti cum faci tu cu ceilalţi. Şi te rog să nu întrebi nimic, numai să mă asculţi… Să mergi cu mine să o vezi pe maman. Te roagă ea să vii. Te rog eu!

Costea îi desprinse mâinile încet.

— Ai urcat scările degeaba, Sabina. Ştii bine că am plecat să nu mă mai întorc niciodată. Nu mai avem nimic de spus.

— Dar te roagă maman, Costea… E în interesul tău. Pentru tine.

— Dragă Sabina, de mine îmi port eu de grijă. V-am spus că…

— Tu nu ştii cât e de grav, Costea! întrerupse nerăb-dătoare Sabina. Altfel nu veneam… Îţi mărturisesc că am plecat cu gândul să te mint.

— Începi frumos! observă el ironic.

— Lasă-mă, te rog, să urmez. Ascultă…

— Poftim! se uită Costea în tavan, ca să arate cât de puţin e dispus să asculte dacă Sabina crede că există ceva care să-l poată aduce acasă.

— Mă gândeam să te mint, Costea. Să-ţi spun că maman e bolnavă grav şi că de aceea te cheamă. Am ţinut hotărârea până aci sus, la uşă. Şi aci am înţeles că nu te pot minţi. Între noi n-a fost niciodată minciună şi ipocrizie… Am să-ţi spun aşadar lucrurile cum sunt, adevărul.

Sabina se aşează la loc, pe marginea patului acoperit cu pătura sură, şi povesti.

Erau într-adevăr ştiri care nu puteau să-l lase nepăsător pe Costea Lipan, oricât îşi impunea el să pară că ascultă în silă, uitându-se în tavan, pe pereţi, la vârful ghetelor, ca un om obligat să aştepte sfârşitul unei istorii plicticoase.

Înţelese că a devenit un obiect de precupeţire, ca ostaticii de război. Înţelese că îl aşteaptă un ceas greu.

Întâmplările ajunseseră aci prin peripeţii turburi, pe care Sabina le pricepea numai pe jumătate.

Gică Elefterescu, din cine ştie ce pricini, hotărâse să facă pace cu Iordan Hagi-Iordan. Se pare că se temea acum de el. Îl chemase pe Constantin Lipan şi îi ceruse să suspende urmărirea şi să închidă dosarul. Constantin Lipan refuzase. Îşi înaintase demisia. Ministrul nu i-o primise. Avea tot interesul ca afacerea Petrolul-Iordan Hagi-Iordan să fie închisă numai de cel care o deschisese, fiindcă actualul procuror general se bucura de prestigiul unui fanatic al justiţiei, incoruptibil. Numai el ar fi putut înmormânta cu toate onorurile această istorie care dura de patru ani.

Discuţia s-a oprit aici acum câteva zile. Ieri ministrul l-a chemat din nou şi i-a pus înainte un dosar al lui Costea, alcătuit de Siguranţa generală. I-a arătat că dacă nu s-a atins nimeni de Costea până acum, aceasta a fost numai graţie lui. Dar că acum nu mai poate tolera un ase-menea scandal. De altfel, chestiunea e de resortul justiţiei militare şi al ministerului de Interne. După cele ce s-au întâmplat la

grevele de cărbuni, ciocniri cu armata, salve, răniţi şi morţi într-o parte; după sângeroasele ciocniri studenţeşti pe de altă parte, guvernul e dator să ia măsuri severe… Concluzia a fost netedă: ori procurorul general renunţă la capul lui Iordan Hagi-Iordan, ori Costea va fi dus în douăzeci şi patru de ore la Jilava. Constantin Lipan, fireşte, a respins târgul, anunţând totodată că-i este indiferent ce se întâmplă unui individ pe care de mult nu-l mai consideră copilul său.

Astăzi ministrul a schimbat tactica şi ordinea de bătaie şi a reluat atacul pe alt front. A sunat pe Elena Lipan la telefon şi i-a vorbit. A trimis-o pe Elvira Elefterescu să-i arate în culori patetice tot ce-l ameninţă pe Costea. Amândoi au rugat-o să pună toată energia de soţie şi de mamă pe lângă Constantin Lipan ca să-şi salveze copilul. Sunt interese mari la mijloc. Dictate din loc înalt. Gică Elefterescu pretinde că el numai transmite dorinţa celor hotărâţi să-l cruţe pe Iordan Hagi-Iordan cu orice preţ. Dacă până diseară la nouă procurorul general nu înţelege să se supună acestor interese superioare de stat, atunci la noapte, cel mult mâine dimineaţă, Costea va fi dus între sentinele, cu lanţuri la mână.

Elvira Elefterescu n-a uitat să pomenească şi tot ce-a făcut bărbatul ei pentru dânşii şi ceea ce s-ar putea să mai facă pentru toţi: pentru Constantin Lipan, pentru Annie, pentru Nellu şi chiar pentru Sabina, când va termina facultatea. Şi-a exprimat îndestul de bine simţit decepţia că la atâtea dovezi de prietenie li s-a răspuns cu atâta ingratitudine.

Pe urmă Elvira Elefterescu a plecat. Telefonul şi-a încetat zbârnâitul. Acasă a rămas Elena Lipan să-şi frângă mâinile.

— Costea, mă asculţi? se apropie Sabina de încheiere. Trebuie să vii! Gândeşte la biata maman… Ea nu îndrăzneşte să spună ceva lui papa. Ştie că nici nu suferă să-i vorbească nimeni, niciodată, despre asemenea lucruri. Tot aşa, nici pe tine nu vrea să te împiedice de la nimic. Dar vrea să te vadă. Să ştie ce ai intenţia să faci… Haide, spune că vii! Costea, la ce te gândeşti? Unde te uiţi tu acum?

Costea, balansând picioarele pe marginea mesei, după ce sfârşise de privit tavanul, pereţii şi vârful ghetelor, căscă, deşi nu-i venea de fel să caşte.

Întrebă:

— Aceasta e tot?

— Ce mai vrei să fie, Costea? Cred că atât e destul…

— Ascultă, Sabina… La ce facultate te-ai înscris tu?

— La Litere… De ce întrebi? nu înţelese Sabina.

— Credeam că la Drept. Ca să continui dinastia ilustră de jurisconsulţi Lipan-Mereuţă, spre gloria dreptăţii, patronată de domnul Gică Elefterescu. Eu m-am lăsat de astea! Am renunţat…

— Cum? Ai părăsit facultatea? se sperie Sabina. Atâţia ani pierduţi…?

— Te asigur că nu-s pierduţi! Pierduţi erau dacă aş fi continuat… Ce mare ispravă să fac eu cu o diplomă de jurist? Să ajung un magistrat ca papa, victimă a intrigilor şi a târgurilor pe care vii să mi le propui tu? Sau ca pro-boscidianul nostru cumnat, Guta Mereuţă, alias Georges Mereutza? Să ajung o caiafă a baroului ca Gică Elefterescu, ministrul Justiţiei şi fariseul dreptăţii? Mai va, scumpă surioară! M-am supus acum patru ani la dorinţa familiei fiindcă nu aveam încotro… Şi-am mers stupid înainte, în virtutea inerţiei… Abia acum m-am luminat! Mă înscriu la Medicină. Cel puţin aşa am libertatea totală să pot fi de folos cuiva. Celor mulţi, care suferă şi mor cu zile şi fără lumânare în ţara asta oblăduită de feluriţii Gică Elefteresti.

— La Medicină? Atunci e bine, Costea! se împăcă Sabina cu gândul. Poate chiar foarte bine!… Să revin la ce-ţi spuneam…

— Revino, dar scurtează povestea! Pledezi şi lung, şi slab, şi inutil o cauză pierdută. Ai dreptate! Recunosc şi eu: e bine, chiar foarte bine că nu te-ai înscris la Facultatea de drept, să preiei tradiţia familiei Lipan-Mereuţă. Fiindcă nu avem încă femei magistraţi, ce-ţi rămânea să faci cu diploma?… Te apucai de avocatură, în loc să iei mătura de

coadă, şi, după cât de anemic şi fără efect constat că pledezi, aveai toate şansele să devii o celebritate somniferă a baroului…

— Costea, n-am venit la tine ca să mă supăr pe glumele tale răutăcioase. N-am urcat scările până aici pentru aceasta…

— Regret, Sabina. E tot ce-ţi pot servi! sări Costea de pe marginea mesei unde stătuse şi ducându-se lângă fereastră să privească jos strada şi nu numai strada.

Ci mai ales locul din faţa oglinzii de frizerie, unde ştia că se află întotdeauna, la ceasul acela, un om care îl aşteaptă.

Omul lipsea. Curios! Acum mai mult decât oricând era firesc să fie prezent. Acum, când în astă seară ori mâine dimineaţă avea să-i bată la uşă: „În numele legii, te declar arestat!”

Sabina se apropie de el. Îi puse braţul pe după gât şi îl întoarse spre ea.

— De ce nu vrei să mă asculţi, Costea? Fă aceasta pentru maman. Vezi, eu n-am trecut niciodată peste cu-vântul tău. Mi-ai spus să nu te caut niciodată. M-am supus… Poate simţeam nevoie să vin la tine. Eu numai cu tine mă înţelegeam. De multe ori mă sufoca şi pe mine viaţa aceasta uscată de acasă. Ne vedeam risipiţi în oraşul acesta toţi, parcă am trăi fiecare în altă planetă. Deoparte Annie, de alta tu; acasă eu şi Nellu, străin; papa şi maman, cum îi ştii, cu toată discuţia lor redusă la o sută de întrebări şi răspunsuri monosilabice. Îmi era dor atunci de tine. Nu-ţi închipui tu ce dor! Şi totuşi, nu veneam! Dar acum mi-am călcat cuvântul pentru biata maman. Fă aceasta pentru dânsa!… Tu nici nu vrei să mă asculţi, Costea… Unde te uiţi?

Costea de desfăcuse din braţul ei cuprins după gât şi privea absent, pe fereastră, în stradă, unde soarele se amesteca oblic cu bura de ploaie, într-un joc luminos şi plin de gingăşie al cerului.

— Unde te uiţi tu? repetă Sabina.

— Mă uit jos, cum vezi. La această Calea Victoriei, pe care probabil n-am s-o mai pot contempla multă vreme de la aceeaşi înălţime. Adun ultimele impresii…

— Ce vrei să spui, Costea?

— Nu vreau să spun nimic. Doar tu m-ai anunţat destul de clar că în astă seară sau mâine dimineaţă cel mai târziu voi fi înţărcat de acest spectacol. E întâia oară când am să regret Calea Victoriei. Priveşte şi tu, Sabina!… Îmi plăcea de aici să mă uit în fiecare zi. Este un om care m-a învăţat să văd cu ochii reci, lucizi. De aici văd viermii şi pe cei care strivesc viermii. Învăţ să-i urăsc şi pe unii, şi pe alţii. Pe viermi, fiindcă se lasă striviţi. Pe ceilalţi, fiindcă strivesc. Îi vezi…?

Sabina aruncă o distrată privire de-a lungul străzii, cum se vedea de sus, în irizaţia fină a picăturilor aurite de soare, cu lanţul vehiculelor şi cu furnicarea neagră a trotuarelor. Gândul ei nu-i era însă acolo, ca altădată, când o copilandră trepida de nerăbdare într-un vagon de tren, abia aşteptând să contemple mai repede freamătul mulţimii de pe Calea Victoriei.

Stărui, scuturându-l de umeri şi căutându-i în ochi:

— Te-ai decis, Costea? Nu e timp de pierdut.

— Ce să decid? N-am nimic de decis. Rămân aci şi aştept. Ceea ce poate să se mai întâmple e fără importanţă şi banal. Se întâmplă câtorva sute de oameni în ţara românească pe an. Şi câtorva zeci de mii, în toată lumea. Regret, doar, că timpul acela care-mi era preţios l-am pierdut. N-am făcut nimic. L-am pierdut vorbind şi trândăvind. Amânând… Nu bănuiam că am să devin atât de repede ostatic în mâna domnului Gică Elefterescu. Poate că, dacă ştiam, m-aş fi grăbit să fac altceva, orice, în aceşti ani, când m-am mărginit la vorbe şi iar vorbe, fugind laş de fapte. Acum nu-mi rămâne decât să aştept mesagerii domniei-sale.

Vorbind, Costea se întoarse la masă, trase sertarul şi începu să joace din nou revolverul în palmă. Aruncându-l,

prinzându-l, răsucindu-l, până metalul răcit se încălzi şi prinse viaţă.

Sabina îl privea cu inima golită de sânge. Nu-şi putea înăbuşi o ciudată pornire de admiraţie. Ce tare era, aşa, cu fruntea lui pătrată şi încruntată! Cu semnul urii scris deasupra sprâncenelor şi cu părul lui aspru, de sârmă! N-are să se dea în lături de la nimic. El trăieşte pentru alţii.

Mai încercă o dată, punând mâna pe oţelul plat:

— Încetează, te rog, Costea! Şi haidem!

— Ţi-am spus că nu mă mişc de aici. Rămân să-i aştept. Vreau să vadă că nu mă tem şi că nu fug. Iar dacă ţii să-mi faci o plăcere, Sabina, lasă-mă acum singur… Am hârtii de ars. Scrisori. Trebuie să mă pregătesc pentru o ispăşire pe care o merit după judecata mea, nu a lor, şi care nu se ştie cât va dura. Nu vreau să te găsească şi pe tine aci. Complici inutil situaţia domnului procuror general.

Spunând, desprinse pardesiul Sabinei din cuier şi o sili să îmbrace mânecile. O duse până la uşă.

— Lasă-mă să te sărut măcar, Costea.

— Despărţirea condamnatului de moarte? Traviata! râse Costea, dar întoarse capul, să nu i se vadă ochii.

Paşii Sabinei se mai auziră un timp coborând treaptă cu treaptă. Pe urmă se topiră în ceilalţi paşi.

În Calea Victoriei, Sabina nu ştiu încotro să apuce. Norii retraşi dezveliseră o jumătate de cer. Albastrul se boltea mai adânc. Pudra străvezie de picuri dura încă, pulverizată din senin şi scânteind diamantin în snopii de raze.

Văzduhul era înviorat de capricioasa scrimă dintre ploaie şi soare. Asfaltul ud se zbicea văzând cu ochii, în insule albe. Trecătorii îşi încetiniseră mersul, ca să se bucure mai îndelung de clipa aceasta rară, când şi cerul voios pare că şi-a luat încruntările în joacă.

— Unde alergi, păpuşico? spurcă puritatea clipei, cu zâmbet libidinos, un băieţandru fardat şi cu tăietura hainelor exagerată până la caricatură, rezemat de bara unei vitrine.

Sabina trecu mânioasă, fără să privească în urmă. Alerga într-adevăr. Atâta lumină, şi atât soare, şi divinul aer împrospătat îi strânseseră inima, gândind la Costea cel rămas în camera deşartă şi ostilă de sus să aştepte ceasul când o mână va bate implacabilă ca destinul în uşă. Fusese prea copilă. Costea n-o luase în serios. Ea nu ştiuse să-i clintească hotărârea. Era nevoie de altcineva, autoritar. Un prieten. Îşi amintise că acum patru ani, înainte de a pleca de acasă, Costea vorbea despre un asemenea prieten. Ion Ozun, redactor la Voinţa; tânărul acela cu pălărie mare şi cu părul pletos, care i-a smuls de pe linia ferată, din calea expresului, în noaptea când soseau în Bucureşti.

La el alergă.

Poate întâmplarea din noaptea aceea fusese un avertisment profetic. El, cu mâini puternice, îi trăsese din faţa primejdiei. Tot el va şti acum, cu un braţ tot atât de puternic, să-l ocrotească pe Costea. Să-i dea un sfat, să-l adăpostească undeva, să-l convingă ce zădarnică bravură e să aştepţi cu mâinile încrucişate o ameninţare care s-a anunţat. Poate încă de-o mai gravă şi urgentă importanţă, să-l împiedice de la cine ştie ce nebunie. De ce revenea Costea mereu la revolverul oribil? „Eu lovesc întotdeauna aici!” Părea hipnotizat de arma ucigaşă.

Sabina mai înteţi paşii.

Urzea cu imaginaţia scene sângeroase, după chipul şi asemănarea peripeţiilor de film, cu lugubre tainiţe de conspiratori şi cu mai lugubri spioni, dând târcoale în noapte, cu mâinile încleştate pe revolver. Uşa de sus, zăvorâtă… O somaţie, două, a treia: un umăr aruncând scândura în ţăndări! Costea rezemat de masă, cum l-au găsit, descărcând calm gloanţele până la ultimul…

Urcă într-un suflet scările redacţiei, printre afişele roşii, unde un pumn gigant zdrobea infime gângănii omeneşti:Voinţa! „Citiţi Voinţa! Voinţa exprimă dârz voinţa tinerii generaţii!”

În patru ani, Voinţa îşi afirmase cu succes, mai mult decât voinţa dârză a unei generaţii, îndeosebi dreptul său nu mai puţin dârz la viaţă. Din gazeta sărăcuţă dar bătăioasă, ospitalizată în cele trei camere dosnice ale Universului, în schimbul unor servicii achitate cu prisosinţă, astăzi devenise un abil şi mare cotidian, temut şi linguşit de oamenii tuturor partidelor, cu local propriu, cu o armată de reporteri şi cu anticameră întotdeauna ticsită de toţi necăjiţii pământului. Astfel se împlinise enigmaticul oracol al lui Mirel Alcaz, când afirmase că independenţa e un ce foarte preţios, care se vinde foarte scump.

În această spaţioasă, impunătoare şi totuşi prea strâmtă sală de aşteptare pentru alaiul de solicitanţi fu invitată şi Sabina:

— Domnul Ion Ozun e în conferinţă cu domnul director. Pe cine să anunţ?

Sabina îşi înscrise numele pe foaia de hârtie şi începu să aştepte, alături de inventatorul nenorocos, chel, cu frun-tea bombată şi cu barbă de gnom. Inventatorul se strânse politicos în capătul banchetei. El aştepta resignat în această anticameră a speranţelor, cum aştepta în fiecare zi de ani şi de ani, oriunde credea că va descoperi în sfârşit cineva să-l asculte. În chelia sferică şi lucie radiau fire de păr diafane ca un nimb de argint în bătaia soarelui revărsat pe fereastră. Se simţea în elementul său, în toate sălile cu oameni pe scaun, gemând, consultând ceasurile, oftând, citind de două şi de trei ori aceeaşi pagină de ziar şi tresărind de câte ori se deschidea uşa. Poate uitase ce mai căuta şi ce mai spera. El pornea în fiecare dimineaţă de acasă şi se întorcea în fiecare seară la planurile, devizele şi laboratorul lui, după ce colindase toate anticamerele din Bucureşti. Şi poate ultima descope-rire şi cea mai de preţ era aceea pe care o purta filosofic cu el din anticameră în anticameră, ignorând-o: Elixirul răbdării.

— Poftiţi, domnişoară! Domnul Ozun vă aşteaptă.

Sabina păşi după uşier.

Inventatorul cu nimb subţire de argint nu se miră şi nu fu indignat că alţii, veniţi mai târziu, îi trec înainte. L-ar fi surprins desigur o abatere de la această imuabilă rânduială.

Prin săli reporterii şi redactorii ucenici plescăiră din limbă, admirativ:

— Teribil braconier, Ozunul nostru! Numai lui îi pică toate nevăstuicile extra! Vin singure la laţ…!

— Luaţi loc, domnişoară. Vă stau la dispoziţie.

Ion Ozun aşează un scaun în faţa biroului. Avea un birou cum visase: cu telefon şi cu numeroase butoane de sonerii.

— Daţi-mi voie să vă prezint mai întâi pe directorul nostru… Domnul Mirel Alcaz.

Mirel Alcaz rămăsese înadins ca să afle ce poate voi de la dânşii fiica procurorului general.

Cunoştea conflictul dintre el şi ministru pe chestia Petrolul-Iordan Hagi-Iordan.

Gică Elefterescu îl rugase chiar să pregătească atmosfera pentru o apropiată închidere a dosarului. Şi dăduse să înţeleagă că nu i-ar displace de fel oarecare aluzii mai apăsate la excesul de zel al unor magistraţi atinşi de delir persecutoriu şi primejduind cu şicanele lor reputaţia oamenilor de muncă şi de energie, care salvează prosperitatea întreprinderilor financiare şi industriale într-o vreme când creditul ţării e atât de zdruncinat. Iordan Hagi-Iordan îşi asigurase la rândul lui bunăvoinţa Voinţei prin omul cu faţa măslinie, confident nedespărţit în timpul din urmă şi mijlocitor care condusese cu machiavelică feroci-tate condiţiile împăcării cu Gică Elefterescu.

Procurorul general n-avea astfel de ce se bucura la Voinţa de o presă prea blajină.

Sabina privi drept în ochii lui Ion Ozun. Aşa cum privea ea întotdeauna. Nu-l recunoştea pe tânărul acesta cu haină croită după ultimul jurnal şi cu părul lins, pomădat, domesticit din romantica dezordine a pletelor de odinioară.

Presimţi că altfel ar fi vorbit „celuilalt”, mai hirsut şi mai direct, mai simplu, în portul lui boem.

Dar „celălalt” nu mai exista!

— Domnule Ozun, ştiu că sunteţi prieten cu fratele meu, Costea! De el e vorba…

Sabina se opri şi ridică genele lungi spre Mirel Alcaz.

Directorul Voinţei înţelese şi îşi luă ziua bună:

— La revedere, domnişoară! Şi ţin, înainte de a pleca, să vă asigur că ziarul nostru vă stă la dispoziţie oricând şi oricum pentru fiica domnului procuror general şi pentru sora frumoasei doamne Annie Mereutza… Dragă Ozun, când termini treci pe la mine!… Se întoarse un pas din prag, să adaoge confidenţial: Domnişoară, simt datoria să vă previn. Nu-i ascultaţi madrigalele!… Acest Ozun e cel mai teribil braconier al redacţiei noastre! Dă zbranca, vânând pe teritorii străine şi în special prin vânatul interzis. Pentru el nu există lege, teamă de Dumnezeu, măsură…!

Ion Ozun râse încântat de sine şi de această pizmuită reputaţie, puse o ţigară între buze, oferi alta Sabinei şi fu surprins că e refuzat.

Sună.

Avea chibrituri, dar nu putea rezista plăcerii să se afle servit, să sune, să distribuie ordine, să flecărească la telefon, să concentreze în jurul lui toată atenţia celor mai puţin privilegiaţi de ursitoare!

— Foc, Niculae! Am cerut foc… Lasă chibriturile aici… Şi pentru oricine mă caută, sunt plecat. S-aştepte!

Neculai servi foc. Lăsă cutia cu chibrituri şi se duse să împărtăşească uşierilor celorlalţi că domnul redactor Ion Ozun iar a pus mâna pe o bombonică de fată. Degeaba mai cerea foc, că i se aprinseseră călcâiele şi fără chibrit, la clipeală!

Era acelaşi Neculai care într-o dimineaţă cruntă de foame îi adusese lui Ion Ozun, pe o tavă, paharul de apă rece, după ce aşteptase alături de inventatorul ne-norocos, cu

barba de gnom şi fruntea nimbată. Neculai se strămutase de la celălalt ziar după Mirel Alcaz.

Atunci Ion Ozun îşi jurase să-l copleşească de bacşişuri princiare, fiindcă n-avusese de unde să-i arunce o singură monedă de doi lei. Acum îl copleşea cu amenzi de câte zece ori pe-atâta. Neculai nu se mâhnea. Îl admira.

— E vorba de frate-meu, Costea! reluă Sabina. Fiindcă ştiu că sunteţi prieteni buni…

— Eram, pot spune, domnişoară. Eram!… De un timp încoace mă evită. Îi par desigur un prea infam burghez.

— În acest caz… vru să renunţe Sabina.

— Aceasta nu însemnează nimic, domnişoară. Eu îi păstrez aceeaşi prietenie… Sunt câteva luni de când nu ne-am văzut. Aş fi încântat să găsesc un pretext şi să ne apropiem din nou… Mai ales când aceasta s-ar face prin mijlocirea unei domnişoare atât de nostimă şi irezistibilă ca mata…

Sabina roşi de indignare. Pentru ce venea ea! Şi ce-i spuneau oamenii aceştia!

Înciudat pe cele ce spusese era şi Ion Ozun. Cum de nu găsise alt compliment mai puţin uzat decât ieftinul „nostimă domnişoară”?

— Vă rog, continuaţi, domnişoară…

Prin fumul ţigării, Ion Ozun admira frumuseţea mlădie şi fragedă a Sabinei, minunându-se prin ce extravaganţă a naturii a apărut într-o familie cu oameni zidiţi din aluat vârtos, ca fostu-i prieten Costea Lipan, sau uscaţi şi mecanizaţi, ca maniacul Constantin Lipan, sau cu înfumurarea patriciană de contrabandă, ca doamna Annie Mereutza.

Sabina povestea. Ion Ozun privea.

Când sfârşi, hotărârea lui era luată. Va merge la Costea. Dar nu pentru el, fiindcă de mult nu-l mai interesau toate rătăcirile lui de copil bătrân. Ci pentru această domnişoară cu genele lungi şi frizate, cu negrul ochilor atât de adânc şi cu însufleţirea glasului într-adevăr atât de irezistibil convingătoare.

— Numai dumneata, domnule Ozun, poţi să-l împiedici de la cine ştie ce nebunie. Mă tem pentru dânsul. Mi-e penibil să mărturisesc aceasta unui om pe oare abia l-am cunoscut…

— Dar, dragă domnişoară, prietenia dintre Costea şi mine îmi dă dreptul să nu mă consider un necunoscut pentru mata! spuse Ion Ozun cu emafază. Că v-aţi gândit la mine, aceasta îmi pare o…

— Cu adevărat! Poate am avut o fericită inspiraţie. Aş fi regretat toată viaţa dacă nu aş fi încercat şi acest ultim mijloc… se ridică Sabina, întinzându-i mâna.

Ion Ozun duse la buze degetele lungi şi subţiri.

— Termin în câteva minute cu directorul nostru, domnişoară, şi într-un sfert de oră voi fi la Costea…

— Şi încă mai cer ceva, domnule Ozun! Eu plec direct acasă şi stau sentinelă la telefon. Aştept să-mi comunici dumneata în ce măsură ai izbutit să-l convingi.

— Domnişoară, dorinţele matale sunt ordine! se înclină Ion Ozun cu o curtoazie larg gesticulată, care l-ar fi lăsat cu gura căscată şi cu ochii boldiţi pe Bică Tomescu, primul său mentor şi iniţiator când a descins el din tren în acest Bucureşti.

Deschizându-i uşa, o conduse până la scări.

Sabina descoperi afară că lumina clementă a soarelui e mai suportabilă şi că voioşia trecătorilor e mai puţin respingătoare.

— Ce voia bibilica? întrebă Mirel Alcaz când Ozun intră în biroul directorial.

Lui Ion Ozun niciodată directorul Voinţei nu i s-a părut o mai desăvârşită canalie.

— Nimic interesant! răspunse cu nepăsare. Un mic serviciu pentru un frate al ei, cu care am fost prieten… Costea Lipan, dacă-ţi aminteşti, cel care vorbea astăiarnă la întrunirile risipite de poliţie.

— A propos de acest Costea Lipan… Chestia Iordan Hagi-Iordan se complică. Se pare că amicul s-a impacientat şi că

pune condiţii feroce lui Gică. Bietul Elefterescu m-a chemat la telefon extrem de alarmat. Mi-a spus, atât cât se pot spune lucrurile acestea la telefon, că Hagi-Iordan i-a fixat termen până mâine la douăsprezece. Altfel, dă drumul la scrisorile lui autografe… După cât cunosc eu cuprinsul acestor scrisori, ar fi destul una singură ca să-l scoată definitiv din circulaţie pe Gică. Mă mir cum a lucrat atât de imprudent, chiar dacă e o poveste veche de acum şapte ani… Elefterescu a înnebunit! Constantin Lipan e nebun complet! Am spus eu că ăsta are să-i frângă gâtul lui Gică!… Lui îi trebuia un om mai suplu… O mănuşă s-o întorci pe dos şi pe faţă; să se dea după mână… Acum ar fi bucuros să scape de el, dar vrea să-l forţeze să-şi dea demisia, fără ca publicul să facă apropiere între această demisie şi scandalul Hagi-Iordan… În consecinţă, ne roagă să-i dăm o mână de ajutor. Să-l somăm pe el, ca ministru de justiţie, într-un articol cât mai violent, să ne răspundă cum tolerează un procuror general de speţa catârului de Lipan, al cărui copil e unul din cei mai primejdioşi agitatori şi rebeli. Probabil e vorba de acest Costea al dumitale.

— Dar nu-l văd agitator primejdios de loc! exclamă Ion Ozun. Îl cunosc bine. E un băiat foarte de treabă, cu o scrânteală revoluţionară la cap… Aceasta are să treacă o dată cu tinereţea.

— Îl priveşte personal dacă are să-i treacă ori nu! strânse din umeri Mirel Alcaz. Principalul e că trebuie să-l servim neapărat pe Gică. Îi suntem obligaţi până peste cap. Toţi de-aici, şi tu nu mai puţin. Plăcut ţi-ar fi să-şi amintească de articolul cu hoţul de pâine şi cu demagogul său apărător, care şi-a făcut carieră cu asta?… De altfel, obligaţi am rămas şi faţă de marele pirat, Iordan Hagi-Iordan… M-am gândit la tine. Un simplu articolaş. Un aldin. Patruzeci de rânduri. Uite chiar titlul: Lipan şi Lipan. De o parte Lipan, procurorul; de alta Lipan, agitatorul. Colo, gardianul neînduplecat al ordinii şi al legii, dincolo, duşmanul tot atât

de neînduplecat al ordinii şi al legii. Simetrie, paralelă, totul pe tavă, gata servit...!

— Dragă directore, aceasta n-o pot face...

— Pentru bibilica de adineaori? râse printre dinţi Alcaz.

Ion Ozun îşi înghiţi răspunsul care-i venise prompt pe buze. Numai târziu, după ce-l alungă, răspunse cu alte cuvinte, mai calm:

— Nu pentru domnişoara Lipan... Pentru fostul meu prieten, Costea Lipan... Ştiu că nu e agitator şi că nu e primejdios...

— Prea multe ştii! ricană directorul Voinţei.

— Da, ştiu prea multe... Şi chiar am să te rog, directore, să-mi faci şi mie o singură dată o concesie. N-am cerut Voinţei nimic. Ţii minte? Chiar de la început, când m-a pus dracul să scriu articolul ăla împotriva lui Gică Elefterescu, ţi-am ascultat sfatul şi nu l-am publicat în Voinţa, ca să nu-ţi produc complicaţii... Am alergat cu el în dinţi, să-l plasez aiurea... Aşa că înţeleg ce se poate cere Voinţei şi ce nu! Trăiesc cu picioarele pe pământ... Dar nu pot admite să-l atacăm pe procurorul general nici pe chestia aceasta stupidă şi nici pe oricare alta. Eşti şi dumneata tot atât de convins ca şi mine că e un om onest şi scrupulos până la manie.

— Ce e aia onest? Maniac, da!

— Bine, maniac. Dar un maniac al onestităţii. Nu se prea găsesc asemenea maniaci pe toate drumurile! Facem o crimă... Nu e omeneşte şi nu e în interesul gazetei...

— Ta-ta-ta!... Ai început să mă înveţi pe mine ce e şi ce nu e în interesul gazetei?... Ozun dragă, ţi-a răsucit bibilica aia capul în doi timpi şi trei mişcări. Nu te-am crezut aşa de slab de înger. Am înţeles şi eu măcar atâta...

— N-ai înţeles nimic, directore...

— Ascultă, Ozun! îşi pierdu răbdarea Mirel Alcaz. Nu vrei să scrii articolul? Haide, admit! Nu te constrâng... Dar te rog să nu-mi dai mie lecţii. Aici eu sunt stăpân şi eu dau directive! Au început să mă plictisească ifosele de moralişti,

de cugetători şi de independenţi. Dacă-ţi place!… Dacă nu!… (Arătă cu mâna spre uşă.) Necesari sunt toţi, indispensabil nu e nimeni.

Ion Ozun avu o clipă fulgerarea amintirii, când un alt individ, la alt birou de director, aproape cu aceleaşi cuvinte şi cu acelaşi gest, arăta uşa reporterului politic Mirel Alcaz. Atunci el, într-o dimineaţă de foame după alte dimineţi de foame şi de ger, în camera alăturată, de unde fără voie ascultase, îşi spunea că n-ar fi răbdat să tacă aşa cum a tăcut Mirel Alcaz nici pentru toate dimineţile de foame până la sfârşitul vieţii. Rolurile se schimbaseră. Mirel Alcaz se afla într-un jâlţ de director – iar el, Ion Ozun, tăcea.

Tăcea, cum tăcuse celălalt.

Directorul Voinţei bătu cu o mişcare impacientată cartonul ţigării în tabachera lată de argint, gata să rostească încă o dată: „Am terminat!”

N-a avut însă când să repete cuvintele, căci atunci uşa se trânti de perete şi zvâcni în mijlocul cabinetului di-rectorial Dima, reporterul fără pereche, care, ca Balsamo, e în aceeaşi secundă în douăsprezece locuri prezent.

— Aţi auzit? Şefule, dă ordin să oprească ediţia de provincie! Cum? Nu ştiţi?… Primul-ministru a fost asasinat! Hârtie! Sună tipografia…

— Nu!… Ce-s basmele acestea? refuză să creadă, sărind de pe scaun, Mirel Alcaz. Am vorbit cu el la Cameră acum o jumătate…

— Şefule, de la Cameră vin. Acolo s-a întâmplat… Sub ochii noştri… Daţi-mi hârtie… Fă-mi loc… Mişcaţi-vă, fraţilor, că pierdem ediţia…

— Dar e imposibil, Dima…

Reporterul, scurt, gras, asudat şi gâfâind încă, se aşează la birou, înşfăcând blocul de hârtie.

— Eu scriu faptele… Tu, Ozun, toarnă-i câteva rânduri despre lipsa măsurilor de pază… Primul-ministru plăteşte, fiindcă guvernul a fost prea tolerant cu agitatorii. Şefule, tu scrie necrologul… Mort la datorie et eţetera, et eţetera…

— Tot nu înţeleg… Cum s-a întâmplat, mon cher ami? nu voia încă să admită Mirel Alcaz…

— Nu e timp de poveşti, şefule!… Ne iau ceilalţi cu ediţia specială înainte! scria Dima, zvârlind foile cu ieroglife zgâriate cu creionul… În câteva vorbe, aceasta e… După ce-a răspuns la interpelarea lui Ioaniţeanu, primul-ministru pleca la Senat!… Pe scări i-a ieşit un individ înainte… Pac-pac! două gloanţe în tâmplă… Primul-ministru n-a zis nici au, nici vai, nici pis; s-a lungit jos, şi veşnica pomenire!… Individul a dispărut… Ceea ce e nostim e că asasinul venise cu Turel Lampagiu, inspectorul de poliţie. De-o lună se învârtea tot printre oamenii poliţiei. Se dăduse drept agent secret străin. Îi dusese cu zăhărelul pe toţi… Gugumanii!… E, după cât se pare, un anarhist celebru şi nu e la primul atentat… Dă ordin la secretariat să pună un clişeu mare… Îl avem pe cel de la banchetul de-acum două luni, la aniversarea lui de naştere! E bun şi pentru necrolog… Sold general din cauză de deces!

În câteva minute, redacţia Voinţei fu un infern de sonerii zbârnâite, de uşi trântite, de ordine strigate şi contramandate, de oameni gonind şi întorcându-se de la tipografie.

Peniţele scârţâiau.

Foile nepaginate zburau pe măsură ce erau scrise, în subsolul unde rotativa înţepenise, aşteptând să zvârle într-o jumătate de oră ediţia specială cu litere ude, de-un lat de palmă.

— În ce an era născut?… La 64 sau la 65?

— Parcă-şi luase doctoratul la Paris.

— De cinci sau de şase ori a fost prim-ministru? Ia vezi, bre, colecţia…!

— Echipa! Dă ordin să fie gata echipa de vânzători!

În toate pâlniile telefoanelor, glasurile zbierau răguşit. După stupoarea din primul moment, senzaţia evenimentului cutreieră toate încăperile.

— A adus o fotografie!… Costin a adus o fotografie de la faţa locului… Avea din întâmplare aparatul la el.

— Fuga la zincografie! Clişeu lat, pe trei coloane…

— Alo! Alo! Lasă-mă, domnişoară. Aci Voinţa.

Vo-in-ţa! Dă-mi Siguranţa generală! Daţi-mi Internele! Alo! Camera…!

Mirel Alcaz încheiase necrologul şi adăogă câteva rânduri bine aduse din condei despre succesorul defunctului, care nu putea fi altul decât Gică Elefterescu… Aşa îl cerea ţara, aşa îl voia partidul! Gândi că acţiunile lui Iordan Hagi-Iordan au crescut vertiginos, ca şi ale lui Gică. O singură scrisoare publicată mâine, în autograf, ar decide pentru totdeauna soarta lui Gică Elefterescu. Îl vedea pe Iordan Hagi-Iordan frecându-şi mâinile.

Îşi frecă şi el mâinile.

Din asemenea complicaţii turburi un om îndemânatic poate obţine orice dacă e îndestul de independent să joace pe amândouă tablourile.

Sună telefonista.

— Domnişoară, dă-mi casa Iordan Hagi-Iordan! Pe el personal. Dacă nu e acasă, dă-mi biroul Hagi-Iordan, sau „Petrolul”.

Aşteptând, deschise uşa de alături, să vadă ce face Ion Ozun.

La birou, Ion Ozun scria de zor un scurt şi fulgurant articol, veştejind lipsa de energie a guvernului, care n-a ştiut să stârpească din timp plaga agitatorilor şi acum plăteşte. Uitase cele făgăduite Sabinei Lipan. Uitase existenţa lui Costea Lipan. Muşcând din cartonul ţigării, se opri să rotunjească în gând o frază de încheiere destul de patetică. Surâse încântat când o găsi.

Mirel Alcaz se plecă şi citi peste umăr:

— Ei bravo! Aşa mai vii de-acasă, puiule!

— Vă cheamă la telefon casa Iordan Hagi-Iordan! anunţă un uşier.

În cabinetul înalt, rece şi luminos, procurorul general Constantin Lipan nu semăna niciodată cu omul cenuşiu şi timid care se strecura miop, confundându-se cu mulţimea fără nume a străzii.

Aici, un simţământ aspru şi drept al datoriei îi îndrepta umerii şi îi învârtoşa glasul. Pentru aceasta trăia. Aceasta îi vibra ca o strună întinsă toată fiinţa.

Iar când intra şi ieşea de-a lungul culoarelor hâde, cu haotica larmă care transformă acest palat al dreptăţii într-un birt vulgar de gară, într-o cafenea de bursă şi într-o hală de precupeţi la taraba justiţiei, apariţia lui amuţea deodată toate glasurile. Toţi se fereau la o parte respectuos. Puzderia de martori, de împricinaţi gălăgioşi, de avocaţi târând după dânşii ghiozdane uzate, toată mulţimea cu miros de sudoare şi cu masca de pe figuri sfâşiată să arate goale aviditatea, teama, vicleşugul şi minciuna – toată această mizerabilă puzderie deschidea potecă despicată să-i facă loc.

Chiar şi în viesparul înveninat al „Urlătoarei”, de unde porneau slobozite poreclele infame şi tocmelile cinice să cutreiere bâzâind din sală în sală şi din etaj în etaj, chiar acolo numele lui era rostit fără rânjet. Nimeni nu-i descoperise o articulaţie şubredă în armura-i intact lipită de trupul lui slăbănog dar călit de-un jar lăuntric îndată ce păşea pragul intrării.

Constantin Lipan întrupa mistica justiţiei şi toată haita scepticilor, care la început îl asemuiseră cu un grotesc Don Quijote luptându-se cu morile dreptăţii pentru o Dulcinee legată la ochi; sfârşise prin a recunoaşte că ministerul a avut o mână mai ferice decât merita.

În cabinetul înalt, rece şi luminos, procurorul general Constantin Lipan veghea după parapetul dosarelor, cu spatele rezemat de spătarul scaunului înalt şi drept. Numai de câteva zile umerii coborau însă treptat şi ochii se stingeau sub sticla ochelarilor, arătându-l aşa cum îl cunoştea lumea dinafară de Palului Justiţiei, când se

strecura neobservat, anonim şi ghiontit printre trecători. De câteva zile, trupul trudit se scorojea, încât părea că numai haina îl susţine în cutele metalizate. Mâna osoasă întârzia pe foile dosarelor. Creionul roşu îi luneca dintre degete.

Îşi aducea aminte tresărind. Corpul revenea la loc, cu umerii rectificaţi, ca o armă care s-a încărcat din nou, automat.

Aşa l-a găsit acum două ore soneria telefonului, când Gică Elefterescu i-a vorbit ceva şi el a răspuns: „Nu!” Aşa l-a găsit şi acum a doua chemare a ministrului.

Cu pâlnia la ureche, Constantin Lipan nu putea şti ce culoare cadaverică i-a golit obrazul de ultima picătură a sângelui pe măsură ce asculta.

Răspunse totuşi şi de astă dată, răspicat: „Nu!”

Aşează cu meticulozitatea lui de miop pâlnia pe suportul de nichel. Dar mâna îi tremura. Îşi strânse cu o mare sfâr-şeală între oasele degetelor tâmplele în care s-au înfipt dureros doi dinţi de cleşte. Primul-ministru asasinat, şi omul acela nu gândeşte decât la târgul lui…!

Îşi trosni încheieturile degetelor. Se ridică şi reveni la loc. În câteva clipe, vestea uciderii va cuprinde instantaneu tot oraşul. Iar cea dintâi represiune va fi urgia împotriva tuturor suspecţilor. A tuturor – şi a lui Costea!

Se ridică iarăşi. Nu mai orândui hârtiile cu minuţioasă grijă de maniac. Nu mai închise sertarele. Îşi luă pălăria din cuier şi ieşi, grăbindu-se atât de neînfirea lui, încât uşierul rămase privindu-l din urmă, cu mâna la gură şi cu ochii holbaţi.

Colcăitul sălilor era acelaşi dintotdeauna. Încă n-a ajuns ştirea. În cinci minute, toată mulţimea aceasta se va îmbulzi spre ieşiri, împinsă de bestiala curiozitate să afle, să strige, să alerge!… Constantin Lipan nu răspundea la saluturi. Nu le vedea.

Răsuflă uşurat câpd căzu pe pernele taximetrului.

— Mai repede! Am spus, Calea Victoriei!

— Acilea e numărul?

— Aici.

Constantin Lipan plăti. Verifică mai bine numărul după însemnarea de pe-o hârtioară.

Urcă scările cum nu făcuse niciodată, nici în tinereţea lui cumpănită. Câte două şi trei trepte. Se opri în faţa uşii, să-şi astâmpere bătăile inimii pretimpuriu bătrână şi slabă. E uşa aceasta? E alta?

— Intră!

A fost glasul lui Costea.

Era glasul lui Costea, şi pornirea lui Constantin Lipan a fost să străbată distanţa până la dânsul, să-i prindă fruntea strâns la pieptul lui uscat, cu un gest fierbinte de ocrotire.

— Bună ziua, Costea!

Atât spuse. Şi cu atât se opri în prag.

— Bună ziua, papa!

Costea se ridică fără grabă de pe scaunul din faţa sobei de fier, unde se află un morman de hârtii arse; iar glasul i-a sunat cu îndepărtare.

Nu-şi întinseră mâinile. Costea nu-l pofti să şadă. Constantin Lipan alese marginea patului de fier şi se aşeză, cu pălăria pe genunchi. Nu-şi închipuise vreodată că are să se simtă atât de stingherit şi străin, în faţa copilului său. Costea văzu că a mai slăbit şi că din gulerul larg gâtul i se deşiră mai lung. Constantin Lipan constată că ochii lui Costea sunt mai adânc scobiţi sub fruntea aspră şi încăpăţânată, cu cele două brazde dintre sprâncene.

Vorbi.

De la început, cu sentimentul că se izbeşte într-o rezistenţă stâncoasă, pe care nimic n-are s-o poată sfărâma.

Costea ridică privirea surprinsă numai la episodul atentatului. Aşadar, acela s-a ţinut de cuvânt! Îi recunosc mâna.

Două gloanţe în tâmplă. „Eu lovesc întotdeauna aici!” S-a ţinut de cuvânt, iar el, în vremea aceasta, stătea la adăpost, aşteptând o arestare pe care o dramatiza anticipat, cu o

fanfaronadă de cabotin al revoluţiei. Chiar dacă nu admitea aceasta şi chiar dacă îşi dădea seamă că aceasta tot nu rezolvă nimic, ba dimpotrivă va dezlănţui alte urgii, nu-şi putea opri o absurdă admiraţie. Cel puţin acela îndrăznise ceva! Săvârşise ceva! Se ţinuse de cuvânt!

— Asasinul a dispărut, continuă Constantin Lipan. Dar sperăm, pentru scurtă durată… Nu poate să scape…

— Pe acela nu-l prinde niciodată nimeni! rosti Costea.

— De unde ştii?… Sunt copilării!… Asemenea oameni sfârşesc întotdeauna unde trebuie să sfârşească şi cum trebuie să sfârşească.

— El nu! Ştiu că nu va sfârşi aşa, fiindcă îl cunosc.

Constantin Lipan înclină fruntea, biruit de o ameninţare mai grea decât o aştepta el când a urcat până aici. Dacă l-a cunoscut într-adevăr, cercetările vor ajunge din fir în fir până la Costea. Copilul acesta va fi strivit ca o gâză sub talpa unui om cum e cel care i-a vorbit adineaori la telefon.

Se hotărî:

— Costea!… Să uităm tot ce-a fost…

— Eu nu am nimic de uitat.

—.te iert, pentru…

— Nu am nevoie de nici o iertare, pentru nimic.

— Înţelege, Costea, că sunt la mijloc ani din viaţa ta. Poate toată viaţa ta…

— Sunt major. Dispun de viaţa mea…

— Costea, este un mijloc… Lasă camera aceasta şi vino acasă. La mine nu are să te caute nimeni. N-au să cuteze… Pe urmă, îţi găsesc o posibilitate să pleci… Până se uită…

— Papa, când eram copil m-ai învăţat să am curajul faptelor mele. Să răspund pentru faptele mele.

Constantin Lipan coborî mai jos fruntea.

După o tăcere în care străbătu de jos, din stradă, răcnetul vânzătorilor de ziare anunţând ediţia specială, mai încercă:

— Cel puţin vei spune că n-ai cunoscut omul acela… Asasinul acela… Sau vei spune că n-ai ştiut cine era şi ce

avea de gând să facă… Poţi spune că te-a indus în eroare. Că l-ai crezut un om inofensiv, cum l-a crezut toată lumea…

Costea vorbi apăsat, privindu-l în ochi:

— Papa, când eram copil, tot dumneata m-ai învăţat să nu mint niciodată. Şi n-am minţit. E greu să învăţ aceasta acum… Şi s-o învăţ de la dumneata…

Constantin Lipan nu putu suporta privirea copilului.

— Aceasta e ultima ta hotărâre? întrebă cu ochii în pământ.

— Papa, nu există nici ultimă, nici primă hotărâre. E una singură! Aceea care se potriveşte cu tot ce m-ai învăţat când eram copil.

Se ridicară amândoi în acelaşi timp. Constantin Lipan îşi spuse că poate ar fi plecat cu o uşurare dacă discuţia sfârşea altfel; dar cu o urâtă uşurare. Nu-şi putu înăbuşi, ascuns, într-o firidă tăinuită şi neştiută a sufletului, mulţumirea, aproape recunoştinţa, că într-acest ceas Costea a vorbit într-acest chip.

— Cu bine, Costea!

— La revedere, tată!

De astă dată şi-au strâns mâinile. Poate Costea şi-ar fi apropiat fruntea de buzele lui Constantin Lipan; poate Constantin Lipan şi-ar fi apropiat buzele uscate de fruntea lui Costea.

Dar îi ţintui orgoliul, sau altceva mai puţin deşert, pe amândoi.

Coborând scările, Constantin Lipan zări firma biroului de publicitate.

Intră şi întrebă unde e telefonul.

— Sunt procurorul general! Doresc, vreau să comunic ceva urgent ministrului de justiţie…

— Înţelegem, domnule procuror general! spuse un tânăr roşcat cu ochelari, care citea lacom ediţia specială. Poftiţi p-aci!… Înţelegem, cu oribilul acesta asasinat…

Se trase respectuos şi discret la o parte.

— Alo! chemă Constantin Lipan în gura neagră de ebonită. Alo, domnul ministru al Justiţiei?… Da, da! Procurorul general Lipan… Chiar pentru aceasta chemam… Am meditat şi am ajuns la concluzia că aveţi dreptate… Fireşte, domnule ministru!… Exact, domnule ministru, cum mi-ai cerut dumneata. Facă-se voia dumitale, domnule ministru!

Pe scări, de la etajul biroului de publicitate, coborî în Calea Victoriei un om încă mai adus de spate decât cel care se pregătise să urce, cu privirea încă mai împâclită şi parcă acum vinovată, miloagă, ocolind să înfrunte alte priviri. Un om gârbovit, cu mersul lui şovăielnic, în straiele lui de cioclu, care de îndată pieri contopit în fluviul celorlalţi oameni, câţi alergau zorind, ghiontindu-se, îmbrâncindu-se, încruci-şându-se, călcându-se, vociferând, smulgând lacom ziarele din ghearele vânzătorilor să afle mai repede alte şi alte senzaţionale amănunte, despre oribilul asasinat. Ce măsuri a luat poliţia? Ce face guvernul? Ce va urma mâine? Cine va fi noul preşedinte de consiliu?

Faţada de la casa domnului ministru de justiţie Elefterescu, preapopularul Gică, băiat bun, omul zilei şi al evenimentelor mai mult decât oricând, nu dădea direct în stradă.

Până la stradă se întindea o vastă peluză de gazon cu bordură de flori şi arbuşti mahonii şi trandafiri pitici. Peluza era despărţită spre latura dinafară, spre trecătorii de pe trotuar, de un grilaj de fier şi aramă, cu zăbrelele ascuţite în chip de lance. Înlăuntru, spre zidurile clădirii şi peronul intrării cu scările late de marmoră, marchiză de sticlă şi lampadare, era despărţită de-o alee în arc de cerc, pavată cu dale simetrice de granit roşcat şi cu fire de iarbă, de trifoi mărunt şi de portulace mijind printre intervalele lespezilor.

Superbă intrare, superbă faţadă! Vrednică de asemenea clădire, care rivaliza cu locuinţa faimosului petrolist Iordan Hagi-Iordan de la Şosea şi care, de altminteri, îi slujise de model.

Numai că aceea era copie; pe când aceasta – originalul autentic, creaţia marelui arhitect Mincu.

Fostă casă de boier cu numeroase latifundii pe vremuri şi fumuri occidentale, de mult scăpătat şi odihnit întru Domnul. Singurul vestigiu al avuţiilor părăduite în tinereţe şi în prima parte a vieţii fusese numai această construcţie cu parc în dosul casei, cu peluză şi scări monumentale în faţă, cu mobilier de epocă şi covoare persane, pe care nu l-a răbdat inima să le abandoneze pe mâini străine. Nici măcar să le împovăreze cu ipoteci. Era ceva tabu; mândria lui şi o fală arhitectonică a capitalei. Moştenitorii, tot aşa de scăpătaţi ca şi dânsul, dar mai puţin sclavi ai prejudecăţilor sentimentale, se grăbiseră să le lichideze la trei luni după înmormân-tarea defunctului bunic, unchi, văr, frate, cumnat.

N-aveau timp şi fonduri de rezistenţă să se judece şi să-şi dispute unul altuia prioritatea drepturilor. Mai ales că se vorbise despre un testament prin care răposatul făcea casa danie pentru un muzeu, lăsându-i cu buzele umflate. Despre testament ştiuse Gică Elefterescu, avocatul proprietarului scăpătat. După moarte, curios, testamentul dispăruse. Şi mai curios, nici Gică Elefterescu, deodată, nu mai ştia nimic.

Îi îndemna însă cu subînţelesuri:

— Sfârşiţi mai repede! E o succesiune nesigură… Ce-i în mână nu-i minciună!

Au căzut deci repede la înţelegere, arbitraţi tot de Gică Elefterescu. Bun băiat! Nici tu onorarii, speze, nimic. Totul pe gratis.

Iar fracţionatelor fărâmituri de la împărţeală, câte au revenit fiecăruia, fiecare le găsi de urgenţă întrebuinţarea cea mai potrivită cu firea şi cu visurile lor. Nu degeaba tot aşteptau de ani şi de ani să moară matusalemicul lor unchi, bunic, văr, frate, cumnat – şi el tot nu mai murea!

Unii din cei mai puţini la număr, dar cică mai chibzuiţi, îşi depuseseră partea lor la bancă sau au cumpărat acţiuni, să

aibă de ronţăit dobânzi şi cupoane până la sfârşitul vieţii. N-au făcut însă mare ispravă, căci devalorizarea leului după război şi scumpirea vieţii au redus veniturile la te miri ce şi mai nimic. Alţii, cei mai mulţi şi mai aventuroşi, s-au urcat în vagonul de dormit şi au dat fuga la Monte-Carlo, să-şi încerce norocul la ruletă, după o martingală îndelung studiată şi infailibilă. Pare-se însă că şi martingalei lor, îndelung studiată şi infailibilă, îi lipsea totuşi ceva. O mică scrân-teală de calcul. Căci toţi s-au întors în ţară cu vagonul de clasa III-a mai scăpătaţi şi fără speranţă decât înainte de a se procopsi cu moştenirea. Şi unii şi alţii, fireşte, l-au afurisit tot pe mort, cu afurisita lui de moştenire. Le încurcase viaţa!

Calculele lui Gică Elefterescu s-au dovedit mult mai infailibile. N-au dat greş. Nici o scrânteală şi nici un neprevăzut.

În plină ascensiune, el ochise de multişor casa şi operase cu alte chibzuieli, să nu piardă ocazia, cum se pierduse testamentul.

Era tocmai ce-i trebuia lui! Cum să piardă ocazia?

O casă arătoasă, al cărei trecut şi prestigiu avea să se răsfrângă prin natura lucrurilor şi asupra noului proprietar, cum s-a şi întâmplat.

Un dublu şi iscusit plasament – material şi moral – al feluritelor tantieme, onorarii, picuşuri, comisioane şi învârteli, pe care le agonisise cu osârdie în calitatea sa de avocat inimos şi de parlamentar serviabil. Pe atunci nu ajunsese încă preapopularul Gică, ministrul-băiat bun! Era numai aspirant. Numai băiat de viitor, cu popularitatea în vertiginoasă creştere.

Arsese deci testamentul cu daniile lui stupide, care, curios, se pierduse prin dosarele sale avocăţeşti; arbitrase în modul cel mai imparţial cu putinţă împărţeala moştenirii; se făcuse luntre şi punte să împlinească suma din chiverniselile pro-prii cu adaosul unui împrumut picat din senin de la cine se aştepta el mai puţin; pusese banii gheaţă

în palma moştenitorilor nerăbdători şi a intrat în stăpânirea casei de mult râvnită şi pândită. Cine are cap de băiat deştept şi inimă de băiat bun nu le are de haram în ţara românească! Asta-i lege.

Înainte de a se instala, noul proprietar a introdus oarecare modificări în distribuţia interioară a încăperilor, adaptate la nevoile şi interesele sale. Şi, astfel, casa de mult râvnită şi pândită a devenit cu adevărat o comoară inestimabilă pentru amândoi soţii Elefterescu. Atât pentru interesele şi iţele politice ale lui Gică, ajuns în sfârşit popularul ministru-băiat bun, cât şi pentru pasiunea de infatigabilă şi providenţială pe-ţitoare a doamnei Elvira Elefterescu, cu ale sale ceaiuri dan-sante şi sindrofii prelungite până târziu după miezul nopţii.

Acum, însă, iarăşi curios, nu se zărea nici o aţă-aţişoară de lumină la ferestrele dinspre stradă, care îndeobşte revărsau pe scări, pe peluză, până departe, o hipnotică orgie incandescentă, chiar ca de dancing, de bar, de prosper şi veşnic animat cabaret nocturn, în serile de recepţie şi de pomină ale doamnei Elvira Elefterescu.

Întuneric total. Lampadarele, stinse. Voleurile şi obloanele, trase. Uşile, ferecate. Relaş pe toată linia!

Nici o ţipenie.

Numai sergentul de la poartă, imobil în ghereta lui de santinelă.

Şi numai câţiva soldaţi, patrulând doi câte doi, în răstimpuri egale, cu arma la umăr, cu cartuşierele pline şi cu paşi sonori pe trotuarul din faţă, fiindcă după asasinarea primului-ministru poliţia şi Siguranţa generală nu excludeau perspectiva unui şir de alte atentate. Poate asasinatul de la Camera deputaţilor fusese numai un semnal. Poate temutul şi misteriosul anarhist, Spartacus, nici nu plecase din ţară şi chiar nici din oraş, plimbându-se sub cine ştie ce altă fantasmagorică deghizare, cum circula legenda. Poate că avea alţi complici, cu misiunea altor atentate înscrise pe o listă, să împrăştie panica, dezordinea şi teroarea, smintita

lor anarhie. Iar în acest caz, cine altul s-ar afla înscris în fruntea listei, primul vizat, decât popularul ministru de justiţie şi marele arbitru al partidului de la guvern, cu cele mai multe şanse indicat să preia succesiunea politică a victimei încă neîngropată?

Paza era aşadar strictă, pe picior de mobilizare, cu ochii în patru. Pază întărită de agenţi secreţi în straie civile, dosiţi prin ungherele întunecoase, prin curţi şi pe la ferestrele vecine.

Văzută din stradă, casa părea trecătorilor singuratici o fortăreaţă blindată, un bastion inexpugnabil, gata să înfrunte orice atac: mitraliere, bombe, maşini infernale şi toate satanicele arme ale anarhiei şi terorismului.

Simplă şi amăgitoare, naivă impresie!

Înlăuntru, dincolo de porţile şi uşile baricadate, dincolo de ferestrele negre, domnul ministru al justiţiei şi viitorul preşedinte de consiliu numai la atentate nu se gândea el şi numai de asemenea asalturi anarhiste nu se temea. Avea el alte păsuri şi îl munceau alte griji, de care urma să se scuture definitiv în astă seară, pentru a se şti în sfârşit cu mâinile libere şi să se poată avânta cu inima uşoară la asaltul său cel mare de mâine, aşteptat şi pândit de viaţa întreagă.

Pe stradela îngustă şi de obicei pustie din flancul casei – un fundac numai cu câteva locuinţe de rentieri tihniţi, de văduve bătrâne şi de foşti înalţi funcţionari la pensie – se mai afla încă o intrare discretă, rezervată numai prietenilor intimi şi câtorva iniţiaţi, care preferau să intre şi să iasă ferindu-se de văzul lumii. Portiţa se deschidea automat, la un semnal electric. Câteva trepte. O uşă de stejar ghintuită cu ornamente de fier forjat. Un ochi rotund de sticlă cât o lentilă de ochelari. Alt semnal electric, şi vizitatorul pătrundea într-o anticameră strâmtă şi dinadins scufundată în penumbră. De acolo, valetul sau un secretar de încredere îl introducea direct în cabinetul lui Gică Elefterescu;

camera jurămintelor, chilia spovedaniilor şi sediul, viesparul tenebroaselor puneri la cale.

Pe acolo intra acum Iordan Hagi-Iordan, după ce a coborât la colţul străzii dintr-un taxi de piaţă, nu din automobilul său imens ca un vagon şi arhicunoscut de tot Bucureştiul. În taxiul de piaţă îşi lăsase amicul inseparabil din ultima vreme. Omul care îl însoţea ca o umbră, când nu se călătorea emisar peste graniţe, la băncile şi centralele societăţilor ce finanţau împrumuturile şi întreprinderile din România Mare; el fiind cam slăbuţ cu amestecul lor babilonic de limbi, multe şi pestriţe, câte se întâmplau paradoxal a mai fi şi limbile lui Voltaire, Shakespeare, Goethe, Dante sau a psalmistului David. Omul cu faţa lividă ca a unui intrigant de melodramă, cu şuviţe de păr căzute pe frunte chiar când purta pălăria pe cap şi cu privirea ochilor oblică, verzuie ca apa putredă a bălţilor stătute. Cu privirea lui putredă şi neliniştitoare.

— Faci o plimbare la Şosea!… îi recomandase Iordan Hagi-Iordan. Nu-ţi strică să iei un pic de aer curat. Prea arăţi ca o ciumă, cu boala care te-a atins la ficaţi! Îţi iese fierea şi veninul în obraz.

— Mie?

— Lasă asta!… Te întorci peste o oră şi aştepţi tot acilea.

— O oră?… Cred că-i prea puţin pentru toate răfuielile pe care le ai cu onorabilul!

— Aş!

— Să-ţi recapitulez…

— Scuteşte-mă cu recapitulările tale, că le-am recapitulat eu destul! Toate au să meargă în mare viteză. I-am pregătit hapurile!

— Poate că şi el ţi-a pregătit altele ţie! Nu te-ntrebi?

— Ce ştii tu?! Ale lui? Nici hapuri de pântecăraie! Ale mele? Hehe!… îi bag hapurile pe gât unul câte unul, să le înghită, gogâlţ-gogâlţ! Şi o să le înghită, paştele şi mama lui de lichea, unul câte unul, gogâlţ-gogâlţ! Cum te văd şi cum mă vezi. P-ormă ţi-l consolează bădia cu cofetul ăl mare, al

nostru, dulce şi tăvălit în zaharicale, pe care o să-l înghită frecându-se pe burtă şi cerând: mai dă-mi! mai dă-mi! mai vreau, bădie!

— De… Numai să iasă aşa! Eşti optimist.

— O să iasă! Ţi-l cunoaşte bădia până-n fundul bojocilor şi ţi-l joacă pe deşte. Vorba aia, a ta. Cum îi ziseşi?

— A voleur, voleur et demi! 36

— Aia e! Şi aialaltă?

— Les grands voleurs pendent les petits! 37

— Aia e! ăstea sunt!…

Astea şi fuseseră! Când Iordan Hagi-Iordan a intrat în camera jurămintelor, Gică Elefterescu vorbea foarte febril la telefon. S-a ridicat în picioare de pe fotoliul de la birou fără să îndepărteze pâlnia receptorului de la gură, continuând a vorbi şi bucuros de această simplificare a primului şi celui mai dificil moment al întrevederii. Din cap îi făcu semn prietenos de bun venit şi din ochi se scuză că nu-şi poate întrerupe convorbirea.

Cu mâna liberă i-a indicat fotoliul cunoscut, prea bine cunoscut de Iordan Hagi-Iordan, invitându-l să ia loc.

Iordan Hagi-Iordan nu avea nevoie de asemenea invitaţii şi ritualuri de politeţe.

O luase înaintea invitaţiei. Se trânti în fotoliu, tolănindu-se de-a coasta şi răscăcărându-şi un picior pieziş, peste braţul elastic, îmbrăcat în piele. Îşi legănă piciorul atârnat aşa în pantoful bombat, cârn, american, de bizon; aprinse o havană ca întodeauna enormă şi zvârli cu o sfârlă golă-neaţă chibritul jos, pe covor, deşi o scrumieră ovală de cristal îi stătea sub ochi.

Părea că nu ascultă, dar asculta.

— Vorbişi cu Miţita? întrebă când Gică Elefterescu a terminat, a depus pâlnia telefonului pe suport şi s-a apropiat făcând înconjurul biroului să-i strângă mâna. Cu el vorbişi?…

— De unde-ai ghicit?… întrebă Gică Elefterescu la rândul său, în loc să răspundă direct.

— Că mare scofală era să ghicesc! Pricepui de la cele dintâi cuvinte mieroase ale tale…

— Mieroase? de ce mieroase?

— Alifioase! Cataplazme!… Uiţi că sunt o caiafă mai bătrână şi niţel mai cevaşi decât tine!

Iordan Hagi-Iordan, ca o caiafă mai bătrână şi mai cevaşi decât dânsul, l-a lăsat câteva momente cu palma întinsă, căutându-i mâna prin aer; el, tot răsucindu-şi havana între maxilare cu degetele mâinii stângi, iar cu degetele mâinii drepte tot căutând şi el ceva în buzunarul de la piept, fără a găsi ce căuta. Mormăi – adică mârâi – câteva cuvinte cu totul neinteligibile şi câteva pomeniri despre sfinţi-părinţi, Hristoşi, Născătoare, cruci, evanghelii, mult mai clar rostite şi mai expresive. Gică Elefterescu se temu că Iordan Hagi-Iordan a uitat acasă ceea ce tot căuta el în buzunar. Alt truc al banditului!

Banditul abia după toate acestea se îndură şi îşi lepădă şi el mâna în palma întinsă a ministrului de justiţie. O mână moale, flască şi inertă ca o balegă, deşi Iordan Hagi-Iordan avea pumni vânjoşi şi pietroşi să doboare un bivol cu o singură lovitură. Mâna plescăi în palma ministrului chiar ca o balegă. Ministrul o scutură cu frenezie s-o stoarcă.

Banditul nici nu se uită la el. Privea în tavan.

— S-a făcut, frate Iordan! Gata! Chestie definitiv clasată! anunţă Gică Elefterescu jovial şi fericit la culme. Să facem şi noi pace, iubite şi vechi prieten!

— Eu nici nu m-am considerat în război.

— A fost o prostie, recunosc, o prostie la care am fost constrâns!… stărui Gică Elefterescu, aşezându-se şi el între braţele fotoliului din faţă şi aprinzând şi el o ţigară, dar de dimensiuni mult mai modeste. Dacă aş fi un mare pişicher…

— Dacă!… a clătinat din cap Iordan Hagi-Iordan, cu o foarte elocventă lipsă de consideraţie pentru aptitudinile de mare pişicher ale ministrului-băiat bun. Aia e! Dacă… Numai că nu e!

Socotind mai prudent şi mai abil să nu ţină seamă de întrerupere, Gică Elefterescu se menţinu la planul dinainte şi pe îndelete ticluit al expunerilor sale avocăţeşti. Începu să înşiruie lanţul argumentărilor, verigă cu verigă, sigur că atunci când va ajunge la capăt orice dubiu şi orice suspiciune vor fi irevocabil înlăturate:

— Dacă aş fi un mare pişicher, cum insinuează unii şi alţii, aş spune că toate mi-au fost comandate de interese superioare de stat! Patrie, datorie, răspundere şi alte bombe, tiribombe! Astea însă, dragul meu, sunt bune pentru gazete. Bune pentru întrunirile publice şi discursurile parlamentare, la tribună… Gogoşi! Moşi-pe-groşi!… Cu tine însă am datoria să fiu sincer, cum am fost întotdeauna. Şi sincer îţi mărturisesc că nu interese superioare de stat mi-au impus măsurile inepte, care… Cunoşti îndestul de bine că aveam şi eu un stăpân, cunoşti şi tu cine; un stăpân care mi-a forţat mâna… Ce puteam face?… Vrei, nu vrei, bei, Grigore, aghiazmă! Oricât am încercat să rezist, imposibil!… Am dat drumul atunci chestiei… aşa… numai de formă, păstrând rezervele mele. Ştiam prea bine că până la sfârşit chestia tot avea să se rezolve de la sine… Bietul şef, Dumnezeu să-l ierte, m-a ţinut veşnic sub presiune! Am avut şi îndestule conflicte cu dânsul; conflicte foarte serioase şi unele extrem de violente! Degeaba! El, că nu şi nu şi nu!… Deştept, onest, cap politic, bun organizator, dar ce folos? Ăsta era defectul lui capital. Când o lua razna, cine să-l mai oprească? Şi acum?… Îşi mai găsise şi un instrument mărginit în concepţii, un fel de inchizitor, un constipat, maniacul ăla de Lipan. Lumea crede că eu l-am inventat. Eu? Ce, eram nebun ori tâmpit să-l caut pe dracu cu lumânarea?… Adevărul este că el mi l-a impus… Primea, probabil, adică sigur, nu probabil, primea ordine confidenţiale de la el, peste capul meu. Altfel, cum de-ar fi cutezat să-mi reziste şi pe ce se simţea el forte să-mi reziste?… Dovadă că acum, când nu mai are pe cine se bizui, i s-a dus pe copcă toată rezistenţa. Să-l fi auzit la

telefon, ţi-ar fi făcut scârbă. Scârbă de atâta slugărnicie, laşitate şi turpitudine omenească; nu milă! Behăia ca mielul la tăietoare!… Şi într-o oră s-a prezentat cu dosarul şi concluziile de clasare. Alte salamalecuri de slugă: „Da, domnule ministru! Exact, domnule ministru! Trăiţi, domnule ministru! Vă salut, excelenţă, şi vă rog să iertaţi!” Scârbă, frate Iordane, scârbă! În ce lume de poltroni trăim!… Dosarul şi concluziile de clasare sunt aci, pe birou, la dispoziţia ta! Nu vrei să le vezi…?

Iordan Hagi-Iordan pufăia imperturbabil din havana cât ştiuletele de porumb şi slobozea spre tavan norii vârtejiţi de fum, urmărindu-i cu ochii cum se înalţă, cum se răsucesc în spirale, cum se destramă şi se risipesc. Cu ceafa proptită în spătarul fotoliului şi cu piciorul încălecat pe bra-ţul elastic, care gemea sub el, prăvălat de-a coasta, nici nu se milostivea să arunce ochii la vorbitor şi nici nu părea că-i aude vorbele, necum să le dea vreo crezare.

Brusc, opintit, îşi îndreptă spatele, coborî piciorul, puse havana pe marginea scrumierei, aşează amândoi pumnii enormi şi încleştaţi pe masă, privindu-l drept în ochi:

— Ascultă, mă Gicule! Eu venii acilea de plăcerea mea, fiindcă m-a lovit amorul şi dorul de tine? Nu tu mă che-maşi?

— Eu, sigur că eu!

— Pe tine te păli dorul şi amorul! Tu ai ţinut neapărat să mă vezi, nu?

— Eu!

— Şi pentru ce anume?

— Ţi s-a comunicat şi pentru ce anume ţineam neapărat să ne vedem. Pentru o clarificare definitivă… Ţi-am explicat care era situaţia; permite-mi să-ţi explic şi cum văd eu acum situaţia nouă, care… înţelegi… o situaţie, în definitiv, încă nu definitivă, dar care…

— Mă Gicule, mă! Nu te mai bâlbâi! Vorbişi destul şi ai obosit. Lasă-mă să vorbesc şi eu. Să te judece banditul!

— Dacă mă iei aşa…!

— Te iau cum meriţi. Bine, mă Gicule, cum îţi închipui tu că venii aşa, de florile mărului, numai ca să ascult balivernele tale, ca nătăfleţii care te aplaudă?… Simţeai nevoia să-mi serveşti niscai scuze şi explicaţii?… Eu nici nu ţi le-am cerut şi nici nu mă aşteptam la ele. Dar, fiindcă aşa ai socotit de trebuinţă, de ce nu eşti sincer şi cinstit ca mine? De ce dai vina pe mort?… Spune pe şleau, în câteva cuvinte!… Aia ţi-a fost piesa ta! N-a mers… N-a mers, fiindcă aveam şi eu piesa mea, cevaşi mai grea. Şi mărturiseşte cinstit că, văzând că n-a mers, îţi veni mintea românului cea de pe urmă. Te-ai convins că o pornişi strâmb din capul locului… Greşii, frate, ştergem cu buretele! Aia e tot! Asta mă aşteptam s-o spui…

Ce-mi umbli mie cu aşa şi pe dincolo?… Eu venii cu alte gânduri, nu să-ţi ascult toate palavrele tale, pe care le îndrugi şi care încep să mă şi supere, mă ofensează…

— Dar n-am avut intenţia să te ofensez, frate Iordane! Dimpotrivă…!

— Leagă căţeaua! Taci! Eu vorbesc… Mă ofensează fiindcă toate palavrele tale îmi fac dovada că mă socoţi mai nărod decât sunt! Aista nu înghit, cum ştii că n-am fost omul să înghit de când mă cunoşti. Şi sunt ceva anişori de atunci. Ia zi, câţi?…

— Vreo şaisprezece…

— Optsprezece! am ţinere de minte mai bună decât tine. Ei, în optsprezece ani aşa învăţaşi să mă cunoşti?… Eu venii să-ţi spun neted, acilea, între patru ochi, unde nu vorbim întâia oară: „Mă, din piesa ta, care n-a mers, şi din piesa mea, care ţi-a luat piuitul, dacă suntem oameni deştepţi şi de înţelegere, poate să iasă o piesă nouă, care să meargă strună şi să ne fie cu folos la amândoi. Hai s-o facem! Tovărăşie cinstită. Te-am ars eu vreodată? Nu! Cu mine nu-i primejdie să te arzi nici mâine!”. Aşa se vorbeşte cinstit şi aşa se fac treburile; aşa venii să-ţi vorbesc. Când colo, tu m-aşteptai cu gogoşi, cu moşi-pe-groşi, cum bine le-ai zis!… Mă Gicule, să-ţi intre în cap o dată pentru totdeauna că în

manevre d-alde ăstea, în care tu te crezi grozav şi dat dracului, eu sunt cel mai tare şi eu am să rămân întotdeauna cel mai tare! Eu ies deasupra. Nu c-oi fi mai mare pişicher decât tine! Nici nu dau două parale pe vorba asta; nu mă prinde! Pe mine m-ar strânge ca o buleandră d-a altuia, prea strâmtă, care plesneşte pe subţiori. E o vorbă ş-o boarfă, ca pe calibrul borfaşilor cu care lucrezi tu acuma. Rămâi pişicher, mic, mare, mijlociu, cum te-ajută puterile. Nu mă băga şi pe mine în tagma voastră. Nu încap! M-ar înăbuşi! Mi-ar sta toate acilea, în gâtiţă… Eu sunt un bandit!

— Bandit! De unde ai scos-o şi pe asta, frate Iordane?

— De la tine am scos-o! Bandit, marele bandit, gangsterul numărul unu al României Mari, primejdia naţio-nală!… Nu de la tine am scos-o? Nu aşa ai binevoit să te exprimi în consiliul nostru de miniştri, când ai decis să mă târâi pe la Parchet şi alte ălea?… Cum îţi închipuiai tu, că nu s-au găsit alţi binevoitori de teapa voastră, să mă informeze înainte de a se împlini douăzeci şi patru de ore? Până-n seară am şi primit raportul!… Stai liniştit, nu te agita fără spor, cum se agită pe loc căţeluşul doamnei Elvira Elefterescu, apucat de bâţâieli când intră în laba unui dulău… Te am acilea!… În labă…!

Iordan Hagi-Iordan descleştă pumnul mâinii drepte, întinzând palma deschisă peste masă, sub nasul şi sub ochii omnipotentului şi popularului ministru de justiţie, băiat bun, ca să se încredinţeze cu ochii lui unde şi cum îl are el în labă.

— Te am acilea!… rânji Iordan Hagi-Iordan. Încât degeaba te bâţâi întrebându-te cine anume a dat goană cu ştafeta. N-avea grijă… Că n-a fost numai unul! Au fost trei-patru; ba, ca să fiu exact, chiar cinci; cinci binevoitori, numărând bine. Chiar şi amicul cu care vorbeai adineaori atât de mieros la telefon, cu nini-ni şi fifi-fi, cu dragă, scumpule, iubite…

— Chiar şi Miţita?

Gică Elefterescu scăpase întrebarea fără voia lui, şi acum zadarnic, prea târziu, mai dusese mâna la gură, parcă ar fi vrut să-şi împingă cuvintele îndărăt.

Strângând din umeri, Iordan Hagi-Iordan se grăbi să-i risipească orice îndoială:

— Da, chiar şi el, chiar şi Miţita! De ce te miri? Întreabă-l şi adu-l faţă în faţă cu mine, la confruntare cu martori, să văd dacă poate crâcni! Crezi că pe el nu-l am tot acilea?

Deschizând şi închizând iarăşi palma, ca să-i arate unde-l are şi pe Miţita, Iordan Hagi-Iordan continuă, strângând iarăşi din umeri cu acelaşi rânjet:

— Dacă îţi închipuiai că nu-l am şi pe dânsul, prost mă crezi! Pişicheri! Pârlaci!… N-aveţi ce face, aia e piesa! Rămâneţi pişicheri şi pârlaci, că asta vă e meseria. Eu, ca mare bandit, am să fiu întotdeauna mai tare decât toate pişicheriile voastre şi am să ies întotdeauna deasupra, nu fiindcă oi fi cumva mai deştept decât voi, cum nici n-am pretenţia că sunt. Ci fiindcă marele bandit are capitalul la spate, şi capitalul ăsta vă ţine pe toţi în mână. Pe voi toţi, drângăleţii politici. N-aveţi încotro! Asta n-o ştiai încă? Trebuia să te învăţ eu?

Puţin cam descumpănit de maniera făţişă şi brutală în care Iordan Hagi-Iordan prezenta lucrurile, fără nici o perdea, poate puţin şi cam contrariat de adevărul acestei realităţi, Gică Elefterescu îl ameninţă cu degetul, încercând să întoarcă discuţia pe-un ton mai glumeţ.

— Cave ne cadas! Cave ne cadas, frate Iordane!

— Ce e aia? Nu mă lua pe după piersic…!

— Cave ne cadas! Bagă de seamă să nu cazi!… Prea te crezi tare!… Asta o spuneau romanii consulilor, cezarilor şi auguştilor care se întorceau în triumf după răz-boaie şi bătăliile câştigate. Puneau un sclav la spatele lor, să le aducă aminte din când în când şi să le mai moaie trufia!

— Şi asta vrei să mă înveţi tu pe mine?

— Nu să te învăţ, dar zic…

— Mai cuminte ar fi să ţi-o spui ţie, dacă e pe aia şi ai niţică minte!… Uite, ţi-o spune frăţeşte vechiul şi bunul tău prieten: Cave ne cadas, cada şi cădelniţa ta de pişicher, mă Gicule!… Tu nu te umfla tocmai acuma, în ajun de-a câştiga bătălia, că-i cu primejdie să plesneşti! Plesneşti de-a mai mare mila şi paguba, când ţi-era lumea mai dragă…!

Gică Elefterescu îşi pierdu tot elanul şi pofta de citate latineşti, cu întorsături glumeţe.

Se posomori, mai pierzându-şi şi glasul.

Avea dreptate banditul! Prea se grăbise, fără să-şi asigure toate garanţiile. Acum, când dosarul Petrolul-Iordan Hagi-Iordan era închis, banditul, piratul, brigandul, gangsterul, rechinul putea să-l frece şi să-l joace cum voia el. Dacă ar fi fost cu adevărat un mare pişicher, cum se crezuse el, purta dintru-ntâi grijă să-şi asigure acele garanţii în a treia mână. Ţi-am dat, îmi dai!

— Ce-ai rămas aşa?… îl luă Iordan Hagi-Iordan la rost imperativ, ca o somaţie.

— Mă gândeam şi eu…

— La ce?

— Aşa… la multe şi mărunte… Doar îţi dai seamă câte complicaţii…!

— Atunci la multe, dar nu chiar şi atât de mărunte!… rânji Iordan Hagi-Iordan. Te înţeleg, Gicule! Bine spuseşi: cave ne cadas! Arde-l, birjar! Arde-l, să dea bâca, din coada birjei unde se agăţase, crezându-se că-i cocoţat în carul de triumf. Atâta învăţai şi eu în cele trei clase de gimnaziu, până ce mă apucai să-mi câştig pâinea.

Gică Elefterescu se scufundă într-o şi mai adâncă posomorală. Fiecare vorbă a banditului îi părea o şi mai răspicată aluzie la neghiobia cu care procedase. Era în mâna lui banditul!

Banditul îşi reluă havana uitată pe marginea scrumierei, încercă să tragă un fum. Constată că s-a stins. O lepădă nu în scrumieră, ci pe covor. Aprinse alta. Şi fără a mai ţine

pumnii încleştaţi pe masă, vorbi cu alt glas, mai prietenos, cu o povăţuitoare dojană:

— Mă Gicule, mă! Când o să te dezbări tu de năravurile tale măcar cu mine? Asta-i o boală, pesemne!… Trăind cu pişicherii, nu mai vezi lucrurile altfel… Ce-mi umbli mie cu fofârlica? Complicaţii!… Complicaţiile s-au descomplicat. Mâine ai să fii preşedinte de consiliu, ex-celenţa-sa cea mare peste toate celelalte excelenţe mai mici! Ce-ţi mai pofteşte inimioara? Ce altceva ai urmărit toată viaţa.? Plăcinta gata! Trai nineaca, cu banii babacăi! Şi în loc să te înveseleşti, în loc să te bucuri; şi să stai la sfat cu vechiul tău prieten, care nu ţi-a dat sfaturile cele mai proaste în cei optsprezece ani de când ne cunoaştem, stai ca un mogorog, ca un ţap logodit, ca un motan călugărit! Trezeşte-te, mă Gicule, mă!… Pierzi trenul şi n-ai să-l mai prinzi! Nu te mai întâlneşti eu el a doua oară…!

Gică Elefterescu oftă şi făcu un semn de adâncă şi resemnată capitulare.

— Aha!… Poate vrei să spui că te gândeai la astea?… îl întrebă Iordan Hagi-Iordan.

Întrebând, băgă mâna de astă dată cu tot dinadinsul în buzunarul de la piept, unde de la început, tot bombănind, tot mormăind şi mârâind şi suduind, căutase el ceva, fără să găsească ceea ce căuta.

Acum găsise!

Scoase un teanc de plicuri şi de scrisori.

Le aruncă pe masă, spunând:

— Pofteşte! Pofteşte şi te linişteşte!

Teancul, repezit cu putere, lunecă pe cristalul mesei şi se împrăştie pe jos.

Gică Elefterescu s-a aplecat la moment să le culeagă, ca o păcătoasă slujnică – ori ca un netrebnic valet, el, coşcogea ministru al justiţiei şi mâine preşedinte al consiliului de miniştri.

Rânjind şi trăgând fumuri groase din havană, Iordan Hagi-Iordan, banditul bandiţilor şi gangsterul gangsterilor, îl

privea de sus în ceafă cum umblă în patru labe să culeagă răvaşele unul câte unul, de la picioarele lui.

— Hai! Nu mai pierde vremea şi nu le mai număra pe sub masă, că sunt toate la inventar!… Ţi-a venit inima la loc? Dă-le dracului! Arde-le, că ard cum ard şi testamentele… Adună-ţi mintea de la ele, acilea, la treburile noastre. Fiindcă o să avem de lucru, mă Gicule, mă! Ca în vremurile noastre ălea bune, când îmi scriai epistole de amor. Ba încă o să avem cevaşi mai mult de lucru, fiindcă de atunci mai crescurăm şi mai învăţarăm şi altele, pe care p-atunci nu le ştiam… Asta e piesa!… Aşază-te în fotoliu, că nu te mai judec! Din partea mea, eu am isprăvit. Ce-a fost a fost; ce-o să fie ne interesează! Hai să întocmim un plan de asociaţie pe-o bază nouă şi mai solidă! De asta venii, nu de florile mărului.

Supus, Gică Elefterescu, preapopularul ministru-băiat bun şi preaaclamatul orator de la tribuna Parlamentului, se aşează în fotoliu, pe margine, parcă n-ar fi fost în casa lui. O clipă îşi aminti mutra lui Constantin Lipan, magistratul timid şi fâstâcit de provincie, din ziua când îi acordase prima audienţă în cabinetul său ministerial. La naiba! A ajuns ca dânsul? Se imbecilizează ca dânsul, tocmai acum, când…

Ridică scrisorile, blestematele de scrisori şi de bileţele clădite cu mâna sa pe mesuţa dintre dânşii, şi le întinse lui Iordan Hagi-Iordan, restituindu-le ca un gaj solemn al asociaţiei şi încrederii absolute pe care o inaugurau pe-o bază nouă şi indestructibilă.

— Ia-le îndărăt, Iordane, frate Iordane! Nu de asta te-am chemat şi am făcut apel la tine. Nu ţi le-am cerut. Ştiu că vorba ta e vorbă…!

— Atunci ce-mi umblai cu zdrângai-zdrângai, cu colindul şi florile dalbe…?

— Prostii…

— Crezi tu că numai ăstea le ţineam în mână, să te am la mână? Uitaşi chestia cu casa? Testamentul cu pricina nu fu

la mine înainte de a-l arde tu? Mă crezuşi atât de prost să nu-l fotografiez? Aşa, fără un scop anume. Ca să fie!… Iar când dădeai din colţ în colţ ca să înjghebi suma care-ţi mai trebuia să cumperi şi să plăteşti casa în care stăm noi acum la sfat, ca doi prieteni vechi, cine veni cu banii pe tine? Banditul! Nu-mi ceruşi nimic; nici nu te aşteptai. Am înţeles; sării să-ţi fiu de-un ajutor. Nu-mi era lesne ca acum. Eram amândoi mai slabi la pungă… Şi eu îţi cerui atunci ceva la mână, hârtie, dovadă? Nu! Îţi mai cerui eu banii vreodată? Îţi mai amintii vreodată de ei? Nu! Ăsta era banditul! Mă, mă Gicule, mă! Multe mai ai de învăţat de la bandit! Ce-ţi folosesc scrisorile şi bileţelele ăstea?… Crezi că n-au fost şi ele fotografiate? Tot aşa, fără un scop anume. Ca să fie!… Dar ca să le folosesc cum te-ai speriat şi cum ai tremurat în nădragi; prost ai fost s-o crezi şi prost m-ai crezut! Adică mie încă un scandal peste ălealalte multă şi bună reclamă îmi făceau? De asta mai aveam eu ne-voie?… Trecutul! Dă-l dracului de trecut…

— Ai dreptate!… recunoscu pocăit Gică Elefterescu. Să lăsăm dracului trecutul şi să ne gândim la viitor.

— Eu ce-ţi tot toc de când venii?! exclamă Iordan Hagi-Iordan. Semn bun, mă Gicule, mă! Începi să te dai pe brazdă…!

Dat pe brazdă, Gică Elefterescu se înfundă şi el între braţele fotoliului, venindu-şi deplin în fire, surâzând şi încrucişându-şi un picior peste picior, ca să nu se mai afle în situaţie de inferioritate faţă de banditul bandiţilor şi gangsterul gangsterilor!

— Nu ţi se pare că e mai bine şi mai cuminte aşa? îl întrebă Iordan Hagi-Iordan. Mai întâi, să-ţi dea banditul ştirile sale despre oarecare lucrături care încearcă să te sape… Am şi eu poliţia mea… Să nu te găsească nepregătit… complicaţiile tale de mâine, mă Gicule, mă, fiindcă atunci se cheamă că-s şi complicaţiile mele!… Ia notă, excelenţă şi domnule preşedinte al consiliului de

miniştri! Ia notă, că nu-i glumă! Ne-aşteaptă chestii mari pe amândoi! Ţara aşteaptă lucruri mari de la amândoi!…

Numai zece minute trecuseră. Numai zece.

Şi s-ar fi spus că în acea cameră secretă a răfuielilor şi a împăcărilor toate se petreceau acum ca în piesele de teatru care nu mai respectă de mult legea strictă a unităţilor lui Aristot. Se lasă cortina la finalul primului act, retezând scena palpitantă unde doi adversari îşi încrucişează spadele cu scrâşnete de ură feroce într-o luptă pe viaţă şi pe moarte, pentru a se ridica la începutul actului următor, dezvelind ochilor o scenă de-o idilică duioşie, unde aceiaşi duşmani pe viaţă şi pe moarte, într-acelaşi loc, cu părul cărunt ca doi veterani stau bătrâneşte, prietenos la sfat şi la poveşti – cu menţiunea explicativă în program: „după douăzeci de ani”.

Tot aşa şi aici.

Încăperea era aceeaşi. Cei doi oameni dinlăuntru, aceiaşi.

Dar toate cât de altfel arătau!

Parcă marele petrolist Iordan Hagi-Iordan, poreclit rechinul şi popularul potentat politic, domnul Gică Elefterescu, eternul ministru-băiat bun şi viitorul preşedinte al guvernului, pe care toată ţara îi ştia în înverşunată luptă la cuţite să se extermine; parcă amândoi şi-ar fi reluat, hehei! abia după un îndelungat răstimp şi după un amar stagiu de pocăinţă, vechile lor locuri din camera de taină a jurămintelor, din chilia spovedaniilor din sediul, din viesparul tenebroaselor puneri la cale.

Nu coborâse însă şi nu se ridicase nici o cortină. Nu era cazul nici unei menţiuni explicative: „au trecut ani şi ani, să-i vânture viaţa şi să le aducă în tidvă cuminţenia cea de pe urmă”. Nu trecuseră decât zece minute. Iar amândoi nici nu se clintiseră din loc, să vânture şi să-i vânture viaţa. Că-i vânturase viaţa destul şi vânturaseră ei destule în viaţă!

Au apropiat doar instinctiv fotoliile, fără să-şi dea seamă când şi cum.

Le-au apropiat mai alipite de masa rotundă dintre dânşii, ca să-şi poată sprijini coatele mai la îndemână. Să-şi poată privi mai prietenos şi fierbinte în ochi. Să-şi alăture mai irezistibil frunţile, sub a căror găoace îşi dospise şi unul şi altul separat punerile sale la cale, încă vagi, rudimentare, nebuloase, imperfecte până mai adineaori; pentru ca numai aşa şi abia acum, în frăţeasca lor comuniune, să capete, în sfârşit, o formă precisă, contur, miez, consistenţă, început de realitate. Sâmburul victorioaselor realităţi de mâine.

Tensiunea încărcată de crepitaţiile electrice din preceasul uraganelor cu tunete şi cu trăsnete; încordarea aceea apăsătoare, care dura de când Iordan Hagi-Iordan intrase aici izbind uşa şi de când s-a trântit lăbărţat în fotoliu, cu rânjetul lui crud şi ameninţător – unde mai era oare? Cum de-a dispărut volatilizată, ca la semnalul unei vărguţe magice?

Lampa de pe biroul din fundul încăperii filtra aceeaşi lumină dinadins scăzută, savant dozată sub abajurul al-bastru, opac, ca o lanternă suspectă de speluncă, pentru a nu demasca prea violent şi trădalnic jocul pe fizionomia comparşilor, a făptaşilor, reacţiile, crispaţiile, încruntările, rictusul surâsurilor pe rând perfide, bănuitoare, falşe, satisfăcute, triumfale. Aceeaşi lampă, în acelaşi loc la distanţă, cu acelaşi abajur dinadins opac; dar ciudat cât de altă lumină filtra acum!

Caldă, intimă, învăluitoare, idilică.

Doi vechi şi buni prieteni, în vechile lor fotolii, sub lu-mina caldă, intimă, învăluitoare, idilică, continuându-şi vechile lor confidenţe şi plănuiri din vechea lor încăpere a în-tâlnirilor şi punerilor la cale de taină. Cine-ar fi spus că acele sfaturi au fost curmate vreodată? Că între dânşii, până mai adineaori, dăinuise o duşmănie şi o ură neînduplecată, pe viaţă şi pe moarte, după ce atâta vreme fuseseră comparşi, prietini, fraţi?

Afară, în noapte, oraşul era scufundat în întuneric.

Poate dincolo de zidurile negre, după perdelele trase, mulţi nu-şi găseau încă somnul, zbuciumaţi de impresia groaznicului asasinat. Poate mulţi se întrebau cu îngrijorare: Ce va fi mâine? Ce va urma? Ce se va schimba în ţară? Ce oameni providenţiali vor răsări, cu răspunderea şi cugetul zguduit de semnele turburi ale vremii?

Doarmă în linişte şi pace! Fără grijă. Fără ale lor copilăroase şi inepte întrebări.

Aici, în lumina blândă şi caldă a încăperii de taină, se hotăra ce va fi mâine şi ce se va schimba mâine. Mai erau şi alţii care nu dorm – iar aceştia nu-şi pierd noaptea şi somnul în întrebări fără răspuns. Au şi aflat răspunsul! Cei doi vechi prieteni, care s-au căutat şi s-au regăsit pătrunşi de gravitatea evenimentelor, purtau ei grija ţării şi a zilei de mâine.

Desprinzându-şi coatele de pe mesuţă, Iordan Hagi-Iordan se îndreptă de şale şi se rezemă de spătarul fotoliului, întinzând braţele în sus şi în lături cu trosnete din încheieturi, să le dezmorţească.

După care mişcări, acompaniate de-un căscat al gurii imense de rechin cu dinţi nenumăraţi şi care de care mai ascuţiţi, exclamă:

— Aşa e piesa…!

Căscă, spuse şi îşi zvârli laba mânei drepte peste masă; o zvârli pe umărul vechiului său prieten şi viitorului preşedinte al consiliului de miniştri, să-l scuture zdravăn, repetând:

— Aia e piesa! Bine că te lămurişi, mă Gicule, mă! Că intrasem la gânduri. Pentru tine, nu pentru mine. Văzuşi? Eu aveam şi am rezervele mele. Ce era aia „Petrolul” şi ce e aia? Un fleac! Floare la ureche… PetrolulIordan Hagi-Iordan! Vax! Un dosăraş de mai mare mila! Afacere clasată, cum ziseşi tu! Clasată era mai dinainte pentru mine; a cincea roată la căruţă. Mai creştem, mă, nu ne oprim acilea!… Piesa a mare şi grea era la PisculVoievodesei, cum văzuşi. Ăla petrol! Acolo petrol, să vă umple pe toţi şi să v-

ajungă pe toată viaţa!… Nu stătui degeaba cât mă frecă şi mă purtă pe drumuri Lipan! Nu de dosarul tău îmi păsa…

— Al lui Lipan, nu al meu! Al lui Lipan!… se lepădă ca de Satana Gică Elefterescu.

— Fie! Al lui Lipan, nu al tău… Nu dosarul lui Lipan mă ardea pe mine la ficaţi. Îmi încurca însă socotelile cu piesa a mare şi grea când îmi era lumea mai dragă… Îmi bătea vântul în pupă, să mă tot ducă! Voi, hop, dosarul şi scandalul!

— Noi? Care noi? Lipan…

— Fie, Lipan! Dă-l dracului… Mă, eu mi-am trăit co-pilăria în port, la apă, unde cărai şi saci cu spinarea, unde umblai şi cu barca, de învăţai cum se umblă, nu ca tine, tot cu şezutul în două luntri!… Află de la mine că fofârlica asta cu apa nu merge; nu ţi-o iartă!… Eu învăţai că apa te scoate la liman şi că tot apa te îneacă la mal… Lup-tam s-ajung la liman, nu să mă înec la mal! Luptam cu bandiţii ăia mai mari şi mai tari decât mine; cu gangsterii ăia numărul unu ai petrolului din toată lumea, cu societăţile lor, care mă aşteptau la strâmtoare. Un scandal îmi trebuia mie taman când pusei laba pe piesa a groasă şi bănoasă? Voi, hop! Dă-i la mir! Aia îmi fu otrava a mare, pe care mi-o făcuşi, ca un orbeţ ce-ai fost!

— Lipan ţi-o făcu! Nu eu! protestă iarăşi Gică Elef-terescu.

— Fie, Lipan! Lipan, nu tu… Dar de făcut, mi-o făcurăţi. Acum, aşterne-te luntre şi punte, Hagi-Iordane, să dregi ce-aţi stricat voi!… Nu-i treabă uşoară… Când mă gândesc, iarăşi văd negru înaintea ochilor şi iar îmi vine să-ţi trântesc un pumn d-ăsta în fruntea ta de găgăuţă, să vezi şi tu stele verzi… Mai bine s-o lăsăm baltă!… Ce-a fost a fost…

— Tocmai! se bucură Gică Elefterescu. Ce-a fost a fost! Ce să mai scormonim? O s-o dregem amândoi…

Iordan Hagi-Iordan dădu semne de plecare. Mai căscă o dată. Îşi băgă în buzunar tocul enorm de piele, în care purta ca într-o cartuşieră enormele lui ţigări de foi. Se uită la ceas, şi, înainte de a se desprinde dintre braţele

fotoliului, simţi datoria să atragă toată luarea-aminte a fratelui Gică asupra câtorva simptome alarmante, care-i interesau îndeopotrivă măsură pe amândoi.

— Mă Gicule, mă! Mai întâi şi întâi, atenţia mărită la pişicherii care se zgreapţănă să se ridice în urma ta! Ăia mai juni şi încă neprocopsiţi cu locmalele tale. Tineretul partidului, cum le spuneţi voi. Speranţa de mâine, viitorul…

— Băieţi buni!… îl asigură marele strateg şi viitorul şef al partidului şi al guvernului, în deplină cunoştinţă de cauză, ca un băiat bun ce fusese şi el, mai rămânând tot băiat bun şi după ce începuse a încărunţi. Băieţi buni, ţi-o spun eu!

— Or fi ei băieţi buni, dar au şi dânşii burtă! Cer şi ei păpică pentru burtică. Au şi dânşii nervi, ambiţii, alte ălea; şi n-au răbdare. Oameni şi ei!… Vă pomeniţi cu dezidenţe, rupturi, zdrenţe de partide noi, prăşilă de partide… Lihneala îi orbeşte să-şi taie singuri creanga de sub picioare, tăindu-v-o şi vouă, partidelor istorice… Ia aminte…!

— La cine faci aluzii! Dodel Calomfirescu?

— Şi el.

— Nicuşor Vâlcu?

— Şi el…!

— Ei, mai las-o!… clătină din cap, incredul, Gică Elefterescu. Prea exagerezi, frate Iordane!

— Nu da din cap ca un viţel când se apără de muşte!… îl povăţui, cu o asprime de dascăl sever, Iordan Hagi-Iordan. Bine, mă, cum naiba de nu vă intră asta în cap? Ce? Lumea începe cu tine şi sfârşeşte cu tine? Adică pe dânşii nu i-a plămădit mă-sa din acelaşi aluat? N-au crescut la şcoala voastră… a ta? Nu te-aşteaptă şi ei să-ţi mă-nânce din colivă cum ai să mănânci tu mâine din coliva ălui de pe catafalc?… Dacă nu te-ajută mintea să gândeşti la asta, slab o s-o scoţi cu politica ta, slăbuţ de tot, mă Gicule, mă! Să te învăţ eu atunci ce-i politica şi ce-i cu dânşii, ca unul care-i cunosc mai bine, fiindcă la traista mea cu grăunţe vin la trap mânzocii.

— Şi ei…?

— Adică numai tu credeai că ai monopol? Bineînţeles că şi ei, ca toţi din toate partidele, nu numai al tău… Aia e…!

Gică Elefterescu a căzut pe gânduri. Îşi prefiră degetele pe frunte, alungând muştele supărătoare.

Recunoscu:

— Adevărat!… E o chestie care ar trebui studiată serios.

— Studiaz-o serios, mă Gicule, mă, până nu-i prea târziu!… Te sfătuiesc prieteneşte, frăţeşte. Nu numai de dragul tău; ci şi de interesul meu. Prea mare şi fără fund traistă de grăunţe îmi trebuie pentru atâţia!…

— Am să fac ordine! făgădui Gică Elefterescu.

— Fă!

— Am să-ţi cer şi sfatul tău.

— Cere-l!… Deocamdată, să-ţi mai dau eu şi a doua chestie de studiat. N-o fi ea chiar aşa de urgentă, dar e mai cu cântec. Asasinatul de azi, ca asasinatul! Ce s-a întâmplat azi nu înseamnă mare lucru, chiar dacă se mai repetă şi mâine… Nu un nebun din toată lumea are să vă sape pe voi, mai săpându-ne şi pe noi, ăi cu traista de grăunţe! Mai lucrează însă şi alţii, ăia mai cu socoteală şi cu primejdie, Gicule!… Îi ştii tu care şi îi ştii cum lucrează?

Gică Elefterescu îşi alungă iarăşi cu degetele răşchirate pe frunte un roi de muşte, mai supărătoare decât cele de mai înainte. Se posomorî. Şi mărturisi cu un of adânc:

— Ştiu, ştiu, ştiu…!

— Ce anume ştii?

— Ştiu la cine te-ai gândit. La cei cu grevele, cu sindicatele, la comuniştii cu lupta lor în ilegalitate…

— Aia e! Ăia sunt!…

Se lăţi un timp de tăcere.

Iordan Hagi-Iordan stărui, sfredelindu-i în ochi, nu mai puţin posomorât decât el:

— Şi…?

— Şi o să vedem…!

— Cască ochii bine, să nu vezi prea târziu ălea care-s de văzut! Acolo e buba şi primejdia a mare, mă Gicule, mă! Află de la mine… Ăia nu dau buluc la traista de grăunţe, să se înfrupte fiecare cum poate; dacă nu curge, pică!… Ăia îs mai daţi dracului! Vor să înhaţe grăunţele cu traistă cu tot, să mă lese şi pe mine, să vă lese şi pe voi, bătând din buze… Aia e!… Este?

Gică Elefterescu încuviinţă fără glas, clătinând iarăşi din cap, să alunge roiul de muşte.

— Mă!… îi mai presără Iordan Hagi-Iordan sare pe rana din carne vie. Mă, am şi eu poliţia mea, care nu-i le-gată la ochi ca a voastră. Mă ţine la curent de la zi la zi, cu tot ce vi se poate întâmpla vouă; cu tot ce mi se poate întâmpla şi mie! Fiindcă, la drept vorbind, vrem nu vrem, purtăm aceeaşi zgardă şi avem aceeaşi firmă. M-am dus dracului eu, v-aţi dus şi voi! V-aţi dus voi, mă duc şi eu! Aia e!… De unde ieşiră ăştia, mă Gicule, mă? Şi ce profit au? Ce vor? Uite, chiar şi odorul uscatului şi calicului ăla de Lipan, chiar şi mucosul ăla… cum îl cheamă?… chiar şi ăla e înhăitat cu bandiţii care ne sapă groapa. Ăia bandiţi!… Cunoşteai ceva, cumva?

— Cunoşteam! Că nici poliţia noastră nu-i aşa de legată la ochi cum spui tu…

— Şi dacă cunoşteai, ce făcuşi?

— Deocamdată l-am prelucrat în foi de viţă pe constipatul de Lipan, să nu te prelucreze el pe tine.

— A!… ţinu laba suspendată în aer Iordan HagiIordan, recapitulând socotelile sale.

Deci aceasta fusese la mijloc? Nu încăpăţânarea mortului de pe catafalc, cum inventase Gică Elefterescu o scuză, căreia de altfel Iordan Hagi-Iordan nici nu-i dăduse vreo crezare. O puse şi aceasta la dosar, la dosarul lui Gică Elefterescu, şi păru foarte surprins şi chiar admirativ:

— Hm!… Aşa îl prelucraşi? Aia fu piesa?

— Aia!

— Ţine-o în rezervă! Vezi să nu mai avem nevoie cumvaşi, cevaşi de dânsa… Acestea fiind zise, m-am cărat! Cu bine şi cu sănătate, mă Gicule, mă! Vezi cum o scoţi mâine la spălat… Cave ne cadas! Aşa se spune?

— Aşa.

— Aia e…!

Iordan Hagi-Iordan se ridică din fotoliul care scoase un suspin de uşurare din toate mădularele. Amândoi îşi strânseră mâinile frăţeşte.

Gică Elefterescu îl petrecu până la portiţa cu încuietoare automată din strada lăturalnică, întunecoasă şi pustie, să-i mai scuture o dată mâna frenetic, recu-noscător, mai exuberant decât se arăta nevoie, îndeosebi faţă de Iordan Hagi-Iordan, care le punea şi el toate la dosar.

— Ei?… întrebă omul cu mutra intriganţilor de melodramă, ce-l aştepta în taxiul de piaţă, după ce Iordan Hagi-Iordan izbi portiera. Ei? cum a mers treaba?

— Pe roate!… rânji Iordan Hagi-Iordan.

Dar nu mai adăogă nimic. Şi nici celălalt nu mai stărui cu întrebările, cunoscând că nu are să capete nici un răspuns până ce nu-i va veni pofta lui Iordan Hagi-Iordan să răspundă. Taxiul a virat pe-o stradă, pe alta, încă pe una.

Iordan Hagi-Iordan îşi desfăcu gulerul din nasture sub cravată, aspiră până în străfundul plămânilor şi rosti:

— Opreşte maşina! Plăteşte. Şi mergem până acasă pe jos. Simt nevoie să iau şi eu niţel aer; tu luaşi destul!

Celălalt se execută. Plăti, şi au pornit amândoi pe bulevardul aproape deşert în noapte, către capătul dinspre Şosea. Treceau arare patrule cu arma la umăr, în pas cadenţat. O echipă de harnici şi sprinteni lucrători zorea cu mare grabă înainte, rezemând scări subţiri de stâlpii luminii electrice şi înfăşurând becurile în zăbranice de doliu. Astfel, în urma lor bulevardul se întuneca şi mai desăvârşit în noaptea fără lună şi stele, ca şi cum cu adevărat capitala se scufundase într-o amară şi neconsolată jale, după moartea marelui sfetnic asasinat şi întins undeva, pe catafalc, sub

coroanele de flori cu mărturia neconsolatelor regrete înscrise pe latele panglici.

— Mă! Ce taci? Nu mă întrebi? dădu glas Iordan Hagi-Iordan, înviorat de boarea nocturnă şi de paşii parcurşi pe jos.

— Întreb! Ei? Cum a mers treaba?

— Pe roate, cum îţi spusei! rânji din nou Iordan Hagi-Iordan. Se putea altfel? N-a mai zis nici cârc, licheaua! Numai nu dădea din coadă şi nu făcea sluj, că în patru labe îl făcui să umble… Îl am acilea, licheaua!

Prin întuneric, deschise lat palma ciolănoasă şi pietroasă, apoi strânse încleştat pumnul, să arate unde şi cum are el licheaua în mână.

După o pauză şi după câţiva paşi:

— Şi, la o adică, de-o fi să mai încerce vreodată a zice cârc, nu ţi-l zboară nen-tu să se ducă învârtindu-se? Aia o ştie acum mai bine decât oricând! I-a intrat la dovleac! Uite, aşa se duce…!

Iordan Hagi-Iordan deschise iarăşi palma şi suflă asupra ei din străfundul foalelor, ca să mai arate şi cum îl va zbura el la o adică pe vechiul şi scumpul său amic. Pe urmă ridică palma spre casele negre, mari şi impunătoare, înşirate de-o parte şi de alta a bulevardului; tot locuinţe de mari proprietari, de bancheri, de industriaşi, de rentieri:

— Dorm, imbecilii!… Habar n-au că nu-i departe vremea când au să zbârnâie la telefon şi or să se îmbulzească la ghişeuri, să-i miluim cu cevaşi acţiuni de la PisculVoievodesei! Triplarea capitalului, mă! Pe puţin…!

— A mers aşa de bine treaba?

Iordan Hagi-Iordan se opri locului şi slobozi un hohot detunat de râs în noapte:

— Bine?… A mers ca untul, mă, ca untul de ricină! Ce-ţi spusei…?! Păcat că nu fuseşi de faţă! Ai fi dat toate paralele să-l vezi mai întâi cum umbla în patru labe, cuţu-cuţu!

— Îmi închipui…

— Nu-ţi închipui nimic, mă!… Că nu-i numai vorbă, aşa, cum îţi închipui tu… S-a târât de-a buşilea, în patru labe, acilea, la picioarele mele, javra, cuţu-cuţu! Şi mai p-ormă numai că nu dădea din coadă şi numai că nu făcea sluj, cuţu-cuţu, să-nghită zaharicaua, javra!… Domnul ministru al justiţiei, care mă freca pe la Parchet, şi mâine excelenţa-sa, domnul preşedinte al consiliului de miniştri!… Ptiu!

Scârbit de propria sa izbândă, atât de ieftin câştigată, Iordan Hagi-Iordan ţâşni printre dinţi o rotocoală împroşcată de scuipat pe trotuar.

Apoi, luând-o din loc, îşi rosti şi concluzia judecăţilor sale:

— Mă, dacă nici în ţara asta a nimănui n-om şti până la sfârşit să le luăm tot aşa piuitul ălor care-o conduc, atunci mari idioţi mai suntem!… Putem să ne întoarcem la Dunărea noastră, să ne legăm câte un bolovan de gât şi să ne-aruncăm în apă, să ne ducă bolovanii la fund. Că de pomană mai trăim şi facem umbră pământului! Aia e!

VI.

MÂINE MERGEM LA CURSE.

Erau doi. Un domn bătrân şi simpatic, cam demodat cu umbrela lui cenuşie. Celălalt, un tânăr înalt şi musculos, cu umerii laţi şi cu mijloc subţire: un exemplar superb şi bronzat, după care femeile întorceau involuntar ochii pe stradă.

Bătrânul se născuse, trăise şi aştepta să moară în acest Bucureşti, despre al cărui trecut scrisese o istorie în trei tomuri; nepotul său acum sosea din viaţa vastă şi însorită a câmpurilor.

— Recunosc că sunt un ghid fără nici un haz! surâse bătrânul cărturar cu oarecare melancolie. Ce te-aş putea iniţia dintr-o viaţă prin care am trecut spectator? Eu ştiu când a fost clădită şi de câte ori a fost restaurată o biserică. Mai ştiu când a ars o uliţă şi unde a fost o spânzurătoare. Pot să-ţi de-scriu după documente precise cum a fost viaţa de aici acum cincizeci, o sută ori două de ani… Pentru viaţa de acum, însă, ochii mei sunt prea uzaţi şi inima mea a fost

închisă. Caută-ţi aşadar un ghid tânăr; de tinereţea şi sănătatea ta!… O că-lăuză, dacă se poate, cu fuste. Lecţiile au să fie mai puţin monotone şi sunt sigur că n-au să te poarte prin biserici pustii şi prin muzee cu molii. Eu atât pot să-ţi zugrăvesc: o închipuire de bătrân maniac. Mai ales că această închipuire a mea de bătrân maniac poate nu peste multă vreme n-are să mai fie valabilă şi are să treacă şi ea la rebutul amintirilor istorice. Calea Victoriei de ieri şi de astăzi e pe ducă. Toate se deplasează în alte direcţii de pe planul capitalei, spre bule-vardele acum încă deşarte şi neumblate, aproape pustii. Mâine, poimâine, pustie va fi Calea Victoriei… O ruină istorică, o amintire. Nu-i întâia oară când oraşele îşi schimbă centrul degravitate. E o lege! Dar să ne întoarcem la Calea Victoriei cât timp mai este ce este…!

Vezi tu! mie Calea aceasta a Victoriei îmi apare întotdeauna ca un arbore. (Nu râde! Te-am prevenit că e o idee de bătrân!) Un arbore cu rădăcina în Lipscani şi în întortochetura aceasta stufoasă de străzi vecine, cu bănci, case de schimb, zarafi, angrosişti cu magazine mereu primenite şi până seara golite. De aici îşi pompează tot oraşul sucul vieţii. Banii şi belşugul. Substanţa şi podoabele. Ceea ce-i îndestulează nevoile lacome sau numai deşertăciunea… Tulpina îmi pare că e tot traiectul de aici, de la Poştă şi Casa de depuneri până la Capul Podului. Precum vezi, e o tulpină cam deşirată şi îndestul de strâmbă. Nu e un arbore rectilin şi aerisit. Dar pe scoarţa acestei tulpine mişună toate gâzele: şi cele urâte, şi cele plăcute ochiului; şi cele cu aripi, şi cele care se târâie; şi cele care adună, şi cele care risipesc!… Iar acolo, în vârf, de la Capul Podului înainte, se întinde Şoseaua şi aleele răsfirate cu vile, frunzarul umbros pentru desfătarea îndestulaţilor. Mergi într-o zi cu soare ca aceasta: ai să găseşti vânturându-se o lume voioasă şi gureşă în cele mai frumoase straie şi în cele mai scumpe vehicule. E o fluturare de aripi irizate şi o întrecere de culori într-adevăr

încântătoare… Însă un lucru e bine să iei aminte: dacă fluturii au ajuns acolo, sus, omizile lor şi-au hrănit şi îşi hrănesc încă viaţa de aici, de jos, de la rădăcina Lipscanilor, din bănci şi case de schimb, societăţi cu o jumătate de miliard capital sau tejghele muce-de de zarafi, iar praful irizat de pe aripi şi toată amăgeala pentru ochi le cară ambalate în hârtie de mătase tot din vitrinele Lipscanilor mereu primenite. De aici şi-au supt viaţa, dar şi răul de care adesea mor… Înţeleg că eşti nerăbdător să porneşti într-acolo! zâmbi cărturarul bătrân.

— Ai înţeles bine, unchiule! recunoscu tânărul cu obraz bronzat şi cu dinţi de zăpadă.

— Bagă de seamă! Viaţa de acolo câteodată ucide…

— Cât despre aceasta!… Eu am culcat un urs cu pumnii mei, rosti tânărul umflându-şi pieptul puternic, gata să dărâme în joacă toate împotrivirile.

Cărturarul bătrân îl privi din urmă, cum se depărta spintecând voiniceşte mulţimea. Apoi plecă păşind mărunt, cu umbrela lui cenuşie, să cerceteze un zapis din leatul 7146.

Încă o dată, Ana străbătea Calea Victoriei, legănată pe elastice roţi de gumă, expusă ca într-o vitrină în automobilul cu largi ferestre de cristal.

Dar ochii nu mai căutau privirea trecătorilor, unde citea altădată cu egală satisfacţie admirarea sau invidia.

Ana privea în nevăzut, cu buzele-i subţiri, crispate într-o chinuire care-ar fi vrut să mai pară surâs.

Oricine ar observa însă dacă s-ar uita mai atent că nepăsarea n-a încremenit numai în obrazul cu pudra şi cu roşul mai spălăcite. A invadat nesimţit portul hainei, pălăria, care nu mai e ultimul model de la Paris, heneul părului neîmprospătat la timp, lăsând rădăcini negre.

Frumoasa doamnă Annie Mereutza trecea pe Calea Victoriei ca prin pustiul lunar.

Alături, Guta Mereuţă, stând incomod şi drept ca întotdeauna pe marginea banchetei, fără să se razeme de spătarul cu resorturi, cu palmele pe genunchi, îmbumbiat

până sus ca un cioclu, nu rostise un sfert de oră nici un cuvânt. Ana îi fu recunoscătoare. Ea ştia acum că la orice cuvânt nu mai avea glas să răspundă cu semeţia tăioasă care-l zdrobea, copleşit.

Iar tăcerea aceasta imobilă a bărbatului era mai încărcată de ameninţări decât toate mustrările. Era explicaţia suspendată: poate peste un ceas; poate peste un an; poate pentru niciodată.

Povestea ei fusese scurtă. Şi ca oricare, banală, în acest Bucureşti, pe această Calea Victoriei şi a naufragiilor.

În dimineaţa când hotărâse şi vestise la telefon a dus scrinurile pluşate cu bijuterii şi pachetul cu acţiuni. Scarlat Bosie s-a împotrivit. A fost nevoie de rugăminţile şi de plânsul ei ca să le primească. De două săptămâni, pentru dânşii s-a luminat din nou un calm armistiţiu, în garsoniera cu divanuri scunde, cu blăni moi sub picioarele goale şi cu pijamale schimbate după culoarea cerului. Apoi telefonul a început să sune fără răspuns.

Scarlat Bosie era din nou preocupat şi întotdeauna grăbit…

Într-o zi, Guta Mereuţă, trecând pe Calea Victoriei, s-a oprit în faţa unei vitrine de giuvaergiu să admire un colier cunoscut. A intrat, a întrebat preţul, şi mai stăruitor decât preţul a căutat să descopere cum ajunsese din sertarul Anei acolo. Nu i-a fost anevoie să afle; iar ce n-a aflat n-a fost greu să descâlcească din iţele încurcate cu gândul… „Da, da, un domn cu o brăţară subţire de platină… Avem dovezi semnate la mână, domnule judecător… Noi nu lucrăm decât cu persoane cunoscute.” Două zile Guta Mereuţă a cules de pe la bănci toate mărunţele economii din anii când era burlac şi a făcut datorii mult mai mari ca să răscumpere cutiile cu nestemate. A pus negustorul să le trimită Anei, fără nici un cuvânt.

A aşteptat.

N-avea ce aştepta. Numai Ana îşi mai închipuise că de la Scarlat Bosie putea să aştepte ceva. În prima clipă crezuse

că el le-a răscumpărat şi că voise să-i facă aşa, o surpriză. Pe urmă, înţelegând, străbătută de un fior, a alergat la dânsul într-un suflet. Când a ajuns acasă la el, cu haina de stradă trasă în fugă peste haina de casă, Charles a primit-o surprins şi nerăbdător, după ce-o ţinuse cinci minute la uşă. Era un miros de parfum străin în cameră; ţigări strivite la jumătate în scrumiere, cum fumează nervos, maşinal, neisprăvit numai femeile; două pahare pline de porto.

— Charles, dragă Charles, se întâmplă ceva rău cu noi! Georges ştie…

— Nici nu l-am crezut aşa de dobitoc ca să nu simtă măcar atât! întrerupse Scarlat Bosie, căutând cu ochii ceva…

A înţeles ce căuta când a văzut unde i s-au oprit ochii. La o cămaşă de femeie şi la ciorapii zvârliţi mototol, aşa cum au fost jupoiaţi în grabă de pe picior.

— Charles! îi prinse Ana cu amândouă mâinile reverurile pijamalei, să-l apropie şi să-l privească în adâncul negru al pupilelor. Tu ai pe cineva la tine…!

— Ar fi idiot să neg! râse cinic Scarlat Bosie, ocolindu-i privirea. M-am trădat singur… Nu trebuia să-ţi deschid.

Mâinile Anei căzură de-a lungul trupului. Scarlat se aşează pe un taburet, aprinse o ţigară şi, legănând picior peste picior, în pantofii de marochin, începu să-şi cureţe unghiile, apropiindu-le şi depărtându-le, să le contemple lacul.

Ea venise cu o năvală de planuri şi cu o singură încheiere. Să-i spună cum a primit cu o jumătate de ceas înainte pachetul de la bijutier; cum a întrebat la telefon şi cum negustorul i-a răspuns că nu domnul Scarlat Bosie le-a răscumpărat, ci domnul judecător Mereuţă; cum a dat fuga la el să-l avertizeze şi, poate, să se bucure amândoi că se limpezeşte aşa o stare dintre ei, turbure. Va cere divorţ. În câteva luni va fi liberă. Şi atunci nimic nu-i împiedică să dea vieţii lor înfăţişarea legitimă pe care o cere societatea.

Toată această clădire de şubrede şi fragile cartonaşe se surpase într-o singură clipă. Se vedeau şi pantofii femeii. Pantofi pe care Ana îi socoti cu două numere măcar mai

mari decât ai săi. Desigur, e o femeie înaltă şi voinică. Şi desigur, că s-a refugiat în baie, de unde pândeşte şi ascultă cum nu o dată i s-a întâmplat şi ei să asculte. Ce dezgust…!

Scarlat Bosie sfârşise toaleta unghiilor.

Ana nu mai avea nimic de sfârşit.

În urma ei, pe fereastră, de după perdeaua brodată, femeia dinăuntru se uita s-o vadă cum pleacă. Era cu un sân scăpat din pijamaua lila a lui Scarlat – aceeaşi pijama pe care o îmbrăca de obicei Ana.

— E a doua oară când mă mai sechestrezi cu picioarele goale pe mozaicul rece pentru toate amorurile tale „crampon” din lumea mare! Să ştii, dragă Scarlat, că a treia oară…

Scarlat Bosie n-o lăsă să continue, alintându-i circular cu buzele globul sânului spre vârf, unde se opri mai în-delung.

De atunci, Ana ocolea privirea bărbatului; iar Guta Mereuţă tăcea. Nu era în această tăcere nici ură stăpânită, nici revoltă, nici amărăciune. Cu acestea toate Ana ar fi luptat. Era o mare milă şi în acelaşi timp o hotărâre calmă şi puternică, asemeni apelor adânci, s-o smulgă din tot ce i-a fost viaţă până acum şi s-o apere de ea însăşi. Niciodată Ana nu bănuise în omul cu nasul prelung şi caraghios o neclintire atât de delicat afirmată şi o voinţă atât de simplu exterminând toate împotrivirile.

Acum o săptămână îi spusese la masă, între două feluri, ca o ştire foarte firească şi neînsemnată:

— Annie, de luni dimineaţă au să vină hamalii să împacheteze mobila. Ne mutăm! A apărut astăzi numirea mea, preşedinte de tribunal în Ardeal… N-a fost greu! Se luptă o sută pentru un loc în Capitală.

— De ce să ne mutăm?… Nu înţeleg ce însemnează aceasta! rămăsese Ana cu furculiţa în aer şi o aşezase în farfurie, fără să mai ducă bucăţica de pui fript la gură.

— Annie, tu ai nevoie să schimbi aerul de aci. Am explicat tuturor că aceasta este recomandaţia medicilor. E bine ca acelaşi lucru să-l spui şi celor ai tăi.

A fost singura dată în trei luni când a vorbit atât de amănunţit, de metodic, fără să fie întrerupt.

Acum mobilele au plecat închise în sicrie de lemn. Le-a rămas un singur pat şi divanul din birou, pe care doarme Guta Mereuţă. Mâine dimineaţă vor pleca şi ei. Pentru cine ştie cât timp! Pentru totdeauna… poate.

E ultimul drum pe Calea Victoriei, şi-i pare că trec ca osândiţii la ghilotină, deposedaţi de toate bunurile, într-o zi de execuţie cu lumina lividă, pe acolo unde fuseseră aclamaţi şi stăpâni.

Soarele era însă strălucitor – numai în ochii ei o ceaţă fumurie, care va împâcli totul de acum, se instalase până la moarte. În clipa aceea se gândea încă numai la nimicurile frivole de care nu se descătuşase. Cum va comenta lumea plecarea lor? Cât se va simţi oare lipsa la ceaiurile şi la premierele unde de patru ani era nelipsită? Cât va mai dura oare în amintirea tuturor „frumoasa doamnă Annie Mereutza”? Se gândea că frumuseţea ei nu va însemna mare lucru în târgul netrebnic unde se vor îngropa. Că nu va însemna nimic. Numai târziu, când această frumuseţe va fi definitiv devorată de timp, ca un chip întrezărit fantomatic într-o oglindă de plumb; numai atunci avea să măsoare câţi ani de viaţa care ar fi putut să fie altfel a ucis ea într-un ceas cu zloată urâtă şi cu tramvaiele purtând necunoscuţi din necunoscut spre destinul lor necunoscut.

— Annie! vorbi Guta Mereuţă coborând şi întinzându-i mâna cu o corectă politeţă, s-o ajute. Annie, am rămas înţeleşi. Spui tuturor că aşa a fost recomandaţia medicilor. Şi spui că totul nu va fi decât pentru un an ori doi.

— Da, Georges! răspunse docil Ana.

Cu un glas cât de străin de ea! Cu o grijă să-i evite ochii cât de departe de dispreţuitoarea privire cu care îl măsura din tălpi până în creştet!

Urcară scările până la etajul al doilea, de unde familia Lipan nu se strămutase de când au sosit în Bucureşti.

Despărţirea a fost în puţine şi reci cuvinte. Elena Lipan se interesă dacă au găsit casă încăpătoare şi dacă mobilele au plecat în condiţii bune.

Bănuia altceva dincolo de explicaţia lor; ceva mai ascuns, poate mai aproape de adevăr. Era albită. Cu un tremur al mâinilor înăsprite de munci grosolane şi cu haină prea largă pe trupul împuţinat.

— Const e în biroul lui… Să-l chem, sau mergeţi la el?… El stă acolo toată ziua închis de-un timp.

— Mergem noi! hotărî Guta Mereuţă, iar Ana se supuse.

Constantin Lipan se ridică de pe scaun pipăindu-şi ochelarii pentru distanţă, să-i schimbe în locul celor cu care citea.

— Aşadar, plecaţi? vorbi cu o mare osteneală în glas. Mai bine, copii!… Bucureştii aceştia omoară totul în noi… omoară totul în noi! repetă cu ticul căpătat în ultima vreme să mai rostească o dată sfârşitul frazelor. Cred că nu e ceva prea grav cu tine, Annie… prea grav cu tine, Annie.

— Nu, tată! răspunse în locul ei Guta Mereuţă. Dar am crezut mai prudent să ascultăm sfatul medicilor din timp.

— Nu e nimic grav, papa! repetă şi Ana.

— Eu, dacă ies la pensie, am de gând tot aşa, să plec de aici! declară Constantin Lipan. Să plec de aci… Atunci va termina şi Sabina… Va termina şi Sabina.

— La revedere, papa…

— La revedere, copii… şi scrieţi-mi, copii! Scrieţi Elenei, copii. Elena e tot mai singură… Tot mai singură, copii…

Rămase în birou şi-şi schimbă ochelarii pentru distanţă cu ochelarii pentru citit.

De când Gică Elefterescu devenise preşedinte de consiliu, din recunoştinţă pentru serviciul făcut cu închiderea dosarului Iordan Hagi-Iordan, îl îndemnase cu tot soiul de delegaţii şi onoruri. Constantin Lipan le refuzase. De trei luni îi ceruse un concediu mai lung, renunţase la delegaţia de procuror general şi rămăsese acum în vechea lui ierarhie de consilier de curte, aşteptând anii de pensie. Se

închidea în birou. Alcătuia un proiect pentru reforma justiţiei, pe care avea să-l lase la moarte în sertar. Îl salvase pe Costea; dar Costea nu ştia cu ce preţ. El continua să vorbească la întruniri clandestine şi să semneze manifeste al căror conţinut poliţia îl cunoştea adesea înainte de a fi apărut tipărite. Dar dincolo de aceste informaţii pe care Siguranţa generală i le punea periodic şi discret sub ochi, Constantin Lipan se mai încredinţase că toate nu însemnau numai o agitare deşartă. Se alegea undeva, în adânc, o mişcare a adâncurilor. Oameni care pregăteau cu răbdare altfel de răsturnări. Şi ciudat! Constantin Lipan se bucura acum că feciorul lui înclină spre dânşii. Că a început a se lămuri. Poate lumea acelora, lumea lor, va fi mai bună şi mai dreaptă decât aceea pe care el o apărase şi care-l răsplătise cu atâtea supărări… „cu atâtea supărări!” repetă şi în gând cuvintele Constantin Lipan cu ticul său cel nou şi răpus, bătrânicios, întristător, de acum.

— S-o văd şi pe Sabina… Să-mi revăd camera mea!… vorbi Ana, şi se uită la Guta Mereuţă, parcă şi-ar fi cerut învoire şi pentru această dorinţă inofensivă.

Sabina se îmbrăca.

Ana îşi spuse că s-a făcut mai frumoasă decât dânsa, mai ales aşa cum e acum, bronzată, după o lună de soare marin.

— Ce plăcută ai făcut camera aceasta, Sabina! se miră Ana. N-am văzut-o de doi ani…

Şi atunci abia îşi dădu seama cât de rar s-a mai întors aici şi cât de străină de toţi a devenit.

— Câteva nimicuri. O perină aici, o cadră dincolo… explică Sabina. Câteva flori… Cum vezi şi tu, Armie, e mai mult un trompe l'oeil 38. Ca şi rochia aceasta prefăcută a doua oară… Spune şi tu dacă nu-mi vine bine! S-ar crede că e prefăcută a doua oară…?

Sabina se răsuci în călcâiele subţiri şi rochia albastrăânchis s-a înfoiat ca o corolă. Era de o statură cu Ana, dar părea mai înaltă, fiindcă liniile erau mai mlădii şi

mijlocul măi subţire. Oprindu-se din piruetă, observă neclintirea din faţa Anei, ochii cu lucirea împâclită.

— Annie! îi cuprinse gâtul, silind-o să se aşeze pe scaun. Annie, tu ai altceva!… Tu nu pleci fiindcă eşti bolnavă. E altceva, mai rău.

— Ce te face să crezi, Sabina? se apără moale Ana. Mi-au spus doctorii… Georges s-a sacrificat. Îţi mărturisesc că începuse să mă obosească viaţa aceasta la Bucureşti.

„Cât de străine suntem una de alta! gândi Sabina. Ea nu-mi poate spune ceea ce într-adevăr duce cu dânsa. Eu până în trei zile am să uit poate, chiar dacă mi-ar spune.”

Gândea, şi din nevăzutul unde se hotărăsc destinele nici un presentiment nu străbate prin nevăzute antene, să-i spună că peste trei zile pentru ea nu va mai exista nici într-un caz nici amintire, nici uitare.

— Nu vrei să-mi vorbeşti, Annie?… Poate mă crezi tot cu capul numai la drăcoveniile afurisitei tale de surioare, care-ţi cotrobăia prin borcanele cu cremă şi-ţi strica vaporizatorul de parfum!… Annie, vezi tu cum ne-am schimbat amândouă?… Acum, când mă gândesc, îmi aflu şi eu o vină că am ajuns atât de îndepărtate una de alta. Întotdeauna mi-am satisfăcut o plăcere rea, stupidă, să te agasez. Tu treceai pe aici, ca o străină în vizită… Acum e inutil să recapitulăm cine şi cât am fost de vinovate… Ţi-o spun, numai ca să-ţi amintesc, Annie, când vei fi în târgul acela, că ai aici o soră. O soră mai puţin afurisită decât păream… Eu nu ştiu pentru ce pleci, într-adevăr. Nici ceea ce te poate aştepta acolo… Vreau să-ţi aminteşti, Annie, că poţi găsi în mine mai mult decât o soră, cum greşit am spus: o prietenă! Eu înţeleg mai bine aceasta decât crezi tu, fiindcă singura mea prietenă, Viorica Hagi-Iordan, pleacă şi ea peste câteva zile. Rămân singură, numai între maman şi papa, şi Nellu, adică nimeni, adică neantul. Chiar la Viorica mă pregăteam să plec. Cobor o dată cu voi.

Ana asculta fără să-i tresară o singură fibră de muşchi, de nervi, în obraz. Măsura cu ochi reci camera unde s-a simţit

şi ea înăbuşită, a plâns, a ascultat în nopţi deşerte de nesomn vaierul oraşului, dar unde exista atunci pentru dânsa căldura unei mici văpăi tremurate, ca o lumină vie de candelă într-un ungher: nădejdea într-un miracol, în altceva. Visurile ei. Acum şi acea mică şi netrebnică văpaie era stinsă; iar oriunde ar fi mers avea să bâjbâie cu mâinile întinse, ca orbii într-un veşnic întuneric de hrubă. Cheia visurilor! Trădalnica şi neîndurata cheie a visurilor.

Descoperi un simţământ ciudat şi rău. I se părea injust că Sabina rămâne aici şi că dânsa are drept să plăzmuiască într-o sută de chipuri fericite viitorul. Că Sabinei i-a rămas dreptul să spere tot ceea ce ei viaţa i-a interzis, brutal, pentru totdeauna.

O privi fără iubire. Cu toată drojdia sa neputincioasă şi înfrântă de egoism.

Se ridică şi vorbi cu glas ostil:

— Dacă mergi cu noi, pune-ţi pălăria. E târziu. Mai am ultimele lucruri de împachetat. Eu nu plec la prietene, să mă amuz…

Sabina nici nu voi să discearnă intonaţia ostilă din glasul surorii mai mari. O iertă şi o compătimi. Tuflindu-şi pălărioara cu un gest băieţesc pe-o sprânceană, aruncă o singură privire fugară în oglindă. Din treacăt, atinse un benchi de creion roşu pe buze; singura culoare străină în figura ei mată, fără pudră şi cu genele lungi negre şi frizate, fără dresuri din cutii şi flacoane.

— Gata! anunţă la uşă. Hai să-l vezi şi pe Boţocan. A îmbătrânit şi e reumatic. Mai bine îl luam cu mine la mare, să facă băi de nămol.

În sufragerie, unde Boţocan, pisoiul, îmbătrânea morocănos şi fidel tenebrelor de sub canapea, Sabina se plecă în genunchi şi-l trase remorcat de coadă.

— Cum vezi, dragă Annie, a rămas tot solemn şi ţâfnos ca un mandarin. Onorabile! Pofteşte să-ţi iei adio de la Annie şi mie spune-mi la revedere! îi scutură laba.

Boţocan, ofensat, se retranşă în vechea-i fortăreaţă.

— La revedere, maman!

— La revedere, Annie!… Sabina, când te întorci?

— Poate rămân la masă… În orice caz, dacă întârzii, mă aduce Viorica. N-avea grijă, că nu scapi de mine atât de uşor! Eu sunt neaga rea! O să mai aibă lumea de furcă cu o lighioană ca mine…!

Glasul ei mai păstra tresăltarea şăgalnică şi voioasă a copilandrei drăcoase de pe vremuri. Sora mai mare nu i-o ierta nici asta. Ce-i pasă? Pentru dânsa viaţa continuă!

În prag, înainte de a începe să coboare scările, Ana se mai uită la zidurile unde a rămas ceva din viaţa ei şi unde poate n-avea să se mai întoarcă. Sabina n-avea ce privi. Ea, care pleca să revină peste câteva ceasuri.

— Maman, să-mi pună Catinca în odaie la mine maşina de spirt şi serviciul de cafea. Vreau să citesc toată noaptea pentru examen…

Ea ştia că nimic nu există să poată schimba orânduielile dintotdeauna.

Şi scoborî scările, copilă încă, sărind treptele două câte două.

Elena Lipan le privi din urmă, aplecată peste marginea balustradei. Oftă pentru Ana. Pentru Sabina n-avea de ce ofta.

Se întoarse în camera fără destinaţie precisă, dar cu mobila urâtă, uzată şi veche de salon, mobila ei de zestre. Fără să-şi dea seamă cum, nici din ce pricină, se pomeni răsfoind albumele cu fotografii de familie. Fotografiile Anei şi Sabinei când erau eleve de şcoală. Fotografia ei şi a lui Constantin Lipan când s-au logodit. Aşa a fost ea vreodată, cu ochii vii şi sclipitori, care semănau mai mult cu ai Sabinei decât cu ochii reci ai Anei? Aşa a fost Const vreodată? Cine-ar mai crede şi i-ar mai recunoaşte?

În stradă surorile îşi luară rămas bun. Sabina se oprea să aştepte tramvaiul pentru Bufet: de acolo până la Viorica Hagi-Iordan e cale de cinci minute.

— Sabina! vorbi Guta Mereuţă, prinzându-i mâna subţire în palma lui mare şi lată. Sabina, eu nu mi-am permis niciodată să-ţi dau un sfat. Am rămas pentru tine un străin… Dar dă-mi voie, înainte de a pleca, să mă abat de la această regulă. Sabina, peste trei ani, când îţi vei lua licenţa, caută o catedră cât mai îndepărtată de Bucureşti! Bucureştii îţi iau din viaţă totul şi nu-ţi dau îndărăt nimic.

— Ce poate să-mi ia mie? râse Sabina cu toţi dinţii. Sunt o fată atât de sărăcuţă în toate, şi cu duhul, încât nimeni nu poate să-mi ia nimic!

Spunând, flutură mâna în urma lor.

O clipă gândi la glasul surd şi la mâhnirea stăpânită cu care îi vorbise bărbatul Anei. Nu mai părea omul ridicol, aşa cum îi pusese ea diagnosticul când l-a văzut întâia oară: „stângaci, fiindcă se simte desigur incomodat de nasul prelung, de proboscidian”. Pe urmă strânse din umeri şi sări sprintenă pe treapta tramvaiului.

La Bufetul de la Şosea coborî cu acelaşi neastâmpăr, înainte de a se opri vagonul. Dar soarele palid de început de toamnă îi încetini mersul după primii paşi.

Era un amurg de o largă şi gravă splendoare, cum aveau să mai fie multe în acel an.

Frunzele teilor mureau anemiate, de ceară. După lanţul automobilelor, întrecându-se în vârtej, fâlfâiau multicolore eşarfe de mătase. Copiii alergau fugărind cercurile pe nisipul stropit. Sabina îşi spuse că dacă va trece pe aici mâine sau peste douăzeci de ani, aceiaşi copii se vor afla la aceeaşi joacă, hârjonindu-se şi fugărindu-se cu aceeaşi larmă. Nu prinzi de veste când au fost înlocuiţi. Îndată ce un ciclu dispare, sunt alţii care din urmă răsar. Şi-i păru anapoda şi glumeaţă ideea, că aşa, cu pulpele goale şi cu obrajii asudaţi, târâţi de-o aripă de guvernante şi zgâlţâiţi pe înfundate, se hârjonesc acum bancherii avizi de mâine, cărturarii miopi, personagiile simandicoase şi solemne, canaliile şi victimele, doamnele cu ifose, fericiţii şi nefericiţii de mâine.

Îşi zâmbi singură la aceste gânduri care-i mijiseră prin minte şi care poate nu erau atât de năstruşnice şi de înveselitoare, cum i-au părut întâi. Aşa sare ea cu gândul, nestatornic, de la una la alta. Şi aşa descoperă ea după o clipă ceva melancolic şi întristător în tot ce-o făcuse să zâmbească numai cu o clipă înainte. Să fie semn de nestatornicie aceasta? Sau ce? Va cerceta în ea mai târziu, să introducă o disciplină mai severă în toate. Nu vrea să-şi pregătească o viaţă deşartă, din nimicuri, ca Ana.

Pe urmă, hotărî cu începere chiar de a doua zi să-şi alcătuiască un program strict: dimineaţa şi noaptea să citească pentru examene; după amiază să vină întotdeauna aici, ca să-şi împrospăteze gândul, sângele şi plămânii.

Va începe de mâine. Curios cum îi revine stăruitor ca niciodată cuvântul acesta: mâine! Numai de-ar fi şi mâine, şi poimâine, şi toate după-amiezile până la sfârşitul lui septembrie tot aşa de senine şi calde!

Toate după-amiezile şi asfinţiturile lui septembrie au fost în acel an atât de senine, şi blânde, şi calde, încât mulţi n-aveau să le uite până la sfârşitul vieţii, povestind ca despre o minune nespusă şi rară. Dar nimeni n-avea să mai vadă nici mâine, şi nici poimâine, şi niciodată pe veci, printre frunzele de ceară, în soarele molatic şi bun, fluturând rochia albastră de acum.

Sabina păşea uşor, prin intervalele de lumină şi de umbră, după cum scăpăta apusul oblic printre vârfuri de crengi. S-ar fi spus că lumina şi umbra îi aştern înainte, pe nisip, tot atâtea imateriale bariere, să-i reteze mersul. Sabina nu le vedea, nu le simţea; erau mai fragile decât firele de funigei.

Găsi portiţa de fier dată în lături. Casa lui Iordan Hagi-Iordan, monumentală şi albă, se afla în fundul unei grădini imense, celebră în tot Bucureştii.

Aici, înaintând pe trotuarul de lespezi roşcate, lumina şi umbra zvârlite printre zăbrelele grilajului păreau c-o biciuie mai înverşunat, s-o oprească, cu vergi de raze şi de

întuneric. Sabina zâmbi de jocul acesta, care-o lovea inofensiv şi alintat peste obraz, peste gene, în ochi.

Îşi încruntă voioşia numai când îi apăru înainte Nicki Hagi-Iordan. Sărise pe fereastră, fiindcă scurtase aşa din drum, şi se opri în faţa ei, cu picioarele răşchirate şi cu mâinile lui lungi, spânzurând aproape de genunchi.

— Mă ierţi, domnişoară Sabina, că am ieşit aşa, numai în sviter, fără haină? Suntem încălziţi rău de tot… Facem o bombă grozavă de adio! Păcat că lipseşte şi Nellu… Jucăm pocher şi am ajuns la al optulea cocktail…

Sabina primi confirmarea în obraz: răbufneala mirosului de alcool.

Ea nu-l putea suferi, cu privirea lui falsă şi cu buzele lui vinete şi groase, ca două umede lipitori. Un adevărat fiu al lui Iordan Hagi-Iordan! Întotdeauna i s-a părut monstruos şi absurd ca o fiinţă atât de diafană ca Viorica poate avea un asemenea tată şi un asemenea frate.

Gesturile lui Nicki Hagi-Iordan erau epileptice. Gesticula stenografic. Cantitatea de spirturi ingurgitată îl făcuse încă şi mai respingător, dând obrazului o culoare pământie şi ochilor verzi un turbure murdar, ca verdele troscotului prăfuit din marginea de şanţ.

Se împiedică de treptele peronului şi râse, restabilindu-şi anevoie echilibrul. Se mustră fără prea mare severitate:

— Te-ai cam ameţit, dragă Nicki! M-ai făcut de râs!

Apoi, în răcoarea de catedrală a holului, se reculese.

— Viorica e sus… Eu rămân aci cu băieţii! Sus mai sunt şi nişte domnişoare… Adică vorba vine domnişoare!… În sfârşit, nepoatele doamnei Elvira Elefterescu; cele trei greaţii…!

Sabina urcă scările pe covorul moale, bucuroasă că a scăpat de el atât de repede.

— Domnişoară Sabina! o chemă din urmă Nicki Hagi-Iordan.

Sabina se opri cu mâna pe bara lucie, întorcând capul să-l privească în jos.

Întrebă retezat:

— Ce e?

— Domnişoară Sabina, ştii că nu-mi prea place cum te porţi cu mine, aşa, ca o ducesă!... Eu numai de aceasta regret că plec... Că nu m-ai înţeles! Eu am crezut întotdeauna că...

Sfârşitul se înecă într-un sughiţ. Sabina ajunsese sus.

Nicki intră în camera unde-l aşteptau tovarăşii. Din uşă îi încredinţă pe toţi, plescăind limba în cerul gurii, că sora lui Nellu Lipan are nişte pulpe de te scoate din minţi: „cele mai frumoase picere din Bucureşti!”

— Mă guguştiucilor, mă! Acuma mă uitam când urca scările. M-a luat ameţeala... Halal dă cine-o pune laba pe ea...!

Se întristă. Destăinui că l-a lovit cea mai mare nenorocire care putea să i se întâmple în acest ceas. Mabel l-a procopsit cu o boală urâtă.

— Spurcăciunea! Tocmai acum, când plec cu Viorica în străinătate şi când mă pregăteam de trai, ostrogoţilor, să dau iama prin franţuşte...

Prietenii îl copleşiră cu sfaturi şi cu reţete, dar mai ales îl consolară cu pahare.

Cele trei graţii, Lola, Lulu şi Lili, au întâmpinat-o pe Sabina cu o zgomotoasă surpriză, sărutând-o, îmbrăţişând-o şi pipăind-o atât de stăruitor şi îndelung, încât Sabina simţi aceeaşi repulsie de adineaori, când privirea lui Nicki Hagi-Iordan se târâse pe corpul ei, lipicioasă ca o dâră de melc.

— Ne pregăteam să plecăm, Sabina! Dar fiindcă ai venit tu, nu putem rezista... Mai stăm!

Viorica se uită la Sabina, consternată. Înţelegerea între ele fusese să rămână singure în această ultimă seară. Acum ştiau că nu vor izbuti uşor.

— Eşti delicioasă aşa, arămie! declară Lulu.

— Parcă ai mai crescut, Sabina! constată Lola.

— Nu porţi soutien-gorge? Uitaţi-vă la dânsa, nu poartă soutien-gorge şi ce sâni pietroşi are! se miră Lili.

— Vrei ceai? Lichior? Vrei să trimitem jos să ne expedieze băieţii un transport de cocktail? îşi asumă Lulu atribuţii de gazdă.

— Sabina, eu, dacă aş fi bărbat, aş săvârşi orice pentru tine! Aş ucide, aş fura… m-aş ucide!

Toate trei, cu ţigări groase între buze şi cu glas răguşit, o asaltau cu întrebări, n-aşteptau răspunsuri, o îndemnau să stea lângă dânsele pe divan, clădind pernele pufoase, gesticulând şi întrerupându-se una pe alta cu o aţâţare crescândă.

Viorica Hagi-Iordan, ca să-şi descarce scârbirea acestei privelişti, luă cravaşa din cui şi biciui scurt, pe spinare, ogarul alb şi nevinovat, care se afla întotdeauna încolăcit la picioarele ei. Ogarul o privi cu o mustrare omenească în ochi. Viorica zvârli cravaşa şi îl dezmierdă. Pe urmă se aşeză la pian, ca aşa cel puţin să întoarcă spatele celor trei mutre desfigurate de o patimă de mult scăpată din frâul oricărei stăpâniri de sine.

Prietenia ei cu Sabina se născuse şi dura tocmai fiindcă lângă această copilă cu şase ani mai tânără, loială, firească şi fără ascunzişuri, găsea o reconfortare. Prezenţa Sabinei o ajuta să lupte cu tot ce vedea, cu tot ce ştia şi presimţea că se întâmplă în juru-i, între un asemenea tată şi un asemenea frate.

Dar o apărase această prezenţă mai cu seamă de ea însăşi.

Căci şi în sângele ei se afla ceva din sângele lui Iordan Hagi-Iordan. Nu fusese cruţată nici dânsa de acelaşi venin, filtrat în substanţa vieţii. Oricine ar fi ghicit aceasta, urmărind cum gura ei, cu toată fineţea străvezie a figurii, capătă câteodată o crispaţie urâtă şi crudă: aceeaşi care dădea înfăţişare bestială lui Iordan Hagi-Iordan şi lui Nicki Hagi-Iordan. Acum se biruise. Dar după ce luptă!

Cu trei ani în urmă şi ea scoborâse povârnişul până la fund. Departe de ţară şi de ochii care o cunoşteau aici numai într-un singur fel; neaşteptat, ca într-o năprasnă, urmase somnambulic într-o noapte, în camera lui, unul din

acei aventurieri ai lumii pe care nimeni nu-i ştia precis de unde-au venit şi unde vor sfârşi. Toate s-au întâmplat la Cannes. Iar când dansatorul cu ochi migdalaţi (care poate era într-adevăr mlădiţa blazonată, cum spunea, sau numai un dansator de profesie), când a plecat spre alte Palasuri, la alt cazino cu ruletă, după altă femeie, n-a lăsat-o singură. A lăsat-o cu o consolare. I-a transmis prafurile şi fiolele, de unde oricine îşi poate urzi în câteva clipe paradisul artificial. Cu acestea a trăit trei ani, în afară de viaţă şi de legi, ca deşteptarea de a doua zi să-i fie mai acră. În locul dansatorului a fost altul, şi pe urmă altul, şi apoi căderi tot mai repezi, din care nici amintirea nu mai păstrează decât nehotărâte, dar pline de spaimă umbre. I-a trebuit o voinţă cum nimeni n-ar bănui că se poate încorda într-o făptură atât de şubredă, ca astăzi să se ridice din nou spre o lumină împăcată, dintr-un adânc populat cu atât de spasmodice vedenii. Ea ştia că aceasta a fost cu putinţă numai şi numai fiindcă de câte ori o atrăgeau iarăşi afund chemarea întunericului, prezenţa Sabinei o tonifica, înviorând-o ca un şipot rece cu apa proaspătă a vieţii. În jurul ei toate conspiraseră să-i sugrume ultima zbatere. Toţi dimprejur, din casă; prietene, văzduhul respirat, şi încă mai viclean decât toate şi mai tenace, îndemnul lăuntric al sângelui, care nu era numai al ei, ci şi acel al unui asemenea tată şi al unui asemenea frate.

Prin Sabina se săvârşise minunea.

Ea săvârşise minunea.

Iar acum, când medicii o trimeteau să-şi vindece pieptul mistuit încă de arşiţa infernului de unde s-a întors, singura mâhnire e că se îndepărtează de Sabina. Îi pare că pleacă singură şi ingrată, cum nu se mai uită îndărăt convalescenţii la sanatoriul alb care le-a redat viaţa şi de care nu mai au nevoie.

Viorica Hagi-Iordan gândea la toate acestea, iar degetele alergau pe clapele de fildeş, furată de cântecul cântat

numai pentru Sabina, fiindcă îl ştia al ei, preferat între toate.

Îşi amintea dimineaţa rece de iarnă, cu soarele sclipind în albul diamantin al zăpezii. Dimineaţa când s-au cunoscut la patinaj. Copacii ninşi transfigurau grădina într-un fan-tastic peisaj de basm pentru copii. Sabina apăruse lunecând pe oglinda de gheaţă, lin şi vertiginos, în haina albă, ca o pură încorporare a tot ce zăpada şi iarna evocă în orice închipuire, tânăr, proaspăt, feciorelnic şi înviorător. Din ceasul dintâi s-au împrietenit. De atunci, numele ei, gândul la ea şi prezenţa ei i-au rămas nedespărţite de senzaţia aceasta de alb, luminos şi pur. E cum ar intra deodată dintr-o lume hâdă şi respingătoare într-o magie ninsă, de unde hâzenia, şi mâhnirile, şi teama de bezna de unde sosea au dispărut printr-un îndurător miracol.

Se opri. În sfârşit, Lola, Lulu şi Lili s-au hotărât să plece. Le întovărăşi cu vagi făgăduieli să le trimită cărţi poştale ilustrate.

Veni la Sabina şi, aşezându-se alături, îi prinse încet mâinile.

Ogarul se culcă la picioarele lor.

Se priviră în ochi lung. Şi înotară umezi ochii de miozotis şi ochii de antracit. Cum se aflau alături, păreau că s-au căutat şi că s-au găsit, mânate numai de o poruncă irezistibilă a contrastelor. Lângă Sabina, cu sănătatea ei tânără şi fragedă, Viorica Hagi-Iordan, pală şi morbidă, în rochie argintie, cu cearcănele viorii sub ochi şi cu buzele ofilite, arăta ca o înduioşătoare salvată de la înec, peste care au bântuit toate furtunile oceanelor. Că firava ei fiinţă biruise genunile să iasă la liman era încă de mirare.

— Povesteşte, Sabina, ce-ai făcut tu…!

— Povesteşte, Viorela, ce-ai să faci tu…!

Mai mult decât spusa cuvintelor, îşi ascultau glasul. Şi mai mult decât învăluirea glasului, prietenia lor s-ar fi mulţumit şi numai cu prezenţa, cu simţământul acela de siguranţă şi de întregire, care le întărea încrederea în ele însăşi de câte

ori se aflau împreună. Poate prietenia nu este decât aceasta. O prezenţă care se întregeşte cu altă prezenţă. Prietenii de obicei se caută, iar când s-au găsit adeseori tac.

Ele erau însă şi femei. N-ar fi ştiut să tacă.

Au povestit, aşadar. Au râs. Şi-au adus aminte de întâmplări trecute şi au plăsmuit întâmplări viitoare. S-au întristat, şi genele li s-au umezit de înduioşări. Şi-au mărturisit secrete, şi au jurat solemn să le păstreze; deşi Sabina, aşa de „sărăcuţă în toate" cum era, n-avea nici măcar un secret al ei; deşi secretele celeilalte erau într-o mare măsură din cele care nu se pot mărturisi. Şi nici nu le mărturisise vreodată Sabinei, ca să nu-i cutremure şi să nu-i spurce tinereţea virginală din ochi, din glas, din tresăltările râsului.

Toate treceau ca în orice întâlnire de prietenie, care pentru prietenia lor mai au încă înainte o viaţă întreagă, de multe şi atât de importante nimicuri. Viorica Hagi-Iordan avea să se întoarcă la primăvară. Atunci vor lega firul rupt. Nimic nu putea fi tulbure şi îndoielnic între ele. Totul era simplu fiindcă acum şi Viorica HagiIordan învăţase să fie simplă.

— Şi n-ai să mai începi niciodată? îi strânse mâinile Sabina. Mă tem pentru tine…

— Sabina, e singurul lucru de care acum nu mă mai tem. Tu nu ştii tot… Nici nu poţi bănui din ce lume m-am întors. Sunt lucruri care nu se pot spune şi nu ţi le-am spus. De altfel, mi-am făcut singură dovada cea mai bună. Se află aci, în sertar, închise toate… toate ororile acelea. Mi se părea că niciodată n-o să am provizii destule. Le-am avut aci! Cheia e aci! Oricând aş fi putut să deschid… O singură dată. Aceasta e graţia pe care şi-o acordă toţi, o dată, o singură dată, ca a doua zi să reînceapă, şi a treia zi, şi după aceea până la ruinarea totală… Ce vrei mai bună dovadă?… Sunt vindecată, Sabina mea! Acum şi gândul mă dezgustă…

— Oricum ar fi, cred că tot e mai bine să le arunci… ororile acelea, cum le spui tu. Să nu le iei cu tine…

— Ce copilă eşti, Sabina! Dar, oricând, dacă m-ar prinde iar nebunia, oricând aş găsi cum să-mi refac rezerva la loc. Tu nu ştii la ce abjecte viclenii ajungi şi de câtă josnicie devii capabilă!… Ai un exemplu… Spectrul celui care a fost principele Anton Muşat.

Se ridică în haina argintie şi se îndreptă spre sertar.

Ogarul păşi după dânsa şi se opri, privind-o cuminte în ochi.

— Am să fac o faptă generoasă, Sabina. Îmi pare bine că mi-am amintit… Le împachetez toate şi le trimit principelui Anton. Pentru dânsul totuna e! Vindecarea nu mai există. Nici nu i-ar folosi să se mai deştepte… Ar fi prea înspăimântător pentru el… I le trimit. Au să-i vină fără să ştie de la cine şi de ce… E mai bine aşa decât să le cerşească…

Viorica Hagi-Iordan deschise sertarul şi aruncă pe masă cutiile, una câte una.

Erau multe şi de toate înfăţişările. De argint şi de email. De aur şi de sidef.

— Cum vezi, o farmacie întreagă, Sabina… Să extermini un pension. Aci cocainǎ… cocainǎ… tot cocainǎ. Aci eroinǎ. Aceasta e cea mai teribilă. De zece ori mai puternică decât morfina. Cu efectul instantaneu… Şi după un ceas de nălucire mincinoasă, cu deşteptarea aceea îngrozitoare, când nu ştii ce-ai făcut, ce s-a întâmplat, ce-ai putut să accepţi… Numai aşa ai să-ţi explici şi unele drame inexplicabile pentru alţii. Ruina de om care-a ajuns principele Anton Muşat… Drama de la „Arizona-bar”, despre care s-a scris şi în ziare, fără să spună totul… Acea doamnă frumoasă, tânără numai de douăzeci de ani, crescută în pensioane, care în lipsa soţului din Bucureşti îşi lăsase copilul de leagăn acasă şi venise cu un prieten… uşor de înţeles ce fel de prieten… ca să petreacă o noapte la faimosul bar… La trei după miezul nopţii rochia de paiete inflamabile aprinzându-se de la flacăra brichetei ca o torţă! Ea arzând de vie, pe rug! Bărbatul, prietenul care o

întovărăşise, închizându-se într-o cabină de toaletă şi zburându-şi creierii… Amândoi căutaseră paradisul în asta!… scutură Viorica Hagi-Iordan o cutioară. Şi paradisul lor s-a încheiat cu oroarea de-atunci. Acestea tu nu le poţi şti, Sabina. Fericită eşti că n-ai să le ştii niciodată!

Sabina admiră filigrana cutiilor, gravurile subţiri din argint, emailul şi încrustaţiile. Deschise o cutie. Alta. Îi părea cu neputinţă să admită că rămăşiţele acestea de pudră albă de pe fundul unor cutioare cât jucăriile conţin condensată o atât de fatală putere, să schimbe destinele şi să nălucească vieţile.

— Le adun toate! vorbi Viorica Hagi-Iordan. Îi aflu adresa principelui Anton Muşat şi le trimit. N-are să ştie de unde-i vin. Cred că, aşa cum e, are să-i fie indiferent… Dar sunt sigură că în toată viaţa lui, el, care s-a risipit în patru vânturi şi şi-a plătit orice plăcere, cred că n-a avut fericirea pe care are s-o simtă acum… Tu nu-ţi imaginezi ce înseamnă să-ţi lipsească acestea când nu te mai poţi lipsi de ele! Aci e fericirea lui, pentru două luni cel puţin… Ceea ce nu mai spera niciodată. Un cadou de la un fost camarad, necunoscut şi evadat… Am devenit patetică! adăogă Viorica Hagi-Iordan după o pauză, în care timp privise în întunericul lăsat în urmă.

Se întoarse la divan. Povestiră iar nimicuri fără vreo însemnătate, numai de dragul de a-şi auzi glasul. Ogarul adormi la picioare şi scânci uşor prin somn.

Noaptea cuprindea odaia. Viorica aprinse o singură lumină albăstrie în capsula abajurului de mătase.

Fiindcă pomeniră despre alergările de a doua zi, cele mai însemnate din tot anul, Sabina mărturisi că n-a fost niciodată la curse.

— Cum e posibil? Adevărat, Sabina? se miră Viorica Hagi-Iordan, care în scurta ei existenţă de până acum epuizase toate desfătările. Dar aceasta e ceva absurd!… Ah! Dă-mi voie puţin să mă gândesc. Mâine urma să mă duc după amiază la o mătuşă plicticoasă şi surdă, să-mi iau rămas

bun. Am să contramandez corvada. Inventez un pretext. Şi mergem împreună la curse. O să ne amuzăm nebuneşte. Aceasta da! Nebunie inofensivă, în aer liber, soare, mulţime, tribune! Ai să strângi şi tu pumnii, să te ridici în picioare şi să urmăreşti cu ochii calul tău, pe care l-ai ales... Te învăţ şi să pariezi, fiindcă altfel n-are nici un haz!... Cum de n-ai avut curiozitatea să vezi până acum cursele?

— Poate curiozitate am avut, Viorela. Dar m-am învăţat de mult să-mi limitez dorinţele... Cu cine m-aş fi dus?

— Şi eu, care de atâtea ori mă plictiseam, fiindcă n-aveam cu cine merge! Aşteaptă să căutăm în ziar. Să vedem ce cai aleargă şi să facem pronosticurile noastre.

Viorica Hagi-Iordan aduse un ziar şi începură să discute cu aprindere. Pentru Sabina orice asemenea plăcere îm-plinită însemna un prea rar şi mare eveniment. Ceru sfat ce rochie să îmbrace. Deciseră la ce oră să se întâlnească. În ce fel să-şi asorteze pălăriile. Cum să evite pe cele trei graţii, Lulu, Lola şi Lili, care le-ar fi stricat tot cheful. Dumineca de a doua zi căpătă deodată importanţa unei date memorabile în existenţa Sabinei, săracă în peripeţii, cum era ea „sărăcuţă în toate”. Se bucură copilăreşte că mâine va fi şi ea în sfârşit una din acele fiinţe privilegiate, pe care le vedea de două ori pe săptămână, depărtându-se în întrecerea grăbită a automobilelor, spre un mare spec-tacol al capitalei. Viorica Hagi-Iordan îşi aminti alte alergări de cai, de la Longchamps, Auteuil, Maisons-Lafitte, Vincennes.

Sabina se gândi că în viaţa ei de viitoare profesoară obscură nu are să le vadă pe acelea niciodată...

Dar ea se mulţumea cu atât de puţin!

Servitoarea veni să anunţe pe cineva. Viorica HagiIordan sări bucuroasă în picioare:

— Să mai spui, Sabina, că nu există providenţă! E tocmai mătuşa mea, despre care-ţi vorbeam. Te las un sfert de oră, cât stau cu dânsa în salon. Am să-i ascult resemnată toată cronica Bucureştilor. Nici nu-ţi imaginezi câte cancanuri cunoaşte din auzite o femeie surdă! Năs-cocesc ceva să mă

scuz că nu pot veni mâine şi-am rămas cu toată după-amiaza a noastră. Să fi vrut, şi nu s-ar fi putut întâmpla mai bine!… Cântă ceva până ce mă întorc… Iar de la uşă: Vezi, că rămâi cu acestea de aci! arătă cutioarele de pe măsuţa de toaletă. Nu ţi-o da în gând cumva să încerci şi tu? Bob, stai aci cu Sabina şi păzeşte-o!… porunci în glumă ogarului, care se ridicase, venind după dânsa până la uşă.

Ogarul se întoarse şi se culcă supus la picioarele Sabinei.

— Ce filosof cuminte eşti tu, Bob! îl dezmierdă Sabina, jucându-se cu urechile lui mătăsoase. Nu te miri de nimic, nu doreşti nimic, nu vrei nimic… Îţi spune: haide! – mergi. Îţi spune: stai! – rămâi…

Pe urmă Sabina se ridică să se ducă la pian.

Trecând, se opri la cutioarele de argint, de sidef, de fildeş. Luă între degete una, să-i admire filigrana neagră în argintul mat. O deschise… De ce-i spusese să nu cumva?… Ea e atât de stăpână pe dânsa!… Aproape tot aşa de înţelept resignată ca Bob!

Zvârli cutia. Cutia se rostogoli şi se deschise. Praful se risipi pe lemnul mesuţei. Îl culese cu o lamă de unghii şi îl turnă cuminte înapoi… De ce-i spusese să nu cumva?… O singură dată ce-ar putea să însemne?… A dus lama la nări şi aspiră praful de cristal.

Un praf, şi nimic mai mult… O senzaţie dezagreabilă chiar. Nările şi buzele, lemnificate. Se poate numi aceasta o voluptate atât de ucigaşă, cum exagerează toţi?

Mai aspiră o dată.

Şi încă.

Apoi luă cutia şi se întoarse la divan.

Ogarul o privea poate cu o blajină, dar neputincioasă dezaprobare în ochi. Vedea că şi această prietenă a stăpânei ţine acum aceeaşi cutioară în mână şi aceeaşi unghie de fildeş la nări, cum îşi văzuse de atâtea ori stăpâna, când era atât de neînţeleasă, cu mânii şi cu accese de înveseliri fără pricină. Atunci când nici el nu mai ştia dacă mâna se întinde să ia cravaşa sau să-l alinte.

Sabina trase o pernă sub cot. Mai aspiră încă, aşteptând… De ce-i spusese să nu cumva?… E într-adevăr o senzaţie ciudată, dar nu atât de neplăcută cum i s-a părut la început. S-ar spune o dematerializare… Corpul eliberat de ghiulele de plumb care-l atârnă greu la pământ. Şi gândul planând euforic. Nu un gând! Două, o sută, o mie… O mie de gânduri… Un tumult de gânduri…

Perdeaua se îndepărtă ireală, îndată prefăcută în pânză purpurie de navă… Iar lumina albastră e un soare fantastic, dintr-un alt cer, cu alte constelaţii. Se aude un cli-pocit argintiu de valuri. Ca un sunet delicat şi îndepărtat de zale, cum sună valurile seara în nisipul de scoici pe plaja mării, de unde s-a întors ea cu pieliţa bronzată. Dar e altă mare. Cu totul altă mare, sub alt cer, din celălalt emisfer. Nava care o duce a intrat într-o mare calmă de miraj. S-a apropiat de ostrovul rotund de corali, care nu era adineaori, şi a apărut ca un inel de logodnă al ocea-nului… Ce bizari copaci! Se văd întâi în apă, cu vârful în jos. Par crescuţi vertical, în adânc, cu rădăcinile în aer. Numai pe urmă ridici ochii, să-i vezi şi pe cei de aievea, cu jerbele de frunze lucioase în vârf… Şi deodată, furtuna aceasta din senin! A sosit neaşteptat, din cine ştie ce depărtări… Nava a început să se legene pe creste spumegoase de talazuri! Prea mult! Încă o dată dacă mai izbeşte sus, are să trosnească lemnul. A şi trosnit! Ce bine e că a învăţat să înoate astă-vară! Iar apa ce caldă e… Se văd la fund, în transparenţa adâncă, animale şi plante de feerice culori. O lume cum n-a ştiut niciodată că există. Dar mâinile au rămas împietrite. Nu le poate mişca, ţintuite de-o vrajă rea. Se duce la fund… Lin. Lin… Pe deasupra trec peşti cu zvâcnite suveici de aur, sunt crini aplecându-se s-o primească, o stea străvezie de mare pluteşte legănat ca şi dânsa, lin, lin… Aici este tot basmul divin din copilărie, scufundat cu toate minunile închipuirii de atunci… Erau aici, şi nu le ştia. Dar prea în adânc a ajuns! N-are să mai iasă niciodată la suprafaţă. E acum captiva mării. Ajunge!

Cine are s-o mai elibereze vreodată de aci?… A fost destul numai să se gândească la asta, că cineva a şi înotat până la dânsa. S-a scufundat, a prins-o uşor de mijloc, o ridică. O poartă pe braţele lui tari. Ce înotător frumos şi puternic, cu trup de aramă, cum sunt gravurile din atlasuri! Un înotător de la antipozi, din cei care culeg din fundul oceanului scoicile cu mărgăritare. Numai de n-ar fi un sălbatic!… Ce gând i-a dat? Toţi oamenii de aici sunt simpli şi blânzi, ca într-o asemenea natură paradisiacă, unde totul e albastru de mare, de cer, de arbori… A aşezat-o pe nisipul cu umbre albastre. Pe nisipul cald. S-a aplecat în genunchi deasupra ei, să simtă dacă mai respiră… Ea îi surâde recunoscătoare… Îi surâde recunoscătoare… Nu! Dar ce înseamnă aceasta? Ce vrea omul acesta? Omul acesta hidos, dintr-o dată altul, cu buzele vâscoase ca melcul vâscos, astupându-i gura, să nu poată striga? Ce vrea omul acesta hidos? De ce soarele albastru deodată s-a stins? Cu un fulger roşu, a iluminat şi s-a stins… Ce vrea? Iar braţele ei de ce nu i se supun…?

Viorica Hagi-Iordan, prin uşa deschisă a salonului, îl văzuse pe Nicki trecând pe lângă pereţi, cu mersul lui balansat şi prelins.

Voise să-l cheme.

Pe urmă, doamna bătrână şi surdă o întrebase ceva, la care nu înţelegea răspunsul. Îşi aduse din nou aminte când iar l-a surprins întorcându-se şi închizând uşa. Ochii piezişi şi paşii de pândă vicleană i-au strecurat o senzaţie nelămurită de nelinişte, cum mai simţise numai într-o noapte, de mult, potopită de întuneric în câmp, la ţară, când era o fetiţă şi s-a rătăcit în marginea pădurii. Tot aşa i se părea atunci că umbre de oameni sau de fiare, sau numai închipuiri, înaintau tupilate pe linia neagră a zării, încărcate de o ameninţare necunoscută. Strigă: „Nicki!”,Da! Da! Imediat vin!” răspunse Nicki şi nu mai veni. Doamna cea surdă voia să afle tot itinerariul călătoriei.

Viorica uită definitiv impresia apăsătoare şi de altfel nu nouă. Nu întâia oară mersul lui Nicki, noaptea, o frapase prin această prelingere suspectă pe lângă ziduri, căutând ungherele întunecoase, ca răufăcătorii…

Abia după ce a petrecut doamna până la automobil şi se întorcea, se întrebă din nou: „Unde-o fi Nicki? De ce n-a venit…?”.

Prietenii îl aşteptau jos. Deci nu era cu dânşii, cum a crezut.

Urcă scările în fugă, mânată deodată de-o presimţire absurdă.

Deschise uşa, şi când văzu întunericul, într-o fulgerare de-o singură clipă, înţelese că a ajuns prea târziu.

Răsuci butonul luminii.

Nicki se ridică şi-i stătu înainte, cu braţele lui lungi şi cu fruntea plecată în pământ, legănându-se pe tălpi, ca un urs surprins de lumină în cavernă.

Când a pus mâna pe cravaşă? Când a păşit până la cuiul unde atârna şi când s-a răsucit atât de repede să înceapă a lovi? Biciul de piele şuieră, izbind până la sânge obrazul.

— De ce-ai făcut aceasta? Ah! De ce-ai făcut aceasta?

Cravaşa tăia vărgi roşii, iar el se trăgea înapoi, legănându-se pe picioarele scurte, cu mâinile spânzurate, fără să se apere. Cu spatele ajuns în perete, se opri. Cravaşa tăia înainte. Iar acum gura celei care lovea avea acelaşi rictus teribil ca buzele celui lovit: semnul lui Iordan Hagi-Iordan.

— De ce-ai făcut aceasta? Ah! Bestie! De ce-ai făcut aceasta?

Cravaşa reteza aerul şuierător.

Epilog.

I WANT TO BE HAPPY! 39

Nu i se vedea faţa.

O rochie albastră, o cârpă; o umbră răpusă de copilandră într-o zdreanţă de rochie albastră, căzută pe pragul ferestrei. Deasupra, perdeaua neagră a fâlfâit, ca două aripi

întunecate care se închid. Aşa le strânge arhanghelul negru de câte ori poposeşte aşteptând.

Nu i se vedea faţa Sabinei. Nu i se vedeau ochii.

S-ar fi părut că priveşte afară. Sus poate; cerul cu soare molatic ca mierea, cum va dura în toate amintirile din toamna aceasta. Jos poate; năvalnicul iureş al străzii întrecându-se s-ajungă mai repede la alergarea de cai. Ieri se bucura fiindcă ştiuse că şi ea avea să se afle printre voioasele nerăbdări de acolo.

Astăzi ochii nu mai privesc în lumea aceasta. Iar faţa-i rămâne ascunsă.

În camera de aici n-au fost niciodată flori. În camera lui Costea, rebelul tribului Lipan.

E o cameră despuiată, severă, cu perdele de pânză neagră la geam, ca draperiile din porţile caselor unde-a murit un om. O cameră unde n-au intrat decât două femei. O dată, una desprinsă într-o noapte din întuneric şi ceaţă. Ea a trecut să nu lase în urmă nici numele. Alta se întoarse acum în ceaţă şi în întuneric. Şi al ei nume, încă viu, încet, treptat, se va şterge. Pentru vecii vecilor, încet, treptat se va şterge, să nu mai rămână nimic, nimic să nu mai rămână.

A fost o fată care iubea florile, lumina şi râsul. E o faţă ascunsă în palme; doi umeri zgribuliţi, depărtându-se încet în ceaţa şi întunericul unde toate se îneacă. De unde nimeni nu se mai întoarce.

Ea a iubit întotdeauna florile. În camera aceasta n-au fost niciodată flori.

Scrâşneşte alături aceeaşi placă de patefon. E cântecul la modă în acel an, repetat până acum de o sută de ori, cu aceeaşi hilară şi inumană explozie de talgere şi cimbal.

Îl ştie; chiar ea l-a cântat la clavir nu mai departe de ieri.

I want to be happy!

Vreau să fiu fericită.

Stăpânii de jos sunt plecaţi. Sluga a rămas cu singura placă neîncuiată. Şi-a adus patefonul sus şi cântă. Cântă, lăsând să se răsucească aceeaşi placă de-o sută de ori…

I want to be happy!

În iarna aceasta avea să se ducă la cel dintâi bal. Îşi şi plăsmuise în minte rochiţa ieftină şi totuşi încântătoare a celui dintâi bal.

I want to be happy!

A fost pe marginea apei urâte astă-noapte. Apa curgea cleioasă, cu tinichele la fund şi oase, cu stârvuri şi viermi.

Ea a iubit întotdeauna, încă înainte de a o vedea şi de-a o cunoaşte; ea a iubit întotdeauna apa adâncă şi vastă a mării, unde înota departe în larg, să revină la ţărm cu faţa în sus, alintată de val, cu tot cerul deasupra boltit. Ea iubea gheaţa străvezie a lacurilor în gerul cu promoroacă din toiul iernii; tipsia lucie, pe-al cărei scân-teietor cleştar luneci în zbor şerpuit, în spirale, cu aripile subţiri de oţel ale patinelor la picioare.

Era hotărâtă!… Şi laş a cuprins-o spaima mâlului de la fund, cu tinichele şi oase, cu stârvuri şi viermi.

A fost între linii ferate, cu verzi constelaţii descinse în catran, între cabluri şi sârmă. Un tren a trecut şi alt tren.

Ea a iubit întotdeauna clipa când trenul porneşte lin şi încet din gară, spre munţi şi oraşe, peste poduri sonore şi ape, spre ţări pe care niciodată nu le-a văzut şi niciodată ea n-are să le vadă de-acum, niciodată!

Era hotărâtă! Şi laş a cuprins-o cutremurat amintirea cărnii strivite, în balta de sânge negru, în noaptea când trenul o aducea în oraşul acesta întâi.

A fost printre copacii pădurii, unde un singur cordon de la cingătoare ajunge s-atârne un cadavru într-o creangă, trei palme deasupra planetei.

Ea a iubit întotdeauna pădurea cu umbra aromată de mintă şi saltul elastic al veveriţei, din ramură în ramură: un joc.

În luna imensă şi nepământeană, o cucuvaie cu aripi moi a zburat. Da! A zburat dintr-un ram, sinistru şi drept, în lumina rotundă, ca într-o gravură spăimoasă din cărţile bazmelor cu strigoi şi ruini şi fantome, care o îngrozeau

când era mică şi le arunca să alerge la joacă, în soare, în lumină, la râs, şi cântări, şi viaţă. La viaţa care-o chema şi se făgăduia nesfârşită.

Era hotărâtă! Şi laş a cuprins-o fiorul ochilor mâncaţi de furnici, limba rânjită vânăt spre lună.

Oriunde a fost, tot ce-a iubit a respins-o. Totul era hâd şi neprimitor. Toate altfel de cum le ştia şi cum îi erau dragi. Ce străine şi neprimitoare toate! Când s-au schimbat, Doamne, când? Ea ce le-a făcut şi cu ce-i vinovată faţă de ele, să-i fie deodată atât de duşmane şi neprimitoare toate? Paşii s-au împleticit sfârşiţi, mâinile i-au căzut frânte. Mâinile ridicate spre cerul cu nepăsătoarele stele, să ceară pentru o ultimă, crudă tărie.

Eu lovesc întotdeauna aici!

Gândul i-a tresărit scurt, la arma neagră şi plată din sertarul de atunci. Rotund şi rece în tâmplă, s-a deşteptat amintirea ţevii lipite, când s-a retras cu spaimă şi poate cu un presentiment: „Eu lovesc totdeauna aici!”

Gândul acela şi acea amintire i-au mânat apoi paşii împleticiţi de la toate câte n-au vrut şi nu s-au îndurat s-o primească; i-au mânat paşii împleticiţi într-acoace, pe străzi şi pe străzi, pe treptele scărilor, până şi în camera goală de-atunci, care ea singură o aştepta şi-a primit-o. Nici măcar uşa închisă cu cheia să-i pună o împotrivire. A apăsat mânerul, a împins uşor, s-a deschis, a intrat.

Eu lovesc întotdeauna aici!

Da, camera goală unde n-au fost niciodată flori o aştepta.

Acum nu i se vedea faţa.

O zdreanţă albastră, căzută în pervazul ferestrei.

Deasupra perdeaua şi-a închis înalt aripile întunecate. Aşa le strânge arhanghelul negru de câte ori a sosit la chemare şi aşteaptă.

I want to be happy!

S-a întors de la fereastră, de sub aripa neagră a perdelei. Dar faţa tot nu i se vede. Nici nu mai este o faţă din această lume!

Iată patul alături, cu pătura aspră! Pat de cazarmă, cu margini de fier.

În camera aceasta n-au fost niciodată flori. E numai pe masă, scos din sertar, revolverul mic, negru şi plat. Jucăria morţii.

Ea n-a strivit în viaţă nici o furnică. Ca şi fratele ei, rebelul, stăpânul jucăriei de-a moartea, ea n-a strivit în viaţă nici o furnică. Îi era atât de dragă, şi scumpă, şi sacră viaţa! Mai avea încă atâtea de văzut, de simţit, de spus, de trăit într-o viaţă care ţi-e hărăzit s-o trăieşti o singură dată în tot universul, şi ţie, ca şi unei umile furnici strivite sub talpă! Altfel, de ce s-ar fi retras dânsa atunci cu atâta spaimă când Costea i-a pus în joacă ţeava rotundă şi rece la tâmplă? În joacă spunând: „Eu lovesc întotdeauna aici!”

Viaţa nu-i joacă. Nici moartea.

Oţelul cât de rece e şi acum! Tot aşa ca atunci. Îl încălzeşte cu mâna ei, la pieptul ei, din sângele vieţii ei, care acuşi nu va mai fi…

E un pat cu pătură aspră şi cu pernă tare, de cazarmă.

Când te-ai aşezat cuminte pe pătura aspră, cu capul pe perna tare de cazarmă, pregătindu-te pentru un somn lung şi cuminte, când priveşti în tavan să-ţi aduni gândurile din urmă pentru somnul cel fără de vise, prin ochii de pe-acum păienjeniţi, cât de ciudate se conturează petele umezelii pe tencuiala de sus! Seamănă cu o hartă din atlasurile de şcoală, pe care le copia pe-un caiet de şcoală o şcolăriţă cu uniforma neagră de satin, cu guleraş alb scrobit şi cu ochii umed lucioşi de galoşi Tretorn. A existat oare îndeaievea vreodată şcolăriţa aceea de-atunci?… Poate toate nu sunt decât un vis monstruos! Poate că a adormit în patul de-acasă şi visează că se află în patul acesta, din camera unde n-au fost niciodată flori… Ce hartă să fie acolo, sus? Conturul unui atol din mările tropicale, care perfid te-ademeneşte la năluciri. Nu, nu-i vis! Ajunge!

În camera aceasta n-au fost niciodată flori.

N-are să tragă în tâmplă. Aici, sub sân, unde bate cald şi mărunt ceasornicul inimii. Ea n-a strivit nici o furnică. Dar mâna acum nu-i tremură.

I want to be happy!

A fost numai atât?

Iordan Hagi-Iordan s-a urcat în automobil, cu hainele lui cadrilate, care-i dau înfăţişare de turist american devenit miliardar după ce-a săpat în tinereţe la cărbuni.

A aprins o ţigară groasă de foi. Fără musteţile gigante, rânjetul care-i dezveleşte dinţii puternici, albi şi intacţi e din ce în ce mai feroce. Nu ştii dacă râde ori dacă nu-i gata să muşte.

După ce automobilul a pornit şi după ce a închis geamul de la mijloc, să n-audă şoferul, s-a întors către prietenul cu faţa lividă şi cu şuviţa subţire de păr căzută pe frunte:

— Bine că se sfârşi şi cu dandanaua asta! Îţi spun drept că mi-a făcut mare năduf.

— Te cred! încuviinţă celălalt. Abia scăpaşi de una, şi dai peste alta. Colac peste pupăză!

— Chiar colac peste pupăză!… Noroc că-i scosesem paşaport dinainte. Tot avea să plece cu Viorica peste câteva zile. L-am îmbarcat în tren şi l-am expediat azi dimineaţă. Peste-un an, când se întoarce, totul va fi uitat de mult şi definitiv.

— Fără doar şi poate! încuviinţă iarăşi celălalt. Ăsta e un oraş lipsit de memorie!

— Cu atât mai bine pentru noi! rânji Iordan Hagi-Iordan. Ce ne-am face să mai aibă şi memorie? Vai şi-amar! Ne-ar costa dublu, triplu… După o pauză, plimbându-şi cu limba havana groasă dintr-o latură a maxilarelor în cealaltă, întrebă în continuarea preocupărilor sale: Cu javrele de la ziare ai aranjat să le-astupi gura şi să nu latre?

— Nici o grijă!

— Cât au înghiţit?

— Sumuliţe mărunte, cu rabat! Tarif redus. Rabat 50 la sută… Cine are interes acum să dea amploare unui scandal

mai mult sau mai puţin monden în ajunul împrumutului? Toţi au să-nghită păpica de-acolo din gros! Ţara plăteşte!… Diversiuni sunt destule şi mai comode pentru toţi. În fond, Lipan ce mai reprezintă? Nimic… Un cadavru… Spanac…!

— Lipan!… pufni pe nări un colac de fum Iordan Hagi-Iordan. După câte zile fripte îmi făcu mie acest im-becil, pot spune că nu regret nimic. Îi veni şi lui plata, cu vârf şi îndesat! Nicki parcă ar fi fost într-un gând cu mine. I-a tras un colac peste pupăză lui Lipan, s-o pomenească toţi Lipanii în mormânt până la învierea d-apoi! Ceea ce e mai nostim e că Nicki mai era şi bolnav, canalia! Aşa că o făcu lată rău! Mă, ăsta o să mă lase de căruţă, canalia!

Epitetul a fost repetat cu o indignare ocrotitoare, aproape admirativă.

— Şi domnişoara Viorica? Când pleacă în cazul acesta? mai întrebă omul livid, cu şuviţa de păr ruginiu căzută pe frunte.

— Domnişoara Viorica!… Domnişoara Viorica!… Cine le mai înţelege pe femei? Acum nu mai pleacă. M-au plictisit mofturile ăstea! Ia stricat obrazul băiatului cu cravaşa.

— Pe ce motiv!

— Istericale femeieşti! Era prietenă cu pupăza lui Lipan. Mi-a făcut scene şi mie… Că de asta-mi arde! Mă…!

— Zi!

— Mă, ar trebui să-ţi aduci nepotul ăla de prin străinătăţi! Cum ziceai că-i spune? Lazaride şi mai cum?

— Lazaride, ca pe mine, şi Nicki, ca pe Nicki al tău…

— Hm!… Sper că nu seamănă în toate cu Nicki al meu, fiindcă având în vedere cazul în speţă, se schimbă chestia.

— Seamănă cu mine! vru să-l liniştească în această privinţă celălalt.

Iordan Hagi-Iordan se întoarse pe pernele automobilului şi privi peste umăr la omul cu faţa verzuie a intriganţilor de melodramă, izbucnind în râs:

— Din lac în puţ! Mă, dacă seamănă cu tine la mutră, poţi să te ştergi pe bot! Ce, fata mea e o pupăză dă alea? A ajuns

la mezat?

Celălalt izbucni şi el în hohot de râs:

— Seamănă la doxă, nu la mutră! Când o să-l vezi şi o să-l cunoşti, ai să te exprimi altfel, nenişorule!

— Pretinzi că are fason?

— Oho!

— Şi ceva în cap?

— Oho! Scapără de deştept! Carieră! Prim-secretar de legaţie, mâine ministru plin, poimâine ambasador. Scapără, ţi-o spun!

— Să scapere atunci! Să lase niţel diplomaţia, să-şi ceară un concediu şi să poftească la nenea, la vedere! Ţi-l cântăresc eu câte parale face în doi timpi şi trei mişcări. Iar dacă îmi lasă impresie bună, batem palma! Să intre pe fir, să înceapă mişcările de împresurare; cevaşi curte, cevaşi poezele şi alte ălea. Că altfel, cu Viorica nu merge!... Îţi spusei că nici eu n-o mai înţeleg. Şi eu vreau să se termine povestea asta şi s-o văd la casa ei. Prea mă joacă ţonţoroiul! Mai joace ţonţoroiul şi pe altul! Mie mi s-a acrit...

— Atunci, de acord?

— Nu te repezi! De acord numai principial şi condiţionat. Dacă... Dacă răspunde la ceea ce am eu în cap! Şi dacă răspunde la ce-o fi având Viorica în cap!... Încolo, şi mie nu-mi displace ideea să ne înrudim. Strângem rân-durile şi consolidăm capitalurile! Un ginere în diplomaţie e şi el un capital pe vremurile ăstea ale împrumuturilor cu căldăruşa prin străinătate... Îl trimitem pe undeva, plocon! Ministru la Londra, în America, în Belgia, unde se fierb toate chestiile petrolului din lume, direct la sediul central al societăţilor cu care mai avem de luptat. Că avem de luptat, mă, luptă grea, cu caiafe mai abraşe decât Gică Elefterescu!... Vorba-i să facă impresie bună Vioricăi şi să câştige el mai întâi lupta acolo!... Aia-i piesa!

Viorica Hagi-Iordan nu mai pleca. Era în camera cu perdelele trase. Cu toate cutioarele în sertarul de la

căpătâi, să-i fie la îndemână. Nu le-a mai trimis. Nu le mai trimite. Acum îi trebuiesc ei.

Firul subţire care o ţinea la suprafaţa luminii s-a rupt. I-a dat drumul din nou în adânc, unde se scufundă cu o acră voluptate în zvârcolirile cu pline de spaimă vedenii.

A şi început.

E cu haina argintie mototolită pe trup, între pernele fierbinţi, cu cearcănele viorii mâncându-i iarăşi toată figura, cu buzele în care pecetea cea veche a reapărut, cum se redeschide o rană vânătă: semnul lui Iordan Hagi-Iordan.

Ogarul s-a depărtat de la picioarele ei. E în celălalt colţ. Ştie că de acum iarăşi n-are să mai poată ghici când mâna se ridică să apuce cravaşa şi când să-l dezmierde.

Perdelele sunt trase.

Noaptea a rămas închisă înlăuntru.

I want to be happy!

Cântecul metalic al patefonului sună lugubru în camera unde se află o moartă.

Doctorul Mihai Pop-Spătaru se uită cu o încruntare spre peretele unde dincolo cântecul se dezlănţuise ca o farsă macabră de ventriloc.

— Ar trebui să înceteze!… Sunt animale fără simţire!

Costea n-a auzit.

El priveşte patul cu pătura aspră, care înveleşte până la bărbie trupul celei ce pare într-adevăr că doarme cuminte şi palidă numai fiindcă era atât de obosită. Acuşi, când se va deştepta, are să arunce pătura urâtă şi aspră, să sară în picioare şi, cu o piruetă de-a ei, să izbucnească în hohotul ei tresăltat: „Aşa e că ţi-am tras o spaimă, Costea? Acum hai să facem ordine aici! Aici n-au fost niciodată flori!” Dar amăgirea aceasta nu mai e cu putinţă. Iar Costea Lipan priveşte la trupul neclintit, cu ochii uscaţi, fără de lacrimi. Priveşte cu ochi lărgiţi şi fără lacrimi. În ei se citeşte însă că ochii aceia nu vor uita. Nu vor ierta.

Mihai Pop-Spătaru îşi caută mănuşile, pălăria. Nu mai are nimic de făcut aici. Poate ar vrea să ştie numai un singur

lucru şi nu-i vine să întrebe. Îi pare că undeva, chipul acesta imobil, în recea şi marea lui împăcare, de undeva, de mult, îi este cunoscut. Altfel! Acesta şi parcă nu acesta… Dacă i-ar vedea ochii, e sigur că şi-ar aminti. Dar ochii sunt pentru totdeauna acoperiţi de pleoape, să nu mai primească toate luminile lumii: ochii fără astâmpăr, cu luciul de antracit. Ochii de atunci, de galoşi Tretorn.

Atinge cu mâna umărul lui Costea:

— Era iubită?

— Nu. Soră!

Poate s-a înşelat. El a văzut atâtea şi-a uitat atâtea! Făcu până la uşă câţiva paşi. Se întoarse. Cum putea să lase copiii aceştia aici, în singurătatea lor, cu oribilul cântec de dincolo?

I want to be happy!

Îl prinse de braţ şi îl duse la fereastră:

— Nu sta alături. Nu privi! Aceasta distruge nervii.

Nu mai ţinea minte, acum nu mai ţinea minte că aproape cu aceleaşi vorbe odată, într-o noapte, pe acelaşi tânăr, un copilandru atunci, îl mustrase fiindcă lăsa o copilă să ia cunoştinţă de înfăţişarea plină de oroare a morţii, care lui de mult nu-i mai spunea nimic, nici nou, nici vechi, nici plin de oroare.

„Costea… Cum poate face cineva aceasta?”

Acum Sabina ştia şi ea cum poate face cineva aceasta şi ce înseamnă aceasta.

Cântecul s-a oprit brusc. S-a oprit căscând o tăcere imensă, parcă şi mai cu neputinţă de suportat decât odioasa şi hilara explozie de talgere şi cimbale, mereu şi mereu aceeaşi şi aceeaşi, chiuind acelaşi nesaţ al vieţii: „Vreau să fiu fericită!”

Doctorul Mihai Pop-Spătaru a plecat. A vrut să spună: „Aici ar trebui aprinsă o lumânare de ceară! Şi puse câteva flori, după datină”… Dar n-a spus nimic. A tăcut şi-a plecat.

Costea a rămas la fereastră.

Calea Victoriei răsuna de clamoarea mulţimii care se întoarce de la cea mai strălucită cursă de cai, cu cele mai extravagante surprize la pariuri din acel an, în cel mai triumfal amurg din acea toamnă. E o fâlfâire nebună de eşarfe în urma automobilelor, o întrecere biciuită de echipagii, o larmă hohotitoare de glasuri, care şi ele vor să fie fericite; risipindu-se până aici, în camera unde n-au fost niciodată flori şi unde, pe patul cu pătura aspră, se află o moartă pentru faptul divers de mâine.

Perdeaua smulsă de mâna lui Costea şi-a deschis în lături larg aripile întunecate. Aşa le desface arhanghelul negru, de câte ori, după ce-a poposit, porneşte aiurea unde-i chemat.

Pe cerul nemărginit albastru două braţe întinse descătuşează în sfârşit plânsul. Dar nu ştii ce vor. Poate imploră lumina de sus. Poate blestemă viermuirea deşartă de jos. Poate ameninţă şi pecetluiesc un legământ.

Cerul era înalt şi gol.

DUMINECA ORBULUI.

Acceleratul intra în Gara de Nord cu o întârziere de două ceasuri; la unu după miezul nopţii.

Când au prins a se perinda constelaţiile semnalelor luminoase, discurile semafoarelor oblice şi albastrele panouri de reclame, Sergiu Miclăuş nu-şi mai stăpâni ne-astâmpărul.

Înşfăcă valiza uşurică din plasă. Zvârli pardesiul de ga-bardină pe braţ şi, în loc de politicos salut, o privire asasină de gangster celor două văduve de funcţionari superiori, care tot drumul i-au pus răbdarea la amarnic supliciu cu discuţia lor mai volubilă decât duruitul de ventilator.

Ambele persoane au rămas petrificate pe marginea banchetelor.

Pentru prima oară în decurs de şase ore şi-au pierdut graiul. Iar sincopa aceasta neprevăzută a dat tăcerii o elocvenţă cu atât mai teribilă. Tot astfel se întinde o

neliniştitoare acalmie în natura paralizată de panică înainte de a se dezlănţui cicloanele.

— Şi să mai spui că e magistrat, dragă-Doamne! explodă călătoarea cea voluminoasă când îşi recăpătă, în sfârşit, glasul surprinzător de subţire şi şuierat printre buze, cum ţiuie expirând o supapă plesnită. Tocmai cele ce vorbeam noi! Iată în a cui pază încredinţează statul averea şi onoarea noastră în ziua de azi! Altfel era pe vremea lui bietu Iorgu…

— Magistrat? pufni cealaltă, osoasă şi cu nasul prelung. Arată a magistrat cum arăt eu a mitropolitul Pimen, scumpă doamnă! Poate pretinde, oare, cineva una ca asta?

Scumpa doamnă recunoscu fără ezitare că tovarăşa ciolănoasă de compartiment nu arăta a mitropolit, deşi pălăria-i înaltă aducea leit cu tiara preacuvioşilor vlădici.

— Aşa că mai va cu magistratura lui! trase imediat concluzia stăpâna tiarei, dănţuită în echilibru instabil pe frunte la fiecare icnire a macazurilor. Magistratura cere ţinută, scumpă doamnă, demnitate… Nu-i de nasul tuturor zănatecilor de pe lume. Ei, din partea mea, n-aş pune mâna pe cruce să jur că n-a fost cine ştie ce pungaş d-ăştia, de trenuri, cum s-au ivit de la un timp încoace. Avea ceva pe suflet… Prea nu-şi mai găsea astâmpăr locului…!

Amândouă şi-au pipăit instinctiv poşetele depuse orizontal pe genunchi.

Au verificat din ochi numărul geamantanelor, cutiilor şi pachetelor.

Au răsuflat uşurate.

Nu lipsea nimic din inventar.

Li s-a părut că au scăpat de o mare primejdie, cu toate că întreg drumul nici nu se clintiseră din comparti-ment, făcând strajă preţioaselor buclucuri, pe când pre-supusul pungaş de tren se vânzolise ieşind pe culoar, scoţând capul pe ferestre, să aspire răcoarea nopţii de mai, coborând în gări să cumpere gazetele şi revistele ilustrate acum lepădate vraişte într-un ungher. La această pradă luând

aminte, venerabila pensionară care se ştia că nu arată a mitropolit se ridică să expropieze teancul de foi.

Căngile degetelor se lungiră şi se încovoiară straniu. Pieliţa mâinii tremură gelatinos pe nodurile vinelor ca o mănuşă prea uzată şi largă. Sub pleoapele de gutapercă, privirea căpătase ceva avid şi fricos: poate în patima senilă care o împingea să culeagă petece de hârtie, ca o emoţie suplimentară, se amesteca şi teama să nu se întoarcă proprietarul de drept al maculaturii ca s-o surprindă asupra faptului.

Dar pe Sergiu Miclăuş nu-l băteau asemenea griji şi sadice satisfacţii. Era departe, în celălalt capăt de vagon, unde lupta voiniceşte din coate să-şi deschidă cale spre ieşire.

Nerăbdare lipsită de rost, totuşi irezistibilă.

După doi ani de exil şi de pocăinţă nu-l aştepta nici o bucurie în capitală. Dimpotrivă, îl chemase o telegramă la o înmormântare, iar în trenul de linie secundară se urcase pe la amiază, cu sufletul copleşit de mâlinire şi cu ochii neguroşi. Acestea le uitase treptat; se desprinseseră de el. Se măcinaseră pe măsură ce distanţa se scurta. Când a schimbat vagonul în staţia de încrucişare a Braşovului, ritmul trenului accelerat s-a transmis insinuant în pulsaţia arterelor. Uitase telegrama din buzunar, nodul uscat din gâtlej, condoleanţele de rigoare, repetate ca un rol dificil. Vie şi din ce în ce mai năvalnică, se deşteptase o barbară însetare de viaţă, inexplicabilă presimţire că se apropie un eveniment unic, decisiv şi providenţial, hărăzit să însemne începutul unui al capitol într-un destin omenesc. Sângele îi zvâcnea cu o şuvoire plăcută în tâmple, îi vibra în timpan, îi juca priveliştile înaintea ochilor într-o irizaţie care transfigura realitatea, întocmai ca atunci când se simţea ameţit după întâile pahare sau după primele mize volatilizate la masa cu postav verde celălalt Sergiu Miclăuş, de acum doi ani, pornit prea repede pe povârnişul pierzaniilor.

De astă dată senzaţia era nevinovată. N-au fost irosite-n van îndelungile luni de surghiun şi de expiere la care s-a resemnat mai puţin din buna sa voie şi mai mult din a altora voie într-o dimineaţă de sumară judecată cu ne-amânată osândă.

Băuse dintr-un izvor salubru, cu apă vie. Nesaţiul era al unui convalescent, întors cu ochii puri şi cu sângele regenerat acolo de unde-a plecat cu privirea istovită în pământ, cu inima de iască şi cu gura amară.

Şi cu această proaspătă energie împingea acum burta elastică a unui pasager corpolent, făcându-şi scut sprinten din valiză.

Călătorul roti peste umăr ochi globuloşi de apoplectic.

Voi să spună ceva, pâcnind mânios pe nări.

Renunţă, poate fiindcă medicul îi recomandase să evite prilejurile de enervare.

Se răsuci calmat, dar ferm, astupând cu giganta-i făptură culoarul îngust, ca un dop de câlţi ud şi prea gros înţepenit în ţeava unei puşti de soc. După salturile cefei învălurate, Sergiu Miclăuş înţelese că uriaşul se înveselea lăuntric. Îl încercară ispite bizare. Ce-ar fi, bunăoară, să-l înţepe cu un ac în ceafă? S-ar dezumfla poate, ţiuind ca un balon de gumă ori ca fluieratul printre buze al doamnei din vagon când se scandaliza de noua curbă a pensiilor. Ca să-l înţepe, ar fi avut, însă, nevoie de-un ac. Se gândi să-l ciupească sau să-l gâdile. Din spate, însă, alţi pasageri nerăbdători îl prinseră în teasc, paralizându-i mişcările.

Trenul se opri, iar Sergiu Miclăuş fu astfel ferit de ispitele ghiduşe şi cu totul incompatibile cu demnitatea unui magistrat stagiar, respectat de-un târg întreg şi notat cu elogii maxime în fişa de la ministerul zeităţii legate la ochi.

Colosul de adineaori îşi savura anticipat răzbunarea. Îi administra o lecţie în felul său, fără să calce prescripţiile medicului. Nu mai părea grăbit şi nervos. Barând ieşirea, găsise momentul oportun să-şi şteargă năduşeala cu batista şi să confrunte ceasornicul de buzunar cu ornicul gării.

Încredinţă geamantanul unui hamal ales din înaltul soclului, după o lentă şi matură chibzuinţă de fizionomist, tuşi şi scuipă lat, coborî agale.

După el, Sergiu Miclăuş zvâcni pe peron, expulzat în spaţiul gol de presiunea călătorilor de la spate.

Sări, simţi sub talpă o dezagreabilă rezistenţă, vie şi elastică, în locul asfaltului dur.

N-avu când să-şi dea lămurit seamă că a călcat pe un vârf de pantof feminin şi să-şi ceară iertare, căci un vagonet de bagaje se năpusti asupra sa cu voios huruit de roţi.

Făcu un salt de panteră în lături.

Îşi întrevăzu numai o clipită victima. O domnişoară – după statură mai degrabă o şcolăriţă – sărind comic într-un picior, ca elevele obraznice când joacă şodronul în stradă şi scot limba la trecători. Îşi ţinea vârful pantofului cu mâna; obrazul i se crispase de durere; puhoiul dezlănţuit din vagoane o balansa încoace şi încolo, o târa tumultuos, până ce fetişcana se ancoră de un stâlp şi rămase să-şi aline suferinţa, cum se mângâie pisicile singure în locul unde au fost lovite.

Vag, în cugetul lui Sergiu Miclăuş flutură intenţia caritabilă să se apropie şi să debiteze cuvenitele scuze. Se răzgândi: o şcolăriţă nu merită mofturile rezervate numai unor mai impozante şi coapte reprezentante ale sexului slăvit de poeţi şi maltratat de codicele lui Napoleon. Cu o virilă, spartană insensibilitate, îi întoarse, aşadar, spatele şi, despicând mulţimea cu pavăza valizei, se avântă spre ieşire.

Celelalte peroane erau pustii, luminate zgârcit într-o vastitate sonoră şi lugubră de gară provincială.

După întârzierea de două ceasuri, în câmp, pricinuită de deraierea unei garnituri de marfă, acceleratul turbura un orar mort, fără plecări şi sosiri. Hamalii răspundeau somnoros la chemări; impiegaţii circulau, căscând să-şi strămute fălcile. Portarii hotelurilor renunţaseră la aşteptare. Numai pasagerii treziţi din moţăială, coborâţi buimaci din vagoane, se răzbunau pe îndelunga imobilitate,

îmbulzindu-se cu o frenezie contagioasă, ghiontindu-se subit, învrăjmăşiţi, grăbindu-se să-şi uzurpe unul altuia locul sub lună şi stele. Sergiu Miclăuş înteţi şi el paşii, bănuind că afară se dă un asalt nemilostiv vehiculelor.

Bănuială întru totul întemeiată.

Ajuns pentru a asista la plecarea ultimului taxi, de unde îl fulgeră întorcând capul tovarăşa ciolănoasă din compartiment, cu tiara de vlădică zgâlţâită pe creştet şi cu mâna apăsând la piept trofeul de gazete şi reviste ilustrate, într-un gest de primadonă rănită. Nu se grăbise, nu se înghesuise pe culoar, şi totuşi a ajuns înaintea lui.

Mental, cu o promptitudine oarecum profesională, Sergiu Miclăuş imaginã o reconstituire la faţa locului. În vreme ce el se poticnise cu nasul în ceafa uriaşului candidat la dambla, venerabilele pensionare coborau foarte cuminte prin celălalt capăt; cu dreptul primului ocupant recunoscut de pravila ginţilor, se instalau în automobilele jinduite de o duzină de întârziaţi; iar această amară bancrută a precipitatei şi nechibzuitei sale strategii l-a făcut pe Sergiu Miclăuş să bombănească în sine câteva epitete de neaoş autohtonism la adresa namilei care i-a tăiat calea.

O slabă consolare îi ogoi aleanul când a descoperit că uriaşul împărtăşea aceeaşi soartă. Aştepta şi dânsul, flancat de hamal, tamponându-şi sudoarea cu batista despăturită şi rostogolind privirea din nou apoplectică peste capete, spre orizontul deşert al bulevardului.

Prin contrast, scara din dosul Gării de Nord avea o înfăţişare pitorească şi animată, ca la sosirea unui grup de emigranţi cuprinşi de dezorientare într-o patrie nouă şi ostilă, care nu-i accepta.

Printre lăzi, panere şi suluri de pleduri vărgate, femeile gesticulau cu umbrele: copiii cu somnul întrerupt se aşezau morocănoşi să scâncească; bărbaţii se agitau inutil. Câţiva hamali abandonaseră bagajele, depărtându-se să iasă în calea taxiurilor şi birjelor rătăcite pe undeva, fără ţintă şi fără speranţa unor himerici clienţi la această oră de noapte.

Când unul mai isteţ, ori numai mai norocos, se întorcea pe scara unui vehicul, se înălţa o clamoare de invidie şi suspiciune în gloata urgisiţilor de destin.

Femeile îşi mustrau bărbaţii că au ales un hamal bleg; soţii răspundeau răstit cu aluzii la alte dispute conjugale mai vechi; copiii, cuprinşi de un brusc elan al iniţiativelor temerare, săreau, oferindu-se să plece în aventuroasă expediţie. Precocele argonaut trecea direct de la vorbă la faptă. O rupea la goană, împiedicându-se în bastoane şi călcând bătături. Glasul şi umbrela maternă îi retezau avântul. Câţiva mucaliţi făceau glume, şi toţi fumătorii aprinseseră ţigările, pregătindu-se pentru zăbavă lungă.

Cu o remuşcare târzie, Sergiu Miclăuş observă apariţia victimei sale, alignind de un picior şi căutând cu panică în ochi hamalul dispărut cu bagajele.

Încruntând sprâncenele sub basca bleumarin, încercă un apel fără convingere:

— Tregher! Treizeci şi trei!

Pronunţa cu o graseiere delicioasă şi copilărească:

— Thegheh! Theizeci şi thei!

— Tregher! Treizeci şi trei! îi sări într-ajutor Sergiu Miclăuş, alăturându-se de ea cu un surâs smerit şi şăgalnic.

Nu era o fetiţă. Se înşelase. Numai o miniatură încântătoare de femeiuşcă. O domnişoară în toată puterea cuvântului, cu toate atributele sexului: corniţele sânilor mici împungând mătasea bluzei, mijlocul mlădiu cambrat în cingătoarea de lac, buzele de roşul vişinei coapte. Şi ce gene răsucite şi lungi!

Victima făcu doi paşi spre stânga. Îl măsură cu severitate din tălpi în creştet. Se întoarse pe jumătate, ostentativ, chinuind nervos între degete o poşetă de dimensiuni exagerate faţă de minuscula făptură a tanagralei în vestmânt model 1934, sezonul de primăvară. Sergiu Miclăuş nu se arătă intimidat de glaciala primire. Cu glas de stentor, detună, făcând să tresară şi să se răsucească spre el toate privirile emigranţilor:

— Treizeci şi trei! Hamal! Treizeci şi treei!

— Acilea suntem, conaşule! răspunse un tregher mărunt şi spânatic, cumpănindu-se între două geamantane enorme. Acilea suntem, domnişoară!

Semăna cu furnica harnică din gravurile abecedarului, târând o povară de două ori mai mare ca dânsa.

— Unde-mi umbli, Tacke? Unde te-ai evaporat, infamule, cu garderoba de nuntă a domnişoarei, hai?! urmă Sergiu Miclăuş, trăgând cu coada ochiului să surprindă un zâmbet împăciuitor pe buzele de coloarea vişinei coapte.

Zâmbetul nu se ivi.

„Şi pe drept cuvânt! recunoscu amar Sergiu Miclăuş. Fac hazuri mai tâmpite ca un autentic hamal!”

În schimb, hamalul arătă vădite semne de mirare. Apropiindu-se, se eliberă de sarcina celor două geamantane şi căută să dezlege enigma:

— De unde ştii dumneata, conaşule, că mă cheamă Tacke?

Sergiu Miclăuş strânse din umeri cu o superioritate blazată, perseverând în seria „hazurilor tâmpite”, cum îl apuca uneori o demonică atracţie a vulgarităţii:

— Mă priveşte personal, onorabile Tacke!… De unde ştiu că te cheamă Tacke 33 ar putea să ţi-o spună domnişoara, logodnica mea, dacă n-ar fi necăjită fiindcă a căl-cat-o mai adineaori pe vârful pantofului un mizerabil in-divid, care nici nu şi-a cerut iertare. Toate le ştiu, Tacke… (se plecă, şoptind confidenţial) fiindcă eu sunt KamaBrahmin, fachirul indian, dacă ai auzit, care ghiceşte trecutul, prezentul şi viitorul în stele, drojdie, palmă şi cărţi…

Hamalul surâse cu neîncredere. Nu găsea ce să răspundă acestui vesel călător şi la asemenea năstruşnice năzbâtii. Dar victima lui Sergiu Miclăuş, cu buzele strânse şi cu o cută îngustă între sprincene, părea că n-a auzit şi că nu are de ce se înveseli. Bătea cu necaz din vârful piciorului valid. Se uita în altă parte. Pieliţa brună se învăpăiase şi o adiere uşoară îi flutura lin un cârlionţ de păr.

Tacke 33 îşi reveni la simţul datoriei. Spuse:

— Rămâi dumneata atunci cu domnişoara acilea, că eu mă duc înainte, să dau peste un otomobil. Altfel, vă apucă ziua, şi-ţi fi grăbiţi, de… cum şantară logodnicii…

Spuse şi nu aşteptă încuviinţare, luând-o grăbit la picior.

Delicat, Sergiu Miclăuş aşează valiza de-a curmezişul peste cele două geamantane. Din fugă descifră incomplet un nume pe cartea de vizită prinsă în rama de piele.

Rosti, schimbând pardesiul de gabardină de pe un braţ pe celălalt şi admirând cu exagerată înduioşare grupul bagajelor:

— Priveşte, domnişoară Gina! Parcă se cunosc de când lumea, îşi pierduseră de ştire şi s-au regăsit. Nu-şi întorc spatele, nu se uită urât, nu muşcă, nu-şi arată dinţii. Sunt sigur că în limba lor îşi destăinuiesc la ureche foarte palpitante impresii de voiaj.

Domnişoara Gina nu muşcă, nu-şi arătă dinţişorii, întoarse, însă, cu totul umerii mici şi ceafa cu arămii şuviţe vibratile sub bască. Sergiu Miclăuş descrise un semicerc şi-i apăru în faţă, scoţând pălăria şi salutând, cu graţie emfatică de caballero mexican:

— Domnişoară Gina, domnişoară Gina, hai să încheiem armistiţiu! Altfel, se uită lumea curios la noi, ca la doi logodnici care se ceartă. Aruncă numai o clipă ochii la domnul cu trei rânduri de guşi. Se bucură, jubilează, mastodontul!

Domnişoara Gina se întoarse mânioasă pe călcâiul piciorului teafăr. Mişcare schiţând rochiţei o învăluire rotundă de pliuri, cum se învoltă fustele de balerină. Sergiu Miclăuş îşi continuă orbita cu fidelitatea unui satelit supus geometriei astrale. Din nou a răsărit în faţă-i, plecându-se să-i vadă ochii. Stărui:

— Înţeleg, domnişoară Gina, să fii supărată pe animalul care ţi-a strivit pantoful…

Amintirea era încă vie şi probabil încă dureroasă. Domnişoara Gina nu rezistă. Exclamă tânguit:

— De-ah fi numai pantoful! Dah mi-a sthivit degetele. Bruta!

— Brută, într-adevăr! aprobă Sergiu Miclăuş cu o mimică scandalizată. Cea mai teribilă brută pe care mi-a fost dat s-o văd vreodată…!

— Ai văzut şi dumneata? întrebă repede domnişoara Gina, fără să-şi dea seama că rupe aşa legământul prudent faţă de sine însăşi de a nu intra în vorbă cu acest individ flecar şi impertinent.

Ridicase genele. Ochii s-au dezvelit verzi şi limpezi. Lumina lor l-a înfiorat pe Sergiu Miclăuş cum nu-l cutremurase încă o privire de femeie.

— Fireşte că l-am văzut… mărturisi exagerând schima de indignare.

— Mie mi-a fost imposibil. Theceam hepede să nu pierd hamalul din ochi… Sahe o brută de pe-o scahă. N-am mai văzut înaintea ochilor de durehe. Şi nici măcah politeţa să-şi ceahă iertahe…

— Veritabilă brută, domnişoară Gina! E plină lumea de asemenea specimene. Ar merita o corecţie!

Cu latul palmei, Sergiu Miclăuş arătă în spaţiu cam ce fel de corecţie ar merita imaginarul individ, pe un obraz şi pe celălalt, succesiv şi metodic.

— Desigur c-ah mehita! admise domnişoara Gina. Adică ah fi mehitat, dacă n-ar fi dispăhut…

Sergiu Miclăuş scoase din nou pălăria. Se făcu mic, coborând obrazul la nivelul domnişoarei Gina, şi se oferi martiriului cu o vădită voluptate:

— În acest caz, domnişoară Gina, nu mai amâna. Aplică aci sancţiunea pe care o merită mizerabilul. Ca să-ţi fie mai uşor, dă-mi să ţin eu poşeta. N-aş vrea să te inco-modeze.

— Cum? Dumneata ehai?! se miră domnişoara Gina, refuzând să dea crezare ochilor şi urechilor.

— Precum se vede… gemu pocăit Sergiu Miclăuş. Eu am fost bruta. Şi după o cumplită luptă de conştiinţă, m-am înfăţişat – e drept, cam târziu – să cer iertare şi să-mi

primesc pedeapsa. De aceea am adăugat, dar numai aparent, o necuviinţă la alta, permiţându-mi să adresez un cuvânt fără să fiu întrebat şi fără să ne cunoaştem…

Domnişoara Gina îl privi mai atent. Lui Sergiu Miclăuş i se păru că descoperă în această privire oarecare simpatie, iar constatarea îl copleşi de o fericire fără margini.

Nu minţea. Niciodată nu se încumeta să adreseze un cuvânt unei necunoscute. Socotea urâtă şi laşă îndeletnicirea braconierilor de trotuar. Chiar în anii lui de pierzanie păstrase discreţia bunei-cuviinţe în care a fost crescut şi a trăit. Acum îl împingea o putere mai tare decât raţiunea. Îşi auzea glasul recitând inepte născociri, se vedea în postura odioasă a unui individ care a prins la strâmtoare un pui de femeie singură şi fără apărare; îl scârbeau toate acestea de el însuşi – cel întors purificat şi tămăduit după doi ani de terapeutică sufletească – dar ce importanţă mai aveau, oare, asemenea autoanalize, judecăţi şi osânde? Nu lămurise o mijeală de zâmbet pe buzele domnişoarei Gina şi o simpatie iertătoare în privire?

A fost numai o amăgire de scurtă durată. Căci obrazul domnişoarei cu ochii verzi şi genele lungi se posomori ca o apă de pe care s-a retras lumina.

Vârful pantofului bătea mărunt lespedea de piatră. De astă dată era piciorul cel care alignise, şi Sergiu Miclăuş, trăind feerica ameţeală a visurilor unde cele mai absurde peripeţii cu cele mai nebuneşti deznodăminte par acceptabile, găsi foarte firească ispita să desfacă şiretul pantofului şi să aline piciorul mic şi gol în văzul tuturor, cum încălzise odată, în copilărie, într-o vacanţă, la ţară, în palme şi lângă obraz, un pui de turturea înfricoşat şi rătăcit de cuib. Ochii holbaţi ai gigantului din tren l-au oprit să dea ascultare ispitei. Aplecat pe un genunchi, ca un pantofar care ia măsură, a atins uşor cu degetul numai încălţarea mutilată, întrebând:

— Mai doare?… Te rog, iartă-mă…

— Te hog şi eu: sfârşeşte odată, domnule! îşi pierdu răbdarea domnişoara Gina. Sfâhşeşte, depărtează-te şi ia-ţi

bagajul de pe al meu.

— E o valiză foarte uşoară, domnişoară Gina, şi nu muşcă… V-am garantat. Cu toate acestea, mă supun… Sfârşesc, o iau şi mă depărtez… Dar ce are să spună Tacke 33 când va veni cu automobilul şi va constata cu durere că am stricat logodna?… Iată-l, mi se pare că vine… Să salvăm aparenţele, domnişoară Gina… Să păstrăm aerul a doi logodiţi model, la fotograf…

Se apropia un automobil, şi în spatele lui altul. Iar ciudat, domnişoara Gina, cu toată încruntarea dintre sprân-cene, ar fi dorit ca Tacke 33 să nu se afle printre aceşti curieri norocoşi şi grăbiţi. Cât despre Sergiu Miclăuş, el făgăduia în gând fabuloase acastihuri şi contribuţii la cutia milelor de la diferite icoane făcătoare de minuni, implorând pronia cerească pentru urâte şi crude miracole, menite să-l împiedice pe Tacke 33 de la îndeplinirea datoriei.

Într-adevăr, imprecaţiile lui Sergiu Miclăuş au găsit ascultare la marele orânduitor al destinelor, fiindcă amândouă maşinile au sosit cu alţi tregheri pe scară. A respirat şi domnişoara Gina, cu un tremur uşor şi involuntar. Domnul cel gros s-a urcat în primul automobil, punând arcurile la grea încercare. În celălalt s-a îmbarcat o familie numeroasă cu prunci, bunică sprijinită în baston şi o abundentă coletărie alimentară de sezon.

— Domnişoară Gina…

— Te hog!

— Domnişoară Gina, am avut noroc. Am trecere la Dumnezeu pe ziua de astăzi, care a început a curge în calendar de la orele 12… Presimt. Presimţeam…

— De ce spui dumneata că ai avut noroc?

— Nu am avut numai eu… Avem amândoi… Eu şi dumneata… E o nuanţă. Să privim adevărul curajos şi loial în faţă… Am avut noroc fiindcă Tacke al nostru 33, fie că-i lipsit de iniţiativă, fie că el e născut într-o zodie fără spor, în orice caz, bate acum străzile Bucureştilor, cum îi urez eu să-l apuce ziua şi să ajungă până la Cotroceni ori la Parcul

Carol… În acest timp, dumneata ai să te îmbunezi şi ai să mă ierţi. Iată norocul meu! Şi îmbunându-te, ai să-ţi pierzi ideile urâte despre individul care a fost de două ori necuviincios şi o dată brută, ai să vezi lumea mai trandafiriu şi are să-ţi dispară cuta aceasta încruntată dintre sprincene, care ţi-o jur că nu-ţi stă bine de loc. Iată norocul dumitale! Să-i fim deci recunoscători lui Tacke 33 şi să-l recompensăm imperial când va sosi, cât mai târziu, ca să ne spună că printr-o inexplicabilă dar binecuvântată catastrofă au dispărut toate vehiculele cu tracţiune mecanică şi animală din Bucureşti… Sergiu Miclăuş schimbă glasul, învăluitor şi surd: Domnişoară Gina, m-ai iertat? Nici nu-ţi imaginezi ce mâhnit aş fi să ştiu că nu pot obţine această iertare…!

— Se şi cunoaşte cât sufehi! îi reproşă domnişoara Gina surâsul voios, care-i dezminţea gravitatea joasă a glasului. De spăşit ce ehai, ai început povestea cu treghehul… Ce a însemnat, te rog, invenţia stupidă cu logodnica dumitale! Şi phostia cu Tacke theizeci şi thei?… Aşa vine un om să-şi ceahă scuze pentru că a fost brutal…?

— Depinde de om, domnişoară Gina, şi de loc… Şi mai ales de starea sufletească în care se află omul…

Ultimele cuvinte le rosti Sergiu Miclăuş cu nehotărâre. Îşi aminti că el venea la o înmormântare şi se mustră că nu are de loc starea sufletească a unui om care vine pentru o înmormântare. Alungă amintirea inoportună. Îşi pledă cauza cu o bufonă avântare:

— Va să zică, am greşit şi cu aceasta?… Situaţia mi s-a agravat. Recidivă şi cumul de delicte… Ce să fac? Apelez la indulgenţă şi încerc să mă apăr… Că n-a fost o prostie povestea cu Tacke 33, a dovedit-o realitatea.

L-am identificat îndată. Am nimerit. Aşa botez eu chelnerii, birjarii, hamalii, oamenii de serviciu. Le spun: Tacke! Un Tacke universal. Tacke factor comun. Câteodată o nimeresc, câteodată nu… Adică de cele mai multe ori, nu… Dar câtă bucurie fără nici o osteneală procur omului care-şi

închipuie că-l cunosc de undeva şi că nu l-am uitat atunci când o nimeresc! Sunt o natură generoasă, domnişoară Gina! Îmi place să împrăştii în jurul meu voie bună şi simpatie… Poate fiindcă uneori simt eu singur atâta nevoie de voie bună şi simpatie, ca toate caracterele inconsistente…

— Şi impehtinenţa cu logodnica dumitale? voi să afle numaidecât domnişoara Gina. Cum ţi-ai permis?

Sergiu Miclăuş făcu un semn de declinare a responsabilităţii spre cerul înalt şi el singur culpabil:

— Poate a fost o prostie şi o impertinenţă… Tot aşa cum poate n-a fost o prostie, domnişoară Gina. Aceasta numai cerul o ştie. Mi-a venit pe negândite. Providenţa grăieşte misterios prin gura iresponsabililor. Mărturisesc că pe Tacke 33 l-am minţit. Nu-s Kama-Brahmin, fachirul indian care ghiceşte trecutul, prezentul şi viitorul în stele. Dar viitorul cine poate pretinde că-l cunoaşte oare, domnişoară Gina? Uneori hazardul intră în viaţa noastră în chipurile cele mai groteşti şi absurde… Sare o brută din tren, îţi striveşte pantoful… Vine – cam tardiv, dar tot vine – să-ţi ceară iertare… Şi descoperi că bruta nu era chiar atât de brută… Da-da… Trăim prea mult în momentul care trece, adică în nimic, ca să ne dăm seamă că neprevăzutul are o semnificaţie şi intenţii ascunse, că ne invită pentru cine ştie ce sfârşit rezervat viitorului…

Surâsul lui Sergiu Miclăuş îşi pierduse intenţia bufonă. Era acum dureros, încărcat de amintirea altor hazarduri pe lângă al căror avertisment de atâtea ori trecuse fără să ia aminte. Şi cu aviditate căută în ochii verzi o aprobare.

Domnişoara Gina îşi ascunse privirea din nou umbrită. Trăsurile s-au împietrit, brusc congelate.

Amândoi erau tineri şi din amândoi muşcase pretimpuriu viaţa. Îi însemnase cu un tainic şi abia cicatrizat stigmat. Poate de aceea când privirile lor s-au întâlnit, în sfârşit, li s-a părut că se căutau dintotdeauna şi că s-au regăsit.

— M-ai iertat, domnişoară Gina?! exclamă cu neţărmurită bucurie Sergiu Miclăuş.

— Fie!… Ce impohtanţă poate să aibă aceasta pentru dumneata?… Şi pentru mine, de altfel?… N-o să ne mai vedem niciodată… Iar hazardul, prezentat sub chipul lui Tacke theizeci şi thei al dumitale, vine să ne avertizeze că întâlnihea noastră a durat prea mult…

Tacke 33 într-adevăr sosea triumfal cu un Ford din epoca preistorică a industriei automobile.

Cu autoritate care nu admitea împotrivire, încărcă bagajele îndelaolaltă. Pipăi de două ori în palmă bacşişul „imperial” strecurat de logodnicul domnişoarei Gina. Cu şapca în mână, le ură noapte bună şi noroc în viitoarea existenţă conjugală. Apoi, a treia oară deschise uluit palma să evalueze neaşteptata mană de monete; numără, zurui metalul, îl deşertă în punga goală, care îndată se rotunji ca o broască obeză. Iar obrazul spânatic al lui Tacke 33 se zbârci într-un surâs de beatitudine şi de recunoştinţă, privind din urmă automobilul hodorogit.

Automobilul hodorogit îşi clănţăni un timp fiarele pe caldarâmul inegal, până când şoferul izbuti să potrivească roţile de gumă pe linia lină a tramvaiului şi infernala fanfară se potoli.

Acum puteau să-şi vorbească. Glasul lui Sergiu Miclăuş să se facă ascultat.

Dar Sergiu Miclăuş nu mai avea glas. Amuţise subit.

Contempla în extaz de provincial radicalele transformări urbanistice ale acestei porţiuni de capitală de nerecunoscut după o îndelungă absenţă: cocioabele rase la pământ, straturile cu flori şi verdeaţă căptuşind bordura trotuarelor. Privea în lături poate şi fiindcă n-avea curaj să înfrunte mustrarea care scăpăra indignată în ochii verzi, sub genele lungi.

Numai Tacke 33 fusese de vină. Din proprie iniţiativă, nici în închipuire Sergiu Miclăuş n-ar fi împins inofensiva lui flecăreală până la un astfel de epilog. Se pregătise să-şi ia

valiza, să îngăimeze un vag „noapte bună” şi să se despartă pentru a nu se mai vedea niciodată, aşa cum prea bine spusese domnişoara Gina. Îl împungea în inimă o durere încă necunoscută la acest gând. Altceva, însă, ştia că nu este de făcut.

Cu fericita seninătate a celor săraci cu duhul, Tacke a decis altfel. Le-a îndevălmăşit bagajele. Le-a deschis portiera, invitându-i: „Gata! Poftiţi! Urcaţi!” Ce explicaţie şi rezistenţă să mai opună hazardului travestit într-un imperativ hamal cu matricola 33?

S-a supus. S-a urcat.

Adică: s-au supus; s-au urcat.

Fiecare s-a ghemuit în ungherul său. După cincizeci de metri se lăţise la mijloc un gol dezolant, un adevărat şi inaccesibil pustiu, ca între doi logodnici ireconciliabil înstrăinaţi.

Toată verva lui Sergiu Miclăuş se epuizase. Încleştase moşnegeşte palmele pe genunchi şi nu găsea un singur cuvânt potrivit să rupă tăcerea, deşi vântura în cuget vertiginoase pretexte oferite de afişele de teatru şi de cinematograf; un câine noctambul scăpat ca prin minune de sub roţi, o ceată de cheflii hăulind răguşit într-o birjă. Toate îi păreau banale, vulgare, jalnice faţă de ce simţea că avea el de spus, rar şi până acum nerostit.

La colţul străzii Ştirbei-vodă, şoferul întoarse o mutră nebărbierită de ocnaş evadat, întrebând în ce direcţie să apuce.

— La stânga! Pe Ştirbei-vodă, Tacke! răspunse Sergiu Miclăuş într-o doară.

Şoferul protestă ofensat:

— Pe mine nu mă cheamă Tacke, domle…!

Răsuci volanul la stânga şi, după ce scăpă la asfaltul neted, socoti necesar să rectifice definitiv un echivoc de stare civilă, apăsându-l pesemne pe suflet.

— Nu mă cheamă Tacke! repetă. Confundaţi cu cine ştie ce haimana, d-ăia de v-au dat poli falşi la rest. Pe mine mă

cheamă Cristofor şi sunt proprietarul maşinii! Eu sunt Nae Cristofor!

Cristofor Columb, intrepidul navigator genovez, nu şi-ar fi rostit numele cu mai indignată emfază nesocotitului ignorant care l-ar fi confundat cu Amerigo Vespucci, uzurpatorul gloriei sale în faţa posterităţii şi în apocrifa onomastică a noului continent.

Domnişoara Gina izbucni în râs cristalic. Sergiu Miclăuş îndrăzni să-i caute privirea. Imperceptibil, micşoră zona neutră dintre dânşii. Simţi că-şi recapătă facultatea coardelor vocale, îşi drese glasul şi murmură:

— De data aceasta, jur, domnişoară Gina, că n-a fost nimic premeditat… M-am pomenit instalat aci în stare hipnotică… M-ai iertat? Mă ierţi?

Domnişoara Gina strânse din umerii strâmţi cu o nepăsare prefăcută:

— C'est pardonné! După cât mi-ai ţinut dumneata de urât, thebuia să fiu şi eu caritabilă. Dacă ai fi rămas pe scări, ohfan şi păhăsit, cu valiza înth-o mână şi cu pălăria în alta, îmi provocai şi mie un caz de conştiinţă. Remuş-cahe, insomnie, mai ştiu eu ce… Acum îmi dau seama. Aşa s-au simplificat luchurile. Nu eşti nici dumneata de vină, nici eu. Tacke 33, unealta inconştientă a Satanei…

— Unealta inconştientă a providenţei, rectifică Sergiu Miclăuş.

— A phovidenţei dacă vhei… Nu se schimbă nimic cu aceasta. Te las în drum şi mă duc mai depahte.

— De ce să mă laşi în drum? se văită consternat Sergiu Miclăuş. Cea mai elementară datorie de politeţe mi se pare că îmi dictează mie să te conduc.

— Foahte drăguţ. Dar mulţumesc. Eu sunt deprinsă să mă conduc singură, iar acum merg foarte depahte.

— Anume?

— Parcul Carol…

— Ce coincidenţă! se miră bucuros Sergiu Miclăuş. Cam în aceeaşi direcţie merg şi eu…

— Cunosc.

— Nu mă crezi?

— Cunosc asemenea coincidenţe inventate făhă să ceară prea multă hisipă de imaginaţie. Mai bine spune, te hog, la ce hotel să oprească şoferul?

— Aşadar, mint?… constată lugubru Sergiu Miclăuş. Ai dreptate, domnişoară Gina. O merit această neîncredere! După toate dobitociile mele cu Tacke 33, Kama-Brahmin, după invenţia idioată cu zestrea logodnicei, ai tot dreptul să mă consideri ceea ce nu sunt şi să-ţi par aşa cum n-aş vrea să par…

Domnişoara Gina surâse privind oblic printre gene.

— A propos! spuse, netezindu-şi poşeta vastă şi întorcându-se pe jumătate în ungherul său, să-i vadă din plin profilul. Te cred că nu eşti Kama-Brahmin, fachirul indian. Însă îţi măhturisesc că ai un dar de devinaţiune pe care n-ar thebui să-l neglijezi. Când ai vorbit despre zestrea logodnicei, ai ghicit pe jumătate… Nu vin în Bucureşti penthu o logodnă. Dar în geamantanele acestea, aşa mari cum le vezi, ca lăzile de zestre ale bunicii, am tocmai nişte toalete de nuntă… Numai de nu s-ah fi şifonat…!

Lui Sergiu Miclăuş puţin îi păsa dacă s-au şifonat ori nu. De altfel, nici nu mai auzi ultimele cuvinte. Zvârlind pardesiul de pe genunchi şi călcându-l în picioare, exclamase cu deznădejde:

— Imposibil, domnişoară Gina! Nu e aşa că nu e adevărat?

Într-o mişcare nestăpânită, prinsese mâna domnişoarei Gina, să-i caute cu înfrigurată oroare verigheta de pe deget. Iar domnişoara Gina, fără să-şi dea seama, se lăsă percheziţionată cu o docilitate de copil nevinovat şi sigur de răsplata virtuţii, cum scrie în povestioarele morale. Când s-a recules, după dogoarea obrazului a ştiut că roşise. Îşi smulse mâna din strânsoare şi clincheti în râs uşor:

— M-ai înţeles greşit. Voiam să spun că vin numai la nunta unei phietine. O fostă colegă de şcoală şi cea mai bună

phietină…

— Ah! cum m-ai speriat!

— Dah sperios mai eşti! Nu păreai până mai adineaori. Ai făcut o figuhă atât de comică! Îmi vine şi acum să râd.

— Râzi, domnişoară Gina! încuviinţă din toată inima Sergiu Miclăuş. Îmi vine şi mie să râd. Mă simt vesel, bucuros, fericit… Aşa m-a prins un râs nervos numai acum câţiva ani, când am scăpat de la înec, la mare, la Eforie… Mă târâse curentul, am înghiţit o doză masivă de apă sărată, şi când m-am văzut scăpat la ţărm, clănţănind din dinţi ca un câine murat, nu mi-am putut stăpâni râsul. Prietenii credeau că am înnebunit de spaimă… Dar nu eram mai nebun decât acum!

Sergiu Miclăuş hohoti voios, trăgându-şi pardesiul pe genunchi, după ce-l maltratase fără vină în picioare. Apoi se întunecă deodată. Îşi aminti după ce noapte sinistră era să se înece atunci; îşi aminti că el vine acum pentru o înmormântare. Absurd, dintr-un zăcământ părăsit al memoriei, îi tresări în gând o strofă a unui poet obscur, învăţată pe vremuri la lecţiile de limba franceză: „Deux corteges se şont rencontrés a l'église.

L'un est morne”…40

— Şi nunta e mâine, nu este aşa? întrebă cu o bolnăvicioasă curiozitate, pentru a şti până unde realitatea res-pectă simetria didactică a contrastelor din poezia lui Joséphin Soulary.

— Desigur. Sau mai bine spus, astăzi, fiindcă mai mult de jumătate din noapte s-a dus.

„Înmormântarea tot astăzi…!”. era să adauge Sergiu Miclăuş, înăbuşindu-şi cu greu o mărturisire nepotrivită momentului şi întregii sale purtări de trei sferturi de ceas.

Brigandul de la volan întoarse obrazul ţepos, să afle încă o dată direcţia.

— Spre Parcul Carol, onorabile Cristofor! porunci Sergiu Miclăuş cu autoritate.

Domnişoara Gina nu mai protestă.

Un răstimp au tăcut amândoi, privind vitrinele şi reclamele luminoase de pe Calea Victoriei, trecătorii întârziaţi, prefacerile despre care n-aveau ştiinţă.

— De un an n-am mai venit în Bucureşti… M-am provincializat cu totul… mărturisi melancolic domnişoara Gina, urmărind din mers firmele cunoscute împestriţate cu altele noi.

— Eu de doi… Şi poate n-aş fi venit nici acum dacă…

Încă o dată Sergiu Miclăuş îşi sugrumă pe buze mărturisirea deplasată.

— Dacă?… stărui domnişoara Gina.

Sergiu Miclăuş ocoli răspunsul, adoptând iarăşi tonul glumeţ:

— Dacă n-ar fi voit altfel hazardul! Îşi avea probabil socotelile sale, care nouă ne scapă… Pregătea toate în aşa chip, ca să ne întâlnim şi să ne cunoaştem.

— Mai întâi, mi se pahe că nici nu ne cunoaştem… observă domnişoara Gina. Aceasta nu se numeşte cu-noştinţă.

— Adevărat! descoperi uimit, şi Sergiu Miclăuş. Ce zăpăcit, ce imbecil, ce brută mai sunt! se pedepsi autoflagelându-se cu o grindină de epitete usturătoare.

Îşi potrivi nodul crăvăţii, scoase pălăria, îşi netezi părul, se răsuci pe trei sferturi în cuşca hodorogită şi, cu o solemnitate teatrală, îşi enunţă numele, vârsta, profesiunea şi domiciliul.

— Ţin să adaug, rosti încheind, ţin să adaug, pentru a evita o confuzie: sunt ardelean prin adopţie, de dată recentă, numai de doi ani. Prin adopţie şi prin exil cu domiciliul forţat. Altfel, bucureştean de baştină. Brav strănepot al lui Bucur Ciobanul… Nu-mi pria însă aerul. Mă luase alt curent, altfel de înec mă ameninţa. Am fugit. A fost un noroc… Mă întorc alt om. Cel puţin aşa cred…

— Şi eu am fugit de Bucureşti… murmură gânditoare domnişoara Gina. Şi eu mă întohc alta. Cel puţin aşa cred…

Îşi spusese numele întreg, cum nu-l putuse desluşi Sergiu Miclăuş pe cartea de vizită prinsă în rama de piele a

geamantanului: Gina Alimănescu, licenţiată în litere, profesoară suplinitoare de limba franceză la Oradea-Mare.

— Pariez că jumătate din eleve sunt mai înalte ca dumneata şi, dă-mi voie să-ţi mărturisesc, nu-mi prea imaginez cum îţi stă pe catedră. Te-am crezut o şcolăriţă la început. Ba una de curs inferior.

— Pahdon! se supără domnişoara Gina. Află, domnule judecător stagiar, că sunt foarte iubită şi ascultată de elevele mele. Dihectoarea are nouăzeci de kiloghame la cântar şi un metru optzeci înălţime făhă tocuri – o uriaşă – dar apelează la mine să-i fac eu ohdine…

— Nu mă îndoiesc, domnişoară Gina. Toţi dictatorii şi tiranii, generalii şi comandanţii glorioşi au fost şi sunt mici la stat… Napoleon, Mussolini… Chiar despre Ştefan cel Mare spune cronicarul că nu era mare la stat.

— Îmi pahe rău că glumeşti. Sunt mică, dar nu tihanică. M-am supărat. Na! sfârşi îmbufnată, retrăgându-se în colţul său şi bătând tamburina în poşetă.

— Nu face nimic! o asigură Sergiu Miclăuş cu o totală încredere în viitor. Nu mă mai tem. O să ne împăcăm… Ştiu sigur acum că suntem făcuţi să ne înţelegem. Aveam parcă o presimţire. Cât timp a stat trenul în câmp, până ce s-a eliberat linia, cu coatele rezemate de fereastră, priveam noaptea şi stelele şi mă întrebam câtă vreme are să treacă încă până ce voi întâlni o vietate pe lume cu aceleaşi gânduri ca mine, aceeaşi sete de altceva… Mă credeam foarte singur, domnişoară Gina…

— Ai stat şi dumneata acolo cu coatele pe geam? întrebă prea repede Gina Alimănescu, uitând că era supărată foc.

— Am stat şi eu… urmă Sergiu Miclăuş. Am ascultat concertul de broaşte. Era un broscoi mai bătrân, un bas de toată splendoarea, un adevărat Şaliapin al neamului batracian. Pe urmă a început să cânte o pasăre în salcâmi. Mă simţeam singur, şi noaptea era foarte frumoasă şi înstelată acolo, în câmp. Şi nu mă întrista senzaţia aceasta de singurătate, fiindcă presimţeam că aşa trebuie să fie, că-

mi pregăteşte ceva… Iar dumneata stăteai la alt geam, nu e aşa? Ascultai tot concertul de broaşte, nu e aşa? Pe urmă ţi s-a părut că asişti la o vrajă misterioasă când a început să cânte pasărea în salcâm, nu e aşa? Şi te-ai simţit singură, şi noaptea era foarte frumoasă şi înstelată. Sunt sigur acum, domnişoară Gina. Ne despărţeau două-trei vagoane; nu ştiam unul de altul; dar ceva începuse de pe atunci să ne apropie…

Cristofor, şoferul, întrerupse elegiacul recital, făcând apel la ciudaţii săi pasageri să se întoarcă la realitate:

— Unde mai mergem, domnule? Am transversat Bucureştiul dintr-un capăt în celălalt. Unde voiţi să mai mergeţi?

— Mână înainte, prietene Cristofor! Ce-ţi pasă? Mergem în Industan, în Platoul Pamir. Indiferent unde! Alege şi facă-se voia ta!

— Am trecut de casă, interveni domnişoara Gina. Întoahce, te rog. Strada Cuţitul-de-Argint.

Sergiu Miclăuş simţi cuţitul de argint răsucit rece şi tăios în inimă.

— Aaşadar, s-a sfârşit? întrebă rugător. Ajungem şi s-a sfârşit?

— Ce să facem altceva?… N-avem paşaport şi vize pentru Platoul Pamir…

— Altfel, te-ar tenta?

— Poate că da… poate că nu… Cei care fug de ei înşişi fiindcă se tem de ei înşişi sunt în stahe să meahgă şi până la capătul pământului. Deocamdată am ajuns unde voiam să ajung. Opreşte, te hog!

Cristofor opri, acostând barca lui Noe la marginea trotuarului.

Casa era scundă, străveche, cu o grădiniţă în faţă şi cu ferestrele întunecate.

— Tanti Catriona s-a culcat! constată dezamăgită domnişoara Gina. A renunţat să mai aştepte sau poate că nici n-a primit teleghama.

Sergiu Miclăuş nu se dădea mişcat din fundul automobilului. Când era copil şi mergea la matineele de la teatru şi de la circ, tot aşa, la căderea cortinei nu voia să creadă că feeria s-a sfârşit.

Se dezmetici abia după ce Gina Alimănescu sărise jos şi Cristofor întinse mâna păroasă să-i zmulgă valiza de sub picioare.

— Nu! Aceasta rămâne… rosti cu jale. Noi mergem mai departe… În Platoul Pamir, aproape de cer.

Dar înainte de a pleca spre Platoul Pamir, aproape de cer, coborî să-şi ia noapte bună cu un nod uscat în gâtlej.

Cele două geamantane enorme cu toaletele de nuntă aşteptau rânduite de Cristofor lângă grilaj. Domnişoara Gina sunase şi se iţea printre zăbrele, să vadă un semn de viaţă. Nu răspundea nimeni, nu se mişca nimeni; perdelele au rămas opace şi neclintite.

— Poate s-a mutat de Sfântul Gheorghe şi n-a lăsat adresa! se dădu cu părerea Sergiu Miclăuş, implorând din nou Atotfăcătorul şi orânduitorul destinelor să-i sară într-ajutor.

— Cine? Tanti Catriona să se mute? Dah e casa ei. Numai că thebuie să sun lung, lămuri Gina Alimănescu. Baba Reveica, slujnica, e cam surdă, şi la ceasuhile acestea visează că i s-a întohs bărbatul plecat în lume acum vreo theizeci de ani… Îi cunosc eu visuhile ei…

Când, însă, ridică degetul spre butonul soneriei, Sergiu Miclăuş o apucă uşor de mână.

— Ce te grăbeşte, domnişoară Gina? şopti cu buzele fierbinţi. Ai ajuns! Zece minute mai devreme ori mai târziu, pentru dumneata înseamnă totuna. Dăruieşte-mi mie aceste zece minute. Pentru mine înseamnă foarte mult, domnişoară Gina…

Gina Alimănescu lăsă mâna să cadă moale.

Îl privi în sus. El era cu un cap mai înalt decât dânsa. Şi de jos în sus, îi vedea trăsăturile deodată supte, ochii arzători, tremurul buzelor. Nu mai semăna cu tânărul zeflemist şi flecar. Altădată ar fi neliniştit-o un om cu asemenea ochi, cu

asemenea tremur al gurii. Sau i-ar fi răspuns cu un hohot de râs, ca o împroşcare rece de duş. Acum lăsa cu o vinovată voluptate să pătrundă şi în ea încordarea lăuntrică de strune întinse, dureros, până la geamăt întinse.

— Fii cuminte… îl admonestă tot ea pedagogic. Nu-mi place privirea aceasta!

Minţea, căci nu-şi putea desprinde ochii din privirea aceasta.

Sergiu Miclăuş se rezemă de grilaj. Aşteptă să se risipească paianjenişul ameţelii. Îşi duse mâna la frunte şi zâmbi dezvinovăţindu-se:

— Sunt cuminte, domnişoară Gina. Nu ştiu ce-a fost. Nu mi s-a mai întâmplat niciodată…

Gina Alimănescu privi în altă parte, ca să-şi ascundă ochii. Şi astfel Sergiu Miclăuş nu putu să vadă cum jucăuşa flacără verde s-a turburat, a pâlpâit palidă şi s-a stins. Căci ei i se mai întâmplase aceasta, iar amintirea era plină de suferinţă şi de umilire. Mai ales acum.

Un sughiţ de plâns îi cutremură umerii mici.

— Plângi?… se miră Sergiu Miclăuş, înaintând şi prinzându-i umerii cu braţul rotunjit, ca să-i întoarcă faţa în lumina lactee a becului electric. Plângi, domnişoară Gina? Te-am supărat eu?… din pricina mea plângi?

În genele răsucite sclipea roua lacrimilor. Obrazul îngust era golit de sânge. Domnişoara Gina clătină capul şi o clipă tâmpla rămase rezemată de pieptul puternic şi lat. Tâmpla, urechea care ascultă înăuntru o bătaie caldă, ritmică şi reconfortantă de inimă omenească. „Doamne, ce fac? Cum de-am ajuns iarăşi la aceasta?” se întrebă cu spaimă, smulgându-se şi împingând pieptul bărbatului cu amândouă mâinile.

— Gina! şopti Sergiu Miclăuş nedumerit de neaşteptata vehemenţă. Domnişoară Gina…

— Te hog, lasă-mă! Lasă-mă, îţi spun…!

— Dar n-am făcut nimic… Te-am văzut că plângi. Nu pot suporta să văd o femeie plângând.

— N-am plâns! bătu ciudoasă din picior Gina Alimă-nescu. Ţi s-a păhut… Am avut şi eu o ameţeală, oboseală, nervi… Gândeşte că vin tocmai de la Ohadea-Mahe… Douăzeci de ceasuri de tren…

— Cu atât mai explicabil, domnişoară Gina. Nu e un motiv să te superi pe mine fiindcă România Mare e atât de lungă şi lată.

— Nu sunt supăhată pe dumneata… Nici pe România Mare… M-au exasperat tot drumul nişte imbecili. Au discutat numai desphe îngrăşăminte chimice şi vaci cu lapte. Ştiai dumneata că pământul rămâne steril dacă n-are bac-terii? Ştii dumneata câţi litri de lapte dă o vacă bună de Şviţeha? Aceasta am auzit eu tot timpul… N-au tăcut un sfert de ohă… Pe urmă au vohbit şi altele. Lucruri urâte. Au uitat că le asculta făhă să vrea o femeie… Cum să n-am nervi?! Ai mai auzit dumneata aşa ceva?

— Nu, domnişoară Gina! mărturisi calm Sergiu Miclăuş. N-am auzit aşa ceva, dar am aflat altele de la tovarăşele mele de compartiment. Cum şi-a pierdut averea în cărţi numitul Mişu Ispaşiu, zis Asul de pică, de-a ajuns la azil. Cum a murit din naştere, ca să zic, numita Tuţica Ionescu în 1906, pe vremea expoziţiei din parcul de aci, la câţiva paşi… Am fost fraţi de suferinţă şi nu ne bănuiam… De ce să ni le amintim acestea? Fie la dânşii şi la dânsele acolo, în infern, unde le urez ca sentinţa cea mai uşoară să-i condamne la un debit neîntrerupt de cinci mii de cuvinte pe ceas până la sfârşitul sfârşiturilor. Noi să ne întoarcem la noaptea noastră din câmp… La cântecul păsării din salcâm… Aceasta a fost a noastră, domnişoară Gina, şi nu ne-a putut-o fura nimeni… Ne pregătea pentru ceasul de acum, domnişoară Gina… Şi pentru altele, poate, nu este aşa?

— Nu cred, rosti Gina Alimănescu. Nu cred că avem să ne mai întâlnim vheodată. Eu plec poimâine… Poate e mai bine aşa… Sigur că e mai bine aşa.

— Dar mâine, domnişoară Gina? Adică astăzi… Peste câteva ore?

— Ştii pentru ce am venit… Cum îţi imaginezi că ne-am mai putea vedea?

— Încerc. Trec pe aci… Ori e atât de fioroasă tanti Catriona?

— O, biata tanti Catriona! exclamă indignată la această presupunere Gina Alimănescu. Cât desphe dânsa!… E cea mai delicioasă şi înţelegătoahe mătuşă care a existat pe lume.

— Atunci?

— Atunci e foahte simplu. Nu se poate! Aşa vrea hazahdul dumitale. Îşi are phobabil socotelile sale… Înţelegi de ce nu se poate? Plec dimineaţă la prietena mea. Sunt doar domnişoaha ei de onoare. Nu vezi toaletele? întrebă, lovind în geamantan cu vârful pantofului. Nu pot dezerta de la datorie.

Sergiu Miclăuş simţi o vrăjmăşie de moarte pentru prietena domnişoarei Gina, care n-a găsit altceva mai bun de făcut decât să se mărite într-o asemenea zi. Uită că numai datorită acestei împrejurări le-a fost dat să se întâlnească.

— Şi cine e, mă rog, această prietenă? Cine-i fericitul mire?

Mai păstra speranţe nelămurite. De ce adică unul din doi n-ar fi o cunoştinţă, cum a pierdut din vedere atâtea; foşti colegi de universitate, foste relaţii oricât de vagi de vilegiatură? Numele au sunat însă străine. Se înverşună totuşi să afle o dezlegare. Domnişoara Gina capitulă:

— Fiindcă stărui atât, propun ceva mai simplu. Am şi eu dhept la un invitat al meu. Nu? Te prezint. Nu-ţi gahantez că ai să te amuzi. Însă nu aceasta cauţi, nădăjduiesc. E acceptabilă propunerea mea?

— Mai întrebi?! izbucni Sergiu Miclăuş, lărgind braţele să cuprindă în exaltarea sa toată planeta. Parcă am avut o presimţire când mi-am lăsat aci, acum doi ani, toate hainele de ceremonie!… Frac, smoching… N-aveam nevoie de ele în exil. Au să cam miroase a naftalină. Torn peste ele dis-de-

dimineaţă un flacon de colonie şi le las la vânt… Vezi că toate se rezolvă cu puţină răbdare? Era simplu ca povestea cu oul meşterului Cristofor Columb, tizul şoferului nostru…

Amândoi şi-au aruncat ochii la tizul ilustrului navigator. Cristofor, renunţând să-şi mai muncească mintea cu aceşti bizari clienţi de noapte, adormise la volan, cu bărbia în piept şi cu şapca pe ochi, prăvălat într-o râlă ca un asasinat.

— Prinde puteri pentru expediţia din Platoul Pamir! îl scuză domnişoara Gina, zâmbind înseninată după plânsul care-i zguduise umerii mai adineaori.

— A scăpat! Nu mai plec în Pamir, nici în Industan, nicăiri. Nu mai am de ce pleca acum… Şi cum facem? întrebă cu nerăbdare Sergiu Miclăuş.

— Vii aci şi mă iei dimineaţă, mergem să te prezint şi apoi mă acompaniezi la stahea civilă.

— Imposibil… îngăimă Sergiu Miclăuş, amintindu-şi cu remuşcare pentru ce a venit şi ce pune în ceasul acesta la cale.

— Atunci după amiază, la două… propuse fără nici o bănuială Gina Alimănescu. Găsesc un phetext să pot lipsi o oră, vin acasă şi te aştept. Chiar dacă eu întâhzii cumva, o previn pe tanti Catriona să te primească aci cu toate onorurile. Ai să vezi ce încântătoahe e! Îţi hezerv o surpriză. Nici nu-ţi imaginezi cine a fost, ce a fost… Aşadar, hămânem înţeleşi: la două! Şi hai să ne despărţim acum. Thebuie să dorm câteva ceasuri ca să nu am mâine o figură de spehiat…

Sergiu Miclăuş privea în asfalt zvârcolirea neputincioasă a gâzelor nocturne atrase de becul electric şi acum muribunde după zădarnica lor sarabandă. N-avea curaj să anunţe că nu poate veni şi de ce nu poate veni.

— Nu spui nimic? se miră Gina. E prea devreme la două? Te reţine ceva?… Atunci, la thei, hai… Fie la trei.

— Imposibil! Nici la trei, nici la patru nu pot, domnişoară Gina, e cu neputinţă!… Stupid, dar aşa e! Crede-mă pe cuvânt.

— Ciudat! Nu te mai înţeleg… Voiai numaidecât să ne vedem, şi acum fugi…

— Nu fug, Gina… Domnişoară Gina! Odată, mai târziu, ai să afli, ai să înţelegi şi ai să ierţi ceea ce ţi se pare acum suspect.

— Într-adevăh suspect! Cuvântul e bine găsit.

Gina Alimănescu rostise vorbele cu o vădită iritare. Sergiu Miclăuş îi cuprinse mânuşiţa, ridicând degetele până la buze.

— Eşti nedreaptă, spuse şuierător. Când ai să afli, singură ai să recunoşti că ai fost nedreaptă. Ţi-aş spune acum de ce aceasta, dar are să-ţi pară monstruos, şi povestea e prea lungă, prea complicată. Am să vin la cinci, cel mai târziu la cinci jumătate. Până atunci sper că totul s-a ter-minat. Crede-mă şi aşteaptă-mă, te rog…

— Şi dacă oha cinci a dumitale se face şase, şapte, mai târziu?

— Nu poate să se facă. Nimic nu poate să mă mai împiedice atunci!

— Hm! Eşti prea misterios pentru mine… Ah, thebuie să mă adhesez fachirului Kama-Brahmin cel adevăhat, ca să-mi citească în stele ce-mi ascunzi… Nu e stupidă cuhio-zitate feminină… „Nimic nu poate să mă mai împiedice atunci…!”. Mărtuhiseşte că te exprimi în oracole şi că-mi dai dreptul la tot felul de interphetări…

Îl privi în ochi, de jos în sus, ridicând bărbia, care-i tremura uşor. N-avea încă nici un drept, şi totuşi simţea un început absurd de gelozie.

— N-ai venit în Bucureşti penthu ce cred eu? Nu te reţine ce cred eu…?

Sergiu Miclăuş surâse dureros:

— Nu ştiu ce crezi, domnişoară Gina. Însă orice-ai crede e departe, foarte departe de realitate. Te rog să nu te îndoieşti de aceasta şi să rămână aşa… La cinci jumătate voi fi aci şi voi pune degetul pe soneria aceasta. Poţi să mă controlezi cu cronometrul în mână… Nu-ţi vorbeşte un om

pe care abia l-ai cunoscut şi despre care încă nu ştii nimic… Îţi vorbeşte cel rezemat cu coatele pe bara ferestrei, în câmp, acum câteva ceasuri, când asculta pasărea din salcâm şi se simţea atât de singur în noaptea foarte frumoasă, dureros de frumoasă, domnişoară Gina… Gina… Acela nu poate să te mintă şi să-ţi ascundă nimic.

— Să spunem şi s-o credem… încuviinţă cu o urmă de îndoială Gina Alimănescu. Acum s-a sfârşit. Voi face tot posibilul să fiu acasă şi să te aştept la cinci jumătate. Lasă-mă să sun… Sau mai simplu, dă-mi voie să intru înăunthu şi să bat în geam…

Ca una care cunoştea obiceiurile casei, Gina Alimănescu se caţără ca o veveriţă pe grilaj, băgă mâna subţire până la un zăvor ascuns şi deschise portiţa.

Sergiu Miclăuş îşi asumă cu o neţărmurită fericire rolul lui Tacke 33 şi cără cele două geamantane în curte, păşind comic în vârful picioarelor, cu precauţie de cambrioler. Gina Alimănescu mergea înainte, de-a-ndăratelea, cu de-getul la buze.

— Sst! Încet! şopti. Acum te hog lasă-mă singură. Pleacă, să nu ne vadă cineva… Noapte bună, domnule Sergiu.

— Spune-mi Gigi. De la moartea mamei nu mi-a mai spus nimeni Gigi.

— Noapte bună, Gigi!

— Noapte bună, Gina!

Încercase să-i cuprindă mijlocul, să-şi apropie gura de buzele ei. Gina lunecă şerpuit, apărându-se de atingere.

— Nu aceasta… Te hog, nu aceasta…

În pragul portiţei, după ce l-a petrecut cu paşi prelinşi de pisică pe nisipul scrâşnitor, flutură mâna goală:

— Şi vezi de nu pleca în Platoul Pamir, să te aştept phea mult…

— Nu, Gina. Nu mai am ce căuta în Platoul Pamir.

— Nu mai am ce căuta în Platoul Pamir, stimabile Cristofor! Mergem în bulevardul Maria.

— Mai bine, domle, că-i mai aproape… se bucură şoferul, încă nu deplin trezit din catalepsie. Apoi, într-un acces de sinceritate, mărturisi: Şi ca să vă spun adevărat, nici nu mă cam dau eu cu gândul în ce cartir să fie Platoul ăla Palmer. Am ajuns de nu ne mai cunoaştem Bucureştiul nostru, domle, de când cu atâtea schimbări de nume… N-o fi cumva prin prelungirea Dorobanţi, la stânga?

— Exact.

— He-hei! Tot ştia el ceva, neica!… se bucură Cristofor, crescut în ochii săi proprii. Bulevardul Maria, ce număr aţi zis?

— Dă-i drumul mai repede! Îţi fac eu semn… îşi pierdu răbdarea Sergiu Miclăuş, care nu mai avea poftă de vorbă.

Zvârlit la fiecare viraj dintr-o margine în cealaltă a cuştii, se întrebă dacă n-ar fi fost mai cinstit şi cuminte să mărturisească Ginei adevărul întreg. Dar cum să-i lămurească adevărul acesta în câteva cuvinte? Cum să comprime într-un rezumat de zece minute, povestea unei vieţi; a mai multor vieţi şi mai ales a mai multor morţi? Sergiu Miclăuş încercă: „Gina… Domnişoară Gina… Adevărul este că am venit la Bucureşti chemat de tatăl meu vitreg ca să asist la înmormântarea mamei mele vitrege.” Enigma de dezlegat pentru pagina de jocuri cu premii din Revista copiilor. Şi totuşi, realitatea, care nu întotdeauna e verosimilă, se afla condensată în aceste câteva cuvinte. Le-ar fi crezut Gina? Abia de atunci înainte ar fi început să-l considere un plăsmuitor de basme. Un plăsmuitor neîndemânatic de basme deocheate. Căci toată viaţa de până acum a lui Sergiu Miclăuş şi a celor din jurul său era alcătuită de linii frânte, părea condusă de ursite capricioase şi crude, care oboseau prea repede, încâlceau şi rupeau firele; fiindcă au dat greş o dată, se îndârjea în alte şi alte încercări neizbutite, pecetluite fiecare cu o piatră de mormânt.

Când Sergiu Miclăuş împlinea doi ani, Anton Miclăuş murea de inimă. După trei ani, Magda Miclăuş a încercat

să-şi refacă viaţa şi a devenit doamna Leon Dobrotescu. Şi înainte de a sărbători doi ani de nouă şi tihnită căsnicie, a luat drumul cel fără întoarcere să-şi regăsească în cer primul bărbat. Sergiu avea şapte ani – începuse şcoala. Îşi mai aminteşte şi acum lecţia de silabisire întreruptă, când a venit Matei, servitorul cel vechi al casei, moştenit de la Anton Miclăuş, să-l aducă lângă patul bolnavei pe moarte, care-şi cerea copilul. Îşi mai aminteşte şi acum ziua ploioasă de toamnă a înmormântării – cel dintâi eveniment pregnant păstrat viu în memorie – coroanele de flori şi corte-giul de necunoscuţi, amestecul de plâns şi vanitoasa satisfacţie a unui orfan devenit obiectul tuturor atenţiilor şi compătimirilor. Cocoane bătrâne, mirosind a tămâie, ceară şi naftalină, îl netezeau pe frunte cu degete osoase, îi tipăreau hăinuţele negre şi îi tânguiau soarta: „Cui rămâne acum sărmănelul? Pare deştept şi simţitor… Are ochii mai-că-sei, biata de ea… Nu mai plânge, puiule, că aşa a fost voinţa Celui-de-sus…!”.

Cui rămâne? întrebarea aceasta nu exista atunci pentru el. Şi n-a existat îndată nici pentru alţii. Leon Dobrotescu, părintele vitreg, nu l-a trimis la îndepărtatele rude de pe mamă ori de pe tată, pe care întâia oară le-a văzut în ziua înmormântării şi despre care nimeni n-a mai auzit de atunci. I-a luat creşterea asupra sa, în casa sa; i-a tocmit preceptor şi a crezut că-şi plăteşte o sacră datorie faţă de moartă „pregătind societăţii – cum spunea el adeseori – un om întreg şi rectilin". Rectilin! Lui Sergiu i-a plăcut cuvântul nou şi străin. Dar abia mai târziu, mult mai târziu, a înţeles ce va să zică termenul acesta de o geometrică rigiditate, care nu i se potrivea, fiindcă el era fiul lui Anton Miclăuş, cel ce nu ştiuse în viaţă ce înseamnă o conduită rectilină, şi al Magdei Miclăuş, cea slabă şi şovăielnică, agăţându-se ca o liană pe năruite ruini…

Pe urmă a venit şi rândul lui Leon Dobrotescu să încerce a-şi reface viaţa.

S-a însurat a doua oară.

Sergiu Miclăuş avea un tată vitreg; căpătă şi o mamă vitregă. Ar fi ingrat să se plângă, mai ales de atmosfera din primii ani. Au venit mai apoi fraţii vitregi, sora vitregă. Sanda Dobrotescu n-a făcut deosebire între copiii săi şi copilul care nu mai era al nimănui. Leon Dobrotescu, la fel. Ba uneori părea chiar că-şi întârzie mai îndelung mâna prin părul lui decât prin al celorlalţi copii de sânge şi de lege: Teofana, Dudu, Săndel. E drept că nimeni nu-i mai spunea acum Gigi… Sergiu, mereu Sergiu. Diminutivul răsfăţat al copilăriei celei dintâi îl luase Magda Miclăuş, Magda Dobrotescu, Mado, în mormânt, cu dânsa. Dar Sergiu a simţit-o aceasta numai târziu. Şi mai dureros ca întotdeauna în noaptea asta, când buzele au şoptit involuntar o însetare aţipită în afundul subconştientului: „Spune-mi Gigi. De la moartea mamei nu mi-a mai spus nimeni Gigi"… Pe urmă? Pe urmă a început ceea ce e greu de povestit şi încă mai greu de înţeles. Ademenirile şi căderile adolescenţei, anii de facultate cu urâtele lor

amintiri, dimineţile când se întorcea acasă scârbit de el însuşi, ca să o ia de la capăt în aceeaşi seară. A plecat. A fost silit de alţii să plece, fiindcă pierduse şi drojdia de mândrie care să-i dicteze o plecare hotărâtă numai de el, dintr-o casă de unde îl alungau toate privirile şi tăcerile mai apăsătoare decât cele mai crunte mustrări.

Tot sângele îi năvăleşte în obraz de umilinţă şi de ruşine la gândul acelei dimineţi…

Vreme de un an, Leon Dobrotescu încercase să şi-l facă secretar şi ajutor în treburile sale de avocatură. Nu izbutise. Apelase la un prieten din barou să repete experienţa cu mai severa autoritate a unui străin. N-a izbutit nici acela. I l-a trimis îndărăt, fiindcă în câteva săptămâni îi anarhizase un personal disciplinat, încurca termenele proceselor şi dădea întâlnire clienţilor prin bodegi.

Era într-o dimineaţă după această din urmă ispravă, când l-a chemat Leon Dobrotescu în birou şi i-a pus numirea sub ochi: „E ultima încercare pentru a te mai salva, Sergiu. Răspunderea faţă de alţii are să te înveţe, poate, cu răspunderea faţă de tine. Pleci chiar astăzi să te prezinţi la post. Nici o amânare”… Şi sfaturile Sandei Dobrotescu la despărţire, gheţoase, pedante, enumerate şi categorisite pe capitole, ca enunţarea unor principii dintr-un breviar de morală civică! Şi precauţia de a-i da banii pentru biletul de tren şi subzistenţa pe o lună abia la intrarea în gară, ca să nu aibă cum să se mai abată la vreun tripou sau la vreo bodegă, să-şi ia adio de la prieteni!

L-au dat afară. L-au alungat…

N-a murmurat un singur cuvânt, fiindcă dreptatea era de partea lor.

A plecat, şi dreptatea lor s-a dovedit repede şi deplină. S-a tămăduit. În târguşorul acela ardelenesc de munte a aflat că dormitau în el puteri necunoscute; s-a dezmeticit şi a acceptat ispăşirea.

Nimic nu mai regreta. Nimeni n-ar fi bănuit de la ce căderi respingătoare şi triste venise judecătoraşul acesta la început posac, muncit de nemărturisite nostalgii; mai apoi, din ce în ce mai împăcat cu noua sa soartă, meticulos şi exact la datorie, străin de măruntele cancanuri şi ambiţii ale breslei, dezbărat de toate năravurile, până şi de inofensiva raţie zilnică de ţigări, suprimată; prezent un singur ceas din douăzeci şi patru la singura cafenea din Piaţa Unirii, pentru a satisface tabietul preşedintelui, înveterat jucător de şah şi de table; încolo singuratic şi distant, partidă matrimonială ochită de toate mamele din târg, care nu visau alt ginere ideal.

Rupea foile calendarului cu indiferenţă. Îşi plătea cu o punctualitate exemplară pensiunea la madam Covaci; servea de şapte ori pe săptămână aceleaşi şapte glume prin rotaţie domnişoarei Ergi, odrasla rotofeie şi mâna dreaptă a gazdei întru cele gospodăreşti. Domnişoara Ergi pleca genele roşcate şi se îmbujora sub pistrui la fiecare glumă cunoscută şi aşteptată ca un drept al ei, cum îşi aştepta Byk, câinele-lup, tainul. Sergiu Miclăuş avea cuvânt să creadă că-i păstrează un amor ascuns şi fără speranţă. El nu se înduioşa, dar nici nu avea ferocitatea să-şi râdă de languroa-sele-i priviri.

Citea. Dormea. Vegeta.

Punea bani la o parte pentru o lună de vilegiatură într-o staţiune fără cazino şi ruletă. Îşi cumpărase bocanci cu talpă ţintuită, rucsac şi costum de alpinist. Pleca sărbătoarea în zori să se caţere pe stânci şi se întorcea seara frânt de oboseală, ca să doarmă fără visuri. Nu mai dorea altceva. Uitase că mai există altceva. O dată pe lună expedia lui Leon şi Sandei Dobrotescu un răvaş pe patru pagini, anunţându-le starea prosperă a sănătăţii trupeşti şi sufleteşti, mulţumindu-le că au ştiut să vadă mai limpede ca dânsul, că l-au silit să plece şi că l-au ajutat aşa să se despotmolească dintr-un smârc care-l trăgea cu perfidie afund.

Răspunsul sosea cu regularitate, dar din ce în ce mai identic şi concis, în stilul formularelor comerciale.

Îi scria şi-l semna în ultima vreme numai Sanda Dobrotescu, lăsându-i destul de neocolit să priceapă că distanţa în spaţiu şi în timp a restabilit raporturile normale între el şi o familie care nu este a sa.

Era un străin; rămânea un străin.

Le răsplătise generoasa ospitalitate cu ingratitudine; a tras cuvenitele consecinţe. Că se dezmeticise şi se vindecase, cu atât mai bine! Sosise şi timpul. Era o chestiune numai a lui, privindu-l strict personal. Sergiu se pregătea să răărească scrisorile. Fiindcă de câteva luni se pomenea tot mai stăruitor în ziare despre o apropiată remaniere ministerială, cu un portofoliu rezervat lui Leon Dobrotescu întru încununarea unei laborioase cariere politice, nu voia să pară că îi cultivă cu vreun calcul premeditat cine ştie ce protecţie viitoare, de care nu avea nevoie…

Iar acum îl chemase telegrama la înmormântarea Sandei Dobrotescu.

Ştirea a căzut neaşteptată. Sanda Dobrotescu îi ţinuse oricum loc de mamă, sub ochii ei crescuse, pe dânsa mai ales o scandalizau isprăvile de pomină, exemplele deşănţate oferite zilnic celorlalţi copii din casă, sânge din sângele ei. Mâhnirea şi sentimentul de vină acum ireparabilă s-au risipit însă pe măsura drumului, au făcut loc neastâmpărului irezistibil, aproape cinic, din tren. Când Sergiu Miclăuş a schimbat acceleratul la Braşov şi s-a urcat în compartimentul celor două prea vorbăreţe pensionare, uitase spre ce merge. Erau fără îndoială presimţirea, pregătirea, preludiul săltat ca o melodie de Lulli ale unei întâlniri de mult şi tainic nădăj-duită de toate fibrele fiinţei.

Acestea se pot face înţelese într-o povestire sumară şi uscată, în termenii unui raport? Cugetul le parcurge vertiginos, fiindcă în gând şi în amintire toate se desfăşoară înainte şi îndărăt, în afară de timp, pe o sută de planuri –

ghemul ursitei răsucit şi dezrăsucit magic în câteva clipe. Nevoiaşul vocabular omenesc de toată ziua le cuprinde însă ceva mai rudimentar şi nesigur, dibuind, pipăind, revenind în strădania neputincioasă de a exprima inexprimabilul. Gina le va cunoaşte şi le va înţelege treptat, înfăţişate cu luminile şi penumbrele, căderile şi ridicările vieţii trăite îndea-ievea, încă o dată resuscitate de emoţia unei confesiuni. Căci orice spovedanie îşi aşteaptă un ceas al ei, anumită atmosferă, climatul prielnic… O noapte când şoapta vântului şi foşnetul frunzelor continuă să vorbească pentru tine după ce ai tăcut… O dimineaţă cu lumina transparentă, când toate par aeriene, eliberate de penibila osândă a gravitaţiei: toate uşor de înţeles, de acceptat, de simţit, când şi cuvintele capătă o fluiditate şi un timbru necunoscut, dacă se mai arată atunci nevoia cuvintelor. Altfel, ce-ar rămâne din toate? Actele omeneşti par ilogice şi adesea monstruoase fiindcă nu cunoaştem adâncurile în care au fost pregătite; după cum şi o viaţă pare alcătuită din epi-soade dezarticulate şi contradictorii fiindcă nu-i cunoaştem istoria ei secretă şi continuitatea subterană. Cine poate da un verdict fără să cunoască pricinile obscure ale păcătuirilor noastre? Cine poate ridica piatra fără şovăire s-o arunce?

Sergiu Miclăuş se deşteptă din meditaţiile menite să adune argumente, întru apropiata lămurire a Ginei Alimă-nescu şi întru iertarea unui trecut netrebnic, fără îndoială, însă definitiv abolit.

Privirea regăsea cu emoţie un decor familiar.

Strada pe unde se întorcea elevul Sergiu Miclăuş de la şcoală, cu pantalonii scurţi şi cu bluza bleumarin, hârjonin-du-se într-o ceată gălăgioasă, smulgându-şi ghiozdanele şi poticnindu-se în piedici… Aci era prăvălia cu bomboane sticloase şi vopsite, în borcane cilindrice. Şi dincolo, debitul de tutun de mai târziu, de unde cumpăra pe furiş ţigările cu carton, să le fumeze în closet ori în pod. Tot aci începea să-şi scuture hainele şi genunchii, să-şi verifice nasturii şi să-şi

netezească părul, fiindcă acasă îl întâmpina examinarea minuţioasă a Sandei Dobrotescu: Mamisanda.

Prăvălia mai este; mai există şi debitul de tutun.

Şi iată aceeaşi stradă sub alt aspect, lugubru şi înăbuşitor, unde celălalt Sergiu Miclăuş, trecut prin pierzaniile adolescenţei, oprea birja în zori de ziuă, ca să se furişeze în vârful degetelor, ca un răufăcător, şi să bâjbâie gaura cheii cu mâna nesigură. Întotdeauna aci cobora cu ochii buimaci şi gura coclită. Uneori se împleticea. Adesea se întorceau să-l măsoare din urmă lucrătorii porniţi de cu noapte la uzinele lor, precupeţii încovoiaţi de spinare sub cumpăna coşurilor, măturătorii rezemaţi în coada măturoaielor. Doi, trei, câţi ani a durat aceasta?

— Opreşte aci!

Sergiu Miclăuş aşteptă restul hârtiei de cinci sute. Îl băgă în buzunar fără să numere. Cu valiza în mână şi cu pardesiul pe braţ, se îndreptă din colţul străzii tiptil, cu paşi neauziţi, în puterea vechiului obicei.

Prin fereastra deschisă de la salon se vedea flacăra fumegos legănată a lumânărilor.

O singură fereastră deschisă, cu lumânări de mort, în strada pustie, în noaptea deşertată de sunete, de trecători, de viaţă, halucinantă ca o stradă de vis rău.

Abia atunci îl pătrunse realitatea materială a morţii, spăimoasă şi irevocabilă.

Intrarea era astupată de catranul pânzelor verticale.

Intrarea era astupată de catranul pânzelor verticale. Tot aşa, oglinda cea mare din hol.

Sergiu Miclăuş nu recunoscu mobila nouă, cubistă: scaunele din ţevi nichelate şi mesele paralelipipede în etaj. Nici tablourile de coloritul putred al planşelor anatomice, străpunse de violente trăsnete roşii şi verzi, în zigzag.

Ştiu, însă, fără să-i spună nimeni că ele reprezentau încă o biruinţă recentă a Sandei Dobrotescu, campioană energică a tuturor inovaţiilor şi a emancipărilor de prejudecăţi: preşedintă şi vicepreşedintă de societăţi feministe,

secretară de jurii şi inevitabilă delegată la congresele internaţionale de artă, de puericultură, de eugenie şi de egalizare civilă, politică şi socială a sexelor, a raselor şi a claselor. În anii din urmă, isca periodic în casă discuţii pentru a înlătura vechiturile demodate: sofale şi jilţuri, paturi de nuc şi scrinuri străbune de palisandru. Leon Dobrotescu, îndeobşte conciliant şi supus jugului conjugal, opunea o rezistenţă placidă, invo-când argumente sentimentale. Sanda Dobrotescu le dobora pe toate cu un surâs rece şi superior. Bărbatul tăcea, pleca fruntea, despăturea ziarul şi aştepta resemnat să treacă altă problemă estetico-socialo-morală la ordinea zilei. Vechiturile mai câştigau păsuire de o lună, până la discuţia viitoare. Se dovedea acum că până la sfârşit tot Sanda Dobrotescu ştiuse că triumfe. Iar această deşartă victorie a unei moarte întinsă în încăperea de alături, cu mâinile încrucişate pe piept şi cu lumânările milenarelor rituri de îngropăciune la căpătâi, mărea senzaţia zădărniciei.

Matei, servitorul inamovibil, păşea grotesc, ca pe un covor de jăratic. Luă în primire valiza, pălăria şi pardesiul drumeţului. Lungind gâtul uscat în gulerul alb şi prea larg, cu un buton conic şi ruginit în locul crăvăţii, lămuri cu vocea scăzută:

— Am pregătit camera dumneavoastră cea veche. Aşa a dat ordin domnul!… Pentru domnişorii Dudu şi Săndel am mutat paturile în sufragerie. Acolo dorm.

Sergiu protestă stupid:

— Nu era nevoie. Puteam să dorm eu în sufragerie.

Glasul sunase bizar şi prea viu în holul cu acustica nouă.

Servitorul bătrân îi făcu semn să vorbească încet, ca într-o casă unde se află un mort. Şi imediat Sergiu simţi mai insuportabil mirosul special al anticamerelor mortuare; de flori, de feştilă, de eter şi tămâie.

— Vreţi s-o vedeţi acum? întrebă moşneagul arătând spre uşa salonului. Tot el adăugă, însă, fără s-aştepte răspuns: Mai bine treceţi întâi la domnu-n birou. E a doua noapte de

când nu-nchide ochii. Are nevoie de-un suflet de om mai de aproape. Au venit numai străini şi telegrame: telegrame şi străini…

Sergiu Miclăuş observă că Matei era îmbrăcat într-un rând de haine negre şi vechi ale stăpânului. Negre, vechi şi prea largi. Mai îmbătrânise şi se mai uscase; nasul părea acum un plisc cornos de pasăre. A îngropat doi stăpâni, îngropa pe al treilea. El era cioclul tuturor: pasărea de cobe a casei. Mânecile hainei îi spânzurau până la jumătatea palmei, şi moşneagul se necăjea să le împingă îndărăt cu vârful degete-lor încovoiate.

Luciditatea acestor observaţii îi apăru odioasă lui Sergiu. Îl dezgustă de el însuşi. Dar dezgustul nu-i opri gândul să alerge după alte năluci… Oare s-a culcat Gina? O mai doare piciorul strivit? Cum de a uitat s-o întrebe?… Ochii ei sunt verzi ca smaragdul şi mâinile ei le cuprinzi într-un singur pumn amândouă, mai mici decât ale unui copil.

Pânzele negre se clătinară pe faţa oglinzii, înfoiate de o bruscă adiere. Au dezvelit o făşie din luciu, un coridor de argint sclipitor şi adânc, magic, ducând spre un alt tărâm luminos, departe de aci, de morţi, de tămâie, de noapte.

Matei luă aminte că a uitat uşa de afară deschisă. O lipi la loc. Adierea stătu. Perdeaua căzu iarăşi inertă, oglinda se posomorî mată şi plumburie, astupând ieşirea spre cealaltă lume. Totul redeveni surd, obscur, fantomal.

Servitorul răsuci cheia şi se întoarse, continuând:

— Cum v-am spus, numai străini şi telegrame. Ian priviţi ce mai maldăr de bilete! Care cum venea, lăsa un bilet.

Aşteptă un semn la aspectul cupei de cristal încărcată de telegrame şi cărţi de vizită – orgolioasă mărturie a prestigiului de care s-a bucurat moarta şi a neconsolărilor lăsate în urmă.

— Ce spui? tresări Sergiu Miclăuş din întrebările lui tot aşa de îndepărtate ca lumea înghiţită de eclipsa oglinzii. A, da!… Telegrame şi cărţi…

Cupa de cristal o recunoaşte. Era o mai veche achiziţie a Sandei Dobrotescu de la o expoziţie de artă şi industrie decorativă. Se încăpăţâna să-i descopere o utilizare precisă. Fusese pe rând vază de flori, fructieră, piesă de ornament pe pian. Destinaţia aceasta funebră, însă, nu intrase în prevederile moartei.

— Înţeleg… vorbi Sergiu Miclăuş, prefirând câteva cartoane între degete şi citind maşinal. Societăţi, comitete, preşedinţi, directori… Nici nu se putea să lipsească…

Matei clătină capul scofâlcit într-o blajină mustrare de slugă veche, care l-a ţinut pe genunchi şi i-a fabricat zmeie:

— Eu cred că numai vi se pare a înţelege, domnule Sergiu. N-aveţi de unde să ştiţi! Toate aceste câte se văd de multe, telegrame şi cărţi, nu-i aduc omului ce-i cere inima lui la durere. Nici nu s-a uitat la ele. Numai pe dumneavoastră vă aştepta. A întrebat şi la gară cu telefonul, când a văzut că nu mai veniţi. A aflat că trenu-i de vină şi s-a mai ogoit…

Sergiu Miclăuş se îndoi că avea de ce să-l aştepte cu atâta nerăbdare un om pentru care devenise străin. Desigur, moşneagul exagera ca întotdeauna, dând evenimentelor o interpretare după a sa judecată naivă şi prăpăstioasă.

Îşi privi mâinile unse de funinginea drumului; îşi simţi obrazul uleios şi ochii spuziţi. Cu neplăcere îşi aminti că Gina i-a cunoscut numai această mutră puţin atrăgătoare.

— Aş vrea deocamdată să mă spăl. Se poate, Matei? întrebă.

— Se poate, dar nu acuma.

Observa multe, prea multe Sergiu Miclăuş, cu o prea ascuţită luciditate. De când a intrat aci trăia într-o dedublare stranie. Se mişca mai încet, rămânea cu mişcarea suspendată în aer, în vreme ce ochii înregistrau toate din juru-i vertiginos, şi cugetul lucra febril, amestecând îndelaolaltă amintiri, comentarii, verdicte. Nu observa însă că în toate chipurile se acăţa de orice prilej,

oricare, pentru a amâna să dea ochii cu omul singur din birou.

Matei ghici mai lămurit pricina adevărată a vinovatei şovăieli. Nu-i lăsă răgaz:

— Vreţi să vă spălaţi? Bine, aveţi să vă spălaţi. Apa nu se isprăveşte, domnule Sergiu. Vă pregătesc baia, poftim!… Acuma intraţi şi găsiţi o vorbă omenească, domnule Sergiu. Să-i fie balsam la durere. Are nevoie, s-o credeţi.

Sluga îl mâna de la spate spre uşa dublă, capitonată. Sergiu Miclăuş uită toate condoleanţele îndelung pregătite la începutul călătoriei din tren. Călcă pragul fără să ştie ce avea de spus şi ce de făcut. Iar duhul răutăcios nu-l părăsi, îmboldindu-l la alte amintiri şi judecăţi nepotrivite ceasului. Cu un mizer resentiment, gândi că ultima oară a păşit pragul acesta cu privirea în pământ, umilit, când l-au alungat. Resentimentul dura, deşi numai izgonirea îl mântuise.

Leon Dobrotescu ridică ochii scufundaţi în găvane, obrazul spongios, fruntea cu început de chelie.

Descleştându-se din scaun, se sprijini cu palma în tăblia biroului şi îl aşteptă să se apropie, îmbumbiat strâns în hainele negre, strangulat în gulerul înalt, solemn şi funebru.

Sergiu Miclăuş făcu jalnica descoperire că durerea cea mai teribilă nu lasă pe chipul omenesc decât urma unui banal guturai.

Cinci paşi îl despărţeau de birou; i-a străbătut în mai puţin de cinci secunde.

Destul timp pentru a-şi aminti că Leon Dobrotescu mai avusese ochii aceştia şi nasul de tuberculă tumefiată în iarna când a zăcut de gripă. Înfăşurat în pled, la gura sobei, îi dicta atunci cu glasul schimbat, nazal, concluzii scrise pentru procesele ajunse la termen; era în anul când încerca să şi-l facă secretar. El dicta cântărind cuvintele, ducând la nările violete batista îmbibată cu Vapex; Sergiu trăgea cu

ochiul nerăbdător la pendul, fiindcă fiecare ceas de aci îi părea pierdut…

Acelaşi glas nazal, guturăit l-a întâmpinat acum:

— În sfârşit, Sergiule! Mă temeam că nu vii…

Mâna întinsă îl trase spre el. Fruntea-i căzu pe umărul lui Sergiu, răpusă.

A fost neaşteptat şi a fost ca o suflare fierbinte, topind năvalnic un sloi de gheaţă.

Tot ce făcuse, gândise şi observase Sergiu Miclăuş până atunci fu deodată târât, înecat, mistuit undeva adânc şi departe. N-a mai existat decât prezenţa omului zidit singur aci între patru pereţi, cu deznădejdea sa incomunicabilă; lipsit de somn în pustiul lugubru al sfârşitului de noapte, când toţi cei de dincolo dorm, iubesc sau visează, se pregătesc pentru viaţa lor de peste câteva ceasuri, care nu vrea să ştie că se află undeva o moartă gata de pus în pământ.

Sergiu Miclăuş se înfricoşă de singurătatea atroce a oamenilor în durere; se înduioşa cu remuşcare de apelul acesta neprevăzut la el, un străin. Susţinu lin fruntea căzută. Găsi gestul şi cuvintele pe care nu le pregătise în tren şi nici nu le-ar fi socotit fiinţând în el acum câteva clipe.

Pe urmă bărbatul moartei se depărtă un pas, îi puse amândouă mâinile pe umeri şi îl cercetă în ochi:

— Faţa ta arată sănătate, Sergiule. Sănătate în toate sensurile. Îmi iei o greutate de pe inimă. Văd într-adevăr că nu trebuie să regret hotărârea noastră de acum doi ani…

Spunea: a noastră, cu toate că acum nu mai erau doi.

— Dar, Tatileon, doar am scris regulat că sunt sănătos. În toate felurile sănătos.

Leon Dobrotescu îi mulţumi din privire pentru „Tatileon”. Sergiu nu-l mai numise aşa din copilăria nevinovatelor răsfăţări.

— Ai scris, recunosc. E just. Aceasta se putea, însă, să nu însemne nimic, Sergiule…

Sergiu plecă ochii în pământ, simţind că-i arde obrazul. Cuvintele aveau o singură tălmăcire, şi, spre a sa umilinţă, ea singură îndreptăţită întru totul: „Scrisorile tale s-ar fi putut să mintă. N-ar fi fost întâia oară. O ştim amândoi.”

Acestei tălmăciri îi murmură Sergiu Miclăuş un răspuns cu glas înecat:

— M-am schimbat, Tatileon… Mult.

— O speram. O credeam. Acum sunt convins, copilul meu.

Leon Dobrotescu îşi reluă locul în jâlţul biroului.

O clipă îşi acoperi faţa în palme. Mâinile erau foarte pale, golite de sânge, epuizate.

Când îşi descoperi ochii, Sergiu Miclăuş nu mai găsi că durerea lasă pe chipul omenesc numai urmele unui banal guturai.

— Eşti obosit, Tatileon, rosti cu milă ocrotitoare, invertind raporturile care au existat întotdeauna între dânşii. De ce nu vrei puţin să…?

Reproşul din privirea lui Leon Dobrotescu opri întrebarea să urmeze până la capăt.

— Nu e vorba despre aceasta, Sergiule. Îmi rămân destule nopţi de dormit. Mâine, şi poimâine, şi mereu… Fixând mânerul cuţitului de tăiat foile, rosti fără să ridice ochii: Ai fost? Ai văzut?

— Nu, Tatileon. Încă nu.

Tovarăşul de viaţă al moartei glăsui sacadat, căutându-şi cuvintele:

— Ai să te duci şi ai s-o vezi… Are acum o figură foarte calmă… iluminată… S-a împăcat cu toate… Dar agonia a fost lungă şi îngrozitoare, Sergiule… Trei zile s-a zvârcolit… A gemut şi a ţipat, a încercat să fugă din pat… Ea, care era atât de stăpână pe sine!… A ştiut că moare şi nu voia să moară… Fiindcă sunt convins că numai în aceste zile din urmă şi-a dat seamă că şi-a pierdut viaţa… Eu… Cu dânsa şi eu… Amândoi…

Sergiu Miclăuş încetase să mai înţeleagă.

Pe scaunul din faţa biroului, incomodat de mâini, îşi pierduse definitiv luciditatea avidă să înregistreze şi să disece totul.

Leon Dobrotescu zvârli cuţitul pe sugativa mapei. Înălţă ochii gălbui şi îi citi nedumerirea.

— Te surprinde ce afli, Sergiule? M-a surprins şi pe mine că le-am văzut, în sfârşit, acestea şi că, în fine, le-am înţeles… Mâine ai să le cunoşti şi tu. Ţineam să-ţi vorbesc, Sergiule. În special pentru aceasta am vrut să vii… Am luat hotărâri care într-o măsură te privesc şi pe tine. Vei lua notă de ele şi vei decide. Aceasta fără întârziere, fiindcă eu am să plec şi am să lipsesc pentru multă vreme. Nu mai pot respira aerul de aci. Mă sufocă zidurile.

Sergiu Miclăuş se gândi la remanierea anunţată în ziare şi aşteptată din zi în zi. O plecare acum însemna renunţarea, abandonarea unui suprem ţel de existenţă, pentru care Leon Dobrotescu şi mai cu seamă Sanda Dobrotescu luptau tenace de zece ani. Poate că omul din braţele jâlţului îi bănui gân-dul, căci preîntâmpină o întrebare care nu fusese rostită:

— E o dezertare, ai să spui? Nu, Sergiule… M-am hotărât să schimb tot ce-a fost până acum. Să redevin eu. Toate au fost o mare şi, din nefericire, o ireparabilă eroare…

Leon Dobrotescu plimbă ochii osteniţi peste rafturile bibliotecii, la tablourile cubiste, la statuetele indescifrabile de pe piedestaluri. Apoi privi îndelung chipul lui Sergiu. Neaşteptat, spuse:

— Sergiule, acum ochii tăi seamănă iarăşi cu ai mamei tale… Cu ochii Magdei… Sărmana Mado!

Acestea le-a spus, iar spusele au fost însoţite de un zâmbet tot atât de neaşteptat.

„E oboseala, desigur. Surescitarea oboselii care îl face să vorbească aşa”… gândi Sergiu Miclăuş. Şi nu găsi ce să răspundă, cătând în jos, stânjenit.

Cu talpa ascundea şi descoperea o figură geometrică din friza covorului. Păru cu totul absorbit de această derizorie

îndeletnicire. Tăcerea se lăţi ca suprafaţa imobilă a unei ape negre după ce a înghiţit o piatră nebuneşte zvârlită şi cercurile s-au închis.

Leon Dobrotescu împinse fotoliul. Zgomotul sparse cavernos tăcerea şi noaptea. Bărbatul moartei de dincolo veni până la scaunul lui Sergiu şi îl atinse pe umăr:

— E târziu, Sergiule. Cred că te simţi obosit după atâta drum.

— Nu, Tatileon.

— Spune mai bine că nu-ţi dai seama cât eşti de obosit, fiindcă te afli la vârsta când oboseala nu se simte… Dar cum ai să pui capul jos ai să adormi imediat. E alt privilegiu al vârstei… Eu rămân aci, am hârtii de clasat şi de pus în ordine, socoteli… Tu te duci la culcare. Vom vorbi peste câteva ceasuri, după ce ne întoarcem… Da, după ce ne întoarcem de la înmormântare… Şi îţi mulţumesc că ai venit, Sergiule. Am pus să-ţi elibereze camera: ţi-a spus Matei?

— Da, Tatileon.

La uşă Sergiu Miclăuş nu se îndură să lase singur omul acesta intoxicat de nesomn, ţeapăn în hainele negre, strangulat în gulerul înalt, tare şi strâmt, îndărătnicit să-şi conti-nue în costum de solemnitate veghea încă mai sinistră, acum, în preceasul pustiu al zorilor.

Făcu încă o încercare, întorcându-se:

— Nu se poate să rămâi aşa… aci… E o tortură inutilă… Inumană, Tatileon…

Leon Dobrotescu îi deschise uşa; îl îndemnă încetişor afară, cu palma pe spate, fără să murmure nici un cuvânt. Apoi el se zidi înăuntru cu singurătatea şi gândurile lui, cine ştie ce gânduri…

În hol aştepta Matei, dormitând pe un scaun de ţevi nichelate şi răsucite ca măruntaiele de alambic. Sări, închise gura, îşi potrivi butonul, haina, pantalonul încreţit în urechea ghetei; păşi din nou, dezarticulat şi grotesc, pe un

covor de jăratic, cu mânecile prea lungi căzute peste laba mâinii.

Arcuind a întrebare sprâncenele, glăsui confidenţial:

— N-am spus bine, domnule Sergiu?… Avea nevoie. De dumneavoastră, şi nu de altcineva, avea nevoie. O slugă ca mine le înţelege mai bine ca alţii… Acuma puteţi trece şi dincolo… Cu băgare de seamă: faceţi semnul crucii şi sărutaţi. întâi iconiţa, pe urmă mâna…

Macabru regizor, îl conduse spre cealaltă uşă. Dar el nu intră. Intră numai Sergiu.

O călugăriţă fără vârstă se ridică înclinându-se, aşează cartea de rugăciuni pe mesuţă şi dispăru mută, în foşnet de stofe aspre.

Sergiu Miclăuş rămase drept, neclintit în faţa catafalcului.

Cu mâinile împreunate, privi.

Flori, lumânări şi moarta întinsă orizontal.

Încăperea era tapetată cu postav negru; catafalcul, înălţat pe un podium la mijloc. Lumina, împuţinată în capu-şoane cernite. Salonul, golit de mobile, mai vast decât s-ar fi crezut.

Sergiu înaintă un pas.

Într-adevăr, Sanda Dobrotescu n-avusese niciodată chipul acesta iluminat şi calm.

Prin viaţă trecuse cu o figură ingrată, cartilaginoasă, pretimpuriu matură, contractată de prea multe şi grave preocupări. Tinereţea ei a fost mai efemeră decât a altor femei. O scurtă palpitare, îndată istovită, fiindcă îndată au devorat-o o sută de mai nobile griji… Cariera bărbatului, înclinat spre pasivă moliciune… Comitete, societăţi şi jurii… Misionară laică a emancipărilor, austeră şi rigidă, şi-a alcătuit existenţa din tot atâtea datorii, care trebuiau plătite cu exactitate, la termen. Seducţia feminină, plăcerea, măruntele îndestulări şi delicii pământeşti legate de ochi şi de carne le-a îndepărtat ca frivole şi nevrednice slăbiciuni, la al căror spectacol subţia buzele în surâs de dispreţ, niciodată de milă…

Acum surâsul buzelor pale era necunoscut şi nou.

În locul sardonicei trufii – un zâmbet umil, fericit şi blând. De unde venea împăcarea aceasta supranaturală? Leon Dobrotescu spusese că s-a zvârcolit, a gemut şi a ţipat, că a vrut să fugă din pat de spaima morţii. Imobilitatea nu mai păstra nici o urmă din această ultimă luptă cu duhurile neantului.

O acalmie oceanică.

Un somn apărat de siguranţa dulce că nu mai are deşteptare pentru a reîncepe aceeaşi îndârjită vrăjmăşie cu tot ce a plămădit viaţa din slăbiciuni, ispite arzătoare, pofte şi căderi, după care urmează cealaltă voluptate, a ridicărilor.

Sergiu Miclăuş înaintă încă un pas.

Fruntea moartei era albă şi lucie. Toate încreţiturile urâte au dispărut. O daltă severă săpase an de an, suprimând plă-pândele vestigii ale unei prea repede stinse graţii. A pus în loc o cută a voinţei încordate, alta a intransigenţei, a ironiei, a asprelor datorii. Izbutise deplin. Şi tot ce a izbutit a fost şters, definitiv anulat. Moartea restituise Sandei Dobrotescu fruntea pe care nu i-o încrustase viaţa cu slutele-i hieroglife. I-a redat-o albă, intactă, senină.

Sergiu Miclăuş fu atras mai aproape de misterioasa transfigurare.

Boltită şi sidefie, pe perna de atlaz, între florile cu aurul polenului scuturat, învăluită de efluviul parfumului capitos – ce taină dezlegată în clipa din urmă, ce siguranţă impenetrabilă închidea fruntea aceasta răcită şi pacificată? Toţi morţii iau cu dânşii un secret numai al lor. Gânduri, şi fapte, şi dureri, şi speranţe care n-au fost niciodată spuse. Au făcut parte obscură din viaţă. Nimeni nu le-a ştiut, nu le-a presimţit. A trecut o seară când mărturisirea stătea să expire pe buze şi n-a mai fost rostită fiindcă a survenit un banal incident domestic. Au venit apoi ani când această mărturisire nu-şi mai avea rost şi ascultători. S-a închis. A rămas numai cenuşă într-o urnă abandonată. Moartea o

poartă dintr-o singurătate să se resoarbă în altă singurătate. Neant redat neantului. E povestea vieţilor toate şi a morţilor toate. Dar taina Sandei Dobrotescu părea să fi fost alta. Pentru dânsa n-au existat întrebări, îndoieli, speranţe şi regrete, neconturate fantasme după care aleargă şi cad făpturile omeneşti, tot atât de inconsistente ca fantasmele. Ea a cunoscut numai certitudini. Domeniul ei era rece şi clar: al raţiunii, al abnegaţiei, al datoriei, toate puse şi rezolvate în abstracte ecuaţii. Eliminase zona penumbrelor. Tot ce avea de spus, de voit şi făcut a fost spus, voit şi făcut.

Ce îndoială plină de spaimă i s-a căscat deodată la hotarul abisal al morţii ca să-i dea cele trei zile de zvârcolită agonie, şi ce dezlegare a întrevăzut, ce revelaţie numai de dânsa ştiută ca să-i dea apoi împăcarea aceasta în veşnicie? Era înaltă; părea acum mai lungă, culcată orizontal. Rectilină. Da, cum i-a fost şi viaţa. Un model de existenţă rectilină. Dar fruntea şi surâsul nu mai erau ale preşedintei şi vicepre-şedintei de societăţi, secretară de jurii şi austeră misionară laică a tuturor emancipărilor de prejudecăţi. Şi-au căpătat o feminitate postumă. Societăţile şi comitetele s-ar afla în drept s-o repudieze. Nu mai era a lor. Le-a scăpat.

Sergiu Miclăuş sprijini un picior pe podiumul aşternut cu postav negru.

Stătu cu fruntea plecată, mai aproape.

Mâinile moartei, încrucişate pe piept, ţineau cruciuliţa de argint. O cruciuliţă necunoscută, fiindcă în casa lor nu se aflau icoane, candele şi cruci.

Pe mâna dreaptă Sergiu Miclăuş desluşi o cicatrice abia perceptibilă. Oblongă, mai albă şi mai lucioasă decât epiderma lucioasă şi albă. Veche de zece ani. Cum de n-o uitase, cum de n-o mai observase Sergiu de atunci? Cicatricea dura din seara când a izbucnit în sufragerie cearta din-tre el şi Săndel: când fratele-i vitreg, Săndel Dobrotescu, a sfărâmat paharul într-un acces de puerilă violenţă, cu spume la gură şi lacrimi mânioase în ochi. Ea s-

a ridicat din capul mesei să-i judece şi să facă dreptate. O aşchie de cristal îi zdrelise mâna, nimeni n-a priceput cum. Şi alta, mâna lui Sergiu; rană care n-a mai lăsat după o săptămână nici o urmă, fiindcă ţesuturile tinere se regenerează rapid şi total. Sanda Dobrotescu nu şi-a oprit sângele. Mai întâi judecata şi dreptatea… Sergiu nu purta nici o vină, s-a dovedit în câteva cuvinte de explicare; pedeapsa a fost pentru Săndel. Pe urmă i-a spălat zgârietura lui Sergiu cu apă oxigenată, a bandajat-o cu un calm meticulos de infirmieră. Numai după toate acestea a trecut şi la rana sa, din care curgea o aţă subţire de sânge.

Toată viaţa Sandei Dobrotescu a fost exprimată atunci, în întâmplarea aceasta ştearsă din amintire. Grija ei pentru dreptate şi adevăr; lepădarea de sine, înfrângerea femininei emoţii în faţa sângelui şuroind.

Sergiu Miclăuş apropie buzele de cicatricea rece.

Îşi dădu socoteală că nu aşa cerea ritul morţilor. Făcu semnul crucii, sărută mai întâi icoana rezemată de pervazul raclei, încă o dată mâna pentru eternitate încrucişată pe piept. Poate ritul cel adevărat nu era nici acesta. El aşa l-a crezut. Lacrimile nu şi-a dat seama când au venit; nici cum le-a şters. S-a retras spre uşă, călcând îndărăt fără să întoarcă spatele, fiindcă-i părea o impietate să întoarcă spatele unei moarte.

Călugăriţa se prelinse înăuntru, balansând şiragul mătăniilor de lemn. Matei nu mai era în hol. L-a găsit în camera lui, cu un braţ de prosoape şi cearşafuri.

— V-am pregătit baia… Am dat drumul apei încet-încetişor, să nu se audă în casă.

— Bine, Matei, sfârşeşte odată! Pleacă şi te culcă!

Sluga clătină din cap, cu mâna dusă la gură. Ştia mai bine ce are el de făcut în asemenea împrejurări; nu priveghea întâia oară într-o casă c-un mort.

— Am pus şi nişte hapuri de somn, din care lua răposata, Dumnezeu să-i aibă sufletu-n pază!… M-am gândit că n-ar strica să încercaţi două, ca să vă hodiniţi de îndată.

Matei scutură tubul de sticlă de pe noptieră, sunând comprimatele de fund. Mai păturI aşternutul. Deretică flacoanele scoase din valiza de voiaj.

— Sfârşeşte, Matei. Vreau să rămân singur.

— Rămâneţi şi singur. Am să v-aduc eu dulceaţa şi ca-feaua la vreme.

Moşneagul se mistui afară, păşind pe resorturi.

Sergiu Miclăuş răsuci butonul luminii din mijloc, ca să-şi revadă din plin camera lui până atunci înecată în semiîntunericul lămpii albastre. Toate, orânduite din nou, cum au fost. Şi în plus pianul scos din salon, singura urmă rămasă în casă de la Magda Miclăuş, Mado… Sergiu plimbă palma cu o dezmierdare melancolică peste lemnul negru, dens şi curb, cu fine reflexe de metal oxidat.

Se îndreptă spre geam. Gândul să facă o baie, să-şi frece trupul gol cu săpun şi cu mănuşa i se arătă monstruos acum, indecent, sub acelaşi acoperiş cu o moartă. Ridică storul, deschise fereastra. Mijea de ziuă. O lumină lividă, bolnavă, spectrală. Un pas sonor, undeva, departe, la capătul străzii, la capătul lumii. Când nu s-a mai auzit, tăcerea a fost mai nefirească, imobilă, totală, bloc solidificat peste morţi şi peste vii.

Pianul îl chema îndărăt.

Pianul unde poate prin vis, poate în amintire, poate în amintirea plăsmuită de un vis îi apărea întotdeauna o umbră diafană, fâlfâind degetele într-un zbor de aripi albe pe clapele de ivoriu. În amintirea sau în visul acela, sau în amintirea plăsmuită de visul acela, el se afla în mijlocul camerei de atunci, altă cameră, clădind pe covor un precar edificiu de cuburi. Se năruia edificiul; copilul cu straiul de catifea potrivea din nou cuburile, înălţând turnul până la vârf; la ultimul cub toate se clătinau, iar căderea n-o mai putea opri. Era seară, dimineaţă, amiază?… Melodica armonie strămutase plutitor copil şi mamă în afară de timp.

Sergiu Miclăuş apăsă uşor, cu vârful degetului, o clapă. Pianul scoase un suspin depărtat şi vechi, o şoaptă numai

de dânşii auzită şi cunoscută.

„Gigi… Ce faci?” îl întrebase glasul de atunci cu o surâzătoare mustrare când el s-a ridicat părăsind cuburile şi a venit tiptil să strecoare mâna pe sub mâinile albe şi să încerce un sunet al lui.

„Gigi… Ce faci?”

Amintirea sau visul, sau amintirea plăsmuită de vis aicea sfârşeşte. Nu-şi mai aduce aminte de glas să-l mai fi auzit vreodată pe urmă; de glas, de nimic…

Încet, închise capacul pianului.

Gigi… Nu i-a mai spus nimeni Gigi de atunci…

‚Gigi… Nu i-a mai spus nimeni Gigi”…

Cu aceste cuvinte şoptite sieşi prin vis s-a deşteptat Gina Alimănescu din somn.

A deschis genele gâdilate de pămătuful poleit al razelor. A surâs. S-a răsucit în pătucul îngust; cu zveltă mişcare, s-a eliberat din crisalida aşternutului, s-a săltat dintre perne şi, întinzând palmele mici, a adresat un salut matinal:

— Bună dimineaţa, domnule Gigi!

Cum invizibilul Gigi n-a dat nici un răspuns, Gina îl ameninţă cu degetul:

— Foahte frumos! Şi să mai pofteşti dumneata să-mi vohbeşti despre politeţe, domnule Gigi! Sau poate vhei să spui că nu mă auzi, că nu eşti aci?… Dar toată noaptea ai fost phezent. Nu m-ai părăsit o clipă… Şi acum taci? Penthu aceasta meriţi… meriţi…

Gina îşi lăsă capul cu buclele răvăşite pe pernă, meditând cam ce pedeapsă ar merita Sergiu Miclăuş, care nu putea pretinde că e plecat în Platoul Pamir de vreme ce toată noaptea i-a stat prezent în vis.

Pedepsele în orice caz nu se anunţau înfricoşate după surâsul jucăuş din colţul buzelor, dezminţind prefăcuta încruntare dintre sprâncene. Gina le recapitulă pe toate în imaginaţie, nu se îndură să aleagă una anume şi să renunţe la altele zece; îşi rezervă dreptul unei mai nepripite

hotărâri pentru mai târziu, după amiază, la cinci jumătate; acum zvâcni din pat şi merse direct la oglindă.

Examenul a fost scurt.

Nici n-ar fi avut de ce să dureze. Cele câteva ceasuri puţine de somn au şters orice urmă de oboseală şi drum. Prin oglindă îi zâmbi Ginei chipul cel cunoscut din deşteptările voioase ale şcolăriţei şi studentei fără pricini de mâhnire şi lacrimi, când totul era simplu, şăgalnic, candid.

Tot ca atunci, Gina Alimănescu trimise oglinzii o tiflă amicală, îi scoase limba şi îi întoarse spatele cu o piruetă, simţindu-se cea mai fericită vietate de pe lume, nerăbdătoare să-şi inaugureze cea mai feerică zi.

Pământuful de raze lunecat oblic prin ochiul perdelei poleia un colţ de pernă, o bandă diagonală din covorul molatic, un pantof răsturnat, aşteptându-şi Cenuşăreasa. Ca şi altădată, se juca dând la iveală din penumbra vişinie aceeaşi incorigibilă dezordine: ciorapul zvârlit pe un spătar de scaun, cartea cu foile în evantai, corola pală a cămăşuicii de mătase strivită sub teascul unui album cu vederi din Moscova ţarilor, care a descins printr-un inexplicabil capriciu de la locul său bine ştiut să-şi petreacă noaptea la picioarele patului. Zadarnic, cuprinsă de cele mai brave decizii, şcolăriţa scria cu litere mate de săpun pe luciul oglinzii un sever ultimatum: „Astăzi vei fi mai ordonată decât ieri!”

Zadarnic studenta de mai târziu preschimbase textul imperativ într-o variantă aforistică şi altfel convingătoare, scrisă cu roşul de buze: „Dezordinea exterioară este indiciul dezordinii lăuntrice.”

De asemenea năzdrăvane şi dinainte condamnate tentative de autoeducaţie râdea poşeta cu mănuşile în gura larg căscată, iţindu-se după paravanul de lac; se clătina în hohot pălăria cocoţată pe un sfeşnic antic cu trei braţe; îşi pierdeau echilibrul pantofii, rostogolindu-se în chicote de pe etajera de cărţi. Corul râsetelor, imperceptibil pentru alte urechi, îl auzea prea bine şcolăriţa şi studenta de mai

târziu, fiindcă din copilărie păstrase tainica înţelegere a limbajului folosit de obiecte, de păpuşi, de animale, de nevăzutele zâne care răspund îndată la chemarea celor ce ştiu să le cheme.

Le auzea şi le înţelegea râsul; sceptica lor înveselire însă n-o indigna, căci toate erau prietenele sale vechi, confidentele extravagantelor monoloage gângurite de fetiţa de o şchioapă, când era mai măruntă şi mai plăpândă decât păpuşa favorită, Pomponeta, cu obrajii ei bucălaţi de porţelan şi cu ochii de sticlă miraţi. Fetiţa crescuse (o! nu prea mult), învăţase abecedarul, mai apoi regula de trei simplă, algebră, trigonometrie, cronologia voievozilor moldo-valahi şi istoria literaturii franceze de la Cântecul lui Roland până la Cimitirul marin al lui Paul Valéry; toate n-o împiedicau să le păstreze aceeaşi statornică fidelitate, să le încredinţeze planurile şi proiectele, să le ceară sfaturi cu glas tare şi să le asculte răspunsul în dialectul lor secret.

Solemn, le făgăduia:

— Aveţi să vedeţi voi că de mâine încep! Hotărât! Tot ce poate fi mai hotărât!

— Ha-ha! Ho-ho! Hi-hi! replica ireverenţios corul de hohote. Tu, şi ordinea?! Aceasta chiar că am vrea s-o vedem şi noi!

Pantoful făcea o tumbă de pe comodă; tocul cu peniţa înfiptă în duşumea zbârnâia un râs mefistofelic; Pomponeta, păpuşa cu obraz de porţelan, se lăţea pe burtă în spasmuri de veselie, dezgolindu-şi fără pudoare un pomponet emisferic în pantalonaşi cu dantelă.

— Nu credeţi? Atunci am să ahăt eu chiar de azi! Na!… De astăzi după amiază…

— Hi-hi! răspundea corul.

Gina pleca la şcoală, la facultate, trântindu-le uşa în nas, grăbită, fiindcă era întotdeauna în întârziere cu cinci minute. Iar ordinea o restabilea în urma ei tanti Catriona, în-cepând cu inscripţia nulă şi neavenită din oglindă,

îndelung frecată cu petecul de flanelă până la abolirea totală.

Grafitele din oglindă lipseau acum; dezordinea era aceeaşi.

În loc să se simtă umilită de mustrătorul spectacol, Gina se chinci în fundul patului cu bărbia în pumni, să lenevească încă puţine clipe, savurând atmosfera deşteptărilor ei de altădată, atât de străină de tot ce a lăsat ea în urmă, departe, la capătul ţării, în camera prea vastă şi rece a pensiunii „Unio” de la Oradea-Mare.

Acolo totul e strict, necesar, alb, ripolinat, higienic şi aerisit, ca într-o severă sală de sanatoriu.

Aici toate sunt pe o altă scară redusă, şi totul factice, exotic, încântător şi absurd, în dispreţul utilelor destinaţii din încăperile într-adevăr locuite.

Prin perdele soarele dimineţii ilumina un interior minuscul şi colorat de lampion japonez. Şi ce aglomeraţie de muzeu necatalogat! Ce refugiu secret al fantasticului! Porţelanuri chinezeşti şi cristale veneţiene; statuete şi făşii de brocart; şaluri spaniole crucificate în perete şi bisactele de mahon încrustate cu argint şi sidef. Cele unsprezece păpuşi, surori mai mici ale Pomponetei. Pat, scaune, taburete, oglinzi – toate sub mărimea naturală. Scund, tavanul. Scunde, uşa, casa; liliputane, celelalte odăi; decor fantasmagoric pentru creaturi aeriene şi mai apropiate de pasările tropicelor decât de oamenii care se hrănesc cu o halcă de porc afumat pe varză călită, înghit pe nerăsuflate o halbă de bere, sughit, asudă şi scuipă.

Când Gina era o fetiţă de cinci ani (arătând ca una de trei) şi când s-a întors tanti Catriona din ţările ei depărtate, s-o adopte şi s-o despartă de restul familiei cu fraţi numeroşi, bătăuşi şi spătoşi ca haiducii, îndată şi-a făurit o seducătoare legendă. S-ar spune că e o ciudată şi totuşi foarte frecventă pornire a copiilor să-şi atribuie o naştere misterioasă, să se creadă numai vremelnic încredinţaţi unor pă-rinţi provizorii de către cine ştie ce prinţi şi prinţese din

împărăţia mirajului, până la teatrala lor întoarcere cu alai măreţ, carâte de aur, călăreţi încoifaţi şi paji cu bucle bălane. Poate închipuirea aceasta consolatoare răspunde unor suferinţe şi umilinţi ascunse, unor însetări ale vârstei de a transfigura o realitate mâhnită şi hâdă, fără altă zarişte. Minunea o aşteaptă toţi: nu se împlineşte niciodată, pentru nimeni. Vremea presară o cenuşă mocnită peste licărul tot mai agonic al închipuirii. Copiii se resemnează adevărului prozaic. Uită, îşi află alte mai mediocre amăgiri; târziu, îşi râd cu o înfiorătoare indiferenţă de tot ce n-a fost şi nici n-avea cum să fie.

Printr-un mic privilegiu, însă, fetiţa de cinci ani găseşte aci o lume de vrajă aşa cum numai visul urzeşte. Căci totul a fost de la început altcum decât viaţa cea banală de toate zilele. Şi altfel era această necunoscută tanti Catriona, despre care nimeni nu pomenise în casă vreodată şi a apărut pe neaşteptate, mică şi enigmatică, asemeni zânelor născute dintr-o alună de aur, crescute de o veveriţă fermecată a brazilor din codrul lui Moş Crăciun.

Gina de atunci şi-a explicat în felul său minunata întâmplare.

Tanti Catriona venise s-o caute fiindcă amândouă făceau parte dintr-un neam deosebit de al celorlalţi pământeni, cu alte legi, alte bucurii, alt destin. Se afla departe-departe o ţară a lor himerică, poate un ostrov, poate un palat în fundul mării, poate o vale împresurată cu munţi de cleştar, drepţi ca peretele – acolo a trăit neamul lor fericit, fără griji şi pricini de mâhnire, fără bătrâneţe şi boli slute, în patria lor blândă şi paradisiacă a feelor. Pe urmă au venit căpcăunii cei mari şi urâţi să le risipească neamul în toată lumea. S-au împuţinat, mai trăiau câteva, izgonite, fără să ştie una de alta, căutându-se şi tânjind.

Tanti Catriona i-a dat de urmă. Nu s-a îndurat s-o lase singură. A pornit de peste nouă mări şi nouă ţări s-o scape, s-o ia cu dânsa, la dânsa.

Avea pe atunci părul pudrat. Acum e alb ca o perucă de marchiză. Dar obrazul îi era roz, ochii – vii, verzi ca smaragdele, verzi ca ochii Ginei; pasul, dansant şi elastic, râsul, cristalin, făptura, cu un lat de palmă mai joasă decât a celorlalţi oameni grosolani.

Pentru Gina n-a mai fost nici o îndoială că părul argintiu al zânei Catriona însemna numai o înşelare, o joacă, o încercare de travestire pentru a sili lumea cealaltă să le lase în pace pe amândouă, în viaţa lor secretă şi fabuloasă, alcătuită după visul copiilor şi după legile basmelor.

În prima dimineaţă au ospătat jos, pe blana de urs alb, instalate pe perne, cu o măsuţă de lac chinezesc la mijloc, în farfurioare ca de păpuşi şi din ceşti de porţelan străveziu, jumătate cât cănile din care îşi beau cafeaua în cealaltă casă fraţii cei spătoşi şi bătăuşi. Au ospătat şocolată, cacao, fructe, struguri uscaţi, pesmeţi de migdale. La amiază s-au strămutat să ronţăiască dejunul frugal în altă cameră, la altă mesuţă. Seara, aiurea. Hrană ciugulită de păsări, menaj de păpuşi, gângureală de copii fără răspunderea şi teama zilei de mâine.

Cum să mai creadă fetiţa de atunci că adevărata ei familie şi adevărata ei lume fusese cea rămasă undeva, într-un târg urâcios, unde venea un domn de la birou în straie lustruite la coate, descălţându-se din prag şi cerându-şi papucii cu tălpile ciur?

Masa acelora era acoperită cu muşama vânătă; farfuriile, mari, desperecheate şi ştirbe; mâncările, cu miros sleit. O femeie descărnată ofta într-un capăt de masă; în celălalt, domnul cu papucii citea, printre înghiţituri, ziarul, rezemat de cana cu apă; cinci hojmălăi înfulecau zgomotos, trânteau tacâmurile şi mai cereau pâine; bucăţi mari, miezoase şi înecăcioase de pâine.

Chiar acum, după optsprezece ani, când Gina Alimănescu îşi ştia părinţii odihniţi în pământ, fraţii împrăştiaţi fără urmă unde i-a târât viaţa cea aspră şi grea, ea încă mai are

părelnica îndoială câteodată că aceia i-au fost cu ade-vărat adevăraţii părinţi, adevăraţii fraţi, adevărata familie.

Fireşte, amăgirea abia palpită şi s-a stins. Face loc realităţii, aşa cum a aflat-o şi a pătruns-o treptat, pe măsura anilor.

Femeia descărnată din capul mesei a fost mama ei de aievea şi ofta din greu, fiindcă din greu se poate îndestula o casă cu şase copii când leafa bărbatului e mică şi pâinea se scumpeşte la fiecare jumătate de an. Domnul cu hainele lustruite în coate şi cu ochelarii legaţi în ramă de fier a fost tatăl ei de aievea şi îşi cerea papucii ciuruiţi ca să-şi cruţe perechea de ghete, fiindcă o pereche nouă de încălţări e o problemă adesea fără dezlegare pentru un slujbaş mărunt de percepţie. Casa lor era urâtă şi tristă, fiindcă sărăcia e urâtă şi tristă.

Le-a priceput Gina mai târziu acestea; a simţit şi simte o milă pentru soarta lor de animale osândite la cruntă povară până la moarte; dar de viaţa şi de necazurile lor s-a înstrăinat de îndată pentru totdeauna.

Şi i-a venit încă mai greu să accepte cealaltă realitate, care arăta că tanti Catriona nu sosise de pe un tărâm fantastic, din lumea basmelor, zâna chemată de tainicul mesagiu, că o aşteaptă undeva o soră mai mică şi nefericită, capturată de nişte vitregi străini.

Tanti Catriona era numai sora mai mare a femeii descărnate din capul mesei. Soră mai în vârstă, însă neasemănat mai tânără la chip, dispărută pe timpuri, poate furată, poate ademenită de o trupă trecătoare, ca să ajungă dansatoare celebră, primă-balerină de operă imperială, cu pseudonimul ilustru anunţat cu o lună înainte de uriaşe afişe când pleca în turneu dintr-o capitală în alta. Aceasta a durat un sfert de veac, până ce a presimţit că steaua ei păleşte. Atunci n-a aşteptat bătrâneţea decrepită şi caricaturală a celorlalte contemporane, îndârjite să ţopăiască un dans macabru de strigoaice până când li se risipesc ciolănaşele pe scenă. S-a întors din străinele locuri,

şi-a reluat numele vechi şi obscur, a găsit o casă pe măsura ei – întotdeauna a avut de suferit în carieră din pricina prea miniaturalei făpturi – s-a hotărât să vieţuiască retrasă, anonimă, împresurată de odoarele adunate în existenţa-i nomadă.

Încăperile strâmte şi scunde s-au umplut de eteroclitele piese de muzeu.

Dar casa i s-a părut, cu toate acestea, deşartă.

Şi-a amintit că lăsase undeva o familie.

A mers s-o cerceteze. N-a găsit-o pe plac. Nu mai vor-beau aceeaşi limbă. A descoperit, în schimb, o nepoată aidoma cu dânsa la chip, la ochi, la statura puţintică. S-au adorat din întâiul ceas, s-au înţeles din întâia zi, deşi fosta primă-balerină de operă imperială, sub înfăţişarea ei puerilă, nealterată de vârstă şi de corosivul vieţii, e o mică persoană foarte energică şi foarte străină de pasiunile, de aventurile şi de slăbiciunile unei celebrităţi care atâta vreme a trăit între culise şi rampă.

În tinereţea glorioasă nu s-a înconjurat de suita admiratorilor; la bătrâneţe nu s-a înconjurat de o turmă de pisici şi căţei, alintând dobitoacele cu poreclele amanţilor de altădată. Nu pune în evidenţă pe etajere vrafurile de reviste şi ziare cu fotografiile baletelor faimoase unde a figurat, programe îngălbenite, cronici memorabile, dedicaţii cu fulgurante parafe. Nu povesteşte zarzavagiului cum a fost ea, ehei! în juneţe şi cum îi trimitea prinţul de Galles braţe de flori; n-o umileşte pe Reveica amintindu-i că a fost slujită de valeţi, camerieră, costumieră şi coafeză, ca să ajungă pe mâna unei slujnice surde, uitucă şi fără ştiinţă de carte. De aceste josnice şi senile deşertăciuni ale semenelor sale a fost scutită. Casa e încărcată de podoabe rare, însă impersonale, fără o pecete a profesiei de odinioară; le-ar fi agonisit tot aşa orice altă femeie după ce a cutreierat lumea, dacă va fi purtat cu dânsa tot aşa subtilul instinct al formelor şi colorilor.

Poate că undeva, după cum bănuieşte Gina, păstrează câteva altfel de suveniruri, misterioase şi melancolice. Vreun sertar de scrin cu acele fotografii absente din casă, scrisori cu literele pale (cerneala violetă a desuetelor caligrafii), flori uscate, graţioase şi pulverizate nimicuri: un mic cimitir, închis cu o cheiţă de argint.

Uneori, după ce se zăvoreşte în iatacul ei, apare cu ochii umbriţi de o ciudată visare, nu aude întrebările, altceva ascultă, tresare şi zâmbeşte unor glasuri care de mult vor fi trecut în tăcerea cea mare.

Arar şi scurt episod.

Dincolo de asemeni colocvii cu umbrele în ceasuri de toamnă cu bura măruntă, de iarnă cu viscolul potopind în ferestre, tanti Catriona zumzăie neostenită dintr-o cămăruţă în alta, încearcă mereu să modifice orânduiala unui ungher, atârnă un şal, înlocuieşte o statuetă, e în căutarea unei ordini cu neputinţă de realizat într-un spaţiu atât de mărginit şi cu atât de diverse scumpeturi unde şi-a investit economiile. Gina ştie acum că strămutarea din prima zi, cu masa purtată de colo-colo, a fost o adorabilă joacă pusă la cale ca să-i câştige sufletul şi încrederea de copil; mai ştie însă că pornea şi dintr-un neastâmpăr atras de noutatea acestui rol, dintr-o nepremeditată identificare a jucătoarei cu rolul. Nici trei ani nu sunt de când tanti Catriona a întrebat-o pe neaşteptate dacă îşi mai aminteşte cum au stat la masă în acea zi, ca „ţiganii cu şatra”, jos, la pământ…

Gina i-a ghicit îndată dorinţa din privire şi din vibraţia anumită a glasului.

Era o amiază urâtă, plicticoasă, cu zloată, o zi de martie, când vântul şi ploaia primăverii se amestecă zburlit cu spicul de zăpadă al iernii.

Tanti Catriona nu-şi găsea loc. Se uitase pe geam, afară, la lapoviţa urâtă, la trecătorii zgribuliţi sub umbrele; îşi scuturase odoarele de praful invizibil; încercase fără apreciabil efect o altă metamorfoză a decorului.

Voia altceva: nou, neprevăzut, amuzant.

Gina şi-a rostit atunci cu o sfială şireată pofta să mai dejuneze o dată aşa, jos, la pământ, ca ţiganii cu şatra… Îndată, tanti Catriona a bătut din palme, a alergat după farfurii şi şervete, a născocit ingenioase explicaţii pentru a se convinge că le face toate acestea numai de dragul nepoatei. Plăcerea cea mare a fost însă pentru dânsa.

Şi tot cu această plăcere copilărească, în zilele rare – o dată la lună – când iese în oraş pentru târguieli, se deghizează într-o bătrânică pocită, îmbracă pelerina înzorzonată cu mărgele negre, îşi acoperă faţa cu o voaletă groasă ca un obrăzar, îşi ascunde părul sub o capelină comică şi se sprijină într-un toiegel ca al Sfintei Vineri.

Acasă e sprintenă, elastică pe tocurile înalte, de o miraculoasă tinereţe a trupului musculos şi a sufletului scăpat viu, ca salamandra după ce a trecut prin toate văpăile; când calcă în stradă, ca să-şi capete portul şi înfăţişarea cea adevărată a animalelor, e silită să se deghizeze în băbuşcă.

Iar drumul până la magazinele centrului ia proporţiile unei aventuroase expediţii, plină de peripeţii tragicomice. O săptămână are de povestit ce a văzut, ce i s-a întâmplat, cum un băieţoi obraznic i-a făcut loc în tramvai, invitând-o: „Poftiţi. Vă ofer scaunul meu, madam Statu-Palmă!” În loc să tune şi să fulgere, tanti Catriona se înveselea de ghiduşiile plebei: o amuzau mai mult decât înflăcăratele cronici care o asemuiseră cândva cu divinităţile aeriene ale Eladei, decât dedicaţiile străluciţilor compozitori şi dirijori de orchestre. Cum intra pe uşă, abia lepăda toiegelul, îşi deznoda obrăzarul de sub bărbie şi începea cu râsul deodată întinerit: „Închipuieşte-ţi, Gina, ce mi se întâmplă numai mie…!”.

Gina sări a doua oară din pat.

Aţipise cu bărbia în pumni, ghemuită, cu picioarele încrucişate sub ea într-un ungher, între perne, cum îşi acorda un supliment dulce de somn în dimineţile de iarnă

înainte de a pleca prin viscol la şcoală, înotând în troiene ca o vajnică nepoţică a lui madam Statu-Palmă ce era.

I s-a părut că a dormit o eternitate.

Căută ceasul, să se convingă. Pe o măsuţă, pe alta, la oglindă, în poşetă, sub scaune. Zvârli hainele în aer. Un ciorap descrise o serpentină mlădioasă de ţipar în acvariu; cămaşa pluti, aterizând legănată ca o paraşută.

Răscolind camera cu frenezia unei pisici care s-a încâlcit în ghemul de lână, Gina presimţea o catastrofă ireparabilă.

Când s-a trezit întâia oară, ceasul arăta şapte şi douăzeci. Mai vede încă minutarele sub ochi. Are însă impresia că de atunci a dormit patru, cinci ore, mai multe. A străbătut mări şi oceane, codri şi munţi, până ce a ajuns cu Gigi în Platoul Pamir. Un platou altfel de cum îl cunoştea ea din manualele de geografie… Cerul era atât de aproape, încât îl ajungea chiar şi dânsa cu mâna. A aşteptat să se facă seară şi a început să culeagă stelele una câte una, înşirându-le pe un fir de platină şi înjghebându-şi un superb colier. Gigi o ajuta. Strâmba delicios din buze când i se părea că ea se mulţumeşte cu o stea prea mică. „Se poate, Gina? Gândeşte… Ce găseşti tu la un nimic ca acest Algol? Zvârle-l jos… Uite Arcturus, Capella, Rigel, Canopus”… Ea zvârlea jos steaua Algol, cu lumina istovită şi opacă. Prindea în zbor, din mâna lui Gigi, Arcturus, Capella, Canopus… Pe urmă s-a îmbrăcat într-un costum de prinţesă indiană… Ce nostim era Gigi în straiul lui asiatic! Au mers la o serbare de la curtea unui maharajah. Apoi la o vânătoare de tigri, cu elefanţi… S-au întors iarăşi în Platoul Pamir, aproape de cer… Vis de patru, cinci ore… Şi dacă a dormit atât, Odeta e în drept să creadă că nu mai vine, că i s-a întâmplat ceva, ori că a supărat-o ceva. Desigur, s-a dus de zece ori la fereastră şi a revenit frângându-şi mâinile în agitare, a bătut din picior şi a plâns. Nu e o fată să se consoleze atât de uşor că prietena ei cea mai bună a abandonat-o şi i-a turburat un întreg program de ceremonie nupţială.

Gina îşi apăsă bătăile inimii cu mâna. Se opri să încerce o investigaţie metodică pentru a descoperi ceasul, procedând prin eliminare, zonă cu zonă.

Din mijlocul covorului, ales ca ideal punct de observaţie, îşi plimbă privirea scrutătoare, pe rând, în fiecare ungher unde s-ar fi putut pitula infamul transfug. Cerca să reconstituie cam în ce loc se afla când a văzut ea atât de bine minutarele: şapte şi douăzeci.

Dar perfid, dincolo de toată încruntarea atentă a sprîncenelor, se strecura un gând în acelaşi timp eroic şi mizerabil… La urmă, de ce atâta alarmă? A furat-o somnul? A întârziat? Poate e cu atâta mai bine. Cum spune Sergiu, Gigi: „Providenţa îşi are intenţiile sale ascunse, care nouă ne scapă!” El o rostea aceasta cu o înfăţişare bufonă, însă acum ştiu amândoi că enunţa un adevăr mai profund. A întârziat? N-a fost din voinţa ei. Aşa a decis o putere ocultă. Nu-i mai rămâne decât să trimită un răspuns Odetei că s-a îmbolnăvit în tren, că nu mai poate veni nici după amiază la biserică, nici diseară. Îşi cere iertare… Va găsi ea altă prietină să-i ţină locul. Dora sau Baby. Ce impor-tanţă au asemenea nimicuri într-o zi ca aceasta, când viaţa i-a revărsat Ginei altceva, altfel hotărâtor?

Are într-adevăr altceva de făcut. La cinci jumătate îl aşteaptă pe Gigi. Vor fi două, trei ore ale lor. Poate mai multe. O seară întreagă numai a lor. Să se cunoască mai bine, să vadă că sunt amândoi aşa cum s-au presimţit. Îi va destăinui totul tantii Catrionei, iar ea va înţelege că de astă dată…

— Ah! Te-am prins! se repezi Gina la o statuetă de naiadă albă şi goală, smulgându-i unica podoabă, colierul din jurul gâtului, improvizat din ceasul ei cu brăţara de platină.

Exclamaţie şi violenţă lipsite de orice justificare. Nici ceasul, nici statuia nu aveau intenţia să fugă undeva, poate în Platoul Pamir. N-o luaseră la goană nici măcar minutarele: Eheu! fugaces labuntur…41 Arătau numai

şapte jumătate. Cele cinci ore de somn se reduseseră la zece minute.

Gina mai speră că a uitat poate ceasul neîntors. Despoiase naiada de podoaba gâtului şi o duse la ureche. Inima de metal ticăia vie şi sprintenă. Nu mai încăpea îndoială. A somnolat numai zece minute. E încă devreme. Prea devreme.

Şi abia acum măsură Gina uşurinţa monstruoasă şi crudă cu care atât de repede se lepădase de cea mai bună prietenă, după ce pentru dânsa a parcurs cale de douăzeci de ore cu trenul; după ce de o lună pregătea pentru această zi cele trei rochiţe cu o savantă alegere a colorilor şi modelului, corespunzătoare celor trei acte din programul ceremoniei nupţiale: una pentru starea civilă, alta pentru biserică, a treia pentru seară… „Am să le spun ce am fost eu capabilă!” hotărî Gina surâzând, fără o conştiinţă a vinovăţiei. Căci nu o amară pocăinţă îi dicta nevoia de a se spovădui. Ci un simţimânt nou, romantic şi arzător, identic cu orgoliul eroinelor pasionale, care ucid ca să-şi apere iubirea şi îşi mărturisesc crima fără înconjur, socotindu-se dinainte absolvite.

Erau doi în drept să afle de ce crimă de lese-prietenie a fost capabilă Gina, măcar în cuget. Tocmai buna ei prietenă, Odeta, ca să-şi dea seama ce înseamnă pentru dânsa tânărul acesta a cărui existenţă o ignora acum douăsprezece ore şi i-a devenit mai scump decât tot ce i-a fost scump pe lume: camaradele cele mai vechi, tanti Catriona, amintirile, viaţa… Şi mai trebuia să o ştie neapărat Gigi, dacă încă n-o ştie şi n-a simţit-o de astă-noapte.

Şapte treizeci şi cinci… Gina răsuci brăţara ceasului pe un vârf de deget, prefăcând-o în morişcă vertiginoasă. Apoi restitui colierul naiadei, ca să mai aibă ce căuta de izbelişte peste o oră. Naiada îşi primi podoaba cu marmoreană indiferenţă. Gina o interpelă cu o mână în şold, cu glas alintat:

— Ştii tu, urâto, cine-i Gigi? Fost-ai tu în Platoul Pamir?

Naiada surâdea enigmatic.

Gina se îmbufnă:

— Eşti o mathacucă! Na! Bine spunea tanti Catriona… Şi mi se pahe că mai eşti dumneata şi puţintel cam geloasă, invidioasă, aşa ceva… Taci?

Naiada tăcea.

Ca să nu-i mai vadă mutra de matracucă, Gina culese basca de jos şi i-o zvârli în cap cu o dibăcie de aruncătoare cu discul. Basca nimeri ţinta, căzu în capul statuetei, ţuguindu-se şi acoperind-o pe sfert. În orice caz, îi acoperi în întregime colierul. Aşa, Gina putea fi sigură acum că va avea ce căuta peste un ceas, răscolind toată încăperea şi făcând să zboare serpentinele ciorapilor, paraşuta cămăşuicii, pantofii-proiectili.

Deocamdată nimic n-o grăbea. Regreta că s-a întrerupt prea repede călătoria din vis în Platoul Pamir, tocmai când Gigi îi arăta, sală cu sală, palatul înălţat pentru dânşii de fachirul Kama-Brahmin dintr-o singură atingere a stâncilor cu bagheta lui magică. Tacke 33 devenise marele maestru de protocol al Curţii. Cristofor, căpitan de caravane. „Să-l trimitem să aducă nunta Odetei la noi. Fă-mi această plăcehe, Gigi!… Ahe să fie o suhpriză nemaipomenită pentru ea”… se ruga răsfăţat Gina. „Nimic mai uşor!” consimţise Gigi. Şi-i făcuse semn lui Kama-Brahmin să se apropie şi să pună bagheta sa de fachir în acţiune. Atunci s-a deşteptat şi visul s-a întrerupt.

Fiindcă se isprăvise ciclul visurilor, Gina se întoarse la aproximativa realitate, nu mai puţin încântătoare. Trase perdelele, să vadă strada pe unde a plecat Gigi astă-noapte; pe unde avea să vină peste câteva ceasuri.

Soarele izbucni cu o mie de însuliţări sclipitoare.

Nimic nu mai subzista din duhurile ostile ale nopţii, din lumina lividă, rece, submarină, care-l înfiorase pe Sergiu Miclăuş când a deschis şi el o fereastră, la altă casă, sub alt

acoperiş, în alt ceas. După asemenea noapte şi asemenea zori spectrali era surprinzătoare candoarea dimineţii.

Adierea proaspătă, soarele festiv, aerul transparent şi sonor, vibrând ca o cupă subţire de cleştar.

Strada măturată, stropită şi goală se pregătise pentru lenevia duminicală. Lipseau oltenii opintiţi sub cumpăna coşurilor. Lipseau şi lucrătorii uzinelor, slujbaşii grăbiţi spre birouri, rândaşii purtând toarta coşniţei pe braţ şi sifoanele verzi atârnate între degete. O ţigancă cu flori, un băieţaş care s-a trezit dis-de-dimineaţă ca să îmbrace hainele nou-nouţe. S-a oprit să-şi şteargă praful de pe sandale cu batista. O scutură. O aşază în buzunăraşul de la piept. O mai pipăie. Se priveşte. E fericit, şi totuşi cu o umbră de decep-ţie pe obraz. Nu-i încă nimeni să-i admire mândrul echipament de primăvară!

Păşeşte agale ca o santinelă uitată la un post pierdut, unde nu se întâmplă nimic. Trece prin dreptul ferestrei, zece paşi până la felinar, zece îndărăt.

Gina nu poate rezista ispitei copilăreşti să-i sperie caraghioasa gravitate, parodiată după chipul şi asemănarea modelelor mature. Se ascunde în dosul perdelei, îl aşteaptă să se apropie; când face stânga împrejur, îi pufneşte chicotit în spate:

— Ksss! Ksss!

— Ksss! Ksss!

Sergiu Miclăuş atinse botul pisicului cu o sfârlă uşoară.

Pisicul cenuşiu se dădu îndărăt, zburlindu-şi spinarea şi bârzoindu-şi coada ca un fioros dragon în miniatură, gata să scoată flăcări pe nări. Apoi veni să se frece iarăşi pe pantaloni, torcând prietenos. Ştia că a fost numai o glumă animată de cele mai cordiale intenţii.

— Îl cheamă tot Papanaş!… lămuri Matei.

Aceasta însemna că numitul Papanaş se trăgea din viţa veche a pisicilor oploşite de pe vremea Magdei Miclăuş. Numele se alternau în scurt circuit: Papanaş, Alunica; Alunica, Papanaş. Dar neamul nu se stinsese şi nici nu

degenerase, în dispreţul teoriilor biologice care condamnă pro-creaţia incestuoasă. Papanaş se arăta jucăuş şi alintat, precum au fost toţi ascendenţii săi de la întemeierea dinastiei. Puţin îi păsa că se află în casă o moartă! Se strecurase printre uşi şi picioare. Îl intrigase scara pusă la pod. O escaladase din câteva sprintene salturi şi venise să cerceteze cu ce ispravă se îndeletnicesc cei doi comparşi care au pornit dis-de-dimineaţă să scotocească prin lăzi.

Mirosul de naftalină şi foi de tutun nu-i prea plăcea. Strănuta:

— Ksss! Ksss!

— Ai cam răcit, domnule Papanaş al IV-lea! Mă tem că stai în curent şi că ai să ceri aspirină diseară… vorbi Sergiu Miclăuş cu o umbră de zâmbet pe buze.

Zâmbetul se şterse îndată. Despăturind hainele şi scuturând asupra pisicului o ninsoare de cristali albi, gândi că atât mai supravieţuiesc aci din casa şi căsnicia lui Anton şi a Magdei Miclăuş: el, sluga cea veche, pianul de jos şi neamul pisicilor.

Un alt Papanaş, I-ul în ordinea dinastică, jucăuş, cenuşiu şi poznaş, i-a ţinut lui de urât în pat când a fost bolnav o lună – nici nu-şi mai aminteşte de ce boală anume. Pe urmă altul, căţărându-se să-i toarcă pe genunchi când îşi recita lecţiile de şcolar. Penultimul, prelingându-se pe uşă, să iasă afară, când el intra, în zori.

Matei primi hainele pe braţ. Două costume. Un rând negru pentru înmormântare, de după amiază; celălalt, smochingul, pentru ora cinci jumătate, când Sergiu Miclăuş avea să-l îmbrace pe ascuns în camera lui, îndată ce se va întoarce, ca tot atunci să plece la Gina, cu gulerul pardesiului ridicat.

Nu-i plăcea duplicitatea aceasta, cum nu-i plăcea lui Papanaş mirosul de naftalină. Prea de multe ori se furişase tot aşa, pe ascuns, mânat de mai netrebnice pricini. Săvârşea şi acum o faptă poate încă mai odioasă şi mai cinică. Un sacrilegiu. Îl socotea însă dinainte iertat. Îşi

pusese în gând, sub o formă încă nelămurită, să-i lase a înţelege lui Tatileon că îl cheamă ceva hotărâtor şi cu neputinţă de amânat. Nu-i va spune că merge la o nuntă, cum nu i-a spus Ginei că a venit pentru o înmormântare. Îi va mărturisi însă că a întâlnit, în sfârşit, adevărata, unica tovarăşă viitoare de viaţă. Numai de nu i-ar cere toate acestea prea mult timp, prea multe explicaţii, ca să întârzie şi s-o condamne pe Gina la prea lungă aşteptare…

Sergiu Miclăuş mai ridică o dată smochingul de pe braţul lui Matei, să se convingă dacă nu i-a rămas cumva prea strâmt. În doi ani de existenţă tihnită, cu somn şi masă la ceasornic, cu sporturi şi cu urcuşuri de munte, se simţea robust ca un campion din ilustraţiile gazetelor.

Sluga îi ghici îngrijorarea. Îl linişti:

— N-aveţi teamă, domnule Sergiu… V-aţi lăţit numai în piept… Semănaţi acum la statură aidoma cu răposatul dom' locotenent înainte de-a pleca din armată… Hainele le cunosc eu bine; vă stăteau cam largi la umeri… Le aerisim şi pe urmă le calc eu, cum îşi cunoaşte moşul datoria. De asta nu purtaţi grijă.

— Bine, Matei, nici nu mă îndoiesc, încuviinţă Sergiu Miclăuş.

Într-adevăr, Matei se pricepea în asemenea treburi.

În tinereţe, pe vremea oastei, fusese ordonanţa locotenentului de cavalerie Anton Miclăuş, în epoca sa de strălucire şi de nebunii, când ţinea cai de curse şi îşi părăduia averea moştenită din părinţi. Pe urmă, după ce Anton Miclăuş şi-a dat dimisia din armată, fosta ordonanţă apăruse la câţiva ani să se tocmească slugă de încredere. Nu se mai clintise de atunci. Trecuse de la un rând de stăpâni la celă-lalt, fidel casei ca neamul pisicilor.

Din vechea carieră de ordonanţă păstrase anumite îndemânări, pe care Sergiu le-a exploatat fără cruţare când a început să calce pe urmele lui Anton Miclăuş. În seama lui treceau hainele mototolite şi pătate după nopţile de pierzanie. El alerga cu bileţele la prieteni, după

împrumuturi, în dimineţile de catastrofă bugetară. Matei se achita de aceste misiuni de încredere conştiincios şi discret. Hainele apăreau curăţite şi călcate pe speteaza scaunului… Plicul bileţelelor nu se întorcea gol. Cu o abilitate de complice, ştia să scape de ochiul sever şi iscoditor al Mamisandei tot aşa cum odinioară se strecura sub ochii mult mai indolenţi ai Magdei Miclăuş, aducând răspuns la misivele fostului său locotenent a doua zi după o pasă nefastă la club.

Sergiu îşi scutură palmele de praf şi naftalină. Închise capacul.

Matei luă aminte:

— Aţi uitat pachetul afară… Fotografiile.

Era un vraf de albume şi cartoane, înfăşurate într-un ziar vechi.

Când Sergiu Miclăuş le-a ridicat să le pună la loc în lada uitării, ziarul s-a desfăcut şi fotografiile s-au risipit, speriindu-l pe Papanaş. Le-a cules, una câte una, Sergiu Miclăuş. Fără să vrea, a dat încă o dată ochii cu amintirile de care fugea. Toate au fost de mult mistuite din casă; strânse undeva, în vreun dulap ori vreun raft de cămară, de Sanda Dobrotescu. Pentru dânsa erau amintiri de familie care nu-i aparţineau.

Ea nu se lăsase fotografiată niciodată decât în momente solemne, cu scopuri bine precizate de propagandă pentru nobile acţiuni: prezidând un comitet, citind o cuvântare la un congres, proclamând o moţiune de la înălţimea unei tribune, în mijlocul altor combatante ale tuturor emancipă-rilor; ascuţite, uscate, osoase, sluţite de ochelari şi recompensate de natură pentru energica lor faptă cu fire virile de barbă. Aceste memorabile fotografii apăreau în ziare şi în revistele ilustrate; rămâneau îndelungă vreme în vitrine; încadrate în rame late, împodobeau sălile şi birourile diferitelor asociaţii şi ligi, mărturii ale glorioaselor bătălii.

De la intrarea ei în casă, celelalte cadre şi albume au dispărut. Nu le aruncase în foc, cum a crezut Sergiu multă vreme. I le-a dat la plecare ca un drept al său, cu un superior surâs de dispreţ şi compătimire. Sergiu Miclăuş s-a sfiit să le desfacă şi să le cerceteze atunci. Se temea de mustra-rea lor. Acum le putea privi cu ochii senini, ca unul ce se întorcea trecut prin purgatoriu.

Se aşează pe marginea sipetului, prefirându-le pe genunchi.

Un prunc bucălat şi gol-goluţ, aşezat cu pântecul pe o pernă înspumată de dantele. Râdea gâdilat cu gropiţe în obraz. Pe dos, scris de mâna lui Anton Miclăuş: „Gigi la şase luni”. Acelaşi, în rochiţă şi şorţ, zuruind o jucărie absurdă. Scrisul de aceeaşi mână: „Gigi la un an jumătate”. Pe urmă altele şi altele, cu însemnările Magdei Miclăuş: an, lună, zi. într-o fotografie: „Gigi în braţele lui Matei”.

Sergiu ridică ochii şi confruntă chipul bătrân şi scofâlcit al slugii cu imaginea de pe carton.

Matei se apropie şi se privi cu nepăsare.

Clătină din cap:

— Hm! Să mai creadă cineva că aista-s tot eu şi că acela din braţe sunteţi tot dumneavoastră! Ar trebui să fie oprită născocirea asta cu pozatul, domnule Sergiu… De ce adică să se mai amărască omul? Că ai fost trandafir şi ai ajuns tufă de ştir!… Ai fost şi s-o mântuit!…

Dar tot el nu mai arătă aceeaşi dezaprobare când s-au ivit chipurile foştilor stăpâni.

Anton Miclăuş în uniforma de cavalerie, mângâind botul unui cal de rasă, cu o mână în şold ascunzând cravaşa. Pe urmă, în straie civile, undeva, la o staţiune balneară, pe o bancă de mesteacăn. El şi Magda Miclăuş în cel dintâi an al vieţii lor împreună. Magda Miclăuş în genunchi, pe un pled, sub mărul din grădină, jucându-se cu Gigi şi cu Papanaş, primul în ordinea dinastică. Mărul nu mai este. Nici mica grădină, pătrată ca o batistă. După planul Sandei Dobrotescu, locul şi-a găsit o întrebuinţare mai practică.

Atenanse, garaj, spălătorie de rufe şi încăperi pentru servitori.

Şi altă imagine, ceva mai târzie. Magda şi Leon Dobrotescu. Ciudat! Sergiu nu-şi mai amintea că a fost aşa Tatileon vreodată. Nu şi-l mai închipuia decât cu ochii, cu trăsăturile de acum, cu făptura modelată de Sanda Dobrotescu.

Alături de întâia tovarăşă a vieţii, luase ceva din moliciunea ei dolentă. Sau poate că astfel fusese şi dânsul, poate că aceasta i-a apropiat şi că numai cea de-a doua căsnicie l-a împins la o metamorfoză treptată, ţinut sub ochiul vigilent al Sandei Dobrotescu într-o încordare de muncă îndărătnică şi ambiţioasă.

Fotografia aceasta acum o vedea Sergiu întâia oară. Nu se aflase prin casă. Desigur că pentru Sanda Dobrotescu va fi însemnat un document umilitor, dintr-o epocă degradantă a soţului, când trăia animalic şi pasiv, fără nici o no-bilă aspiraţie.

Chipul uitat, necunoscut, devenit nou pentru Sergiu, îl fascina ca o enigmă.

Nimeni din cei câţi ştiau un singur Leon Dobrotescu, fruntaş al baroului şi ministeriabil cu meritaţi sorţi de izbândă la cea mai apropiată remaniere, nu l-ar fi identificat în acest tânăr cu părul cam prea lung şi boem, cu privirea nostalgică. Alcătuia o potrivită pereche cu tovarăşa de alături; se contopeau indisolubil în decorul romantic şi rustic, în costumele lor demodate, dar nu ridicole, de o desuetă melancolie.

În acea vreme, fără îndoială, a început Sergiu să-i spună Tatileon, şi atunci a început să-l iubească mai mult decât pe adevăratul său tată, acel Anton Miclăuş pe care nu şi-l amintea. Numai pe urmă s-a înstrăinat – s-au înstrăinat – când a apărut în casă o stăpână nouă, cu alte orânduieli şi principii.

Sergiu rămase gânditor, cu palidul carton între degete.

Îi răsunau cuvintele de astă-noapte ale omului înţepenit în straiele cernite, rămas să privegheze zidit în înspăimântătoarea singurătate. Îl nelinişti o fâlfâire de presimţire. Ce avea să-i spună oare atât de hotărâtor? De ce-l chemase şi îl aştepta cu atâta nerăbdare? „M-a surprins şi pe mine că le-am văzut, în sfârşit, acestea şi că, în fine, le-am înţeles… Nu mai pot respira între zidurile de aci… Mă sufocă.”

De jos străbătu bătaia muzicală a unui pendul. Numără maşinal. Nouă bătăi. E târziu. Nici n-a dat încă ochii cu ceilalţi copii: Teofana, Dudu, Săndel. Sergiu Miclăuş strânse vraful cartoanelor de pe genunchi şi îl înfăşură în rămăşiţele de ziar. Sluga bătrână îşi căutase de lucru în fundul podului, printre mobile vechi şi oglinzi ulcerate; se depăr-tase cu discreţia delicată a oamenilor simpli. Sergiu se simţi mişcat de această pioasă înţelegere; îl mustra gândul că astă-noapte îl socotise un cioclu inamovibil al tuturor.

Era ceva mai mult moşneagul acesta cu mersul lui caraghios pe jăratic şi cu mânecile spânzurând prea lungi peste laba mâinii. Singura legătură vie cu oamenii morţi. Supravieţuitorul unor destine încheiate.

Îl întrebă cu blândeţe, înainte de a coborî:

— Matei, n-ai vrea să vii cu mine, la mine?

— Cum adică, domnule Sergiu?

— Dacă-mi înjgheb şi eu casa mea… O gospodărie, în sfârşit… Nu ţi-ar plăcea să vii la mine?

Bătrânul ocoli răspunsul neted. Arătă numai bucurie la vestea subînţeleasă în întrebare:

— Aşadar, v-aţi hotărât să vă culegeţi de pe drumuri şi să vă gospodăriţi? Sfântă vorbă! Era şi vremea…

— Lasă acestea, Matei. Răspunde la întrebarea mea. Ai veni la mine ori nu? La noi…

Matei se plecă să netezească spinarea pisicului. Pe urmă observă că a târât o haină pe jos şi începu s-o scuture cu mare grijă.

Se vedea că răspunsul nu era cel aşteptat de feciorul foştilor stăpâni şi că nu se încumeta să-l rostească.

— Am înţeles, Matei!… făcu Sergiu cu dezamăgire. Tu eşti ca neamul pisicilor. Legat mai mult de casă decât de stăpâni.

— Aşa mă cunoaşteţi, domnule Sergiu? Atunci puţin mă cunoaşteţi… Vorba-i alta! Am îmbătrânit. M-am hodorogit şi nu mai sunt bun de nimic. De ce să vă fiu povară? Mă cugetam să mă aciuez şi eu de acuma. Să mă duc unde mă trage sufletu, în satu unde am văzut lumina zilei. Acolo să-mi odihnesc ciolanele.

— Atunci e altceva, Matei! recunoscu Sergiu Miclăuş. Te pricep şi îţi dau dreptate.

Moşneagul mai avea, însă, ceva de spus. Murmură stânjenit, aproape în şoaptă:

— Fiindcă am ajuns la astea, fără supărare, v-aş ruga de un sfat, domnule Sergiu. Se cheamă că acum sunteţi judecător şi cunoaşteţi tot tipicul legilor… Am pe suflet un păcat din tinereţea mea nebună şi fără de minte…

— Ce spui, Matei?! se minună Sergiu Miclăuş, refuzând să-şi creadă urechilor. Tu, şi păcat pe suflet? Tu, şi tinereţe fără de minte?… Nu-i fi vrând să spui că ai ucis un om…?! Şi chiar aşa de ar fi, te scapă prescripţia…

Matei oftă cu amar, zgâncilind cu unghia un nod în grinda podului:

— Moarte de om n-am făcut, domnule Sergiu. Dară mi-am pierdut eu viaţa mea şi încă o viaţă am împins-o în lume de izbelişte. Ca să spun pe scurt, iacă anume cum a fost… După ce am stat eu ordonanţă la domnu locotenent, Dumnezeu să-l ierte, când m-am eliberat, m-am dus în sat la mine şi m-am însurat. Pot zice că dom' locotenent mi-o pus temelia însurătorii, că era larg la mână şi darnic care nu se mai află. Mi-a zvârlit mia de lei cum zvârliţi dumneavoastră banul pe un pachet de ţigări. Iată, cu acest ajutor m-am gospodărit, am trăit bine vreo doi ani în capăt; pe urmă am început a mă lăsa de nevastă… Parcă-mi lua cineva minţile.

Era la noi în sat, la curtea boierului, o ţigancă, una, Frusâna… Aceea m-o scos pe mine din cuminţenie şi din casă… Aşa că într-o bună dimineaţă, am lăsat nevastă, casă, gospodărie, şi am fugit cu ţigancă-n lume. Eu zic ş-acuma, numai că mi-o făcut ea farmece, altfel nu mă lămuresc cum de m-am hainit într-atâta la inimă… Am fugit aşadară cu dânsa la târg, la Vaslui, şi ne-am tocmit slugi. Ca la un an m-o lăsat ţiganca pe mine. Îi sticleau ochii după altu… Ei, acuma ce te faci tu, Matei? Acasă cum să te-ntorci? Avea drept să mă opărească muierea cu-ncrop, măcar că Reveica mea nu era dintr-acelea… Mai de frică, mai de ruşine, mai din lipsă de minte, în loc să mă-ntorc pocăit la gospodăria noastră şi să-mi pun cenuşă pe cap, am dat de urma lui dom' locotenent. Dumnealui plecase din armată, se-nsurase cu coniţa Magda, fie-i sufletul izbăvit la ceruri… Nu m-o întrebat nici unu cum şi de ce mi-am lăsat muierea şi casa…

Aveau în fire amândoi să nu iscodească necazurile omului. M-au primit în serviciu şi în serviciu am rămas. Acuma se cheamă că m-au ajuns şi pe mine anii să ies la pensie, ca boierii…

— Bine, Matei… îl aprobă Sergiu Miclăuş cu blândeţe. Dar tot nu te-nţeleg eu cu ce-ţi pot fi de folos. Ce are a face aceasta şi cu tipicul legilor?

— Ajung şi la asta şi am sfârşit, domnule Sergiu… Când or început a mă încerca bătrâneţile, încă de acum câţiva ani, vă aduceţi aminte că m-am cerut o dată să mă duc la mine acasă, în sat?

— Parcă, Matei… îşi aminti Sergiu ca prin vis.

— N-am spus atunci pentru ce mă duc. Aveam socoteala mea. Şi socoteala era că poate am să-mi găsesc acum baba, să ajung cu dânsa la iertare şi la împăcare… M-am dus, am căutat, am întrebat… Se schimbase lumea. Ici-colo, doi-trei să-şi mai amintească de mine… Iară aceşti doi-trei mi-or spus dânşii că Reveica m-o aşteptat ce m-o aşteptat, şi pe urmă a plecat şi ea în lume. S-o tocmit slugă. La vreo doi ani s-o întors şi-o vândut tot, şi de atuncea plecată a fost

pentru totdeauna… O lăsat vorbă că mă caută în lume… Unde să mă caute? Unde să mă mai găsească?… Eu o caut pe dânsa, ea mă caută pe mine… Asta-i povestea cu acu în caru cu fân, după câtu-i ţara de mare. Şi de aceea m-am gândit să aflu o îndreptare de la dumneavoastră, domnule Sergiu… Nu se poate să nu se fi gândit legea şi la o întâmplare ca asta. Să capăt un ajutor de la lege să-mi găsesc baba, să ne întoarcem la noi în sat şi să ne pregătim mormântul… Eu am agonisit atâta cât să ne durăm un bordei. Poate şi dânsa a agonisit, fiindcă mult era chibzuită din fire, chiar prea chibzuită şi cumpănită, că de asta mi-o luat minţile ţiganca… Şi întrebarea-i a şti dacă nu se pot face strigări; aşa ca o cercetare cu de-amănuntul, pe calea legii să-i aflu de urme. Văd că pe hoţi şi pe ucigaşi tot îi află până la sfârşit, măcar că se ascund… Reveica mea n-avea şi n-are de ce s-ascunde…

Sergiu Miclăuş îşi trudea cugetul să-şi amintească unde a auzit nu demult numele acesta: Reveica. Poate vreo împricinată, vreo martoră ori parte în vreun proces. Sau un nume citit distrat în rubrica de fapte diverse a gazetelor.

— Ce credeţi? stărui Matei. Să am eu nădejde la una ca asta, ori e o nebunie clocită într-o minte nepricepută de bătrân?

Sergiu Miclăuş cumpăni răspunsul:

— Ştiu eu…?! O încercare s-ar putea face. Poate la o gazetă. N-are să citească ea, citesc, însă, stăpânii. Să încercăm. Să-mi dai însemnare cu de-amănuntul şi am să mă gândesc cum e mai bine de făcut.

Matei se plecă să-i sărute mâna. Sergiu o feri în lături ruşinat:

— Se poate, Matei? Când ai mai făcut una ca asta?

Sluga clătină din cap, a mai multe ştiutor:

— Am mai încercat eu să mai sărut mâna şi lui sărmanu dom' locotenent Miclăuş Anton, şi tot aşa nu m-o lăsat şi m-o mustrat. Atunci când m-o ajutat să mă gospodăresc şi n-am avut minte să-i păstrez darul făcut cu inimă bună.

Acuma o ajuns vremea să mă ajutaţi dumneavoastră, domnule Sergiu… Eu zic c-o stat undeva scris şi aşteptând să-i vină ceasul. Domnul cel de sus, care le vede şi le ştie toate, are să vă răsplătească la casă nouă, aşa cum vă doreşte inima mea, ca unul care v-am crescut pe genunchi… Pentru asta am să mă rog eu la icoane şi am să mai pun eu să se roage alt rob al lui Dumnezeu cu mai puţine păcate şi cu mai mult cuvânt… Orbul pe care îl milostivesc eu de douăzeci de ani…

— Ce orb, Matei? surâse cu o vagă tristeţe Sergiu Miclăuş. Nu te ştiam aşa de bisericos…

— Am eu un orb al meu… se mărturisi tainic Matei. Un orb sărac, care trăieşte din milostivirea celor cu doi ochi… Azi e Dumineca lui, după sfânta evanghelie cetită în biserică. Am să trec numaidecât să-i lepăd un pol în palmă, ca să se roage pentru împlinirea celor dorite de dumneavoastră şi de mine. Iară fiindcă-i dumineca lui, cu atâta mai mult va să capete ascultare rugarea sa la Cel-de-sus.

Sergiu Miclăuş continua să surâdă cu tristeţea scepticilor. Dar o pornire superstiţioasă, ascunsă în nebănuite zăcăminte ale sufletului, l-a împins să scoată o monetă de o sută de lei din buzunar. I-a întins-o lui Matei, silindu-se să pară ironic cu propria sa slăbiciune:

— Ţine, Matei!… Dă-i orbului tău şi asta, măcar că nu prea cred în milostivirile şi rugăciunile prin procură…

Matei pipăi moneta, o răsuci pe o parte şi pe alta, îi căută zimţii şi, după ce o jucă în palmă să-i încerce greutatea, îşi mărturisi o îndoială:

— Mă tem că nu-i bună, domnule Sergiu…

— Ei, asta-i! se miră Sergiu Miclăuş.

— Zău! Încercaţi.

Sergiu Miclăuş sună moneta. Era într-adevăr falsă. Mai sună una. Falsă şi aceea. Adică tot restul primit aseară de la Cristofor, şoferul, care atât de energic protestase să nu fie confundat cu haimanalele nărăvite să strecoare clienţilor nocturni, distraţi şi grăbiţi tot stocul de mărunţiş fără curs.

— Nostimă întâmplare! Şi mare bandit! declară Sergiu. Merită să i-o povestesc Ginei…

Matei îl consolă:

— Lăsaţi, că-i dau eu orbului de la mine. Şi de-ale dumneavoastră scăpaţi uşor. Se-ntâmplă… Numai coniţa Sanda aduna toţi banii cei răi. Cred că se află pe undeva strânşi în vreo cutie. Zicea, în dreptatea sa, că dacă a înşelat-o unul cu voie ori fără voie nu-i un cuvânt să ducă înşelăciunea mai departe… Aşa vorbea întotdeauna, ca din cărţi.

„Într-adevăr – gândi Sergiu Miclăuş – ca din cărţi de morală laică şi de virtute civică.”

— Coboară înainte, Matei! Eu rămân să închid visteria mea…

Nu de aceasta voia să mai rămână Sergiu Miclăuş. Îl împresurase deodată atmosfera stranie şi grea de amintiri a podului de casă. Copil, aci se ascundea fără pricină, numai fiindcă se simţea stăpân pe un domeniu neturburat de nimeni. Într-un colţ se aflau în neorânduială cărţi şi reviste cu poze, rămase de la adevăraţii săi părinţi. Întindea foile revistelor pe jos, îşi făcea aşternut şi se culca pe brânci, cu privirea magnetizată de ilustraţiile cărţilor, până ce-i amorţeau coatele şi începeau să-i joace imaginile înaintea ochilor… Afară se auzeau glasuri în curte, portiţa de fier a grilajului izbindu-se, tramvaiul duruind, o goarnă depărtată de automobil… Totul lua un aspect ireal şi misterios. I se părea că deţine secretul unei lumi inaccesibile celorlalţi muritori… Acum îşi explică. Misterioasă era numai chemarea care îl aducea pe copil să se învăluie în efluviul ultimelor rămăşiţe de la părinţii săi de sânge, izgonite din casă. Între foile cărţilor se aflau flori decolorate: pansele şi nu-mă-uita, ghiocei şi lăcrămioare. Nimicurile elevei de pension, încredinţate foilor în amintirea cine ştie căror primăveri volatilizate ca parfumul şi culoarea florilor. Nu-şi lămurea atunci simţă-mântul subtil copilul din ultimii ani de şcoală primară, din primul an de liceu. Dar chemarea era

irezistibilă în unele după-amiezi de vară, când casa îi părea deşartă şi deodată străină, fără să ştie de ce.

Tresărea cu urechea ciulită.

Jos se auzea un glas sever şi imperios:

— Sergiu! Unde eşti, Sergiule?

Dura o pauză.

Întrebarea se adresa altcuiva, lui Matei ori guvernantei:

— Unde-i copilul acesta imposibil?

Copilul imposibil se furişa tiptil pe scară. Apărea cu un aer nevinovat.

— Unde ai fost? îl cerceta Sanda Dobrotescu, sfredelin-du-l cu privirea ei rece, de inchizitoare.

— Aici… Adică nicăiri.

Mai mult nu-i putea scoate, nici o încercare şi nici o ameninţare. Sanda Dobrotescu îi examina mâinile pline de praf, hainele îmbâcsite. Îl trimitea să se spele şi să se perie, cu obligaţia să se prezinte peste zece minute la un nou examen.

— Copil imposibil!

Abia acum îşi dădea socoteală Sergiu Miclăuş cât de nefericit a fost copilul acela imposibil, lipsit de adevărată căldură – căldura de care avea nevoie mai cu seamă o mlădiţă din neamul lui Anton şi al Magdei Miclăuş, exemplare morbide şi inutile, de seră. Pentru alt climat fusese născut. Sanda Dobrotescu l-a crescut ca şi pe copiii ei, la o temperatură glacială, fără dezmierdare şi moliciune, aşa cum poruncea catehismul său laic, inflexibil şi strict.

I s-a părut că-i aude glasul afară:

— Sergiule! Unde eşti, Sergiu?

Instictiv, şi-a privit palmele pline de praf, hainele cu aţe de păianjen.

S-a scuturat de absurda nălucire.

Întinsă pe catafalcul de jos, Sanda Dobrotescu nu mai avea glas pentru vecii vecilor; şi poate că dacă l-ar avea, altul i-ar fi glasul de acum, după zâmbetul cel nou şi transfigurat al buzelor. Fiindcă nimeni nu-l mai putea opri, Sergiu Miclăuş

răscoli cu vechea voluptate înviată maldărul de reviste şi cărţi. Mirosul de hârtie uscată, fărâmicioasă îi dădea o ameţeală ciudată şi dulce.

Papanaş se alinta, torcând şi frecându-se de mâna lui Sergiu, ridicând ochii gălbui şi întrebători.

— Ksss! Ksss! strănută comic.

Strănută, îşi spălă nervos botul cu laba, se repezi după o gânganie ieşită de sub hârtii şi îndată mistuindu-se îndărăt.

Sergiu Miclăuş răsfoia un album cu foile albastre, roz, violete, verzui: versuri de Lamartine şi Musset, maxime despre amiciţie şi sentimente, un început de memorial zilnic al elevei de pension din anul 1900. Citi câteva rânduri: „Astăzi m-am împăcat cu Lisetta. După ora de germană – nici nu ieşise Fräulein 42 Weber din clasă. M-am dus la Lisetta şi am îmbrăţişat-o. Am izbucnit amândouă în plâns. Ce prostie toată cearta noastră! Toată după-amiaza am stat amândouă pe banca de sub castan şi ne-am mărturisit ce am simţit în aceste trei zile cât ne-am ocolit privirile.” Reflecţii asupra lecturilor. Naive şi de o gravitate înduioşătoare. Un monolog interior. Impresii dintr-o vacanţă de Paşti… Sergiu Miclăuş avu sentimentul că săvârşeşte o profanare. Prinse la loc încuietoarea de metal galben şi coclit. Se hotărî să adune toate aceste nimicuri pioase, să le închidă într-un dulap ca într-o discretă capelă, atunci când vor fi în casa lor: a lui şi a Ginei.

Până atunci puse la adăpost albumul în sipetul cu haine şi fotografii, coborî scara, făcând loc pisicului să treacă înainte.

Îşi scutură hainele, părul şi palmele în săliţa îngustă, cum făcea şi altădată ca să şteargă urmele explorărilor neîngăduite; se pregăti să intre în sufragerie cu un suspin, îl aştepta şi aci o întâlnire grea. Cei trei copii cu care a crescut împreună. Acea soră necunoscută a Sandei Dobrotescu, zugrăvită în termeni prea puţin cuviincioşi de Matei: „Un fel de madamă, că nu-i pot spune cucoană”…

Înainte de a deschide uşa, ascultă cu urechea atentă.

Se auzea numai clinchenitul surd al linguriţelor. Nici un glas. Sergiu Miclăuş deduse cu uşurare că nu se aflau înăuntru decât copiii şi că întâlnirea se va petrece astfel fără martori. Totuşi, îşi posomorî o figură de circumstanţă. Îl indignă această ipocrizie. N-ar fi avut nevoie de dânsa. N-a rămas nepăsător la moartea Sandei Dobrotescu: nu e un ingrat, nici un om cu inima uscată. În amestecul de simţăminte contradictorii câte l-au frământat de la primirea telegramei, a predominat o sinceră şi omenească mâhnire, cu deosebire după sfertul de ceas de astă-noapte, când s-a aflat în singurătate, faţă în faţă cu moarta. De ce atunci preocuparea de a exterioriza într-un anumit chip, convenţional şi exagerat, o copleşitoare durere? De ce a pierdut omul chiar înaintea morţii simplitatea sentimentelor, cedând ispitei de a le cabotiniza? Aceste judecăţi scârbite nu l-au oprit să păşească pragul cu o înfăţişare neconsolată. Tustrei orfanii s-au ridicat ca la un singur semn, s-au consultat din privire, au împins scaunele şi au înconjurat masa să-i iasă înainte. Aveau pleoapele roşii şi inflamate de plâns; straiele, negre. Sergiu Miclăuş i-a strâns la piept pe rând, i-a sărutat pe frunte, le-a dezmierdat în neştire umerii şi obrazul, le-a rostit începuturi de cuvinte fără înţeles şi fără sfârşit.

Teofana îşi dădu în lături de pe ochi o şuviţă incoloră de păr, voi să se stăpânească, izbucni în plâns, îşi ascunse obrazul în palme.

— Fii cuminte, Fana, cuminte… Ce însemnează aceasta? murmură Sergiu, purtând-o spre scaun, cu braţul încins în jurul mijlocului. Altfel mă superi… adăugă stupid, mirându-se singur de nerozia argumentului.

— Aşa face de două zile… rosti un glas necunoscut şi răguşit la spatele lui Sergiu Miclăuş. Pune şi dumneata un cuvânt să isprăvească. Durere, durere, dar trebuie să-şi cruţe sănătatea… Are paisp'ce pe cincisp'ce ani acuma, mai-mai domnişoară, şi uite cum se prezantează…

Sergiu Miclăuş se întoarse, cu mâna pe umărul Teofanei. Recunoscu făptura descrisă de Matei. Într-adevăr, o persoană foarte vulgară, grasă, ochioasă, sprâncenata şi mustăcioasă, cu rotunjimile revărsate într-un tricou negru spălăcit de lână. Ceilalţi doi copii se răsuciseră şi dânşii, cu faţa spre mătuşa până atunci ignorată de familie. Iar din privirea lor, ostilă, stânjenită şi umilă, se ghicea că o socotesc o intrusă care-şi luase drepturi dezaprobate de toţi.

Femeia înaintă trecând dintr-o mână în cealaltă o verigă imensă de chei. Întinse palma scurtă şi grăsună ca o pituşcă:

— Mă recomandez madam Anica Stoian, sora decedatei. Ştiu că n-ai auzit încă de mine, dar sper că veţi auzi mai des pe viitor!

Sergiu Miclăuş şovăi înainte de a apropia buzele de dosul mâinii. Atinse în silă pieliţa grunţuroasă. Mâna mi-rosea a săpun de Marsilia.

Doamna Anica Stoian rosti:

— Mersi. Nu vă deranjaţi.

Apoi se aşează pe o margine de scaun, cu cheile în poală. Îl cercetă cu privirea încordată, direct, ca pe un obiect neînsufleţit. Rezultatul examinării păru că a satisfăcut-o pe deplin. Spuse fără înconjur:

— Mă mulţumeşte că nu arăţi cum te-au zugrăvit alţii. Luasem informaţiile mele şi mi s-au spus lucruri aşa şi aşa… Văd că m-au înşelat. Eu cântăresc omul dintr-o singură ochire. Îmi ajunge. Tot ce-am auzit cade de la inima mea, uite-aşa!

Ca să arate cum cad de la inima sa cele auzite, madam Anica Stoian ridică între două degete cheile din poală până la înălţimea capului şi le dădu drumul la loc, în culcuş.

Cei trei copii oftară pe rând, cu lacrimile în ochi. Se vedea limpede că într-acea clipă, mai mult decât durerea unor orfani de mamă, îi apăsa această prezenţă în casă. Madam Anica Stoian făcu gura pungă, într-un surâs oţeţit, dovedind

o foarte precisă intuiţie a situaţiei, sale de oaspe nepoftit. Roti ochii asupra copiilor în straie cernite, rânduiţi la masă, după înălţime, drepţi, cuminţi şi din nou stăpâni pe sine, cu o rigiditate precoce, aşa cum îi crescuse Sanda Dobrotescu.

Îndepărtând scaunul ca să-şi poată lărgi picioarele groase, apelă la arbitrajul noului-venit:

— Spune şi dumneata, domnule Sergiule… Una ca asta se face? Ai observat cu ce ochi se uită la mine, mătuşa lor, sora mamei lor?… S-ar zice că sunt o străină. Şi pentru ce aceasta, mă întreb? Fiindcă am rămas o femeie nevoiaşă, măritată cu un om care-şi câştigă pâinea cinstit, ţinând o mică dugheană şi locandă… Sărăcia nu-i ruşine, necum sărăcia unei surori, care a tăcut şi s-a păstrat la locul ei când a văzut că soru-sa se înalţă şi merge la mărire. Trebuie să ştii şi 'mneaţa şi copiii aceştia că Alisandra, dacă a ajuns unde a ajuns, se datoreşte în parte şi nouă, oameni nevoiaşi şi cu puţină ştiinţă de carte… Aceasta ca să fim înţeleşi de la început şi să înlăturăm spusele altora şi nedumeririle pe care le văd în jurul meu de când am păşit pragul casei… Nu te uita la mine, Fănuţo, că aşa este…!

Teofana, strângind în pumni batista udă cu chenar negru, se sili să pară nepăsătoare:

— Nu mă uit de loc, tanti Annie. Înţeleg foarte bine…

Sora moartei strânse din umerii bine căptuşiţi cu un strat de grăsime:

— Tanti Annie?… Spune-mi tanti Anica ori mătuşa Anica… Nici eu, nici biata maică-ta n-am fost crescute cu farafastâcuri. I-au venit acestea mai târziu. Am fost nişte sărmane fete de uşier la un oarecare trebunal.

Privi pe rând la Teofana şi la Sergiu, încruntând sprincenele îmbinate, parcă i-ar fi găsit întrucâtva vinovaţi şi responsabili de această umilă origine. Ochii foarte negri şi lucioşi căpătau un uşor strabism când se fixau încordaţi într-un singur loc.

Madam Anica Stoian apucă de pe masă sticla de rom, îşi turnă o jumătate de păhărel, îl dădu pe gât şi plescăi din

limbă. Sergiu înţelese după aceste zgomotoase manifestări că nu e la primul păhărel. Femeia urmă cu un surâs crud, satisfăcută de oroarea din ochii copiilor:

— Da, da! Nu vă uitaţi cu scârbă… E bine să ştiţi că bunicul vostru a fost un uşier de trebunal, din cei care primesc bacşişuri şi fumează capete de ţigări lepădate de domnii advocaţi. Meritul Alisandrei a fost cu atât mai mare. Nu-i ruşine, e mândrie! Eu n-am avut dar la carte. Însă m-am măritat de tânără şi am făcut o partidă destul de bună pentru puterile noastre… M-am învrednicit s-o ajut pe Lisandra să meargă mai departe la învăţătură, ca o soră mezină ce-mi era. A învăţat, a fost silitoare şi cuminte, şi-a păstrat ambâţul, a ajuns la universitate, s-a ridicat sus… Am înţeles că nu-i plăcea să mă bag în sufletul ei. Nu m-am băgat. Am rămas la sărăcia şi prostia noastră. Am stat la o parte, la tejghea, servind fără ruşine muşteriii, şi m-am bucurat din depărtare de mărirea sa… Aceasta nu m-a putut opri să-mi fac datoria de soră când am ştiut-o întinsă în sicriu. Am luat trenul şi am venit. Văd că nu se află o mână de femeie să ţină frânele casei. Le-am luat eu! Sună cheile pe verigă, simbolul acestor frâne. Le-am luat şi bine am făcut… Am pus ordine. Când se află un mort în casă, slugile şi străinii atâta aşteaptă. Dau vraişte prin cămări şi dulapuri. Cu mine asta nu merge. Ţi le-am spus şi dumitale, domnule Sergiule, ca să nu te mire de unde şi de ce am răsărit eu într-o casă unde nu-i fi auzit despre mine… Te-am văzut că te urci în pod. Bine! Îi fi având şi 'mneaţa lucrurile 'mnitale, fiindcă această casă, după cât am aflat, a fost mai întâi a mamei dumitale. Dar, fără supărare, ţin să-ţi spun că atunci când s-a dat Matei jos l-am controlat. Slugă veche! Asta nu le împiedică să fie câteodată şi hoţi vechi, care înşală încrederea stăpânilor…

— Doamnă, protestă Sergiu Miclăuş, îmi pare rău că aţi putut pune măcar o clipă la bănuială credinţa unui om care de mai bine de douăzeci şi cinci de ani…

Madam Anica Stoian sună cheile ca un clopoţel, întrerupând cu autoritate cuvântul vorbitorului:

— Mă rog, nu-i chestia de supărare şi de părere de rău. Aşa-mi văd eu datoriile de soră a moartei. După înmormântare îmi iau catrafusele şi plec de unde am venit, la locanda şi muşteriii noştri, dacă mi se dă a înţelege că nu se mai arată nevoie de mine şi dacă nu le place acestor nepoţi mutra mea… Tot fără supărare şi fără părere de rău. Sperez că măcar dumneata m-ai priceput.

Sergiu Miclăuş îngăimă o vagă aprobare. Încă nu se dezmeticise după această nouă şi neaşteptată apariţie. Simţea copiii jigniţi de brutalitatea femeii sprâncenate şi ochioase, care nu avea nimic în înfăţişarea ei din purtarea „decedatei” sale surori. Întrezări mai lămurit o realitate expiatorie. Sanda Dobrotescu îşi durase o existenţă artificială, o impusese şi celor din juru-i; încă nu intrase în mormânt, şi tot edificul precar se năruia. Ce urmă putea să lase în sufletul copiilor o asemenea invazie a unui ele-ment orb, distrugând micul şi convenţionalul lor univers?

Madam Anica Stoian îşi aminti datoriile de amfitrioană ad-interim. Se descleştă de pe scaun, înfigând veriga cheilor în cingătoare.

— Eu stau şi vorbesc, şi nu te-am întrebat ce obişnuieşti dumneata… Cafea cu lapte? Ceai?

— Nimic, doamnă. A avut grijă Matei să-mi aducă disde-dimineaţă cafea neagră.

Madam Anica Stoian clătină cheile:

— Asta-i altceva. Ştiu, fiindcă a trecut jupânul Matei pe la vama mea mai întâi, pe aici, pe la chei. Dar cafeaua-i cafea, şi gustarea de dimineaţă îi altceva. Trebuie să iei un ceai. Nu le da exemplu rău nepoţilor acestora ai mei, care, precum vezi, numai au linciurit linguriţele în ceşti… Uită-te, rogu-te, la dânşii!… Care de care mai pirpiriu şi mai gălbejit. La ce să mai agoniseşti bani şi să te chinui, nu zău, dacă te răsplăteşte Dumnezeu cu nişte sfrijituri de ploduri să-i culce suflarea de vânt? Aş dori să ţi-i pot arăta pe ai

mei, domnule Sergiule… Se adresă celor trei nepoţi, cu o nemărginită milă: Pe verişorii voştri să-i vedeţi şi să luaţi exemplu de la dânşii! Crescuţi fără guvernantă… Cei mari, la meserie. Cei mai mărunţi, la tejghea şi la bucătărie, cot la cot cu mine… Nu ştiu ce-i moftul. Făcând deosebire între nepoţii vrednici de milă şi între Sergiu, pe care se vedea că altfel îl preţuia, îl luă sub binevoitoarea sa ocrotire: Aşadară, aşteptaţi să vă preparez un ceai, domnule Sergiule. Un ceai cu rom mai din plin drege după drum lung şi după o noapte pierdută. Aduc şi pâine prăjită cu unt; dă-le o lecţie, rogu-te.

Când a ieşit pe uşă, copiii au strâns instinctiv scaunele în jurul lui Sergiu.

Erau într-adevăr slabi, cartilaginoşi, fără sânge în obraz; după chipul şi asemănarea Sandei Dobrotescu. Teofana se deşirase, încă mai urâţită în epoca ingrată a pubertăţii. Lui Dudu îi mai crescuseră încă urechile, depărtate de ţeasta capului, transparente şi prea mari, ca două torţi. Numai Săndel aducea îndepărtat cu figura lui Leon Dobrotescu din necunoscuta fotografie a tinereţii. Bubuliţele roşii de pe frunte dovedeau însă acelaşi sânge comun, strepezit şi împuţinat de vlagă.

Teofana despături batista udă de lacrămi, o mototoli la loc în jurul degetelor, rosti fără să ridice ochii:

— Nu e aşa că nu-i adevărat? Nu se poate să fie adevărat…

— Ce anume, Fana? o întrebă Sergiu cu blândeţe, netezindu-i părul moale şi rar, cânepiu.

Teofana înălţă ochii turburi, pleoapele roşii; toată figura exprimă o implorare dureroasă:

— Spune-ne că nu poate să fie sora lui maman, nu e aşa, Sergiu?… Te aşteptam… Numai tu poţi să ne scapi de această femeie străină… Tati nici nu vrea să iasă din birou… Ne-a lăsat pe mâna ei… M-lle Riche, guvernanta cea nouă, s-a închis şi dânsa în odaie… I-a luat femeia aceasta cheile, i-a scotocit în lucruri. Nu ştiu ce se întâmplă cu noi,

Sergiule… Ai auzit cum vorbeşte? Ai văzut cum ne tratează?… Şi sărmana maman!… Stă singură. Nici nu ne lasă să intrăm la dânsa. Pretinde că nu-i locul copiilor… Ai văzut cum bea rom? Trei pahare a băut în faţa noastră… Nu e aşa că nu poate să fie adevărat…?

— Ba e foarte adevărat, Gina dragă! Tot ce poate să fie mai adevărat…

Tanti Catriona se opri cu braţul încărcat de liliac alb.

Căuta vasul potrivit cu o concentrare pătrunsă de gravitatea funcţiunii sale pe pământ. De câte ori i se părea că a dat greş în astfel de alegeri nu-şi mai găsea loc. Se ridica de la mijlocul mesei, zvârlind şervetul şi înverşunându-se să repare neiertata eroare. O nemulţumeau atunci ştirile gazetelor, vremea de afară, competinţa culinară a Reveicăi. Până ce o fericită inspiraţie îi lua povara de pe inimă. Şi îndată totul devenea din nou luminos şi încântător, ferit de vulgara realitate în a cărei robie tiranică trăieşte restul umanităţii.

Îşi înclină pe spate capul cuprins în capsula străvezie a bonetei de muselină albastră cu tiv de dantelă pală, făcu doi paşi îndărăt, pe tocurile exagerat de înalte, micşoră privirea printre gene.

Gina ştia că e de prisos s-o întrerupă acum şi s-o întrebe ce e adevărat, tot ce poate să fie mai adevărat.

Aşteptă cu un surâs drăgăstos şi admirativ să vadă ce nouă modificare în orânduieli mai poate născoci nesecătuita fantezie a tantii Catriona. Ghemuită pe un taburel de catifea portocalie, în pijamaua de o graţioasă absurditate în colorit şi croială, cu braţele împresurate cerc în jurul picioarelor îndoite şi cu obrazul culcat pe un genunchi, părea că face şi dânsa parte din mobilierul minuscul şi fantast al încăperii.

Urmărind cu ochii nehotărârea tantii Catriona, paria cu ea însăşi, copilăreşte: „Dacă mută vaza de porţelan verde de pe pian pe mesuţa cea joasă din mijloc, atunci toate au să se petreacă aşa cum doresc eu… Simplu, repede, fără nici o

piedică… Înseamnă că Gigi mă iubeşte îndestul pentru a se mulţumi cu ce-i pot aduce eu”…

Poate Gina trişa puţin cu acest pariu. Căci îndată prinse a privi stăruitor spre mesuţa rotundă, ca să-i sugereze tantii Catriona alegerea atât de decisivă pentru viitorul său destin.

Inima începu să-i ticăie zvâcnit când o văzu înălţându-se în vârful pantofilor şi aşezând crenguţele de liliac fără să mute vasul din loc. S-a sfârşit! Ce naivitate, ce imprudenţă, ce provocare vinovată a ursitelor, să-şi joace în asemenea puerile rămăşaguri un sentiment cu totul mai adânc, poate întreaga ei viaţă!

Gina simţi lacrimi în ochi. Îşi netezi cu degetul genele lungi şi ude. Deodată sări în sus, bătând din palme, cu o frenezie care-i dezgoli din pijamaua învâltorată un sân mic, dur şi insolent.

Tanti Catriona strămutase florile cu de la sine voinţă. Le resfiră în vasul verde, cu o precisă mână de florăreasă pavoazându-şi vitrina. Trase imperceptibil mesuţa în lături, atât cât trebuia ca liliacul alb să lumineze toată încăperea. Gina o cuprinse cu amândouă braţele de gât, o sărută pe obraji, o târî în câţiva paşi de dans, şerpuind ca un demon în spaţiul îngust. Când s-a liniştit, tanti Catriona o privi mirată, zâmbind şi trăgându-i pudic flamura pijamalei pe sân.

— Ce e cu tine, Gina? De astăzi-dimineaţă de două ori ai plâns fără motiv, acum văd că eşti dispusă să dansezi un french-cancan tot fără motiv… Aşa te-i fi purtând tu la şcoală?… Le plâng pe sărmanele eleve…!

Gina se bosumflă alintată:

— Pahdon! Opinia fohuhilor didactice a recunoscut unanim că sunt o profesorică ideală. Pot phezenta documente. Copie de pe registrul de inspecţii… Acum şi aci sunt altceva, tanti Catriona… Mai bine stai alături de mine. Spune-mi: ce este foahte adevărat, tot ce poate să fie mai adevărat…?

Îi făcea loc pe divanul scurt şi strâmt, acoperit de şalul turcesc, care odată slujise de fundal pentru un portret celebru al primei-balerine de operă imperială, Catriona Catriowina… Se cuibări între perne şi pufuri. Scobi alături alt cuibar, moale şi primitor. Tanti Catriona nu se îndură însă să renunţe la tabieturile sale.

— Aşteaptă mai întâi să-mi aduc tot tacâmul de cafea. Vom vorbi. Ţin chiar să vorbim foarte serios, Gina, Gi-noşca…

— Şi eu, şi eu! se grăbi să aprobe Gina Alimănescu. Mai avem o ohă. Într-o ohă trebuie să fiu gata… Gata: fard, baie; îmbrăcată şi împopoţonată.

Cu toate intenţiile de gravă discuţie, în care nici ea nu prea avea totală încredere, tanti Catriona izbucni în tril uşor de râs, ca o cascadă de perle rostogolite într-o cupă de cristal. Râsul îi dezveli dantura nefiresc de intactă. Dinţi albi, mărunţi şi regulaţi de copil – alt miracol capricios al naturii.

— Tu, şi fardată? Tu, şi împopoţonată, Gina? Nici nu ţi-ar sta bine! Cunoaştem. În ultimele zece minute ai să le dai toate peste cap, trecându-ţi roşul pe buze la portiţă, din mers…

—.şi după mine, rămânându-ţi ţie de sthâns şi de de-reticat o ohă, tanti Catriona. Ştiu! Recunosc! Ertahe! Graţie!… Cu palmele împreunate, Gina parodie şăgalnic gestul deznădăjduit de implorare al sclavelor osândite la cnut. În chip de dezvinovăţire, adăugă: Dah cine m-a crescut oare aşa, răsfăţată şi dezordonată?… Thebuie să împărţim vina în două…

Tanti Catriona îşi aşezase pe o masă scundă tava de alamă cu tot tacâmul pentru cafea. Rămase cu cutia de chibrituri într-o mână şi cu beţigaşul în cealaltă, privind-o mai pătrunzător de cum îi era în fire.

Gina nu putu suporta mustrarea aceasta tăcută.

Vorbi repede, cu obrazul dintr-o dată serios şi trist:

— Iartă-mă. De data aceasta te hog cu adevărat: iartă-mă! Am glumit. Ştiu la ce te gândeşti, tanti Catriona. Niciodată

nu mi-a dat prin minte să arunc vina pe alt-cineva… Din nefericire phostiile mele au fost numai ale mele. Eu am suferit penthu ele şi le-am plătit scump… Prea scump, tanti Catriona…

— Tocmai, copilo. E vorba să nu le mai plăteşti a doua oară… Şi să-ţi aminteşti că n-ai suferit pentru ele numai tu… Nu e o imputare, Gina. Nu ştiu de ce, mi-am adus deodată aminte că pe divanul acesta unde stai acum ai plâns atâtea zile şi nopţi, cu ochii în perne… Asemenea zile şi nopţi nu trebuie să se mai întoarcă. Nici pentru tine, nici pentru mine…

Tanti Catriona aprinse chibritul, dădu foc spirtului şi păru absorbită numai de priveliştea flăcării viorii.

Înfăşurată în chimonoul de mătase neagră şi densă ca pielea, femeia fără vârstă, mică şi zveltă, cu părul alb ascuns în capsula bonetei, cu obrazul neted, cu ochii de acuarelă verde şi extraordinar de transparentă, cu dinţii nealteraţi, arăta ca o soră a Ginei, abia ceva mai înaintată în ani. Două copile jucându-se de-a oamenii mari în lipsa părinţilor.

Numai de foarte aproape se desluşea painjenişul fin de cute în jurul pleoapelor, în jurul buzelor, când fosta primă-balerină de operă imperială se întâmpla să rămână imobilă şi preocupată ca acum.

De îndată ce începea să vorbească şi să râdă, figura animată nu se mai deosebea de a oricărei femei tinere, de obrazul unei fetişcane ca Gina. Atât doar că pe dânsa n-o atingea soarele în viaţa claustrată din casa-i muzeu, pe când pieliţa Ginei, bronzată şi mată, părea după o mereu înnoită cură solară.

Gina se mişcă.

Voi să rostească întrebarea care-i ardea buzele. Făcu un gest de neputinţă. Se strânse scuturată de un fior între pernele calde. Îi pierise curajul, vioiciunea, sclipirea jucăuşă din ochii verzi cu luciri aurii.

În neştire îşi cercetă degetele, unghiile…

Îşi aduse aminte cât de grăbit şi cu ce adorabilă spaimă i-a smuls astă-noapte mâna Sergiu, Gigi, să vadă dacă nu poartă cumva verighetă…

Zâmbetul se estompă foarte îndepărtat, melancolic ca surâsul pierdut al logodnicelor de marinari, sus, pe faleza înaltă a oceanului, când nava s-a topit în ceaţă, mai pare din când în când o nălucă, un miragiu rău prevestitor, spec-trul unei năvi de mult înecate.

Tot ce se arătase Ginei simplu, rapid, firesc, scutit de orice obstacol era acum încărcat de ameninţări. Împresurat de umbre, de duhuri duşmane, de avertismente spăimoase ca semnele morţii.

Închise ochii ca să cheme într-ajutor imaginea lui Sergiu, senzaţia braţului tare de sprijin şi de apărare, când a cuprins-o la pieptul voinic.

Tanti Catriona înregistra sfârşeala de pe obrazul Ginei, cearcănul adâncit deodată sub genele lungi, căderea aceasta de pasăre rănită, cu gâtul moale şi frânt.

Regretă cuvintele rostite. Nu-i reuşeau ei niciodată discuţiile grave! Se miră că a putut fi atât de lipsită de tact şi delicateţe. Îşi spuse că e o bătrână uscată, răutăcioasă, cobitoare, o adevărată cumătră aspidă şi moralistă din repertoriul clasic. Schimbă privirea, să nu i-o surprindă Gina. Îşi plimbă ochii îngânduraţi la şalurile şi la covoarele care tapisau zidurile, la obiectele cunoscute până la cel mai neînsemnat amănunt, la crengile de liliac alb cu toată lumina pierdută sub o ploaie de leşie, sub o ninsoare de cenuşă.

De pretutindeni se retrăsese intimitatea caldă, siguranţa adăpostului încântător şi inexpugnabil ferecat cu şapte zăvoare bântuirilor dinafară.

Camera era cu puţin, mai largă decât iatacul Ginei. N-avea o destinaţie precisă. O dată pe lună ţinea locul unui salon de primire, când venea s-o viziteze în după-amiaza de duminecă, singurul cunoscut din Bucureşti al fostei prime-balerine de operă imperială. Încolo, devenea pe rând

cabinet de lectură, sală de muzică, iarna seră de flori, după cum dispuneau capriciile unei stăpâne cu nestatornicia condamnată să se exercite pe un domeniu limitat la două sute de metri pătraţi.

Acum era transformată în provizorie cabină de costumat. Cele două geamantane enorme aduse de Gina se aflau desfăcute lângă o uşă, împiedicând trecerea. Scosese ea rochiile, le vânturase în aer, le pipăise cu plăcerea unei vechi şi pătimaşe cumpărătoare, le încercase în faţa oglinzii, le călcase, le atârnase pe umeri în cuiere. Pregătise la în-demână toate sculele şi dresurile feminine de înfrumuseţare, deşi ştia că vor fi prea puţin folosite de Gina. Chibzuise din vreme ce brăţară, ce inele, ce coliere s-ar potrivi la fiecare rochie, răscolind în scrinul ei secret de juvaeruri. Surpriza o păstra pentru ultima clipă. Cutioarele capitonate de pluş aşteptau sub un ziar aruncat ca din întâmplare.

Toate acestea i-au dat de lucru, din zori, înainte de a se mişca ţipenie pe stradă. Le-a pus la cale într-o delicioasă înfrigurare. Se regăsea. Un an întreg tânjise în lipsa Ginei. Întoarcerea ei o înviase din torpoare. O bucura ca un epocal eveniment în singurătatea deşartă de evenimente, şi o bucura mai ales fiindcă Gina îi venise din nou voioasă şi vindecată la suflet, reintrată în adevărata ei fire, copilăroasă şi zvăpăiată: trântind uşi; uitând robinete deschise; răsturnând etajera de cărţi în mijlocul covorului ca să caute un signet pe care-l făcuse cadou unei prietene cu un an în urmă.

Aşa-i lăsase impresia astă-noapte, înainte de a o trimite cu sila la culcare. Şi după ce a rămas cu lumina stinsă, se răsucise îndelungă vreme în pat, durând planuri cum s-o aducă iarăşi lângă dânsa pentru totdeauna, de vreme ce toate s-au sfârşit. Nimic n-o mai silea să pribegească în celălalt capăt de ţară, printre străini. Locul ei era aci, în fantasmagorica lor locuinţă, atât de deosebită de a celorlalţi

oameni grosolani şi de o respingătoare idolatrie numai a utilităţilor practice, urâcioase, nesăţioase, triviale.

Iar acum purtarea Ginei o neliniştea. Îi dovedea că se înşelase.

Într-un singur ceas trecuse de la izbucniri de lacrimi la izbucniri de înveselire nervoasă. Rostise cu sfială câteva enigmatice aluzii la mai enigmatice proiecte, pipăind fără îndoială calea unei mărturisiri. Înfăţişarea aceasta, cu gâtul căzut moale în piept, cu obrajii subţi şi cu ofilirea bruscă de sub ochi, o alarma fiindcă încheia un lanţ de simptome prea bine categorisite. Se temea să le pătrundă înţelesul. Din nou i-o fura lumea cea sălbatică şi fără milă a căpcăunilor. Cum de n-a învăţat încă mica ei Gină că amândouă sunt prea fragile pentru a rezista la viaţa croită pe altă măsură, pentru făpturi necioplite şi ciolănoase, cu alte puteri?

Când era şcolăriţă, chiar dânsa singură părea a fi presimţit că lumea aceasta nu e a lor.

Se afla aci, în aceeaşi încăpere, pe acelaşi divan, cu un atlas mare deschis pe genunchi.

Un atlas istoric, cu hărţi vechi din alte timpuri; caricaturile strâmbe şi neisprăvite ale hărţilor din vremile de faţă. Se oprise arătând cu degetul o pată albă.

— Tanti Catriona, te hog citeşte ce scrie colea…

Ea citi cuvintele străine, într-o limbă neînţeleasă pentru o fostă dansatoare cu altfel de lecturi:

— Hâc sunt leones!”

Strânsese dip umeri, nelămurită:

— Şi ce însemnează aceasta, Gina? Ce vrei să spui?… Ştii că n-am învăţat latineşte… Pot să te ajut la lecţiile de nemţeşte, de franţuzeşte, de italieneşte, de engleză… Aşa, după ureche cum le cunoaşte o ignorantă ca mine, care a învăţat viaţa cutreierând lumea. Te-aş mai putea ajuta de-ai mai avea nevoie la rusească, la spaniolă… Cât despre latineasca ta, latinească ori chinezească, pentru mine totuna înseamnă…

Gina o lăsase să termine, zâmbind şireată. Îşi astupase urechiuşele cu amândouă mâinile într-un gest comic. Când a sfârşit, rostise cu oarecare vanitate, fiindcă se dovedea măcar pe un tărâm superioară tantii Catriona:

— Ajunge, tanti! Nu-i vohba să mă ajuţi. Să-ţi spun eu ce înseamnă. Hâc sunt leones: aci sunt lei.

— Şi ce-i cu asta?

Gina îşi luă un aer savant, imitând poate vreo profesoară pedantă de pe catedră:

— Să-ţi explic eu… Aşa scriau cărturahii cei vechi pe hărţile pământului unde încă nu străbătuse picioh de om. Acolo sunt lei. Adică acolo începe primejdia. Uite, citeşte! Aci: Hâc sunt leones. Şi dincoace… Un sfert din hărţi… Şi mă gândeam, tanti Catriona, că aşa trăim şi noi, în casa noastră. Aşa trăieşti tu mai ales… Pahcă ţi-e frică de lumea cea dinafahă, cum se temeau călătohii cei vechi de atâtea ţări din Asia şi Africa, ba chiar din Europa, din Husia, unde ai stat atâta vreme. Hâc sunt leones! Se află lei în Husia? Nu prea cred. […]

— Ai început să te saturi de casa noastră, Gina? Te plictiseşti cu mine? Doreşti altceva?

— Nu, tanti Catriona. Mi-a venit aşa, o phostie.

Dar gândul lucra mai departe. Gina rămăsese cu atlasul pe genunchi, cu ochii la harta cu pete albe: deşerturi şi codri unde se ascund fiarele fioroase.

Abia într-un târziu dădu răspunsul aşteptat, recunoscând:

— Şi eu cred că ai dreptate, tanti Catriona… E atât de bine în lumea noasthă, care nu seamănă de loc cu cealaltă! Ce să căutăm noi dincolo, unde sunt leii…?

Atunci aşa îi vorbise Gina ei. Acum fiarele de acolo au muşcat-o, dar tot la ele se întorcea.

Copleşită de întrebări şi de temeri, fosta primă-balerină de operă imperială îmbătrânise straniu în câteva clipe, ca printr-o magie care şi-a suspendat efectul. Cutele fine s-au adâncit, bărbia s-a ascuţit, buzele şi-au plecat colţurile în jos. Părea o vrăjitoare pitică, distilând la flacăra viorie un

filtru satanic să-i redea tinereţea eternă şi cine ştie ce alte puteri împotriva uriaşilor de afară. Era, însă, numai o bătrânică puţintică la trup şi ingenuă la suflet, neînvăţată cu asemenea griji. Fugise de lumea cruntă a leilor. Se ascunsese la adăpost de necunoscutele primejdii. O urmăreau până aci… Şi cum nu se afla pregătită pentru primejdii şi spaime, ele îi scriau pe obraz, cu unghii de fier, printr-un răutăcios sortilegiu, adevărata sa vârstă.

Nu-şi ierta că a fost o dată uşuratică şi că a lipsit de la datorie, lăsând-o pe Gina să se avânte singură, zbenguind ca un inocent pui de vietate într-o junglă unde în fiecare tufiş pândeşte o fiară cu dinţi de os şi în cel de alături o capcană cu dinţi de fier. I s-a întors sângerată atunci. I-a căzut în braţe. A alintat-o, a legănat-o, i-a adormit durerea şi dezgustul, a vegheat la căpătâiul ei zile şi nopţi; iar fiindcă i s-a părut că depărtarea va desăvârşi ceea ce poate ea încă n-a izbutit pe deplin, a lăsat-o să plece. Credea că a făcut bine. Toate scrisorile Ginei, până la cea din urmă, primită acum două zile, exultau de încredere voioasă în ea însăşi şi în viaţă, de bucuria că se întoarce măcar pentru puţine ceasuri în „casa păpuşilor”, cum o numea ea. Ce s-a întâmplat atunci? Ce-a fost cu putinţă să se întâmple numai în două zile?

Culegând spuma aromată a cafelei cu linguriţa lungă de argint, se căznea să descifreze din priviri furişate un răspuns pe figura Ginei. Şi s-ar fi spus că exista o comunicaţie misterioasă între cele două chipuri. Pe măsură ce se alina crisparea din obrazul arămiu, dispăreau, netezindu-se, şi cutele de sub boneta albastră cu tiv de dantelă pală. Vrăjitoarea îşi lepăda masca urâtă, străină, mincinoasă: devenea tanti Catriona dintotdeauna.

Gina deschisese ochii. Se uita în gol, surâzându-şi gândurilor.

Mai văzuse fosta primă-balerină acest zâmbet vag, acest extaz de rău augur. În viaţa sa de peregrină, în atmosfera specială a culiselor şi a rampei, unde bărbaţii urmăresc o

pradă mai tenaci decât leii şi unde femeile se apără mai viclean şi mai crud decât tigroaicele, nu o dată i-a fost dat să asiste la episoadele acestor peripeţii cu un singur sfârşit. Ştia ce urmează inevitabil după fiecare fază. Extaz, zâmbet, lacrimi, jurăminte duc la aceeaşi deşteptare amară. Unul din doi rămâne sfâşiat, dacă nu amândoi.

Întrebă, cu nevinovăţia cea mai desăvârşită:

— De ce-ai rămas pe gânduri, Gina? Nu te mai recunosc.

Gina zâmbi în aburul abia vizibil al cafelei. Toate i se arătau iarăşi simple şi ferite de ameninţări. Înlocui răspunsul cu o întrebare:

— Spune dhept, tanti Catriona… Ai iubit vreodată?

— Mi-am iubit… (cum să vorbesc fără a întrebuinţa o vorbă prea mare pentru micimea mea…?). mi-am iubit chemarea, arta, Gina dragă… Pentru aceasta am trăit.

— Bine-bine. Ştiu. Dar altceva te-ntheb… Adevărata iubihe. N-ai iubit tu pe nimeni?

Tanti Catriona recurse la consideraţii de ordin general:

— De aceasta nu-i apărată nici o femeie.

— Şi-ai sufehit?

— N-aş putea spune, Gino. Eu am fost întotdeauna cam egoistă şi mărginită. Nu mi-am făcut mari iluzii. N-aveam atâta imaginaţie pentru aşa ceva. Încât n-am avut nici deziluzii. În orice caz, mi-am găsit consolare în arta, în me-seria mea…

Gina depuse ceaşca de cafea pe farfurioară şi se întinse s-o aşeze pe masa scundă. Rămase aproape de tanti Ca-triona, prinzându-i o mână şi dezmierdând-o, cum se juca alintată când era mică de tot şi se pregătea să mărturisească o poznă dinainte iertată:

— Tanti Catriona, dah eu dacă n-am nimic să mă consoleze? Cum să mă absoarbă acordul participiului şi în-thebuinţarea lui şi condiţional?… Eu n-aş putea iubi aşa… cu jumătăţile şi cu sfehtul, fiindcă n-am în ce mă refugia.

Spre surpriza Ginei, tanti Catriona nu păru speriată de asemenea declaraţii:

— Sunt firi şi firi, Gina! Până la un punct te înţeleg şi îţi dau dreptate. Eu am fost o privilegiată de soartă.

Gina duse la obraz mâna mică şi moale a tantii Catriona, se mângâie singură cu dosul catifelat al degetelor.

— Am să te hog ceva… murmură fără să ridice privirea şi să-i caute în ochi. Dar să nu spui că nu se poate.

— Bine, Ginoşca. Nu spun că nu se poate.

— După amiază am să mă întohc pentru o oră aci… Aştept pe cineva. Ahe să vină cineva să mă caute… Cineva care mi-e foahte drag. Nu e aşa că ai să-l primeşti în casă?

Tanti Catriona glumi, ca să-şi ascundă preocuparea mai puţin frivolă:

— Voi pregăti pâine şi sare, Ginoşca. Îi voi ieşi înainte cu tava…

— Nu glumi, tanti Catriona! E ceva foahte serios.

— Atunci voi fi şi eu foarte serioasă, făgădui tanti Catriona cu resemnare. Deşi aceasta nu mă prea prinde…

— Tocmai. Fii aşa cum eşti tu întotdeauna, te hog, nu prea serioasă, să-l sperii. Şi te mai hog ceva… Se prea poate să vină înaintea mea… Îl primeşti tu, nu? Îl primeşti şi-l reţii…

— Îl primesc şi-l reţin, Gina… consimţi tanti Catriona, făcându-şi socoteală că ar fi cel mai potrivit prilej pentru a cerceta un om şi a citi în el.

— Aşadah, ne-am înţeles… Lasă-mă să te sărut. Am ştiut eu că întotdeauna ai să fii bună cu mine şi înţele-gătoahe…

Tanti Catriona îşi lăsă obrajii sărutaţi, şi după arşiţa buzelor, înţelegătoare cum se afla, mai pricepu că acele îmbrăţişări focoase nu erau toate pentru dânsa.

O încercă, prefăcându-se că şi-a amintit un amănunt fără însemnătate:

— Gina, e acum rândul meu să te rog ceva…

— Orice, tanti Catriona. Dohinţa ta e ordin pentru mine…

Lunecase pe o pernă moale la picioarele ei, sprijinindu-şi bărbia pe genunchii tantii Catriona, privind-o de jos în sus. Tanti Catriona îi cuprinse obrajii în palme şi rosti rar, fără

să-i scape tresăririle pleoapelor pe măsură ce cuvintele înaintau:

— Anume, voiam să te rog, Gina, să-mi ierţi că am făcut o prostie. Poate că ar fi trebuit să te întreb… Mai târziu mi-am dat seama… Am găsit într-un dulap sulul cu desene, cu schiţe… Ştii care… Şi pânza scoasă din ramă… Le-am găsit din întâmplare astă-iarnă… Fără să cuget prea mult, le-am aruncat în foc, aşa cum erau… Cred că am procedat bine…

— Da, tanti Catriona… şopti Gina cu tot sângele golit din obraz, cu glasul sfârşit. Ai procedat bine… bine… bine…

Închisese ochii. Tanti Catriona îi susţinea capul mic în palmele ei mici. Îşi simţea privirea împâclită de lacrimi. Ce a făcut viaţa din Gina ei? Ce voia să mai facă, nesăţioasa?

Cu pleoapele strânse, Gina nu putea să-şi alunge sarabanda priveliştilor care se desprindeau cu o crudă vivacitate din ceaţa adormită de amintiri, ca să se ceară încă o dată trăite. Atelierul cu peretele de sticlă. Scoarţele vechi. Armele şi icoanele. Şevaletul cu pânza neisprăvită… Schiţele în cărbune, în sanghină, în tuş, în acuarelă. Chipul ei în zece, în douăzeci de exemplare, răvăşit în toate ungherele, prins în piuneze peste alte cartoane şi chipuri… Şi seara de iarnă cu cea dintâi ninsoare. Trecătorii voioşi, întinzând mâna să primească fulgii, bucurându-se copilăreşte, apostro-fându-se sonor într-o prietenoasă fericire generală… Ea – mică, aşteptând lângă felinar. Tropăind în zăpada proaspătă, să-şi dezmorţească picioarele. Oferind genele fulgilor moi. Cum a tresărit când s-a apropiat el! Venea exact de unde nu-l aştepta să vină. S-a repezit deschizând amândouă mâinile să-l primească, aşa cum era întâlnirea lor întot-deauna. El şi-a păstrat mâinile în buzunări… Ce-a fost? Cum s-a petrecut?… În lanţul imaginilor se rupe un golÂl vede numai plecând, cum i-a întors spatele atunci. De-părtându-se şi lăsând-o singură în ninsoare, cu braţele căzute de-a lungul trupului. Se depărta topindu-se în fulgii jucăuşi, iar ninsoarea îi astupa urmele paşilor până ce n-a mai rămas nimic, nimic, nici o urmă… O

fată rezemată de un stâlp de felinar. Şi trecătorii cu glasurile lor sonore, neobişnuite, înviorate de cea dintâi ninsoare a iernii. O fată rezemată de un stâlp de felinar, sub joaca feerică a fulgilor, pătrunsă deodată de tot frigul lumii.

Tanti Catriona o ridică uşor:

— E târziu, Gina. Mai ai numai douăzeci de minute.

Gina se împleticea. Îşi trecu mâna pe pleoape, ca şi cum ar fi ajuns această atingere materială ca să risipească vedeniile dinăuntru, pe care nimic nu le putea şterge; le credea câteodată moarte, şi din moarte înviau.

Tanti Catriona întrebă cu o mirare exagerată, oprindu-se în faţa celor două geamantane enorme:

— De unde ai găsit tu coşciugele acestea, Gino? Sper că nu sunt ale tale…

— Nici nu sunt, tanti. Mi le-a împhumutat directoarea mea, care ahe un metru optzeci… Sunt pe măsura ei, dah mi le-a oferit ca să nu-mi şifonez phea mult rochiile…

— Şi poşeta tot ea ţi-a împrumutat-o? Să nu-mi spui asta, că n-am să te cred!

— Poşeta, nu! E a mea… Mähtuhisesc.

— Bagă de seamă, Gino! o ameninţă tanti Catriona. Observ că de când ai plecat ai început să te depărtezi de la pactul nostru. Ce e pasiunea aceasta nouă pentru lucruri gigante?… Nu vezi că nu mai încăpem în casă de ele? Aceasta numeşti tu geamantan? E coşciug, şi nu altceva!… Pot să încerc, ca să-ţi dovedesc, dacă nu eşti convinsă.

Spunând, tanti Catriona îşi înfăşură chimonoul în jurul picioarelor, păşi în geamantan, îngenunche, se culcă înăuntru şi trase capacul deasupra. Mai era loc şi pentru Gina.

— N-am dreptate? Pretinzi şi acum că n-am dreptate? întrebă cu un surâs în silă, ieşind din geamantan, cu sentimentul penibil al clovnilor bătrâni când se căznesc să facă o glumă de care nu mai râde nimeni.

Gina zâmbi caritabil. Când era copilă mică, mică de tot, cu asemenea ghiduşii încerca tanti Catriona să-i abată gândurile în altă parte după copilăreştile ei mâhniri şi

plânsete. Atunci izbucnea în râs printre lacrimi. Dar acum Gina nu mai era aceeaşi. Iar tanti Catriona jucase rolul de paiaţă fără nici o convingere. Astfel, amândouă şi-au dat seama că în fermecătoarea lor viaţă împreună s-a căscat o lume nouă şi duşmană, un deşert ameninţător: Hâc sunt leones.

— Ce bună eşti tu… murmură Gina cu remuşcare. Şi ce inghată sunt eu pe lângă tine!

Tanti Catriona îi puse ceasul sub ochi:

— Lasă bunătatea mea şi ingratitudinea ta! Intră deocamdată în baie. Mai ai numai un sfert de oră.

Închise uşa după dânsa cu o energie teribilă.

Îi mai bătu cu pumnul în tăblia de lemn, cum făcea când întârzia la şcoală:

— Repede! Să aud apa curgând!

Răspunse gâlgâitul robinetului.

Liniştită, tanti Catriona verifică metodic, încă o dată, rochiile, ciorapii, pantofii, pălăria, cutiile capitonate cu juvaere. Toate erau în ordine. Fără îndoială că în ultima clipă ceva tot avea să-i mai lipsească Ginei. Era şi aceasta în ordinea lucrurilor.

Sună. Fără să întoarcă ochii, aplecată deasupra unui sertar, porunci slujnicei când o simţi la spate, în prag:

— Reveico, un automobil! În cinci minute să fii aici… Şi vezi, n-aduce un camion…!

Baba, cu broboada pe ochi, făcu scurt:

— Ha?!

Exclamaţie şi interogaţie nevinovată, fără intenţie comică. Baba Reveica era surdă şi întreba de două ori, ca să nu înţeleagă niciodată.

Tanti Catriona scoase nasul din sertar, înaintă amenin-ţător, cu degetul ridicat, subliniind în cadenţă silabele:

— Un au-to-mo-bil! înţelegi? Automobil! Teuf-teufteuf! Gniau-gniau… Fşşşşş!

După aceste onomatopeice articulaţii, imitând baterea motorului, sunetul claxonului şi fâşâitul roţilor înfrânate,

baba Reveica dădu semne că a priceput despre ce este vorba. Tanti Catriona continuă, cu amănuntele suplimentare:

— Automobil pentru domnişoara Gina… Ai priceput? În cinci minute (arătă pe ceas) în cinci minute să fii aci… Ai priceput? Şi ascultă! Să nu fie un camion, o ho-doroa-gă… Automobil frumos…

Duse degetele împreunate la buze, într-o mimică destinată să exprime o foarte expansivă admiraţie pentru automobilul frumos pe care îl va aduce baba Reveica.

— Înţelegi? Frumos! Frumos ca moşneagul tău când a plecat în lume.

Baba auzi mai lămurit de cum era de aşteptat şi scoase glas:

— Că nu era moşneag atuncea omu nieu!

— Cu atâta mai mult. Hai! Fuguţa, să te văd, mai poţi fugi…?

Baba îşi rodea colţul tulpanului în gingii:

— Mă duc, dară cer învoire după asta.

Tanti Catriona o privi mirată, ridicând sprincenile în accent circumflex.

— Ce să faci tu cu învoirea?… Aceasta e ceva nou.

Într-adevăr, baba Reveica nu se aventura decât pe o rază de trei sute de metri în jurul casei. Trecuse o singură dată pe Calea Victoriei, când a sosit în Bucureşti. De atunci pomenea despre strada zgomotoasă şi forfotind de lume ca despre un ţinut himeric, din altă planetă.

— Ce să faci?! întrebă tanti Catriona din nou. Se înţelege că ai învoire! Dar spune-mi şi mie, unde vrei să te duci?

Baba Reveica îşi molfăi răspunsul:

— Că mă duc şi mă întorc… Azi e dumineca orbului… dacă mata nu ştii. Am eu un orb de miluit… Orbul din colţ, de la Grădina Tâncăbeascăi…

Orbul din colţ, de la Grădina Tâncăbeascăi, stătea neclintit, cu pălăria pe genunchi şi cu ochii albi în soare.

Îmbrăcase un strai curat, negru-verzui, o redingotă foarte veche, dar fără pată şi fir de praf, căpătată acum douăzeci de ani la o pomană de mort, pusă la o parte numai pentru zile solemne.

Astăzi era întrucâtva onomastica lui.

Dis-de-dimineaţă scosese redingota din dulap, o periase parcelă cu parcelă, pipăindu-i urzeala cu degetele agile şi experte, îi încercase nasturii de lemn înveliţi în mătase destrămată pe muchii, îşi netezise barba cu un pieptene ciung şi în mare ţinută ieşise la „serviciu”.

Aşa spune, vorbindu-şi singur şi îndemnându-se când i se părea că a întârziat:

— Hai, nu te mai tândăli, orbul lui Dumnezeu, că serviciu n-aşteaptă!

Răposatul stăpân al redingotei negre-verzui, profesor universitar cu mare faimă pe vremuri şi cu multe slăbiciuni pă-mânteşti, n-a fost niciodată atât de exact la datoria sa ca orbul din colţ, de la Grădina Tâncăbeascăi. Astfel, rozeta decora-ţiei, rămasă la butonieră şi păstrată cu sfinţenie de succesor, nu se afla întru nimic compromisă. Orbul n-o târa prin cârciumi, n-o spurca în petreceri desfrânate şi senile, ca răposatul titular al decretului, n-o călca în picioare în dimineţile de deşteptare buimacă dintr-un pat străin, unde alături mai dormea încă o femeie necunoscută şi goală, cu sânii revărsaţi. Cărturarul cu mintea ascuţită şi cu prelegeri celebre le săvârşise toate acestea fiindcă şi le ierta cu un cinism elegant socotindu-se deasupra moralei rezervate pentru mulţimea de rând. Orbul purta insigna roşie cu mai multă demnitate. O reabilitase. Era un orb model, cunoscut şi stimat de populaţia celor trei cartiere cu intersecţia la Grădina Tâncăbeascăi.

Lespedea de piatră a grilajului se tocise, se adâncise şi se lustruise acolo unde-şi sprijinea ciolanele de patruzeci de ani. Lumea se schimbase, oraşul, legile, ţara, regii; născociri-le omeneşti au primenit faţa planetei şi au adus alte năravuri, cu alte pofte, îndestulări şi suferinţe; orbul de

la Grădina Tâncăbeascăi a rămas credincios la postul său. Se încorpora-se străzii, grilajului de piatră şi fier, mai durabil ca piatra şi fierul. Căci împrejmuirea mai suferise oarecare rectificări edilitare, granitul se dezghioca pe alocuri de vânturi şi ploi, ţăpuşele de fier rugineau şi arătau capete strâmbate şi rupte de derbedeii uliţelor. El îmbătrânise încet, pe nesimţite, cu o discreţie menită să amintească la răspintinea tuturor revolu-ţionărilor noţiunea tonică a eternităţii.

Trecătorii îi răsplăteau statornicia aceasta cu o reciprocă fidelitate. Nu-l uitau. Nu-l ocoleau. Nu se prefăceau că nu-l văd, ca să gonească grăbit, sub cuvânt că n-au mărunţiş.

Orbul de la Grădina Tâncăbeascăi n-avea nevoie să milogească. Nu întindea mâna şi nu se tânguia prelung, cu glas de ţârcovnic şi cu versete din Biblie.

Aştepta răbdător şi tăcut, cu pălăria pe genunchi întoarsă cu gura în sus, cu băţul lustruit de mână alături şi cu ochii albi şi calmi, deschişi fără viaţă, cu o egală imobilitate în faţa elementelor şi a jalnicelor zvârcoliri omeneşti. Îl bătea soarele, ploaia, vântul, adierea lină de primăvară; părea insensibil la aceste efemere urgii şi mizericordii ale naturii. Poate că nici paşii trecătorilor nu-i aştepta apropiindu-se cu tresărirea celorlalţi cerşetori. Nu mormăia mulţumiri făţarnic bocitoare când banul căzut peste alţi bani din pălărie scotea un zângăt metalic.

Neclintit, privea înainte cu ochii bulboşi ai statuilor oarbe.

Uneori se întâmpla să fie chemat a răspunde la îndatoriri de duhovnic. Neveste cu necazuri casnice, babe bisericoase cu feciori plecaţi în lume, mahalagii cu procese, copii în ajun de examene şi trecători care au pierdut banii la cărţi şi se duceau să-i câştige înapoi, o dată cu leul lepădat în pălărie adăugau un cuvânt:

— Roagă-te şi pentru mine, orbul lui Dumnezeu!

Orbul lui Dumnezeu ridica palma încet, într-o calmă bine-cuvântare întăritoare de suflete. Trecătorii puteau să-şi vadă de drum fără grijă. Se ruga el pentru dânşii. Şi se

ruga într-adevăr, fără să mişte buzele, în neclintirea sa de piatră, deplin încredinţat că rugăciunea merge unde trebuie, e auzită şi ascultată. Semnul crucii nu-l făcea sub ochii mulţimii. Ajungea să-l facă de două ori pe zi, o dată dimineaţa şi o dată seara, în cămara lui măturată şi dereticată ca o chilie de călugăriţă. Avea un bordei de veci în mahala, două încăperi închiriate la muncitori mai nevoiaşi decât dânsul, ogradă cu păsări şi trei gutui prăfuiţi lângă zaplaz. Avea bani nefolositori, mulţi ieşiţi din circulaţie, strânşi într-o faţă de pernă în fundul lăzii. La „serviciu” nu se înfăţişa nici din lăcomie, nici din lipsă. Se îndestula cu puţin şi nu punea carne în gură, rachiu ori alte bunătăţi la care jinduiesc calicii stârcind înaintea vitrinelor îmbelşugate. Agoniseala o hotărâse danie la moarte pentru epitropia bisericii din mahalaua lui. Făcuse şi hârtie întru aceasta, scrisă de advocat şi întărită cu pecetea legii, păstrată în ladă sub faţa de pernă cu bani. Dar de la datorie nimic nu-l putea opri. Pleca în fiecare dimineaţă cu foarte liniştit şi evlavios cuget, pipăind marginea trotuarului cu băţul şi pereţii cu mâna, pentru a-şi îndeplini o misiune de care era mult mai pătruns decât va fi fost de a sa răposatul profesor universitar, stăpânul dintâi al redingotei negre-ver-zui, cu prelegeri celebre într-o vreme, şi astăzi cu desăvârşire uitate.

Iar o misiune îndeplinea fără îndoială.

Dacă el, pentru traiul cel de toate zilele n-ar mai fi avut nevoie de milostivirea trecătorilor, aveau nevoie trecătorii de dânsul, să-l găsească la locul ştiut, să-i zuruie o monetă în pălărie şi să se depărteze cu mulţumirea amăgitoare că au rupt ceva de la trebuinţele lor pământeşti pentru izbăvirea sufletului. După ce lăsau banul, toţi se simţeau mai uşuraţi, mai împăcaţi cu socotelile cerului, mai îndreptăţiţi la optimiste nădejdi. Pasul era mai dezlegat de apăsătoare poveri, ochii, mai buni şi înduioşaţi. Dând, fiecare se miluia pe sine, nu un orb ce nu se ostenea să

ceară, nici să răspundă un gemut bogdaproste. De a lor milă şi de a lor bunătate se înduioşau.

Aceasta a priceput-o de multă vreme orbul din colţ, de la Grădina Tâncăbeascăi. Lipsit de lumina ochilor şi crescut din pruncie în pomana lumii, cu vremea a prins să se socotească un fiu mai ocrotit al părintelui ceresc decât mulţi dintre cei cu doi ochi, care se vântură fără ogoire de dimineaţa până-n seară pe dinaintea lui. Lumina soarelui n-o vedea. Câţi însă din cei dăruiţi cu vedere se bucurau în deplinătate de această blândă lumină? După cele ce-i auzeau urechile şi cele ce simţea în jur, numărul lor era mic şi bucuria lor era scurtă.

Din asemenea pricină şi judecată, se lepădase şi de singura sa dorinţă ca de o ultimă drojdie a deşartei iubiri de sine. Îl mâna inima să-şi lase scaunul de piatră o singură duminică din cincizeci şi două ale anului, să meargă pentru a îngenunchea cu fruntea pe lespedea bisericii când preotul citeşte în sfânta evanghelie a lui Marcu şi Ioan minunea orbului tămăduit de Mântuitorul la Betsaida.

A mers într-o vreme şi a ascultat minunea: „Când trecea, Isus au văzut un orb din naştere. Ucenicii lui l-au întrebat: „Rabi, cine a păcătuit, omul acesta sau părinţii lui, de s-a născut orb?” Isus au răspuns: „N-a păcătuit nici omul acesta, nici părinţii lui, ci s-a născut aşa ca să se arate în el lucrurile lui Dumnezeu. Cuvine-se să fac până este ziuă lucrurile celui de m-au trimis; că vine noaptea, când nimeni nu mai poate să lucreze. Cât sunt în lume, eu sunt lumina lumii”… După ce au zis aceste vorbe, au scuipat el pre pământ şi au făcut tină din scuipat. Şi au uns apoi ochii orbului cu tina aceasta şi au zis lui: „Mergi şi te spală în scăldătoa-rea Siloamului, care tălmăcit înseamnă Trimes”. El s-a dus, s-a spălat şi s-a întors văzând”…

A ascultat în genunchi, cu fruntea pe lespede, minunea după Evanghelia lui Ioan, şi minunea după Evanghelia lui Marcu:”…Şi au pus mâinile pre el şi l-au întrebat: „Vezi

ceva?” El s-a uitat şi a zis: „Văd nişte oameni umblând, dar mi se par ca nişte copaci”…

Iar în întunerecul său veşnic, l-a mângâiat înţelesul tainic al spuselor:”…Apoi Isus au zis lor: „Venit-am în lumea aceasta pentru o judecată, anume: acei ce nu văd să vadă şi cei ce văd să ajungă orbi”. Acei farisei care erau lângă el, când au auzit aceste vorbe, i-au zis lui: „Oare şi noi suntem orbi…?”. Şi le-au răspuns lor Isus: „Dacă aţi fi orbi, n-aţi avea păcat; dar vă aud zicând: Vedem. Tocmai de aceasta păcatul vostru rămâne”.

S-a întors acasă pipăind drumul cu vârful băţului de orb, şi înaintea lui şi pe lângă dânsid treceau oamenii cei mulţi şi cu ochi luminaţi, pe care el nu-i vedea şi nu-i va vedea niciodată, măcar într-o ceaţă, ca pe nişte copaci. A rămas ziua întreagă închis în cămară, pe marginea laviţei, cu palmele pe genunchi, aşa cum stătea la locul de milă, postind şi lăsând cuvintele să-i sune înăuntru cu o mare blândeţe şi alinare. A ştiut dintr-acel ceas că nu e un oropsit al lui Dumnezeu, cum îl socoteau muritorii dăruiţi cu vederea, ci un ales întru o anumită orânduială a lumii peste puterile lui de a cugeta.

Dar a doua zi, trecătorii, aflându-l din nou la locul de obşte, pe scaunul de piatră, l-au întrebat cu dojană:

— De ce-ai lipsit ieri?… Nu trebuia. Te-am căutat… Înadins ne-am abătut din drum şi nu te-am găsit…

S-a întâmplat aceasta un an, şi al doilea, pe urmă orbul lui Dumnezeu a înţeles că n-are drept să fure oamenilor cu vederea întreagă o mulţumire de care aveau trebuinţă în duminica lui, a orbului, mai vârtos decât în celelalte zile. S-a lepădat de sine şi de balsamul minunii ascultate din sfânta evanghelie, venind să răspundă datoriei la locul unde-l căutau cu deosebire în asemenea sărbătoare de primăvară şi de lumină milostivii credincioşi ai Mântuitorului din trei cartie-re. Pentru dânşii primenise cămaşa şi straiul curat, cunoscând că mila se scârbeşte de calicii zdrenţăroşi şi urâţi care supără ochii şi-i înspăimântă.

Pălăria se îngreuia pe genunchi de grindina monetelor.

Orbul privea liniştit cu ochii albi în soare.

O şcolăriţă cu uniformă neagră de lustrin, şchiopătând din pricina pantofilor noi şi strâmţi, rămase mai în urmă dintr-o ceată de trei prietene şi zvârli banul pe furiş. Metalul sună. Prietenele au întors capetele, pufnind de râs:

— Ai şi început turneul cerşetorilor, Sofico? Stai, că mai ai până la sfârşitul anului…

Şcolăriţa se ruşină. Se prefăcu a înnoda şiretul pantofilor. Căci este o vreme şi o vârstă când a milostivi un calic înseamnă o umilitoare slăbiciune. După şcolăriţă poposi un rândaş, desfăcând colţul batistei cu dinţii. Pe urmă o babă îndoită de şale, în polcă încreţită de dimie călugărească şi cu broboada trasă pe ochi.

Matei se opri, aşteptând-o să sfârşească. Baba mai avea şi ceva de spus. I se vedea numai un colţ din bărbia uscată, răsucită în sus, o jumătate ştirbă de gură, un plisc ascuţit. Era surdă, după cum punea mâna la ureche, întrebând:

— Ha?

Întrebare de prisos. Orbul nu cuvântase şi nu cuvânta. Ridica palma în sus, semn mut că a înţeles şi că atât îi ajunge. Se va ruga diseară.

Matei se întoarse cu spatele, privind spre capătul străzii. Se depărta câţiva paşi. Nu voia să asculte păsurile babei celei surde, cum nu i-ar fi plăcut să le afle nici alţii pe ale sale. Trase din chiostecul ţigării şi scuipă împroşcat printre dinţi. În palmă ţinea cele două monete calde şi asudate. Polul său şi suta de lei pentru pomana lui Sergiu, feciorul întâilor săi stăpâni.

Când baba plecă, astupându-şi gura foanfă cu tulpanul, Matei zvârli capătul de ţigară şi îi luă locul.

Se mai uită după bătrână. Mergea mărunt, cu spatele gârbovit în polca încreţită de dimie. De două ori încercase să traverseze strada şi de două ori dăduse îndărăt, înfricoşată, fiindcă se arătă departe un automobil o dată, altă dată un tramvai.

„Asta-i o babă proastă de la ţară!” gândi Matei şi se întoarse să-şi plătească obolul. Simţi datoria să atragă luarea-aminte orbului asupra monetei de o sută de lei, încercând să i-o pună în mână. Orbul ridică palma apărându-se. Apoi privi cu ochii lui deşerţi peste capul lui Matei, departe, sus, în soare. O sută de lei sau un leu, totuna, merg laolaltă! Matei dădu drumul argintului în pălărie, peste moviliţa de alte monete albe şi galbene, coclite, cu un soi de părere de rău că pomana nu e preţuită în chip deosebit. Sprijinit cu o mână de grilaj, îşi destăinui cele două rugăciuni, care pentru a ajunge la Atoatefăcătorul, aveau nevoie de întărirea unui orb în ziua de Duminecă a orbului.

Orbul asculta neclintit.

Auzea? Nu?

Nu străbătea nimic pe chipul fără tresărire, în bulbii morţi şi goi. Minunarea nu răspundea în afară. Se aduna înăuntru.

Ce lume ciudată mai este şi aceasta a oamenilor cu ochi luminaţi! Adineaori o femeie bătrână cerea rugăciune pentru aflarea unui bărbat pribegit fără urme. Acum un bătrân, după glas, cerea rugăciune pentru aflarea unei femei plecate fără să lase ştire. La ce le mai foloseşte atunci minunea luminii? „Apoi Isus au zis lor: „Eu am venit pe lumea aceasta pentru o judecată, anume: Cei ce nu văd să vadă, şi cei ce văd să ajungă orbi”.”

Orbul lui Dumnezeu ridică palma. Atât îi ajungea. Ştia cum trebuie să sune rugăciunea de diseară în chilia lui. Îl aştepta o noapte lungă de închinări. Păstra răbojul fiecăruia, iar până la asfinţit aveau să se mai adune alte ciudate dureri şi nădejdi de tămăduiri ale celor din lumea cu ochi de văzut.

Matei se uşură mai apoi de cealaltă rugăciune, pentru feciorul foştilor stăpâni. Acela nu cerea nimic. Cerea Matei în numele său luminare şi ajutor de sus întru apropiată întemeiere de casă nouă. Orbul lui Dumnezeu numără în

gând: „Asta-i a treia rugare de casă nouă pe ziua de azi”. Şi luă aminte că la toate au venit alţii să-i spună cuvânt: bătrânii, mamele şi uncheşii, pentru tineri. Tinerii aveau altceva de făcut într-o asemenea dimineaţă cu soare şi liliac înflorit.

— Suta… Argintul e de la el, pentru el… lămuri Matei, dintr-o onestă dorinţă să înlăture o greşită înţelegere şi în teama ca nu cumva orbul lui Dumnezeu să încurce socoteala rugăciunilor.

Orbul rămase de piatră, pe scaunul lui de piatră.

Matei băgă de seamă cum adierea uşoară de vânt îi clătina firele albe şi subţiri din pletele capului, firele moi din barba pieptănată pe piept. Iar adierea aceasta molcom învăluratăîn soarele dulce al primăverii îi aminti tremurul ierbii şi al lanurilor, când le înfioară vântul, colo, undeva, departe, în câm-purile de unde a plecat cu treizeci de ani în urmă şi nu s-a mai întors.

Purtă ochii de-a lungul străzii, cu vânăt caldarâm, şine de tramvai, ziduri de piatră şi grilajuri de fier.

Răsuflă greu şi porni grăbit spre casă, călcând crăcănat în vârful tălpilor, ca pe jăratic, împingându-şi cu degetele mâne-cile prea lungi.

Doi trecători au încetinit pasul în dreptul orbului. Unul, ca să aprindă pipa, celălalt, să depună în pălărie un mărunţiş.

— Nu te-am ştiut filantrop, Grigori! vorbi cel cu pipa, suflând în chibrit şi aruncându-l stins în pălăria orbului.

— Nici eu nu mi-am închipuit că eşti în stare să faci ceea ce ai făcut acum! Tu, Ioachim Grult, donatorul, ctitorul Fundaţiei Grult, să batjocoreşti mizeria unui orb sărman!

Cel care se numea Ioachim Grult mârâi articulaţii neînţelese printre dinţi, fără să scoată pipa din gură.

Păşi până la orb. Culese chibritul din pălărie şi îl zvârli jos. Răscoli cu degetul în pumnul de monete. Mârâi a mirare când descoperi argintul. Îl luă în mână şi îi căută zimţii. Îl sună pe zid. Păru încă mai mirat:

— E extraordinar! spuse de astă dată mai inteligibil, scoţându-şi pipa din gură. E extraordinar, Grigori! Unul care a dat de pomană o sută de lei, şi suta nu e falsă! Aceasta însemnează că speţa imbecililor nu s-a stins de pe lume.

— Te-ar fi bucurat să descoperi încă o ticăloşie stupidă şi inutilă? întrebă Grigori. Pe cine ar fi înşelat cel care dădea de pomană o sută de lei falsă? Cine l-ar fi silit să dea de pomană? Şi dacă nu-l silea nimeni, de ce să-şi încarce sufletul cu o înşelăciune, cu o farsă de prost-gust?

Ioachim Grult îl privi de sus în jos, printre pleoape, cu buzele răsfrânte la colţuri de scârbă.

Mormăi, muşcând iarăşi din osul pipei:

— Treci la loc. Spui prostii…

Era un om deşirat, slab din cale-afară, scofâlcit şi verzui la obraz, cu amestec de fire albe şi negre în barba nerasă de câteva zile. Ochii mici şi cenuşii, adânciţi sub pleoapele co-borâte anormal, ca la unele păsări carnivore şi la unele reptile când dormitează, luceau de-o vivacitate nelinişţitoare, con-trastând cu oboseala trăsăturilor şi cu mişcările lenevoase ale trupului. Toată viaţa şi tot caracterul figurii se aflau concentrate în aceşti ochi, apropiaţi de rădăcina nasului osos, iscoditori şi ironici, răutăcioşi şi acizi, în ciuda obloanelor pe jumătate închise…

Pentru a filtra privirea prin linia îngustă, Ioachim Grult îşi înclina capul pe ceafă, ca turiştii în contemplarea monumentelor istorice. Schima buzelor era însă a unui turist blazat.

— Spui prostii, reluă firul vorbei, fiindcă tocmai acesta e elementul de bază, permanent, al stupidităţii omeneşti. În 99 cazuri la sută, omul săvârşeşte ticăloşia, şi fără folos, şi fără să-l fi silit cineva. Fără nici o justificare. Ticăloşia pură.

— Te exprimi în cimilituri. Mărturisesc că nu pricep… rosti tovarăşul lui Ioachim Grult.

Rotund, bine hrănit şi rumen la faţă, bărbierit proaspăt şi cu o urmă de pudră roz la gene şi nări, dovedea în surâsul

satisfăcut că nu-l îndurerează această incapacitate de a pricepe.

Ioachim Grult îi ridică bărbia grăsună cu coada pipei şi îl privi în ochi:

— Vorbesc, bineînţeles, ca un om ieşit numai de un an dintr-o casă de sănătate… Aceasta poate să-ţi fie o explicaţie. Mai vorbesc ca unul care a fost internat în casa de sănătate graţie binevoitoarei şi dezinteresatei intervenţii a familiei… Adică a celor pe care nu-i silea nimeni să facă o ticăloşie şi nici n-au tras vreun folos, precum s-a dovedit. Aceasta poate să-ţi fie a doua explicaţie. Acum gândeşte puţin şi ai să înţelegi. Pentru atât nu-ţi trebuie nici creierul lui Kant, nici al lui Einstein. Ţi-ajunge miezul tău de nucă.

Grigori primi ofensatoarea comparaţie a creierului său cu miezul de nucă în aceeaşi imperturbabilă seninătate.

Îşi şterse bărbia cu batista parfumată şi zâmbi fericit. Zâmbea fericit fiindcă dimineaţa de mai era frumoasă şi caldă; după cum tot atât de fericit ar fi acceptat-o dacă ar fi fost ploioasă şi rece. Îi stătea în norocita sa fire să găsească încântător tot ce vede, aude şi se întâmplă. Priete-nul fusese internat cu sila într-o casă de sănătate. Pe dânsul nu-l ameninţa aşa ceva. Un motiv să se simtă fericit. Ioa-chim Grult ieşise de acolo. Un motiv să se simtă fericit că povestea s-a sfârşit aşa. Cât despre cele ce le spune el şi le face, nu-l puteau surprinde neplăcut, nici jigni. Erau fapte şi vorbe de om care s-a întors dintr-o casă de sănătate. Cel mult pot fi amuzante, supărătoare în nici un caz. Cu beatitudine, aştepta, deci, să vadă ce va urma.

Ioachim Grult puse suta de lei în buzunarul vestei. Mai căută în pălărie monetă mărunţă până la patruzeci de lei. Orbul nu dădea semne de nelinişte ori de întrebare, în încremenirea lui încorporată pietrei, cu palmele pe genunchi, cu ochii albi privind fără să vadă.

— Eşti un orb de ispravă! recunoscu Ioachim Grult. N-ai mişcat mâna să-ţi aperi comoara, nu te-ai temut că pot să plec şi să te las în pagubă… Aceasta-mi dovedeşte că eşti

mai înţelept şi că vezi mai bine decât acest prieten al meu, care a holbat ochii şi n-a priceput nimic, deşi ţine conferinţe psihologice pentru un auditoriu mai tâmpit decât el. Ca să-ţi lămuresc socoteala, află că ţi-am luat o sută patruzeci de lei. Adică exact strictul meu necesar pe ziua de azi: dejunul şi tutunul pentru pipă. Masa de seară are alt cântec. Nu te interesează. Şi astfel stând lucrurile, primeşte în schimb hârtia aceasta de lei cinci sute…

Scoase din celălalt buzunar al vestei o bancnotă, o mototoli ghemotoc, lăsând-o să cadă ca o bilă în pălărie.

Pe chipul orbului nu tresări un singur trăs.

— Constat că eşti de o indiferenţă scandaloasă pentru un cerşetor! observă Ioachim Grult. Aceasta, amice, poate să fie un bun, poate să fie şi un rău… Depinde de interpretare. În orice caz, diferenţa de trei sute şaizeci de lei primeşte-o cu inimă bună de la mine; îmi faci un serviciu. Dar nu pentru mine să te rogi. N-am nevoie. Ci pentru acest prieten al meu. Pune cuvânt acolo unde ai trecere, dacă ai într-adevăr, ca să nu-l mai înşele nevasta… Nu până la moarte. Aceasta ar fi prea mult. Măcar trei săptămâni… Şi de-i prea mult şi atâta, măcar trei zile. Nu uita! Îl cheamă Grigori Costacopol pe nume, iar pe dumneaei, coana Semiramis; nume păgân şi predestinat păcatului lumesc… Roagă-te, iar după rezultat voi cunoaşte dacă eşti într-adevăr orbul lui Dumnezeu, cum îţi spune lumea pe aci, ori numai un infam impostor.

Ioachim Grult îşi apucă prietenul de braţ, pufăind cu nepăsare din pipă. Ocoliră doi indivizi cu şepcile trase pe ochi: unul rezemat de un stâlp de tramvai, celălalt, de zid. Amân-doi priveau spre orb cu mâinile în buzunări, mozolind în buze capete stinse de ţigări.

— Ce-ţi veni, frate?! întrebă Grigori Costacopol după ce-au urcat iarăşi trotuarul îngust.

— Să-i dau trei sute şaizeci de lei?… Nimic mai uşor de înţeles, onorabile psiholog. Mi-am reţinut strictul necesar. M-am dezbărat de ceea ce însemna un prinos inutil şi

pericu-los; îndemnul viciilor, ispitelor şi nefericirilor… În mic, am făcut astăzi exact ce-am făcut pe altă măsură acum cinci ani, înainte de a intra la balamuc…

— Nu aceasta te întreb, protestă Grigori. Cu banul tău faci ce vrei, cum ai mai făcut. Ce-ţi veni însă să vorbeşti aşa despre Semiramis?… Toate au o limită, dragă Ioachime…

— De perfect acord. Toate au o limită!… Aceasta s-ar cuveni să i-o spui însă scumpei tale Semiramis. A început să se întreacă binişor cu gluma. Ai devenit fabula târgului.

— Cum? Adică tu crezi că… rosti Grigori Costacopol, retrăgându-şi mâna de sub braţul prietenului, roşu la faţă, dar continuând să surâdă imbecil.

— Eu cred? Numai eu? Crede şi ştie toată lumea. Şi dacă prietenii cu mintea întreagă nu găsesc că se cade să-ţi turbu-re tâmpita ta beatitudine, o fac eu aceasta, cu dreptul nebunului. Măcar de atât privilegiu mă bucur. Pot spune în faţa omului cele ce alţii şoptesc numai la spate, cu o ipocrită compătimire în aparenţă, de fapt, cu scârboasă voluptate de mahalagii… Voi mai servi asemenea adevăruri cuiva, poate chiar câtorva, în astă-seară… M-au vrut nebun? Vor auzi vor-be de nebun…!

— Dar eu nu spun de fel că ai fost ori că eşti nebun, dragă Ioachime!

Grigori Costacopol îi apucase el braţul, iar în glas pusese o rugăminte şi un reproş pe care prietenul le înţelese foarte bine. Ioachim Grult se opri, îşi scoase pipa din gură, se întoarse pe jumătate şi îl privi cu milă ironică, dându-şi capul pe ceafă.

— Ha-ha! Ce laşă şi păcătoasă e firea omenească, dragul meu psiholog! Nu m-ai crezut nebun şi nu sunt nebun. Deci vrei să-ţi vorbesc ca toată lumea. Să te cruţ de adevărurile neplăcute. Poftim! Află că toate cele spuse de mine au fost o glumă idioată. Nimic nu e adevărat. Dacă ar fi adevărat, cum aş fi avut curajul şi cruzimea să ţi le rostesc în faţă? Ce fel de prieten aş fi? Cum mi-ai mai întinde mâna? Acum eşti mulţumit?

— Nu aşa, Ioachime, cu vorbe în doi peri… Cu aceasta n-ai rezolvat nimic.

— Nici nu vreau să rezolv ceva!… declară Ioachim Grult, înfigându-şi pipa între dinţi. Lasă prostiile! Uită-le! Bucură-te de această superbă zi de mai, căci eşti din fericita speţă a celor săraci cu duhul şi cu drept la bucuriile săraci-lor cu duhul… Priveşte cerul. E tot aşa de albastru şi pur ca al Italiei.

Grigori Costacopol privi cerul. Îşi aminti Italia voiajului de nuntă, cerul Florenţei. Nu poate să fie adevărat! Sigur că nu e adevărat! Sunt numai născocirile unui om care, chiar dacă a fost vreodată cu mintea teafără, şi-a smintit-o definitiv în casa de sănătate. Şi, revenind la fireasca sa beatitudine, încuviinţă:

— E într-adevăr un cer extraordinar, Ioachime! În onoarea lui ar merita s-o iau după amiază pe Semiramis undeva, la câmp, la munte, spre Valea Prahovei… Cu neputinţă, însă. Trebuie s-o trimit singură. Iar eu, ca un imbecil – cum bine ai spus – să rămân aci şi să citesc un discurs de înmormântare.

— Nu e nimic, îl consolă prietenul. Mâine ai să-ţi reciteşti discursul în ziar, probabil însoţit de o fotografie luată la faţa locului, şi te vei simţi foarte fericit. Te asigur. Pe cu-vântul meu de nebun!

Ioachim Grult mârâi un hohot printre dinţii încleştaţi în pipă, prinzându-i braţul.

Prinzându-i braţul, Odeta Cristodoreanu îşi apropiase prietena de fereastră. Îi cercetă ochii în lumina vie a zilei. Bănuiala ei se adeverea.

— Gina, tu ai plâns astăzi.

Gina recunoscu:

— Am plâns. De ce să te mint?… Fii fără grijă însă… Înth-un ceas n-are să se mai cunoască nimic… Nu vei avea o domnişoară de onoare uhâtă şi plânsă… Ştii cât de repede mă refac eu…

— De data aceasta nu prea pare… îşi exprimă îndoiala cu placiditate Odeta Cristodoreanu, abandonând-o şi verificându-şi conţinutul poşetei: tubul de roşu, pudra comprimată, fardul pentru pomeţi.

— Ai să vezi tu! îi făgădui Gina cu hotărâre, ca şi cum această schimbare depindea numai de voinţa sa.

Cu uşurinţă de veveriţă, săltă pe pervazul ferestrei. Se aşeză cu faţa spre interiorul camerei, balansând picioarele în pantofii miniatură. Aşa îşi făcea singură umbră, întoarsă cu spatele la soare. Urmele de plâns nu se mai desluşeau sub borul pălărioarei zvârlite pe un ochi cu o savantă zvăpăiere, cum cerea moda timpului. La aceste urme se adăugaseră pe obrazul îngust şi arămiu alte semne proaspete, mai anevoie de ascuns şi foarte uşor de tălmăcit pentru o privire mai subtilă decât a Odetei.

O surprindea un sentiment bizar.

Nu-şi mai regăsise prietena.

A crezut mai întâi că această impresie de stingherealã e firească după o despărţire îndelungată şi că are mai ales o pricină fizică. Odeta se mai împlinise la piept, la braţe şi la coapse. Se rotunjise la trup şi se bucălase la obraz. Încă puţin, şi ameninţa să treacă în categoria poids lourd. Pentru o fostă candidată la ftizie, cum o avertizau medicii în primii ani de facultate, însemna, fără îndoială, o pre-facere îmbucurătoare. Atunci se hrănea cu droguri, pilule şi extrase de glande, fără efect. Acum izbutise natura acolo unde au dat greş doctorii şi medicamentele.

Schimbarea era însă mai adâncă şi altfel neprevăzută.

În locul camaradei nebunatice, gata la năzbâtii şi la chicote de râs în unghere, aflase o Odetă necunoscută, flegmatică, gravă, cu precepte de burgheză prematură pe buze, cu un surâs compătimitor de renegată pentru încântătoarea lor viaţă de şcolăriţe şi studente. O simţise deodată opacă la amintiri. Parcă le despărţea o membrană subţire, dar rece şi rezistentă, împiedicându-le comunicarea fluidă a

gândului din vremea când nici n-avea una nevoie să ducă o vorbă la capăt ca s-o înţeleagă cealaltă.

Într-o jumătate de oră îi vorbise cu o satisfacţie lăbărţată în amănunte numai despre cadourile de nuntă, stăruind asupra evaluării lor în bani; despre leafa şi perspectivele de înaintare ale lui Barbu; despre personajele simandicoase care s-au anunţat că vor răspunde la invitaţie; despre un oarecare serviciu de 24 persoane, care a fost comandat pentru o întreţinută a unui faimos bancher şi pe care Nae Cristodoreanu, cu multă stăruinţă şi diplomaţie, l-a smuls negustorului. O mai preocupa chestia unui automobil plătibil în rate şi un şofer încăpăţânat la tocmeală pentru o diferenţă de cinci sute de lei. Nu-şi ascundea vanitoasa mulţumire că Nae Cristodoreanu, director general de minister, om cu vază şi cu întinse cunoştinţe în breasla funcţionărească a capitalei, mobilizase în mod cu totul excepţional primarul de culoare şi slujbaşii mai mărunţi de la starea civilă, într-o zi de duminecă, scutind nuntaşii de promiscuitatea plebei din celelalte zile. Odeta cea adevărată, prietena şi confidenta ei, altfel era şi altceva i-ar fi povestit într-un ceas ca acesta.

— Şi, mă rog, pentru ce ai plâns, dacă nu sunt indiscretă? întrebă Odeta Cristodoreanu, trecând în faţa oglinzii şi aranjându-şi pentru a treia oară zulufii blonzi sub pălăria de pai albastru-închis, asortată cu rochia şi mantoul.

Gina strânse a neştire din umerii mici. Era de prisos să-i spună adevărul acestei Odete, străine de ea.

— Nu ştiu precis de ce am plâns. Phostii…

Prietena o privi prin oglindă. Rosti cu aerul de superioritate al unei persoane practice şi serioase, care se ştie în drept să propovăduiască şi altora aceleaşi virtuţi:

— Cred, dragă Gino, că a trecut vremea prostiilor. Viaţa nu le admite şi noi le ispăşim în modul cel mai dezagreabil.

— Da, Odeta. Ai dheptate! suspină Gina.

Prietena continuă s-o iscodească prin oglindă cu privirea:

— Şi ce este cu acest domn, pe care spui că l-ai invitat din proprie iniţiativă?… El e prostia?

Gina sări jos de pe pervazul ferestrei, merse până la Odeta şi îi puse mâinile pe umeri, înălţându-se în tocuri.

— Te hog, Odeto, te hog mult, mult de tot… Nu vorbi aşa! Pentru prietenia noastră, nu vorbi aşa…

Odeta Cristodoreanu îi desprinse mâinile încet de pe umeri şi îi înfăşură braţul după gât, strângând-o lângă ea, ca pe un copil mic şi prostuţ, cu o pornire de dragoste care mai supravieţuia totuşi din lunga lor camaraderie de şcoală, copilărie, adolescenţă.

Un timp a fost tăcere. Le apropia mai mult această alipire a trupurilor prin stofa încălzită de sângele lor decât cuvintele ce nu mai sunau în acelaşi grai, din aceeaşi lume. Se auzeau uşi trântite. Glasuri. Paşi apropiindu-se şi depărtându-se în antret. Toată larma unei case cu numeroşi copii, într-o zi de nuntă cu mare alai. Afară, în curtea pavată, zbârnâiau automobilele, îngrămădindu-se să-şi capete loc.

— Aşadar, e ceva serios? O phostie sehioasă? întrebă Odeta, parodiind vorba prietenei.

— Altădată m-ai fi înţeles, făhă să mai întrebi, Odeta…

— Atunci ce te mai opreşte să nu faci şi tu ca mine? Ia exemplu şi invită-mă cât mai curând să-ţi întorc vizita. Vorbesc cu Barbu şi îl conving să-ţi fim noi nuni.

Gina Alimănescu discernă o supărătoare vulgaritate în această grabă şi siguranţă cu care prietena simplifica povestea ei mult mai gingaşă. Mutând dintr-un loc în altul nimicurile de toaletă de pe mesuţa oglinzii, murmură:

— Nu e atât de simplu, Odeta. Încă nu e vohba de aceasta. De-abia ne-am cunoscut.

— Atunci nu e ceva serios! trase concluzia cu dezapro-bare Odeta.

— Eu cred că da, Odeta.

— Dacă aşa crezi şi aşa este cum crezi tu, revii tot la cele ce ţi-am spus, Gină mică şi fără de minte. Ai nevoie de

puţină energie şi tenacitate… Să-ţi servească exemplul meu… Ce-ţi imaginezi că-mi propunea domnul Barbu acum trei luni? Să mai prelungim logodna un an, pentru nu ştiu ce studii de perfecţionare în străinătate. A! Nu… Mersi! Ne-a ajuns cvasi logodna noastră, care durează de doi ani… I-au ajuns şi lui studiile în străinătate, când eu am stat aci să-l aştept, refuzând alte partide, şi dumnealui s-a distrat cu berlinezele şi charlotenburghezele sale… Ori, ori! El mă iubeşte, eu îl iubesc. Putem trăi fără studiile de specializare. Leafa lui şi cu venitul meu ne ajung prea destul cu o dozată chibzuială. Nu ţin să inventeze nimic, cum pretinde el, nici să ambiţioneze la cine ştie ce carieră excepţională… Încet şi sigur. Trăim pe pământ. I le-am spus neted, cum ţi le spun. Neted şi cu efect imediat!… În trei zile am fixat data. Şi dacă am pus-o atât de departe, am făcut-o de comun acord, numai ca să-şi aranjeze mutarea de la Moreni la Ploieşti. Aci a pus în mişcare şi tata sfinţii noştri de la Ierusalim. Ca să se convingă domnul Barbu al meu că pe lângă zestre mai aducem şi alt capital însemnat pentru o carieră… Phostia ta ce învârte în viaţă, ce meserie are?

— Magistrat… răspunse cu repulsie Gina la acest interogator. Ce impohtanţă are?

— Are foarte mare, copila mea. E bună şi magistratura. Cu puţină bunăvoinţă şi protecţie, poate scăpa de la provincie, să vină la centru. Căci îmi imaginez că în provincie v-aţi cunoscut, la Oradea ta… Aş avea chiar drept să mă supăr pe tine, Gino, că nu mi-ai scris nimic… Cum ai putut să-mi ascunzi aceasta?

Gina plecă genele în jos, prefăcându-se foarte spăşită de această vinovată tăinuire. Odetei de altădată, de anul trecut, i-ar fi mărturisit totul. Cum l-a cunoscut pe Gigi abia astă-noapte în gară; cum le-au fost destul două ceasuri, mai puţin chiar, ca să ştie că se iubesc. Cum n-ar mai fi în stare să spună altceva nimic despre dânsul, despre familia lui, despre cele ce l-au adus în Bucureşti şi despre pricina celor doi ani de exil, pomeniţi de Gigi astă-noapte. I le-ar fi

istorisit toate cu de-amănuntul, stând mână în mână, ca în anii lor cei buni, înţelegându-se fără să existe între dânsele nici o stânjenire.

Acestei Odete necunoscute însă, mărginită la preocupări terestre – leafă, carieră, venit, mutări, protecţie – nu-i mai putea confesa adevărul. Nu l-ar mai fi înţeles.

— Încât încă o dată îţi repet, Gino! rosti sentenţios Odeta Cristodoreanu. Energie şi tenacitate… Calcă pe urma mea.

Gina cuprinse mâna grăsulie şi albă a Odetei, răsucindu-i verigheta de pe deget.

Îi aminti într-o oftare abia şoptită:

— Tu uiţi ceva, Odeta…!

— Adică?… Mă ştiam cu o memorie excepţională în şcoală.

— Uiţi că între tine şi mine este o deosebihe. Din nefericire pentru mine, o foarte mare deosebire… Eu am mai iubit… Mai bine spus: am mai crezut că iubesc… Pe când tu l-ai iubit numai pe Bahbu al tău.

Odeta Cristodoreanu strânse din umeri, aşezându-şi a patra oară zulufii oxigenaţi sub pălărie, trecându-şi încă o dată puful de pudră pe obraz. Îi vorbi prin oglindă:

— Ei şi? Ai crezut că iubeşti. Te-ai înşelat… S-a înşelat şi el. V-aţi înşelat amândoi. Povestea cea mai banală! N-ai să te călugăreşti pentru asta… A trecut vremea când dezamăgitele din dragoste luau drumul mânăstirii.

O clipă se gândi să-i spună Ginei că va fi şi el diseară. Omul pe care Gina a crezut că-l iubeşte şi pe care Gina l-a iubit, oricât ar încerca să nege acum cu sofismele ei naive. E un prieten al familiei, o rudă întrucâtva, deşi foarte îndepărtată. Şi e în orice caz un personaj prea cunoscut şi preţuit în lumea capitalei, o tânără glorie care sună prea frumos într-o cronică mondenă de mariaj spre a fi înlăturat de pe lista invitaţilor ca un individ oarecare numai fiindcă a avut o aventură neplăcută pentru Gina. Cuminţenia o povăţui să lase întâmplării grija de a descurca această întâlnire. Îşi aminti vorba slujnicei de la ţară, LenţaToanta: „Duducuţo, după câne să nu sai în apă. Lasă-l să se

descurce singur. Înoată fără să-l fi învăţat nimeni şi tot iese la mal… Aşa şi cu omul.” De asemenea gând şi mai ales de formularea lui grosolană se ruşină îndată cu remuşcare. Aruncând puful de pudră în cupa de cristal, se întoarse spre Gina şi, plecându-se, îşi apropie obrazul de obrazul ei, înlocuind astfel sărutul pe care nu-l permitea roşul de buze.

— Nu mă crede atât de nesimţitoare, Gino… Ţi le spun toate neted, fără înconjur, fiindcă ai nevoie de un tratament energic… Aş dori să înţelegi o dată pentru totdeauna că nu mai trebuieşte să priveşti îndărăt. Deosebirea dintre noi două e numai în imaginaţia ta. Iubeşti? Pentru o fată care nu vrea să se declaseze concluzia logică a iubirii este mariajul. Ce fac eu azi vei face tu mâine…

Gina stărui:

— Tu mi le spui acestea fără să le crezi, Odeta dhagă. Din compasiune. Ştii bine că eu nu mai pot aduce omului pe cahe îl iubesc ceea ce duci tu în căsnicie.

— Dacă te iubeşte, nu are nici o importanţă. Absolut niciuna!

Zâmbind cu tristeţe, Gina întinse mâna la etajera vecină cu oglinda şi scoase din raft o carte a lor, cunoscută:

— Răspunsul îl ai aci, Odeta. Cahtea am citit-o amândouă acum doi ani. Tu mi-ai dat-o atunci. Şi tu ai subliniat un pasaj, la care am meditat mult mai târziu… Mai târziu şi mai ales astăzi-dimineaţă, ca să-ţi vin cu ochii aceştia plânşi.

Odeta Cristodoreanu îşi aruncă ochii pe cartea deschisă, la pasajul subliniat: „Jenny appelait ce genre de personnes des pecheş a quinze sous… Ces pecheş paraissent excellentes… Seule-ment, tout preş d'elle, on aperçoit un autre panier de pecheş qui coutent trenţe sous… Elles semblent de la meme qualité que les premieres. Pourquoi existerait-il des pecheş d'un prix deux fois plus élevé qu'un autre?… Oui… mais voila, les pecheş a quinze sous ne şont parfaites qu'en apparence: chacune possede une légere tare… un petit endroit gâté… une tache presque imperceptible… une meurtrissure… Il faut les tourner avec

précaution, en tout sens, pour voir la tache. Mais celle-ci n'en existe pas moins… Eh bien, conclut Jenny, je suis tout a fait comme”…43

Odeta închise foaia şi aşează cartea la loc, în raft, fără să-şi poată alunga un sentiment egoist şi meschin de superioritate faţă de prietena ei, care se clasificase singură printre piersicile „a quinze sous” şi rămânea în această categorie.

— Stupizenii! exclamă fără convingere. Literatură proastă şi demodată!

Gina sublinie uşor cu unghia numele autorului pe muchia cărţii din raft:

— Mauhice Baring nu e un autor demodat. Literatura lui nu e phoastă, dragă Odeta. Eşti foarte sigură de aceasta, fiindcă amândouă îi pândeam căhţile în vitrină pe măsuhă ce apăreau… Dar chiar de-ah fi o litehatură proastă, nu pentru o frumuseţe literară ţi-am amintit pasajul, ci fiindcă exprimă exact… duheros de exact… ce, simt eu, cum simt eu, Odeta. Cum de nu mai poţi tu înţelege aceasta, tu, Odeta, după atâţia ani de prietenie?

Odeta Cristodoreanu fu mişcată de acest apel la amintire. Încă nu era pe deplin viitoarea matroană, cu trup şi suflet consacrată grijilor casnice: coşniţă, masa la oră, ghetele copiilor, ciupelile bucătăresei la piaţă. Se afla la o răspintene de tranziţie, la un început de drum care o va înghiţi pentru totdeauna cu încetul în nisipurile lui mişcătoare. Deocamda-tă, păstra urme din sufletul celeilalte Odete; slabe şi legănate pâlpâiri de altă văpaie, agonică. Îşi zgudui prietena de umerii mici:

— Ascultă, Gino! Dacă o singură dată te mai aud stăruind cu phostiile tale, îţi aplic muştru ca la şcoală! Ştii tu! Nu te mai gândi la phostiile tale vechi; gândeşte la phostia cea nouă! Şi fă ca să nu mai fie o phostie!

Depinde de tine. Ţi-o repet mereu, cu toată dorinţa mea să-ţi fiu o prietenă utilă cu sfatul la nevoie, nu numai o fostă camaradă de nebunii. Vremea nebuniilor a trecut! Priveşte

viaţa în faţă… Cad numai cei cari se lasă doborâţi. Fixează-ţi aceasta în minte…

O ţinea cu braţul după gât, în faţa toaletei.

Gina Alimănescu văzu încă o dată imaginea lor răsfrântă de oglindă: cât de nepotrivită pereche alcătuiau acum! Ea, mică, firavă, ştearsă, estompată în rochia gris-argintie, alături de prietena robustă, cu picioarele solid înfipte pe pământ. Ea, clătinată ca o fragilă smicea de trestie; Odeta, clădită pentru o viaţă temeinică, fără surprize şi fără mister.

Dincolo de uşă se înteţeau paşii.

Ciocăni un deget şi sună glasul lui Barbu Leca:

— Hola! Sfârşiţi cu secretele, preafrumoaselor! E douăsprezece fără un sfert!

Şi glasul Nadinei, sora mai mică a Odetei Cristodoreanu:

— Deta, a început să se impacienteze maman!

Gina voi să se repeadă la uşă, să tragă zăvorul. Odeta îi făcu semn să nu se grăbească:

— Lasă-l să mai aştepte puţin pe domnul Barbu. Nu vreau să se deprindă de pe acum cu ideea că-i stau la ordine!

Ciocăniturile de deget fură urmate de lovituri cu pumnul. După gălăgie şi chicote se ghicea că tribul din dosul uşii a crescut.

Vocea lui Barbu Leca se îngroşă cavernoasă:

— În numele legii, deschide!

— Acum poţi să-i dai drumul nebunului, că adună toată casa… rosti placid Odeta, întorcându-se iarăşi la oglindă, să-şi examineze pudra şi roşul de obraz.

Năvăliră cu toţii înăuntru, Barbu şi fraţii mai mici ai Odetei: Bazil, Nadina, Bebe, Fanfan, Dolofanul…

Fraţii şi surorile purtau ca semn distinctiv al familiei câteva trăsuri comune, moştenite mai mult de la Maria Cristodoreanu decât de la Nae: sprincenele îmbinate, pomeţii proeminenţi, ochii puţin oblici, un vag tip mongol, dacă s-ar putea închipui mongoli cu ochii albaştri şi cu pieliţa alb-rozã.

— Ce delicioasă te-ai făcut tu, Nadina! exclamă Gina Alimănescu, minunându-se că atât de mult seamănă acum cu Odeta de altădată.

N-avu când să-şi rostească această descoperire. Îi luă Barbu Leca înainte:

— Nu e aşa? Leit Odeta de acum trei ani, când am cunoscut-o!

Odeta ţuguie buzele în semn de indiferenţă pentru „scândura” de atunci. Barbu purtă de câteva ori ochii de la o soră la alta. I se păru Ginei că dacă ea s-ar afla în locul Odetei, asemenea privire nu i-ar fi pe plac. O vagă reflecţie îndată risipită în tumultul întrebărilor şi exclamaţiilor care o asaltau. Ea era o amică veche a tuturor, îi văzuse crescând, întrecând-o în înălţime; îşi petrecuse zile întregi în această casă a lor şi la ţară, la moşioara cu vie din Prahova.

Barbu Leca îi cuprinse amândouă mâinile. Era şi el o cunoştinţă veche, un camarad. Rosti, râzând zgomotos:

— Numai de hatârul tău, Gino, n-am spart uşa cu umărul. Ce v-aţi povestit atât?

— Nimicuri de ale noasthe.

— De ale tale, poate, Gino! De ale Odetei nu cred. Ea a eliminat nimicurile din viaţă… Ai remarcat ce idei macabre are această prietenă a ta? Nu ştiu unde le-a găsit! Nici mai mult, nici mai puţin decât să mă pună sub papuc! Se anunţă o madam Leca teribilă! Parcă mă văd ascuns după ziar, înfundat într-un jâlţ, la gura sobei, când va începe să cadă asupra mea un duş de admonestări… Şi eu, mut, făcându-mă mic, mic, ca tine…!

Râdea fără să creadă prea mult în asemenea ameninţări ale viitorului.

Nu era un mire frumos. Pistruiat şi cu părul roşcat, rebel pieptenului, nu era făcut nici pentru haina solemnităţilor. Dar radia simpatie, o energie optimistă, o vioi-ciune mucalită, neschimbate toate după trei ani.

Nadina veni să-i îndrepte nodul cravatei.

Privirea lui, încă sclipitoare de râs, deveni gravă când se fixă ţintă în ochii apropiaţi ai Nadinei. Iar Gina avu impresia că mâna copilei tremură imperceptibil.

În uşă apăru Maria Cristodoreanu, înaltă, grasă şi închingată în corset, cu pălăria pe cap şi cu blana de vulpe pe umeri, căznindu-se să-şi îmbumbie mănuşile negre. Icoana anticipată a Odetei cea de peste treizeci de ani. Îşi contemplă cu satisfacţie progenitura agitată şi gălăgioasă din cameră. Stătea în prag, cu picioarele puţin depărtate ca să susţină greutatea trupului supus la chinul balenelor şi centurilor elastice. Când sfârşi de încheiat nasturele rebel, anunţă:

— Toată lumea s-a adunat? Acum putem merge, copii!

— Acum putem merge, copii! zise madam Anica Stoian, închizând veriga cu chei în poşeta de muşama scă-moşată.

Poşeta îşi lepădase pe alocuri solzii de lac cenuşiu, renunţând la pretenţia de a mai imita pielea de şarpe veritabil, cum o vânduse ca atare negustorul, pe a sa garanţie, unei madame de mahala, patroană de locandă. Încuietoarea de tablă clănţăni scurt, ca dinţii câinilor când prind muştele enervante în amiezile de vară, înainte de ploaie.

Cei trei copii se aşezară la uşă în ordinea înălţimii, ţipărindu-şi hainele negre, confecţionate în pripă, mirosind încă a stofă nouă şi a vatelină.

Sergiu Miclăuş ridică bărbia Teofanei cu arătătorul îndoit.

— A rămas aşa, Fana! Am vorbit cu Tatileon. Mergi cu noi… Îmi dai mie braţul. Dar cu o singură condiţie: să fii cuminte!

Teofana făgădui mut, clătinând capul sub voaleta neagră şi deasă, care îi astupa cu desăvârşire ochii.

Fusese o discuţie lungă, stârnită de madam Anica Stoian. Ea susţinea că locul copiilor era în cupeurile trimise de casa pompelor funebre, fiindcă pentru aceasta încasau tâlharii atâta amar de parale. Copiii înţelegeau să meargă după dric. Nimeni nu le putea uzurpa acest drept. Sergiu Miclăuş

pledase pentru dânşii. Madam Anica Stoian hotă-râse atunci să se urce măcar ea şi m-lle Riche, fiecare în câte un cupeu, ca să nu circule deşarte până la cimitir.

Fumul de tămâie şi lumânări străbătea în toate încăperile, se impregnase în pereţi.

Madam Anica Stoian deschise uşa şi o închise repede la loc.

Cioclii scoteau sicriul pe umeri, traversând holul plin de lume necunoscută.

— Mai este! spuse. Chestie de cinci minute… Şi de ce lasă, mă rog, cioclii să facă treaba asta? Era datoria dumnealor, de la societăţi şi comiteturi, că pentru dânşii şi-a mâncat viaţa sărmana Lisandra… Aşa cum duc meliţării pe căpitan, pe umărul lor, când le-a murit; aşa trebuiau s-o ridice domnii din comitet, că i-am văzut graşi şi sătui…!

Îşi înălţă vălul negru pe frunte. Goli romul din fundul paharului pus la îndemână pe colţ de masă. Îşi aminti, scotocind în poşetă şi dând la iveală o sticluţă de eter:

— Ţine, domnule Sergiule. Poate are să-ţi fie de nevoie pentru un caz de leşin, cu această copiliţă ghergheteagă şi nemâncată…

Sergiu Miclăuş puse flaconul în buzunar, pipăind maşinal dopul. Gânditor, privea la urechile lui Dudu, palide, prea mari şi grotesc depărtate de cap. Erau străvezii în lumină. Străveziu era la faţă şi copilul, cu pleoapele lui fără gene, înroşite de plâns. Se întrebă ce se poate petrece în capul său, într-un asemenea ceas. Îl mângâiase cu palma pe tidva tunsă mărunt.

Dudu ridică ochii recunoscători şi îi încleştă unghiile în mână. Îngăimă:

— Sergiule… Sergiu… Tu nu trebuie să ne laşi… Rămâi cu noi, nu e aşa? Nu mai pleci…

Sergiu făcu din cap un semn care putea fi interpretat ca o promisiune. Gândurile însă nu-i mai erau aci. Din ce în ce mai arzător îl stăpânea numai amintirea Ginei. Ce face oare exact în această secundă? Fără îndoială că e veselă, dată cu

totul atmosferei ameţitoare, zgomotoasă şi fericită care domneşte într-o casă unde se sărbătoreşte o nuntă… Mai are ea timp să cugete la dânsul? Nu presimte oare de fel de ce i-a răspuns încurcat şi „suspect” astă-noapte, când l-a întrebat atât de stăruitor ce-l împiedică să vină la atâtea ore amânate pe rând?… Ce bănuitor l-a privit Gina când îl întrebase: „N-ai venit în Bucureşti pentru ce cred eu? Nu te hetine ce cred eu?” De-ar şti mica lui Gină ce l-a adus şi ce-l reţine acum! Heţine, cum rosteşte ea cu o seducătoare infirmitate de pronunţie!… Desigur că nici astăzi n-ar fi prudent să-i spună adevărul. E nevoie să-l cunoască bine, să capete toată încrederea în el ca să poată înţelege deplin această purtare în aparenţă, nu-mai în aparenţă, odioasă şi cinică. De la înmormântare, la nuntă!… Realitatea e câteodată mai absurdă decât cele mai absurde plăsmuiri ale romanelor de fascicolă… Ce urechi urâte are bietul Dudu! Măcar de şi-ar fi lăsat părul mai mare, ca să le mascheze. Dar tunsul cu maşina făcea parte din principiile de educaţie ale Sandei Dobrotescu. Disciplină spartană. Totul strict, aspru, rigid: cu înlăturarea vinovatelor preocupări de a cultiva frumuseţea corpului şi a chipului – stigmatul senzualităţii, origina pierzărilor. Nu-i spunea lui cu toată gravitatea că dacă s-ar fi născut cocoşat sau şchiop, pocit fiziceşte, aceasta l-ar fi concentrat cu toată fiinţa la o altfel de viaţă? I-o repetase de câteva ori după ce-a trecut de anii adolescenţei şi a început a lipsi nopţile. Credea atunci că-l scot din minţi aventuri feminine, pasiunile vârstei. Nu bănuia încă adevărul. L-a aflat mai târziu… Şi cu atât mai îndărătnic a ţinut să-şi crească puii ei într-o disciplină spartană. Spartană?… După legea spartanilor asemenea copii nici n-ar fi avut drept să se bucure de lumina zilei. Poate cel mult Săndel. Pe bietul Dudu, pe biata Teofana i-ar fi aruncat spartanii lui Licurg pe muntele Taiget încă din primele luni. Exemplare neizbutite. Ofensa zeilor!… Sergiu Miclăuş tresări desprinzând palma de pe creştetul lui Dudu.

Madam Anica Stoian deschise iarăşi uşa, se înălţase să privească peste capete, slobozise vălul cernit pe obraz şi le făcea semn cu poşeta din imitaţie de şarpe:

— Gata! Veniţi!… De astă dată, gata!

Necunoscuţii din hol, deşi mai împuţinaţi la număr, deschideau greu pârtie de trecere.

Un domn asudat, cu o insignă corporativă la butonieră şi cu mănuşi negre, se simţi dator să intre în acţiune cu energie, împingând cu pălăria tare piepturile în lături:

— Loc, domnilor! Loc, doamnelor! Loc pentru copiii defunctei!

Copiii trecură cu frunţile în pământ sub spinii privirilor.

Madam Anica Stoian se întoarse în capul scării să le împărtăşească o ştire menită să-i umple de mândrie şi de consolare, după a sa socoteală:

— Auziţi, copii? Cic-ar fi venit un ministru… Aşa mai înţeleg şi eu! Domnule Sergiule, eu cred că trebuieşte să-i mulţumeşti în numele tuturor pentru atenţie… Ce i-o spune Leon e alta! Dumneata în numele copiilor să vorbeşti…

Mâna Teofanei, sprijinită pe braţul lui Sergiu, se crispa în tremur.

Pe ultimele trepte s-au oprit, siliţi să aştepte până ce s-a alcătuit convoiul. Cioclii ridicau coroanele peste cape-tele mulţimii, purtându-le spre carul din frunte. Suna un clopot nerăbdător de tramvai. Cioclul de pe capra celui de al doilea dric, al sicriului, îşi isprăvea ţigara pe ascuns, dosind-o în palmă, ca şcolarii când se sfârşeşte re-creaţia şi mai trag în fugă ultimul fum.

— Avea Dobrotească un băiat aşa de mare? întrebă un glas piţigăiat de bătrână. Nu s-ar fi spus… O credeam mai tânără, măcar că n-aş fi ştiut ce vârstă să-i dau…

— Nu-i al ei… Ceştilalţi trei sunt ai răposatei. Ăsta-i băiat din cealaltă căsătorie a lui Dobrotescu. Dacă-ţi mai aminteşti, de la nevasta aia vaporoasă care trăia în nori…

— Aşa mai vii de acasă! se linişti glasul.

— Auzii că a venit şi un ministru! şuşoti altă voce la stânga. Mâine-poimâine îl vedem şi pe Dobrotescu minis-tru; scria în gazetă săptămâna trecută.

— Păcat de sărmana răposată că nu i-a lăsat Dumnezeu zile să se bucure!

— Adevărat, păcat! Maaare ambiţie avu şi mult se mai trudi pentru alţii! La urmă ce s-alese?… Te chinui şi te munceşti, şi la urmă, pfu! ca fumul se duc toate…

— Loc, domnilor! Loc, doamnelor, pentru copii. Ce lume, Dumnezeule din cer, ce lume! Ăsta nu-i spectacol, domnilor! Loc, vă rog, pentru familie!

Domnul asudat, cu insignele de societate la butonieră, îşi şterse broboanele cu batista şi îşi socoti misiunea încheiată când văzu cu uşurare că familia a răzbit până în spatele dricului.

Leon Dobrotescu îşi lăsă braţul prins de degetele Teofanei. Ministrul era lângă el. Iar lângă ministru, alte personagii; un reprezentant al palatului, generali, preşedinţi de societăţi, doamne bătrâne cu pălării preistorice şi chipuri de sufragete, directoare şi profesoare de şcoli – o mulţime împărţită în două categorii: o parte venind pentru fosta combatantă în ligi şi societăţi de emancipare, de protecţie şi egalitate; altă categorie venind să împărtăşească neconsolata durere a lui Leon Dobrotescu, fruntaş politic, cu perspective ministeriabile. În spatele acestui numeros grup, se desfăşurau societăţile şi şcolile de fete, cu steaguri şi insigne înfăşurate în pânze de doliu. Dintr-un balcon, un operator de cinematograf răsucea repede râşniţa aparatului.

Înmormântarea Sandei Dobrotescu era un eveniment important în cronica Bucureştilor. Timp de o săptămână, gazetele aveau să mai amintească în foiletoane şi rubrici pioase activitatea acestei neostenite pioniere a progresului şi emancipărilor sociale.

Grigori Costacopol, delegat din partea cercului de studii şi de conferinţe „Per aspera ad Astra” 44 îşi alinta din când în

când în buzunarul de la piept, cu latul palmei, cuvântarea bătută la maşină şi împăturită în patru. Îmbrăcase jachetă şi pantaloni cu dungi, pălărie neagră; o ţinută se-veră, potrivită funebrei ceremonii. Însă în pofida acestui sobru costum, obrazul rotund, proaspăt bărbierit, cu urmă de pudră trandafirie la nări şi la colţul ochilor, trăda o nereţinută încântare de măreţia cortegiului. Îşi trimisese so-ţia să facă singură o plimbare cu automobilul spre Valea Prahovei. La început Semiramis s-a opus. Pretindea că fără el va fi o după-amiază anostă, de plictiseală, nu de plăcere. A convins-o până la sfârşit. A plecat numai cu şoferul. Pe şoseaua de acum, lucie ca în palmă şi cu automobilul lor nou, abia scăpat din rodaj, desigur că în ceasul acesta a ajuns la Sinaia. Diseară va fi însă târziu îndărăt. Ea a insistat să n-o aştepte; să ia masa în oraş, la restaurant. Numai de-ar găsi un tovarăş mai simpatic la masă, nu un mizantrop ca Ioachim Grult. Ce individ nefericit, acest Grult! Toate le vede în cel mai cătrănit negru. Şi nici nu mai ştii când vrea să vorbească serios şi când glumeşte în felul său, sinistru. Grigori Costacopol păşi mai repede, făcându-şi loc în dreapta excelenţei. Îşi strânseră mâna, glă-suind în şoaptă după paravanul pălăriei.

— Rostiţi ceva? întrebă Grigori Costacopol.

Ministrul dădu din cap afirmativ:

— Evident! Am pierdut o colaboratoare preţioasă în opera noastră de asistenţă socială şi de educaţie a maselor.

— Şi eu tot în acelaşi sens voi spune câteva cuvinte! anunţă Grigori Costacopol cu modestie, aşteptând de la ministru o apreciere elogioasă şi anticipată, fiindcă trecea drept un vorbitor cu reputaţie.

Însă ministrul nu se osteni să-l fericească servindu-i complimentele de rigoare. Mergea încruntat, cu fruntea pleaşă plecată în jos, preocupat de alte griji. Strănutase de trei ori astăzi-dimineaţă. Aerul de primăvară nu-i pria. Trecuse prin iarnă cu două gripe. Şi acum era obligat să meargă descoperit în urma unui dric! Privi pieziş spre Leon

Dobrotescu, fără compătimire şi fără simpatie, ca spre un vinovat responsabil de aceste riscuri la care se afla expus egoismul său de ipohondru.

Nu-i purta prietenie şi din alte pricini. Era ameninţat de apropiata remaniere. După toate sforăriile prea bine cunoscute, tocmai Leon Dobrotescu se afla destinat să-i ia locul. Venise la înmormântare şi ţinea să rostească el cuvântul în numele guvernului, înadins ca să arate cât de străin este de intenţii vindicative. Strănută. Cu o hotărâre eroică îşi puse pălăria pe cap.

— Sunt gripat! Doctorul îmi recomandase să nu ies sub nici un cuvânt din casă măcar trei zile. Dar se putea?

Se adresase lui Grigori Costacopol; rostise însă cuvintele cu glas destul de ridicat ca să le poată auzi şi Leon Dobrotescu.

Leon Dobrotescu ridică ochii, întorcându-se pe sfert.

— Îţi mulţumesc! spuse cu răceală. Dar nu era prudent să calci prescripţia medicului.

— Se putea? repetă ministrul.

Leon Dobrotescu, ţeapăn în haina neagră şi strâns îmbumbiată până la gât, nu dădu semn că a auzit. Se uita din nou cu o fixitate bolnavă numai la capătul coşciugului de stejar, legănat în scârţâitul roţilor sub maldărul de flori.

Convoiul înainta agale, cu opriri la răspinteni de străzi, în soarele molatic de mai.

Sergiu susţinea braţul Teofanei de o parte. Leon Dobrotescu, de cealaltă parte. Dudu şi Săndel mergeau schim-bând paşii, silindu-se să-i răreasc după ritmul încet al cortegiului. Alături de dânşii, printre înaltele personalităţi, călca pe jăratic Matei. Cu straiele căpătate de la stăpân, de îndată ce-şi pusese guler şi cravată, nu se deosebea de mulţi delegaţi ai societăţilor patronate de Sanda Dobrotescu. Un domn îl confundase:

— Sunteţi delegat din provincie? Din ce localitate?

— Eu sunt din Mălăieşti! îşi proclamase Matei cu energie satul de origine.

Domnul rămase mai în urmă, muncindu-şi mintea să situeze pe harta ţării localitatea despre care atunci auzea întâia oară.

— Au să fie multe discursuri… se dădu cu părerea o doamnă în vârstă, cu negi şi cu fire stufoase de păr în obraz.

— Te cred! încuviinţă vecina, răsuflând greu şi invidiind trecătorii tolăniţi confortabil în automobilele oprite în drum, cu două roţi pe trotuar, aşteptând să se scurgă mulţimea.

Îşi exprimă o îngrijorare:

— Numai de-ar fi destule maşini la întoarcere…

— Ne-om întoarce şi cu tramvaiul. Sărmana Dobrotească umbla destul şi cu tramvaiul, măcar că au automobil.

— Zice că-l face ministru pe Dobrotescu acuşi-acuşi.

Doamna cu negi şi cu smocuri de păr scoase printre buze o exclamaţie sceptică.

— Eah! Poate să-l tot facă… Fără nevastă-sa şi-a pierdut trei sferturi din capital. De-acuma se dă la fund.

— Crezi?

— Vorbesc în cunoştinţă de cauză. Am lucrat cu dânsa cot la cot şapte ani. Îi ştiu ce-i puteau puterile. Zece ca dânsa să fi avut în ţara românească, ajungeam departe… Aşa, o pierdurăm şi pe dânsa… Să vezi ce mai lupte pentru prezidenţii şi secretariate! Nici n-au băgat-o în pământ, şi au început intrigile… La noi îşi pune candidatura Zamfi-reasca… A şi prins a pipăi terenul…

— Care Zamfirească? Matilda?

— După cât ştiu, una singură este.

Cealaltă îşi explică întrebarea:

— Am întrebat şi m-am mirat fiindcă am fost colegă de clasă cu Matilda. Apoi dacă şi aia face de prezidenta, păcat de toată munculiţă Dobrotească, biata de dânsa! Aş fi curioasă să ştiu dacă ai s-o votezi…

Doamna cu negi şi cu oaze de păr ca palmierii deşerturilor schimbă vorba, precaută:

— Anul ăsta o să avem fructe multe, după cum se anunţă.

— Să dea Dumnezeu, că anul trecut rău am dus-o din partea lor… Mie mi-a recomandat doctorul compot şi iar compot, pentru stomah…

Pe măsură ce cortegiul înainta cu prapuri şi preoţi în frunte, cu nesfârşitul lanţ al delegaţilor, corporaţiilor şi şcolilor în coadă, toţi începură să vorbească mai tare şi mai liber; priveau cu pismă la perechile tinere oprite braţ sub braţ pe marginea trotuarelor; din afişele lipite pe ziduri voiau să afle ce film nou se anunţă la cinematografe pe diseară; comentau apropiata remaniere şi so-coteau cam cât va marca aparatul taximetrelor la întoarcere.

Bărbatul moartei şi copiii moartei păşeau după dric, împresuraţi de mulţime, într-o înfricoşătoare singurătate.

Sergiu Miclăuş cugetă un timp la această atroce neputinţă a oamenilor de a-şi comunica durerea chiar în faţa morţii. Fiecare o închidea în sine, ostil. Apoi îi trădă şi el. Se gândi numai la Gina. Imagină diferite pretexte pentru a scăpa de convorbirea cu Leon Dobrotescu, anun-ţată încă de astă-noapte. Ce-l grăbea neapărat? Vor avea timp mâine pentru aceasta. Va telegrafia să-i prelungească încă două-trei zile concediul. O va convinge şi pe Gina să facă la fel.

Teofana se împleticea în mers.

Sergiu o susţinea de braţ mai puternic.

— Mai este puţin… Ajungem, Fana.

Îşi dădu seama de cruzimea acestei îmbărbătări. Mai este puţin până ce vor ajunge cu toţii s-o pună pe moartă în pământ!

— Sunt tare, am să fiu tare, Sergiu… şopti Teofana sub perdeaua neagră, care-i ascundea faţa şi îi înăbuşea glasul.

Sergiu privi la brăţara ceasului: minutarele arătau patru şi un sfert.

Patru şi un sfert arăta ceasul de voiaj, îmbrăcat în toc de marochin roşu, plat şi pliant – ultima creaţie a industriei elveţiene.

Dolofanul, fratele mezin al Odetei, băieţel de şase ani, cu obrazul sferic şi dens ca o bilă de popice, îl depuse delicat

pe măsuţa de toaletă, după ce răsuci în prealabil un buton misterios. De mult pândea momentul acesta. Acum era la adăpost de privirile surorii, care nu ştia de glumă când ajungea vorba la lucrurile sale. De după uşile şifonierei deschise paravan, Odeta nu-l putea zări. Avea altă ocupaţie. Îşi schimba rochia cu un capot subţire şi uşor de odihnă. Dolofanul scutură braţul Ginei Alimănescu, conjurând-o să-şi încordeze toată atenţia. Păs-tra un deget la buze, zâmbind cu extaz.

— Ssst! şopti. Acuşi începe…

Deocamdată, Gina Alimănescu luase aminte că minu-tarele marcau numai patru şi un sfert. Mai avea timp. Putea întârzia încă o jumătate de oră. Câtă vreme a durat solemnitatea de la starea civilă şi masa în cerc restrâns de familie, n-a ţinut atât de nerăbdătoare socoteala minutelor. O contaminase atmosfera aţâţată şi sărbătorească din casă. Îşi reluase locul şi rolul de altădată, când părinţii Odetei o invitau în fiecare duminică şi făceau mare haz de năzdrăvăniile lor nebunatice. Acum, în locul Odetei, gravă şi ceremonioasă, i-au ţinut tovărăşie Nadina, Barbu, de câteva ori, în schimb de glume şi înţepături, ca o sprintenă încrucişare de florete cu lamă elastică. Simţea o remuşcare pentru această veselie de care s-a lăsat învăluită, gândindu-se la Sergiu numai în scurte străfulgerări. După ce s-au risipit toţi la repaus şi la pregătirile de seară, îngăduindu-i să se izoleze cu Odeta, timpul s-a oprit în loc. Amintirea lui Sergiu s-a înfipt în toată fiinţa ei, dulce şi sfâşietoare.

Dolofanul ridică degetul:

— Ssst!… Acum s-auzi!

Mecanismul ceasului bâzâi uşor. Apoi începu să cânte fin şi vibrant o arie de operă cunoscută. Melodia creştea treptat, apropiindu-se dintr-o lume ireală, pentru a sfârşi în sonerie puternică, argintie; explozie de voioşi zurgălăi.

— Ce zici? întrebă radios Dolofanul. Ţi-a plăcut?

În locul Ginei răspunse Odeta, apărând de după uşile şifonierei înfăşurată în capotul javanez.

— Ce zic? Zic să pofteşti afară, stimabile! Cine ţi-a dat voie?

Îl luă de o aripă şi îl expulză pe uşă; trase zăvorul după dânsul. Dolofanul răzbună asemenea ofensă bătând cu pumnul în tăblia de lemn şi strigând:

— Hu-hu! Mamă-soacră! Eşti mamă-soacră, nu mi-reasă…!

Pe urmă, paşii lui îndesaţi, în pantofi noi cu talpă scârţâitoare, se auziră depărtându-se spre capătul sălii.

Odeta cercetă ceasul pe o faţă şi pe alta, pentru a constata dacă a scăpat teafăr din mâna barbară a Dolofanului. Cu toate că voia să pară nepăsătoare, se cunoştea bine că e cel puţin tot atât de încântată de ultima creaţie a industriei elveţiene de orlogerie cât stimabilul şi sfericul frate mai mic.

— E ceva foarte ingenios? exclamă, capitulând impulsiei. Nu te trezeşte brutal, să-ţi dea durere de cap. Muzica îţi provoacă mai întâi un vis plăcut, te pregăteşte pentru o deşteptare radioasă: soneria e numai un final pe care îl presimţi şi îl aştepţi prin somn. Ce zici?

Repetase inconştient aceeaşi întrebare cu acelaşi ton ca Dolofanul.

— O idee adobabilă! recunoscu Gina, exagerând înadins, admiraţia pentru a face plăcere prietenei atât de fericite să-şi prezinte cadourile de nuntă în termenii prospectelor anexate la ambalaj de fabricanţi.

Odeta stărui:

— Unde mai pui calendarul? Luna şi ziua, apărând automat pe ecran! Nu mai ai nevoie să rupi foile din perete, pe care le uiţi şi le încurci.

Calendarul ceasornicului indica ziua de duminică 13 mai. Dumineca orbului din 1934.

— Şi nu eşti supehstiţioasă? întrebă Gina, în dorinţa de a alimenta cu orice preţ o conversaţie lâncedă cu această Odetă de acum, străină de ea.

Prietena începu să râdă, aşezându-se între braţele fotoliului, picior peste picior, şi jucând între degete medalionul

de aur prins în lanţul subţire de la gât:
— Ba tocmai că sunt superstiţioasă… Tu mă întrebi? Nu mă tachinaţi voi destul la şcoală pentru superstiţiile mele?… Aşa am rămas. În această privinţă nu m-am schimbat.
— O supehstiţioasă care se măhită în ziua de treisphezece e în orice caz o supehstiţioasă cam ciudată.
— Dimpotrivă, dragă Gina. E o superstiţioasă consecventă. Mie numărul treisprezece mi-a adus întotdeauna noroc. Sunt o superstiţioasă a rebours 45. Citeşte aci!
Se plecă să-i arate dintre sâni cifra medalionului, bătută în briliante.
— Observă, aşadar, că acest 13, de care fuge o lume întreagă, mi-a devenit acum un talisman. Eu m-am născut într-o zi de 13 a lunii. Barbu tot într-o zi de 13 a altei luni. Am fost de părere să păstrăm credinţă numărului. Se scufundă mai adânc în fotoliu, legănând cu vârful piciorului pus peste picior pantoful de casă împodobit cu pufoşi fulgi de struţ, albaştri şi frizaţi. Privi în tavan şi urmă, concentrată în îngustul univers al preocupărilor sale:
— De altfel, dragă Gino, chiar fără acest talisman, te asigur că n-aş avea de ce să mă îngrijorez pentru existenţa noastră de mâine… Ziua bună se cunoaşte de dimineaţă… Barbu e un băiat serios, sub aspectul lui cam şui. Are să fie un soţ devotat şi fidel. Toţi de la societate îl apreciază. Când s-a dus tata să stăruie pentru mutare, cu toate că era foarte greu de nedreptăţit fucţionari şi ingineri vechi, directorul a trecut peste dânşii nu numai de hatârul intervenţiilor… A recunoscut că e un element de mâna întâi. Mai are el încă oarecare idei de lunatec. Nu ştiu ce invenţii! Nu ştiu ce experienţe! Nu ştiu ce studii pe care vrea să le publice în reviste de specialitate, aşa, de dragul ştiinţei… Sunt sigură însă că se va potoli. Am să-l aduc eu pe pământ. Numai Nadina pretinde că n-ar trebui descurajat, ci dimpotrivă, susţinut în asemenea lubii 46. O romantică incorigibilă, Nadina! Ar fi în stare să trăiască la mansardă şi să facă mâncare la primus de dragostea unui bărbat care-şi

chinuieşte mintea să născocească praful de puşcă… Eu am alte principii, mai sănătoase.

— Văd… rosti Gina cu melancolie.

Odeta nu dădu nici o atenţie la tristeţea şi imputarea din glasul prietenei.

Se ridică din fotoliu. Mai examină încă o dată cadourile aduse de Gina în unul din geamantanele enorme: feţe de mese şi şervete lucrate de elevele şcolii de la Oradea, lenjerie spumoasă de corp cu valenciennes din rezervele puse la dispoziţie de tanti Catriona, o sculptură originală tot din vechile sale colecţii: o panteră lungită în lenevie felină, cu botul culcat pe o labă, cu ochii pe jumătate întredeschişi.

— Ai fost foarte drăguţă, Gino… spuse Odeta, încercând calitatea olandei între degete şi privind de aproape lucrătura în point de Venise a feţei de masă. Foarte drăguţă şi tanti Catriona a ta, ca întotdeauna.

Alintă spinarea de marmură brună a panterei.

În gest era mai mult o satisfacţie a instinctului de proprietate decât o gingăşie feminină ori o veneraţie artistică, fără prihană.

— Spunea Barbu că sculptorul acesta a devenit celebru după moarte, de vreo cincisprezece ani încoace. Şi se întreba el ce ochi de subţire cunoscătoare a putut să ia înaintea criticii, preţuindu-i lucrările pe vremea când încă nimeni nu pomenea despre dânsul… I-am explicat că ochiul acela l-a avut tanti Catriona a ta… Cred că astăzi ar fi considerată ca o piesă foarte scumpă.

Gina privi la minutarele care abia se mişcau. Ce repede trecea altădată timpul pentru amândouă, când altceva îşi aveau de spus! Nici nu prindeau de veste că le-a apucat miezul nopţii.

— Nu e aşa că e piesă într-un exemplar unic? reveni la întrebare Odeta. Cu ochii închişi face zece-cincisprezece mii de franci francezi.

— Nu ştiu, mărturisi Gina. În această privinţă eu mă asemăn foahte mult cu tanti Catriona… Am învăţat de la

dânsa să nu evaluez lucrurile după alte critehii.

Odeta condamnă energic această erezie:

— Fiindcă amândouă nu trăiţi pe pământ, fetiţo dragă…

— Şi cum înţelegi tu a se trăi pe pământ? întrebă Gina, lărgind ochii verzi sub genele lungi, ca să pară că participă cu pasiune la asemenea discuţie.

Gândul îi era însă departe.

Pieptul mic se dilata într-un singur apel: „Sergiu! Gigi, nu e aşa că tu n-ai vrea să fiu altfel? Să trăiesc pe pământ, după chipul şi asemănarea Odetei?”

Odeta nu presimţi însă distanţa dintre dânsele. Declară cu toată gravitatea, care acum făcea parte din riturile proaspetei sale religii:

— În primul rând, eu, să fiu în locul tantii Catriona, nu m-aş resemna să stau într-o căsuţă de periferie. M-aş debarasa de o parte din capitalul neproductiv; căci capital neproductiv numesc eu atâtea bogăţii câte vă asfixiază de nu mai încăpeţi în camere… Aş vinde jumătate din tablouri, statuete, vaze eţetera… Bineînţeles după o expertiză serioasă, cum se face în străinătate în asemenea cazuri. Şi m-aş muta foarte simplu într-o vilă din Parcul Filipescu, de exemplu, ca să nu trăiesc în strâmtoare…

— Noi nu thăim în strâmtoare, Odeta! protestă Gina Alimănescu. Am thăit şi thăim altfel decât ceilalţi oameni, şi atâta tot… Mi se pare că până acum doi-trei ani găseai încântătoh felul nostru de a privi viaţa, casa tantii Catriona, „casa păpuşilor”, cum a fost atâta vheme pentru noi…

— A trecut vârsta păpuşilor, Gina! predică Odeta, înălţând mâna ca preotul în amvon. A trecut şi pentru tine. Dovadă că ai ajuns la vârsta altor prostii… Phostii ceva mai puţin inofensive.

Gina dădu semne de plecare. Odeta Cristodoreanu, doamna Odeta Leca de trei ceasuri jumătate, după buletinul stării civile, simţi că a depăşit zona tratamentului energic. Cu o violenţă exagerată în glumă, o împinse de umeri la loc

şi se aşează pe un braţ al fotoliului, lângă dânsa, perseverând în dorinţa de a-i fi folositoare cu sfatul:

— Nu te impacienta, dragă Gina! Lasă-mă să termin… Eu am convingerea că viaţa voastră, a ta şi a tantii Catriona, are să vă mai aducă surprize neplăcute. Acum văd lucrurile mai limpede, mai matur… Ea a rămas cu o mentalitate specială, falsă, fantastică dacă vrei, amuzantă dacă vrei: de fapt, puerilă. Te-a crescut şi pe tine fără contact direct cu realităţile… Ştiu că ai influenţă asupra ei. Ai putea să uzezi de această influenţă făcând-o să părăsească locuinţa de la periferie, să se mute în rând cu lumea bună, cum spuneam. Să trăiţi în normal… Cu atât mai mult cu cât tot ţie au să-ţi rămână toate odată şi odată…

— Ce oribil vohbeşti tu, Odeta!

— Ce practic, poate vrei să zici! Ţi-am amintit că ai nevoie de o aducere la realitate. Încerc să te ajut şi eu… Şi fii sigură că phostia ta – magistratul acela cu care aş vrea să dau ochii şi să-i spun şi eu câteva vorbe – fii sigură că tot aşa va vedea lucrurile… În afară dacă nu-i un om lipsit de seriozitate. Insist atât de plicticos, dragă Gina, cu riscul să-ţi par peste seamă de prozaică, fiindcă noi avem un exemplu trist în familie… Unchiul Ioachim, fratele mamei… Gândindu-mă la viaţa mătuşii tale, fără să vreau îmi amintesc de el şi de excentricităţile lui… Deşi e cu totul altceva. El e un om răutăcios, teribil… Tanti Catriona a ta e o fiinţă cum nu se poate mai bună şi slabă la suflet… În fond, însă, la amândoi s-au manifestat două chipuri deosebite de a nu primi realitatea. Iar realitatea se răzbună, fetiţo… Pe unchiul Ioachim Grult într-un fel. Pe tanti Catriona a ta, altfel, indirect, lovind în tine… Ştii că unchiul Ioachim e liber acum?

— Cred că nici n-ah fi trebuit să fie altfel decât liber…

— Vorbeşti ca Barbu şi ca Nadina! exclamă Odeta, contractându-şi sprincenele îmbinate.

O îngrijorare brusc răsărită îi urâţea faţa, care îşi găsise echilibrul trăsurilor pe veşnicie în placiditate şi calm.

Inerţia aceasta de apă moartă, o dată ce se turbura în mâlurile adânc aşezate, scotea la iveală în obraz o convulsie respingătoare, de panică şi de ură.

— Vorbeşti ca Barbu şi ca Nadina! repetă cu aprindere. Fără să-ţi dai seama ce fel de om este! Eu trebuie să-ţi mărturisesc că libertatea lui nu mă lasă tot atât de indiferentă… Mă tem să nu se prezinte acest unchi Ioachim diseară şi să ne facă fasonul. E în stare, numai din răutate.

— Te înşeli, Odeta. Nu-mi pahe un om rău. Un om ciudat, da! Atât cât mi-l amintesc şi aşa cum l-a judecat mintea mea de copilă când venea pe la voi.

— Ai spus bine! Aşa cum îl judecai cu mintea ta de copilă! Cu mintea de acum ar trebui să-l judeci altfel. Cum îl judec eu şi cum îl judecă toată lumea! Mă surprinde cât de mult te potriveşti în păreri cu Nadina. Ea, cel puţin, are o scuză. Ea e singura din familie pe care unchiul Ioachim n-o maltratează cu ricanările lui…

Minutarele se apropiau, în sfârşit, de cinci fără un sfert. Gina îşi căuta mănuşile şi blana gri-argintie. Se gândi cu tristeţe că aceasta a fost poate ultima lor întâlnire de prietene, în camera unde altfel se găseau, altfel erau şi altceva îşi aveau de spus. Toţi din casă au ţintit să le lase încă o dată singure. Îşi închipuiau că mai au de împărtăşit cele din urmă ale lor secrete. Gina aflase, însă, fără drept la nici o aluzie, că prietenia cu Odeta s-a sfârşit. Nu vor mai avea pentru ce să se caute. Una din ele murise.

— Acum se instalează Nadina în locul meu! rosti Odeta, aruncând o privire circulară şi indiferentă pereţilor. Dar sper că nici ea nu are să ocupe mult camera şi are s-o elibereze pentru Fanfan… Cum îi spuneam mamei, ar trebui s-o mărite repede şi degrabă… Imaginează-ţi că i se oferă o partidă magnifică şi ea nici nu vrea să audă! Zice că nu-i plac oamenii cu chelie precoce şi cu ochelari… Oamenii posaci! Oamenii serioşi ei i se par oameni posaci…

Odeta îşi conduse prietena pe coridorul unde se înşirau uşile de la camerele copiilor, numeroase, fiindcă neamul lor

era numeros. În sufragerie se auzeau ciocniri uşoare de tacâmuri şi şuşotiri de servitoare; pregătirile pentru ospăţul de seară al nunţii. Mesele însă urmau să fie întinse afară, într-o curte interioară înconjurată de ziduri şi acoperită cu tavan mobil de sticlă; un fost atelier mecanic cumpărat pe vremuri de Nae Cristodoreanu de la vecin şi transformat în grădină, cu pereţii căptuşiţi de viţă-sălbatică şi iederă. Acolo se desfăşurau din primăvară până toamna târziu petrecerile familiei, în zilele de patroane şi aniversări. Salonul şi holul cu uşile date în lături rămâneau rezervate tineretului pentru dans; biroul lui Nae Cristodoreanu, pentru jucătorii de cărţi.

— Poţi lua maşina tatii de la minister, propuse Odeta, făcând semn şoferului, care lepădă cu precipitare ziarul şi trase la scară. Numai să ne-o trimiţi imediat îndărăt. Şi nici tu nu întârzia! La şase jumătate să te prezinţi cu domnul magistrat al tău, să-l vedem şi noi la mutră… Nu uita că la şapte trebuie să fii la biserică… Adu-ţi şi rochia de seară: te schimbi în cameră la mine, dacă vrei să ne dai gata numaidecât cu toaletele tale, Pompadurino!

Gina înregistră cu strângere de inimă lipsa de emoţie a prietenei într-o astfel de zi. Calmul desăvârşit, preocuparea de nimicuri vulgare şi practice.

Automobilul străbătu străzile golite de lume cu obloanele trase, lipsite de distracţia vitrinelor. Numai pe Calea Victoriei începea să se adune publicul cu mers lălâu al serilor de duminică. Dinspre Şosea se întorcea o şcoală de fete, înşirate două câte două în uniformele negre, însoţite de călugăriţe catolice cu poalele până în pământ, cu mătănii pe mână şi cu aripi albe, scrobite în jurul tâmplelor. O salută un necunoscut. Salutase desigur maşina ministerului. Cinci fără cinci? Ce-ar fi s-o aştepte Sergiu, Gigi, acasă?

— Grăbeşte-te, te hog!

Şoferul apăsă acceleratorul şi slobozi un ţipăt de claxon lung şi strident, alungând trecătorii pe trotuare.

Din nou străzi deşarte. Arar, un rândaş bălăbănindu-şi mâinile în mers fără ţintă. Soldaţi în permisie de duminică. Un licean învăţând să se ţină pe bicicletă, susţinut de altul, care îi dă drumul şi face haz din urmă de caraghioasa echilibristică în zigzag.

În colţ, la Grădina Tâncăbeascăi, orbul lui Dumnezeu se pregătea de plecare, strângându-şi banii din pălărie într-o basma popească. Doi indivizi, rezemaţi de zidul de peste drum, cu mâinile înfundate în buzunări, cu mucul de ţigară lipit în colţul buzelor, îi urmăreau mişcările pe sub cozorocul şepcilor trase adânc peste ochi.

„Ar fi trebuit poate să-i dau şi eu orbului ceva, de dumineca lui, ca baba Reveica”, gândi Gina.

Dar automobilul virase la colţ. Gina Alimănescu îşi făgădui să-l milostivească mâine.

Încă o stradă şi alta.

— Aici, te hog. Opreşte!

În faţa casei aştepta un cupeu înalt şi ridicol de demodat, cu un cal alb, fantomatic. De pe capră, un vizitiu bătrân, tot atât de fantomatic, în livrea şi cu barbete albe, salută ridicând ţilindrul de lac în unghi drept.

Gina îşi muşcă buzele contrariată. Tocmai acum îşi găsise să vină prietenul tantii Catriona! Însă portiţa o trânti voioasă în ţâţânele de fier. Ce însemnătate mai aveau toate? Îi făcu mosafirului un semn amical şi ştrengăresc de bun găsit, cu palma ridicată spre fereastra deschisă.

Pe fereastra deschisă a biroului străbătea o infernală larmă de copii.

Leon Dobrotescu se opri din mers.

Cu mâinile la spate, înţepenit în haina neagră de văduv, sugrumat de gulerul prea înalt şi strâmt, care-i umfla vinele gâtului, rămase la geam, privind ceata gălăgioasă de afară, din locul viran; traiectoriile mingii de piele zvârlite cu piciorul, îmbulzeala haimanalelor despoiate şi desculţe strămutându-se dintr-un colţ în altul, căzând buluc şi zvârco-

lindu-se în ciorchini de trupuri, risipindu-se iarăşi cu urlete şi chiote.

Pe lespezile verzui de granit clădite între spini şi urzici, două fete cu pulpele goale ronţăiau din poală cocoşei albi, cumpăraţi de la ţiganca din Sf. Ioan Nou. Participau la joc de la distanţă, sărind în picioare şi asmuţind combatanţii cu chiote tot atât de frenetice. Ţineau atunci fustele ridicate cu o mână, ca să nu-şi piardă grăunţele; cu cealaltă, strânsă pumn, gesticulau pasionat, ca spectatoarele luptelor cu tauri. Pe urmă se aşezau brusc calmate să-şi ronţăiască restul de cocoşeii-floricelele, ştergându-şi gura sărată cu dosul palmei.

Blocurile de piatră aşteptau de trei ani începerea unei construcţii. Plodurile cartierului puseseră stăpânire pe terenul împrejmuit cu o iluzorie barieră de sârmă ghimpată. Acolo îşi făceau vacul: goi, rupţi, murdari şi neastâmpăraţi ca demonii – sănătoşi însă ca nişte pui liberi de sălbăticiune.

Leon Dobrotescu se plecă pe marginea ferestrei, să-i vadă mai deplin.

De zece minute, de când s-a întors de la cimitir, încă nu rostise nici un cuvânt. Pe scări şi în hol, nu-l slăbise pe Sergiu de braţ. Îl târâse în birou cu această chemare mută şi încleştată. De atunci măsura încăperea de la uşă la fereastră, cu paşi egali şi monotoni, ameţitori: mersul captivilor între ziduri prea strâmte de celulă.

Acum se oprise întâia oară, privind cu o fixitate nelinişţitoare.

Sergiu Miclăuş a rămas rezemat de dulapul bibliotecii. A refuzat scaunul împins de Leon Dobrotescu. Voia să arate aşa că nu poate întârzia. Se uita cu deznădejde la ceas. Încrucişase braţele pe piept, într-o pozăafectată şi teatrală, fără să-şi dea seama ce l-a îmbiat la această atitudine de gravură romantică, străină de firea lui. Minutarele alergau vertiginos. Oare îl mai aştepta Gina?

De la cimitir, în timpul cuvântărilor nesfârşite, se gândise de câteva ori să se strecoare prin mulţime şi să fugă, indiferent la orice s-ar fi spus şi s-ar fi întâmplat după dânsul. Îl ţinuseră prizonier, de un braţ, Leon Dobrotescu, de celălalt, Teofana. Toată mila omenească din el se usca pe măsură ce treceau sferturile de ceas. Devenise aşa cum îşi închipuia în copilărie că ajungeau acele ţinuturi de-vastate de blestemele biblice: un fund arid de baltă sărată şi seacă, spuzită la soare, de unde a pierit orice urmă de vegetaţie vie, unde nu mai coboară nici păsările cerului. Ce voiau toţi cu moarta lor şi cu durerea lor?... Unghiile Teofanei i-au lăsat semne vinete în braţ prin stofa hainei. A încercat să-i desprindă mâna cu binişorul. Unghiile se încleştau mai disperat; i-a ghicit reproşul dureros şi uimit din ochii ascunşi sub perdeaua neagră. Ce voiau toţi, ce mai cereau de la el, pe care-l alungaseră acum doi ani din casă ca pe un străin nevrednic de adăpost şi de milă?... Îl mai aştepta oare Gina?... Deasupra sicriului, când a început să cadă cea dintâi lopată de ţărână, s-au plecat toţi cu o stupidă curiozitate să privească. Să vadă, ce?... Şi ministrul întinzând peste capete, unui reporter de gazetă, textul

discursului! Şi individul cu rămăşiţe de pudră roz la nări şi la colţul pleoapelor, tânguind grotesc acelaşi refren pe un glas din ce în ce mai subţiat, din cap, emoţionat de propria sa oraţiune funebră: „Jalnică adunare, neconsolată familie!” El nu aparţinea acestei familii neconsolate. E străin şi liber. Are drept mai cu seamă acum la libertatea lui de străin… Îl mai aşteaptă oare Gina? Ce poate să-şi imagineze, uitându-se la minutarele care înaintează cu atât de neîndurată grabă?

Pe birou se mai aflau câteva anunţuri de înmormântare, fără adrese, numai cu timbrele lipite. Sergiu Miclăuş împături una şi o lunecă în buzunarul hainei. „Te hog să nu rămâi prea mult în Platoul Pamir!” Va fi silit acum să-i mărturisească Ginei în ce Platou Pamir a fost el. Îi va despături hârtia cu chenar negru sub ochi. Iar Gina va înţelege îndată, cu toate că numele lui nu e menţionat în pomelnicul neconsolatei familii. Se află înscrise numele doamnei Anica Stoian, soră; numele lui Vanghele Stoian, cumnat, proprietar de locandă. Numele lui Sergiu Miclăuş lipseşte. Nu le este nimic acestor străini care şi-au îngropat o moartă a lor, numai a lor. Atunci de ce se acaţă de dânsul? De ce înverşunarea aceasta despotică să-i răpească libertatea în ziua când îi este mai scumpă? Ministrul s-a simţit dator să-i strângă mâna: „Eşti cel mai mare dintre copiii nepreţuitei colaboratoare… Permite-mi să-ţi amintesc, în calitate de îndurerat prieten al defunctei, că singura sa mângâiere, în viaţa de dincolo, unde a trecut, va fi să ştie că îi urmezi cu aceeaşi virtute pe pământ înălţătoarea sa pildă!” Imbecilul! Smârcâia din nas şi strănuta… îl mai aştepta oare Gina? „Şi, vezi, nu pleca, te hog, chiar în Platoul Pamir, să te aştept prea mult…!” Îndată ce va şti Gina ce-a însemnat pentru dânsul această zi, are să-i sprijine şi lui fruntea obosită şi grea pe genunchi, aşa cum i-a sprijinit-o el pe piept, astă-noapte, înainte de a se despărţi, atunci când avea lacrimi în ochi, două boabe tremurătoare de rouă în genele răsucite şi lungi… Oare e

un monstru de se gândeşte numai la aceasta în casa de unde a fost scoasă o moartă abia de câteva ceasuri? Astă-noapte altceva a simţit, altfel gândea. Acum a rămas numai avida dorinţă să dezerteze de la o silnică datorie şi să alerge la Gina… Ce-ar fi să păşească tiptil până la uşă cât Leon Dobrotescu e întors cu spatele, să dispară şi să-l lase singur? Monstruos?! Nu e mai monstruos s-o ştie pe Gina aşteptând? S-ar strecura până în camera lui, în câteva minute şi-ar schimba hainele, ar ieşi pe poarta servitorilor, pe unde fugea şi altădată… Până la staţia de taxiuri mai sunt câţiva paşi. Până la Gina, mai puţin de zece minute… Dar îl mai aşteaptă Gina? Dincolo, în hol, se aud uşi trântite, glasul Anicăi Stoian, lovituri de ciocane, paşi târşindu-se greu, oameni târând ceva. De bună seamă, desprind scândurile catafalcului din ţinte, pânzele negre, aerisesc încăperile de mirosul tămâiei, mătură florile strivite de tălpi, tot ce a rămas în casă după o moartă. Şi el se gândeşte cum să fugă mai repede la o nuntă, abia întors de la o înmormântare… La cimitir s-au întâlnit cu altă îngropăciune. Cei dintr-un cortegiu se întorceau să privească la cei de dincolo, pentru o clipă uitându-şi mortul lor… Toate se întâmplă într-un singur oraş, într-o singură zi. Câţi oameni mor oare zilnic în Bucureşti? Ar fi o statistică vrednică de consultat. Câţi mor, câţi se nasc, câte nunţi… Toate se întâmplă într-un singur oraş; iar viii şi morţii sunt mai străini unul de altul decât locuitorii din două planete, din două sisteme solare, despărţite în spaţiu cu mii de ani-lumină. Astă-noapte, omul acesta, întors cu spatele, a zguduit ceva în el. Acum îi este un străin. A început să-l urască, fiindcă îl ţine prizonier aci… Oare Gina îl mai aşteaptă?

Leon Dobrotescu se răsuci de la geam. Cu batista de doliu îşi tamponă buzele şi mustăţile. La alţii gestul e natural, după ce au deşertat un pahar de apă ori au sfârşit un fruct savuros. La dânsul e un tic profesional, de avocat, înainte de a începe să cuvânteze.

Întrebă surd, în batistă:

— Îi vezi? Îi auzi?

Sergiu rămase neclintit în poza teatrală, cu braţele încrucişate pe piept. Gândi: „Îi spun hotărât că plec. Orice se întâmplă, plec!… Pentru aceste întrebări mă ţine aci?” Leon Dobrotescu îi puse mâna pe umăr şi îl îndreptă cu faţa spre priveliştea de afară, repetându-şi întrebarea:

— Pe aceşti derbedei, îi vezi? Îi auzi?… Nu-ţi poţi imagina, Sergiu, cât m-a enervat gălăgia aceasta de trei ani încoace. Mă gândeam la începutul primăverii să intru în legătură cu proprietarul terenului, să plătesc eu costul unei împrejmuiri înalte, de scândură, numai pentru a alunga haimanalele şi a scăpa de zgomot…

Sergiu privi îa ceas. Rosti cu un zvâc de energie liberatoare:

— Tatileon, mă ierţi, însă trebuie să plec! Neapărat!

— Nu poţi să pleci, Sergiule! îl întrerupse cu blândeţe Leon Dobrotescu. N-ai acest drept. Este pentru mine o chestiune de viaţă şi de moarte… De altfel, nici n-am să te reţin mult. Se întoarse iarăşi cu ochii spre geam, înă-buşindu-şi un hohot sinistru în batistă: Ha-ha! Credeam, de trei ani credeam că voiesc să scap numai de zgomot. Era altceva. Cu totul altceva, Sergiu… Îi vezi? Îi auzi?… Haimanalele de pe stradă. Copii de servitoare, de rândaşi, de măturători. Desculţi, goi, rupţi. Ignorând demnitatea, şi virtutea civică, şi sistemele pedagogice… Sunt sigur că din camerele lor, de trei ani, tot aşa i-au privit nu o dată copiii mei şi ai Sandei. Jinduind la libertatea haimanalelor… Ai observat ce gât ca un vrej are Teofana? ce urechi are Dudu? ce frunte cu bubuliţe, Săndel? Compară-i cu tipurile din manualele de medicină. Rahitism, candidaţi la scrofuloză… Copiii mei şi ai Sandei. Admirabilii noştri copii, după chipul şi asemănarea noastră… Acum înţelegi puţin, Sergiule? Nu mă enerva zgomotul haimanalelor, ci exis-tenţa lor, aci vecină, prezentă, afirmându-se ca o provocare sub ferestrele casei noastre, transformată într-un templu al

virtuţilor civice, aşa cum o numea adineauri, la cimitir, în faţa gropii deschise ministrul cel cu strănuturi… Aş dori să mă asculţi altfel, Sergiu. Lasă, te rog, braţele acestea!… la loc pe scaun.

— Tatileon, mă ierţi… Vorbim mâine. Eşti obosit… în-cercă Sergiu o ultimă scăpare.

— Cu neputinţă! Obosit nu sunt. Oboseala nu mai are nici o însemnătate pentru mine. Şi pentru tine te rog astăzi să fie la fel… Dacă puţin ai luat aminte la înmor-mântare, cum s-au petrecut toate, ai înţeles atunci cât de singur sunt, Sergiule… Am avut prieteni, tovarăşi, altădată, altfel, în vremea vieţii mele cu Magda… Cu Mado… Cu mama ta, Sergiu… De aceştia m-am îndepărtat eu când nu s-au îndepărtat dânşii… Mi-a impus Sanda alţii… I-ai văzut cine erau, cum sunt… Se poate numi tot ce-a fost o în-mormântare?… Nu ştiu dacă ai observat alt convoi, sărac, pe care l-am încrucişat la cimitir. Câţiva oameni: treizeci, patruzeci… Rude ale unui mort nevoiaş, anonim; prieteni de ai mortului, tot anonimi… Au rămas în urmă, respectuoşi, aşteptând să treacă alaiul cu steaguri în doliu şi cu ministrul, cu delegaţii şi oratori specializaţi în discursuri funebre… S-au depărtat pe urmă în fund, spre locurile săracilor. Femei cu broboade, copii care n-au avut de unde să-şi cumpere haine negre. Au încins o bandă de stofă la mânecă. Sunt sigur că n-a rostit nimeni nici o cuvântare la mormânt. Au plâns însă. L-au plâns pe mort şi i-au plâns pe cei rămaşi. Iar cei rămaşi, când s-au întors acasă, nu s-au descoperit deodată singuri. Nu poţi să mă laşi singur, Sergiu! Nu-ţi cer mult timp. A treia oară, te rog, aşază-te pe scaun.

Sergiu Miclăuş trase scaunul cu resemnare. Leon Dobrotescu trecu în dosul biroului. Se instală ţeapăn, cu vinele gâtului umflate în gulerul înalt şi strâmt. Îşi împături batista. O puse în buzunar. Cu latul cuţitului de tăiat foile mătură un praf invizibil. Scrijelă cu vârful de os un ieroglif pe sugativa mapei.

Mărturisi, ridicând ochii rotunzi şi turburi, alburii, ca bilele de sticlă mată din gâtul buteliilor de limonadă:

— Sergiule, presimt că din inima ta a fugit o căldură care aseară încă nu dispăruse… Aceasta îmi îngreuiază cele ce vreau, cele ce trebuie să ţi le spun ţie nu numai fiindcă sunt singur şi fiindcă n-am cui le spune…

Sergiu Miclăuş îngăimă o protestare vagă. Cuvintele rostite de buze n-aveau însă nici o legătură cu gândurile sale.

— Există şi alte pricini care mă îndeamnă să ţi le împărtăşesc ţie, şi nu altuia! apăsă Leon Dobrotescu, scrutându-i privirea, să descopere o tresărire de interes.

Privirea lui Sergiu Miclăuş era absentă.

Trecuse dincolo de obstacolele materiale, dincolo de pereţi, dulapuri de cărţi, de statuete indescifrabile, dincolo de alte ziduri, case şi străzi. O urmărea pe Gina pregătindu-se de plecare, păşind pragul căsuţei din strada Cuţitulde-Argint, închizând în urmă portiţa grilajului verde, intrând deodată într-o negură stranie, opacă, scufundându-se ca o înecată.

Se uită la ceas.

Fără îndoială că Gina pleca acum într-adevăr.

N-a fost numai o părelnică plăsmuire a gândului. A văzut-o închizând portiţa, făcând un semn cu degetele flutu-rate, depărtându-se; toate cu tensiunea unei apariţii telepatice, precis proiectând o clipă a vieţii trăită îndeaievea. Dar de ce negura aceasta? De ce scufundându-se ca o înecată?… Pe chipul lui Sergiu Miclăuş întrebările se săpau dureros. Leon Dobrotescu avu amăgirea că îndurerarea era pentru el.

Deschise sertarul biroului. Zgomotul sec îl readuse pe Sergiu la realitatea imediată. În sertarul strict ordonat, după disciplina legendară a casei, apărură o scoarţă galbenă de dosar, un mic registru de socoteli, un teanc de bancnote cu banderolele Băncii Naţionale neatinse. Deasupra, un revolver de oţel oxidat. Cutia de peniţe, altă cutie dreptunghiulară de rezerve pentru creioanele

colorate cu automat. Agende, sigilii, ace de metal pentru împerecheat actele, toate orânduite meticulos, cum le mai văzuse Sergiu şi altădată. Nou era revolverul şi nou teancul de bancnote. Leon Dobrotescu le răvăşi fără respect pentru simetrica rânduială. Căută mai adânc. Scoase o cărţulie legată în pânză roşie, decolorată, cu muchiile poleite. O ridică abia atingând-o cu degetele, ca un fragil odor dezgropat dintr-o tainiţă, gata să se risipească în pulbere la un contact mai brutal. Dintre foi desprinse o fotografie subţire, îngustă, pală; i-o întinse peste masă lui Sergiu, vorbind cu tremur în glas:

— O recunoşti, Sergiule?… Ţi-o mai aminteşti tu? Măcar, tu, încă…

Sergiu Miclăuş nu mai zărise fotografia aceasta a mamei sale. Nu se afla un al doilea exemplar în sipetul de sus.

Peste borul pălăriei, strânsă la tâmple ca un coif de velur, coboară o voaletă diafană, umbrind jumătate din obrazul Magdei Miclăuş, dând ochilor migdalaţi o privire misterioasă, magnetică, din lumea ei ireală.

Era o fotografie neîndemânatică de amator. O imagine fără contururi lămurite, dar tocmai prin această imprecizie a luminilor şi umbrelor, fumegoase, flotante, şterse, mai turburătoare decât obişnuitele efigii fidele şi stricte din fotografiile executate cu perfecţie tehnică.

Leon Dobrotescu aştepta cu mâna întinsă peste birou. Când căpătă imaginea înapoi, o păstră între degetele înfiorate de tremur, o contemplă îndelung. Se auzea balansul metalic al pendulei. De afară străbătea gălăgia haimanalelor. Dar sunetele erau pentru amândoi mai slabe, mai depărtate, lipsite de semnificaţia tiranică de adineaori.

Nici Sergiu Miclăuş nu mai gândea la minutele care trec; nici Leon Dobrotescu, la libertatea provocatoare a derbedeilor din locul viran.

— Aşa era mama ta, Sergiule, când am cunoscut-o… Magda, Mado… Singura fiinţă pe care am iubit-o cu adevărat, singura alături de care am fost fericit, pe care

îndrăznesc să spun că am făcut-o fericită… De unde această fotografie?… Nu văd o cifră, o dată, un semn… Nimic. Se află ascunsă în carte de douăzeci şi cinci de ani… Cartea ascunsă în bibliotecă, între colecţii de legi şi jurisprudenţe. Acum patru zile le-am descoperit. Ţin să cunoşti împrejurările. Îţi vor explica multe. Hotărârea de acum, tot ce ţi se pare în purtarea mea fără sens…

Figura spongioasă a lui Leon Dobrotescu pierdea înţepeneala învineţită în gulerul strâmt. Îşi puse amândouă coatele pe tăblia biroului, îşi cuprinse obrajii în palme şi vorbi cu glas înecat:

— Ţi-am spus aseară că Sanda a murit urât… S-a zvârcolit, a încercat să fugă din pat… A avut o agonie chinuită. Tot ce putea să contrasteze mai teribil cu firea ei rigidă, stăpână pe sine, eliminând surprizele şi slăbiciunile cărnii, a sărmanului animal din noi… Nu accepta moartea. Aceasta a fost! A vorbit fără şir… Printre gemete şi strigăte, cu răstimpuri de delir odios, respingător… Cuvinte pe care n-am bănuit că ştia să le pronunţe gura ei… O priveam şi o ascultam cu spaimă… Nu cu durere, cu spaimă… Se zvârcolea, delira o muribundă cu totul străină de Sanda… Am trăit şaptesprezece ani într-o casă, am împărţit aceeaşi masă, acelaşi pat… Şi acum n-o recunoşteam. E un sentiment greu de imaginat, Sergiule, oribil!… O lăsam în paza surorii de caritate, veneam aci şi îmi prindeam capul în palme, ca acum… Cine era femeia care murea?… Unde era Sanda cealaltă, uzurpată de această străină? Deodată, cu patru seri în urmă, au încetat să mă mai tortureze aceste întrebări, spaima, stupoarea, indignarea pe mine însumi. A pus stăpânire pe mine altceva: o nelinişte… Ţi s-a întâmplat vreodată să ai senzaţia că te urmăreşte de undeva o privire? Te crezi singur, departe de orice ochi omenesc, apărat, şi simţi că o privire s-a oprit asupra ta. Aceasta mi s-a întâmplat acum patru seri aci, unde mă închisesem să n-o aud, să n-o văd pe Sanda. Mă ridicam şi nu-mi găseam loc… Mă învârteam în jurul biroului, încercam să mă gândesc la

spusele medicului, la deznodă-mântul inexorabil, la soarta copiilor, egoist, la a mea… Obsesia privirii stăruia mai puternică decât aceste mizerabile tentative de a mă sustrage. Mă oprisem, o clipă, la fereastră. Se potolise zgomotul de afară. Se întuneca. Mă aflam la fereastră şi m-am întors răsucit de umeri ca de-o mână străină, am mers la dulapul de cărţi cu o siguranţă de hipnotizat care execută altă voinţă, am deschis uşa şi am pus mâna direct pe această carte. Am găsit între scoarţe şi prima foaie imaginea Magdei, şi o mare linişte s-a făcut în mine. Cum se ogoieşte un vânt… O explicaţie nu există, nici n-o caut… Destul că o mare linişte s-a făcut în mine… Crezi că delirez şi eu, Sergiule?

— Nu, Tatileon… Ascult. Încerc să pricep.

Leon Dobrotescu îşi desprinse obrajii din palme.

Pe faţa spongioasă se cunoşteau urmele degetelor, mai albe, recăpătându-şi treptat coloarea o dată cu fluxul sângelui. Rezemat cu ceafa de spătarul înalt, urmă cu tonul obiectiv al unui povestitor care se mulţumeşte să expună faptele, fără năzuinţa vană de a le găsi explicare:

— Inutil să încerci a pricepe o întâmplare ca aceasta, Sergiule! Poate să aibă o interpretare mistică, dar şi una foarte banală… Nu e întâia oară când o carte, într-o bibliotecă de alte opt-nouă sute, rămâne trecută cu vederea vreme de ani. Ţi-am spus că se afla asfixiată între tratate şi jurisprudenţe… Uite, colo, rândul cel de sus. E foarte probabil că de zeci de ori ochiul şi mâna mea au trecut peste dânsa când aveam nevoie de un text ori de un comentator pentru a pregăti o pledoarie… Ochiul şi mâna au trecut fără să se oprească fiindcă nu mă interesa atunci cărţulia; era o instrusă. Deci prezenţa n-o dau pe socoteala unor circumstanţe misterioase. Altceva însă îmi pare că a fost de ordinea revelaţiilor. Ceea ce s-a petrecut cu mine. În mine. Originea fenomenului nu era în afară. Era aci şi aci, Sergiule!

Leon Dobrotescu însoţi ultimele cuvinte, ducând pe rând arătătorul la frunte şi la inimă.

— Aci şi aci! repetă.

„Are nevoie de linişte, de odihnă. I-ar face bine acum un calmant; un somn de 24 ore. Comprimatele pe care mi le tot îndesa astă-noapte Matei”… gândi Sergiu Miclăuş.

— Ghicesc! exclamă înăbuşit Leon Dobrotescu. Încă o dată mă urmăreşte şi în ceasul acesta o pedeapsă… Ce greu este să-ţi exprimi o realitate subtilă din tine când te-ai învăţat să reacţionezi numai în funcţie de profesie, de obicei, cu gesturi şi cuvinte de-a gata! Ne aflăm într-un birou de advocat. Zidurile acestea au auzit tot felul de spovedanii; unele dramatice, multe meschine. Pe toate le-am ascultat, le-am pătruns în firul lor cel mai încâlcit şi secret; tuturor le-am găsit o soluţie… Pe toate le-am pledat cu reuşită, fiindcă erau ale altora. Iar când e vorba să lămuresc ceva decisiv pentru mine, făcând parte din mine, nu mai găsesc vorbele cele vii şi fireşti… Mă împiedic în formulele uzate ale profesiei, în gesturi de pledant la juraţi… Totuşi, e foarte simplu ceea ce voiam să-ţi spun, Sergiule. Extraordinar de simplu!… Şaptesprezece ani am fost orb, opac, mecanizat. Am trăit prin voinţa Sandei, în universul Sandei. Din asemenea pricină, cartea aceasta n-a existat pentru mine, chiar dacă aş fi luat-o în mână şi i-aş fi pipăit scoarţele. Cum poate s-a şi întâmplat. N-avea o realitate perceptibilă pentru simţurile mele de atunci. Acum patru seri a căzut o perdea. M-am dus direct la cărţulia din dulap cu imaginea Magdei, fiindcă pentru mine abia din acel moment aveau iarăşi o realitate… Reîncepând de acum patru seri… Nu e simplu? Extraordinar de simplu?

Leon Dobrotescu se opri, aşteptând o încuviinţare. Sergiu nu-i putea suporta privirea exaltată. Vorbi, întorcând ochii spre fereastră:

— Tatileon, pentru cineva dinafară asemenea sondaje în subconştient nu par atât de simple, atât de extraordinar de simple…

— Altceva atunci… se încăpăţână Leon Dobrotescu. Am fost confuz. Ţi-am spus că nu mă mai servesc cuvintele. Îmi fug. Mă trădează. Era mai cuminte să mă servesc de o analogie. Admiţi că un mormoloc percepe universul cu simţurile pe care i le-a dat specia? Admiţi că o pasăre percepe acelaşi univers cu alte simţuri? Fatal, fiecare are o altă viziune a universului. Nu există o corespondenţă între ele… Aceeaşi grădină e altceva pentru o broască, o pasăre, un melc, un viţel, grădinarul care o îngrijeşte şi vizitatorul care o admiră. Cu mine s-a întâmplat o ruptură, o mutaţie dintr-o specie în alta… Ani de zile, din copilărie până ce-am cunoscut-o pe Sanda, am aparţinut unei specii… Am trăit viaţa acelei specii, într-un univers per-ceput ca atare. Prin Sanda am fost înglobat cu sila unei specii străine de adevărata mea structură. Acum patru seri am fost restituit speciei mele. Natura a reparat o eroare.

Sergiu Miclăuş se înduioşă de aceste divagaţii, de înfăţişarea omului cu părul ciufulit de năduşeală, cu obrazul torturat de jalnica neputinţă de a da expresie limpede gândurilor poate mai puţin confuze din el.

Murmură:

— Tatileon, cred că altfel povestite toate, în alte condiţii, mai calm…

— Sunt calm! întrerupse Leon Dobrotescu, ridicând glasul şi pumnul cu o vehemenţă care îi dezminţea spusele. Sunt calm, dar sunt prea singur, Sergiule. Adăugă, schimbând vocea scăzută şi rugătoare: Uite, sunt calm. Sunt calm, Sergiule…

Leon Dobrotescu îşi astupă ochii cu palmele. Rămase un timp neclintit, cu faţa ascunsă, cu coatele sprijinite în tăblia biroului.

Era extraordinar de simplu tot ce avea el de spus, dar acum ştia că nu le va mai spune nimănui.

Nădăjduise că le va presimţi copilul Magdei. Trei zile, a trăit în această amăgire şi aşteptare. Poate că astănoapte ar mai fi fost încă timpul. I s-a părut că se făcuse între dânşii o

legătură prin antene sensibile şi fine. Acum, era prea târziu. Antenele s-au închis. Comunicarea de la unul la altul fusese suspendată. Bunăvoinţa, explicaţiile, cuvintele multe şi împleticite nu mai erau de nici un ajutor.

Cu patru seri în urmă, descoperise că viaţa lui cea adevărată o trăise numai alături de Magda. În cei doi ani ai tinereţii, alături de dânsa, n-a existat nici un proiect ambiţios de viitor, nici o aspiraţie de înălţare în regiunile superioare ale umanităţii, nici un devotament în afară de cel egoist, restrâns şi încântător, al lor, al unuia pentru celălalt. Nu ştiau ce se va întâmpla cu dânşii a doua zi. Averea Magdei o devorase Anton Miclăuş, o dată cu propria lui avere. Casa era grevată de ipoteci. Iar el, al doilea soţ, era un debutant fără pasiune de meserie, fără clientelă, pledând pe apucate. Adeseori masa de a doua zi devenea o problemă. Nu plăteau apa, ca să-şi poată cumpăra Magda o pălărie. Au renunţat altădată la un vagon de lemne angajat şi la arvuna plătită ca să plece două săptămâni la Constanţa. Toată iarna şi-au furnizat apoi lemnele cu ţârâita, câte două-trei sute de kilograme. S-au strâns cu focul în două camere. Dar fericit a fost numai aşa şi numai atunci. Poate că era o viaţă inferioară, lipsită de nobleţe şi de eroism. Poate că şi el era o făptură inferioară, lipsită de nobleţe, de abnegaţie şi de eroism.

Sanda a introdus altă ordine. Sub influenţa ei a căpătat cultul existenţelor rectiline. Şaptesprezece ani s-a asfixiat într-o atmosferă irespirabilă, fără să-şi dea seamă de ce toate izbânzile de carieră, prosperitatea bănească, prestigiul în barou şi în politică nu-i dădeau nici o mulţumire. S-a schimbat şi la chip. Cu încetul, pe nesimţite, a luat şi el înfăţişarea Sandei, gesturile ei, o dată cu formulele ei. Trădase amintirea Magdei. Murise pentru el a doua oară. I se părea că a fost absurdă viaţa lor din cei doi ani de neprevăzut şi capricii. Rupsese legăturile cu prietenii de atunci, cu tovarăşii de atunci. Devenise un manechin

articulat cu rotiţe, mişcându-se după cum po-runcea mecanismul răsucit de o altă mână.

Iar rătăcirea i s-a luminat într-o singură clipă, acum patru seri.

Încă nu murise Sanda, se zvârcolea în altă singurătate, a ei, când a simţit că în fiinţa sa ascunsă nu-l deznădăjduia deznodământul anunţat de medici cu precizie de ceasuri şi minute. Nu-l durea acest deznodământ, cum nu l-au durut nici zvârcolirile muribundei. Îl aştepta. Cu un inconştient sofism al cugetului, se înşela, spunându-şi că aşteaptă s-o vadă în rigiditatea morţii, fiindcă numai aşa se vor sfârşi cumplitele şi degradantele spasmuri de agonie. Aşa afirmau medicii; aşa şopteau prin unghere cele două surori de caritate când îşi treceau schimbul de zi şi de noapte, cu fiolele de injecţii; aşa s-a împăcat şi el cu gândul. Să se termine mai repede, pentru ca să scape bolnava de chinuri. Adevărul era, însă, că aştepta moartea Sandei ca o dezlegare din lanţuri. Cu două săptămâni înainte de boala ei, asemenea gând i s-ar fi părut înfricoşător şi mizerabil. Acum ştie că în zăcământul întunecat al sufletului i-a fost o dorinţă tăinuită dintot-deauna, ignorată de controlul conştiinţei, păstrându-se totuşi vie. Iar Sanda a ştiut-o şi ea aceasta. E sigur că a ştiut-o. În ceasul din urmă i-a prins mâna, repetându-i aceleaşi şi aceleaşi cuvinte: „Tu ai să mă ierţi, Leon? Am crezut că e bine ce fac… Tu ai să mă ierţi, Leon…?”. Aşadar, măcar atunci, la hotarul dintre viaţă şi moarte, a înţeles că totul a fost o mare eroare. Nu durerile o chinuiau. Nu spaima de moarte. Ci gândul că moartea o împiedică să mai repare eroarea în care au trăit amândoi. Şi în ultimele clipe s-a liniştit. Moartea i-a scris pe chip o împăcare neaş-teptată şi supranaturală. Poate a plecat cu siguranţa că pentru amândoi e mai bine aşa, deşi prea târziu. Rămânea el singur să repare eroarea, să se întoarcă la viaţa pentru care a fost hărăzit…

Sanda era acum în pământ. El cunoştea ce-i rămâne de făcut. Va lipsi o lună, două, un an poate… Atât cât se va

arăta nevoie până ce se va regăsi. Viaţa cea veche, adevărată e închisă pentru dânsul. Timpul a lăsat urme; şaptesprezece ani i-au deformat fiinţa, cugetul, vocabularul chiar… Dar se va mulţumi cu o umbră a ceea ce a fost şi ar mai fi putut să fie. Se va întoarce să-şi crească altfel copiii, suprimând catehismul virtuţilor laice, pre-ceptele ucigaşe, tot ce i-a înăbuşit şi pe dânşii, l-a înăbuşit şi pe el. Poate o sfoară de pământ, cu muncă brută în aer liber şi cu satisfacţii simple, într-o casă de ţară; poate aceasta ar fi o soluţie. Poate există alta pe care acum încă n-o întrevede… A crezut că feciorul Magdei era singurul destinat să-l asculte şi să-l înţeleagă; fiindcă era copil al Magdei, sânge din sângele ei; fiindcă toate se cercau ascultate şi înţelese de cineva. S-a înşelat! Este şi Sergiu un străin ca oricare altul. L-a îndepărtat, a făcut din el un străin. Toate aci sunt străine şi reci.

Leon Dobrotescu îşi descoperi încă o dată faţa din palme. Îşi îmbumbie haina corect, îşi potrivi nodul cravăţii, gulerul înalt şi strâmt, părul umed la tâmple. În dosul biroului avu din nou înfăţişarea profesională, advocatul care expune unui client punctul de vedere într-un litigiu şi sorţii de izbândă într-un proces. Dar obrazul îi era foarte palid, galben-verzui. Sergiu Miclăuş îşi aminti cu dezgust pieliţa păsărilor tăiate şi jumulite din vitrina băcăniilor, albeaţa golită de sânge, petele vinete, carnea flască şi moartă, conservată în frigider.

— Mă ierţi, Sergiule? întrebă Leon Dobrotescu. Ai avut dreptate! Sunt obosit… Suntem obosiţi amândoi. Te-am făcut să pierzi timpul zadarnic. Să trecem la câteva chestiuni de ordin practic. Privi la pendul: În zece minute am terminat. Scoase din sertar dosarul cu scoarţele galbene, o agendă, micul registru de socoteli; alese un teanc de bancnote, din trei. S-o iau metodic. Ai fi dispus să-ţi dai demisia şi să revii aci, Sergiule? Ţi-aş preda toate procesele în curs… Rămâi asociatul meu, deşi eu voi figura numai cu numele. Asociat, fiindcă numele meu ţi-ar asigura

o clientelă. Secretarul actual e un tânăr aproape de vârsta ta, muncitor şi serios. Te va pune în curent şi-ţi va fi de un folos. Ce răspunzi la aceasta?

Sergiu se gândi: „Aş avea nevoie să o întreb pe Gina. Numai ea ar decide dacă vom rămâne aci, sau la OradeaMare a ei, sau la mine, în târgul meu.” Se deprinsese atât de mult cu ideea că viaţa lor va fi de acum înainte nedespărţită, i se părea că se cunosc şi că se iubesc de atâta vreme şi pentru veşnicie, încât nici o clipă nu se îndoi că toate depind numai de o hotărâre a Ginei.

— Ce răspunzi, Sergiule? stărui Leon Dobrotescu, surprins de această şovăială.

— Tatileon, aş avea nevoie de un răgaz. Să mă deprind cu ideea. E atât de neaşteptat!… În două-trei zile, aş da un răspuns chibzuit…

„În două-trei zile, aş avea timp să am cuvântul Ginei”, gândea Sergiu. Dar nu explică anume cum înţelegea el să chibzuiască răspunsul şi anume cu cine.

— În două-trei zile?… Cam târziu, Sergiule. Ţi-am spus, mi se pare, că am de gând să plec chiar în noaptea aceasta… Mă sufocă zidurile… În orice caz, am fixat pe hârtie toate dispoziţiile mele pentru secretar. Te va pune el în cunoştinţă dacă vei hotărî aşa cum doresc eu. De nu, are alte dispoziţii… Să consider acest capitol lăsat în suspensie şi să trecem la altul. Ai păstrat vreodată o socoteală de încasările tale după majorat?

— Nu, Tatileon, mărturisi Sergiu Miclăuş, plecând ochii în pământ.

Era o întrebare penibilă pentru el. Abuzase de oamenii care l-au crescut. Uitase că nu însemna nimic pentru dânşii şi că fusese un tolerat în casă: în anii de pierzanie le sustrăgea banii sub cele mai extravagante pretexte. După exilul de unde se întorcea tămăduit, purtarea din acei ani i se părea mai greu de iertat. Poate se afla o singură cale pentru a restitui sumele. Să primească rolul de asociat în treburile de advocatură ale lui Leon Dobrotescu, să

muncească din răsputeri doi-trei ani şi să pună lunar o cotă la o parte, până la o achitare totală.

Leon Dobrotescu deschise carnetul de socoteli, citi o coloană de cifre. Totalul depăşea cu mult suma pe care şi-o închipuise Sergiu.

Leon Dobrotescu adăugă:

— Se află însemnaţi numai banii despre care ştia şi Sanda. Multe cifre sunt scrise chiar de mâna ei… Pentru celelalte sume n-am păstrat nici o socoteală. Cred că le recunoşti, Sergiule?

— Da, Tatileon! oftă Sergiu, îmbujorat de ruşine şi de umilinţă până în vârful urechilor.

— Atunci să considerăm şi acest capitol încheiat. A fost pentru tine o lecţie, Sergiule. A trecut. Ţi-a folosit, după cum văd. Aceasta îmi pare singurul lucru important. Socotelile pot să dispară.

Leon Dobrotescu rupse foile micului registru, le mototoli şi le aruncă în coşul de lângă birou.

— Tatileon, cum să-ţi mulţumesc?… îngăiină Sergiu Miclăuş ridicându-se de pe scaun.

Leon Dobrotescu îi făcu semn cu mâna să rămână la loc. Mulţumirile n-aveau ce căuta între dânşii. Ani îndelungi crezuse că le-a făcut toate pentru Sergiu. Le făcuse numai pentru copilul Magdei.

Trase în faţă dosarul cu scoarţele galbene:

— Şi acum al treilea capitol, Sergiule. Am aci toate actele casei şi toate documentele tutelei, din vremea când erai minor. Socoteala am făcut-o o dată la majoratul tău. E bine s-o revizuim. Trebuie să ştii că te-am frustrat. Cu bună-ştiinţă, în complicitate cu Sanda. Nu protesta! E adevărul. Împotriva ta, apărându-te pe tine de tine, am vrut să-ţi păstrăm o rezervă… Casa Magdei, a ta deci, a rămas grevată de trei ipoteci. Datorii în condiţiile cele mai oneroase. Nici mama ta, nici tatăl tău n-au fost buni administratori. S-ar fi spus că aşteptau să se întâmple a doua zi un cataclism cosmic sau un miracol pentru a rezolva

problemele de existenţă. Doi ani, cât a trăit Magda, am continuat şi eu acelaşi fel de a privi viaţa… A survenit Sanda. Am gospodărit moştenirea ta altfel. Am achitat datoriile pe măsură ce ne-au îngăduit mijloacele. Am radiat ipotecile şi am cumpărat noi casa, la licitaţie, după toate formele prevăzute de lege şi aprobate de secţia tutelelor. Disponibilul ţi-a revenit la majorat. Spre al meu regret, am făcut imprudenţa să nu rezist la stăruinţele tale. Ţi-am depus banii la bancă, de unde tu i-ai ridicat când ai vrut… I-ai părăduit. Licitaţia şi cumpărarea au avut de bază o estimaţie a tribunalului, care mi s-a părut atât mie, cât şi Sandei inferioară valorii reale. Ne-am hotărât – şi ideea a pornit de la Sanda – ne-am hotărât să-ţi punem la o parte diferenţa, fără ştiinţa ta, ca să-ţi servească atunci când vei da dovadă de maturitate; o maturitate alta decât aceea presupusă de lege. Îmi face impresia că abia acum ai ajuns la adevăratul majorat. Deci am judecat bine… Sanda a judecat bine. Suma se ridică astăzi la nouăzeci şi ceva de mii de lei. Nouăzeci şi patru de mii patru sute, exact. Să spunem o sută. Banii îi ai aci. Te rog să-i numeri.

Leon Dobrotescu făcu să sară banderola cu unghia şi îi întinse în evantai bancnotele cu miros proaspăt de ceară şi cerneală. Sergiu Miclăuş articulă cuvinte fără înţeles. Cât de nedrept fusese el cu Tatileon, cu Mamisanda, cu toţi! Îl apăraseră într-adevăr de el însuşi, împotriva sa însăşi. Cu o preştiinţă misterioasă, aceşti străini, după ce-i înduraseră faptele de copil, nebuniile adolescenţei şi tinereţii dintâi, tot dânşii i-au păstrat putinţa să-şi înjghebeze modestul cămin la care năzuia de astă-noapte, de când a cunoscut-o pe Gina, de când o iubeşte pe Gina. Se ridică înconjurând biroul şi încercând să-l îmbrăţişeze pe Leon Dobrotescu într-o stângace pornire de recunoştinţă şi de remuşcare.

— Am fost un ingrat, Tatileon… Numai voi aţi ştiut să vedeţi limpede în mine, dincolo de mine… Numai voi, tu şi Mamisanda…

Leon Dobrotescu îi opri cuvintele pe buze:

— Ajunge, Sergiule. Ştii bine că nu-mi plac efuziunile acestea femeieşti…

Nu trecuseră multe clipe de când le căuta, le cerşea, avea nevoie de ele. Acum antenele lui erau închise. Rămase ţeapăn, în hainele strâns îmbumbiate, în scaunul cu spătar înalt.

— Numără, te rog! spuse cu răceală.

Sergiu Miclăuş îndoi teancul de hârtii şi îl puse în buzunarul pantalonului, la spate, fără să numere, stingherit de privirea gheţoasă, profesională a lui Leon Dobrotescu. Nu află acel cuvânt rar, nespus, unic care să umple golul dintre dânşii. Se auzea iarăşi balansul ritmic al pendulului. Unde are s-o mai găsească oare pe Gina acum? Se auzea iarăşi gălăgia haimanalelor din locul viran, sfârşind ultima lor joacă pe ziua de azi. În hol încetase zgomotul paşilor. Pe scări răsună glasul lui madam Stoian. Se trânti o uşă. Un clopot de tramvai vuia depărtându-se.

— Erai grăbit, Sergiule! îi aminti Leon Dobrotescu. Nu te mai reţin. Eşti liber.

Se înălţă din scaun cu o mână sprijinită pe marginea biroului. Tot aşa îşi concedia clienţii când uitau cât de preţios e timpul avocatului Leon Dobrotescu şi se întindeau la vorbă, recapitulând amănunte de prisos pentru susţinerea unui proces. Sergiu se simţi vinovat. Mai vinovat decât la plecarea din casă, cu doi ani în urmă. Ştia că altceva aşteptase de la dânsul Leon Dobrotescu şi că el i-a înşelat aşteptarea. Orice ar mai fi încercat acum, era făţarnic şi van.

Întrebă, totuşi:

— Şi când pleci, Tatileon? Unde pleci…?

Leon Dobrotescu îşi tamponă buzele uscate cu batista de doliu. Cuvintele sunară înăbuşit în căluşul de olandă:

— Nu are nici o importanţă unde plec. În orice caz, departe de aci şi cât mai curând.

Cu remuşcare, Sergiu Miclăuş încercă să arate că nu-l lasă nesimţitor aceste hotărâri.

— Dar copiii, Tatileon? Nu pot rămâne singuri…
— Am luat dispoziţii! fu răspunsul sec.
— Era vorba de o remaniere…
— Ha-ha! Era vorba de-o remaniere? hohoti lugubru Leon Dobrotescu. Atât mă cunoşti tu, Sergiule? Aceasta crezi tu că mă interesează într-o zi ca aceasta? Era vorba de o remaniere! Se va face fără mine, spre uşurarea multora… Erai grăbit. Pierzi timpul…

Sergiu Miclăuş voi să-l îmbrăţişeze. Leon Dobrotescu îl opri cu un surâs amar şi ironic. Acesta nu era copilul Magdei. Era al lui Anton Miclăuş! Şi ciudat, simţi ceea ce nu cunoscuse niciodată – o gelozie dincolo de ani şi de morminte pentru acest Anton Miclăuş, primul bărbat al Magdei. Sergiu avea numai ochii lui Mado; încolo, toate le moşte-nise de la omul care şi-a pierdut averea în joc de cărţi, cai de curse şi petreceri de pomină. Omul pe care îl aştepta Magda până în zori, cu lumina aprinsă, tresărind la fiecare pas de pe stradă. Cum l-ar fi putut înţelege un străin, fe-ciorul lui Anton Miclăuş? Un copil al lui şi al Magdei l-ar fi înţeles. Numai copilul acela l-ar fi înţeles, pe care atât îl aşteptase şi nu le-a venit.

Din uşă, Sergiu mai întoarse ochii.

Leon Dobrotescu rămase în picioare, în faţa biroului, cu latul palmei pe cartea cu scoarţele de pânză roşie.

Strânse din umeri, resemnându-se neputinţei. Într-adevăr, între un om şi alt om nu există nici o comunicare. Chiar dacă îi apropie într-o clipă ceva, clipa de contopire nu coincide. Se depărtează, se contractează fiecare ca melcii în spirala lor de calcar. Sergiu traversă holul în vârful degete-lor, ca şi cum moarta se mai afla încă în cealaltă cameră. Dispăruse vălul cernit din oglindă. Covoarele erau întinse la loc. La locurile lor erau şi scaunele nichelate, ca ţevile răsucite de alambic. Urcă în odaie, plănuindu-şi plecarea. Papanaş, pisicul cenuşiu, se strecură o dată cu el pe uşă, torcând şi alintându-se.

— Scuzele mele, amice! Ai dat greş. Acum n-am timp.

Papanaş nu voia să ştie. Sări pe pat, ascuţindu-ţi ca într-o scoarţă de copac ghearele în stofa smochingului întins de Matei.

— A! Nu! se supără Sergiu. Te cam întreci, domnule Papanaş! Hai, gata! Adio…!

Îl apucă de ceafă şi îl scoase în antret, închizând uşa după dânsul. Pisicul mieună afară. Sergiu se silea să nu-i audă chemarea. Tot aşa scânceau cerându-se înăuntru şi ceilalţi pisici, Papanaş I şi al II-lea, în anii de altădată. Întotdeauna la el găseau adăpost şi dezmierdare. Acum nu avea timp. Niciodată nu i-a fost atât de scump timpul. Alături de smochingul călcat şi aerisit se aflau cămaşa pregătită de Matei, gulerul şi funta neagră de mătase. Exact cum le aşeza de atâtea ori, altădată, sluga bătrână şi complice; cum poate tot aşa aşeza echipamentul lui Anton Miclăuş pentru expediţiile sale de noapte. Dacă Matei n-ar fi dispărut îndată după înmormântare, l-ar fi trimis cu răspuns la Gina. Era iscusit şi în asemenea misiuni. Ar fi dus ştire Ginei să nu-l aştepte, ar fi rugat-o să-i scrie un cuvânt, unde să vină şi cum să se prezinte, oaspe nepoftit la o nuntă de necunoscuţi. Acum răspunsul acela îl va găsi fără îndoială acasă, în strada Cuţitul-de-Argint. Dar câteva rânduri ar fi cruţat-o pe Gina de neastâmpărul aşteptării, de cine ştie ce gânduri şi închipuiri.

Ţinând cămaşa în mână, Sergiu se apropie de fereastră să-i prindă butonii de perle în piepţi – butonii moşteniţi de la Anton Miclăuş.

Privi afară. Rămase cu ochii lărgiţi de uimire. Leon Dobrotescu ieşise în stradă fără pălărie, ţeapăn în straiele negre şi strâmte, purtând între degete batista cu chenar negru. Se uită îndărăt spre uşă. Îşi pipăi creştetul cu păr rar şi asudat, sub care de sus se vedea începutul de chelie lucie. Făcu un pas spre intrare. Desigur, se gândise să se întoarcă şi să-şi ia pălăria. Renunţă. Se depărtă spre capătul trotuarului.

Sergiu îşi aminti revolverul din sertar, răspunsurile lui bizare: „În orice caz, plec departe de aci şi cât mai curând”.

Aruncă butonii şi cămaşa, smulse fetrul cenuşiu din cuier, trânti uşa, zdrobi sub tălpi laba lui Papanaş şi se repezi pe scări. N-auzi sfâşietoarea clamoare a pisicului care a umplut casa în urma sa.

În stradă, grăbi pasul. Apoi, când fu aproape, îl potrivi după mersul lui Leon Dobrotescu. Un trecător se opri să măsoare din ochi omul fără pălărie, călcând sacadat şi ţinând în mână batista cu banda de doliu. În dreptul lui Sergiu Miclăuş ridică din sprincene întrebător şi făcu un semn jovial cu degetul la tâmplă, adică: „Ce-i cu individul? Atins la cap sau numai atins de băutură?” Sergiu se cutremură de această cruzime, care transformă o suferinţă omenească numai într-un spectacol curios pentru ceilalţi semeni. Răspunse cu o pantomimă identică, ducând degetele la gură, adică: „Nimic neobişnuit. Băutura.” Trecătorul se linişti. Spectacolul îşi pierdea interesul. Un om beat în zi de duminică se poate vedea pe toate străzile. Aprinse ţigara şi îşi căută de drum.

Sergiu Miclăuş se dădu lângă un stâlp de tramvai. Leon Dobrotescu ajunsese la staţia de automobile, parlamenta cu un şofer. Probabil că adresa rostită sau numai înfăţişarea clientului nu inspirau prea multă încredere. Leon Dobrotescu scoase port biletul. Şoferul păru satisfăcut. Îşi cerea iertare, ducând mâna la caschetă. Coborî steguleţul roşu al aparatului şi deschise portiera. Sergiu Miclăuş sări în al doilea taxi din staţie.

— Repede! Să nu-l scapi din ochi!

—.ţeles! Numai de n-or face spre centru, să dăm peste stopuri…

Automobilul din faţă nu apucă spre centru. Începând de la a doua stradă, Sergiu pricepu că merg spre cimitir. Pe acelaşi drum unde cu trei ceasuri înainte urca agale convoiul funebru al Sandei Dobrotescu. Ce însemnau toate acestea? Ce s-ar fi cuvenit oare să facă acum? Sergiu

Miclăuş îşi strânse tâmplele între degete. Încă o dată se îndepărta de Gina. Ce căuta Leon Dobrotescu la cimitir? Nu e întâia oară când un văduv se sinucide pe mormântul tovarăşei de viaţă. Poate că datoria lui e să-i iasă înainte la poarta cimitirului, să-i reteze calea, să-l apuce de braţ, să-l aducă îndărăt cu sila. Poate că la ora aceasta poarta cimitirului e închisă. Ar fi un noroc. S-ar simplifica misiunea lui. S-ar întâlni faţă în faţă. I-ar spune că şi el a venit pentru a îngenunchea pe mormântul proaspăt al Mamisandei, acum, când nu mai e lume, în tăcerea şi singurătatea prielnică reculegerilor.

— Mi se pare că mergem spre Belu! se dădu cu gândul şi omul de la volan.

Sergiu se răsuci să privească îndărăt cerul învâlvătat al apusului. Peste o jumătate de oră va fi noapte. Toate conspiră să-l despartă de Gina.

Aruncă ochi duşmănoşi trecătorilor de pe trotuare, care se întorceau fără grijă spre casă, liberi şi târându-şi paşii după plimbarea lor de duminecă. Pe toţi îi pizmuia; pe toţi, fără deosebire. Femeia aceasta însărcinată, cu doi copii alături. Şi plutonierul încătărămat în curele. Şi cumetrele, care stau la sfat rezemate de zaplaz. Toţi au avut astăzi o zi a lor, liberă. Mulţi n-au ştiut cum să-şi umple ceasurile. Li s-a părut o duminecă prea lungă. Măcar de-ar fi putut să trimită Ginei un răspuns. Matei a plecat fără să ceară învoire, fără să spună unde se duce. Ca dintr-o casă care a rămas fără stăpâni. Unul în mormânt, celălalt rătăcind pe străzi cu capul gol. Poate că Matei a plecat să-şi caute Reveica lui. Unde a mai auzit numele acesta? Reveica. Heveica. Aşa i-a pronunţat numele Gina. Poate că aşa chiar l-a şi pronunţat. Baba Heveica… N-avu când sfârşi gândul.

— Ce vă spuneam eu?! întrebă şoferul frânând. La Belu am ajuns!

Sergiu Miclăuş sări jos. Leon Dobrotescu pornise înainte. Mergea ţeapăn, cu o mână prinsă în nasturii hainei, cu fruntea goală în sus, cu batista în cealaltă mână. Nu

întoarse ochii nici când auzi paşii în spatele său. Sergiu Miclăuş n-avu curaj să-l oprească. Încetini mersul. Ocoli pe o potecă îngustă, lăturalnică, să-i iasă înainte la mormântul acoperit de cunune şi jerbe proaspete.

Aşteptă.

Leon Dobrotescu se aplecă de mijloc, rupse dintr-o jerbă câteva flori albe, îşi tamponă gura şi mustăţile cu batista de văduv, după vechiul său tic.

Nu arăta nici un semn de emoţie în faţa groapei cu ţărâna acoperind numai de câteva ceasuri un trup omenesc.

Tovarăşa lui de viaţă. Şi totuşi, mormântul încărcat de flori, cu provizoria cruce de stejar, era mai sfâşietor decât toate celelalte. Pe acelea încolţise iarba, creşteau flori, se lăsase pământul. Erau încorporate veşniciei. Mormântul Sandei Dobrotescu părea încă străin, nelalocul său; s-ar fi spus că la noapte, în prima lui noapte de cimitir, se va simţi înfricoşat de vecinătatea celorlalte morminte care se află în patria lor de zeci şi zeci de ani.

Leon Dobrotescu tuşi în batistă. Se răsuci pe călcâie. Porni spre fundul cimitirului.

‚Acum ar trebui să mă apropii", gândi Sergiu Miclăuş.

Dar mai puternică decât cugetul, o curiozitate bolnavă îl împiedică să-şi ducă la îndeplinire intenţia. Păşi peste morminte, păstrând distanţa. Leon Dobrotescu nu privea nici în dreapta, nici în stânga. Mergea ţintă, deşi drumul acesta nu-l bătuse de ani. Când se apropie de mormântul Magdei, tălpile lui Sergiu s-au încleştat de pământ. Îşi acoperi ochii. Aşteptă detunătura. Pocnetul sec în aerul limpede al amurgului de mai.

Pocnetul întârzia. Sergiu crezu că s-a rupt sortilegiul care-l ţinea împietrit. Se pregăti să se repeadă, să smulgă din mâna lui Leon Dobrotescu arma de oţel oxidat. N-avea nevoie s-o facă nici aceasta. Leon Dobrotescu nu ţinea nici o armă în mână, nu-şi apropiase nici o ţeavă ucigaşă de tâmplă.

Văduvul moartei de dincolo, cu mormântul proaspăt şi asfixiat de coroane, se înclinase într-un singur genunchi pe mormântul vechi şi uitat. Aci crescuse iarbă de mult; era un mormânt încorporat cimitirului, veşniciei, împăcării cu marea uitare. Se lăsase pământul, se scufundase crucea de granit. Ca orice mormânt părăsit de grija oamenilor, se îmbrăcase singur în flori simple şi ierburi de câmp. Un măcieş spinos îşi desfăcuse cu o gingăşie rustică bobocii rozi-albi. De zece ani Sergiu nu mai venise să îngenunche aci, nici în sâmbăta morţilor.

Îngenunchease acum, cu un singur picior, Leon Dobrotescu. Răscoli pământul cu degetele. Aşează florile aduse de pe celălalt mormânt, înfigându-le cu potirul alb al corolelor în jos. Le acoperi cu ţărână. Ascunse vârful cozilor. Tipări o moviliţă de pământ negru, ca micile piramide de la capătul galeriilor de cârtiţă. Aşa, florile erau numai pentru cea din adânc, îndreptate spre întunericul ei dinăuntru, nu pentru deşertăciunea şi ochii celor dinafară.

Poate că oasele de sub crucea de granit nu mai aveau nevoie de flori. Poate că toţi morţii, fără deosebire, nu mai au nevoie de flori. Cei rămaşi, dânşii însă au nevoie de iluzia că pot dovedi câteodată aşa, amintirea, mustrarea, regretul.

Leon Dobrotescu îşi scutură palmele, îşi scutură postavul genunchiului înverzit de iarbă. Cu ticul dintotdeauna, îşi tamponă buzele. Împături batista de doliu şi o mistui în buzunar. Apoi trecu spre poteca ieşirii cu pasul mai viu, descătuşat de înţepeneală, cu faţa iluminată de toată văpaia apusului.

Sergiu ştiu că nu mai are a se teme pentru viaţa lui Tatileon.

Rămase în urmă. Se opri şi el lângă mormânt, cu pălăria în mână, cu fruntea plecată în jos.

O pasăre cenuşie se balansă pe creanga de măcieş. Înşelată de nemişcarea stanei omeneşti, piui molatic, chemându-şi tovarăşa. S-au speriat. Au zburat amândouă în

fâlfâit de catifea. În iarbă se prelinse o şopârlă verzuie. Şi îndată după dânsa, alta. Vietate cu vietate se căutau şi aci, deasupra mormintelor, în senina indiferenţă a naturii, împinse de misterioasa chemare a primăverii.

Sergiu Miclăuş privi împrejur. Se convinse că nu era nimeni să-l zărească. Îşi îndoi la rândul său un genunchi în pământ.

Cerea celei de dincolo o povaţă la răscruce de destine, ajutor; îi cerea iertare pentru că o uitase, pentru că nu mai venise s-o caute în marea ei singurătate vreme de zece ani.

— De zece ani, întâia oară mi se întâmplă aceasta, prietene! clincheti cu glas uşor tanti Catriona, răsturnând pionii şi recunoscând aşa că a pierdut a doua partidă. Mi se pare că te-ai pus să iei lecţii de şah pe ascuns, la cafenelele dumitale…

Enea Samurcaş primi elogiul cu c mare încântare. Îşi alintă brelocurile atârnate în lanţul de aur al ceasului. Îşi mişcă picioarele uriaşe şi amorţite. Ceru învoire să mai răsucească o ţigară.

Pentru nemaipomenita şi îndoita victorie de astăzi, merita această recompensă.

Într-adevăr, de zece ani, prietena sa Catriona nu-i îngăduise să câştige o singură partidă. Cu o agerime demonică, îi ghicea jocul, îi prevedea mişcările, îl aştepta să se împotmolească în situaţii fără ieşire; cu aparentă neatenţie, se lăsa despoiată de pioni, scotea exclamaţii consternate când pierdea calul, nebunul sau turnul, pe urmă deodată îşi înfigea bărbia mică în pumn, încrunta sprincenele subţiri, surâdea imperceptibil în colţul buzelor. Atunci Enea Să-murcaş ştia că soarta partidei e scrisă în pomelnicul altor o sută de partide pierdute. Calul negru începea să facă sărituri neprevăzute, turnul înainta încet şi năprasnic ca un tanc, nebunul lovea pieziş – în cinci minute intra devas-tarea în piesele albe, iar el era mat în două mişcări. Aceasta făcea parte dintr-un program imuabil al vizitelor sale de duminecă.

Acum se întâmpla ceva nou cu prietena Catriona. Se întâmpla ceva nou şi cu nepoata sa, Gina. Amândouă erau cu gândul în altă parte. Păreau că se pândesc şi că se spionează. Nu le-a văzut niciodată atât de preocupate, ocolindu-şi privirile.

Enea Samurcaş îşi răsucise ţigara, reteză firele de tutun cu unghiile lungi, galbene şi cornoase, pregăti ţigareta de chilimbar din cutioara de piele şi propuse cu generozitatea învingătorilor:

— Mai este timp pentru o revanşă, prietenă. Eu am impresia că mi-ai întins înadins o cursă, ca să mă umileşti la sfârşit cu aşa-zisele mele lecţii pe ascuns…

Tanti Catriona prefiră pe sub gene o privire furişă spre fereastră, unde se afla Gina. O durea chinuirea scrisă pe obrazul ei îngust, micşorat parcă, tresărind la fiecare vuiet de automobil.

— Să încercăm!… încuviinţă fără convingere. Da-da! Să încercăm!… repetă cu mai multă, dar silnică energie.

Îşi aşeză piesele în căsuţele albe şi negre. Cu mâna stângă îşi ferea mâneca largă a hainei de mătase. Şahul era pe măsura sa şi a tuturor obiectelor din juru-i. Un joc miniatură, artistic şi rar, care slujise poate cândva la desfătarea unui satrap asiatic. Enea Samurcaş o aşteptă să sfârşească, risipind cu laba enormă fumul ţigării, ca să-l alunge din ochii prietenei.

El nu era întru nimic pe măsura casei. Înalt, osos, scorojit, adus de spate, cu faţa prelungă de cal, cu nasul proeminent şi încovoiat ca o carenă, cu mustăţile cănite şi peste căneală îngălbenite de tutun, îşi pleca fruntea la intrare şi la ieşire, ca să nu se izbească de pragul de sus; se mişca în încăperea scundă şi strâmtă cu mare băgare de seamă, ca să nu răstoarne fragilele mesuţe de palisandru şi vasele de porţelan; se căznea în poziţii incomode şi comice pe taburetele joase, fără să izbutească vreodată a găsi un loc de odihnă picioarelor.

Când Gina era numai o copiliţă cu fustele mai sus de genunchi, de i se vedeau pantalonaşii albi cu volănaşe de dantelă, se înveselea cumplit de schimele şi de mersul lui caraghios, la primii paşi, după ce se ridica amorţit, trosnindu-şi oasele şi masându-şi încheieturile. Atunci plăcerea ei nemărginită era să-i turbure linia cărării trase în părul rar şi cosmeticat cu o precizie geometrică de la ceafă până la frunte; era să-l întrebe cu prefăcută nevinovăţie dacă nu-şi procură cumva ghetele gigante de la furnizorul lui Guliver (uriaşul în ţara piticilor, bineînţeles); plăcerea ei era să-i scotocească buzunările vaste, căutându-şi pacheţelul cu bomboane sticloase şi să se frece ostentativ pe obraz, unde mustăţile cănite i-au imprimat la sărut un desen negru ca aripile unui cocor în zbor din estampele japoneze.

Acum Gina stătea la fereastră, îşi pierduse glasul şi râsul trilat, uitase că şi el există pe lume. Nici iarna trecută, când mai ghicise că se petrece ceva neliniştitor în casă, nici atunci n-a fost asemenea atmosferă. Îi apasă pe toţi de un ceas; s-a lăsat ca o ceaţă vâscoasă. Gina sosise vioaie, trântind portiţa, trântind uşile, tachinându-l, amintindu-şi vechile ei ghiduşii de fetiţă. De la cinci jumătate s-a instalat la geam. I s-a stins freamătul viu; i s-a retras sclipirea din ochi.

Cu degetele mari şi late la vârf, Enea Samurcaş mişcă precaut o figură dintr-un pătrat în altul. Era surprinzătoare gingăşia cu care abia atingea piesele minuscule fără să le răstoarne, precum surprinzător era că nu trece prin tavan cu creştetul când se deşiră pe catalige.

— Aşadar, schimbăm tactica! exclamă a mirare. Am trecut la gambitul damei?

— Da! Aşadar, schimbăm de tactică. Încercăm şi gam-bitul damei… recunoscu tanti Catriona, repetând cuvintele distrată, după ce a aruncat o privire spre fereastra unde Gina întinsese mâinile împreunate pe pervaz şi îşi culcase capul pe un braţ, într-un gest de istovită implorare.

Enea Samurcaş îşi încreţi în suprem efort de atenţie fruntea îngustă – singura porţiune îngustă din figura cu trăsături late şi mari. Se răsuci căutând loc picioarelor. Îşi ciuguli cu înverşunare mustăţile. Sună clopoţeii brelocurilor din lanţ, ca şi cum acest semnal avea să dea drumul inspiraţiei. Schimbă cotul. Absorbit, duse inconştient la gură tubul de chilimbar fără ţigară; începu să tragă cu aviditate mirosul răcit de nicotină.

— Poţi să mai răsuceşti o ţigară, prietene! Nu te vede medicul că ai depăşit raţia şi nu te pârăşte nimeni… îl îmbie cu mărinimie tanti Catriona. Şi, în aşteptare, se ridică s-o zguduie de umeri pe Gina: Fii cuminte, Ginoşca. Ţi-am spus! Lumea aceasta nu-i pentru noi. Pregăteşte-te de plecare.

— Încă un sfeht de oră, tanti Catriona… se rugă Gina. Numai un sfeht de oră, şi plec…

Tanti Catriona se uită cu dezaprobare spre soba de teracotă albastră, unde se afla mica pendulă încrustată în grupul figurinelor de Sevres. Netezi părul Ginei, trecându-şi degetele prin cârlionţii arămii. Îi strânse tâmpla la pieptul elastic. Păşi la loc pe tocurile înalte; aprinse un chibrit şi oferi flacăra mosafirului peste tăblia de şah, înălţând mâneca largă, să nu măture aşezarea strategică a oştilor albe şi negre.

Enea Samurcaş observă că mâna prietenei, fină, dar puternică şi de obicei precisă în mişcări ca o mână de prestidigitatoare, tremura o dată cu flacăra.

— Vă asfixiez cu ţigările mele… rosti în chip de pocăită scuză.

Altădată Gina îi spusese în glumă că le asfixiază fiindcă dintr-o singură răsuflare a lui le ia o jumătate din aerul camerei şi face vid ca un aparat aspirator. Acum Gina nu-l auzea, iar prietena Catriona, preocupată de alte gânduri, nu-i dădu nici un răspuns, cu beţigaşul de lemn stins, uitat între degete.

Prietenia lor era veche. Dura de pe vremea când afişe înflăcărate anunţau în capitalele europene turneul celebrei

dansatoare Catriona Catriowina. Pe atunci Enea Samurcaş, rentier şi stăpân pe moşii în Valahia, cutreiera şi el capitalele lumii, fără nici un scop, şi de altfel fără nici o pasiune. Era clientul cel mai fidel şi mai matinal al cafenelelor, unde sosea să se instaleze pe o terasă ori la o fereastră încă din ceasul când chelnerii pregăteau coşuleţele cu cornuri şi procedau la toaleta localului. Parcurgea cu religiozitate gazetele. Dar mai ales privea.

Îl îndestula, îl încânta priveliştea străzilor şi a pieţelor. Când îl ostenea o privelişte, se strămuta la altă cafenea, cu perspectiva în altă stradă şi în altă piaţă. Muzee nu vizita; teatre, şi mai puţin. Cunoscuţi nu-şi făcuse decât arar. Era cunoscutul chelnerilor din douăsprezece capitale europene şi încă din vreo alte douăzeci de oraşe mai mici, cu berării şi cafenele faimoase. Atât îi ajungea. Pentru dânsul Parisul însemna: „Café de la Paix”, „Napolitain”, „Cardinal”, „Café de l'Univers”, „Régence”, „Soufflet”, „Voltaire”, „Deux-Magots”. Viena: „Arkaden-Cafée”, „Schrangl”, „Bristol”, „Zacher-Cafée”. Madridul: „Levan-te”, „Granja Henar”, „El Aguila”, „El Cocodrilo”, „La Ma-llorquina”. Roma: „Caffé Nazionale”, „Faraglia”, „Colo-nna”, „Castellino”. Veneţia: „Florian” şi „Quadri”. Şi aşa până la o sută, cu specialităţile lor, chelnerii şi scaunele lor, mesele şi boxele lor, monogramele pe farfuriile şi pe tacî-murile lor, priveliştele şi tarifele lor, în franci, în lire, pesetas. Oraşele nu existau sub alt aspect. Nostalgiile sale de acum nu le căuta altfel.

Pe Catriona Catriowina a cunoscut-o într-o asemenea cafenea, la Milano, unde prima-balerină în turneu venise după spectacol să ciugulească în grabă câteva boabe de struguri, un ceai şi o prăjitură. Mesele s-au întâmplat vecine. S-a minunat că dansatoarea celebră de operă imperială este o compatriotă. Dar n-a fost curios să meargă şi s-o vadă dansând. Pentru Catriona Catriowina Milano se rezuma la Scala, Teatro Lirico, muzeele şi magazinele de antichităţi, Santa Maria delle Grazie cu Cina lui Leonardo da Vinci; pentru Enea Samurcaş: „Caffé Cova”, „Biffi”,

„Savini”. În călătoriile lor meteorice le-a fost dat să se mai întâlnească. Catriona Catriowina, neliniştită de schimbările din lumea ei, a rampei şi a publicului; Enea Samurcaş, plângându-se de jalnica decădere a cafenelelor care prevesteau sfârşitul unei altfel de lumi.

Revederile erau scurte, banale, lipsite de însufleţirea conversaţiilor. Enea Samurcaş n-avea darul de a întrerupe o tăcere.

Îşi scărpina meditativ nasul prelung şi tăcea.

Surâdea în vid, smulgându-şi mustăţile, pe atunci încă de coloarea lor naturală, şi tăcea.

Juca între degete brelocurile lanţului, îşi culegea de sub scaune picioarele lungi, căuta spre fereastră şi tăcea.

El era omul singur de la masa singură a cafenelei, deprins să privească în tăcere cum se perindă consumatorii, lumea de pe stradă, timpul, viaţa.

Ciclul Catrionei Catriowina s-a sfârşit când a apărut Djaghilew cu primul balet rus la Paris, cu Tamar Karsavina şi cu Nijinsky… Le Prince Ygor, Le Pavilion d'Armide, Festins, L'oiseau de feu… Într-o seară, din lojă, necunoscută spectatoare ascunsă în umbră, a asistat la Spectrul rozei. L-a văzut pe Nijinsky înălţându-se în aer, descriind o parabolă, dispărând fără să se mai întoarcă, volatilizându-se ca o adevărată făptură a aerului. I s-au înroşit palmele aplaudând. A înaintat în faţa lojii şi a participat cu toată inima la delirul publicului.

Dar a cunoscut că s-a încheiat ciclul ei.

A făcut pregătiri de plecare. Fără grabă, fără amar. Peste câţiva ani a închis papucii de balet, costumele, afişele, cronicile, ilustraţiile revistelor şi ziarelor; tot aşa cum vânătorii osândiţi de doctori la nemişcare îşi ascund departe de raza privirilor panopliile cu arme de un zadarnic şi melancolic suvenir.

Iar ciclul lui Enea Samurcaş s-a încheiat altfel nu mult mai târziu. Cu averea nimicită de răsturnarea vremilor; redus la modeste venituri, s-a întors în Bucureşti pentru a circula

într-un cupeu fantomatic, tras de un cal fantomatic şi mânat de un vizitiu fantomatic, la ore fixe, spre anumite cafenele, schimbate pe rând, după cum se schimba fluxul trecătorilor.

S-au întâlnit şi s-au recunoscut cu mirare. De atunci, o duminecă pe lună, e mosafirul care renunţă trei ceasuri la priveliştea de pe fereastra cafenelei pentru a ţine companie prietenei cunoscute pe alte tărâmuri, într-o altă a lor viaţă. Multe nu-şi au de spus. Au trecut de nenumărate ori prin aceleaşi oraşe, dar nu le-au văzut cu aceiaşi ochi.

Câteodată Catriona Catriowina întreabă: „Îţi mai aminteşti dumneata, prietene, la 1910, când ne-am întâlnit ultima dată la Milano…?". Enea Samurcaş îşi încreţeşte fruntea îngustă. Îşi scarpină lateral nasul enorm, face sforţări de memorie: „În 1910? Ne-am întâlnit noi în 1910 la Milano? Acum îmi amintesc… La „Biffi" servea atunci Antonio… Antonio! Parcă-l văd! Parcă-l aud: „Si, signore! Presto, prestissimo, signore! Grazie, signore…!".47

În aceste condiţii, conversaţia fiind ameninţată de lacune catastrofale, tanti Catriona a căutat un remediu. L-a descoperit. Cutia de şah. Fusese o jucătoare mediocră. O începătoare capricioasă, cu lecţiile căpătate în tren de la impresar numai pentru a alunga plictisul călătoriilor lungi. Enea Samurcaş se socotea un jucător cu multă experienţă, fiindcă, observator mut şi anonim, asistase pe la sute şi sute de partide de şah, în suta de cafenele ale Europei, când mesele de afară şi de la ferestre se întâmplau ocupate. Privise cu acelaşi interes cu care privea chelnerii pregătind şi strângând mesele; vânzătoarele de flori făcându-şi bilanţul; ve-cinii de masă flirtând şi echipagiile încrucişându-se pe străzi. Astfel, în primii ani jocul lor a fost cu soartă schimbătoare, inegală, precumpănind în favoarea lui Enea Samurcaş.

Dar Catriona Catriowina a prins fără întârziere învăţămintele subtile care scăpau adversarului. De zece ani nu i-a mai îngăduit să câştige o singură partidă. Acum se

întâmpla ceva nou. Din pricina Ginei era oare prietena sa atât de preocupată?

Îşi întoarse şi el ochii cu discreţie spre fereastră.

Gina schimbase de loc. Ca să-şi amăgească timpul, încerca să citească un ziar, frunzărind paginile, parcurgând titlurile, mica publicitate, coloana anunţurilor mortuare. De trei ori acelaşi anunţ, în trei variante: „În veci neconsolaţi: Leon, soţ; Sandu, Teofana, Dudu, copii; Ana Stoian, soră, şi Vanghele Stoian, cumnat, şi copiii lor, cu durere în suflet anunţă încetarea din viaţă după o lungă şi grea suferinţă a scumpei şi neuitatei lor soţie, mamă, soră şi mătuşă.

SANDA DOBROTESCU.

Înhumarea are loc duminecă 13 mai la Cimitirul Bellu.

Rugaţi-vă pentru ea!”

Altul din partea unei asociaţii, al treilea din partea unei ligi. O moartă foarte regretată. O înmormântare cu foarte solemnă pompă, după cum stă anunţat!

Gina întoarse foaia ziarului: „Mica publicitate. Apare în fiecare zi Minimum zece cuvinte. Cereri de serviciu: Administrator…

Absolventă… Bacalaureată… Bucătăreasă… Contabil. Caut… Caut… Căutăm… Domnişoară… Doamnă. Doică… Farmacist… Intelectual… Institutrice

(Sarre)… Germană… Jupânească”…

Cineva a deschis un geam de cealaltă parte a străzii. Reflexul luminii a fulgerat în văzduh, ca atunci când se joacă un copil obraznic cu oglinda ascunsă în palmă, aruncând razele în ochii trecătorilor. De ce i-a amintit aceasta deodată tot ce n-ar trebui să-şi mai amintească?… Un spate depărtându-se în ninsoare, în noapte; fulgii astupând urme de paşi, netezindu-i treptat, până ce n-a mai rămas nici un semn, nimic, nimic… Ninsoarea cea dintâi a iernii, glasul trecătorilor cu răsunetul nou şi ciudat, şi ea zgribulită lângă un felinar, cu mâinile atârnate de-a lungul trupului, ca acum. De ce amintirea aceasta sfâşietoare ca o lamă înfiptă în inimă?… A, da… Sclipirea oglinzii din

atelierul cu arme vechi şi covoare, când cădeau oblic razele asfinţitului şi ea nu mai putea poza fiindcă-i juca lumina în ochi… O asociaţie de idei şi de imagini ca oricare alta… Pe urmă ninsoarea astupând urme de paşi, până ce n-a mai rămas nimic, nimic… Aceasta e partea ei în viaţă. Să aştepte pe cei care au plecat şi nu se mai întorc. De ce a minţit-o şi el, şi Gigi? Nu-l silea nimeni. „Nu mai plec în Platoul Pamir. Nu mai am ce căuta în Platoul Pamir.” De ce a minţit-o şi el? Nu-l silea nimeni.

— Gina, deduc că nu mai pleci…

— Plec, tanti Catriona. Acum plec. S-a tehminat.

Tanti Catriona nu-şi părăsise taburetul din faţa tăbliei de şah. Părea atentă numai la jocul său. Dovedea aşa că şi-a exprimat o simplă nedumerire, fără gândul să facă o presiune asupra Ginei, s-o silească la renunţarea unei aşteptări chinuite, umilitoare şi fără sens. Tresări însă şi dânsa când a auzit afară un claxon de automobil.

Era numai un curier de la Odeta. Şoferul apăru în cadrul ferestrei, cu şapca în mână:

— Vă aşteaptă toată lumea, domnişoară! A dat poruncă domnul director general să vă urcaţi imediat şi să vă prezentaţi!

Transmitea şi executa ordinele directorului general cu o energie care făcea onoare disciplinei din serviciul inferior al ministerului.

Gina se supuse:

— Bine. Gata. Mehg!

Îi dădu pe geam cutia de carton cu rochia de seară, pentru dans. Întinse o mână moale lui Enea Samurcaş, o mânuşiţă ca un mic cadavru de pasăre în palma uriaşă. Îşi lăsă tâmpla sărutată de tanti Catriona.

Murmură, ascunzându-şi privirea sub genele lungi:

— Am lăsat… Am lăsat o însemnahe, tanti Catriona. Dacă mai vine, să ştie unde să mă caute. Te rog să i-o dai.

Însemnarea era scrisă pe dosul invitaţiei de nuntă, prin care doamna şi domnul Nae Cristodoreanu anunţau

căsătoria fiicei lor Odeta cu domnul Barbu Leca. Se aflau menţionate acolo: strada, numărul casei, biserica unde avea loc ceremonia religioasă.

Tanti Catriona zâmbi cu tristeţe. Cum îşi închipuia oare Gina că poate să mai vină? Dar o încredinţă cu optimism:

— Aşa va fi, cum vrei tu, Ginoşca! Îi dau întâi o lecţie şi ţi-l expediez… O trimit la nevoie pe Reveica să-l escorteze. Ca să nu mai scape domnişorul!

Gina se sili şi ea să surâdă.

Se zgribuli într-un ungher al limuzinei, prea vastă pentru o atât de puţintică şi doborâtă făptură. Vizitiul fantomatic al cupeului fantomatic salută ridicând ţilindrul de lac negru în unghi drept. Calul fantomatic privi din urmă automobilul cu ochi de filosof blazat.

Când a rămas numai cu prietena sa, Enea Samurcaş îşi trosni degetele late şi lungi cu o vădită stinghereală. Clătină tăblia de şah, răsturnând figurile din căsuţele albe şi negre. Abandona partida, a treia victorie din acea zi aproape asigurată. Îşi zurui brelocurile atârnate de lanţ. Căută loc picioarelor sub mesuţă, printre pufuri şi taburete.

Cuvântă, frecându-şi carnea osoasă a nasului:

— Prietenă Catriona, am rămas înadins în urmă… Voiam să-ţi vorbesc. Aş dori să-ţi fiu de folos dacă se poate. Înţeleg, am înţeles că se întâmplă ceva. Ce anume? Nu ştiu… Niciodată nu mi-am permis să mă întreb cum trăiţi, cum trăieşti. Eşti o femeie singură. Sunteţi două femei singure. Acum îmi dau socoteală că sunteţi nişte femei singure, într-un oraş ca acesta, în nişte vremuri ca acestea. Poate aveţi nevoie de un sfat, de un ajutor. Eu sunt gata!… Te rog să mă ierţi că nu m-am gândit mai demult. Vin de atâţia ani, întotdeauna am venit cu o mare plăcere. Mă tratezi cu cea mai bună cafea pe care am băut-o eu vreodată. Nici la Constantinopol, la Pera, n-am găsit eu o cafea ca la dumneata. Mă tratezi cu un coniac fin, veritabilă Fină-Napoleon, cum numai la Paris se mai găseşte, la „Welper”… Se mai găsea cel puţin, pe vremea mea. Pe

vremea noastră!… Pe urmă jucăm şah. Două partizi, trei… Mă faci mat întotdeauna, cu excepţia zilei de azi. Dumneata râzi, vorbeşti, povesteşti, îţi aminteşti… Eu tac. Dar în sinea mea sunt fericit. Plec fericit… Nu m-am gândit niciodată ce se întâmplă în urma mea. Acum mi s-au deschis ochii. Poate aveţi lipsuri… Vremurile sunt foarte grele şi crude. Nici eu nu sunt un privilegiat… Am fost… Dar mi-a rămas mai multă stare decât îmi cer nevoile mele de astăzi. După cât îmi spune medicul, n-am s-o mai duc un secol cu această anghină. Încă un an, doi cel mult… De ce să mă limitez la venit? Pot să atac ca-pitalul. Este un nepot care aşteaptă să mor. Un nepot pe care nu l-am văzut de cinci ani. Mă pândeşte de la distanţă şi-mi ţine socoteala zilelor. N-am nici o legătură cu el. Poate să moştenească mai puţin sau foarte bine poate să nu moştenească nimic… Aşa că vă stau la dispoziţie… Te rog să mă ierţi…

Enea Samurcaş se opri răsuflând greu, aspirând la a doua înghiţitură tot aerul din încăpere. Îşi şterse fruntea îngustă şi îşi turbură în zigzag linia geometrică a cărării… Niciodată nu vorbise atât de mult. Gemu extenuat.

În picioare, lângă el, Catriona Catriowina îi puse mânuşiţa pe umăr, ca un cornac dezmierdând un elefant mare, blajin şi prost.

— Prietene, îţi mulţumesc… suspină ea. Îţi mulţumim. Dar n-avem nevoie de nimic din cele ce ne-ai putea da. Te-ai înşelat!… Priveşte, te rog, mai atent în jurul dumitale. Tot ce vezi aci, în celelalte camere, în casa întreagă, reprezintă o relativă bogăţie. Faţă de noi, dumneata eşti cel sărac… Gândul de-a ne ajuta e cu atât mai mişcător! Îmi probează că nu suntem atât de singure. Din nefericire, împotriva celor ce se întâmplă nu putem face nimic nici dumneata, nici eu… S-a lăsat întunerec. Răsuceşte, te rog, butonul de la stânga dumitale, să facem cel puţin lumină.

În lumina policandrelor din biserică, pe obrazul Ginei Alimănescu nu se mai cunoştea nici o urmă a peripeţiilor prin câte a trecut. Nimic din lacrimile care i-au udat de

atâtea ori pleoapele într-o singură zi. Nimic din sfâşierea secretă.

Îşi învăpăiase obrazul bronzat cu două benchiuri de fard. Strivise mai apăsat roşul chimic pe buze. Ţinea bărbia în sus şi izbutea să surâdă.

Da! Izbutea să surâdă.

Dacă în ochii verzi mai plutea încă o tristeţe întunecând lucirea limpede a smaragdelor sub genele adumbrite şi lungi, după a tuturor părere, aceasta îi adăuga un farmec nou, galeş şi enigmatic.

„Vheau să fiu bravă! O mică vietate nefericită, dar bravă!” îşi hotărâse când a coborât din automobil.

Şi se ţinea de cuvânt.

Brav a urcat scările, a înfruntat privirile, exclamările, glumele şi admonestările nuntaşilor fiindcă nu venise decât adusă cu forţa; brav şi-a luat în primire atribuţiile de domnişoară de onoare; brav zvâcnise în cupeul cu diagonalele încrucişate de flori şi panglici albe în geamuri şi tot aşa brav păşise pragul bisericii, ca să asculte şi să privească desfăşurarea ceremonialului cu toată atenţia concentrată aci, fără să mai gândească de fel îndărăt.

Se bucurase că în rochia de mireasă, sub cununa de lămâiţă, sub vălul alb şi lianele de betealĕ, Odeta îşi pierdea tot ce i s-a părut de astăzi dimineaţă încoace vulgar şi prea terestru. S-a înşelat atunci? Se înşela acum?

Odeta s-a abţinut să facă vreo reflecţie când a văzut-o că vine fără tovarăşul anunţat. De o asemenea întrebare brutală se temuse Gina. „Ce e cu magistratul tău? Unde-ţi este phostia ta?” N-ar fi ştiut să dea un răspuns. Cu o delicateţe la care nu se mai aştepta, Odeta a cruţat-o de supliciul interogatorului plin de umilinţă.

A primit-o numai cu un duş de invective nostime, ca în vremurile lor cele bune, fiindcă întârziind n-a fost prezentă la anumite ritualuri de la punerea vălului şi a betelei, menite să-i asigure într-un viitor apropiat succesiunea în rolul de mireasă.

Gina se înălţă în vârful pantofilor.

Răspunse cu un surâs la surâsul Nadinei. Străbătea şi în zâmbetul Nadinei o vagă umbră de langoare. Poate era şi dânsa o fată bravă; nefericită, dar bravă.

Aurul şi argintul icoanelor sclipeau cald în lumina gălbuie a policandrelor, în fumul subţire de lumânări.

Dincolo de vitralii, afară, rămăsese seara albastră.

— Grozav de multă lume! şopti o doamnă bătrână în rochie violetă, făcându-şi loc cu înverşunare să răzbească în rândurile dintâi şi manevrând face-a-main-ul în lănţug, ca să examineze mirele şi mireasa cu o competenţă de expertă.

— Multă şi de toată mâna! opină tovarăşa sa, înghesuindu-se cu aceeaşi îndârjire şi aşezându-şi pălăria, care îndurase oarecare modificări de formă şi de poziţie după anevoioasa expediţie prin strâmtori.

Biserica era într-adevăr înţesată de mulţime. La numărul invitaţilor care au primit cartonul caligrafiat în relief se adăuga îndărăt, spre uşă, gloata cea mare a personalului subaltern de la ministerul unde părintele miresei se bucura de mari puteri şi de o veche autoritate cimentată în treizeci de ani de carieră.

Deocamdată, Nae Cristodoreanu uitase exerciţiul acestor puteri; îşi pierduse toată autoritatea; era mai emoţionat decât mirele şi transpira fluvial.

Strângea la subsuoară jobenul ca o ţeavă de tun, cu gura îndreptată spre altar. Îşi rătăcise o mănuşă. Din când în când, îşi amintea, pipăia cu talpa covorul de jos, să simtă dacă nu descoperă o proeminenţă, încerca să pri-vească printre picioarele vecinilor, se căuta în buzunarul de la spatele fracului. Apoi îşi trecea palma pe obraz, să verifice pe cale tactilă dacă nu i-a crescut barba. Căci era foarte păros. Un fenomen de exuberanţă a sistemului pilos. Nadina pretindea că până ce bărbierul îi termină de ras obrazul stâng, pe obrazul drept îi creştea barba la loc. Exagera Nadina. Însă nu din cale-afară. Părul invadase

mâinile lui Nae Cristodoreanu până la ultima falangă a degetelor, obrazul până la ochi, nasul în exterior şi în interiorul nărilor, urechile, ceafa dublă: păr negru, stufos, aspru, masiv. Iar toată această abundenţă prodigioasă, cu care în van luptau foarfecele şi briciul, se compensa printr-o chelie totală, unde se oglindeau luminile policandrelor ca în globurile poleite din stâlpii grădinilor cu trandafiri.

Pe cât de emoţionat era Nae Cristodoreanu, schimbând picioarele, rotind ochii măslinii sub sprincenele groase să ia aminte dacă nu lipseşte ceva ori cineva, dacă toată lumea e la locul său şi dacă vreun invitat n-are motiv să se simtă nemulţumit din cine ştie ce năzărită pricină, pe atât de calmă era Maria Cristodoreanu. Nemişcată de cum a intrat în biserică, închingată în balenele corsetului, nu pierdea nici un amănunt al serviciului divin, urmărind intrările şi ieşirile preotului din altar, făcând semnul crucii la timp cuvenit, indiferentă la foşnetul şi şoaptele dim-prejur.

Toate se petreceau după orânduiala cea bună. Numai mirele şi mireasa păreau că au epuizat ultimul dram de înţelegere omenească.

Pricepeau pidosnic semnele şi cuvintele preotului, semnele şi cuvintele nunilor. Înaintau un pas când trebuiau să stea pe loc şi stăteau pe loc când trebuiau să înainteze. Întindeau o mână în locul celeilalte şi, intimidaţi de zâmbetul blajin al preotului la aceste stângăcii, care făceau parte din tradiţia ceremoniei, se înroşeau plecând pleoapele în jos.

Barbu Leca se simţea de un ridicol încântător cu cununia de metal pe creştet, în frac şi cu funda albă la gât. Alături, Odeta, cu mănunchiul de flori albe pe braţ, transfigurată în rochia lungă, sub voalul subţire şi sub sclipirea betelei, era din nou Odeta cea de acum doi ani şi de anul trecut, Odeta celei dintâi mărturisiri, când deodată, după un surâs incredul şi surprins, devenise serioasă, cu tot sângele năvălit în obraz.

A fost aceasta în cerdacul de la ţară, într-o seară cu lună, în august… Odeta purta tot aşa o rochie albă, şi în argintul luminii lunare zâmbetul ei i s-a părut misterios ca acum.

„Isaac şi Rebeca… Moise şi Sefora”…

Cuvintele liturgice îşi pierdeau sensul precis, făceau parte dintr-o formulă de magie.

„. Până la al treilea şi al patrulea neam”…

Niciodată n-are să-şi amintească dacă el a ţinut lumânarea în mână sau nunul; dacă el a băut întâi din paharul cu vin sau Odeta; dacă întâi au ocolit masa când a cântat preotul Isaia dănţuieşte şi numai după aceea le-a întins paharul la buze, sau dacă totul s-a petrecut în altă ordine. Au să-i rămână în amintire numai lumina irizată, foşnetul de mătăsuri şi de odăjdii, fumul subţire de lumânări, mirosul florilor amestecat cu efluviile de parfum artificial, un amănunt fără importanţă, absurd; ca manşeta cilindrică a preotului când ridică mâna, dezvelind sub straiul de cleric îmbrăcămintea lui de muritor ca oricare altul; ca picăturile late de ceară pe filele Evangheliei sau ca scârţâitul de gheată al nunului de câte ori se mişcă privind zugrăvelile şi icoanele, sfânt cu sfânt, episod biblic cu episod biblic, în porţiuni metodic împărţite. Şi are să-i mai rămână în amintire chipul, zâmbetul Odetei, transfigurarea nepământeană, alternanţa de siguranţă şi de teamă, de gravitate şi de reverie – o înfăţişare a Odetei care va fi, poate, pierdută pentru totdeauna, se va şterge într-un neant fără întoarcere, ca florile, ca parfumul lor, ca proaspăta lumină a unei dimineţi de primăvară, pentru a face loc altei femei, banală şi eternă cu toate tiraniile, grijile, decepţiile şi monotoniile conjugale. Disputele. Leafa bucătăresei. Robinetul stricat de la baie. Coborârea definitivă şi iremediabilă pe pământ.

Gina îşi strivi o lacrimă între gene. De astă dată o lacrimă blândă, dulce, de înduioşată şi pură emoţie, pentru prietena în văl de mireasă, pentru cuvintele rostite de preoţi şi

cântările liturgice, pentru misterul ceremoniei despoiată de semnificaţia sa terestră…

Pe urmă îşi aminti cu o săgetare ascuţită în piept că ea n-ar mai avea drept la cununa de lămâiţă fără să mintă. Izvorul limpede al emoţiei secă brusc, se uscă, se împietri. „Am hotărât să fiu bravă!” se mustră singură, înfigându-şi unghiile în palmă. „Fii bravă! Fii bhavă!” Şi Gina iarăşi ridică bărbia îngustă, surâzând cu eroismul ei de mică vietate nefericită, dar curajoasă.

O clipă se răsuci să privească îndărăt. Fracuri şi piepţi albi de cămăşi, toalete şi pălării multicolore, chipuri cunoscute şi necunoscute; chipuri omeneşti, destinse din încordarea dintotdeauna, involuntar pătrunse de evlavia locaşului şi a slujbei, chiar dacă în viaţa cea de toate zilele poartă altă pecete, lacomă, cinică, zeflemistă.

„Ce-ah fi phintre toţi să apară şi Gigi?” se întrebă Gina, şi îndată îndepărtă gândul. A hotărât doar să fie bravă până la sfârşit!

Babeta, fetiţa în rochiţă albă şi înfoiată care ţinea trena miresei, îi râse prietenoasă cu toţi dinţişorii mărunţi, clătinându-şi buclele blonde şi fioncul lat din creştet. Erau amândouă în dragoste veche. Gina o învăţase să mâzgălească primele litere. Ea, împreună cu Odeta, a dus-o întâia oară la grădina de copii. Acum Babeta ronţăia dragelele minuscule şi argintate, rotunde ca alicele de vânătoare, căpătate de la Dolofanul, înainte de a se urca sus, în cafas, cu un coşuleţ plin, pentru a împroşca la un anume semnal o ploaie abundentă asupra nuntaşilor. Tainic, ca o supremă dovadă de dragoste, fetiţa îi strecură şi Ginei două mărgeluşe din pumnişor.

Bomboanele aveau miros răcoros de mentă.

Gina observă o mişcare străină de ordinea ceremonialului. Şuşotiri şi capete întorcându-se.

Ar fi fost destul să ia aminte la încruntarea dintre sprincenele îmbinate ale Măriei Cristodoreanu şi la culoarea brusc stacojie a obrazului, ca să priceapă că a sur-

venit un eveniment grav şi alarmant, de vreme ce mama Odetei îşi ieşise din placiditatea de pomină. Cât despre Nae Cristodoreanu, de emoţie, el scăpase ţilindrul jos. Fără demnitate, gros şi năduşit, se căznea să-l culeagă dintre picioarele doamnei bătrâne cu rochia violetă. Prin sticlele duse la nas, doamna privea cu dezaprobare aceste manevre stranii. De altfel, era o doamnă pe care n-o invitase nimeni şi nici n-o cunoştea nimeni.

În sfârşit, Nae Cristodoreanu reuşi să pună mâna pe joben, îl readuse la locul său, pe braţ, ca o ţeavă de tun cu gura îndreptată spre altar; îşi pipăi cu îngrijorare un nasture de la bretele, pocnit din aţă. Aşteptă avizul nevestei. Maria Cristodoreanu şopti ceva după paravanul degetelor înmănuşate. În conciliabul se amestecă bunica Odetei, madam Aspasia Grult, persoană ţepoasă, uscăţivă, mumefiată, foarte inteligentă şi foarte distantă, de al cărei cuvânt tremurau toţi nepoţii şi, în egală măsură, ginerele său, Nae, cât era el de director general, şi fiica sa, Maria, cât era de placidă. Fusese în tinereţe o femeie frumoasă, învârtise lumea pe degete, îşi îngropase toţi contemporanii. Din acest trecut aparţinând celuilalt secol îi rămăsese numai un rece dispreţ pentru oamenii şi mora-vurile timpurilor de faţă, pentru propriii săi copii şi progenitura lor. Arar, numai la zile mari îşi făcea apariţia în casa lui Nae Cristodoreanu. Sosea îmbălsămată în bijuteriile păstrate cu avariţie, servea fiecăruia fără alegere câteva drăgălăşenii corosive, îşi încreţea pergamentul obrajilor într-un surâs ironic şi pleca, lăsând tuturor impresia că au băut oţet dintr-un pahar coclit. Cum însă îşi con-servase neatinsă isteţimea demonică, la sfatul ei apelau fata şi ginerele când se aflau într-un greu impas.

De la dânsa veni deci şi acum dezlegarea.

O chemare transmisă din şoaptă în şoaptă i-o aduse alături pe Nadina. În câteva cuvinte îi explică misiunea urgentă.

Nadina clătină din cap, semn că le ia toate asupră-şi. Îşi făcu loc şi înaintă printre fracuri şi toalete de mare

ceremonie până la strana unde un om în costum cenuşiu, nebărbierit, scofâlcit şi cărunt privea peste capete, printre pleoapele întredeschise, poate la zugrăveala sfinţilor, poate la becurile policandrelor imitând lumânările, poate nicăiri, în văzduh.

Gina se lămurise pe deplin.

Recunoscuse, pe unchiul Odetei, Ioachim Grult, feciorul doamnei Aspasia Grult şi fratele doamnei Maria Cristodoreanu; teroarea familiei, omul ciudat care-şi donase toată averea unei fundaţii; scandalizase lumea cu diferitele isprăvi extravagante; prin intervenţia rudelor fusese internat într-o casă de sănătate şi de un an se afla iarăşi liber.

De apariţia acestui unchi se temuse Odeta. Iar de această prezenţă nu scăpase. Gina mai înţelese şi solia Nadinei. Ea singură se bucura de clemenţa lui Ioachim Grult. O trimiteau să-l îmblânzească.

Nadina îi puse mâna pe braţ.

Ioachim Grult părea că n-a simţit. Continua să privească spre bolta cu heruvimii zugrăviţi în nouraşii albi, ca un turist, vizitând o curiozitate locală, cu desăvârşire străin de mulţimea din jurul său. Nadina îi atinse braţul a doua oară. Ioachim Grult coborî privirea printre pleoapele îngust întredeschise. Spuse ceva. Desigur ceva ne-plăcut şi hâtru, după râsul înăbuşit cu palma la gură al vecinilor. Dar Nadina nu se descurajă. Se înălţă cu un picior pe pragul stranei, se acăţă de reverul hainei cenuşii ca să-i aplece urechea la şoaptă. Ioachim Grult încuviinţă, făgădui. În semn de pace, sau numai de armistiţiu, îşi rezemă mâna de umărul Nadinei, întorcând-o cu faţa spre altar.

Toată familia Cristodoreanu a respirat.

Măcar pentru un timp, aci, la biserică, primejdia era înlăturată. De ce se temeau n-ar fi putut spune niciunul. Extravaganţele lui Ioachim Grult erau multe şi de multe feluri.

Iar faţă de dânsul toţi au fost îndeopotrivă de vinovaţi, începând cu Aspasia Grult, care nu şovăise să unelteascâ pentru a-şi trimite feciorul într-o casă de sănătate, după ce dusese război cu el vreme de peste treizeci de ani, poate numai fiindcă se asemănau atât de mult la fire, la ascuţimea minţii, la dispreţul de ceilalţi semeni. Între mamă şi fiu se afla o singură deosebire, una singură, dar destinată să-i înduşmănească fără sorţi de împăcare. As-pasia Grult devenise avară o dată cu vârsta; număra bucăţile de zahăr, nu primea pe nimeni acasă ca să nu-i roadă covoarele şi să n-o silească la cheltuieli excepţionale: ceai, pesmeciori, lămâie şi rom. După ce, într-o vreme, ţinuse saloanele deschise pentru serate şi ceaiuri faimoase în protipendada capitalei pe la 1890, acum dră-măluia mâncarea servitoarei şi economisea de la biletul de tramvai. Ioachim Grult, în câţiva ani, îşi înzecise averea moştenită de la tată, clădise case şi întemeiase fabrici, exploatase păduri şi înfiinţase ferme model, pentru ca într-o bună zi să se lepede de întreprinderi, să se descotorosească de bani şi să ducă viaţa de vagabond.

Maria Cristodoreanu îşi reluă poziţia atentă şi cucernică. Nae Cristodoreanu îşi pipăi bărbia, care începea să înghimpe. Gina se bucură că prietena sa n-a prins de veste la toate acestea şi că a rămas în serafica ei seninătate de mireasă.

Odeta a avut ştiinţă numai la sfârşitul ceremoniei, când în mulţimea îmbulzită pentru sărutările de circumstanţă a zărit-o pe Nadina la braţ cu omul nebărbierit, în haine cenuşii, privind peste capete, printre pleoapele abia întredeschise.

Atunci i s-au dilatat ochii de panică.

Nadina i-a făcut semn să n-aibă nici o grijă.

Doamna bătrână cu rochia violetă plimbă face-a-main-ul cu mare febrilitate de la o figură la alta, plecându-se să vadă cine cu cine se sărută, cât şi în ce chip, cum se gratulează şi cum sunt îmbrăcaţi. Se instalase lângă Gina şi, fiindcă

rudele mirelui o credeau din familia miresei, iar rudele miresei o socoteau din familia mirelui, primea şi dânsa felicitări îndelaolaltă; mulţumea; se lăsa sărutată şi răspundea lipindu-şi buzele uscate de frunţi şi obraze străine.

Gina observă cu mirare că, dincolo de sticlele ovale prinse în lănţug, ochii necunoscutei înotau în lacrimi. Mai observă că faţa zbârcită era acum superb tatuată după atâtea sigilii roşii de buze. Sub pălăria cu pene violete, cu nasul coroiat, brăzdată de toată gama carminului luciu şi gras, părea un şef indian gata să plece în război.

La ieşire, aşteptând rândul cupeurilor cu diagonale de flori şi panglici albe încrucişate în geamuri, Gina imploră un miracol blând.

Ce-ar fi să-i audă glasul lui Gigi? Să-i simtă mâna sub braţul ei? Să vină cu paşi tiptili, şoptindu-i în ureche: „Mă ierţi că am întârziat prea mult în Platoul Pamir? E atât de departe!” L-ar săruta. În faţa tuturor l-ar săruta. L-ar înlănţui cu amândouă mâinile de după gât şi i-ar da buzele. Acum e permis.

Dar afară era numai noaptea. Erau numai cupeurile cu cravaşele împletite în flori, panglici şi beteală, ţinându-şi rândul la scară; erau numai perechile risipindu-se, numai stelele de sus, şi jos numai strada desfăşurându-se înainte, cu şiragul nesfârşit de becuri, strada plină de lume şi totuşi deşartă.

Nadina o surprinse mică şi singură, rezemată de stâlp. Îi cuprinse mijlocul cu braţul:

— Foarte frumos, Gina!… Aşa-ţi faci tu datoria de domnişoară de onoare? Unde-ţi e cavalerul? Apoi, întorcându-se: Unchiule Ioachim, n-o mai cunoşti pe Gina? E cea mai veche şi mai bună prietenă a Odetei…

Ioachim Grult mârâi scurt:

— Domnişoară, în cazul acesta te compătimesc.

— În cazul acesta te compătimesc, domnule Miclăuş! exclamă tanti Catriona, eliberând mescioara de scrumiera

rămasă pe urma lui Enea Samurcaş. Te compătimesc, dar nu-ţi pot fi de nici un ajutor. Nu ştiu cum se numeşte prietena nepoatei mele, nu ştiu unde locuieşte, nu ştiu despre ce biserică e vorba… Gina nu mă informează despre toate acestea şi nici nu i-o cer…

Sergiu Miclăuş îşi frământă mâinile.

Dădu să se ridice de pe taburetul pitic. Nu mai avea ce căuta aci. Nu mai avea ce aştepta.

Tanti Catriona îl invită să nu se grăbească.

— Te rog! Mai poţi întârzia zece minute. Zici că nu mai eşti ocupat. Ai terminat cu toate chestiunile dumitale grave, care te-au reţinut până acum…?

Apăsase înadins pe cuvintele „ocupat” şi „grave”, ca să arate cât de puţină încredere acorda ea basmelor atât de ne-îndemânatic plăsmuite de acest tânăr agitat.

Cu palmele sprijinite în pufurile moi, balansând picior peste picior şi lăsându-se săltată de telurile sofalei, tanti Catriona jucă întâia oară un rol dublu de cumătră cinică şi intrigantă, deplin convinsă că aşa cereau împrejurările şi datoria sa.

Voia să răzbune aşteptarea şi suferinţa Ginei. Voia s-o apere. De astă dată intervenea ea, ca să răscumpere vinovata uşurătate din trecut, când nu s-a întrebat ce poate pregăti viaţa unei copile crescute departe de urâţeniile şi asprimile lumii.

Hohoti ascuţit, continuând să se dea huţa pe resorturi:

— Ha-ha! Eşti nostim de tot cu ideile dumitale, tinere domn!

Sergiu încuviinţă cu o posacă ironie:

— Se şi vede! Nostim de tot…

— Amuzant, dar vrednic de compătimire!

— Mulţumesc. Sunteţi prea generoasă!

— Cum îţi închipuiai, adică? Faci o cunoştinţă pe un peron de gară, stai de vorbă un sfert de oră…

— Aproape două ore, doamnă! protestă Sergiu Miclăuş.

— Să admitem!… Precizia cronometrică n-are decât o relativă însemnătate. Stai, aşadar, aproape două ore de vorbă, şi atât ajunge pentru ca a doua zi noua dumitale cunoştinţă să tânjească la fereastră în aşteptare, tresărind la fiecare pas de pe trotuar şi la vuietul automobilelor de pe stradă…

— N-am pretins aşa ceva.

— Nu, dar ţi-ai imaginat-o! Iar în timpul acesta, după ce dumneata ţi-ai văzut în pace şi onor de gravele ocupaţii, fiindcă nu aveai ce face cu timpul până la alte ocupaţii tot atât de grave, ţi-ai amintit: „A! Este adevărat! Ce-o fi făcând oare gâsculiţa de aseară? Să trec aşa, de-o curiozitate, şi să văd de câte ori a privit la ceas în şasezeci de minute!” Ha-ha! Dă-mi voie să râd. Aceasta se întâmplă numai în teatrul romantic, unde abia apare Don Juan pe scenă, şi toate Faustele, Clorindele, Violanele, Isabelele şi Elvirele cad ca spicele de grâu… Teatrul romantic e demodat!… Fetele de astăzi trăiesc pe pământ… Nepoata mea nu e nici romantică, nici naivă, nici frivolă. Elle est un petit bout de femme tres sage. Terriblement sage! 48 Aşa că n-a putut da mai multă importanţă decât merită cunoştinţele de pe un peron de gară… Un incident banal de voiaj, ca oricare altul. Peste două săptămâni, când vei saluta-o pe stradă, nu-şi va mai aminti numele dumitale şi se va întreba cu mirare unde ţi-a mai văzut figura şi când…

— Mă iertaţi, dar nu cred, doamnă! Nu pot s-o cred… îngăimă Sergiu Miclăuş, purtând privirea dureroasă de la această persoană fantastică, nesuferită şi volubilă la statuetele, vazele, tablourile şi covoarele din pereţi.

Nu şi-ar fi imaginat vreodată un mai potrivit interior pentru Gina.

Toate erau fermecătoare, alcătuiau un decor ireal şi o atmosferă de capitonată moliciune în lumina viorie a abajurului: toate, în afară de stăpâna casei, care se bâţâia între pufuri, râzându-şi sarcastic de abătuta sa mutră.

— Nu crezi?! se miră tanti Catriona, înclinându-şi uşurel capul pe un umăr cu o alintare afectată de cochetă bătrână. Evident!… Tocmai din această pricină eşti de compătimit. Tinereţea e infatuată. Pariez că ţi-ai creat o iluzie foarte seducătoare despre persoana dumitale. Şi alta foarte mediocră despre restul omenirii!… Iei aceste iluzii drept realitate… Te-ai înşelat amar, măcar în această ocazie.

— Nu e vorba de o iluzie, doamnă! gemu cu glas istovit Sergiu Miclăuş, răsucind în mână un căluţ de şah uitat pe măsuţa rotundă şi contemplând în prostaţie sculptura fină a lemnului, numai ca să nu ridice ochii şi să înfrunte scormonitorul examen. Nu e vorba de o iluzie!… Eram, însă, sigur că domnişoara Alimănescu mi-a lăsat un rând. Adresa unde s-o caut…

— Confirmi spusele mele! Nu poţi renunţa la ceea ce ţi se pare foarte natural… Dă-mi voie să-ţi prezint eu realitatea aşa cum a fost, nu cum vei fi voit-o dumneata. Este adevărat că la plecare Gina mi-a anunţat perspectiva unei vizite. Era în uşă, cu mâna pe clampă, când s-a întors, spunându-mi: „Uitam… Dacă vine un oarecare domn Mircea… Mirclăuş… aşa ceva, deoarece nu i-am reţinut bine numele, te rog cere-i iertare fiindcă mi-a fost imposibil să-l aştept, cum am făcut imprudenţa să promit”… Reproduc exact cuvintele Ginei. Regret că nu pot reproduce şi tonul. Cuvintele şi tonul, dar mai ales tonul, nu-mi par a justifica de fel iluziile domniei-tale…

Între degetele lui Sergiu Miclăuş gâtul calului de şah trosni sec, frânt în două. Tanti Catriona preîntâmpină scuzele, asigurându-l cu o indulgenţă mărinimoasă, şi prin aceasta mai usturătoare decât un reproş:

— Nu e nimic! Nu s-a întâmplat nici o catastrofă…

Iar Sergiu Miclăuş socoti şi dânsul că nu e nimic şi că nu s-a întâmplat nici o catastrofă, căci nu avea ochi şi cuget să măsoare ce lucru rar şi preţios a distrus.

Altceva îl mistuia acum.

Mai păstrând nădejdea că vorbele şi tonul Ginei au fost pricinuite numai de o prea lungă şi contrariată aşteptare, întrebă, căznindu-se să potrivească la loc gâtul calului decapitat:

— Şi la ce oră le-a spus acestea, doamnă?

— Cinci şi un sfert, cinci jumătate cel mult! minţi senin tanti Catriona. Cinci jumătate exact! Acum îmi amintesc, fiindcă tocmai o întrebasem, ca să verific pen-duleta mea, care e cam capricioasă…

Rezemată pe spate, continua să surâdă, înălţând sprincenele sub casca părului de argint, într-o mimică menită să dovedească mulţumirea unui pronostic confirmat:

— Pricep şi sensul acestui interogator, tinere domnÂl aşteptam venind… La ce oră? Ai fi dorit, desigur, să-ţi răspund o oră mai consolatoare. Şapte, şapte trecute. Cât mai târziu!… Regret că ţi-am procurat o nouă deziluzie. Crede-mă!… Eu îmi cunosc nepoata mai bine şi ceva mai de multişor.

Exagerându-şi rolul cu toată convingerea, tanti Catriona se silea să-şi zugrăvească nepoata ca pe o făptură foarte realistă şi prozaică, apărată de năluciri sentimentale; după cum se înfăţişa şi dânsa ca o bătrână fără inimă, respingătoare şi agresivă. Îşi spunea că dacă într-adevăr tânărul acesta venise mânat de o pornire adâncă, urma s-o probeze. Numai timpul şi obstacolele erau pietrele de încercare. Ea va chema într-ajutor timpul şi obstacolele. La nevoie, va născoci alte piedici închipuite. Îşi va lua toie-gelul şi va purcede să culeagă informaţii, până ce va căpăta dovada că Gina nu-şi pregăteşte singură alte nopţi de plâns cu obrazul în perne. Deocamdată, tânărul nu-i prea făcea impresia unui om din neamul celor oţeliţi să reziste timpului şi obstacolelor.

Sergiu Miclăuş venise de-a dreptul de la cimitir. Alergase să afle mai întâi adresa lăsată de Gina (nu se îndoia că îl aşteptau câteva rânduri de necăjită şi delicioasă dojană); plănuise să se abată mai apoi acasă şi să se travestească în

smochingul unui prezentabil oaspe de nuntă. Acum arăta la chip şi la port cu totul suspect. Costum negru de înmormântare pătat în genunchi de iarbă şi de ţărână, pălărie cenuşie, nepotrivită cu restul veştmintelor, aşa cum o smulsese în grabă din cuier când a fugit după Leon Dobrotescu, o privire rătăcită de câine alungat şi bolnav; toate ravagiile emoţiilor dintr-o noapte şi o zi săpate în obraz. Şi, pe deasupra, un miros echivoc de eter.

Micul flacon încredinţat de madam Anica Stoian pentru Teofana se vărsase în buzunar. Îl zvârlise printre morminte. Dar mirosul stăruia îmbibat în stofă.

Fosta primă-balerină de operă imperială, în viaţa sa de culise şi de rampă, cunoscuse o anumită lume care pătimea de asemenea năravuri. Eter, morfină, cocaină, opiu – le ştia unde duc! Ştia ce fantoşe dezarticulate fac din oameni. Spasmodicul amestec de exaltare şi de deprimare de pe figura lui Sergiu Miclăuş se explica deci prea bine. Încă un motiv să-l îndepărteze de Gina, să-l supună la o severă carantină.

— Nu-ţi pare că miroase ciudat liliacul acesta? întrebă, îndreptându-şi ochii spre vasul unde aşezase disde-dimineaţă braţul de crengi albe.

— Nu florile sunt de vină, doamnă. Ci eu… Am adus cu mine un miros de eter.

— A! se miră tanti Catriona, foarte curioasă să afle cu ce năzdrăvan basm va justifica tânărul din faţa sa stigmatul degradantului viciu. Ai dreptate… Mi-ai luat un păcat de pe suflet. Tocmai mă hotărâsem să arunc la gunoi frumuseţea aceasta de liliac… Căci vei fi observat şi dumneata! Unii nu pot suferi eterul. Bunăoară, eu! Pe alţii, în schimb, nu-i incomodează de fel. Dimpotrivă…

Tanti Catriona lăsă sfârşitul în suspensie, aşteptând cu o mânuşiţă ridicată în aer.

Sergiu Miclăuş nu ţinea însă să lămurească acestei antipatice şi liliputane creaturi de ce miroase el a eter, cum n-a voit să spună nici de unde venea. Fusese o spovedanie

rezervată numai pentru Gina. Acum zadarnică. Îi va lăsa un rând, doar ca să-i pedepsească lipsa ei de presimţire, cruzimea cu care atât de repede s-a lepădat de dânsul: „Un oarecare domn Mircea… Mirclăuş, aşa ceva…”!

Îşi pipăi buzunarul hainei unde purta stiloul; celălalt buzunar, unde pusese foaia cu lat chenar de doliu:

— Permiteţi să scriu câteva cuvinte domnişoarei Alimănescu?

— Te rog! consimţi tanti Catriona, sărind sprintenă de la locul său pe tocurile înalte şi căutând cutia cu plicuri.

Apoi, cu discreţie, îşi află de lucru, întorcând spatele şi răsfoind un album cu privelişti din Rio de Janeiro, ultimul ei turneu peste ocean, acum un sfert de veac. Sergiu Miclăuş n-avea nevoie de hârtie. Îi ajungea plicul. Pe anunţul de înmormântare arătă din ce Platou Pamir se întorsese s-o caute. Împături foaia, o introduse în plic şi rosti ridicându-se de pe taburet:

— Vă rog să mă iertaţi, doamnă, că v-am pricinuit poate o migrenă cu mirosul acesta de eter şi că v-am plictisit cu ridicolele mele pretenţii de june infatuat. Recunosc! Am greşit… Am exagerat consecinţele unui banal incident de voiaj. Domnişoara Gina Alimănescu a redus totul la adevăratele proporţii…

Tanti Catriona lipi plicul. Îi găsi loc peste celălalt plic, al Ginei, cu invitaţia de nuntă. O clipă îi şovăise mâna. Îi tremurase.

Dar a fost destul să-şi arunce privirea la pernele unde a plâns Gina cu ochii ascunşi în nopţile din iarna trecută pentru a aduna destulă tărie să ducă hotărârea până la capăt. După experienţa de atunci, învăţase cele ce n-a cunoscut în toată existenţa sa vagabondă şi plină de fabuloase peripeţii: că viaţa cere cruzimi şi minciuni obligatorii, că înduioşarea este câteodată numai o laşă slăbiciune şi că sinceritatea devine adeseori o culpă. Îi va spune Ginei că n-a găsit plicul la timp ori va născoci altceva.

Are o seară întreagă înainte, mai mult de jumătate de noapte pentru a descoperi o explicare acestei trădări.

La despărţire, în uşă, ridicând mânuşiţa răcoros parfumată la buzele lui Sergiu Miclăuş, glăsui în chip de concluzie:

— N-aş dori să-mi porţi gânduri duşmănoase, dragă domnule Miclăuş. Nici mie, nici Ginei!… Ai aflat de la o femeie în vârstă, mult încercată de viaţă, ceea ce nu ştie şi nu admite tinereţea. Le temps ne respecte pas ce que l'on fait sans lui…49

Sergiu păstră fălcile încleştate. Roti ochii la camera cu fantastic decor. Îşi înăbuşi suspinul. Ce dulce ar fi sunat aci glasul Ginei, nu al acestei aspide cu neputinţă de clasificat în vreo categorie femeiască! Glasul Ginei: „Ai întâhziat prea mult în Platoul Pamih… Dah te iert, dhagă Gigi!”

Platoul Pamir nu mai exista. Gina nu mai exista.

Iar el fusese pentru dânsa numai un oarecare domn Mircea… Mirclăuş… aşa ceva.

Nu mai exista deci nici Gigi. Nu va mai fi pentru nimeni de acum.

În urma lui, tanti Catriona îşi reluase chipul cel adevărat, sprijinită cu o mână de uşor, privindu-l cum se depărtează cu o îndoială în suflet. Poate a greşit. Poate a exagerat. Poate că Gina nu-i va ierta niciodată. Se gândi să-l cheme îndărăt. Să-i dea plicul.

Dacă Sergiu Miclăuş s-ar fi întors o singură clipită, ar fi întrezărit neprevăzuta metamorfoză a bătrânei, care simulase cu eroism tot ce nu putea ea suporta: ipocrizie, minciună, sarcasm, mofturi de sexagenară alintându-se cum nu i se şade vârstei. Ochii ar fi descoperit încântătoarea Catrionă dintotdeauna, într-altfel fantastică, la locul său în pragul căsuţei de păpuşi.

Dar Sergiu Miclăuş pornise glonţ. Trânti portiţa grilajului. Se împiedică de o babă încovoiată de şale, cu polcă de dimie călugărească şi cu o broboadă trasă pe ochi.

— Hei! răcni baba Reveica speriată, ducându-şi mâna la inimă.

— Nici un hei, hârcile iadului! blestemă înciudat Sergiu Miclăuş, regretând că au trecut vremile Inchiziţiei, când asemenea vrăjitoare îşi găseau sfârşitul jupoiate de piele şi arse pe rug.

Apoi strigă şoferului:

— Mână, Tacke! Dă-i drumul!

— Ce direcţie, anume?

— Oriunde, în afară de Platoul Pamir! M-ai înţeles? Platoul Pamir nu există. E o invenţie! O balivernă a geografilor… Să opreşti la un debit de tutun. Să mă duci pe urmă la un local de beţie care ţine toată noaptea deschis. Înţelesu-m-ai, Tacke?

— Dacă doriţi, aşa vom face… răspunse flegmatic omul de la volan.

Căci şoferul de acum, ca şi Cristofor din noaptea trecută, renunţase să mai priceapă capriciile unui client cu atât de vădite semne de scrânteală.

Îi poruncise să urmărească până la Bellu un necunoscut pornit fără pălărie pe stradă. Au mers până la Bellu. I-a poruncit să aştepte. L-a aşteptat până ce i-au prins noaptea. I-a strigat să gonească nebuneşte, ca să ajungă mai repede aci. Au venit vârtej. Acum voia debit de tutun, voia local de beţie… Îl botezase Tacke şi se arăta supărat pe un oarecare Platou Pamir. Pamir? Tot vreo ţicneală! E plină lumea de tot soiul de oameni. Au dat căldurile prea devreme în acest an. Numai de ar avea cu ce plăti atât cât a înregistrat aparatul! Peste trei sute de lei!… A mai păţit cu unul anul trecut. Au mers la secţie. Pe lângă bani, a mai pierdut şi timpul.

Opri în strada 11 Iunie.

— Vă rog, aveţi aci debit de tutun. Aveţi alături şi localuri care ţin deschis până la ziuă…

Le cunoştea îndestul Sergiu Miclăuş din cealaltă viaţă a lui, înainte de surghiunul în târgul ardelenesc de munte. Nu-i făceau nici o plăcere! Nu-l chemau cu nimic. Rostise

cuvintele ca să-şi amăgească pustiirea din el cu o fanfaronadă de copil înciudat. Dar de un pachet de ţigări avea nevoie. Cu atât are să se aleagă din asemenea zi. Va lua din nou patima fumatului. Viaţa îi dă drept măcar la atât. Ţigara i-a fost o tovarăşă credincioasă în ceasuri de acestea, deşarte.

Coborî, căutând cu ochii firma Regiei. De o parte şi de alta, litere de foc învăpăiau cerul, aşterneau pe asfalt o lumină spectrală, în care trecătorii apăreau şi dispăreau straniu fardaţi, defilau ca într-o figuraţie de teatru, nu păreau că aparţin lumii reale. „Mă mai recunosc oare chelnerii?" se întrebă. Şi aruncă o privire piezişă spre intrarea unei grădini, unde un pui de portar galonat ridicase şapca împodobită cu firet de amiral, deschizând portiera automobilelor. „Desigur, e încă prea rece pentru stat afară. Nici jumătatea lui mai", gândi Sergiu Miclăuş.

Ca să-şi verifice părerea, înaintă câţiva paşi. Se vedeau feţele albe întinse pe mese sub teii cu frunza lată. Aşadar, s-a înşelat.

— Să trăiţi, domnule Sergiu!

Îl salutase portarul.

— Cum, tu eşti, Tacke? întrebă minunându-se Sergiu Miclăuş.

De la sine înţeles că pe fostul picolo, devenit portar, nu-l chema Tacke. Confraţii de breaslă îi spuneau Cârnul, după o anumită insuficienţă a apendicelui olfactiv. Totuşi, presupusul Tacke, puşlama isteaţă de local nocturn, răspunse cu o nesăbuită bucurie clientului de pe vremuri, generos la bacşişuri şi risipitor foarte la petreceri:

— Eu, domnule Sergiu, cum mă vedeţi! Am înaintat în grad,

— Ei, bravo! La mai mare, Tacke…!

— Că nici nu-i cine ştie ce procopseală! Mai bine era când serveam înăuntru… Ieşea ceva… Acilea, cam pă sponci. Nu poftiţi? S-au făcut schimbări…

— S-au făcut schimbări? Ce schimbări au putut să se facă?

Băieţandrul n-avu răgaz să răspundă. Se repezi să deschidă o uşă de automobil. Sergiu Miclăuş se surprinse singur în mijlocul trotuarului, sub lumina de foc bengal, interesându-se stupid de lucruri care nu aveau nici un sens pentru el. Întrebase şi aştepta răspuns un individ străin de adevărata lui fiinţă, mai ales acum, mai ales cu sufletul său de acum. Pricepu ascunsa pricină a acestei purtări. Îl înspăimânta singurătatea. Simţea nevoie de o apropiere omenească, de un glas, de orice şi de oricine, numai,ca să nu rămână faţă în faţă cu sfârşeala deznă-dăjduită din el…

— S-au făcut schimbări grozave! reluă portarul recrut, netezindu-şi galoanele mânecii şi potrivindu-şi pe trup cutele hainei prea largi. Este dans dă la douăsp'ce înainte. Zazz-band şi numere!… Dacă n-aveţi timp acuma, vă sfătuiesc să veniţi mai târziu, numaidecât. Pă garanţia mea!… Aţi lipsit, se vede, din Bucureşti, de n-aţi mai dat pă la noi…

Sergiu Miclăuş nu-şi putea descleşta tălpile din asfalt. Ce căuta el aici? Ce putere vicleană îl împiedica să se mişte locului? Poate că Leon Dobrotescu, Tatileon, e încă acasă. Acum are sufletul să-l înţeleagă deplin; sunt amândoi cu toate antenele deschise; acum ar fi mai apropiaţi decât au fost oricând, deşi el n-a îngropat nici o moartă. Gina era mai pierdută pentru dânsul decât dacă ar fi murit. Un oarecare domn Mircea… Mirclăuş… aşa ceva…

— Se află aci şi alde domnu Dragomir!… anunţă confidenţial fostul picolo înaintat în grad. Adineauri a intrat. Dar acum vine rar şi stă puţin. Nu mai sunt vremurile dumneavoastră!… După cum se vede d-o poştă, o duce cam prost. Ştiţi, dânsul e cu foiţele… (arcuind degetele, filă un pachet de cărţi invizibile). Alea curăţă omul!… Sunt mai ale dracului decât vinul! Vinul numai te veseleşte: râzi, vorbeşti, cânţi, spargi un pahar, o oglindă… A doua zi bei apă. Te-ai liniştit pă câteva zile şi-ţi cauţi dă treburi. Alea nu iartă: noapte cu noapte… Uite-l că vine!

Valeriu Dragomir, prietenul şi colegul de clasă al lui Sergiu, camaradul de mai târziu al vieţii de pierzanie, venea încet, cu pălăria trasă pe ochi, purtând un pacheţel învelit în hârtie albă, cu sfoara petrecută pe deget.

Nu arătă surprindere ori bucurie. Îi întinse mâna moale, vorbind cleios:

— Bună seara, Sergiule. Ce vânt pe aici?

Parcă se despărţiseră de ieri.

Dar Sergiu Miclăuş constată că pentru prietenul său timpul trecuse ca într-o vrajă cruntă şi plină de spaimă. Niciodată nu văzuse la un om o asemenea schimbare. Nu doi ani, ci zece, doisprezece ruinează aşa un chip şi un trup care până mai deunăzi vibrau încă de voioasă tinereţe.

Valeriu Dragomir se buhăvise. Fălcile şi gura îi atârnau invadate de o grăsime gălbuie, bolnavă; grăsimea parazită a mizeriei şi a nopţilor pierdute. Pleoapele erau nă-pârlite de gene; umflate şi purulente, păreau înţepate de albine. Hainele cafenii cu dungi, decolorate şi prăfuite, căpătaseră lustru la piept şi la mâneci. Lustrul special al meselor de joc, al meselor de cârciumi şi de cafenele. „Aşa aş fi fost şi eu acum dacă nu plecam”, gândi cutremurându-se Sergiu Miclăuş.

Şi, cuprins de o înduioşată milă pentru prietenul de altădată, în care intră o ciudată şi superstiţioasă milă pentru cel ce ar fi putut şi el să ajungă, se acăţă de providenţiala întâlnire:

— Nu m-aduce nici un vânt, Dragomire! Poate presim-ţirea că aveam să te întâlnesc. Sunt liber… Vrei să rămâi cu mine?

Valeriu Dragomir privi în lături, răsucind sfoara pacheţelului pe deget:

— Ce să facem dacă rămânem împreună? Tu ai scăpat. Te-ai eliberat… Mă tem că o să avem amândoi o decepţie…

— Tu vorbeşti aşa? îl mustră Sergiu cu o izbucnire prietenească. Lasă prostiile şi hai să mergem undeva, să stăm de vorbă, să ne amintim… Ai luat masa?

Prietenul cedă flasc:

— N-am luat… Să mergem, fiindcă ţii tu… Arătă pachetul, punând o condiţie: Dar mai întâi să duc acestea acasă… Am aci nişte ouă proaspete, pâine, nişte brânză… Trebuie să le duc neapărat acasă…

Sergiu Miclăuş bănui că prietenul are vreo legătură: o femeie, o tovarăşă de mizerie. Şi-o închipui într-o odaie cu chirie ieftină, aşteptând proviziile acestea sărace: ouă, brânză, pâine – cina dezmoşteniţilor pe un colţ de masă, pe o foaie de ziar.

Cu delicateţe, îşi stăpâni întrebarea indiscretă. Rosti:

— Bun. Admis! Să cumpărăm mai întâi ţigări…

— Tocmai! Şi eu voiam să mă aprovizionez cu niţică otravă.

Au intrat amândoi în cabina dreptunghiulară a debitului de tutun. Sergiu i-a lăsat rândul la tejghea, în aşteptare citind afişele ziarelor înfipte în perete: „Săptămâna cărţii. Cum se remaniază guvernul Hitler. Ungaria se plânge Ligii Naţiunilor. S-au cerut dosarele în afacerea Skoda. Ex-împărăteasa Zitta vine în Austria. Festivităţile în cinstea d-lui Tewfik Rüstü-Bey. Moartea lui Lazăr Şeineanu la Paris”…

Când întoarse ochii, observă că prietenul punea într-o cutioară goală de carton cinci ţigări Carpaţi. Atât îi îngăduia bugetul să cumpere: cinci ţigări, cinci lei! Toată mizeria exprimată într-un singur amănunt.

Sergiu ceru două pachete; două pachete de ţigări scumpe. Le va aşeza deschise pe masă. Îl va sili să fumeze din ale sale. Atunci îşi aminti întâia oară că avea în buzunar o adevărată avere. Pe lângă economiile de salariat chibzuit şi fără pasiuni, un teanc de bancnote: o sută de mii. Îşi pipăi buzunarul de la spatele pantalonilor. Hârtiile îndoite făceau ţoaşcă. La ce-i mai foloseau acum? N-au trecut nici câteva ore de când cu preţul acesta plănuia să-şi înjghebe un cuib pentru Gina şi el, pentru amândoi. Gând nebunesc. Exaltare fără nici o le-gătură cu realitatea. El fusese pentru Gina numai un oarecare domn Mircea… Mirclăuş… aşa ceva.

Aprinse ţigara şi trase fumul, cu sete, până în adâncul plămânilor. Era delicioasă senzaţia primului fum după o întrerupere de aproape doi ani. Ca întâia ţigară după o îndelungată convalescenţă.

Afară şoferul coborâse şi nu-l slăbea din ochi, aşternut pe pândă.

— Urcă-te. Mergem mai departe! hotărî Sergiu Miclăuş, adresându-se prietenului, punând mâna pe mânerul nichelat şi piciorul pe scară.

— Eşti cu maşina? se miră Valeriu Dragomir. Nu e nevoie. Dă-i drumul, stau numai la câţiva paşi.

Şoferul îşi primi dreptul său cu o uşurare. Încercă monetete de argint. Una suna mat.

— E falsă, domnule, dacă nu vă supăraţi. V-a înşelat un pehlivan.

Sergiu Miclăuş căută alta, surâzând cu melancolie amintirilor de astă-noapte.

— E falsă cu adevărat, Tacke! M-a înşelat un pehlivan care se numea Cristofor, se recomanda proprietar de maşină şi pretindea că nu este o haimana din cei care dau poli falşi la rest. El dădea sute false şi mai avea ideea că Platoul Pamir e pe prelungirea Dorobanţi, cum faci la stânga! Ţine şi suta aceasta falsă bacşiş… Ai să găseşti alt imbecil la noapte, şi imbecilul are s-o primească fără să bage de seamă, cu gândul aiurea, la Platoul Pamir. Însă să ştii de la mine! Platoul Pamir nu există. M-ai înţeles? Platoul Pamir e o fahsă sinisthă!

Filosofic, şoferul îşi strânse banii în punga soioasa, fără să se mai minuneze de vorbele şi faptele zănatecului client. Că nu era ca toţi oamenii nu mai încăpea nici o îndoială. O dovedise încă o dată. Însă ţicneala se arăta inofensivă şi darnică. Răspunzând cu generozitate la generozitate, se oferi ridicând steguleţul roşu de metal:

— Puteţi urca… Vă duc tot eu, pă gratis, nu mai pun aparatul să marcheze.

Sergiu Miclăuş îl lăsă vorbind şi gesticulând în vânt. Lărgi pasul după prieten.

Pe la spate, lustrul din coatele şi din pantalonii chibiţului de tripou, ai clientului de cafenea şi de cârciumi trăda o mai jalnică decădere. Gulerul era slinos la ceafă; slinoasă, panglica pălăriei cu pete de năduşeală. Stofa făcea creţuri subsuoară şi pocnea la şolduri, ca straiele prea strâmte ale unui copil care a crescut şi s-a îngrăşat în vacanţă. Acum îşi amintea Sergiu Miclăuş că hainele datau de doi ani jumătate. El fusese cel care l-a silit pe Dragomir să meargă la croitor şi să le comande, într-o dimineaţă când s-au pomenit în stradă după o noapte norocoasă la club. Valeriu câştigase cu opt poli peste şase mii lei. Chibiţ la o masă memorabilă. A plătit înainte toţi banii croitorului, fiindcă a doua zi, dacă nu chiar în aceeaşi seară, soarta lor era scrisă. Aşa, s-a ales măcar cu un costum pentru zile de sărbătoare. Sărmanul costum duminecal! Ajunsese mai mizer decât hainele lui Matei, căpătate de la stăpân, dar curate, periate, fără pete şi fără lustru în coate. Sergiu Miclăuş se gândi că poate câteva mii de lei ar fi destul pentru a descurca bugetul prietenului, l-ar despotmoli dintr-un cerc vicios, i-ar da putinţa să-şi pregătească o evadare, să-şi organizeze altfel viaţa. Îşi propuse să aducă vorba mai târziu, după masă, cu tot tactul, galvanizându-i voinţa slăbită, alterată de sofismele perfide ale patimei. Va invoca exemplul său. O experienţă în care n-ar fi crezut dacă n-ar fi trăit-o.

— Ascultă, Dragomire; spuse aprinzând a doua ţigară de la cealaltă. Poate că sunt indiscret... Poate că n-am ce căuta la tine. Poate te deranjez. Aştept mai bine aci, la marginea trotuarului.

Prietenul hohoti în râs surd, ridicând pacheţelul suspendat în sfoară:

— Din pricina aceasta?

— Poate... Desigur...

— Fii fără grijă! Nu e ce crezi tu… Femeie, iubită, nevastă… Nimic din toate acestea, dragă Sergiule! Am pierdut dreptul la ele… Uită-te la figura mea…

Valeriu Dragomir gâlgâi un hohot oribil în guşa gâtuită de guler, expunându-şi înadins la vedere, în lumina violentă a becului electric, gura foanfă, obrazul lăbărţat, ochii cu genele spuzite. În şcoală era vestit pentru frumuseţea atletică şi pentru eleganţa înnăscută la diferite jocuri sportive. Numai opt ani au trecut de atunci. Prietenul începuse să putrezească de viu.

— M-ai privit bine? întrebă. În acest caz, te-ai convins că nu mă poate aştepta nici o femeie. Iubită, nevastă, prietenă… Nu sunt pentru noi… Pardon! Vreau să spun: pentru mine… E altceva, cu totul altceva…

Oprit în loc, Valeriu Dragomir păru deodată foarte stingherit. Privi în pământ, mutând pe trotuar o pietricică de colo-colo cu vârful pantofului scâlciat.

— Ţie pot să-ţi spun! mărturisi. N-ai să râzi. Îţi mai aminteşti tu de Idiceanu, Ion Idiceanu? cel care era într-a opta, când ne aflam noi în clasa a cincea?

— Se poate să nu-mi amintesc?! exclamă scandalizat Sergiu Miclăuş. Gloria liceului nostru! Laureatul tuturor concursurilor generale pe ţară…

— Exact! Gloria liceului nostru, laureatul tuturor concursurilor pe ţară… Ei bine! pentru această glorie şi pentru acest laureat la concursuri generale duc eu pacheţelul de aci. E pe dric… Cinci-şase luni, poate opt, poate numai două… Atât i-au dat medicii. Caverne la amândoi plămânii. Şi, bineînţeles, nici un mijloc de existenţă… L-a ajuns boala în străinătate, când lucra la al nu ştiu câtelea doctorat într-o specialitate care te ţine zece ani în laborator. L-am întâlnit din întâmplare. Amici n-am fost niciodată. Distanţa era prea mare între noi… Pe urmă, el fusese laureat, gloria liceului; eu, ca şi tine… Fericita mediocritate!… L-am întâlnit, nu mâncase de două zile, făcea anticameră la autorităţi ca să capete ospitalitate

gratuită la un sanatoriu… Aceasta acum trei luni, în februarie. Mi-a fost milă… M-a impresionat. înţelegi tu: mie, cel de acum, aşa cum mă vezi, mi-a fost milă de gloria liceului nostru, de laureatul tuturor concursurilor generale pe ţară!… L-am adus la mine în cameră. Acum e în pat. Nu-i spun ce fac, nu ştie din ce trăiesc. Îl mint! Am inventat o poveste… O slujbă de noapte, la o fabrică. Prost plătită, dar destul ca să mă hrănească în aşteptarea unei ocazii mai bune… Aşa îl mistific de trei luni. Îi aduc mâncare după cum pot, cât pot, când pot. Noaptea tot nu prea vin pe acasă. Se odihneşte în linişte. Eu chibiţesc la un tripou, la altul. Acum mă cunosc toţi ca pe un cal breaz. I-am cumpărat acestea cu treizeci de lei… Băcăniile sunt astăzi închise şi numai de atât am putut face rost. De treizeci de lei: ouă, brânză şi pâine. De cinci lei, ţigări pentru mine. La noapte, mai târziu, trag nădejde să mai ciupesc ceva…

Sergiu Miclăuş îşi pipăi teancul de bancnote în buzunarul de la spate.

— Aşa încât, te rog, stărui Valeriu Dragomir, să nu faci nici o aluzie la… la slujba mea de noapte. De altfel, nu stăm decât câteva minute! I-a recomandat doctorul să nu se ostenească… Are un tovarăş să-i ţină de urât. Malec…

— Cum Malec? voi să afle Sergiu Miclăuş. Ce este aceea Malec?

— Malec. Buster Keaton… Ai să vezi…

Au urcat scările într-o lumină chioară, pipăind peretele cu mâna şi treptele cu talpa. Camera era la întâiul etaj, pe un coridor îngust, cu uşi de o parte şi de alta, făcându-şi faţă.

— Intră! răspunse un glas cavernos la bătaia înceată a lui Valeriu Dragomir.

Sergiu rămase mai în urmă, pentru a lăsa timp prietenului să prevină bolnavul că n-a venit singur.

— Hai, intră şi tu… şopti Dragomir, întorcându-se după câteva clipe. L-am anunţat… Şi, te rog, nu fuma! Îi faci rău şi-i faci poftă.

Bolnavul zăcea într-un pat de fier, aşezat cu faţa spre fereastra deschisă, cu pătura cafenie de cazarmă trasă până la bărbie.

De afară străbătea, în explozii de strune şi alămuri, muzica unui local de noapte. Sergiu Miclăuş strânse mâna scheletică, fierbinte şi vâscoasă. Ion Idiceanu îl cercetă cu privirea încordată, dând în lături aripa de păr căzută pe frunte. Se vedea că-şi munceşte memoria să reconstituie chipul lui Sergiu Miclăuş aşa cum va fi fost acum doisprezece ani, în uniforma de liceu, cu obrazul şi cu ochii copilăreşti de atunci.

Faţa prelungă se lumină. Îşi amintise. Voi să spună ceva, dar îl înăbuşi tuşea. Duse batista la gură. Când se potoli, ascunse sub pernă cârpa mototolită cu pete late de sânge.

Se ridică într-un cot şi glăsui rar, întrerupt, economisindu-şi respiraţia:

— Acum mi-aduc aminte de dumneata… Mi-a vorbit Dragomir… Locuieşti la munte… într-un orăşel de munte… Pădure… brad… ozon… Pădurea de brad coborând până în fundul curţilor… Pariez că nu te simţi fericit… Omul nu ştie să preţuiască un bun decât după ce l-a pierdut… Apoi, adresându-se către Valeriu Dragomir: Închide, te rog, fereastra, dacă eşti bun… Nu se mai poate vorbi cu muzica aceasta.

— Nu se poate vorbi cu muzica aceasta. Să lăsăm pentru altă ocazie, mon ami!

Doamna Aspasia Grult articulase înţepat invitaţia, privind la vecinul de masă peste umăr, de la o seniorială altitudine, arogantă şi dispreţuitoare, aidoma cu faimoasa pază din caricaturile faimoasei actriţe Cécile Sorel. O Cé-cile Sorel contemporană cu Ramses al II-lea, din dinastia a XIX-a.

Vecinul, Lecache Leca, părintele mirelui, îşi ceru iertăciune cu umilă intimidare:

— Vă rog, scuzaţi… N-am vrut să… Credeam că…

— Nu e nevoie de explicaţie. Am priceput! întrerupse sec doamna Aspasia Grult, întorcând capul şi încheind discuţia.

Lecache Leca întinse mâna spre paharul înalt, cu picior, ca să ceară vinului puţin curaj. Paharul se clătină, gata să se răstoarne. Printr-un adevărat miracol acrobatic, izbuti să-i restabilească echilibrul înainte de a se dezlănţui catastrofa. Cu un suspin din adâncul redingotei, renunţă la auxiliarul tonic al licoarei irizate din pahar, pe care o aprecia ca aromă, coloare şi vârstă, în calitate de vechi cunoscător.

Era un bătrân vesel din fire, vorbăreţ şi mucalit în lumea sa de slujbaşi mărunţi, într-un târguşor cu podgorii de pe vremea lui Ştefan cel Mare şi cu tabieturi rămase în afară de veac.

Aci îşi pierduse voia bună.

Se simţea ticălos şi străin.

Toată vremea a tras cu coada ochiului în dreapta şi în stânga, preocupat să nu greşească întrebuinţarea tacâmurilor complicate şi a paharelor de diferite mărimi cu misterioase destinaţii. Din când în când, se uita pe furiş la nevastă-sa – „sireacă băbuşcă-mea”, cum îi spunea cu înduioşare în gând – aşezată de cealaltă parte a mesei, tot atât de străină şi zăticnită, trimiţându-şi reciproc semne de îmbărbătare.

Amândoi veneau din altă planetă, cu alte apucături: simple, modeste, demodate.

I-a scos dintr-o căsuţă cu cerdac şi cu livadă nunta unicului copil. El nu mai călcase în Bucureşti de vreo douăzeci de ani; ea acum călca întâia oară. Şi au fost pe de-a-ntregul copleşiţi de strălucirea şi de numărul familiei Cristodoreanu, cu neisprăvit lanţ de veri, unchi, nepoţi, fini şi cumetri; de casa arătoasă şi de fastul ceremoniilor, de abundenţa ospăţului şi de vestmintele de mare gală ale invitaţilor: fracuri, decolteuri, diademe şi pieptănături proaspăt ieşite din laboratorul coaforilor.

S-au ruşinat de straiele lor sărace şi străvechi, cu toate că Barbu o îmbrăţişase pe bătrână prin unghere şi cu toate că îi trosnise oasele bătrânului, strângându-l la piept, cu vorbe de ale lui deşucheate:

— Asta ar mai fi trebuit! Să vii şi tu cu frac şi măicuţa în mare decolteu… Fiţi liniştiţi, fiindcă voi sunteţi aşa cum vă şade bine! Nu vă dau pe jumătate din spilcuiţii şi din pănărămile astea care v-au speriat…

Liniştiţi nu puteau fi sub nici un cuvânt. Se temeau să nu-şi facă feciorul de ocară. Înghiţeau cu noduri şi se supravegheau la fiecare mişcare şi vorbă. Din instinct bătuseră laturile, apropiindu-se de rubedeniile mai nevoiaşe din neamul Cristodorenilor, strecurându-se printre uşi, pier-zându-se la biserică în mulţimea cea mare.

La masă, însă, n-a mai fost chip. S-au supus orânduielilor scrise pe cărţi de vizită şi au trecut la vedere, spre locurile cuvenite, de cinste.

Lecache Leca socotise de a sa datorie să nu rămână mut lângă îmbălsămata bunică a miresei. Cu o mare prudenţă şi caznă, reuşise să născocească un subiect de conversaţie „distinsă”.

Doamna Aspasia Grult îi tăiase cuvântul.

Dezmierdându-şi gânditoare între degete perlele colierului de la gâtul uscăţiv (numai tendoane, vine şi pergament încreţit), bunica familiei îşi plimba privirea acidă de la un comesean la altul, păstrându-şi gândurile şi judecăţile pentru sine. Vecinul o exasperase cu neghioabele sale reflecţii şi cu precipitata grijă de a-i oferi o solniţă, muştar, sosieră, lămâie, ca şi cum acestea nu s-ar fi aflat la îndemână pentru fiecare în faţa tacâmurilor, iar chelnerii cu mănuşi albe, de la spate, nu şi-ar fi cunoscând îndestul datoria.

Masa era întinsă în formă de potcoavă, în grădina cu tavan mobil de sticlă, sub cerul albastru cu stele. Ospăţ de peste o sută de persoane, cu mâncările pregătite la o mare casă specializată în banchete; cu proviziile completate din îmbelşugata gospodărie de la conacul şi via de pe Valea Prahovei; cu vinuri înadins rezervate timp de două decenii din floarea tuturor recoltelor în vederea acestui eveniment.

Pereţii dreptunghiulari ai atelierului scos din funcţie şi transformat în grădină se îmbrăcaseră în ultimii ani până sus cu iederă, viţă-sălbatică şi trandafiri acăţători. Becurile colorate, ascunse în verdeaţă, împrăştiau o lumină să-vant calculată de meşterul electrician cu perfecţionări şi ingenioase inovaţii introduse de Barbu. Fusese fericită inspiraţia lui Nae Cristodoreanu când a cumpărat locul din coasta casei şi s-a hotărât să-i dea această folosinţă. Fumul ţigărilor se risipea fără urme. Răcoarea se păstra plăcută, dozată de acoperişul mobil; la florile înşirate pe mese se adăuga tapiseria vie şi verde a frunzelor, banda îngustă de gazon şi de pansele din jurul pereţilor.

„Numai în capetele imbecililor clocesc întotdeauna ideile cele cuminţi”, gândi Aspasia Grult, care nu avea o părere bună despre ginere, nici despre fiica sa, nici despre nimeni pe lume.

Ochii cocliţi au trecut de la ţeasta lucie şi brobonită de năduşeală a lui Nae Cristodoreanu la mireasa şi la mirele din fruntea mesei, străjuiţi de cele două lumânări enorme, cu flacăra legănată de o imperceptibilă adiere.

Odeta îşi lepădase cununiţa şi vălul.

Astfel, îşi pierduse jumătate din farmecul tainic şi virginal care o transfigurase în biserică.

„S-a îngrăşat; în cinci ani are să capete proporţiile Mariei. Nici o bucurie pentru bărbatu-său”, cugetă Aspasia Grult, căutând cu o străpungătoare privire spre locul Nadinei.

Ea singură între toţi, cu ascuţimea-i demoniacă, presimţise ceva nedesluşit, turbure, nebănuit de nimeni, poate nici de Barbu, poate nici de Nadina.

Ochii s-au fixat să descopere o umbră pe faţa copilei.

Nadina râdea.

Într-un capăt de masă, în ciuda protocolului şi a cărţilor de vizită care prescriau altă distribuţie a oaspeţilor, se înjghebase în modul cel mai spontan un grup june şi gălăgios. Se proclamase „Banda veselă” şi aclamase prezidenta de onoare pe Nadina. De acolo porneau chicote

şi explozii de glasuri, acoperind în răstimpuri murmurul lin şi egal al conversaţiilor cu vocea cuviincios scăzută, sunetul mat al paharelor şi al tacâmurilor, melodiile orchestrei.

Fratele Nadinei, Bazil, licean sportiv, cu mâinile butucănoase şi roşii de salahor, uitase demnitatea şi ambiţioasele hotărâri de debutant în cariera mondenă, juruite acum câteva ceasuri, când a îmbrăcat întâiul smoching. Vânăt la faţă, se stropşea ca pe terenul de rugbi la Dolofanul, care îşi îngăduise ireverenţioase comentarii asupra unor anumiţi găligani mai puţin aspectuoşi în ţinută de ceremonie decât chelnerii, adevăraţi gentlemeni prin comparaţie, în fracurile lor impecabile. Apelase la arbitrajul Nadinei. Răspunsul a fost de bună seamă demoralizant pentru Bazil, după figura lui consternată de o clipă. Demoralizant, dar împăciuitor şi hâtru, fără îndoială, căci toată „Banda veselă” a izbucnit într-un uragan de hohote. Când râdeau, toţi copiii Cristo-dorenilor îşi încreţeau la fel colţul pleoapelor ridicate în sus, mongoloide: de fapt, pecetea mamei, a familiei Grult…

Aspasia Grult nu avea de ce să fie încântată de această predominare a sângelui său într-un neam corcit, pentru care nu simţea acum nici un ataşament. Îşi strămută privirea neostenită spre alt şirag de meseni, mai importanţi şi mai vrednici de luare-aminte. Depusese tacâmurile transversal pe farfurie. Nu mai voia să se atingă de fripturi. Aştepta brânza şi fructele, cafeaua. În existenţa ei de avară îşi deprinsese stomacul cu un regim de schimnică.

Toată fiinţa sa cerea altă hrană.

Cu voluptate se străduia să descifreze adevăratele gânduri şi metehne ascunse ale fiecăruia, sub înfăţişarea lor convenţională, studiată de acasă, afectată din fire sau devenită după o îndelungă practică şi educaţie masca mincinoasă din fiecare zi, încrustată în obraz ca tunica lui Nessus pe trup. Îi cercetă pe rând… Acesta şi aceasta… Un bărbat, o femeie… Nenumăraţi… Nenumărate… Bărbaţi de toate vârstele, în straiul negru, cu piepţii cămăşilor şi cu

funtele imaculate. Femei cu umerii pudraţi şi cu spatele dezgolit până la cingătoare. Nenumărate chipuri, care în mare parte au evoluat sub ochii săi, pe care le-a cunoscut în frăgezimea din anii copilăriei şi ai tinereţii, le-a văzut căpătând o trecătoare plinătate a maturităţii; le-a urmărit apoi alterându-se, zbârcindu-se, ruinându-se.

Toţi purtau furculiţele cu mişcări cumpănite şi uşoare, sorbeau din pahare abia atingând cristalul cu buzele, întorceau capetele cu o calmă distincţie spre vecini, să împărtăşească o glumă, un ultim zvon maliţios, părerea despre o piesă de teatru, o carte, un nou tip de automobil sau o schimbare politică în perspectivă. Toţi zâmbeau stereotip şi, din când în când, aruncau priviri de cordială simpatie mirilor din capul mesei. Femeile se alintau ca mâţele. Bărbaţii îşi apiopiau coatele de trup, se ţineau ţepeni în scaune, cu o corectitudine britanică, se stăpâneau să nu clefăie, să nu se joace cu scăunaşul de argint ori cu mânerul cuţitului, să nu frământe cocoloşul de pâine între degete.

Dar Aspasia Grult îi ştia şi sub cealaltă faţă a lor, chiar dacă nu le-o văzuse cu ochii vreodată.

Unul sfârşea de risipit averea nevestei cu o fostă actriţă de varieteu; iar nevasta se consola şi se răzbuna punându-i coarne cu secretarul. Se află tustrei aci. Trio perfect! Altul se judecă de doi ani cu fratele pentru un testament; nu-şi dau ziua bună, îşi îndeamnă soţiile să scrie una alteia răvaşe anonime cu insulte de mahala. Cealaltă, de alături, îşi lasă copiii pe mâinile slugilor, cutreierând dancing-urile până la ziuă cu o echipă mereu primenită de amici ai casei. Alta e văduvă şi a ajuns la al treilea avort. Cunoaşte din ce afacere cu autorizaţii (înăbuşită la Parchet) şi-a înălţat vilă la Sinaia cutare şi din ce epitropie a unor minori orfani şi-a cumpărat moşie cutare venerabil patriarh cu barba albă în evantai. Ştia cu cine a fugit fata unuia şi ce semnături a falsificat pe poliţe feciorul altuia.

Toţi surâd, îşi adresează cuvinte amabile, glume, întrebări şi făţarnice complimente; cuvinte care lunecă peste realitatea lor ascunsă ca picăturile de ploaie pe fulgii de gâscă… Toţi s-au examinat minuţios acasă în oglindă, şi-au restaurat stigmatele care se văd, neglijându-le pe cele invizibile dar ireparabile; au plecat satisfăcuţi de figura provizoriu întinerită cu briciul, cu pudră şi cu sulimanuri; bărbaţii încântaţi de costumele scoase din şifonieră; femeile, de toaletele croite nu numai din mătase ori catifea, ci şi din multe şi nespuse peripeţii groteşti sau meschine; toţi şi toate par a nu exista pe lume decât pentru a flecări cu nevinovăţia de acum, acompaniaţi de muzica aceasta lascivă a lăutarului vestit până dincolo de hotarele ţării.

Pentru fiecare, însă, Aspasia Grult păstra un cazier infamant în minte, întorcând repede foile, completând o misiune, corectând cu precizii o informaţie vagă, lăsată sub semnul întrebării. Cei buni, slabi, dezarmaţi, cei proşti nu se bucurau de asemenea onoare. Îi trecea îndelaolaltă într-o rubrică lipsită de interes.

Numai spre un singur colţ de masă nu îndrepta ochii. Acolo unde se afla Ioachim, fiul din carnea şi din sângele său.

De privirea şi de judecata aceluia se temea ca de o conştiinţă exterioară; neîndurată cu dânsa, cum neîndurată era şi ea cu toţi.

Îi simţea uneori privirea oprindu-se cu o duritate de atingere materială, apăsată; iar atunci degetele îi tremurau pe boabele argintii ale perlelor.

Nadina izbutise să-i smulgă făgăduiala unui deplin armistiţiu de douăsprezece ore.

Ca o garanţie a pacificelor intenţii, Ioachim Grult consimţise să se abată prin odaia lui Bazil, să-şi radă barba ţepoasă şi sură, să-şi pieptene părul învâlvoiat şi să-şi scuture praful hainelor. Fără îndoială că hainele acestea cenuşii distonau cu ţinuta solemnă a celorlalţi comeseni. Dar lumea ştia că loachim Grult a fost întotdeauna un

original incorigibil şi că în timpul din urmă avusese nevoie de căutare într-o casă de sănătate. Nadina îl încredinţase Ginei Alimănescu. O rugase să se sacrifice două ore, atât cât ţinea masa, numai pentru a nu-i lăsa lui şi altora impresia că familia i-a organizat o gardă permanentă.

Gina acceptase misiunea cu dragă inimă. Nu-i părea o corvadă. Încă de când era copilă cu fustele deasupra genunchilor îl socotise pe Ioachim Grult un om pitoresc şi captivant, curios, paradoxal anevoie de înţeles în vorbele şi faptele lui ciudate; însă nu un monstru cu viperine şi scelerate răzbunări, sau un nebun, cum îl zugrăvise Odeta.

Abia s-a aşezat alături, şi o cutremurase o spaimă. Descoperise că mai exista încă un motiv, în afară de rugămintea Nadinei, care tot ar fi silit-o să-şi caute un loc cât mai de-parte de tacâmul său, acolo unde fusese fixat de la început, în altă vecinătate.

Aşadar, venise şi el!

Sprijinită în spătarul scaunului, cu inima golită de sânge şi cu degetele deodată înfipte în şervetul de olandă moto-tolit, Gina îl văzuse înaintând cu paşii elastici dintotdeauna, scuturându-şi şuviţele de păr pe fruntea boltită cu gestu-i familiar, împărţind viguroase strângeri de mână şi răspunzând voioaselor întâmpinări cu surâsul contagios care-i dezvelea dinţii albi, puternici, strălucitori; dinţi de carnivor deprins să muşte cu un robust nesaţiu din toate poftele şi îndestulările vieţii.

Aşadar, venise şi el!

Toţi i-au ascuns.

S-au ferit s-o prevină. În egoismul lor de familie, s-au gândit îndată s-o prefacă în santinela lui Ioachim Grult; dar de sfâşierea din inima ei nu s-a îndurat nimeni s-o cruţe. Nici Odeta, care ştia. Nici Nadina, care bănuia. Amândouă o trădaseră într-o complicitate josnică. Dacă ar fi presimţit că se poate întâmpla aceasta, fugea de la biserică. Alerga acasă. Îl aştepta pe Sergiu. Se amăgea aşteptându-l pe Sergiu, pe Gigi, chiar de este scris să nu se mai întoarcă

niciodată din Platoul lui, Pamir. Există o voluptate şi în supliciul unei aşteptări fără nădejde. Orice mai bine decât aceasta.

Aşadar, venise şi el!

Întovărăşea o femeie înaltă, subţire, cu părul negru-albăstrui şi cu ochii adânciţi în cearcăne viorii, înfăşurată într-o rochie de un roşu aprins ca floarea de mac, lipită de trup direct pe piele; o actriţă renumită, fiindcă jucase cu mare succes câteva roluri de vampă. Întru această celebritate de proaspătă dată îşi schimbase numele de debut pe afiş din Pisicuţa Mladian în Pandora Mladian. Iar rolul de femeie fatală îl prelungea ostentativ dincolo de scenă, în viaţa regizată cu o impudică publicitate a aventurilor şi a dramelor sentimentale. Printre marile sale succese, se anunţa sinuciderea unui ofiţer de marină; patetic episod, într-o noapte cu lună, pe ţărmul mării, la Constanţa. Se despărţiseră după un vijelios amor de două săptămâni, îi întorsese spatele, abia a făcut câţiva paşi, şi a auzit în urmă pocnetul revolverului. Nu s-a oprit din drum. A trimis un gardian public, cu vorbele menţionate mai apoi de anchetă şi reproduse de toate ziarele în scandalizate, dar glorioase reportaje: „Vezi, te rog. Mi se pare că în capătul aleii ai să găseşti un cadavru!” Întâmplarea i-a servit în carieră măcar tot atât ca un rol într-o piesă cu o sută de reprezentaţii jucate cu casa închisă. Pandora Mladian… O aplaudase şi Gina cu doi ani în urmă. Acum veneau împreună. După cum îi sprijinise el cotul o clipă cu vârful degetelor, după cum îi prinsese el eşarfa pe umeri, a înţeles că nu întâmplarea i-a adus în acelaşi timp. Cunoştea gestul; îi cunoştea privirea, care, ea singură, însemna o posesiune.

Gina Alimănescu a tras în faţă o vază de cristal cu garoafe roşii şi albe. Când a crezut că nu-i va mai tremura glasul, s-a răsucit pe sfert către Ioachim Grult şi a încercat să discute banalităţi indiferente cu tot calmul unei vietăţi „bhave”.

Ţinând capul prăvălat pe ceafă, Ioachim Grult filtrase privirea oblică prin întredeschiderea îngustă a pleoapelor.

Nu-i scăpase panica acestui pui de femeie: încremenirea de la început, tremurul de mai apoi al mâinii încleştate în olanda apretată a şervetului, decizia curajoasă de a se birui. Căci el observa şi preştia ceea ce nu au darul să vadă şi să presimtă ceilalţi oameni, normali şi opaci subtilelor devinaţiuni. Ghici că mica şi fragila persoană pusă să-i facă de strajă avea ea acum nevoie de sprijin şi de ocrotire. Îl mişcă răsturnarea de situaţii. Cu simpatie şi blândeţe, încercă s-o ajute în eroica ei luptă lăuntrică. În loc să riposteze muşcător, cum îi stătea în fire, la o întrebare lipsită de interes pentru amândoi şi formulată numai din silnica obligaţie de a rupe tăcerea, Ioachim Grult rosti câteva constatări care răspundeau la tot ce se petrecea în sufletul Ginei:

— Mizeria comediei, ca să-i spunem aşa, mondene, este că totul se petrece ca şi cum nu s-ar întâmpla nimic… Priveşte în jurul dumitale, domnişoară!… Toţi vorbesc ceea ce n-ar trebui să vorbească şi fac ceea ce n-ar voi să facă. Toţi ar avea altceva de spus şi mai ales altcuiva de spus… Iar toţi găsesc natural să se mistifice reciproc, şi bineînţeles înaintea tuturor, să se mistifice pe sine… Mă gândesc că măcar două treimi din aceşti vecini ai noştri, dacă n-ar fi prizonierii unei stupide convenţii, nici nu s-ar afla aci… Unii n-ar fi venit; alţii ar fi plecat. Însă cu toţii rămân… Li se pare că rămân; din buna lor voie. Numai când vor ajunge acasă şi când îşi vor lepăda, o dată cu hainele, surâsul lor poruncit, au să simtă o sinceră desfătare. O destindere. Căci atunci vor avea toată liber-tatea, în doi sau în trei, în mic sobor, să bârfească pe socoteala celor ce au văzut şi au auzit aci…

— Vedeţi lumea phea în negru, domnule Grult.

— Nu, domnişoară. Dar n-o văd numai în profil.

— Cum adică, numai în phofil?

— În profil, cu o parte ascunsă întotdeauna în umbră. Aşa se văd toţi. Aşa se cunosc toţii. Numai pe jumătatea din lumină… Eu văd şi partea din umbră. E un trist privilegiu, domnişoară!… Îl împart numai cu scumpa mea mamă, sinistra mumie din celălalt capăt al mesei.

Ioachim Grult dădu în lături vasul cu flori, ca să privească mai liber spre Aspasia Grult. Cu o mare satisfacţie o văzu plecând ochii.

Dar mai prinse de veste că alţi ochi se opriseră miraţi, avizi, învăluitori asupra miniaturalei vecine.

— A! făcu, împingând la loc mănunchiul de garoafe şi oblonindu-şi o clipă privirea sub pleoapele căzute total.

Îşi verificase o simplă impresie. Acum era pe deplin lămurit. Gina se pitulase după scutul florilor. Refuză tava ovală de argint prezentată de chelner peste umeri cu onctuoase mişcări. Sorbi un pahar până la fund. Vinul era rubiniu, plăcut, astringent şi plăcut amărui. Ioachim Grult respinse şi el farfuria. Îşi aprinse pipa. Pâcâi de câteva ori un nor compact de fum spre indignarea şi tusea cu icnete a vecinei din stânga: o doamnă decoltată, cu braţele groase cât picioarele, ghintuite în brăţări late, orientale, servindu-se fără excepţie a doua oară din fiecare fel de bucate şi gemând la apariţia fiecărui fel nou.

— Mititică domnişoară, întrebă Ioachim Grult, nu este aşa că ştii prea bine cu ce fel de om vorbeşti?… Un nebun! Un om ieşit nu de multă vreme dintr-o casă de nebuni…

Gina crezu că a venit ceasul să-şi împlinească misiunea, întrebuinţând tot tactul cuvenit pentru a preîntâmpina cine ştie ce izbucnire.

Silindu-se să surâdă, rectifică:

— Un sanatohiu de odihnă poate voiţi să spuneţi, dom-nule Grult?… Un sanatohiu de reculegere penthu surme-naţi…

— Nu, domnişoară Gina!… N-am fost surmenat niciodată. Şi cu atât mai puţin în momentul când am fost băgat în casa de nebuni. Căci într-o casă de nebuni am stat, nu într-un sanatoriu de odihnă. O casă pentru oameni ca mine.

Povestea nu e prea lungă. Are şi o morală… Ca să nu te gândeşti unde te gândeşti acum…

— Nu mă gândesc nicăiehi…

Ioachim Grult nu luă în seamă protestarea:

—.ca să nu te gândeşti unde te gândeşti acum, lasă-mă să ţi-o istorisesc. Măcar pentru o clipă ai să uiţi. Vom reveni pe urmă şi la aceasta…

— La ce să heveniţi? Nu ştiu la ce faceţi aluzie… Ce vă închipuiţi, domnule Grult?

— Nu-mi închipui nimic. Deocamdată îmi amintesc. Acum îmi amintesc bine. Te-am ţinut pe genunchi. Erai o fetiţă fantastică şi delicioasă pe vremea când te găseam aci, dumineca, la Odeta, şi când Odeta îţi semăna atât de mult. Lasă-mi iluzia că n-ai devenit ca dânsa… Îţi aminteşti de mine? Eram pe atunci unchiul Ioachim, scumpul şi drăguţul unchi loachim, adulat de toţi, aşteptat şi primit în capul scărilor cu alai, fiindcă mi se adunau milioanele la bancă şi mi se înmulţeau dezgustător întreprinderile prospere… Într-o bună zi, prietenia cu unchiul loachim s-a stricat şi a dispărut admiraţia pentru mintea lui, care ţinea în frâu douăzeci de afaceri, una mai bănoasă decât alta… Ce s-a întâmplat?… S-a întâmplat că în acea bună zi am descoperit că devenisem prizonierul unor obligaţii la care nu mă constrângea nimeni… Întreprinderi, fabrici, ferme, consilii; telefoane la fiecare cinci minute; bani şi iarăşi bani; mai mulţi decât îmi cereau nevoile mele… Pentru ce, toate? Îmi pierdeam viaţa câştigând bani… Ameninţam să ajung un mic Ford balcanic, iar eu nu găseam nici o plăcere să fiu un mic Ford balcanic… Am scăpat dintr-o dată de această primejdie. Am izbutit să fiu liber. Spre consternarea familiei, aci de faţă, am donat cea mai mare parte a acestei averi pentru a întemeia o fundaţie. Fundaţia Ioachim Grult… He-he!… Fundaţia Ioachim Grult, una din cele mai macabre glume din ţara românească!… Mi-am amintit copilăria mea. Copilăria pe care a putut s-o trăiască odrasla unei mame ca doamna Aspasia Grult. Am creat deci o

fundaţie pentru copii. Pentru orfani, pentru copiii cu apucături năzuroase, pentru leneşi, pentru rebeli, pentru dezmoşteniţi. M-am gândit că şi fluturii încep prin a fi omizi… Am vrut să cresc omizile omeneşti, ca să le pregătesc pentru o existenţă de fluturi. Am alcătuit eu regulamente, am supravegheat construirea clădirii, am numit personal… Pe urmă am plecat din ţară. Africa, Asia, Australia… Am plecat să cunosc şi altceva, de vreme ce nu mai eram prizonierul obligaţiei de a agonisi milioane care nu-mi trebuiau… La întoarcere m-am prezentat să-mi vizitez fundaţia. Probabil că ai aflat despre senzaţionala petrecanie de atunci!… A făcut epocă!… Am găsit căminul meu transformat într-un penitenciar pentru schingiuirea copiilor, pentru uciderea copilăriei. Disciplină, carcere, uniformă cenuşie. M-au primit trei sute de copii, cu călcâiele lipite, făcând front, salutând ca recruţii terorizaţi de sergentul-major, tunşi ca recruţii, tâmpiţi de spaimă ca recruţii. „Ce spui despre primele rezultate?” m-a întrebat cu satisfacţie directorul numit de mine. „Spun că eşti un infam şi că meriţi palme!” i-am răspuns, trecând de la vorbă la faptă, adică la perechea de palme, acolo, în faţa copiilor, a omi-zilor cenuşii… Scandalul a dat de lucru ziarelor câteva zile. Mi se pare că nu m-am oprit numai la palme. Am spart oarecari geamuri, am răcnit ca un veritabil sălbatic recent debarcat din Africa şi din Australia, am sfărâmat mese, bănci, uşi de carceră. Am cerut să mi se aducă ben-zină pentru a da foc penitenciarului „Ioachim Grult”. Plecasem într-o ureche. Mă întorsesem nebun complet!… Era limpede ca lumina zilei!… Familia, veselii nuntaşi de astăzi au folosit admirabila ocazie pentru a mă pune la adăpost. Şi mai ales pentru a pune la adăpost o rămăşiţă de avere primejduită de apucăturile risipelnice ale unui iresponsabil dovedit. Iresponsabil dovedit m-au considerat şi conducătorii fundaţiei care-mi poartă numele şi există din a mea danie. Directorul cu palmele şi ceilalţi complici întru educaţie şi disciplină… Au dat la coş

regulamentele mele, ale nebu-nului. Au menţinut ordinea şi disciplina lor: carcera, metode de penitenciar… Aud că Fundaţia Grult funcţionează în cele mai strălucite condiţii, e dată ca model, e vizitată de călătorii străini. Eu nu m-apropii pe o zonă de cinci kilometri… Datorită mie există un penitenciar mai mult, un loc de tortură mai mult pentru copii. S-a dovedit încă o dată cât de adevărat e că oamenii buni şi ideile generoase fac omenirii răul cel mai adânc. Faţă de rezultatul în derâdere al intenţiilor mele, poate că toţi care m-au băgat la balamuc aveau oarecare dreptate. Nu pentru ce credeau ei; ci pentru ce ştiam eu… Acum câteva ore mă gândeam să răspund unei ticăloşii cu altă ticăloşie. O pregăteam de mult!… Mi-am luat seama. A ierta e încă o manieră mai teribilă de a te răzbuna. Dacă vor înţelege-o şi dacă o vor simţi! Lucru de care mă îndoiesc… Când deschizi uşa unui câine, e sigur că în judecata lui crede că pentru aceasta ai fost făcut pe lume. Să-i deschizi uşa. Când nu i-o deschizi, îşi spune că lipseşte de la datoria ta… Tot aşa se petrece şi cu judecata multor oameni. Eu nu-mi plăteam datoria. Eram un ingrat, un egoist, un nebun. Mă gândeam numai la mine, îmi puneam în practică fanteziile mele. Uitam că am de deschis atâtea uşi… Că am o mamă care numără bucăţile de zahăr, o soră care are atâtea fete de măritat, cu zestrile onorabile, dar cu drept la atâtea speranţe de la unchiul Ioachim, dacă unchiul Ioachim ar fi un om ca toată lumea, serios şi tămăduit de nebuniile sale… Poate că încă mai speră. Mâine vor veni să recunoască ispăşiţi că au greşit. A recunoaşte o greşeală e reţeta cea mai comodă pentru a te dispensa de obligaţia s-o mai repari… Cum observi, nu văd lumea în negru. O văd cum este. Unii numesc aceasta cinism. Alţii, nebunie. În orice caz, fac parte din categoria cea mai nefericită de nebuni. A nebunilor numai pe jumătate… Ar fi fost de preferat să trec peste această limită ingrată, dincolo, în paradisul absolut. Să mă cred şahul Persiei, Napoleon, sau Isus Cristos… Din nefericire, am rămas tot Ioachim Grult…

Ioachim Grult îşi îndopă din nou pipa, spre groaza vecinei din stânga, cu braţele indecent de albe şi groase.

Prin şuviţa de lumină a pleoapelor, supraveghease tot timpul obrazul Ginei Alimănescu. Se aştepta la o întrerupere, la o întrebare, la un semn de interes pentru povestea avatariilor sale, fiindcă o istorisise numai ca s-o smulgă din ea însăşi.

Dar Gina ascultase absentă.

Tot atât de străină părea de murmurul glasurilor, de melodiile pe rând elegiace şi furtunoase ale orchestrei, de clinchetul paharelor vibrând muzical. Nu-şi îndreptase ochii nici spre capul mesei, unde, între cele două lumânări îmbrăcate în flori şi panglici albe, Odeta şi Barbu păreau depărtaţi undeva, la capătul lumii, văzuţi prin lentila întoarsă a unui binoclu; nu-şi îndreptase ochii nici spre cealaltă extremitate a grădinii, unde „Banda veselă” îşi făcea de urât. Se pitise după mănunchiul de flori, ca o tristă Cenuşăreasă de toţi părăsită şi uitată. Nadina îi făgăduise că vine mai târziu să schimbe locurile. Era, însă, mai plăcută compania din „Banda veselă”, unde se strămutaseră treptat şi alte rezerve din alte regiuni ale mesei.

Pentru cine, pentru ce mai îmbrăcase Gina rochia care-i fermecase pe toţi acum un ceas jumătate, când a apărut după întoarcerea de la biserică? Rochia stil, strânsă pe jumătate de trup şi înfoiată de la mijloc în jos în pliuri pufoase. O lună de zile o meditase în singurătatea ei de la Oradea-Mare. Totul fusese chibzuit în ciuda prejudecăţilor apărate cu fanatism de croitoreasă. Susţinuse croitoreasa că e prea mică pentru o rochie stil; că la coloarea ei bronzată nu merge verdele; că, în orice caz, nu poate comite sacrilegiul de a îngemăna verdele cu roşul. Şi toate s-au dovedit erezii!… Rochia de tul, în culoarea aripelor de efemeridă verde-pal, cu o subţire şuviţă roşie pe marginea volanelor, ca o linie tremurată de sânge, desăvârşea înfăţişarea aeriană a Ginei. Îşi dezvelise lobul urechiuşelor şi tâmplele într-o pieptănătură ciudată, nouă, ca a nici unei

alte femei; îşi atâmase cerceii grei şi colierul celebru pe timpuri al Catrionei Catriowina – „cerceii şi colierul care restabileau dreptul legilor de gravitaţie şi o împiedicau să se volatilizeze”, cum spusese Barbu Leca, tachinând-o cu întrebările stăruitoare să afle pentru cine anume s-a făcut ea atât de frumoasă. Într-adevăr, pentru cine? Pentru ce? Se ascunsese după pavăza de flori, ca o mică, şi tristă, şi părăsită Cenuşăreasă.

Ioachim Grult pufăi prin colţul buzelor o spirală de fum în ochii vecinei din stânga (îl dezgustase capacitatea ei de îngurgitare) şi încercă o terapeutică directă, mai brutală, dar poate cu mai norocos efect. Înlăturând cu o mişcare autoritară vaza cu garoafe din faţa Ginei, spuse neaşteptat:

— Te rog, priveşte înainte, nu pleca ochii. Ascultă povaţa unui nebun! Priveşte drept înainte şi zâmbeşte! Nu aşa, ca la fotograf… Cu surâsul pe care îl aveai când erai o copiliţă şi te ţineam pe genunchi… Aşa! Deocamdată, pasabil… Apoi întrebă: Ai înţeles de ce aceasta?

— N-am priceput, dah m-am supus.

— Aha!… Te-ai supus ca să nu contrariezi un nebun! Aceasta a fost cuvântul de ordine?

— Nu, dah…

— Nu, dah aşa ai crezut c-ah fi trebuit să sune cuvântul de ordine?… Să renunţăm la explicaţii care nu explică nimic! Să-ţi spun mai bine de ce ţi-am cerut să priveşti înainte şi să nu te mai pitulezi ca un pui de potârniche în lucernă. Dă-i voie unui prieten vechi să-ţi dicteze câteva observaţii de ale sale, cu pretenţii de aforisme, pentru album.

— Eu n-am nici un album… declară Gina Alimănescu, arătând în lături palmele mânuşiţelor, ca şi cum ar fi putut să dovedească aşa cât de săracă şi de despoiată se simţea, Cenuşăreasă părăsită de toţi şi uitată de toţi.

— Chiar dacă n-ai album, nu schimbă nimic aceasta!… Ai să ţi le aminteşti şi fără să le scrii în album. Ai să ţi le aminteşti mâine, altădată, poate chiar în astă noapte, şi îmi place să cred că vei medita la ele… Eşti la vârsta când ţi se

pare că iubirea e o fericire sau o nefericire excepţională, absolută, unică, destinată să umple o viaţă întreagă. Dar cum puţine femei sunt destul de înţelepte pentru a fi fericite, faci parte din categoria celor care sufăr…

— Nu sufăh de loc…

— Perfect! mârâi Ioachim Grult un hohot de râs, muşcând coada de os a pipei. Nu suferi de loc? Spusele mele nu-şi pierd nici în acest caz utilitatea. Îţi vor servi atunci când va veni rândul să suferi… Ştiu bine că toate peripeţiile sentimentale prin care trecem în viaţă par stupide şi banale pentru toată lumea, în afară de cei direct părtaşi. Eu n-am avut cruzimea în tinereţe să le cred stupide şi banale… Şi, în consecinţă, încă de atunci când umblam şi trăiam printre oameni am observat multe ciudăţenii, care se repetă mecanic, cu puterea de lege, fără să văd că femeia… femeia în genere… ştie să ia învăţătură din ele. Bunăoară, nu pot să-mi explic de ce orice femeie, fără excepţie, se simte micşorată şi umilită când se întâlneşte cu un bărbat care i-a fost necredincios şi a părăsit-o după ce s-au iubit şi şi-au făcut jurăminte de fidelitate eternă. În primul rând, e discutabil dacă există iubire. Dacă a existat. E discutabilă orice iubire când o recapitulezi, o dată ce a devenit un trecut. Fost-a iubire cu adevărat? Puţine rezistă la întrebare… Descoperi că de ceea ce ai numit iubire te legau amănunte exterioare, elemente străine de fiinţa iubită… Parfumul trandafirilor pe lângă care ai trecut, o muzică, o dimineaţă ori o seară cu o anumită langoare, o stare sufletească pregătită de o lectură… Singurătatea… O atmosferă perfid conspirativă… Toate au rămas indisolubil legate de iubire; au rămas chiar după ce iubirea a trecut. Deci persoana: iubita, iubitul au fost un pretext, accidentul… Nimic n-ar fi împiedicat să se întâmple totul cu alţi figuranţi interşanjabili. Numai trandafirii supravieţuiesc, au rămas la locul lor, fără să-şi fi pierdut parfumul. Privighetorile cântă tot aşa… Toate sunt cum au mai fost. Iluzie e numai convingerea absurdă că acestea au

existat de hatârul unei iubiri şi că o dată cu ea au murit… Dar să presupunem că e vorba de o iubire, cum ţi se pare dragostea la vârsta dumitale: o fericire ori o nefericire excepţională, absolută, unică!… N-a durat, cu toate acestea, o viaţă întreagă…

Bărbatul a minţit, a plecat, e nestatornic sau e o brută… De ce nu ştiu oare femeile că deţin o singură răzbunare pentru suferinţa şi umilinţa din acel ceas, al înşelăciunii? Una singură, dar teribilă! Zâmbesc cu milă când deschid ziarul şi citesc că o femeie şi-a împuşcat soţul ori iubitul fiindcă fusese abandonată. Nenorocita! Pentru ce să meargă înaintea curţii cu juri când avea la îndemână o răzbunare mai cruntă decât moartea şi glonţul?… Este destul să dovedească bărbatului care i-a fost infidel şi a părăsit-o că nu-i reproşează nimic, că nu mai există în inima ei nici o urmă: a uitat tot, şi-a refăcut viaţa, e fericită… Aceasta un bărbat nu poate s-o înţeleagă şi să o suporte. Vrea să ştie cu cine l-ai uitat, cum l-ai uitat, cât de repede l-ai uitat… E rândul lui să fie umilit şi să sufere. Nu-şi iartă că ţi-a mai lăsat încă dreptul acesta la viaţă, că nu te-a zdrobit cu desăvârşire, ca să-ţi petreci restul zilelor cu ochii în pumni, plângându-l, aşteptându-l…

„Ce-ar fi să apară acum Gigi! imploră Gina un destin în aceeaşi vreme blând şi răzbunător. Tot mai este timp. Să vină cât de târziu. Cât de târziu!”…

Ioachim Grult observă slaba pâlpâire de lumină în ochii genaţi. De data asta nu-şi pierduse vorbele în deşert. Insistă:

— Bag de seamă că se arată oarecari indivizi cu instrumente barbare de muzică. Înseamnă că ne apropiem de ridicarea ospăţului şi că va începe dansul în saloanele doamnei şi domnului gheneral-director!… Te rog să-mi promiţi că n-ai să fugi…

— Phomit…

— Şi că n-ai să mai stai nici cu tatăl mirelui, lângă sinistra mumie a bunei mele mame. Îl vezi? N-a fost mare deosebire

în tot timpul mesei între el şi dumneata… Aceasta nu trebuie să mai fie! Promite-mi că ai să dansezi, că ai să fii veselă… Că ai să asculţi povaţa nebunului, pe care în loc să-l păzeşti, el te păzeşte… Promiţi?

— Phomit.

— În aşteptare, n-ar strica să mi-o trimiţi pe Nadina aci şi să-i iei locul la acea bandă veselă unde ar fi fost bine să te afli de la început… Vreau să-i vorbesc.

Ioachim Grult rămase singur, cu pipa stinsă între dinţi, cu mâna rezemată de spătarul scaunului gol, întorcând spatele doamnei decoltate, care lupta cu o dublă felie de tort.

Masa era pe sfârşite. Un cuvântător înălţă cupa de şampanie, închinând pe rând în sănătatea şi fericirea mirilor, a socrilor, a neamului Grult şi Cristodoreanu. O clipă, ochii lui Ioachim Grult s-au încrucişat cu privirea bătrânei din celălalt capăt. „De ce e aşa şi-l simt atât de străin de mine?” se întrebă ea „de ce e aşa şi o simt atât de străină de mine?” se întrebă el.

Scutură scrumul pipei, ciocănind în speteaza scaunului. „Poate e nefericită numai fiindcă e singură şi avară. Toţi suntem singuri.”

— Am sosit, unchiule Ioachim! anunţă Nadina, punându-i mâna caldă pe braţ şi aducând cu dânsa, în ochi, sclipirea veseliei de care se despărţise. Te rog să mă ierţi. A fost o nebunie întreagă cu noi… Ştii că am descoperit şi un Malec? Vărul lui Barbu. E de un comic irezistibil când îl imită pe Malec. Ai spune că e Malec în carne şi-n oase!

— Acesta e Malec. Amicul acesta îmi ţine de urât zile şi nopţi când nu se prinde somnul de mine…

Sprijinit într-un cot, Ion Idiceanu se întinse peste marginea patului pentru a privi mai de aproape, cu drag, la tovarăşul său de singurătate.

Pieptul descărnat se dezvelise din cămaşa ţărănească de noapte, cusută cu arnici roşu şi negru la gât, vânătă şi sleită de atâtea sudori uscate pe trup. Sub piele se reliefau gratiile curbe ale coastelor.

„Cred că l-aş putea ridica într-o singură mână. L-aş duce subsuoară ca pe un copil”! îşi spuse Sergiu Miclăuş cu milă, amintindu-şi emoţia şi respectul liceanului dintr-a cincea când se lipea de perete la trecerea elevului din ultima clasă, gloria şcolii, laureatul tuturor concursurilor generale pe ţară. Acum gloria şcolii era pe jumătate cadavru, duhorea a năduşeală iuţită, îşi scuipa plămânii în batistă şi căpătase un pat să zacă şi să moară din mila unei epave ca Valeriu Dragomir.

Dar bolnavul zâmbea. Uitase pentru o clipă neînduplecatul soroc al morţii, care se scurtase cu încă o foaie din calendar.

— Bună seara, Malec! Prezintă-te şi fă frumos la domnul.

Pe măsuţă, în borcanul prea strâmt, Malec, peştele roşu, se răsuci anevoie, cu mişcări istovite de coadă şi aripi membranoase. Când izbuti să ajungă în poziţia cea mai puţin chinuită, rămase imobil, privind la Ion Idiceanu cu ochi rotunzi şi ficşi, de o inexpresivitate lugubră.

Bolnavul atinse o dată cu unghia în peretele de sticlă. Malec nu se clinti. Atinse de trei ori, la intervale distanţate, după metoda alfabetului Morse. Malec dădu semne de înţelegere şi de neastâmpăr, deşi ochii păstrau aceeaşi stupidă inerţie.

— Precum se constată, amicul meu nu e atât de imbecil pe cât pare după fizionomie… îl apără Ion Idiceanu de un defavorabil şi pripit verdict.

— Da! Are aptitudini de telegrafist… recunoscu Valeriu Dragomir. Când e vorba de anumite semnale de masă, bineînţeles… Încolo, e un leneş fără pereche.

Ion Idiceanu îşi clătină capul pe vrejul subţire al gâtului:

— Hai-hai, Dragomire! Iar îl persecuţi?! Eşti gelos pe el fiindcă îşi câştigă existenţa mai uşor decât tine… Pe urmă, adresându-se din nou lui Sergiu Miclăuş: Ai văzut cum cunoaşte semnalul de masă? Acesta e gongul!… Trei lovituri după alfabetul nostru. Când îl înşel, se supără şi-mi întoarce spatele. Atunci nu se mai împacă toată ziua… Mă budează şi

nu vrea să mănânce, ca să-mi provoace un caz de conştiinţă. E teribil de susceptibil!… Dragomire, dă-mi, te rog, tainul lui. Doresc să nu ne culcăm ca aseară, certaţi.

Valeriu Dragomir scotoci în sertarul măsuţei, printre piepteni, cutii goale de ţigări şi lame ruginite de ras. Descoperi o cojiţă de pâine.

— Nu aşa. te rog. Pâine proaspătă. Miez… Doar a fost duminecă astăzi; merită să se înfrupte şi el dintr-un menu mai acătării.

Prietenul lui Sergiu Miclăuş desfăcu pachetul legat cu sfoară. Frânse o bucată de franzelă. Desprinse miezul din coajă şi îl trecu bolnavului. Ion Idiceanu ţinea să-şi hrănească tovarăşul de singurătate cu mâna sa. Fărâmiţând porţiuni mărunte, le presăra una câte una în apă. Malec căsca gura inelată şi hăpăia cu o voracitate care dezminţea întru totul calmul imperturbabil al ochilor.

— Acum, gata… Ajunge! Să-ţi fie de bine! rosti bolnavul, transmiţând cu lovituri uşoare în sticlă semnalul lor cunoscut.

Malec clătină de două ori din coadă în chip de mulţumită. Apoi rămase iarăşi imobil în apa gălbuie şi fila-mentoasă, cu botul lipit de geamul curb, cu ochii tâmp zgâiţi la stăpânul şi protectorul său.

— Nu-l îndop prea mult, ca să nu se-ngraşe… lămuri Ion Idiceanu, ferindu-şi cu mâna aripa neagră de păr căzută pe frunte şi zâmbind cu o înfiorătoare uitare a morţii, pe care Sergiu Miclăuş o vedea ca în gravurile cărţilor, aşteptând la căpătâiul patului cu dinţii rânjiţi şi coasa ridicată. Nu trebuie să se îngraşe. Spaţiul nu i-ar permite să urmeze un program de gimnastică suedeză…

Probabil că sub aceste glumeţe cuvinte se ascundea o mai veche şi indirectă doleanţă adresată la loc ştiut, căci Valeriu Dragomir simţi nevoie să-şi ceară scuze:

— Nu ştiu cum se face de nu mă pot ţine de cuvânt! Am s-aduc eu în una din zile un vas de cristal: Am văzut unul splendid, sferic, cu irizaţii, într-o vitrină pe Calea Victoriei…

— Auzi ce te aşteaptă, iubite Malec? Ne mutăm în casă nouă. Apartament spaţios, cu tot confortul. Şi, ridicând privirea spre Dragomir: Numai te rog, Dragomire dragă, dacă se poate, fă-o aceasta înainte de a mă muta şi eu în locuinţa mea cea nouă.

Pe obrazul livid al bolnavului trecu o întunecare. Scurtă şi fugitivă. Înlăturându-şi cu degetele răsfirate franjul pă-rului din ochi, tot aşa cum îşi dezvelea fruntea acum doisprezece ani, când începea să cuvânteze în numele liceului la serbările şcolare, Ion Idiceanu zâmbi din nou, cu ochii la peştele roşu:

— Îl observi, domnule Miclăuş? E în stare să privească astfel nemişcat la mine, ceasuri şi ceasuri… Nu mă mai simt singur când bietul Dragomir pleacă la mizerabila lui datorie ca să-şi câştige pâinea. S-o câştige acum, pentru doi… Pentru trei, dacă-l numărăm şi pe Malec în buget. Stă suspendat în lichid şi priveşte… Am câteodată impresia că asistă la toată existenţa noastră cu o curiozitate ironică şi conţinută. Se preface nepăsător. De fapt, nu s-a recules din stupoarea pe care i-au pricinuit-o absurditatea actelor noastre… Şi-o maschează sub aspectul acesta flegmatic. Cultivă umorul gen Buster Keaton. Nu e aşa că-ţi aminteşte mutra lui Malec? Îşi lăsă capul pe perna şiclită, albăstruie, de prea multă vreme neprimenită. Îşi acoperi pieptul cu pătura de cazarmă, şi continuă, uitându-se în tavan: Dacă ar putea să râdă cu hohot, ar avea într-adevăr de ce râde. Ce vede, în definitiv, aci?… Un muribund, care de la vârsta de şapte ani n-a mai trăit viaţa cu prostiile ei divine. A buchisit litera cărţilor doisprezece ani, ca să se închidă mai apoi alţi zece într-un laborator, cum stă el în borcanul de sticlă… Şi alt nenorocit, acest prieten al dumitale, care după ce şi-a pierdut o parte din viaţă învăţând, îşi pierde cealaltă parte într-o slujbă ignobilă de noapte, sperând ceva mai bun. Dumnezeu ştie ce poate să spere mai bun!… Iar amândoi ne considerăm creaturi superioare, libere şi independente faţă de el, de acest Malec, vertebrat inferior

şi captiv într-un borcan… Cum să nu-i pară umoristică asemenea pretenţie?

Valeriu Dragomir se depărtase la fereastră când l-a auzit pomenind despre slujba sa de noapte. Se prefăcu a privi afară cu mare interes cerul învăpăiat de lumina firmelor roşii, albastre şi verzi, în tuburi subţiri de neon.

Muzica de jos, de peste drum, din grădina de noapte străbătea înăbuşit prin geamul închis. Sunetele îşi pierdeau violenţa vulgară de taraf lăutăresc. Ajungeau în surdină, idealizate şi moi.

În patul de fier, cu mâinile puse pe piept, Ion Idiceanu părea că-şi deprinde de pe acum scheletul de sub pătura aspră, cu odihna cea veşnică din sicriu.

— Ah! Muzica aceasta!… rosti, fără să-şi mute ochii din tavan. Obrazul se scofâlci dureros, lăsând să apară mai vizibil găvanele craniului în care se va preface peste câteva luni. Ah! Muzica aceasta… repetă. Nu-ţi poţi dumneata închipui ce deşteaptă asemenea muzică într-un bolnav condamnat fără drept la nici o iluzie de vindecare…

— Ai să te vindeci! exclamă cu tărie Sergiu Miclăuş, ridicându-se de pe scaun şi pipăindu-şi involuntar teancul de bancnote prin stofa buzunarului. Ai să te vindeci, de ce să vorbeşti aşa?… Te rog să-mi dai voie să mă ocup şi eu de aceasta… Am o cunoştinţă… Un prieten medic la un sanatoriu din Predeal. Medic-şef. I-am făcut o dată un foarte mare serviciu şi de atunci se simte îndatorat: mă întreabă mereu cu ce s-ar putea plăti. S-ar ivi o ocazie să se achite…

Nu spunea adevărul, fiindcă nici nu erau de mărturisit gândurile câte-i treceau tumultuos prin minte. În stradă, se întrebase dacă n-ar fi de datoria sa să-şi ajute prietenul pentru a-i înlesni să înceapă altfel de viaţă. Adineaori se hotărâse să trimită el mâine dis-de-dimineaţă vasul de cristal pentru Malec, ochit de Valeriu Dragomir în vitrina de pe Calea Victoriei. Acum îşi dădea seama că deţine putinţa de a prelungi zilele unui muribund. De câte ori n-a pierdut el la masa de cărţi, în trei ceasuri, sume care ar fi acoperit

de trei ori întreţinerea şi căutarea unui bolnav într-un sanatoriu vreme de trei luni? Acestea nu se spun. Se fac. De un sfert de oră îl munceau gândurile, zguduit de înfăţişarea fostului superior de şcoală, de hâda mizerie a încăperii cu pereţi afumaţi şi scorojiţi până la tencuială, cu lavoarul de tablă şi oala de noapte sub patul de fier. Valeriu Dragomir, chibiţul de club şi de cafenea cu hainele lucii în coate, se învrednicise a se depăşi până la asemenea faptă, culegând un bolnav de pe drumuri şi drămăluindu-şi ţigările ca să-i poată aduce pacheţelul zilnic de mâncare, dormind pe canapeaua dizlocată fără aşternut ca să-i lase patul şi minţind din filotimie. Lui îi atârna greu în buzunar teancul neatins de bancnote. Lui: un oarecare Mircea… Mirclăuş… aşa ceva… „Un oahecahe Mihcea… Mihclăuş… aşa ceva”…

Cu însufleţire păşi prin cameră de la lavoarul de tablă la patul de unde rânjea dedesubt oala albă de noapte.

Acum binecuvânta slăbiciunea vinovată şi laşă care-l ţinuse paralizat aci. De câte ori Valeriu Dragomir i-a făcut semne apăsate să-şi amintească înţelegerea de a nu întârzia prea mult, el nu s-a ridicat să plece. A cedat la stăruinţele bolnavului. Credea că-l ţine frica să nu se trezească iarăşi în stradă cu deşertul din el. Mizeria tragică din această încăpere, soarta omului încă tânăr din pat, sortit fără amânare morţii, operase asupra sa ca un narcotic. Îi amorţise propria deznădejde. Tot ce trăise de astă-noapte încoace îi părea numai un simulacru de suferinţă pe lângă destinul acestor doi nefericiţi adunaţi printr-o macabră ironie sub acelaşi acoperiş. Dar altceva fusese. Nu-l împietrise locului un instinct egoist: alinarea şi uitarea momentană a unei sfâşieri, în prezenţa altor scufundări de viaţă mai crâncene. Era nevoie de această întârziere pentru un nobil deznodă-mânt. Germinau în el o hotărâre, un gând. Turburi încă. Acum au început a se limpezi.

Se vor limpezi desăvârşit mâine, cu mintea odihnită, când Gina, înmormântarea Sandei Dobrotescu, episodul din biroul lui Tatileon, scena de la cimitir, şicanările

insuportabilei creaturi din căsuţa pitică de pe strada Cuţitul-de-Argint, toate, toate vor fi un trecut, o zi încheiată, amintiri fantasmagorice, cu neputinţă de reconstituit şi de încorporat vieţii trăite îndeaievea, cu peripeţiile unui voiaj himeric, prin vis, printr-un vis rău, în Platoul Pamir.

— Ai să te vindeci! repetă energic, oprindu-se înaintea patului. Mai sunt oameni de ispravă pe lume. Prietenul acesta al meu, Dragomir, ţi-a dovedit-o!… Un asemenea om e şi doctorul de la Predeal… Permite-mi să mă ocup eu. Să intru în legătură cu el. Chestie de două-trei zile…

Bolnavul nu-şi mişcă mâinile de pe piept, capul din pernă.

El îşi urmă monologul său:

— Ah! Muzica aceasta… Atâtea prostii au fost de făcut în viaţă şi eu nu le-am făcut! Au fost primăveri… Eu nu le-am cunoscut, nici n-am avut când să le văd… Am văzut viaţa de zece ani încoace prin fereastra din subsol a laboratorului. Sunteţi tineri, sănătoşi, n-o pierdeţi viaţa; n-o pierdeţi… E de-o mie de ori mai bine să ai remuşcări decât să mori cu regrete. E primăvară… Noapte de primăvară. Auzi muzica aceasta?… Se află vin… Sunt femei. Poate vă aşteaptă o iubire. Nu le pierdeţi… Mai bine să aveţi re-muşcări decât regrete…

„Fără îndoială că nu m-a auzit sau că nu dă crezare spuselor mele”, gândi decepţionat Sergiu Miclăuş. Apelă la sprijinul prietenului: Asculţi, frate Dragomir, ce m-am gândit eu?

Valeriu Dragomir se întoarse de la fereastră.

— Ei, ce te-ai gândit tu? întrebă cu răceală, mustrându-l din ochi că s-a întins la poveşti, ostenind bolnavul, în loc să dea el semnal de plecare, după cum le-a fost vorba.

Îşi ştia prietenul mai delicat şi discret. Doi ani de provincie i-au răpit aceste însuşiri subtile.

Sergiu Miclăuş începu, fără să ţină socoteală de reflecţiile prietenului, înscrise pe chipu-i buhăvit de noctambul:

— M-am gândit să încercăm ceva la un sanatoriu. Am un prieten medic-şef la un sanatoriu…

— Basm! îşi formulă laconic scepticismul Valeriu Dragomir.
— Nu e basm, frate Dragomir.
— Atunci iluzie.
— Nu e nici iluzie…
Sergiu Miclăuş era să adauge: „Am aci dovada palpabilă că nu e vorba de basm şi iluzie”. Dar îl oprea aceeaşi pudoare care-l silise pe Valeriu Dragomir să ascundă cu ce mijloace săvârşea el pentru bolnav o faptă în afară de orânduielile obişnuite şi egoiste ale actelor omeneşti.
Bolnavul se ridică într-un cot. Voi să vorbească. Îl înăbuşi tuşea.
Cât timp se zvârcoli cu batista la gură, Valeriu Dragomir îşi trase prietenul de mânecă imperios:
— Să mergem! Ce-s basmele acestea…?! Îl faci să-şi creeze iluzii… Se resemnase…
Sergiu Miclăuş surâse în colţul buzelor cu tristeţe, stăpân pe o siguranţă ignorată de Valeriu Dragomir. Cât de greu este să convingi oamenii că te-ai hotărât la o faptă rară şi dezinteresată! Chiar prietenul care săvârşea acelaşi lucru, încă mai eroic, fiindcă o făcea cu preţul mizeriei sale de fiecare zi; chiar el, nu putea să creadă în fapta de bine a altuia. Cu atât mai vârtos. Îi va ascunde încă două-trei zile, până ce totul va fi pregătit, încheiat, plătit. Surpriza va fi atunci întreagă. Încuviinţă deci, căutându-şi din ochi pălăria:
— Bine, Dragomire. Să mergem!
Bolnavul îşi băgă sub pernă batista mototolită cu pete de sânge.
Vorbi, sprijinit în cot, acoperindu-şi cu cealaltă mână pe piept cămaşa sleită de năduşeală:
— Te-am ascultat, domnule Miclăuş… Eu te-am ascultat şi îndată am crezut că nu sunt basme, că nu e o iluzie… Ofticoşii sunt ori foarte pesimişti, ori foarte optimişti. Pe rând, când una, când alta… Cred însă şi în miracole… E o predispoziţie care face parte din procesul boalei… Eu mai cred în miracole şi fiindcă mi-a dovedit o dată posibilitatea

lor acest prieten al dumitale, care m-a strâns de pe drumuri împins nu ştiu de ce sentiment şi mă hrăneşte nu ştiu cu ce abnegaţie, rupându-şi bucata de la gură… Am aşadar dreptul, chiar obligaţia, să cred… Poate că amicul dumitale, medicul de la Predeal, e gata să se plătească faţă de un muribund pentru o datorie contractată faţă de dum-neata…

— Nu poate! E sigur! stărui Sergiu Miclăuş.

— Bine. E sigur… Dar cu aceasta ce aţi rezolvat? Mi se vor prelungi zilele cu o lună… două… În loc de maximum opt luni câte mi-a dat medicul, voi mai trăi zece… douăsprezece… Într-un pat de sanatoriu. Nu aceasta aş vrea acum. Nu aceasta m-ar mulţumi… Vezi cât de pretenţios sunt? Lipsit de orice modestie şi demnitate. Găsesc natural să mă culeagă de pe drum un fost elev de la aceeaşi şcoală cu mine, deşi n-am schimbat zece cuvinte pe vremea când eram laureatul concursurilor… Găsesc foarte natural ca dumneata, alt necunoscut, să-mi oferi o pomană…

— Nu e o pomană! protestă Sergiu Miclăuş. De ce să întrebuinţăm cuvântul acesta urât?

— Urât sau frumos, de fapt aşa se numeşte ceea ce vrei dumneata să faci. O pomană!… Nici cuvântul, nici fapta însă nu mă umilesc. Am pierdut de mult dreptul la orice amor propriu… Dar nu aceasta voiam să spun. Să presupunem că vei izbuti în proiectele dumitale. Peste două săptămâni mă voi afla întins într-un pat de sanatoriu… Fereastră deschisă spre pădure de brad… Ozon… Soare şi linişte… Mâncare caldă şi trei vizite medicale pe zi. Foaie de temperatură… Sticluţele de doctorii la cap… Nu aceasta doresc… Altceva! Ceea ce nici dumneata, nici nimeni nu poate să-mi dea… În loc de patru, de şase ori de zece luni de agonie, întins pe pat şi în chaise-longue, numai două săptămâni de adevărată viaţă… Să fac toate prostiile câte nu le-am făcut. Toate nebuniile… Acestea nu mi le mai poate da nimeni… Nu mi le mai poate da nimeni…

— Vor veni şi acestea… rosti Sergiu Miclăuş cu mai puţină încredere. Vor veni! Întâi sănătatea. Şi după aceea prostiile, nebuniile…

— E prea târziu. Le-am pierdut. Bolnavul îşi lăsă capul pe pernă. Adăugă: În orice caz, îţi mulţumesc. Nu atât pentru mine, cât pentru prietenul dumitale, acest Dragomir, căruia simt că-i apăs povară prea grea…

— Eşti un ingrat, domnule Idiceanu, dă-mi voie să-ţi spun fără să te supere… vorbi Valeriu Dragomir, cu o sin-ceră părere de rău în glas. Ce te face să crezi aceasta? De ce o povară prea grea?… Te-am îndreptăţit eu vreodată, prin vreun cuvânt ori prin vreun fel al meu de a fi, să bănuieşti una ca asta?

Bolnavul articula enigmatic, cu ochii în tavan:

— Poate că înţeleg mai multe decât spun. Sunt ca acest Malec.

Se răsuci iarăşi într-un cot, zâmbind şi privind la captivul din borcanul de sticlă, care plutea imobil între două ape, cu ochii holbaţi la stăpânul şi protectorul său:

— Ţin de la început să-mi exprim o singură dorinţă. O condiţie, dacă vreţi. Îl transport şi pe Malec cu mine… Mă asculţi, amice? E foarte posibil să plecăm curând în călătorie. Schimbăm aerul… Mergem la ozon…

Peştele roşu se uită prin geamul curb la bolnav, cu o flegmatică ironie, de rău augur.

— El e un sceptic! proclamă Ion Idiceanu. Nu-i ofticos. Eu sunt mai optimist… Vă mărturisesc că încep să cred şi în celălalt miracol… Nu să mă însănătoşesc defintiv. Dar să mă pot ridica pe picioare numai două luni… Numai o lună. Măcar două săptămâni… Se rugă: Ştiu că aveţi ţigări… Nu mă minţiţi… Daţi-mi şi mie una…

Sergiu Miclăuş îşi consultă din ochi prietenul. Valeriu Dragomir strânse din umeri: „Fă ce vrei… Văd că l-ai luat în antrepriză. Eu mă descarc de orice răspundere.” Sergiu aşează două ţigări pe măsuţă lângă borcanul lui Malec.

— Şi vă mai rog ceva… Deschideţi-mi geamul. Stingeţi lumina… Am să mănânc mai târziu… Acum aprind o ţigară şi fac planuri… Am să ascult muzica şi am să urzesc proiecte.

I-au îndeplinit dorinţa. În camera cu becul stins bolnavul rămase singur. Aruncase chibritul într-o coajă de ou. În această candelă grotescă de la căpătâi flacăra mai pâlpâi câteva clipe. Malec privea la omul din pat cu ochii holbaţi în sinistră fixitate, fără să arate nici o mirare de noul zâmbet, visător şi plin de nădejde, pe care până atunci nu i l-a cunoscut.

— Ce-ţi veni să scorneşti basmul cu sanatoriul? întrebă Valeriu Dragomir când au ajuns în stradă.

— Nu e basm. Ai să vezi… îl asigură misterios Sergiu Miclăuş. Îţi cer răbdare numai două-trei zile… Până atunci, să nu mai pomenim despre aceasta.

Prietenul renunţă uşor la celelalte întrebări câte îi stăteau pe buze. Cariera de chibiţ îl învăţase să aştepte şi să asiste la actele altora fără drept la o prea indiscretă curiozitate. Pasiv, lăsa viaţa să curgă şi să-l târâie, ca un stârv plutind pe o apă mâloasă. Mai ştia şi cât preţuiesc hotărârile dintr-un ceas exaltat, când toate par simple şi pe jumătate îndeplinite numai fiindcă au fost spuse. Era sigur că nu rămân nici doi sorţi dintr-o sută, să mai fie vorba despre sanatoriul şi proiectele de acum, peste douătrei zile, dacă până atunci Sergiu Miclăuş nu pleacă în orăşelul lui din Ardeal şi dacă se vor mai întâlni cumva. Amândoi au făcut atâtea planuri împreună şi au luat atâtea hotărâri de care se ruşinau a doua zi!

Îşi aprinse ţigara Carpaţi şi se uită la ceas:

— Unde vrei tu să mergem? Să ştii că nu stau mult. Nu pot să întârzii.

Sergiu Miclăuş răspunse:

— Mergem undeva, pe aproape. Acum îmi amintesc că nici n-am mâncat astăzi. Cât despre întârzierea ta, fă-mi astă-seară hatârul să renunţi…

— Uşor a spune…

— Uşor! Şi iată de ce uşor, frate Dragomire…

Pipăind în buzunarul de la spate în teancul de hârtii, numără pe nevăzute cinci bancnote, le smulse afară cu o mişcare care îi era obişnuită din nopţile tripourilor, le mai numără o dată şi după ce le-a împăturit le întinse prietenului:

— Iată de ce îmi e uşor a spune, frate Dragomire… Fiindcă de un ceas şi mai bine, de când ne-am întâlnit, mi-am pus în gând aceasta. Între noi nu încap mofturile… Te împrumut cu cinci mii de lei. Cu rugămintea, însă, în astă seară să renunţi la „slujba” ta de noapte… Şi dacă se poate să faci tot aşa şi mâine, poimâine, mai târziu.

Valeriu Dragomir primi banii fără codeală. Era învăţat cu asemenea situaţii, deşi de mult nu-i mai trecuse prin mână o sumă atât de impresionantă. Nu găsi nevoie să mulţumească, nici să pomenească despre vreo vagă restituire. Astfel de formalităţi deşarte, dintr-o altă lume, nu aveau nici un sens la un chibiţ osândit să stârcească o noapte întreagă în spatele jucătorilor, aşteptând până ce un bancher norocos zvârlea mărunţişul de fise „pentru hrana animalelor”.

— Văd că eşti în fonduri!

Aceasta fusese singura concluzie.

Sergiu Miclăuş înţelesese încă o dată cât de spăimoasă era surparea din sufletul prietenului. Se simţea bucuros că a trecut cu bine peste întâiul prag al hotărârilor din această seară. Altfel, ar fi fost preocupat tot timpul mesei căutând o introducere stânjenită, pândind un moment prielnic, temându-se de o împotrivire. Se dovedea că toate acestea au fost exagerate. Valeriu Dragomir băgă banii în buzunarul de la piept, într-un carnet cu scoarţele de muşama flexibilă şi cadrilată.

— Ai rămas un tip şic! recunoscu dezvelindu-şi dinţii fonfi şi cariaţi într-un surâs mizerabil. Aceasta, de altfel, o spun

şi acum, toţi, pe la toate cluburile, măcar că în ultima vreme, înainte de a pleca, erai curăţat…

— Nu-mi vorbi despre timpuri pe care vreau să le uit, frate Dragomire.

— Se pare că le-ai uitat.

— Aproape.

— Aş dori şi eu s-o pot spune aceasta… Dar cum să fac? De unde s-o încep?

— Vom vorbi la masă, Dragomire. Ştii că este posibil să vin îndărăt în Bucureşti? Încă nu m-am decis… Acum cinci-şase ore credeam că e sigur…

Se opri. I se părea absurdă descoperirea că au trecut numai cinci-şase ore de când cu nerăbdare privea la ceas în biroul lui Tatileon. Îl despărţea parcă o viaţă întreagă de atunci. Acum devenise „un oahecahe Mihcea… Mih-clăuş… aşa ceva”.

Reluă:

—.credeam că e sigur. În cinci-şase ore s-au schimbat unele lucruri. E inimaginabil câte se pot schimba pentru viaţa noastră în câteva ore…!

— Mie îmi spui?! rosti chibiţul de tripou cu gândul la partidele care decid soarta unui sinucigaş.

— Dar dacă rămân la hotărârea mea să-mi dau dimisia din magistratură şi să mă apuc de avocatură serioasă, mi-ar plăcea să lucrăm împreună. Ar fi o idee!

— Da… ar fi o idee… aprobă fără prea multă convingere Valeriu Dragomir.

Sergiu îşi spuse că prietenul nu mai citeşte ziarele, n-a văzut anunţurile în chenar negru, nu bănuia că el vine de la o înmormântare. I le va împărtăşi treptat, mai târziu, când se vor regăsi aşa cum au fost.

— Intrăm tot aci? întrebă.

În locul lui Valeriu Dragomir răspunse portarul june şi cârn, cu şapcă de amiral încărcat de fireturi:

— Poftiţi, domnule Sergiu… Puteţi trece pe terasă dacă vă temeţi de ploaie.

— Unde vezi tu semne de ploaie, Tacke? glăsui Sergiu Miclăuş ridicând ochii la cerul înstelat.

Şi îndată o gheară de fier îi strânse inima. Îşi aminti cerul înstelat de astă-noapte, la aceleaşi ceasuri, când trenul s-a oprit în câmp şi el a rămas cu braţele rezemate de fereastra vagonului. Concertul de broaşte, cântecul păsării din salcâm. Presimţirea mincinoasă că n-are să aştepte mult până ce va întâlni o vietate pe lume cu aceleaşi gânduri şi cu aceeaşi sete de un nu ştiu ce şi nu ştiu cum nou şi încă nespus. „Ai stat şi dumneata acolo, cu coatele pe geam? Ce cuhios!” E cu putinţă să fi trecut de atunci numai o singură zi? El e acum un oahecahe Mihcea… Mihclăuş… aşa ceva…

— Stăm afară! propuse. Sub stele. Sub stelele mii…

S-au aşezat la o masă sub un tei, cu bolta de frunze între dânşii şi stelele mii.

Chelnerul se repezi cu paşi răşchiraţi, recunoscând un client vechi şi darnic la bacşişuri.

— Să trăiţi! Bine-aţi venit pe la noi, domnule Sergiu!

Pentru Valeriu Dragomir n-arătă nici o consideraţie, omiţându-l din salamalecurile sale.

— Aţi lipsit şi v-a mers bine pe unde aţi lipsit! Mă băiatule, strigă la picolo, două ţuici duble şi o baterie cu capsă albastră! Multă gheaţă şi să ai ochii pe masa d-acilea!

Sergiu Miclăuş nu găsi tăria nici unei împotriviri.

Rămase faţă în faţă cu prietenul buhăvit, care îşi pipăia buzunarul de la piept în fiecare minut, păzindu-şi comoara.

O frunză galbenă, pretimpuriu moartă, coborî legănându-se pe şervetul alb. O împinse cu un gest amintind nopţile lor din adolescenţă, când discutau până târziu.

— Frunza aceasta ca mine… Ca bietul Indiceanu! Încă nici n-a trecut primăvara şi s-a sfârşit cu dânsa… vorbi Valeriu Dragomir.

Sergiu îl privi cu o mirare blândă şi înduioşată. Aşadar, se mai deştepta ceva în el! Încă nu era totul pierdut.

— Poate ca Idiceanu, da. Tu însă n-ai dreptul să spui aceasta, frate Dragomir.

Valeriu Dragomir dădu ţuica peste cap. Sergiu făcu la fel.

— E tare! spuse oţărându-se. Prea tare.

— Ştie el Tacke ce vă serveşte! se făli chelnerul sosind cu o farfurie cu trufandale. Ţuică specială, rezervată pentru clienţi ca dumneavoastră, domnule Sergiu. Şi tocmai fiindcă vă cunoşteam gusturile, am pus să mai aducă un rând.

— Într-adevăr, e o ţuică minunată…

Vorbise Valeriu Dragomir. Chelnerul nu păru sensibil la aprecierea unui client jerpelit, care de mult îşi pierduse dreptul la stima tuturor chelnerilor de pe lume.

— Acum braziliana e în toi! declară Valeriu Dragomir privind la ceas.

Îşi tipări carnetul din buzunar cu latul palmei.

— E duminecă seara. Joc mare…

A treia oară revenea la aceeaşi obsesie, ca viespea la farfuria cu faguri.

Sergiu Miclăuş strânse din umeri cu o mare compătimire.

Sorbi îndelung paharul. Micşorase ochii cât a ţinut cristalul lipit de buze. Fiecare strop de vin îi transmitea în artere o fierbinţeală plăcută.

Ceru foc chelnerului. Cu ţigara în colţul gurii şi cu bărbia sprijinită în pumn, trecu în revistă mesele vecine. Întrezărea realitatea într-un păinjeniş jucăuş. Femei cu vulpi argintii pe umeri, bărbaţi rozând din osul fripturilor de pui sau înfulecând mititei cu miros sfârâit.

Sub celălalt tei, din faţă, recunoscu domnul gros şi apoplectic, gigantul de astă-noapte, de pe culoarul vagonului.

Prezida o masă numeroasă, de amici sau de familie. Nu mai era muribund şi nu mai părea de fel antipatic. După numărul sticlelor goale aglomerate la picioarele bateriei, Sergiu Miclăuş deduse că s-au instalat în grădină de la începutul serii. Tovarăşii lungeau gâturile cu o respectuoasă şi administrativă promptitudine de câte ori rostea un cuvânt. El dădea semnalul hohotelor de râs, săl-tându-şi burta enormă şi răsturnându-se pe spetează cu zvârcoliri

gâdilate. Îşi oprise în două rânduri ochii asupra lui Sergiu Miclăuş. Poate că îşi amintea figura tânărului agitat din tren. Dar privirea nu mai avea nimic ostil. Dimpotrivă, îl înfăşură într-o universală simpatie de chefliu bine dispus.

Detună o dată cu vocea grasă către femeia din celălalt capăt al mesei:

— Ia povesteşte tu, Gina… Lăsaţi să vă istorisească Gina.

Sergiu Miclăuş retezase ţigara încleştând dinţii. Gina… „Theger, theizeci şi thei!… De ah fi numai pantoful! Dah mi-a sthivit degetele, bhuta…”

Gina aceasta, din capul mesei, era o doamnă sfrijită şi năsoasă, cu pălărie şi mantou de coloare cafeniu, spălăcite, ca straiele lui Valeriu Dragomir… Oare mai există Gina cea adevărată? A existat?… „Gigi, vezi de nu întâhzia phea mult în Platoul Pamih…”

— Ce spuneai tu de braziliană? întrebă Sergiu Miclăuş.

Prietenul se îndreptă deodată pe scaun, înviat din letargica somnolenţă a digestiei…

— Acuma e în toi…

— Explică-mi mai întâi ce este această braziliană. Nu cunosc jocul.

Valeriu Dragomir se minună:

— Cum poţi spune că nu cunoşti jocul? Îşi făcu socoteală: Adică ai dreptate. Acum doi ani, când ai plecat tu, abia începuse… Astăzi se joacă în toate cluburile.

— Zi: în toate tripourile!

— Zic: în toate tripourile… E un joc ca pentru tine, Sergiule. Îţi aduci aminte de câte ori la chemin-de-fer ţineai o mână până ce clacai şi nu-ţi vedea ponta nici pe sfert? Braziliana e un chemin-de-fer cu bancul deschis. Acopere casa fie că eşti pontă, fie că eşti bancher… Săptămâna trecută Todiraşcu a ridicat… Îl ştii pe Todiraşcu?

— Cunosc. Treci!

— A ridicat Todiraşcu în mai puţin de jumătate de oră două sute de mii. A început cu atât cât avea în buzunar: trei mii. Trei, şase, douăsprezece, douăzeci şi patru… A dat peste o

pasă de pontă. Tot câte şase, câte opt puncte… S-a ridicat cu jetoanele în coşuleţ: Au revoir et merci! 50 Îl ştii cât de nebuneşte joacă. Aproape ca tine…

— Aproape cum jucam eu, poate vrei să spui! rectifică Sergiu Miclăuş. E o mică nuanţă. E trecut, nu prezent…

— Da… Un trecut mai mult sau mai puţin imperfect… se hlizi Valeriu Dragomir cu dinţii cariaţi şi fonfi. Plimbând piciorul paharului în dreapta şi în stânga, pe faţa de masă, adăugă fără să ridice ochii: Ştii ce spunea chiar în seara aceea Todiraşcu?… Spunea că n-a mai văzut aşa pasă de pe vremea când era tânăr şi juca în cluburi ade-vărate, nu tripouri, cu tatăl tău, cu Anton Miclăuş. Se pare că au fost prieteni!… Era înainte de a se decava Todiraşcu. În timpurile lui cele bune. Membru la Jockey-Club. La Select… Spunea că atunci a asistat el o dată la un chemin-de-fer infernal când a ridicat tatăl aproape o jumătate de milion… Bineînţeles că într-o săptămână i-a făcut praf… Cică era un jucător grozav! Tremura mâna bancherului pe carte când se instala el la masă…

Sergiu Miclăuş sorbi paharul încet, privind peste umerii prietenului la doamna sfrijită pe care o chema Gina şi care povestea ceva foarte aprins, gesticulând cu ţigara între degete.

— Şi zici că această braziliană…

— Acum e în toi. Până la douăsprezece jumătate, unu. Pe urmă continuă chemin-de-fer obişnuit.

Valeriu Dragomir îşi apăsă prin piepţii hainei carnetul cadrilat. Îşi muncea mintea să inventeze un pretext pentru a scăpa de tutela prietenului ca să alerge şi să ia loc la masa de joc, vis rar îngăduit unui etern chibiţ.

— Plata! Să mergem! hotărî Sergiu Miclăuş, golind un ultim pahar.

Valeriu Dragomir răsuflă cu uşurare. Va spune că se duce acasă: e ostenit, nu vrea să-l lase pe Idiceanu singur. Dacă prietenul îl petrece cumva până la uşă, intră în coridor, se

ascunde pe scări şi îl aşteaptă să se depărteze. Staţia de automobile e alături.

— Ţine, Tacke… Ţine şi tu, Tăckiţă…

Chelnerul şi ajutorul făcură temenele, culegând bacşişul lăsat pe masă. Aceleaşi temenele le repetă portarul cârn, cu şapcă de amiral, primind în palmă atâţia poli câţi nu capătă într-o noapte întreagă de la toţi clienţii.

Sergiu Miclăuş se înfipse în mijlocul trotuarului, sub lumina violentă de foc bengal. Toate se învârteau delicios. Taxiurile înşirate lângă bordura de granit, puşlamaua cu fireturi la şapcă, prietenul în hainele lui cafenii cu luciul special al tripourilor în coate.

— Eu am s-o cam iau spre casă… vorbi Valeriu Dragomir, uitându-se în lături.

— Ce faa-aa-ace?!

— Mă duc acasă.

— Şi slujba ta de noapte?

— Ţi-am făgăduit, Sergiule. Câteva zile nu mai calc. Poate nu voi mai călca niciodată dacă într-adevăr tu te muţi aci şi vrei să lucrăm împreună.

Sergiu Miclăuş se legănă în tocuri şi în vârful tălpilor, cu amândouă mâinile înfundate în buzunări, măsurându-l de-a coasta, pe sub borul pălăriei, cu o batjocoritoare in-dignare:

— Pe cine vrei tu să prosteşti, Dragomire iubitule?… Ne cunoaştem doar bine… De-abia aştepţi să dispar la colţul străzii…

— Cum îţi vine să crezi?! protestă îngăimat Valeriu Dragomir, potrivindu-şi nodul cravatei slinoase şi silindu-se să pară a lua în glumă o ofensă nemeritată. De ce te-aş minţi? Mi-ajunge exemplul tău.

— Ha-ha! Exemplul meu? Dă-mi voie să râd de exemplul meu…

Împingându-şi pălăria pe ceafă, Sergiu Miclăuş izbucni în hohot, ridicând ochii la cer. Dincolo de norul învăpăiat al luminii artificiale, stelele erau mai mici şi mai îndepărtate, palide, palpitând agonic.

— Nu se poate să fie aceleaşi stele de astă-noapte! exclamă după ce-şi potoli râsul. Stelele din câmp… „Cum, ai stat şi dumneata phivind acolo, cu coatele rezemate de fereasthă? Ce cuhios…!”. Mă înţelegi, Dragomire? Nu sunt aceleaşi stele.

Valeriu Dragomir clătină din cap, dezaprobând asemenea manifestări:

— Ţi-am spus eu să nu bei simplu! Dacă amestecai cu sifon, ne puteam înţelege omeneşte, Sergiule…

— Aaa! Ţi se pare că nu ne înţelegem omeneşte? Ne înţelegem ca fraţii, mai bine ca fraţii… Niciodată nu s-au înţeles doi gemeni cum ne simţim noi acum, Dragomire. Urcă-te!

— De ce să mă urc? Unde să mergem?

— Urcă-te şi vei vedea! Mergem acolo unde vrei tu să pleci de un ceas, de când nu-ţi mai găseşti astâmpăr. Ce Dumnezeu! E simplu.

Valeriu Dragomir se supuse. Sergiu privea pe fereastra automobilului rapida perindare a străzilor, a caselor, a oamenilor.

Se întorcea mulţimea în noaptea molatică şi caldă de mai de la spectacole şi de la alte grădini de vară. Toţi păşeau lânced, poposeau sub felinare la colţuri, despărţindu-se în grupuri mai mărunte. Cunoştea Sergiu Miclăuş acest aspect al capitalei din alte nopţi, sute şi sute. Toate erau iarăşi cum au mai fost.

Pe Bulevardul Elisabeta firmele cinematografelor aşterneau lumina spectrală dintotdeauna, în care trecătorii apăreau straniu fardaţi, defilând ca într-o figuraţie de teatru. Nu mai aparţineau lumii reale. Sergiu Miclăuş citea titlurile filmelor pe afişele uriaşe şi multicolore: De-aş fi liber! cu Irene Dunne şi Clive Brook. Tu eşti adorata mea!

cu Käthe de Nagy… Completare. Mâine premieră… Voiaj în Platoul Pamir.

— Ha-ha! Voiaj în Platoul Pamir! Platoul Pamih nu există, Dragomire. M-ai înţeles?… Pretinzi tu că există un Platou

Pamir…?

Prietenul lui Sergiu Miclăuş îl privea pe furiş, cu neli-nişte. Sergiu râdea singur, sinistru.

Când au intrat în tripou, cerberii cavernei s-au repezit să prindă pălăria din zbor şi să deschidă uşile.

— Bine-aţi venit, domnule Sergiu!

— N-am prea venit bine, Tacke!

— Atunci o să plecaţi cu bine… îl asigură garderobierul în numele norocului.

— Aceasta şi mai puţin. Dar n-are nici o importanţă!

Fără să priceapă nimic, uşierii au zâmbit voioşi cuvintelor sibiline. Aşa le cerea meseria slugarnică şi complice.

Prin geamul cabinei de telefon, o clipă, Sergiu întrezări un necunoscut atârnat cu gura în pâlnia neagră de ebonită ca peştele în cârligul undiţei. El ştia ce înseamnă asemenea convorbiri într-o cabină de tripou. O minciună (a câtea?) nevestei, care aşteaptă acasă, iubitei, părinţilor, amicilor… Necunoscutul vocifera şi se zvârcolea în dosul geamului, gesticulând patetic. Era roşu la faţă şi cu ochii bulbucaţi ca Malec, dar n-avea nimic din imobilitatea flegmatică a peştelui din borcanul cu lichidul filamentos.

Crupierii nu s-au schimbat. Aproape nici jucătorii. S-a petrecut doar o modificare de poziţii. Mulţi din cei cu locul rezervat altădată la masă chibiţau acum în picioare, uitând să-şi şteargă fruntea de năduşeală, strângând jetoane de poli în pumni, înălţându-se să privească peste umeri şi primind ghionţi în burtă fără să protesteze. Decăzuseră din rang. Aceasta o dovedeau şi hainele mai mototolite, gulerele sul, cravatele destrămate; semnalmente comune cu ale lui Valeriu Dragomir. Încolo, între cei de pe scaune şi cei din picioare, prea puţină deosebire la chipuri. Aceiaşi obraji care n-au văzut lumina zilei. Obraji de sugativă, de carton mozolit, de gresie mucedă. Duhoarea de tutun, de straie şi lenjuri îmbâcsite întreţinea o atmosferă de asfixie, ca într-un submarin naufragiat. În afară de crupieri, nu râdea nimeni, nu surâdea nimeni. Jucători şi chibiţi,

băieţandri şi moşnegi, foşti (şi poate încă) oameni cu stare şi plevuşcă provizoriu scăpată din năvodul raziilor de noapte, toţi asudau îndelaolaltă, cot la cot, ră-suflare în răsuflare, îndeplinind un grav oficiu, cu fălcile încleştate ca să-şi domine tremurul buzelor.

Sergiu Miclăuş îşi făcu loc brutal, fără să ceară scuze. Rosti, silindu-se să pună în glas cea mai desăvârşită lipsă de emoţie:

— Mai cad trei mii la pontă.

Crupierul acoperi cărţile cu paleta, urând cordial din ochi bună seara noului-venit, dar repetând cu un tărăgănat calcul:

— Trei mii aţi anunţat, domnule Miclăuş?

Întrebarea şi paleta aşternută pe cărţi aveau un anume tâlc pentru Sergiu Miclăuş. În ultimele luni înainte de a pleca, nu arareori ţinuse tovărăşie lui Valeriu Dragomir, iţindu-se peste umerii jucătorilor şi zvârlind poli stingheri, fiindcă istovise toate resursele onorabile şi neonorabile. Aceste simptome au fost la timp notate şi reţinute.

Coborând deci colţul buzelor într-o schimă dispreţuitoare, Sergiu Miclăuş scoase tot teancul de bancnote cu miros proaspăt de cerneală şi ceară, numără cu ostentativă nepăsare cinci în loc de trei şi le aruncă în evantai pe masă.

— Au căzut cinci mii! vesti crupierul, încercând să dreagă cu exagerată amabilitate o îndoială ce se dovedise fără temei. Voiţi loc, domnule Miclăuş?... Un loc pentru domnul Sergiu! Abataj la pontă! Şapte la bancă… Doriţi şi jetoane mărunte sau numai mii, domnule Sergiu?

Sergiu Miclăuş clătină din bărbie. Nu voia nimic. Totul rămânea pe loc, mai departe, până la sfârşitul sfârşiturilor. Câţiva jucători şi chibiţi de o mai recentă dată în tripou întrebară în murmur cine e tipul şi de unde a apărut. Comisarul de joc admonestă energic asemenea vulgară curiozitate:

— Mai multă linişte, domnilor! Descongestionaţi scau-nele jucătorilor, dumneavoastră, din picioare!

Sergiu Miclăuş nu mai vedea nici un chip omenesc, nu mai auzea nici un glas. Cu obrazul sprijinit în palmă, privea pierdut la postavul verde, care se învârtea, depăr-tându-se şi revenind, într-o ameţeală plăcută şi atroce.

Nu mai vedea nici un chip omenesc. Nu mai auzea nici un glas.

Pierdut, privea la pantofii de mătase verde care lunecau elastic pe vârfuri, depărtându-se şi revenind într-o verde fâlfâire de rochie învoită, mereu în aceeaşi tovărăşie a aceloraşi pantofi bărbăteşti, negri, de lac.

De două ori tumultul modulat al instrumentelor se curmase brusc, şi de două ori dansatorii au protestat cu vehemente aplauze. Pe urmă, când rândurile s-au rărit extenuate, a rămas numai o pereche.

Pantofii de mătase verde şi pantofii negri de lac.

Fără să ridice ochii, simţea că toţi ceilalţi au făcut cerc admirând spectacolul graţios şi unic. De pe scaunul unde se oprise, adus de o chemare năzuroasă a Pandorei Mladian, el vedea numai patinarea pe rând, sprintenă şi lascivă, a micilor triunghiuri verzi, învolburarea rochiei de nuanţa străvezie a aripilor de efemeridă tivite cu o tremurată şuviţă de sânge.

A asemuit pantofii cu două delicate bomboniere din vea-cul marchizelor; când cu fermecaţii conduri de smaragd ai Cenuşăresei; când cu două agile şi fantastice păsări tropicale alungându-se şi căutându-se într-un alintat joc amoros.

Dar ştia că aceste asemuiri erau numai nişte mizere sofisme ale spiritului, pentru a justifica fără nici o convingere fascinaţia care îl irita şi îl micşora. Nu o plăcere pură şi nobil estetică îi hipnotizase privirea şi nu dorinţa de a găsi, în sfârşit, comparaţia precisă, singura, mai plastică decât o zugrăveală cu penelul.

Picioruţele acelea le-a încălzit altădată în pumnii lui mari şi puternici, atunci când veneau îngheţate de tot frigul iernii. Acum îi fugeau pe dinaintea ochilor în volute ameţitoare,

străine de el, departe de el, urmând cu o intolerabilă supunere în ritm pantofii de lac cu talpa subţire ca foiţa şi cu tocurile destul de vizibil uzate.

— Dansează ca o profesionistă! pufni cu intenţie de descalificare Pandora Mladian, care nu mai admitea exercitarea altor profesii pe lume în afară de cea monopolizată de dânsa. De altfel, e şi ridicol de mică! Nu ştiu ce-or fi aflat de admirat cu gura căscată toţi filistinii aceştia…!

Aşteptă o aprobare. Fiindcă întârzia, o provocă:

— Spune dacă nu i-ar sta bine într-o trupă de liliputani! Prinţesa Micromilda cu trupa sa de pitici!

Bărbatul rămase mut, cu ochii la arabescurile volubile ale pantofilor verzi pe parchetul oglindă.

— Ce-i cu tine? stărui Pandora Mladian fără urmă de bănuială. Te plictiseşti aci?

El îi respinse întrebările cu mâna, apărându-se ca de bâzâitul unui roi de ţânţari.

Pandora Mladian nu era deprinsă cu asemenea tratament din partea bărbaţilor. Îşi muşcă buzele, meditând o lecţie drastică, un cuvânt epocal. Însă alături de dânsul devenea întotdeauna inofensiva Pisicuţă de la începutul carierei, când nu se specializase în misiunea satanică de vampă, când juca rolul modest al fetei din casă, a doua sau a treia doamnă de curte, o călugăriţă, fiica hangiului, o trecătoare – toate ciurucurile afişelor.

Resemnată acestei inferiorităţi, înghiţi cuvântul epocal. Îşi abandonă amantul pe scaun. Traversă salonul în diagonală, cu paşi balansaţi, înaltă, felină şi fatală în rochia de flacără, ignorând cu superbie perechea înverşunată să bată un record de rezistenţă.

Nici o clipă nu făcu vreo legătură între tăcerea ostil încleştată a bărbatului şi prezenţa fetişcanei cu rochiţă verde-pal care dansa ca o profesionistă. Avea prea strălucită opinie despre ea, prea strălucită despre el, pentru a lăsa s-o atingă astfel de presupuneri degradante.

Amândoi depăşeau mediocritatea gloatei. Erau două exemplare de altă substanţă, cu alte drepturi şi legi, altă morală. Iubirea lor făcea parte din istoria unei epoci; va da de lucru memorialiştilor ca atâtea alte amoruri celebre: George Sand şi Musset, Rachel, Eleonora Duse şi D'Annunzio.

— Dacă mai duhează aceasta încă thei minute, ameţesc şi cad… şopti Gina Alimănescu. N-am mai dansat de un an jumătate.

— Nu se prea cunoaşte niciuna, nici alta! o asigură Lucki Leca, vărul lui Barbu, sprijinind-o mai strâns cu braţul arcuit. Eu mă tem de altceva. Dacă mai durează aceasta încă zece minute, mi s-au dus pe copcă tălpile… Păcat că nu există cizmar de noapte, cum sunt farmacii de serviciu…

Gina zâmbi. Lucki Leca, vărul lui Barbu, mucalitul care îl imita atât de bine pe Malec, îşi confesase din vreme micile şi jalnicile sale tragedii de politehnician în ajun de absolvire.

Îi plăcea dansul, îi plăceau muzica, viaţa, farsele, excursiile în grupuri numeroase şi nomade, prin munţi, când nu ştii unde ai să dormi şi nici ce ai să mănânci. Dar era băiat sărac, şi vărul Barbu l-a executat cu o tiranie protectoare să-i calce pe urme. El l-a ajutat să intre în şcoala politehnică şi el i-a purtat de grijă. Fără nici o jenă, Lucki mărturisise că a împrumutat smochingul de la un camarad şi că pantofii de lac i-a căpătat de la Barbu, când acesta s-a văzut silit să-şi renoveze un grandios echipament de mire. Toate îi păreau extraordinar de comice şi vrednic să fie ştiute. Aşa a mai dansat o singură dată, la un concurs… A luat premiul al doilea; cu o tovarăşă ca Gina, fără îndoială că ar fi luat premiul întâi. Cu banii premiului, cinci mii de lei, s-a dus atunci direct la un magazin de sport şi de acolo la gară, transformat în perfect alpinist: bocanci ţintuiţi în talpă, rucsac, pălăriuţă de coloarea spanacului cu pămătuf de bărbierit la ceafă. După ce a luat biletul de tren, i-au mai rămas douăzeci şi trei de lei în buzunar. Aceasta nu l-a împiedicat să hoinărească o săptămână în Bucegi, mâncând

şi dormind la stâni, alăturându-se la grupuri de excursionişti necunoscuţi, cu care a devenit de îndată amic la cataramă, mai ales că plecaseră aprovizionaţi ca pentru o expediţie polară. Cu acest prilej a mâncat el întâia oară icre negre până ce s-a săturat. Icre negre cu lopăţica. El a fabricat lopăţele de brad; ei au pus la bătaie cutiile cu icre. Fiecare cu respectiva contribuţie.

— Viaţa e plină de surprize simpatice, domnişoară Gina…

— Suhprize, da! Simpatice? O! Nu…

— Ba da, ba da! De exemplu în astă seară. Mă simţeam stingherit de tot. Adică atât cât pot să fiu stingherit! Gândeşte şi mata… Numai personagii marcante, din cele cu automobilul la scară. Iar eu cu smoching împrumutat în ultimul moment şi cu pantofi de căprioară! Pe deasupra, un mic curs de morală al lui Barbu: „Ascultă, nebunule! Vezi să nu mă faci de ocară în familia Odetei, că-ţi tai banii de ţigări…!”. Am intrat suspect ca unul care se pregăteşte să fure tacâmuri. În zece minute m-am tutuit cu Nadina. Adorabilă fată Nadina, nu?

— Încântătoahe…

— În zece minute m-am tutuit cu Nadina, şi acum, de alte cinci minute, dansăm singuri; toţi se uită la noi; îmi examinează tocurile cu profilul cam deteriorat, dar n-am să mă sinucid pentru atât!… Vrei să ne oprim?

Gina se împotrivi, deşi spusese mai adineauri că ameţeşte şi cade.

— Îmi pare bine… murmură Lucki Leca. Să nu-i dăm Nadinei satisfacţia că am capitulat noi.

Într-adevăr, Nadina conspirase cu ultimele perechi de dansatori să abandoneze terenul treptat şi să-i lase singuri. Tot ea stătea acum lângă jazz-band, înteţind muzica să accelereze ritmul. O începuse aceasta în glumă. Fără premeditare, le pregătise un triumf. Gina şi Lucki executau un tournoi de dans la care nici nu visaseră. Amândoi aveau euritmia în sânge. S-au simţit de la primii paşi.

Dar pe când Lucki dansa cu plăcerea simplă şi robustă a unui animal tânăr care-şi cheltuieşte în joacă un prisos de vitalitate, Gina dansa cu o disperare agresivă, cu o nevoie bolnavă de a se ameţi, de a uita, de a urma sfatul lui Ioachim Grult. Mijeau şi se risipeau începuturi neisprăvite de gând, întrebări fără răspuns: „Oare Gigi dansează? Cu el aş fi dansat tot aşa?… Are să se mai întoarcă vreodată din Platoul lui, Pamir? Nu, Gina! Fii bravă! Ai făgăduit să fii bravă. Totu-i sfârşit!”…

Susţinută de arcul braţului subţire şi musculos care o împresura prea încăpător pentru dânsa, înclinată de la mijloc pe spate, cu bărbia în sus, purtând paşii mărunţi şi rotunjind rochia de stil ca fustele de balerină cu o sută de falduri, Gina întrezărea printre genele adumbrite aspectul mereu schimbător al salonului, femeile înşirate pe scaune, bărbaţii în picioare între uşi, Nadina animând gesticulat muzica, oglinzile late şi oblice, un general lărgindu-şi mereu gulerul cu arătătorul încârligat sub barbişonul alb, la o uşă mascată şi întredeschisă iţindu-se capul servitoarei de la ţară, Lenţa-Toanta, surâsul amar al lui Ioachim Grult; toate învârtindu-se ameţitor, spasmodic, ireal… De ce a plecat oare Pandora Mladian? Spre colţul acela unde a stat nu-şi îndreaptă ochii niciodată. Dar simte o privire încâlcindu-i picioarele ca o panglică de serpentină dezrăsucită dintr-un disc fără sfârşit. Ce mai vrea oare de la mica vietate pe care a lăsat-o singură, lângă un felinar, într-o seară când cădeau cei dintâi fulgi ai iernii? Atunci paşii s-au acoperit cu zăpadă, s-au şters, până ce n-a mai rămas nimic, nimic… De ce se întoarce acum şi de ce nu are delicateţea s-o cruţe? Oare Ioachim Grult ştie ceva? Sau numai şi-a închipuit?… În sfârşit, generalul s-a decis. Şi-a desfăcut sponca de la guler. Respiră uşurat, ca după o definitivă victorie. Lenţa-Toanta a închis uşa. Desigur, a surprins-o cineva dinăuntru privind şi a certat-o… Mai este puţin, şi s-a făcut miezul nopţii. Mâine se urcă în tren. În cel dintâi tren. S-a terminat!… Se întoarce în exilul ei de la celălalt capăt al ţării, din nou în

camera de la pensiunea „Unio”, unde totul este strict, alb, ripolinat, higienic şi aerisit ca într-o severă sală de sanatoriu… S-ar fi putut altfel întâmpla toate. Noaptea trecută, când trenul s-a oprit în câmp şi ea a rămas cu braţele rezemate de bara metalică a ferestrei, presimţea că altceva o aşteaptă…”Pe urmă ţi s-a părut că asişti la o vrajă misterioasă, când a început să cânte pasărea în salcâm, nu e aşa? Şi te-ai simţit singură, şi noaptea era foarte frumoasă şi înstelată, nu e aşa…?”. S-a simţit singură, iar acum a rămas încă mai singură. Acum totu-i sfârşit… „Nu mai am ce căuta în Platoul Pamir, nu mai plec în Platoul Pamir.” Atunci unde-ai plecat, Gigi? Unde eşti? Unde mai eşti?

— Eu cred că ilustrul zugrav de la spatele nostru şi-a pus în gând să-mi treacă tocurile la nemurire… se dădu cu părerea Lucki Leca, privind peste umăr. De când am început să dansăm nu-l preocupă altceva… Dacă nu m-aş teme de Barbu, i-aş face una nostimă… M-aş descălţa şi i-aş oferi papucii cu un gest delicat, ţinându-i cu două degete: „Maestre, văd că vă interesează naturile moarte… Ocazie unică! Preţ foarte modest. Vi-i ofer contra una pereche nouă. Contra perechea din ilustrele voastre două picioare…!”.

Până în acea clipă, Gina găsise că tovarăşul ei de dans era un tânăr destul de simpatic, cu toate glumele băieţoase de cămin studenţesc şi cu toată sinceritatea pitoresc exagerată. Acum îi păru deodată vulgar şi nesuferit. O paiaţă! Cum de a dansat atâta vreme în ochii tuturor cu asemenea muşteriu al balurilor populare de periferie? Un individ cu smochingul împrumutat – poate închiriat de la o pră-vălie de vechituri – şi cu pantofii de căpătuială. Ce poate să gândească el despre dânsa? „Acolo ai ajuns? Aceasta ai ajuns?”

— Mă simt obosită, spuse. Să ne ophim.

— Păcat! Încă un minut dacă mai rezistai, domnişoară…

S-a întâmplat că n-au mai rezistat Nadina, muzica, saxofonistul cu ochii bulbucaţi, pianistul cu degetele

dezarticulate. Într-o ultimă explozie, instrumentele au muţit. Au rămas amândoi în mijlocul sălii. De pretutindeni s-a înălţat o clamoare de exclamaţii elogioase şi de aplauze. Gina Alimănescu s-a simţit ridicolă la braţ cu bufonul care răspundea în dreapta şi stânga, parodiind gesturile înlemnite ale lui Malec.

— Dă-mi voie, te hog. Pahdon…!

Smulse braţul şi fugi, absurd înciudată pe ea însăşi, pe spectatorii care o aplaudaseră, pe Nadina, care îi aţinea calea în uşă. Trecu prin antretul unde doamna Aspasia Grult examina minuţios, cu toată patima de avară, cadourile de nuntă înşirate pe o masă lungă în etaje. „Ce exhibiţie vanitoasă şi de gust îndoielnic! gândi pornită împotriva întregului univers. Toţi sunt vulgari, toate sunt vulgare. M-am molipsit şi eu!” Ajunse în sufrageria unde se afla bufetul. Barmanul pregătea un cocktail pentru Pandora Mladian, zgâlţâind mixtura de alcooluri în capsula nichelată. Actriţa, cu cotul rezemat de masa înaltă, îşi întrerupse conversaţia cu un bătrân sclivisit (desigur, fost ofiţer de cavalerie sau diplomat la pensie), o măsură din vârful pantofilor verzi până în creştet şi rosti tare:

— Aşadar, s-a terminat reprezentaţia? În fine, putem dansa şi noi…

Ce insolenţă şi ce ruşine! Gina ceru un pahar de oranjadă cu gheaţă, cu multă gheaţă. Când voi să ducă paharul la buze, o mână osoasă i-l smulse cu autoritate:

— Nu aceasta, domnişoară Alimănescu. Nu oranjadă şi nu gheaţă…

Ioachim Grult restitui paharul barmanului. Ceru o cupă de şampanie. Îşi explică intervenţia:

— Bănuiesc că nu doreşti numaidecât să cazi mâine la pat…

— Eşti mulţumit de mine, domnule Grult? Ţi-am ascultat sfaturile? ciripi Gina, reconfortată de prezenţa ocro-titoare şi de şampania care îi înghimpa nările cu vârfuri de ac.

Ioachim Grult zâmbi cu blândeţe:

— Pot spune chiar că mi-ai depăşit intenţiile.

— Am făcut hău, atunci?

— Bine sau rău nu există, până la o concluzie finală. Numai la sfârşit se va şti dacă ai făcut bine sau rău.

Pandora Mladian îşi isprăvise paharul de cocktail. Întrebă:

— Nu mă mai recunoşti, domnule Grult?

Ioachim Grult îşi lăsă mai jos obloanele pleoapelor, punându-şi mâinile în buzunări şi contemplând-o din toate laturile ca pe un monument istoric care-i evoca o ilustraţie din ghid. După o laborioasă sforţare de memorie, răspunse cu glas puternic, ca s-audă şi cei dimprejur:

— Cum să nu vă recunosc, doamnă? De aâtea ori v-am aplaudat!

Pandora Mladian se răsuci pe şolduri şi întinse mâna înalt, cu degetele atârnate, oferindu-le pentru sărut. Ioachim Grult privi inelele cu piatră roşie ca un miop examinând vitrina unui giuvaiergiu, fără să priceapă invitaţia gestului. Urmă senin:

— S-ar putea oare să n-o recunosc pe doamna Constanţa Mârza, pe marea noastră Constanţa Mârza?

Constanţa Mârza era o actriţă cu vreo cincisprezece ani mai tomnatică decât Pandora Mladian şi rivala sa cea mai anevoie de biruit în rolurile de femeie fatală. Femeie fatală numai pe scenă, căci acasă era o gospodină foarte burgheză şi mamă a patru copii legitimi, de la unul şi acelaşi tată.

— Confundaţi, domnule Grult!… exclamă ofensată vic-tima acestei regretabile erori. Se poate? Şi tocmai cu cine să mă confundaţi?! Cu o mamă de patru copii!… Eu sunt Pandora Mladian… Am luat masa împreună de câteva ori, pe vremuri, când nu eraţi atât de mizantrop şi când schimbaţi două automobile în trei ani…

— O! Sunteţi atunei Pisicuţa Mladian de pe vremuri? Într-adevăr, cum a fost posibil să fac o asemenea confuzie? Nu-mi rămâne decât să-mi cer scuze…

— S-au primit.

Ioachim Grult împroşcă un nor de fum în nasul femeii fatale:

— S-au primit? Acum mi se pare că faci dumneata o confuzie, domnişoară Pisicuţă. Marei noastre Constanţa Mârza înţelegeam eu să-i cer scuze. Mă tem că mă va ierta ceva mai greu, iar obiectiv vorbind, îi şi dau dreptate.

Pandora Mladian fierbea de mânie şi de umilinţă, dar privirea rece a fostului client de ospiciu o povăţuia să oprească discuţia la atât. Ştia că povestea va trece în astă seară din om în om şi că a doua zi îşi va găsi loc cu maliţioase comentarii într-un ziar teatral care nu pierdea nici un prilej să sublinieze superioritatea rivalei sale. Un binevoitor se află întotdeauna pentru a colporta astfel de ecouri mizerabile, menite să ulcereze un amor propriu de actriţă mai adânc decât nedreptatea unei cronici dramatice. Pandora Mladian îşi culese poşeta roşie de pe masa înaltă a barului şi înainte de a pleca încercă o revanşă:

— În orice caz, la revedere domnule Grult. Sper că vă simţiţi acum mai bine.

— Mai bine decât dumneata? Desigur…!

— Nu, mai bine decât anul trecut. Mi se pare că aţi fost cam bolnav.

Ioachim Grult rânji cu dinţii încleştaţi în pipă:

— Ce progrese de sensibilitate aţi făcut, domnişoară Pisicuţă! Altădată nu vă interesa soarta cadavrelor, acum vă înduioşază soarta unui bolnav. Mâine o să vă văd pa-tronând societatea pisicilor pocăite…

Pandora Mladian bătu în retragere, însoţită de domnul în vârstă cu înfăţişare de fost cavalerist sau de diplomat în disponibilitate.

— Cum aţi putut confunda? întrebă cu nevinovăţie Gina Alimănescu.

— Poate că am voit să confund. Eşti prea mică pentru ca să le înţelegi toate… De altfel, locul dumitale nu e lângă un mizantrop ca mine. Barbule, te rog să-mi dansezi această microscopică domnişoară… Presupun că nu e ge-loasă Odeta, ca de Nadina.

Întors cu spatele, Barbu ţinea un pahar de şampanie cu mâna depărtată în lături şi întindea gâtul Nadinei ca să-i potrivească ea funta albă, rebelă şi răsucită ca elicea de avion. Făcu o piruetă în călcâi, întrebând cu mirare:

— E geloasă Odeta din pricina Nadinei?

— Nu e? Cu atât mai bine pentru dânsa! Şi pentru voi încă mai bine…

Nadina îşi zgândărea cordonul rochiei albe, privindu-şi vârful pantofilor. O cută mică îi tăia fruntea între sprincene. Poate atunci se făcea întâia oară o lumină în ea.

Ridică obrazul îmbujorat:

— Unchiule Ioachim, ce te-a făcut să rosteşti o asemenea monstruozitate?

Ioachim Grult declară:

— Nebunii au drept să vorbească orice, oricând, despre oricine. E un drept recunoscut şi inalienabil. Voi nu ţineţi socoteală de aceasta… Haide! Locul vostru nu e aci. Faceţi stânga împrejur.

Îi răsuci pe tustrei de umeri, îndreptându-i cu faţa spre uşă. Barbu Leca plecă la un braţ cu Gina, la celălalt cu Nadina, îndreptându-se spre salon, unde muzica vibra din nou timpanul geamurilor.

Masca de sarcasm căzu ostenită de pe obrazul lui Ioachim Grult. Îl plictiseau toate şi îl plictiseau toţi. Adineauri se gândise să se apropie de Aspasia Grult, să-i cuprindă mâna pergamentală, s-o apropie de buze şi să încheie pace. Numai ei doi ştiau să vadă dincolo de aspectul superficial al realităţii, o lume ascunsă şi hâdă, ca o colcăire de larve sub faţa amăgitor imobilă a apelor stătute. Poate de aceea

numai ei doi erau atât de nefericiţi, deşi nefericirea fiecăruia e atât de deosebită. Plecase s-o caute. Dar a găsit-o pipăind obiectele din expoziţia darurilor de nuntă cu o aviditate atât de respingătoare, încât toată pornirea bună s-a stins, s-a învelit în cenuşă. A trecut în-torcând ochii în altă parte. Barmanul îşi alinie sticlele cu băuturi pestriţe, răsuci alte sticle şi alte băuturi în frapierele cu gheaţă pisată.

Din dosul baricadei, întrebă:

— Nu doriţi nimic, domnule Grult?

— Apă… Un pahar de apă.

— Şi dumneavoastră tot cu apă? Să vă servesc atunci un Apollinaris. E apă, dar e mai vie, pişcă.

Ioachim Grult se uită mai atent la figura barmanului, îi părea de undeva cunoscută. Omul îi ghici nedumerirea.

Vorbi, râzând încetişor şi oarecum complice:

— Nu vă-nşală ochii. Tot Simeon sunt şi tot la ordinele dumneavoastră am rămas!… E drept că atunci eram tuns cu maşina şi că acum am căpătat din nou o mutră mai omenească…

Simeon purta părul negru despărţit de o cărare foarte corectă la mijloc, guler tare, un veston alb, impecabil, de olandă; dar Ioachim Grult îl văzu îndată cu adevărata lui faţă din casa de nebuni. Atunci Simeon se credea împăratul exilat al Chinei, umbla cu un coif de ziar, cum îşi fabrică zidarii şi copiii când se joacă de-a soldaţii, îşi atârna în fiecare dimineaţă pe piept altă serie de medalii comemorative şi decoraţii improvizate din monete învelite în hârtie poleită. Fiindcă era un nebun inofensiv şi docil, primit într-un sanatoriu de lux din caritatea medicului, îşi plătea pâinea şi căutarea făcând servicii domestice celorlalţi bolnavi.

Astfel, un an de zile, împăratul exilat al Chinei lustruise ghetele şi periase hainele lui Ioachim Grult, primise bacşişul săptămânal, din care îşi renova colecţia de decoraţii şi panglici, coalele de hârtie pe care trimitea proclamaţii secrete poporului său, rămas fără tiran.

— Aşadar, tu eşti, Simeoane! se minună Ioachim Grult întinzându-i mâna cu o mare simpatie peste parapetul înalt. Când ai scăpat şi cum?

Simeon se sfia să apuce mâna întinsă. Trase cu ochii împrejur şi răspunse la această neaşteptată cinste numai când socoti că nu-l observă nimeni. Apoi răspunse şi la întrebare:

— Acum două luni am scăpat, domnule Grult. De o jumătate de an mi se luminase câte niţel mintea la loc, dar nu mă dădeam dus… Zic, dacă mă apucă a doua oară, nu mai dau eu peste căutarea de care m-am bucurat… Pe urmă, dacă a văzut că nu plec de voie bună, m-a dat domnul doctor afară. Aştepta altul să-mi ia locul. Acela se credea tren…

— Ce se credea, Simeoane?

— Tren! repetă fostul împărat al Chinei cu o evidentă compătimire pentru o atât de absurdă pretenţie. Tren, locomotivă! Aşa că am făcut loc trenului şi m-am întors la meseria mea veche… Numai de un singur lucru am a mă păzi. Să nu pun picătură de spirt în gură, fiindcă mie din alcool mi s-a tras… De două luni numai apă şi apă! Văd că şi dumneavoastră sunteţi pus la regim de apă. Asta-i cam greu!… Să fabrici băuturi pentru alţii şi să bei apă, canon mai mare nici că se poate…!

— Şi cum te împaci, aşa, în lumea cuminţilor, Simeoane?

— Slavă Domnului, bine!… Să nu cârtesc: bine.

— Eu mă împac mai puţin, Simeoane. Era mai bine acolo, la noi!

Simeon îşi făcu o cruce măruntă deasupra pieptului, dar se abţinu să contrarieze părerile ciudate ale lui Ioachim Grult. Pregăti două pahare pentru doi mosafiri proaspăt sosiţi. Unul dintre dânşii, sferic şi cu ochelarii foarte bombaţi, redactor-şef de ziar şi om cu multe uşi deschise la multe ministere, după ce dădu bună seara cu Ioachim Grult, îşi aminti:

— Dacă nu mă înşel, neică, eşti sau ai fost prieten cu Grigori Costacopol…

— Să zicem…

— N-ai aflat ultima noutate, neică?

— Nu, neică…

Gazetarul Neică se dădu un pas îndărăt, privindu-l cu o scandalizată uimire prin ochelarii cu lentile enorme:

— Se poate una ca aceasta, neică? Păi eşti de-o ignoranţă teribilă… Te sfătuiesc să iei mâine dimineaţă telefonul, neică, şi să-l feliciţi. A scăpat de o mare nenorocire. Nu el, dar doamna!… Doamna Costacopol a scăpat uşor dintr-un accident grav de automobil. Maşina sfărâmată, ea cu o fractură fără importanţă, trei săptămâni de ghips. Însoţitorul, mort.

— Adică şoferul?

— Stai, neică! Nu te grăbi, neică! Aci e partea curioasă. Anunţat telefonic de poliţie acum o oră, Costacopol susţinea morţiş că nu poate să fie vorba de automobilul şi de nevasta lui. Madam Costacopol a plecat astăzi după amiaza singură cu şoferul, pe şoseaua BucureştiPloieşti-Sinaia. Accidentul a avut loc acum două ore pe şoseaua Târgovişte, la douăzeci kilometri de Bucureşti, iar şofer nu exista la maşină. Conducea victima, un oarecare tânăr Sandy Vlahide după legitimaţiile găsite asupra cadavrului. Un tânăr de condiţie bună, cum se spune, un d-ăia de localuri de noapte… Înţelegi cum devine cazul, neică? Maşina poartă numărul lui Costacopol, persoana rănită e madam Costacopol; dar Grigori Costacopol răcnea la telefon că e o confuzie, fiindcă el nu cunoaşte nici un Sandy Vlahide şi fiindcă el îşi aştepta nevasta de la Ploieşti, nu de la Târgovişte…

Ioachim Grult, în loc să arate semne de mâhnire pentru accidentul doamnei Semiramis Costacopol, izbucni într-un râs cu totul deplasat.

Simeon, fostul împărat în exil al Chinei, îşi făcu a doua cruce măruntă în dosul baricadei de lemn. Nu toţi cei care scapă de la balamuc înseamnă că s-au înzdrăvenit la minte.

Primul-redactor Neică îşi şterse ochelarii aburiţi şi se pregăti să stoarcă de la tovarăşul său, focos debater parlamentar al majorităţii, oarecare ştiri inedite asupra remanierii. După dejun adulmecase un zvon senzaţional, dacă se va dovedi adevărat. Leon Dobrotescu ar fi renunţat la toate drepturile de vechime şi la statele de serviciu în partid, ar fi scris şefului un soi de abdicare în acest sens, anunţând că e silit să plece în străinătate pentru căutarea sănătăţii. Debaterul părea incredul.

— Nu-l văd pe Dobrotescu făcând asemenea neghiobie!... De zece ani la aceasta ronţăie ca o termită, şi acum să renunţe? E o lucrătură!... Iarăşi un machiavelism de al şefului, ca să mai amâne remanierea...

— Ascultă-mă, neică! se supără gazetarul. Eu nu vorbesc din vis. Scrisoarea există. Pot să-ţi mai spun şi că Dobrotescu a vizat paşaportul pentru străinătate...

Apoi, fiindcă inexplicabilul tot are nevoie de o explicaţie, primul-redactor Neică dibui una, care-i părea mai aproape de adevăr:

— Te mai asigur că Dobrotescu n-a minţit când a invocat căutarea sănătăţii. Pleacă, neică, nu la plimbare. Merge să-şi facă operaţie. E canceros...

— Întâia oară aud...

— Întâia oară auzi, neică, fiindcă până acum a ascuns. Nu-l lăsa nevastă-sa să dea sfoară-n ţară. Înţelegi bine că pentru un ministeriabil cancerul nu-i un bilet de recoman-daţie. Ce garanţie de activitate şi de energie îţi poate da un canceros? Te-ntreb, neică?... Nevastă-sa s-a opus la operaţie, s-a opus la publicitatea boalei... Acum se duce omul să-ncerce... Dacă scapă, vă cade plocon! Dacă nu, unul mai puţin...

Debaterul majorităţii rămase pe gânduri, mişcând agitat buza de sus, ca iepurii de mosc când foarfecă frunza de salată. În acest caz se schimba toată strategia şi configuraţia remanierii. Creşteau şansele sale, deşi era cu vreo cincisprezece ani mai tânăr decât Leon Dobrotescu şi

proaspăt intrat în partid. El câştigase, însă, gradele numai la excepţional; era dispensat de vechime şi state de serviciu.

— Atunci să-ţi dau eu o idee pe mâine… propuse, oferind cu o excesivă gentileţe portţigaretul deschis. Mi se pare că o să ne putem servi reciproc.

— Dă, neică! Zi, neică! Să ne servim, neică…

Ioachim Grult, ca unul pe care nu-l interesau măsluielile politice, se depărtă spre alte încăperi, zumzăind de lume, de glasuri, de foşnetul rochiilor şi de sonore chicote tinereşti, În straiele lui cenuşii, peregrina printre fracuri, smochinguri, redingote şi toalete decoltate; privind la oameni şi la pereţi, ca un turist blazat şi devorat de spleen, cu totul indiferent la moravurile şi pricinile de înveselire ale indigenilor.

Îndată ce se apropia de un grup, instinctiv vorbitorii scădeau glasul.

El semăna un cuvânt aci, dincolo altul; râdea de întâmplări triste şi se întrista de cele vesele. Pe bătrânul Lecachi Leca îl aflase într-un ungher, discutând cu o rudă mai scăpătată a Cristodorenilor despre trecerea lui Nae la ministerul unde titularii şi secretarii generali nu se puteau lipsi de concursul său.

— Toată puterea e în mâna lui Nae. Nimic nu se mişcă în minister fără contrasemnătura lui Nae…

— Vorbiţi despre amfitrionul nostru? pufni Ioachim Grult. Uite, pe Nae aşa îl văd, acolo îl văd!

Spunând, ridicase degetul spre raftul cel mai de sus al dulapului cu cărţi de la spatele lor.

Amândoi priviră la raft; pe urmă, unul la altul; apoi, împreună, la Ioachim Grult. Nu pricepeau nimic.

Ioachim Grult îşi tălmăci spusele:

— Nae şi oricare funcţionar superior. Cu cât e mai inutil, cu atât e mai sus pus… Cum stau cărţile în bibliotecă…

Le întoarse spatele.

Ruda scăpătată a miresei îşi îndeplini datoria penibilă de a informa confidenţial părintele mirelui că Ioachim Grult nu se prea bucura de deplinătatea facultăţilor mintale. Lecachi Leca, funcţionar vechi, necăjit şi obscur, recunoscu însă că vorba n-a fost atât de smintită cum i s-a părut la început. Ducea şi el de treizeci de ani greul unui serviciu unde şefii soseau şi plecau, mosafiri de două-trei ceasuri pe zi.

Ioachim Grult se oprise în uşa salonului mare de dans, cu degetele înfipte în buzunările de sus ale vestei, descheiat la haină, privind peste capete. Descoperise ceva nou.

Pandora Mladian se afla singură lângă un scaun gol şi dădea semne de impacienţă. Iar pictorul dansa acum cu Gina Alimănescu. Aceasta nu intrase în prevederile sale.

— Animalul! rânji, muşcând din coada pipei cu focul stins. Animalul!

— Pardon? întrebă bătrânul sclivist, cu înfăţişare de fost cavalerist ori de diplomat în disponibilitate.

— Nu e vorba despre dumneata. Alt animal!

Domnul îşi încrustă monoclul în arcada sprincenei, încercă să se cocoşeaseă ofensat, întâlni privirea cenuşie şi gheţoasă abia filtrată printre obloanele înguste ale pleoapelor, strânse din umeri şi se strecură pe lângă pereţi şi scaune s-o invite pe Pandora Mladian la dans. Femeia fatală îi rezerva alte ultragii. Avea nervi. Iar când avea nervi, şi-i descărca foarte democrat şi fără stil, lăsând să străbată la suprafaţă din adâncuri atavice expresii şi epitete care au făcut epocă pe maidanele copilăriei.

Şuieră printre dinţi:

— De asta-mi arde mie acum, să dansez c-un boşorog? Cară-ţi ciolanele…!

Bătrânul fost cavalerist sau diplomat în disponibilitate scăpă monoclul din orbită şi înălţă ochii spre tavan, aşteptând poate să crape catapeteasma cerului. Dar nici o catastrofă nu se dezlănţui. Jazz-band-ul continua cu acelaşi brio. Perechile se învârteau în acelaşi ritm de sabat african.

Nimeni din toată sala nu-şi imagina că femeia în roşu, cu atât de demonice şi memorabile replici în momente fatale, ar fi putut profera asemenea cuvinte de ţaţă mânioasă. Mai ales că Pandora Mladian se silea acum să zâm-bească nepăsătoare, după ce-şi descărcase o primă baterie de nervi.

Se silea să zâmbească şi să nu-şi arunce ochii spre fetişcana cu rochia de coloarea aripilor de efemeridă, mică, fragilă şi neînsemnată, ea însăşi ca o efemeridă, pe lângă o vampă cu reputaţia consacrată de o sinucidere, două divorţuri, un bancher ruinat şi alte ravagii ciclonice.

Cu pieptul strivit în strânsoarea puternică, Gina încerca un apel deznădăjduit: „Sergiu… Gigi… Întoahce-te din Platoul Pamih… Vino şi mă scoate de aci”… Dar amintirea lui Sergiu pălise, se ştergea, murea. Nu mai ştia cum a fost chipul lui. Cum suna glasul lui.

Nimic.

Un fum care s-a risipit…

Puternic şi viu era braţul încins după mijlocul ei, ţinând-o din nou capturată.

A fost atât de simplu! „Gâză mică!” atât i-a spus. Gâză mică!… Aşa cum o alinta altădată. Cum o numea atunci. Şi gâza mică s-a ridicat de pe scaun, s-a supus, s-a lăsat înlănţuită de mâna pietroasă, târâtă în spirala ameţitoare a dansului.

Din păr şi din haine o înfăşură efluviul aceluiaşi parfum: amestec de tutun şi lavandă. Face şi aceasta parte din el, din magnetismul său.

Odeta le surâde când perechea lor se apropie o clipă printre alte perechi. Un surâs fotogenic, vid, lipsit de orice semnificaţie. S-a dovedit că sfaturile prieteneşti n-au nici o putere. Gina rămâne ce este. Magistratul ei nu s-a arătat. Deci n-a fost nimic serios. Încă o phostie. Iar acum dansează cu singurul om cu care n-ar fi trebuit să danseze.

Peste trei zile, o săptămână ori o lună, va căuta iarăşi o canapea să plângă cu ochii înfundaţi în pernă, căci dezno-

dământul va fi acelaşi. Data trecută a lăsat-o într-un colţ de stradă, în ninsoare, fiindcă deodată îi venise capriciul să plece în Orient, la Constantinopol, în Siria, în Palestina, în Egipt, de unde s-a întors cu cinci duzini de pânze pentru o expoziţie – un nou şi mare succes. Peste trei zile, o săptămână ori o lună, va pleca aiurea, în Italia, Tirol sau Carpaţi, unde-l va mâna alt capriciu şi de unde se va întoarce cu alte duzini de pânze pentru altă expoziţie – alt nou şi trâmbiţat succes. Nu e om să-l reţină o femeie. Şi nici n-ar permite unei femei asemenea iluzie. Îndată ce simte o cât de slabă cătuşă, se scutură. El are egoismul artei. Aceasta le-o spune tuturor cu un candid cinism. Pandora Mladian ştie ceva: ea, care în faţa lui a redevenit o biată Pisicuţă domestică şi smiorcăită.

Cu satisfacţia virtuţii asistând la scârbavnicele zvârcoliri ale pasiunii, Odeta urmărea peste umărul dansatorului său când ochii Pandorei Mladian, când ochii Ginei Alimănescu.

Se petrecuse un schimb într-adevăr ciudat.

Acum trei ore actriţa intrase în casa drapată în mătase roşie, păşind cu o superbie arogantă şi abia miluind muritorii de rând cu privirea-i fatală. Gina Alimănescu se făcuse mică în dosul mănunchiului de garoafe. După trei ore Pandora Mladian îşi sângera buzele şi trăda o agitare nedemnă de ea. În schimb, Gina avea o faţă necunoscută, o sclipire sălbatică şi rea în ochi, provocătoare, posedată de un duh al sfruntării şi al pierzării. Tot dânsa fusese cea care a plâns astăzi-dimineaţă? Cum pot arăta aceeaşi ochi atât de altfel într-o singură zi?

În rochia albă şi virginală, Odeta se simţea egoist fericită, pusă la adăpost, apărată de astfel de rătăciri nebuneşti cu neîntârziate şi crunte ispaşe. Privirea ei îl căuta pe Barbu. Şi-au surâs. Barbu dansa cu Nadina. Din nou i s-a răsucit funta ca o elice de avion. Din nou i s-a zburlit o şuviţă de păr roşu în creştet, ca smocul rebel al lui Poil de Carotte. Dar ce însemnătate au aceste insuficienţe, co-mic înduioşătoare, în portul unui bărbat? Ea n-a cerut vieţii o

iubire fatală, nici un tovarăş preocupat de dunga pantalonilor şi de problema cravatelor savant asortate la coloarea hainelor şi a cerului. Barbu e un soţ ideal, sigur, fără surprize. Peste patru ore se vor urca în tren. Peste două zile vor fi în Italia, voiajul clasic de nuntă pe care l-au întreprins acum mai bine de un sfert de veac şi Maria cu Nae Cristodoreanu. Veneţia, Florenţa, Lacurile… Pe urmă viaţa lor va curge tot aşa, molcomă, chibzuită, păs-trându-se pe pământ. Se va feri să prelungească prietenia cu Gina, fiindcă soarta ei e scrisă. O pândeşte declasarea. Pare a nu înţelege că tot ce este permis unei actriţe scutite de tipicul moralei burgheze ca Pandora Mladian nu este tolerat unei fete care n-a trecut pe la ofiţerul stării civile. Gina e lipsită de cel mai elementar instinct de conservare. Lumea nu iartă, viaţa nu iartă. Ea nu-şi va complica existenţa cu o amiciţie compromiţătoare…

Odeta zâmbi astfel camaradei de şcoală şi de copilărie chiar în clipa când o ştergea de pe lista viitoarelor invitate la masă şi la ceaiuri. Nu-i părea că săvârşeşte act crud, de trădare. Fiecare îşi apără liniştea confortabilă a vieţii cum îl ajută priceperea şi inima. Ea nu împărtăşeşte judecăţile extravagante ale unchiului Ioachim.

Şi, într-adevăr, judecăţile lui Ioachim Grult sunau acum mai extravagante decât şi le-ar fi închipuit Odeta.

Trecuse în grădina cu tavan mobil de sticlă. Aci, masa cea mare în formă de potcoavă făcuse loc altora mai mici, discret şi artistic grupate în unghere. La câteva s-au aglu-tinat după afinităţi nuntaşii în război cu jazz-band-ul, dansul şi băuturile fabricate în eprubetele lui Simeon. Erau cheflii cu slăbiciune pentru vin vechi şi taraf lăutăresc. Amfitrionii nu-i uitaseră. Le-au rezervat acest teritoriu cu uşile închise spre saloanele desfătărilor eretice, i-au izolat sub cerul cu stele şi le-au lăsat scripcarul vestit să le sufle la ureche anumite cântece pe drumul cel mic.

Lecache Leca se socotise, în sfârşit, dezlegat de obligaţiile sale de părinte, socru şi cuscru. Venise vremea să-şi caute

puţin şi de suflet. Se strecurase în cotlonul cel mai dosnic cu ruda scăpătată a Cristodorenilor; amândoi cinsteau la o măsuţă rotundă, încântaţi foarte de un vin ruginit pe care îl deşertau din sticlă în pahare şi din pahare pe gât cu o evlavie impresionantă. Tihna le-a turburat-o Ioachim Grult, înfigându-şi un scaun alături. Băutorii de vin au tăcut. Părintele mirelui şi-a încheiat nasturii redingotei, instinctiv, ca în faţa unui inspector general, năzuros şi sever.

Ioachim Grult mârâi:

— Eşti un bătrânel de ispravă! De ispravă îmi pare şi Barbu. De ce nu l-ai oprit să facă prostia de astăzi…?

Bătrânul încercă să surâdă ca de o glumă care la el nu prindea.

— Tot prostii de acestea să facă Bărbucul meu!

— Îi ajunge una singură. De altele nu mai are nevoie.

— Vrei să spui dumneata că n-are să fie o căsătorie fericită? întrebă Lecache Leca, neliniştit de asemenea cobiri.

— Tocmai! Are să fie o căsătorie fericită, prea fericită. Barbu avea însă drept la altceva mai bun decât la o căsătorie fericită… Mi-a vorbit acum câteva luni despre o in-venţie a lui, despre nişte cercetări… Foarte interesante… Am câştigat şi eu bani odinioară, mulţi bani, folosind invenţiile şi cercetările câtorva oameni ca băiatul dumitale. Vorbesc deci în cunoştinţă de cauză… Unor astfel de oameni nu le priesc căsătoriile fericite… Sunt fericiri care atârnă ca ghiulele de plumb: trag la fund… Lui Barbu îi trebuia o tovarăşă capabilă să rabde şi să sufere. Să locuiască într-o mansardă şi să le fie chiria o problemă. Nepoată-mea, Odeta, îl va apăra de aşa ceva… Barbu se va simţi un soţ fericit ca porcul din coteţ pus la îngrăşat.

Părintele mirelui fu cuprins de o mare mâhnire. Nu fiindcă acorda cumva vreo încredere celor rostite de Ioa-chim Grult, ci fiindcă se aflau pe lume oameni atât de înveninaţi. În bunăvoia tuturor, aceste două stafii, doamna Aspasia Grult şi feciorul său Ioachim, cutreierau sălile, îngheţând

veselia pe buze cu vorbele lor şi cu privirile lor. Ce plăcere vor fi găsind? Vinul îşi pierduse aroma şi gustul. Lecache Leca puse paharul pe masă, pă-zindu-se să nu facă pată pe faţa de olandă. Mulţumi cerului că „băbuşcă-sa” nu s-a aflat aci pentru a auzi ase-menea prăpăstii. Ar mai fi avut de ce să se răsucească în pat câteva nopţi, fără somn, oftând, muncită de o nouă îndoială şi grijă.

Ioachim Grult se întoarse spre ruda săracă a Cristodore-nilor, întrebând cu brutalitate:

— Şi fata ce-ţi face…?

Nevoiaşul clătină din cap cu obidă. Întrebarea îi învenina şi lui o rană mai veche:

— Ce să facă? Tot aşa cum o ştii, cucoane Ioachime. Când nu mai poate răbda, vine acasă o săptămână, două. Atunci credem că am hotărât-o să pornească formele de despărţenie. Tace, ne ascultă şi ne aprobă. Mă bucur şi eu; se bucură şi nevastă-mea că am înduplecat-o. Pe urmă, în ajun de a tocmi avocat, tot la el se întoarce, măcar că o schingiuieşte. Nu pricep ce putere are asupra ei hoţomanul!…

Ioachim Grult rânji, scociorându-şi pipa şi presărând scrumul pe banda îngustă de pansele:

— Dacă ai să te gândeşti mai bine la cele ce te învaţă meseria ta, ai să pricepi.

Omul înălţă ochii nedumerit. El era administrator la o moşie cu herghelii de cai. Nu vedea nici o legătură.

— Ce are a face păcătoasa mea de meserie cu necazurile fetei, cucoane Ioachime?

— Ţi-am spus să te gândeşti la învăţăturile meseriei de herghelegiu, nu la meserie… De prisos să pierdem timpul dacă nu te-ai lămurit dintr-un cuvânt! spuse Ioachim Grult, strâmbând dezgustat buzele şi ridicându-se de pe scaun.

Cei doi au rămas posomorâţi înaintea paharelor. Se nă-ruise tihnita lor voie bună, sfătoasă şi simplă, care până adineauri se mulţumise cu o sticlă de vin ruginit şi cu un ungher unde nu-i turbura nimeni.

— Uite aşa ne freacă! gemu rubedenia scăpătată a Cristodorenilor. E un om teribil…!

Ioachim Grult păşea din nou printre fracuri şi toalete în mare decolteu cu gura încă mai amară, cu privirea încă mai gheţoasă.

El se lămurise.

Tot ce-a săvârşit astăzi, tot ce-a spus şi-a gândit a fost o pidosnică parodie. A turburat bucurii, a zădărnicit plăce-rile vinovate şi nevinovate ale altora, îndelaolaltă, fără deosebire; a picurat pretutindeni un strop de venin. El e feciorul Aspasiei Grult; poartă blestemul ei în sânge. Iar când s-a înduioşat de soarta unei făpturi fragile ca Gina Alimănescu, a împins-o în braţele omului de care se cu-venea s-o apere. L-a scandalizat greoaia lipsă de pricepere a herghelegiului. Dar el n-a uitat oare aceeaşi învăţătură din cartea bunului crescător de cai, tot atât de crud potrivită la oameni ca şi la dobitoace? E o lege biologică fără abatere. Aceeaşi pentru cai, câini, fata administratorului de moşie, Gina Alimănescu, oricine, oricare. O femelă păstrează pentru totdeauna pecetea primului mascul care i-a dat primul fior. Dezgolită de poezie, realitatea brută la aceasta se reduce. Şi el s-a făcut complicele unei hidoase capitulări a cărnii, injustă şi umilitoare.

Se dădu în lături, cum făceau toţi.

Deschideau cale Pandorei Mladian.

Actriţa trecu valvârtej spre ieşire, cu buzele strânse, îm-brăcându-şi din mers mantoul de catifea roşie peste rochia de mătase roşie, uitând să-şi ia noapte bună. Fâlfâiau în jurul ei aripi de flăcări. Niciodată pe scenă nu izbutise o ieşire mai furtunoasă şi mai încărcată de ameninţări.

— Ce-a fost, frate dragă? De ce s-a supărat? întrebă Nae Cristodoreanu, ştergându-şi năduşeala de pe fruntea pleaşă şi de pe obrazul cu ţepi de arici.

Pricepea tot atât de greu ca rubedenia scăpătată, herghelegiul.

— N-a fost nimic, Nae… îl linişti cu blândeţe Ioachim Grult. Vezi-ţi de treburile tale… A fost o ieşire teatrală, şi nimic altceva.

Nae Cristodoreanu se opri, surprins de blândeţea neobişnuită din glasul cumnatului.

— Ioachime… îngăimă,. apucându-i amândouă mâinile. Bine că te văd, în sfârşit, altfel…!

Ioachim Grult îşi trase încet mâinile şi le înfundă în adâncul buzunărilor. Rosti cu o ironie indulgentă:

— Fii serios, Nae! Nu-ţi stă bine sentimental cu asemenea barbă. Du-te şi te ferchezuieşte.

— E o idee! exclamă celălalt cu entuziasm, pipăindu-şi ghimpii negri-albăstrii.

De bucuria împăcării, ar fi fost gata să îndeplinească orice capriciu al lui Ioachim Grult.

Dar Ioachim Grult îi întorsese spatele. El privea o nouă ieşire, mai puţin teatrală. Gina Alimănescu scobora treptele cu fruntea în jos, cu umerii căzuţi, cu braţele atârnate de-a lungul trupului, ca o mică sclavă, împleticindu-se spre locul de sacrificiu. Palma bărbatului îi cuprinse un umăr în cleştele tare, cu un gest scurt şi neînduplecat de posesiune.

— Animalul! mormăi Ioachim Grult.

— Pardon? întrebă întorcându-se domnul bătrân cu înfăţişare de fost cavalerist sau diplomat în disponibilitate.

Când dădu ochii tot cu Ioachim Grult, scăpă monoclul în juvăţul negru, apucă spre cealaltă uşă şi se pierdu înghiţit în mişcarea giratorie a dansului. Omul în haine cenuşii ajunse iarăşi la bar.

— Apă? Apollinaris, domnule Grult? se repezi Simeon să-l servească.

— Nu, amice. Un coniac mare. Dublu, triplu…

— Vă servim şi coniac…

Simeon se execută cu vizibilă dezaprobare. Ioachim Grult încălzi balonul de cristal în palme. Savură mirosul coniacului, sorbi cu înghiţituri mici. Ţinând cotul rezemat de masa înaltă, vorbi:

— Îţi mai aminteşti tu, Simeoane, despre evanghelistul nostru?

— Evanghelistul Marcu… Cum să nu mi-l amintesc, sărmanul de el?!

Simeon simţea o generoasă compătimire pentru nebunii oare se socoteau locomotivă, evanghelistul Marcu, Napoleon sau Turnul de la Pisa… El admitea o singură nebunie onorabilă: a fi ori a fi fost împăratul în exil al Chinei.

— Aşadar, ţi-l aminteşti, Simeoane? Cred că a rămas tot acolo. Nu mai are vindecare! Astăzi s-a împlinit un an de când ne-a adunat să-i ascultăm evanghelia pentru Dumineca orbului… „Şi au pus mâinile pe el şi l-au întrebat: „Vezi ceva?” El s-a uitat şi a zis: „Văd nişte oameni umblând, dar mi se par ca nişte copaci”… Apoi Isus au zis lor: „Eu am venit în lumea aceasta pentru o judecată anume: acei ce nu văd să vadă şi cei ce văd să ajungă orbi”… Simeoane, evanghelistul nostru avea mare dreptate… În lumea aceasta în care ne-am întors toţi sunt orbi. Orb sunt şi eu, mai jalnic încă decât ceilalţi…

— Hait! îşi spuse Simeon cu milă. Se crede orb, săr-manul! Îmi pare mie că în scurtă vreme am să aud că iarăşi l-au dus unde-a mai fost…

— Sunt orb. Am fost şi sunt orb, Simeoane. Nu te minunează că toţi orbecăim?… Pretinzi că eu sunt aşa cum mă vezi tu? Pot eu pretinde că tu eşti aşa cum te văd eu? Nu, Simeoane! Nimeni nu poate să vadă şi să înţeleagă pe nimeni… Nici în oglindă nu te vezi tu, pe tine, cel adevărat… Recunoşti?

— Dacă spuneţi dumneavoastră, numai că aşa este… recunoscu Simeon, care ştia din proprie experienţă că nebunii nu trebuie contrariaţi.

Ioachim Grult îl cercetă cu ochii pătrunzători.

— Şi tu pretinzi că te simţi fericit?

— Fericit nu-i nimeni, domnule Grult. Nu există fericire deplină pe lume…

— Ba există, Simeoane. Acei de acolo, de la noi, erau fericiţi. Tu, când erai împăratul Chinei. Evanghelistul Marcu, atunci când se căznea să ne deschidă ochii… Îmi pare că am să mă întorc. Sigur că am să mă întorc… Mâine dimineaţă îmi strâng bagajele şi mă prezint. Mi s-a luat o ceaţă de pe ochi în această Duminecă a orbului… „Apoi Isus au zis lor: „Eu am venit pentru o judecată anume: acei ce nu văd să vadă şi cei ce văd să ajungă orbi”… Rămâi cu bine, Simeoane, te aştept! Voi avea nevoie de cineva să-mi curăţe hainele. Am să-ţi procur decoraţii noi. Un asortiment complet. Pot să-ţi dau dintr-ale mele. Am destule tinichele!

Simeon îşi făcu trei cruci mărunte în dosul baricadei înalte.

Ioachim Grult surâdea cu o desăvârşită împăcare:

— Acum înţeleg ce m-a făcut să mă opresc astăzi-dimineaţă la orbul de la Grădina Tâncăbeascăi. Se pregătea ceva în mine. Orbul stătea cu palmele pe genunchi şi aştepta o minune ca pentru dumineca lui.

Orbul stătea neclintit pe marginea patului, cu palmele pe genunchi, cu bulbii albi înălţaţi spre tavan; dar el n-aştepta nici o minune şi nici nu se mai ruga pentru vreuna.

Dumineca lui trecuse.

A ascultat orologiul din turla bisericii bătând miez de noapte, pe urmă sferturile de ceas până la trei; mai auzise şi cocoşul din vecini dând un semnal răguşit, la care a răspuns îndată altul şi altul, din ce în ce mai slab şi din ce în ce mai departe, până la capătul mahalalei, până la capătul lumii.

Acum se lăsase tăcere.

Ca niciodată, o tăcere cutreierată de duhuri vrăjmaşe, de duhuri spăimoase.

Încă de când se afla la locul său pe lespedea de piatră, în colţ, la Grădina Tâncăbeascăi, simţise împresurându-l deodată ameninţarea aceasta vicleană, necunoscută, crescând, strângându-l de aproape. Era înainte de amiază. Trecuse omul ciudat cu vorbe nebune şi râs nechezat, îi

lepădase în pălărie hârtia gheomotoc şi îşi culesese singur mărunţişul ca orice rest la o ticăloasă tejghea de prăvălie. Ar fi vrut să-i spună un cuvânt greu fiindcă îi blasfemase cu rânjet datoria lui de orb sărman încărcată de cutremurate răspunderi. A ridicat mâna cu gând de vorbire. A fost prea târziu. Omul plecase. Paşii s-au depărtat, s-au amestecat, s-au topit în vuietul surd al altor o sută şi o mie de paşi, câţi se ţeseau vânturându-se spre inima târgului. S-a pierdut. Şi atunci, în cele o sută şi o mie de alte sunete, urechea orbului a desluşit deodată un mers ca niciunul altul pe lume.

Un mers prelins pe tălpi de pâslă.

A tresărit din neclintirea de piatră, pe scaunul său de piatră, când paşii aceia s-au ales dintre alţii o sută şi o mie venind către el. Auzul i-a surprins mai întâi oprindu-se la colţul de stradă, din stânga. I-a urmărit, strămutându-se în celălalt colţ. Mai apoi paşii s-au întors. L-au ocolit. Nu l-au mai părăsit o clipită. Au strâns în juru-i sforile şi nodurile unui laţ nevăzut. Cei miluiţi de Atotputernicul cu lumina deplină a ochilor n-ar fi avut cum să zărească laţul, căci firele nu erau de sfoară, verigile nu erau de plumbi. Orbii, ca şi vietăţile crescute în bezna adâncă a codrilor şi în afunduri de vizuine, adulmecă însă apropierea primejdiei cu alte tainice şi neînşelate simţiri. El a cunoscut că paşii erau pentru dânsul, a ştiut că îl căutau, l-au găsit, îl aşteaptă.

Când a pornit, într-amurg, spre bordeiul din mahala, pipăind zidurile aspre cu mâna şi marginea trotuarului cu băţul lucios, paşii s-au înşirat după el. Fără grabă. Cu o răbdare încordată, dar plină de linişte, stăpână pe siguranţa neclătinată a sfârşitului. Tot aşa, fiara din codru îşi pândeşte prada aleasă, încet, cu viclene ocoluri, pas după pas, în râpi şi hugeaguri, până la adăpătoarea ori la culcuşul unde-i va sugruma beregata cu dinţii.

Orbul a poposit înadins, să încerce ceea ce nu mai era o părere. Au poposit şi paşii. Orbul a străbătut de-a curmezişul o piaţă, printre tramvaie, trăsuri şi căruţe, fiindcă

vânătoarea şi pânda se desfăşurau în altfel de codru, fără frunzare, hăţişuri, poteci şi izvoare; într-un codru de ziduri şi piatră, stâlpi de schijă şi plase de sârme; un codru tot atât de pustiu şi sălbatic. Paşii l-au lăsat să treacă, i-au luat-o înainte, s-au furişat arcuind un înconjur, şi din nou, pe uliţe din ce în ce mai deşarte şi mărginaşe, s-au păstrat la aceeaşi distanţă în soarele blând şi molatic de seară.

Omul din urma orbului nu mergea singur. Îl însoţea un tovarăş. Dar paşii aceluia sunau ca oricare alţii. Orbul ştia că pentru dânsul veneau numai paşii prelinşi pe tălpi de pâslă.

În faţa portiţei s-a oprit şi a oftat. Fără durere şi deznădejde. Ar fi putut să treacă de-a dreptul la încăperile din fund, unde găzduiau muncitori mai nevoiaşi decât el, să le ceară pază şi ajutor. De ce să se împotrivească însă unei voinţe hotărâte de sus? A oftat pentru păcatul care va apăsa pe un cuget de om. „Iară Isus zicea: „Părinte, iartă-le lor că nu ştiu ce fac”. Orbul a deschis portiţa de lemn. Balamalele uscate au scârţâit. Atunci s-a întors şi a lipit portiţa în lături. De ce să mai scârţâie? Toate vor fi precum au fost undeva scrise. „Părinte, iartă-le lor!”

Orbul lui Dumnezeu a răsucit cheia uşii, a intrat în odaia scundă şi albă, a rezemat băţul lustruit de palmă la locul său, în ungher, măcar că n-avea să-i mai folosească vreodată. A aprins lampa, a suflat în chibrit, a pus beţigaşul stins în cutioara de pe prichiciul sobei. Era un obicei rămas din copilărie, neaşteptat şi neînţeles la un orb din născare. Pe atunci îl creşteau străini cu văzul întreg, îl trimiteau să cerşească şi îi numărau în fiecare seară agoniseala. Aprindeau gazorniţa, îşi vedeau de treburile lor, se căinau de necazurile lor şi îşi urzeau pentru a doua zi plănuirile lor. Erau oameni săraci, de ispravă, cu teamă şi credinţă în puterile cerului; nu i-au spus niciodată de unde a venit şi cum l-au strâns de pe drumuri, copil lepădat şi milos; iar dacă îl mânau să ceară de pomană, o făceau ca să-şi plătească singur mâncarea, fiindcă ei nu i-o puteau da. Tot ce

întrecea i-au pus la o parte. Era un drept neatins. El se aşeza pe marginea laviţei, cu palmele pe genunchi, cum stă şi acum, ascultând. Simţea lumina caldă şi bună; duhoarea fumegoasă a gazorniţei se lega de tihna adăpostului primitor, de orânduielile vieţilor despărţite de noapte şi zi după mersul soarelui pe cer, în lumea celor pentru care există noapte şi zi, soare şi stele. Când milostivele gazde s-au risipit în morminte şi el a rămas singur, a respectat cu sfinţenie orânduiala.

S-a învrednicit el, cel mai nevolnic, să intre în stăpânirea bojdeucii cumpărate din mila norodului. A cruţat toate aşa cum au fost. În fiecare seară aprindea lampa, măcar că lumina nu-i pentru nimeni. Se aşeza în acelaşi loc, cu palmele pe genunchi, drept şi neclintit ca pe lespedea de piatră din colţ de la Grădina Tâncăbeascăi. Îşi îndeplinea datoria. Înălţa smerite rugăciuni pentru alţii, precum i-au fost cerute de neveste cu necazuri casnice; de babe bisericoase cu feciori plecaţi în lume; de mahalagii cu procese şi de trecători care au pierdut bani la cărţi şi nădăjduiau să-i câştige înapoi.

În redingota verzuie a răposatului profesor universitar cu prelegeri celebre, orbul lui Dumnezeu a încercat să se roage şi în această seară. Venise cu un pomelnic lung, târâse pe umeri povara bântuitelor suflete câte şi-au pus nădejdea din urmă într-o închinăciune de orb.

Dar gândul mereu căuta afară, la paşii de pâslă dând casei târcol, la duhul din beznă împresurându-l tot mai de aproape. Astfel, întâia oară îşi călca datoria. Iar pentru asemenea slăbiciune netrebnică se osândea cu scârbă de el şi cu jale de el. Minune nu mai aştepta. În minune nu mai credea. Se desăvârşise minune urâtă şi rea. S-a ştiut orbul lui Dumnezeu, ales întru o anumită chibzuială a lumii peste puterile lui de a înţelege. A aflat că-l stăpâneau şi pe dânsul păcătoasele temeri legate de carne. În loc să se roage cu sufletul slobod, cugetul căuta la oamenii de afară, auzul ciulit pândea furişarea paşilor cu talpa moale, de pâslă. I-a

înşelat pe toţi cei ce aşteptau în această duminecă a lui, a orbului, rugăciunile de ajutor şi de izbăvire primite la ceruri. I-a minciunit. El era un păcă-tos ca oricare altul, rob netrebnic al trupului, cum într-altfel a fost şi dascălul cu rostiri vestite, stăpânul dintâi al redingotei cu rozeta decoraţiei prinsă în butonieră. Acela se tăvălea în paturi străine. El se cutremura la o presimţire a morţii. Într-un fel ori în altul, era tot o lepădare a su-fletului la poruncile păcătoase ale trupului.

Orbul a oftat aşteptând.

Omul de afară se apropiase de fereastră pe tălpile moi a privit înăuntru pe geam, s-a întors la tovarăşul său. Zvârlind mucul de ţigară, a sâsâit printre dinţi şi a vorbit cu mânie în întuneric:

— Dracul să-l ia de orb al lui Dumnezeu!… Nu se mai culcă… N-ai să-mi scoţi mie din cap părerile mele.

— Anume? întrebă celălalt, rezemat de zaplaz, cu mâinile înfipte în bata pantalonilor.

— Anume? Mai întâi că nu-i orb. E un ticălos. Se preface. Altfel, de ce-ar fi aprins lampa? Una. Şi-al doilea, mă tem că ne-a simţit, ne aşteaptă şi ne pregăteşte ceva. Altfel, de ce nu se culcă? Toţi s-au culcat. El ce păzeşte?

— Poate suferă de boală boierească. Nu poate dormi.

— Eu m-aş lăsa păgubaş…

Celălalt se dezlipi de zaplaz. Culese o frunză păroasă de gutui, o mestecă între dinţi, scuipă sucul astringent. Se întoarse legănat şi îşi apucă tovarăşul de piepţii hainei, zguduindu-l şi privindu-l în ochi de aproape, prin întunerec.

Îşi trimiteau unul altuia în nări duhneala de tutun muced şi acru.

— Ascultă, nenişorule! Ţi-a mers rău cu mine vreodată? Am ieşit rău la vreo socoteală până acum?

— Nu zic…

— Nu zici, dar spui… Mai adineaori spuneai altfel, când a deschis lada şi a deşertat banii… I-ai văzut ori nu cu ochii tăi?

— Văzut. O faţă de pernă pe sfert.

— Ţi-ajunge? Ne-ajung? Omul cu tălpile de pâslă râse înăbuşit cu mâna la gură: Chiar dacă îi numai mărunţiş, ne-ajunge pe toată vara şi pe toată iarna… Asta nu zic.

— Atunci, nu zice. S-aşteptăm!

Au trecut amândoi de cealaltă parte a uliţei. Au aprins chioştecurile adunate de pe trotuare. O duceau amarnic de două săptămâni. La aceasta ajunseseră: să strângă capete de ţigări de pe stradă. Când le-a încolţit dis-de-dimineaţă gândul să sugrume şi să prade orbul din colţ de la Grădina Tâncăbeascăi, le ghiorăiau maţele după două zile de post negru. Altă scăpare nu se arăta.

— A stins! răsuflă cel cu tălpile moi.

— Ce-ţi spuneam?! Răbdare… Mai aşteptăm, să-l răzbească somnul dintâi…

Trase cu sete din chioştecul jilav. Un cocoş cântă undeva aproape de tot, bătând din aripi. Răspunse altul şi altul, din ce în ce mai depărtat şi mai slab, până la capătul mahalalei, până la capătul lumii. Adierea de vânt aduse un miros dulceag de liliac înflorit. A duruit o birjă în afund de pământ. S-a oprit tot la capătul lumii. Tăcerea s-a întins mai spăimoasă. Amândoi au scuipat ţigările lipite de buze, le-au călcat cu piciorul şi au trecut uliţa îndărăt.

— Intri. Ştii unde-i căpătâiul patului. Dacă se poate: fără cuţit, fără ciocan!… Numai cu mâinile… Nu lasă urme, nu curge sânge.

— Cum?! Tot eu? întrebă cel cu tălpile de pâslă.

În loc de răspuns, tovarăşul îşi ridică gheata şi ciocăni cu unghia tare în talpa scorojită de piele.

— Nu-i fi vrând să-l deştept cu scârţul meu!… Semnalul îl ştii. Un fluierat: rămâi pe loc şi nu mişti orice se-…ntâmplă. Două: apucăm fiecare unde vedem cu ochii. Primejdie mare… Cloncanii…!

Cel cu paşii de pâslă îşi înghiţi adânc răsuflarea. Turbure îşi făcuse socoteala că e sortit să ucidă un om, să mai ucidă un om, numai fiindcă purta încălţări fără de scârţ. Îşi şterse

sudoarea rece de pe frunte cu dosul palmei. Intră cu paşii elastici de fiară. Uşa era deschisă. Orbul îl aştepta în întuneric, culcat cu faţa în sus, îmbrăcat în straiul de sărbătoare, cu ochii bulboşi şi goi, căscaţi spre tavan. Când a simţit degetele ciolănoase şi mari căutându-i gâtul, l-a potrivit singur în cleştele viu. Gândul a fost pentru alţii, nu pentru el: „Părinte, în mâinile cui dau duhul meu?”

Dar răspunsul nu l-a ştiut. Fără zvârcolire şi gemăt, a trecut dintr-un întunerec în altul mai mare, gheţos şi veşnic. Se biruise.

Sineala nopţii s-a topit. Deasupra caselor sure şi ferecate, cerul a fost pe rând violet, albastru-verzui, cenuşiu, pe urmă roz ca puful mătăsos de pe guşa flamandului, pe urmă pai ca o poleială de veche icoană, pe urmă iarăşi albastru, alt albastru, transparent şi mediteranic. Stelele au căzut una câte una. A mai tremurat luceafărul de dimineaţă, viu şi fosforic. L-a şters cu buretele o fulguire de nor.

Şi deodată a izbucnit vânzătorul de gazete cu răcnet:

— Univers! Dimineaţa! Ziarul!

S-a deschis o fereastră. Dincolo, o poartă de fier. Au scrâşnit roţile celui dintâi tramvai. Un automobil a trecut învârtejind în golul de aer din spate afişul de ieri, rupt de chioşcar. Hârtia s-a lăţit pe asfalt cu literele albe şi roşii în sus. Era acum o hârtie fără folos, moartă, bilanţul unei zile pentru totdeauna sfârşite, absorbită de un neant fără întoarcere: „Săptămâna cărţii. Cum se remaniază guvernul Hitler. Ungaria se plânge Ligii Naţiunilor. S-au cerut dosarele în afacerea Skoda. Ex-îm-părăteasa Zitta vine în Austria. Festivităţile în cinstea d-lui Tewfik Rüstü-Bey. Moartea lui Lazăr Şeineanu la Paris.”

Acum chioşcarul bătea în ţinte alt afiş, proaspăt, cu alt bilanţ al altei zile, din care mâine nu va mai rămâne nici o urmă într-o amintire de om: „Groaznicul accident de automobil de pe şoseaua Bucureşti-Târgovişte. Instalarea episcopului Dionisie Erhan. Înmormântarea doamnei Sanda Dobrotescu. D-l Tewfik Rüstü-Bey vorbeşte presei. Se

amână remanierea? Seceta a încetat. Situaţia semănăturilor după ploile din Ardeal şi Moldova. Insull eliberat din închisoare.”

Undeva, în câmp, rapidul de dimineaţă pentru străinătate trece vertiginos, vânzolind frunzele mărunte ale salcâmilor de pe taluz. Acolo, în cealaltă noapte, a deraiat o garnitură de marfă. Mai este un vagon prăvălat. Dar nu mai cântă nici o privighetoare în salcâmi şi nici un broscoi cu glasul de bas, un Şaliapin al neamului batracian. Cu coatele rezemate de bara ferestrei, priveşte spre răsărit Leon Dobrotescu din-tr-un vagon; din vagonul de alături priveşte o pereche tânără, cu ochi nedormiţi: Odeta şi Barbu, plecaţi în drum către ţara Italiei: Veneţia, Florenţa, albastrele lacuri. E curios, abia au plecat, şi nu-şi mai au nimica de spus. Barbu, cu părul roşcat răsfirat de vânt, îşi păstrează gându-rile pentru el; Odeta îşi deschide cutioara de pudră comprimată. Şi tac amândoi. Taluzul cu salcâmi a rămas în urmă. Frunzele mărunte şi ovale s-au potolit neclintite. Cine ar spune, oare, că în cealaltă noapte doi necunoscuţi au contemplat de acolo cerul şi stelele, simţindu-se singuri, căutân-du-se, lăsându-se furaţi de amăgirea că se pregăteşte ceva nou şi încă nespus, că-i aşteaptă? Totu-i sfârşit şi deşert.

La masa verde a tripoului mai moţăiesc câţiva supravieţuitori, cu obrajii de sugativă decolorată, cu ochii spuziţi de fum şi de veghe. Sergiu Miclăuş mai are două hârtii de o mie înainte. Atât i-a rămas, ca în orice dimineaţă de altădată.

Pontează numai chibiţii, cu fişe asudate de un pol. Sergiu şi-a văzut prietenul strecurând pe sub mâna altora câte o sută, jucând cu banii săi contra sa… A surâs cu milă. Milă de el? Milă de Valeriu Dragomir? Prietenul a terminat banii… A pierdut tot. S-a lungit pe un scaun lângă perete, cu picioarele întinse pe alt scaun. Sforăie cu gura căscată. Cărnurile îi cad moi, putrede, dospite. Din când în când, Sergiu îşi aruncă ochii. Se vede pe el cum va fi. Acesta-i

Platoul Pamir… „Nu întârzia, te hog, phea mult în Platoul tău Pamih”. Acesta-i Platoul Pamir! Totu-i sfârşit şi deşert.

Florile albe s-au vestejit pe un mormânt nou şi prea încărcat de coroane. Mai este nevoie de timp până ce se va încorpora cimitirului. O vrabie zburlită s-a oprit să soarbă roua dintr-o cupă de crin. Paznicul a lepădat grebla şi măturoiul de pe umeri. S-a plecat într-un genunchi şi a scos briceagul. Retează panglicele late, pe care le adună pentru nepoate. Sunt multe panglici. A fost o moartă de neam ales, cu multe regrete eterne în urmă. Nepoatele se vor bucura şi vor bate din palme.

La uşă a mieunat Papanaş, cu coada bârzoi, cerându-se afară. I-a deschis madam Anica Stoian, zuruind cheile în veriga de la cingătoare. Matei aşteaptă pe scări, ţinând toarta coşului de piaţă pe braţ. A mai trecut o duminecă a orbului, fără semn să afle de urma babei pierdute în lume.

Pe alte scări, cu alt coş de papură trecut pe mână, Reveica, baba cea surdă, îşi înnoadă tulpanul sub bărbia osoasă. A mai trecut o duminecă a orbului fără semn să afle de urma bărbatului plecat în lume după o ţigancă şuie.

Perdeaua de la fereastra Catrionei Catriowina e dată în lături. În pătucul scurt şi îngust, cu polog de mătase, fosta primă-balerină de operă imperială s-a ridicat într-un cot. Pândeşte vuietul roţilor de automobil. Nu se opreşte niciunul. Plicurile lipite aşteaptă pe marginea mesuţei de la căpătâi.

Sunt două: unul cu un anunţ de înmormântare, altul cu o invitaţie de nuntă. Catriona suspină uşor, cercetând ceasornicul cu bătaia măruntă. Nu poate pricepe ce s-a întâmplat. Suspină, iar faţa i-a îmbătrânit brusc şi urât, ca un obraz de vrăjitoare pitică. În celălalt capăt al oraşului mai este o femeie cu obrazul urât şi deodată bătrân. Pandora Mladian doarme unsă cu alifii sub masca de bandaje elas-tice. E răvăşit aşternutul, răvăşite sunt pernele, aruncată în mijlocul camerei e rochia de flacără roşie. Se află batista şi fulare crâmpoţite de unghii, un vas

de cristal sfărâmat, borcane zvârlite în ţăndări. Toate vestigiile unei crize de nervi.

În atelierul pictorului cu scoarţe vechi, icoane şi panoplii de arme, a străbătut cea dintâi însuliţare de soare. Joacă în oglindă. Şi în oglindă se vede bărbatul îmbrăcat în halatul de catifea neagră, apropiindu-se şi depărtându-se de şevalet, cu beţele de cărbune în mână. Schiţează din trăsuri rapide un desen. Un obraz chinuit prin somn de o durere ascunsă. Un obraz de femeie, un obraz de copilă, îngust, arămiu. Umbra genelor e prea lungă, nu mai pare naturală. O şterge, scurtând-o, cu o atingere de deget. A scâncit copila, femeia prin vis: „Pamih”… Pictorul o examinează cu răceală, confruntându-şi desenul cu liniile vii, dureroase. E satisfăcut. Se apropie de fereastră. Scoate din buzunar şi despătureşte un prospect al unei agenţii de voiaj. Mâine va fi în vagon. Peste douăzeci şi patru de ore în cabina vaporului. Nimic nu-i schimbat. El nu-şi turbură viaţa pentru o femeie, pentru o copilă.

Desenul va supravieţui printre tot ce a făcut el mai bun. E tot ce-i rămâne într-adevăr preţios, după o femeie, după o copilă.

Priveşte pe geam dimineaţa scăldată în soare, vibraţia, intensă a luminii.

Pe geam priveşte la cerul înalt şi Ion Idiceanu, în cămaşa lui sleită de sudori. N-a închis ochii. Toată noaptea a durat planuri. Pădure, ozon, terasă de sanatoriu… Aprinde un capăt de ţigare din găoacea golită de ou. Malec, peştele roşu, îl cercetează cu ochii holbaţi şi tâmpi, imobil în apa filamentoasă din borcanul cilindric.

Şi alte şi alte ferestre se deschid. începe viaţa să curgă ca ieri şi ca mâine. Nimic nu-i schimbat şi nimica nu-i nou. În fiecare casă au fost şi vor fi un mort, o amăgire, o nădejde, o înşelare. Nimica nu-i nou.

Totul a mai fost.

Un loc gol pe lespedea de piatră de la Grădina Tâncă-beascăi, unde a stat un orb adâncind, rotunjind şi lustruind

scaunul vreme de treizeci, de patruzeci de ani. Nu va mai sta. Îl vor căuta trecătorii o zi, o săptămână, o lună. Va răsări în locu-i alt orb.

Totul va fi cum a mai fost.

Viaţa curge ca ieri, ca alaltăieri, de o veşnicie. Vânzătorul de gazete răcneşte în văzduhul sonor al dimineţii:

— Univers! Dimineaţa! Ziarul!

Faptele diverse nu durează mai mult de o zi.

În cămara albă, curată şi scundă, orbul lui Dumnezeu a înţepenit în straiul negru-verzui, cu rozeta de decoraţie la butonieră, cu ochii de marmoră căscaţi spre tavan. S-a răcit. O muscă se plimbă pe fruntea lucie, îşi şterge picioarele, se întoarce: e o muscă albastră de cadavru. Pe uşa trântită de perete adie o suflare de vânt. Iar adierea mişcă părul mătăsos şi alb, învălurându-l cum înfioară departe în câmpuri firul viu şi verde al lanurilor.

Acolo, o ciocârlie se mai înalţă la cer cu tril cristalin, cu aripi încă jilăvite de rouă.

Aci, un glas răguşit din stradă în stradă:

— Universul! Dimineaţa! Ziarul…!

SFÂRŞIT

1 Plecat fără adresă, Cuvânt înainte, Ed. Naţionala, Buc. 1932, pag. XIII.

2 Idem, pag. XIX.

3 Adevărul literar şi artistic, 11 aug. 1929.

4 Plecat fără adresă, Cuvânt înainte, pag. XIV.

5 Ochii strigoiului, Cugetarea, Bucureşti, 1943, vol. I, pag. 341.

6 Plecat fără adresă, pag. XIII.

7 Plecat fără adresă, pag. XI; idem, pag. VIII.

8 Am dat totul pentru nimic (fr.).

9 Sunt de părere că trebuie să fie distrusă Cartagina! (lat.).
10 Lent (fr.).
11 Scumpul meu prieten! (fr.).
12 Veşnic acelaşi! (fr.).
13 Prinţul meu (fr.).
14 Dar de o prostie! (fr.).
15 E nemaipomenit! (fr.).
16 Tip murdar! (fr.).
17 Sărmana Zoe! (fr.).
18 Cu o sută treizeci pe oră (fr.)
19 Să mergem! (fr.).
20 Un necaz (fr.).
21 Frumoasa Aurora (fr.).
22 Revista marilor procese contemporane. Volumul XVI. Anul. 1898.
23 Domnul Emile Zola şi afacerea Dreyfus. Curtea cu juri a Senei, februarie 1898.
24 Romanul şi Realitatea.
25 Toate evenimentele sunt înlănţuite în cea mai bună dintre lumile posibile (fr.).
26 O figură rece, nepăsătoare, nemiloasă, întoarsă de la cei mizerabili! (fr).
27 Despre furturi; Decretele (papale); Despre regulile juridice (lat).
28 Bărbaţii care privesc femeile nu văd viaţa (fr.).
29 Infirmieră (fr.).
30 Tot Bucureştiul (fr.).
31 Astăzi muzica aparţine negrilor şi dragostea lui Freud (fr.).
32 Toată crema. (fr.).
33 Ce poveşti lungi pentru un lucru atât de neînsemnat! (fr.).
34 „Am făcut pipi în grădină, Ca să se înmulţească măriuţele”. (fr.).

35 Închisoare; provine de la germ. zu Hause – acasă. Sensul de închisoare există numai în limba română.

36 Şi-a găsit pungaşu naşu! (fr).

37 Peştele cel mare înghite pe cel mic! (fr.).

38 O iluzie optică (fr.).

39 Vreau să fiu fericit! (engl.)

40 „Două cortegii s-au întâlnit la biserică.
Unul e posomorât”. (fr.).

41 Vai! Cum se scurge. [timpul] (lat.).

42 Domnişoara (germ.).

43 „Jenny numea acest gen de persoane piersici de cincisprezece bani. Aceste piersici păreau excelente. Numai că, aproape de tot de ele, se zăreşte un alt coşuleţ de piersici care costă treizeci de bani. Ele păreau de aceeaşi calitate ca primele. De ce există piersici de un preţ de două ori mai ridicat decât altul? Da. dar iată, piersicile de cincisprezece bani nu sunt perfecte decât în aparenţă: fiecare posedă o tară uşoară. un mic loc stricat. o pată aproape imperceptibilă. o strivitură. Trebuie să le întorci cu precauţie, în toate sensurile, pentru a vedea pata. Dar totuşi aceasta există. Ei bine, conchide Jenny, eu sunt exact ca.” (fr.).

44 „Prin trudă spre mai bine” (lat. – traducere liberă).

45 Invers (fr.).

46 Capricii (de la fr. lubie).

47 Da domnule! Repede, cât mai repede, domnule! Mulţumesc, domnule! (it.)

48 E o femeie micuţă foarte cuminte. Teribil de cuminte! (fr.).

49 Timpul nu respectă ceea ce se face fără el (fr.).

50 La revedere şi mersi! (fr.).